

שבוע פרשת חיי-שרה

(20 – 26 Oktober 13)

ט"ז – כ"ב מרחשון תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשָּׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֹאדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּ לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבָבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֶּת דֶּגְלֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיַּצְהֶרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְכַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבָבְכֶם,
וּסְרֹתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהַשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבָבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר: לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרִאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבָבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.**

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחורו, במקום בולט - את הקופת יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ יְהוָה | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצוֹ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִכְרֹךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֹדַת לָעֵד: ד זֶרַח בַּחֲשֶׁךְ אִוֵּר לְיִשְׁרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמִלּוּה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזִכֹּר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יֵרָא נֶכֶן לְבֹ בַטֶּחַ בִּיהוָה: ח סִמּוֹךְ לְבֹ לֹא יֵרָא
עַד אֲשֶׁר־יֵרָאָה בְּצִרּוֹ: ט פֶּה | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמֹדַת לָעֵד קִרְנוֹ תָרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יֵרָאָה | וְכַעַם שֹׁנֵי יַחֲרֹק וְנַמֵּס תֵּאֲוֹת רָשָׁעִים תֵּאֲבֹד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּ יְהוָה | הִלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהַי לְשָׁכֶת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרִאשֹׁת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַפֵּר
דָּל מְאֻשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַפִּית
אִם־הַפְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ יְהוָה:

אגרות קודש

ב"ה, א' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

האברך לוי שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ח מ"ח, בו כותב אודות השינוי לטובה באיזה מהענינים שכתב
אודותם.

ויהי רצון שגם בשאר הענינים יבשר טוב.

ומובן וגם פשוט שכיון שהוא בן ישיבה שעליו להוסיף עוד יותר בלימוד התורה בהתמדה
ושקידה והידור בקיום מצותי שעי"ז יתוסף עוד בברכות השי"ת בהמצטרך.

כיון שמזכיר שנוהג אביו מנהג טוב להפריש לצדקה בויברך דוד, אשר יסודו בכתבי האריז"ל
ובכ"מ, בטח ימשיך במנהג טוב האמור גם עתה, שגם זה נכלל בהפרשה לצדקה לפני התפלה, שעיקר
ענינה זוהי שמו"ע (וכמבואר בהקדמת רבנו הזקן לסידורו), אלא שיש לומר להוסיף על האמור גם לפני
התחלת כל התפלה. וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מפתח כללי

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- ג) מאמר ד"ה ואברהם זקן בא בימים
אור ליום ה' פרשת חיי שרה, כ"ף מרחשון, ה'תשד"מ ה
- ד) שיחת ליל ה', פרשת חיי שרה,
כ"ף מרחשון, ה'תשד"מ יא
- ה) לקוטי שיחות – פרשת חיי שרה
(בלה"ק) כרך י' לז
- ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מג
- ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת לז-לח, תרגום מאידיש מה
- ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי שרה מו
- ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חיי שרה מז
- י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי שרה עא
- יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת חיי שרה עב
- יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה פג
- יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פו
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי שרה פט
- טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי שרה קח
- טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת חיי שרה קטו
- יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק כב, תהלים פרק קא-קב קיח
- יח) משניות – מסכת עדויות
ביאור קהתי קכ
- יט) עין יעקב מסכת יומא קכז
- כ) מסכת שקלים עם ביאורים
מדף ב עד דף ח קכח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסה
- כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסה
- כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קסו
- כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קסז
- כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קסז
- כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קסח
- כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קסח
- כח) ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קסט
- כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קעא
- ל) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קעג
- לב) חומש לקריאה בציבור קעד
- לג) לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה קפב
- לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קפג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 וְהַקְדָּמָה לְהַמְאָמֵר שְׁלֹאֲחֲרָיו) [=סדרת המאמרים עוסקת בתוכן
44 אחד (ראה להלן בסוף הפסקה)], וְרַק בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר מִתְרַץ אֵת
45 הַקְּשִׁיא שֶׁבִּהְתַּחֲלַת הַמְאָמֵר, דְּעִנְיָן הַנִּסְיָוִן הוּא הַסֵּתֶר
46 פָּנִים שְׁנִמְשָׁף מְעוֹלָם הַתְּהוּ - הַנִּסְיָוִן הוּא מִצַּב שֶׁל 'הַסֵּתֶר פָּנִים',
47 שֶׁהַנִּסְיָוִנוֹת הַבָּאִים לָאֵד מִסִּתְרֵים עַל
48 הַקְּדוּשָׁה הָאֱלֹקִית (עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ
49 שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִקְיִים רִצּוֹן ה'), אֲךָ גַּם כּוֹה
50 מִסּוּתֹרֶת חַיּוֹת אֱלֹקִית הַנוֹתֶנֶת כּוֹחַ
51 בְּנִסְיָוִן לְהַפְרִיעַ לָאֵד לִקְיִים הַמְצוּת, וְחַיּוֹת
52 זֹז מִקּוּרָה בְּעוֹלָם הַתְּהוּ (שֶׁקֶדֶם
53 לְעוֹלָמֵנוּ, עוֹלָם הַתִּיקוֹן), וּמְעוֹלָם הַתְּהוּ
54 נִפְלָה מִטָּה מִטָּה עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּנִסְיָוִן
55 זֶה, וְאַבְרָהָם שְׁעָמַד בְּכָל
56 הַנִּסְיָוִנוֹת הוּא שֶׁבִּרְרָא אֵת
57 הַקְּלָפוֹת וְהַסֵּטְרָא אַחְרָא [=צד
58 הָאֲחֵר. כּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה
59 שֶׁמִּסְתִּירִים עַל אֹרֵי הַיָּוִי
60 וְקִדְשָׁתוֹ - עַל-יְדֵי שְׁעוּמָדִים בְּנִסְיָוִן,
61 וּמִתְגַּבְּרִים עַל ה'קְלִיפָה' מִמִּסְתֵּירָה עַל
62 הָאֹרֶץ וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית, מוֹצִיאִים הָאֹרֶץ
63 וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית מִמִּתְעַלֵּם אֶל הַגִּילּוּי,
64 וְכֹאשֶׁר אַבְרָהָם עָמַד בְּכָל הַנִּסְיָוִנוֹת
65 הַמְשִׁיף שִׁיְהִיָּה גְלוּי אֱלָקוֹת
66 לְמִטָּה, וְזֶהוּ שְׁלֹאֲחֵר שֶׁאַבְרָהָם
67 עָמַד בְּכָל הַנִּסְיָוִנוֹת בִּרְכוֹ
68 שֶׁהִשְׁלִיטוֹ עַל יָצְרוֹ, שְׁלֹא
69 יִצְטָרֵף לְהִלָּחֵם עוֹד עִם הַיָּצֵר
70 הָרַע וְסִטְרָא אַחְרָא כִּי אִם
71 יִתְבָּרְרוּ מִמִּילָא בְּדֶרֶךְ מִנּוּחָה
72 - נִיּוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה הַמוֹסְתֵּרִים בְּרַע
73 יִימְשְׁכוּ לְקְדוּשָׁה מֵאִלֵּיהֶם לֹא צוּרֵךְ
74 בְּמִלְחָמָה. וְהִינּוּ, שֶׁבְּעִבּוּדָה
75 דְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן (הַמִּתְקֵן) אֵת

1 בְּמִאֲמֵר שֶׁלִּפְנֵינוּ יִבָּר שְׁלוֹשָׁה שְׁלִבִּים בְּעִבּוּדוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ: א. נִיּוֹצָה
2 כָּל יְמֵיו לְלִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצוּת. ב. עֲמִידָה בְּעִשְׂרֵי הַנִּסְיָוִנוֹת. ג. אַחֲרֵי-כֵן
3 קִיבֵל אַבְרָהָם הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה: "וְהוּא" בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל" - שְׁלִיטָה מוֹחֲלֶט
4 בִּיצֵר הָרַע.

בס"ד. אור ליום ה' פרשת חיי שרה, כ"ף מרחשון ה'תשד"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן כָּא בְּיָמִים וְהוּא בֵּרַךְ אֵת אַבְרָהָם
2 בְּכָל¹, וּמִבִּיא בָּזָה בַּעַל יוֹם הַהִלָּדָת
3 [כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹ"ר (מוהרש"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן]
4 בְּמִאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה לִפְנֵי מִאָּה שָׁנָה
5 (תַּרְמ"ד) [שְׁזָכָה דוֹרְנוֹ וְנִדְפַס מִאֲמָר זֶה
6 לְאַחֲרוֹנָה²] דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה³ ר' לוי אָמַר
7 שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ, הִינּוּ דְּזֶה שֶׁהוּא בֵּרַךְ אֵת
8 אַבְרָהָם בְּכָל הוּא שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ. וּמִקְשָׁה
9 בָּזָה, מִהוּ הַבְּרָכָה גְּדוּלָּה כָּל כֵּן לְגַבִּי אַבְרָהָם,
10 שֶׁנִּתְנַסָּה בְּעִשְׂרֵי נִסְיָוִנוֹת וְעָמַד בְּכָלֵם⁴, וּמִהוּ
11 הַבְּרָכָה שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ. וְהִנּוּ לִפְנֵי שְׁנֵאֲמָר וְהוּא
12 בֵּרַךְ אֵת אַבְרָהָם בְּכָל, שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ, מִקְדִּים
13 הַפְּתוּב, וְאַבְרָהָם זָקֵן כָּא בְּיָמִים, וְכִיּוֹן שֶׁסִּדֵּר
14 בְּתוֹרָה הוּא גַּם כֵּן סִדֵּר בְּהַחֲרָאָה שֶׁבְּדִבְרָ⁵, הִרִי
15 מוֹכֵן, דְּכִדִּי לִהְיוֹת וְהוּא בֵּרַךְ אֵת אַבְרָהָם בְּכָל,
16 שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ, צְרִיף לִהְיוֹת לִפְנֵי זֶה הָעִנְיָן
17 דְּאַבְרָהָם זָקֵן כָּא בְּיָמִים.
18 וּמִבָּאָר בָּזָה בְּהַמְאָמֵר [הִינּוּ בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר⁵,
19 כִּי גוֹף הַמְאָמֵר הוּא חֵלֶק מִהַמְשָׁף
20 (הַמְשָׁף) לְהַמְאָמֵר שֶׁלִּפְנֵינוּ וְהַקְדָּמָה לְהַמְאָמֵר שְׁלֹאֲחֲרָיו), וְרַק בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר
21 מִתְרַץ אֵת הַקְּשִׁיא שֶׁבִּהְתַּחֲלַת הַמְאָמֵר, דְּעִנְיָן הַנִּסְיָוִן הוּא הַסֵּתֶר פָּנִים שְׁנִמְשָׁף
22 מְעוֹלָם הַתְּהוּ, וְאַבְרָהָם שְׁעָמַד בְּכָל הַנִּסְיָוִנוֹת הוּא שֶׁבִּרְרָא אֵת הַקְּלָפוֹת וְהַסֵּטְרָא
23 אַחְרָא שֶׁמִּסְתִּירִים עַל אֹרֵי הַיָּוִי וְקִדְשָׁתוֹ, וְהַמְשִׁיף שִׁיְהִיָּה גְלוּי אֱלָקוֹת לְמִטָּה,
24 וְזֶהוּ שֶׁבִּרְכוֹ שֶׁהִשְׁלִיטוֹ עַל יָצְרוֹ, שְׁלֹא יִצְטָרֵף לְהִלָּחֵם עוֹד עִם הַיָּצֵר הָרַע
25 וְסִטְרָא אַחְרָא כִּי אִם יִתְבָּרְרוּ מִמִּילָא בְּדֶרֶךְ מִנּוּחָה. וְהִינּוּ, שֶׁבְּעִבּוּדָה דְּעוֹלָם
26 הַתִּיקוֹן (הַמִּתְקֵן) אֵת עוֹלָם הַתְּהוּ, יֵשׁ בָּזָה ב' שְׁלִבִּים, בְּתַחֲלָה הִיא הָעִבּוּדָה

5 וְאַבְרָהָם זָקֵן כָּא בְּיָמִים וְהוּא
6 בֵּרַךְ אֵת אַבְרָהָם בְּכָל¹,
7 וּמִבִּיא בָּזָה בַּעַל יוֹם הַהִלָּדָת
8 [כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹ"ר
9 (מוהרש"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן]
10 בְּמִאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה
11 [=בְּמִאֲמָרוֹ הַפּוֹתַח בְּפִסּוּק זֶה
12 ("וְאַבְרָהָם זָקֵן"), נֹאמַר לִפְנֵי מִאָּה
13 שָׁנָה (תַּרְמ"ד) [שְׁזָכָה דוֹרְנוֹ
14 וְנִדְפַס מִאֲמָר זֶה לְאַחֲרוֹנָה²
15 (-בְּשֵׁנֶת תַּשְׁמ"ג)] דְּאִיתָא [=מִבּוֹא
16 בְּמִדְרָשׁ רַבָּה שֶׁם מִבָּאֵר מִהוּ
17 הַבְּרָכָה שֶׁבִּרְכוֹ 'בְּכָל³: ר' לוי
18 אָמַר שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ, הִינּוּ
19 [=פִּירוּשׁ] דְּזֶה שֶׁהוּא בֵּרַךְ אֵת
20 אַבְרָהָם בְּכָל הוּא שֶׁהִשְׁלִיטוֹ
21 בְּיָצְרוֹ. וּמִקְשָׁה בָּזָה בְּמִאֲמָר,
22 מִהוּ הַבְּרָכָה גְּדוּלָּה כָּל כֵּן
23 לְגַבִּי אַבְרָהָם, שֶׁנִּתְנַסָּה
24 בְּעִשְׂרֵי נִסְיָוִנוֹת וְעָמַד
25 בְּכָלֵם⁴, וּמִהוּ הַבְּרָכָה
26 שֶׁהִשְׁלִיטוֹ בְּיָצְרוֹ? וְהִנּוּ לִפְנֵי
27 שְׁנֵאֲמָר וְהוּא בֵּרַךְ אֵת אַבְרָהָם
28 בְּכָל, שְׁפִירוּשׁ 'בְּכָל', שֶׁהִשְׁלִיטוֹ
29 בְּיָצְרוֹ, מִקְדִּים הַפְּתוּב,
30 וְאַבְרָהָם זָקֵן כָּא בְּיָמִים, וְכִיּוֹן
31 שֶׁסִּדֵּר בְּתוֹרָה הוּא גַּם כֵּן סִדֵּר
32 בְּהַחֲרָאָה שֶׁבְּדִבְרָ⁵ שֶׁאֵינוֹ נִלְמַד
33 מִזֶּה הוֹרָאָה בְּעִבּוּדוֹת ה' אֲצִלְנוּ, הִרִי
34 מוֹכֵן, דְּכִדִּי לִהְיוֹת וְהוּא בֵּרַךְ
35 אֵת אַבְרָהָם בְּכָל, שֶׁהִשְׁלִיטוֹ
36 בְּיָצְרוֹ, צְרִיף לִהְיוֹת לִפְנֵי זֶה
37 הָעִנְיָן דְּאַבְרָהָם זָקֵן כָּא
38 בְּיָמִים.
39 וּמִבָּאָר בָּזָה בְּהַמְאָמֵר [הִינּוּ
40 בְּסִיּוּם הַמְאָמֵר⁵, כִּי גוֹף
41 הַמְאָמֵר הוּא חֵלֶק מִהַמְשָׁף
42 (הַמְשָׁף) לְהַמְאָמֵר שֶׁלִּפְנֵינוּ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **עולם התהו** - ב'עבודת עולם התיקון' שהיא העבודה להתגבר על
2 ה'קליפה' ולגלות את ניצוצות הקדושה (שנפלו מעולם התהו) המוסתרים
3 בעניינים גשמיים), **יש בזה ב' שלבים, בתחלה היא העבודה**
4 **באפן של אתהפכא** [=כפיית הרע] **בלבד, ואחר כך באה**
5 **העבודה דאתהפכא** [=הפיכת
6 הרע לטוב], **שמהפך גם את**
7 **הרע לטוב, שזהו ענין "כך"**
8 **את אברהם בכל": ששהשליטו**
9 **ביצרו, העבודה דאתהפכא.**
10 **ויש לומר שזהו גם כן**
11 **הקשר בין תחילת וסיום המאמר**
12 **להמבאר בגוף המאמר**⁶
13 **ונהגם שההמשך הוא**
14 **לכאורה ענין בפני עצמו,**
15 **וההתחלה והסיום הם ענין**
16 **בפני עצמו. וכנודע⁷ מאפן**
17 **כתיבת הדרושים** [=מאמרי
18 החסידות] **על ידי רבותינו**
19 **נשיאינו, שבתחלה היו**
20 **כותבים את כל ההמשך בלי**
21 **התחלות וסיומים (חוץ**
22 **מהתחלת המאמר הראשון),**
23 **ואחר כך בשעת האמירה**
24 **וסמוך לה (בחדשים או**
25 **בשנים שלאחר כתיבת**
26 **ההמשך) הוסיפו התחלות**
27 **וסיומים להמאמרים,**
28 **כדמוכח ממה שרואים בגוף**
29 **כתב יד קדשם בכמה**
30 **דרושים שתחילת וסיום המאמר**
31 **כתובים בצד המאמר, או בקובץ בפני**
32 **עצמו, וכיו"ב. בכל זה מובן,**
33 **שיש שייכות וקשר בין**
34 **ההתחלה וסיום להתכן של**
35 **גוף המאמר], שבו מבאר**
36 **את ענין עליית והמשכת**
37 **המלכות [ונכמבאר שם**
38 **בארפה, וכבר נדפס פנ"ל,**
39 **שזהו פרסום לדורות⁸**
40 **(אדמו"ר בעל הצמח צדק) אמר:**
41 **כאשר יהיה מדבר צריך לדעת אשר**
42 **מילה הבאה בדבור הוא כרבים, מילה**
- שבכתב הוא לפני כל העולם, ומילה שבדפוס הוא לדורי דורות, וסיים דבריו
- אם על החכמים באמת אמרו רז"ל היהורו בדבריהם, בינונים ובפרט כו'
ודאי צריכים להיהור), ובגוף המאמר מבאר: **דענין עליית המלכות**
כאשר ספירת המלכות עולה לקבל שפע מלמעלה, מצמצמת מציאותה
על-מנת שתהי' 'כלי לקבל' (בדוגמת
תלמיד הרוצה לקבל חכמה מרבו,
צריך לבטל תכונותיו העצמיים
ולהתרכז בקבלת השפע מהרב)
(בבחינת אחר באחר [מצב
זה בספירת המלכות נקרא 'אחור', כיון
שהיא מצומצמת בתכלית והאור אינו
מאיר בה]) **היא דגמת העבודה**
דאתהפכא, וענין המשכת
המלכות לאחר שנמשכה ההשפעה
בספירת המלכות, ויורדת ממקומה
על-מנת להשפיע ולהאיר לעולמות
תחתונים, (בבחינת פנים בפנים
[במלכות מאיר האור והשפע הפנימי])
היא דגמת העבודה
דאתהפכא.
ולהבין הענין בבאור יותר,
הנה מצינו ענין זה בבאור
יותר במאמר כבוד קדשת
אדמו"ר הצמח צדק [שזכה
דורנו גם כן, ונדפס
לאחרונה⁹ (- בשנת תשמ"א)],
שמקשה שם גם כן קשיא
הנ"ל, מהו השבח והרבותא
[הגדולה, החדוש] אחר
שנתנסה אברהם אבינו ע"ה בעשר
נסיונות, מה ששהשליטו
ביצרו [ומזה שלשון השאלה
בדבור המתחיל זה שבשנת
תרמ"ד דומה ללשונה
במאמר הצמח צדק, יש
מקום לומר, שהתחלת וסיום
המאמר דשנת תרמ"ד, מיסד
על מאמר הצמח צדק].
- באפן של אתהפכא בלבד, ואחר כך באה**
העבודה דאתהפכא, שמהפך גם את הרע לטוב,
שזהו ענין ששהשליטו ביצרו, העבודה
דאתהפכא. ויש לומר שזהו גם כן הקשר
להמבאר בגוף המאמר⁶ **ונהגם שההמשך הוא**
לכאורה ענין בפני עצמו, וזההתחלה והסיום הם
ענין בפני עצמו. וכנודע⁷ מאפן כתיבת
הדרושים על ידי רבותינו נשיאינו, שבתחלה
היו כותבים את כל ההמשך בלי התחלות
וסיומים (חוץ מהתחלת המאמר הראשון),
ואחר כך בשעת האמירה וסמוך לה (בחדשים
או בשנים שלאחר כתיבת המלכות) הוסיפו
התחלות וסיומים להמאמרים, כדמוכח ממה
שרואים בגוף כתב יד קדשם בכמה דרושים.
בכל זה מובן, שיש שייכות וקשר בין ההתחלה
וסיום להתכן של גוף המאמר], שבו מבאר את
ענין עליית והמשכת המלכות [ונכמבאר שם
בארפה, וכבר נדפס פנ"ל, שזהו פרסום
לדורות⁸], דענין עליית המלכות (בבחינת אחר
באחר) היא דגמת העבודה דאתהפכא, וענין
המשכת המלכות (בבחינת פנים בפנים) היא
דגמת העבודה דאתהפכא.
ולהבין הענין בבאור יותר, הנה מצינו ענין זה
בבאור יותר במאמר כבוד קדשת
אדמו"ר הצמח צדק [שזכה דורנו גם כן, ונדפס
לאחרונה⁹], שמקשה שם גם כן קשיא הנ"ל,
מהו השבח והרבותא אחר שנתנסה בעשר
נסיונות, מה ששהשליטו ביצרו [ומזה שלשון
השאלה בדבור המתחיל זה שבשנת תרמ"ד
דומה ללשונה במאמר הצמח צדק, יש מקום לומר, שהתחלת וסיום
השנת תרמ"ד, מיסד על מאמר הצמח צדק]. ומבאר בזה, דענין השליטו

(6) סה"מ תרמ"ד שם ע' קסב ואילך. (7) ראה גם פתח דבר להמשך והחרים תרל"א. (8) פתגם הצ"צ - אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ כרך ב' ע' שפכ. (9) אוה"ת בראשית כרך ז' ע' 2414.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומבאר בזה, דענן השליטו ביצרו הוא ענן אתהפכא
 2 חשוכא לנהורא [=הפיכת החושך לאור], שעל ידי זה מעורר
 3 וממשיך גלוי אור נעלה ביותר, וכדגמת מעלת מצות לא
 4 תעשה על מצות עשה, דמבאר בארבה בלקוטי תורה
 5 (לרבינו הזקן) בתחלתו (פרשת
 6 פקודי¹⁰) דמצות עשה שרשן
 7 בבחינת אותיות ו"ה - ב' אותיות
 8 אחרונות - דשם הוי', ומצות
 9 לא תעשה שרשן בבחינת
 10 י"ה דשם הוי'. והגם
 11 שלמטה בעולם הרי קיום
 12 מצות לא תעשה הוא על ידי
 13 שלילה ומניעה מעשה, שב
 14 [=הכבר במקור] ואל תעשה,
 15 ולפי זה לכאורה דורש באור
 16 איך אפשר לומר שהם
 17 למעלה ממצוות עש' חיובית -
 18 קום ועשה דמצות עשה
 19 ונרמזות באותיות ראשונות של שם
 20 הוי' ? אף היא הנותנת [=סיבה]
 21 זו עצמה מסייעת לומר ההיפך
 22 (במבאר בלקוטי תורה),
 23 דמשום ששרשן גבוה יותר,
 24 לכן אי אפשר לעשות כלי
 25 אל האור הנמשך על ידן על
 26 ידי עשה, ונמשך דוקא על
 27 ידי שלילה, - בקיום מצות עשה,
 28 עש' חיובית, אנו ממשיכים גילוי אור
 29 מצומצם - ו"ה שבשם הוי' - אור
 30 המאיר בכלי, אך בקיום מצות לא-
 31 תעשה, שלילת העש', אנו ממשיכים
 32 גילוי אור גבוה יותר - י"ה שבשם הוי'
 33 - אור שאינו מוגבל בכלי, שאין בכוח
 34 העש' החיובית להמשיכו ועל דרך
 35 ענן ידיעת השלילה שעל
 36 ידה משיגים למעלה
 37 מבידיעת החיוב [=ידיעת
 38 חיובית, ידיעה והכרה בגדריו ותכונותיו
 39 של הדבר אותו אנו משיגים]¹¹ -
 40 בידיעת החיוב, אפשר לדעת דברים
 41 הקרובים להשגתנו, אך בדברים
 42 המופלאים מאיתנו בכוחנו רק להשיג
- ביצרו הוא ענן אתהפכא חשוכא לנהורא, שעל
 ידי זה מעורר וממשיך גלוי אור נעלה ביותר,
 וכדגמת מעלת מצות לא תעשה על מצות עשה,
 דמבאר בארבה בלקוטי תורה בתחלתו (פרשת
 פקודי¹⁰) דמצות עשה שרשן בבחינת ו"ה דשם
 הוי', ומצות לא תעשה שרשן בבחינת י"ה דשם
 הוי'. והגם שלמטה בעולם הרי קיום מצות לא
 תעשה הוא על ידי שלילה ומניעה מעשה, שב
 ואל תעשה, ולפי זה לכאורה דורש באור איך
 אפשר לומר שהם למעלה מקום ועשה דמצות
 עשה, אף היא הנותנת (במבאר בלקוטי תורה),
 דמשום ששרשן גבוה יותר, לכן אי אפשר
 לעשות כלי אל האור הנמשך על ידן על ידי
 עשה, ונמשך דוקא על ידי שלילה, ועל דרך
 ענן ידיעת השלילה שעל ידה משיגים למעלה
 מבידיעת החיוב¹¹. ועל דרך זה הוא גם כן
 העבודה דאתהפכא, שעל ידה נמשך גלוי אור
 נעלה ביותר.
- וזהו ו'ה' ברך את אברהם בכל שהשליטו
 ביצרו, שזהו שבח אחר השבח דבא
 בימים, דבא בימים הן המצות עשה, וכדאיתא
 בזהר¹² הפרוש בזה שיימיו היו ימים שלמים,
 דלא חסרא יומא חדא, היינו שבכל יום ויום
 עבד עבודתו בלמוד התורה וקיום המצות, דכל יומא
 ויומא עבד עבד עבדתי¹³. וענן ו'ה' ברך את
 אברהם בכל, שהשליטו ביצרו, הוא כמו מעלת
 מצות עשה.
- ובפרטיות יותר יש לומר, דענן ואברהם זקן בא בימים קאי
 עשה והן על מצוות לא תעשה, דקיים אברהם אבינו את התורה כלה עד שלא
 נתנה¹⁴, כולל מצוות לא
 תעשה, אבל כל זה היה
 באפן דכמו שאמר דוד המלך ע"ה:
 ולפי חלל בקרבי¹⁵, ופירשו
 בגמרא: שאין לו יצר הרע¹⁶
 [יצר הרע הרי הוא כמת בקרבו]¹⁷

(10 ו, ד. 11) ראה מו"נ ח"א פנ"ח. ובכ"מ. (12) ראה לקו"ש ח"כ ע' 315 ובהנסמן שם. (13) זח"ג צד, ב. (14) קדושין פב, א. וש"נ. (15) תהלים קט, כב. (16) ברכות סא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (רש"י), בְּדִגְמַת פְּרוּשׁ הָא' בְּעֵנִין הייעוד לעתיד-לבוא וְהַשְׁבִּיתִי
2 חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ¹⁷, פִּירוּשׁ 'והשבתי' מַעֲבִירֵם מִן הָעוֹלָם¹⁸,
3 שְׂבִיטָלוּ לְגַמְרִי [=ישנם שני פירושים בפסוק "והשבתי חיה רעה מן
4 הארץ": משביתן מן העולם, משביתן שלא יזיקו. עניינו של "ולבי חלל
5 בקרבי" - המתת היצר הרע - היא
6 בדוגמת "משביתן מן העולם".
7 וְאַחֵר כֶּף בָּא לְעֵנִין נַעֲלָה
8 יוֹתֵר כְּהַמְשָׁךְ הַפְסוּק: 'וְה' בְּרַךְ
9 אֶת אַבְרָהָם בְּכָל, שְׁהַשְׁלִיטוּ
10 בְּיָצְרוֹ, וְהוּא מַה שְּׁעוֹבֵד
11 עֲבוֹדָתוֹ בְּהֵיכָל גּוֹפָא [=עצמו],
12 תַּחֲלָה הָעֲבוֹדָה דְּאַתְּפָּנִיא,
13 וְאַחֵר כֶּף גַּם הָעֲבוֹדָה
14 דְּאַתְּפָּנִיא, שְׁמַהֲפֵךְ אֶת הַיָּצֵר
15 הָרַע לְטוֹב. וְזֶה גַם כֵּן מַה
16 שְּׁנֶאֱמָר¹⁹: וִירָא אֱלֹקִים אֶת כָּל
17 אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד
18 וְאָמְרוּ רַז"ל²⁰ טוֹב זֶה יָצֵר
19 טוֹב, מְאֹד זֶה יָצֵר הָרַע,
20 דִּלְכָּאוּרָה אִיךָ הוּא שְׂוִיָּר
21 הָרַע הוּא טוֹב מְאֹד? אָךְ
22 הָעֵנִין הוּא (פְּמַבְאָר בְּאוֹר
23 הַתּוֹרָה שֶׁם) דְּכָאֲשֶׁר מְהַפְּכִים
24 אֶת הַיָּצֵר הָרַע לְטוֹב, אֲזִי
25 נַעֲשֶׂה טוֹב מְאֹד - כֹּאשֶׁר הוֹפְכִים
26 אֶת הַיָּצֵר הָרַע לְטוֹב הָרִי כּוֹחַ
27 הַהִתְלַחֲבוּת שֶׁל הַיָּצֵר הָרַע מוֹפְנָה
28 לְעֵנִי טוֹב וְקִדּוּשָׁה, וְזֶה הוּא "טוֹב
29 מְאֹד", כִּינן שְׁלִיכָה הָרַע כּוֹחַ תְּאוּוּה
30 חֹזֶק יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לִיצֵר הַטּוֹב (בְּדוּמָה
31 לְבַחֲמָה שְׂכוּחָה רַב מֵהֶאֱדָם) [וְיִתְיָרָה
32 מִזֶּה, שְׁהַפְּכִיתוּ לְטוֹב הָרִי זֶה
33 הַשְׁלָמוֹת מִלּוֹי הַכּוֹוֹנָה, שֶׁל
34 הַיָּצֵר הָרַע גּוֹפָא, וְכִדְאִיתָא
35 בְּזֵהר²¹, וּמוֹבָא בְּתַנְיָא²²,
36 הַמְשָׁל הַיָּדוּעַ בְּזֵה, שְׁתַּכְּנוּ -
37 שְׁהַיָּצֵר הָרַע עֲצָמוֹ אֵינוֹ רוֹעָה
38 שְׂוִיָּמָעוֹ לֹא וְכֹא רַק לְנִסּוֹת,
39 בְּדִגְמַת פְּרוּשׁ הָב' בְּעֵנִין
40 וְהַשְׁבִּיתִי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ,
41 מְשַׁבִּיתָן שְׁלֹא יִזְקֶנּוּ¹⁸ -
42 מְצִיאוֹתָן שֶׁל הַחַיּוֹת הָרְעוּת תְּהִיָּה
43 בְּאוֹפֶן שֶׁל יִזְקֶנּוּ, אֲתֵּהֶפְכָּא. וְזֶהוּ
- הַחֲדוּשׁ דְּעֲבוֹדַת אַבְרָהָם, שְׁעֲבוֹדָתוֹ הָיְתָה לֹא רַק בְּאֶפֶן
דְּוֹלְבֵי חָלָל בְּקִרְבֵּי שְׂאִין לֹא יָצֵר הָרַע, אֲלֵא גַם דְּכִמּוֹ שְׁנֵאֱמָר
עַל אַבְרָהָם: וּמִצָּאָתָּה אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ²³, וְאִיתָא
בִּירוּשְׁלָמִי²⁴, דְּמָה שְּׁנֶאֱמָר לְבָבוֹ בְּשֵׁנֵי בֵּי"ת'ינן, הוּא מְשׁוּם
שְׁעָשָׂה גַם אֶת הַיָּצֵר הָרַע שְׁלֹו לְטוֹב.
וְזֶהוּ גַם כֵּן הַחֲדוּשׁ דְּעֵנִין הַשְׁלִיטוּ בְּיָצְרוֹ עַל
הַנְּסִינּוֹת שְׁנִתְּנָסָה אַבְרָהָם אֲבִינוֹ וְעַמֵּד
בְּכָלָם. כִּי הָעֲבוֹדָה דְּעֵנִין
הַנְּסִינּוֹת אֵינוֹ אֲלֵא הִסְרַת הָעֵלָם וְהַהֲסָתָה. דְּעֵנִין
הַנְּסִינּוֹת הוּא הָעֵלָם וְהַהֲסָתָה, דְּנִוְסָף לָזֶה שְׁהָעוֹלָם בְּכָלָל
הוּא נִקְרָא 'עוֹלָם' מִלְשׁוֹן הָעֵלָם
וְהַהֲסָתָה²⁵, הִנֵּה בְּהֵיכָלָם
וְהַהֲסָתָה שְׁבַעֲנִין הַנְּסִינּוֹת יִשְׁנֵי
חֲדוּשׁ מִיָּחִיד, מַה שְּׁכָּל
מְצִיאוֹתוֹ אֵינוֹ אֲלֵא מְצִיאוֹת
שֶׁל הָעֵלָם וְהַהֲסָתָה, וּמִלְכָּד זֶה
אֵין בּוֹ כָּל מְצִיאוֹת אֲמִתִּית
(פְּמַבְאָר בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת²⁶).
וְכַנּוּדָע הַדְּגָמָא בְּזֵה בְּנִסְיוֹן
הָעֲקֵדָה דְּאַבְרָהָם אֲבִינוֹ
עֲצָמוֹ, כְּאֲשֶׁר הִלָּךְ אֵל
הָעֲקֵדָה (אֵל אֶחָד הִהָרִים
אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִיךָ²⁷) בָּא הַשָּׁטָן
וְעָשָׂה עֲצָמוֹ לְנִהָר כְּדִי לְמַנֵּעַ
מֵאַבְרָהָם אֶת אֲפֻשְׁרוֹת
הַהִלִּיכָה כּוֹי וְעַל יְדֵי
שְׁאַבְרָהָם עַמֵּד בְּנִסְיוֹן וְקַפֵּץ
לְתוֹף הַנִּהָר נִתְּגַלָּה לְמַפְרַע

(17) בחוקותי כו, ו. (18) תר"כ עה"פ. (19) בראשית א, לא. (20) ב"ר פ"ט, ז. (21) ח"ב קסג, א. (22) ספ"ט. (23) נחמ"י ט, ח.

(24) ברכות בסופה. (25) לקו"ת שלח מ, א. (26) ראה סה"מ פר"ת ע' קז ואילך. ובכ"מ. (27) וירא כב, ב.

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִנֵּהר אֵינוּ מְצִיאוֹת אֲמִתִּית כָּלֵל²⁸, וְלֹא בָּא אֱלֹא לְהַעֲלִים
2 וְלְהַסְתִּיר וּלְנִסּוֹת כּו'. וְכֵן הוּא בְּכָל נִסְיוֹן, דְּכֹאֲשֶׁר הָאָדָם
3 מִחְלִיט בְּתַקְףָּה לֹא לְהִתְחַשֵּׁב עִם הַנִּסְיוֹן שֶׁהוּא עֹנֵן שֶׁל
4 דְּמִיּוֹן בְּעֶלְמָא, הָרִי הוּא מִתְבַּטֵּל. שְׁכָל זֶה הוּא בְּדִגְמַת
5 הָעֲבוּדָה דְּוִלְבִּי חָלָל בְּקֶרְבִּי,
6 שְׂאִין לוֹ יֵצֵר הָרַע. וְאַחֲרֵי כֵן
7 נִתֵּן לוֹ הַקִּבְּ"ה עֹנֵן נִעְלָה
8 יוֹתֵר, וְה' בִּרְךְ אֶת אַבְרָהָם
9 בְּכָל, שֶׁהַשְּׁלִיטוֹ בִּיצְרוֹ,
10 שְׂיֻכַּל לַעֲבֹד גַּם עִם הַיֵּצֵר
11 הָרַע, כְּצִוּוֹ: וְאַחֲבַת וְגו' בְּכָל
12 לְבָבָה²⁹, וְאִמְרוּ חו"ל: בְּשָׁנִי
13 יֵצֵרִי³⁰.
14 וְהִנֵּה מַעֲיֵן עֲבוּדָה הַנִּ"ל
15 צְרִיף לְהִיּוֹת בְּעֲבוּדַת כָּל אֶחָד
16 וְאַחֲד, דִּתְחַלֵּה צְרִיף לְהִיּוֹת
17 עֲבוּדָתוֹ בְּאַפֵּן דְּבָא בִּימִים,
18 יוֹמִין שְׁלִימִין - שְׁלֹא יִחְסִיר יוֹם
19 אֶחָד מִלִּמְדוֹת הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת,
20 וְאַחֲרֵי כֵן בָּא לְהַשְׁגַּת
21 הַשְּׁלִילָה כּו' - לְהִתְגַּבֵּר עַל
22 הַנִּסְיוֹנוֹת הַמוֹנְעִים קִיּוּם הַתּוֹרָה
23 וְהַמִּצְוֹת, עַל-יְדֵי הַתַּעֲלֻמוֹת מִהָרַע
24 וְאַחֲרֵי כֵן לְהַשְׁלִיטוֹ בִּיצְרוֹ
25 כּו' - לְהַפְּךָ הָרַע עֲצוּמוֹ לטוֹב, וְיֵשׁ
26 לוֹמֵר, דְּכֹאֲשֶׁר מִתְחַלֵּה עוֹבֵד
27 ה' בְּאַפֵּן דְּבָא בִּימִים, יוֹמִין
28 שְׁלִימִין כּו', וְאַחֲרֵי כֵן בָּא
29 לְהַשְׁגַּת הַשְּׁלִילָה כּו', וְאַחֲרֵי
30 כֵן לְהַשְׁלִיטוֹ בִּיצְרוֹ כּו', הָרִי
31 זֶה מִבִּיא, וְנִעֲשֶׂה הַכִּנָּה
32 קְרוּבָה, לְגַאֲלָה הַפְּרָטִית
33 שְׁלֹ, לְהִיּוֹת אֶת רוּחַ הַטְּמֵאָה
34 אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ³¹, בְּעוֹלָם
35 קֶטֶן שְׁלֹ - (=בְּגוֹף הָאָדָם.
36 כְּמִבּוֹאָר בְּמִדְרַשׁ (תְּנַחְמוּם פְּקוּדֵי ג,
37 אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶתָן פֶּרֶק ל"ב) שְׁכַל מַה
38 שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם נִמְצָא גַם בְּאָדָם)].
39 וְעַל יְדֵי הַגְּאֲלָה הַפְּרָטִית שְׁלֹ
40 כָּל אֶחָד וְאַחֲד, בָּאִים אֶל
41 הַגְּאֲלָה הַכְּלָלִית שְׁלֹ כָּל אֶחָד
42 וְאַחֲד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכַנּוּדָע
- מִמָּמַר אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן³² דְּאִיתָא בְּתַקְנוּנִים
שְׂאִפְלוּ אִם הָיָה צָדִיק אֶחָד חוּזֵר בְּתִשּׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ
הָיָה בָּא מְשִׁיחַ, וּבְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם³³ שְׂאִפְלוּ אֶחָד הָעוֹשֶׂה
מַעֲשֶׂה אֶחָד כּו' מְכַרֵּיעַ עֲצוּמוֹ וְכָל
וְגוֹרָם לוֹ וְלָהֶם תְּשׁוּעָה וְהַצְלָה, עַד לְגַאֲלָה הָאֲמִתִּית
וְהַצְלָה, עַד לְגַאֲלָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלֵמָה בְּכָל עִם יִשְׂרָאֵל לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם. וְלַעֲתִיד
לְבֹא יִהְיֶה עֹנֵן הַשְּׁלִיטוֹ
בִּיצְרוֹ, כְּמִבְּאָר³⁴ בְּעֹנֵן וְגו'
זָאב גו' וְנִעֲרַר קֶטֶן נוֹהֵג בָּם³⁵.
וְעוֹד זֹאת, שְׂאִי תְּחַלֵּה מַעֲלָה
הַקֶּטֶן וְיִהְיֶה גַם עֹנֵן הַקְּטָנוֹת
בְּעֵלְיוֹ, וְנִעֲרַר קֶטֶן, כְּמוֹ
שְׁכָתוֹב³⁶ מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי
קֶטֶן הוּא, דָּאֵז יִהְיֶה מַעֲשֶׂה
עָקֹר - כּוֹחַ הָעֲשִׂי שֶׁהוּא הַכּוֹחַ הַנִּמּוֹךְ
שְׁבֹאֲרָם יִהְיֶה עֵקֶר³⁷, וְיִהְיֶה גַם
מַעֲלַת הַמְּלָכוּת - סְפִירָה הַאֲחֵרוֹנָה
מִעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת וְהַלְבָּנָה - מִמְּקַבֵּלַת
אוֹרָה מִהַשְׁמַשׁ וּנְמִשְׁלָה לְסְפִירַת
הַמְּלָכוֹת הַמְּקַבֵּלַת מִשְׁאֵר הַסְּפִירוֹת
[הַמְּבֹאֵר בְּהַמְּשָׁף תְּרַמ"ד
שָׁם, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³⁸ וְהָיָה
אוֹר הַלְבָּנָה כְּאוֹר הַחֲמָה
וְאוֹר הַחֲמָה שְׁכָתוֹב כְּאוֹר
שְׁכָעַת הַיָּמִים, וְיִנְקָבָה - מְקַבֵּל,
סְפִירַת הַמְּלָכוֹת - תְּסוּבָב גְּבֵר³⁹,

(28) ראה תנחומא וירא כב. (29) ואתחנן ו, ה. (30) ספרי ורש"י שם. (31) זכרי' יג, ב. (32) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (33) הלי' תשובה פ"ג ה"ד. (34) ראה ספר הליקוטים צ"צ ע' לע"ל ע' תרסה ואילך. ורש"י. (35) ישעי' יא, ו. (36) עמוס ז, ב. (37) ראה בכל זה - ספר הליקוטים שם ע' תרג ואילך. (38) ישעי' ל, כו. (39) ירמ' לא, כא.

אור ליום ה' פרשת חיי שרה, כ"ף מרחשון ה'תשד"מ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעלת כנסת ישראל ובני ישראל, ביתר שאת וביתר עז.
2 והתחלה לזה תהיה בזמן הגלות, כמו שכתוב⁴⁰ טועמיה
3 חיים זכו - וכמובא שיש לטעום ממאכלי השבת בערב שבת, שעוד
4 פרגעים האחרונים ובתים האחרונים של הגלות (ערב
5 הגאולה הנקראת "יום שכולו שבת"),
6 ימים מה שכתוב⁴¹ והיו ישראל ובני ישראל, ביתר שאת וביתר עז.
7 מלכים אומניך ושרותיהם
8 מיניקותיך [=מלכי האומות יעסקו
1 ויהיו ישראל ובני ישראל, ביתר שאת וביתר עז.
2 והתחלה לזה תהיה בזמן הגלות, כמו
3 שכתוב⁴⁰ טועמיה חיים זכו, שעוד פרגעים
4 האחרונים ובתים האחרונים של הגלות ימים
5 מה שכתוב⁴¹ והיו מלכים אומניך ושרותיהם
6 מיניקותיך, ועד שבמהרה בימינו יביאו את כל אחד ואחד מבני ישראל כמנחה בכלי טהור⁴² לארצנו
7 הקדושה ולירושלים עיר הקדש ולהר הקדש בירושלים ולבית המקדש, מקדש אדני כוננו יריך⁴³, בשמחה
8 ובטוב לבב.

(40) נוסח מוסף דשבת. וראה לקו"ש חט"ו ע' 282. וש"נ. (41) ישעי' מט, כג. (42) ראה ישעי' סו, כ. (43) בשלח טו, יז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"א מ"ח, בו כותבת מאשר עבר עליי ואשר לעיני עדיין לא נשתדכה.

בהנוגע לעניינים הבלתי רצויים שהיו בעבר, ידועה הוראת תורתנו תורת חיים, אשר ביד כל אדם ניתן לתקן ולשפר עניינו מכאן ולהבא, ומועילה חרטה אמיתית על העבר ביחד עם קבלה טובה על להבא, ובעניני שידוכין בפרט, שתי נקודות להוסיף בזה.

(א) עליי להחליט בתוקף המתאים, שלכשתנשא, תנהג ביתה כראוי לבת ישראל, שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, בשמירת טהרת המשפחה, שמירת שבת, אכילת כשר וכו' בתוך שאר מצות התורה, והשי"ת הרואה ללבב אשר החליטה באמת וגם תנהג כן, ימצא לה זיווגה המתאים לפניי בגשמיית וברוחניות גם יחד.

(ב) יש להכיר את המציאות כמו שהיא, שאין שלימות בעולם, ולכן אין לחפש ולחטט אחרי חסרונות של אלו שבאים עמהם בהיכירות, ובפרט בהביא בחשבון שגם המחפש אינו בתכלית השלימות וכשמסתכלים בעין יפה על בני ישראל ומשימים לב להעיקר (מדות טובות, הנהגה בדרך הישרה היא דרך התורה והמצוה וכו') אזי בדרך ממילא רואים איך שהטפל דטפל אין צריך לתפוס מקום יותר מערכו וכשהעיקר הוא בשלימות הרי זה מכריע לאמירת הן.

מהנכון אשר לאחר כל הנ"ל, הנה בכל יום חול בבקר תפריש פרוטות אחדות לצדקה עד שתשתדך ותנשא בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. שיחת ליל ה', פרשת חיי שרה, כ"ף מרחשון ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

א. התועדות זו קשורה עם יום הולדתו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן, והשייכות המיוחדת אלינו - מכיון שנשיא דורנו הוא בנו וממלא מקומו של בעל יום ההולדת.
דהנה, אף-על-פי שמלבד היותו "ממלא מקום אבותיו" [לשון שמצינו בגמרא (כתובות קג, ב. ועוד) בנוגע לנשיא] בודאי ישנם אצלו ענינים נוספים משלו (כדלקמן), אף-על-פי-כן, לכל לראש ישנו הענין ד"ממלא מקום אבותיו", ולאחרי-זה (וכתוצאה מזה) באים הענינים הנוספים על-ידי עבודתו המיוחדת.

ב. ביאור הדברים:

אין לומר שהתואר ד"ממלא מקום אבותיו" פירושו שכל ענינו אינו אלא ש"ממלא מקום אבותיו" ללא כל הוספה בדבר - שהרי ענין זה הוא היפך ציווי התורה להעלות בקודש, ציווי השייך לכל אחד ואחת מישראל (אפילו פשוט שבפשוטים), ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות גדול בישראל, עד לנשיא ישראל, שהנהגתו קשורה ונוגעת לכל אנשי דורו, כמובא בפירוש רש"י על התורה (חוקת כא, כא) ש"הנשיא הוא הכל".

[ומכיון שרש"י מבאר זאת בפירושו על התורה, פשוטו של מקרא - הרי זו הוכחה שענין זה שייך להבנתו של ילד קטן שמתחיל ללמוד חומש (עם פירוש רש"י), כהוראת המשנה: "בן חמש שנים למקרא". וכמדובר כמה פעמים שביחד עם גודל העילוי והעמקות שבפירוש רש"י, רמזים וכו', עד ל"יינה של תורה", הנה לכל לראש ישנו הכלל שכותב רש"י בעצמו: "אני לא באתי אלא לפשוטו", היינו, שענינו של רש"י - לכל לראש - לבאר את פשטות הכתובים על-פי "פשוטו של מקרא", באופן המובן לילד בן חמש שנים, שמתחיל ללמוד מקרא].

ומכיון שכן, הרי פשיטא שאין לומר ש"נשיא ישראל" הוא רק "ממלא מקום אבותיו", ללא כל עילוי והוספה בדבר - היפך ציווי התורה "מעלין בקודש"!

ולכן, בהכרח לומר שמלבד היותו "ממלא מקום אבותיו", הרי הוא מוסיף ומעלה בקודש באופן נעלה יותר.

ואין זה בסתירה לתואר ד"ממלא מקום אבותיו" - כי המושג ד"מקום" (מעלה ודרגה) משתנה מזמן לזמן (גם אצל קודמו, שהוא ממלא את מקומו), בהתאם לעבודתו ופעולת האדם. היינו, שכאשר האדם מתעלה בעבודתו לדרגה נעלית יותר, הרי הוא מגדיל ומרחיב את מקומו, ונמצא, שלא זו בלבד שהוא ממלא את מקומו הקודם, אלא ישנו עילוי והוספה בדבר, מכיון שעל-ידי עבודתו התרחב מקומו יותר, ועכשיו הוא ממלא את המקום החדש.

ג. ליתר ביאור:

הציווי ד"מעלין בקודש" פירושו, שיהודי אינו יכול להסתפק באופן עבודתו דאמתו, וזאת - למרות שעבודתו היתה באופן המתאים, ובלשון חכמינו ז"ל (כתובות סז, רע"א) "כדבעי ליה למיעבד" [שהרי כל ישראל בחזקת כשרות], אלא עליו להוסיף ולהעלות בקודש.

ובפרט כאשר מדובר אודות "תלמידי חכמים", שאצלם ישנה הדגשה מיוחדת בעבודה ד"מעלין בקודש", כמאמר רבותינו ז"ל בסוף מסכת ברכות [ככל הרמזים שבדבר]: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל", כלומר, למרות שעבודתו הקודמת היתה בתכלית השלימות, עד כדי כך ש"תורת אמת" אומרת שעבודתו היא באופן ד"חיל", אף-על-פי-כן, נמצא הוא בתנועה של העדר המנוחה, ותנועה זו מביאה אותו למצב של הליכה "מחיל אל חיל", היינו, שמתעלה מ"חיל" זה ל"חיל" נעלה יותר.

ועד כדי כך - שעליה זו אינה בדוגמת עליה ב"סולם", מדרגה לדרגה ומשלב לשלב, עליה שבערך לדרגה הקודמת, אלא כמבואר בכמה מקומות שהליכה אמיתית פירושה - באופן שבאין-ערוך כלל, היינו,

1 הליכה מ"גבול" ל"בלי-גבול", וגם לאחר שמיגיע לדרגה ד"בלי-גבול", ממשיך ללכת "מחיל אל חיל"
2 - ל"בלי-גבול" נעלה יותר.

3 [וכמדובר כמה פעמים שאפילו בן חמש יודע ומבין שישנם כמה דרגות ב"בלי-גבול", ולדוגמא:

4 כאשר מדברים אודות המושג ד"מקום", מסתבר בשכל הפשוט (שכל אנושי) שאין בו הגבלה, היינו,
5 שנמשך ומתפשט עד אין סוף. - בודאי שיש לו תחילה, שהרי הוא נברא, אבל התפשטותו היא עד אין
6 סוף, בדוגמת ענין ה"זמן", שאף שיש לו תחילה, שהרי הוא נברא, הולך הוא ומתפשט עד אין סוף.
7 ובפשטות: שכל האנושי אינו מסוגל להשיג שיש סוף וסיום ל"זמן", היינו, שדבר זה הוא בגדרי הזמן
8 (לא דבר שלמעלה לגמרי מגדרי הזמן), ובשלב מסויים מסתיים אצלו ענין הזמן - דבר כזה הוא בלתי
9 אפשרי! וממה-נפשך: דבר שלמעלה מהזמן - הרי מתחילת בריאתו אינו שייך לגדרי הזמן, אבל דבר
10 שהוא בגדר הזמן, הרי ביחס אליו נמשך ומתפשט הזמן עד אין סוף. וכן הוא בנוגע לענין המקום.

11 ועל-פי-זה - כאשר מדברים אודות המושג של "קו", שהולך ומתפשט עד אין סוף, מובן, שישנם
12 בלי-גבול נקודות. וב"שטח" - שגם הוא הולך ומתפשט עד אין סוף - ישנם בלי-גבול קוין. ונמצא,
13 שישנו חילוק ב"בלי-גבול" דנקודות, היינו, שבלי-גבול הנקודות שבשטח הוא גדול יותר מאשר בלי-גבול
14 הנקודות שבקו. וכיצא בזה - בענינים נעלים יותר].

15 ומזה מובן, שכאשר מדובר אודות "תלמידי חכמים", שנמצאים תמיד בתנועה של הליכה "מחיל אל
16 חיל", ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "נשיא ישראל" - לא יתכן לומר שהוא "ממלא מקום
17 אבותיו" בלבד, ללא עילוי והוספה, שהרי עבודתו היא באופן ד"ילכו מחיל אל חיל", עד להליכה אמיתית
18 שהיא באופן שבאין-ערוך לגמרי!

19 ולאידך - אין זה בסתירה לתואר ד"ממלא מקום אבותיו", כאמור לעיל שמושג ה"מקום" עצמו
20 משתנה מרגע לרגע אצל כל אדם [גם אצל קודמו, שהוא ממלא את מקומו], אשר בהיותו "אדם" הראוי
21 לשמו, "אדם אתם", "אתם קרויין אדם", על שם "אדמה לעליון" - הולך הוא "מחיל אל חיל", ונמצא,
22 שהוא "ממלא" לא רק את ה"מקום" כפי שהיה אתמול (או ברגע שלפני-זה), אלא בנוסף לזה ממלא
23 הוא את כל המקום החדש כפי שנתרחב - עד לאופן של בלי-גבול בערך למקום הקודם - על-ידי עבודתו.

24 כלומר: כאשר יהודי נמצא ב"מקום" מסויים (מעלה ודרגה מסויימת), הנה גם כאשר הוא ממלא את
25 כל המקום כולו, כך שאין אפשרות להוסיף דבר נוסף במקום זה - בכחו של יהודי [לא רק ב"יומין
26 זכאין", אלא בכל רגע ורגע, אם הוא רק בתנועה של העדר המנוחה, שאז הולך הוא "מחיל אל חיל"]
27 להרחיב את מקומו, כלשון הכתוב: "הרחיבי מקום אהלך", "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך", ואז - למלא
28 את המקום החדש.

29 ד. דוגמא לדבר:

30 בנוגע למעלותיה של "ארץ ישראל" איתא בגמרא (גיטין נז, א. וראה גם כתובות קיב, א): "ארץ צבי
31 כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רוחא", היינו,
32 שגם כאשר "כל יושביה עליה", מלאה מפה לפה עד שאין בה מקום פנוי, יש בה תכונה וסגולה מיוחדת
33 - להתרחב ("רווחא") עוד יותר [על-דרך לשון הכתוב "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך"], ואז - יכולה
34 היא להכיל מספר גדול יותר של בני ישראל.

35 כיצד יתכן ענין כזה בארץ ישראל - מכיון ש"ארץ ישראל" קשורה עם יהדות, עם הקב"ה, שהוא
36 בלי-גבול, כך שתמיד יכולים להוסיף עוד יותר בהמשכת וגילוי אלקות במקום זה:

37 מובן ופשוט שהקב"ה נמצא גם בעולם הגבול - חס-ושלום לומר שמכיון שהקב"ה הוא בלי-גבול
38 אינו נמצא בעולם הגבול! ובלשון הידוע: "לית אתר פנוי מיניה", לא רק באופן ד"סובב כל עלמין"
39 [שגם בנוגע ל"סובב" מבואר בתניא (פרק מח) ש"אין הפירוש סובב ומקיף מלמעלה בבחינת מקום
40 חס-ושלום. . אלא לענין בחינת גילוי ההשפעה כו"], אלא גם באופן ד"ממלא כל עלמין", באופן של
41 התלבשות בפנימיות כו'.

1 ואף-על-פי-כן, נצטוו יהודי להוסיף גילוי אלקות בעולם, הן ב"עולם קטן זה האדם" והן בעולם
2 כפשוטו, וזאת - למרות שגם מקודם לכן היה המקום "מלא" באלקות (שהרי הקב"ה הוא "ממלא כל
3 עלמין").

4 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לארץ ישראל - שלמרות שכל המקום שבה היה מלא לגמרי, עד אפס מקום,
5 ביכלתה להתרחב עוד יותר, ואז ניתנת האפשרות למלא את המקום החדש עוד יותר.

6 וכמו כן מובן בנוגע לעבודת בני ישראל - שביכלתו של כל אחד ואחד מישראל להרחיב ולהגדיל
7 את מקומו, ואז ממלא הוא את כל מקומו החדש (לא רק כפי שהיה אתמול).

8 ה. ונחזור לענייננו:
9 למרות שהעובדה שנשיא דורנו הוא "ממלא מקום" אביו (בעל יום ההולדת) אינה מוגבלת במילוי
10 מקום זה בלבד, אלא בודאי ישנו עילוי והוספה בהרחבת המקום כו', עד לעילוי באופן של בלי-גבול
11 ("ילכו מחיל אל חיל", הליכה אמיתית), כנ"ל בארוכה - הרי לכל לראש ישנו הענין שהוא "ממלא מקום"
12 אביו, ולאחר-יזה באה ההוספה שנפעלת על-ידי הרחבת המקום כו'.

13 ובעומק יותר:

14 היסוד, ההכנה והנתינת כח לעבודתו של נשיא דורנו באופן של עילוי והוספה, היא - היותו "ממלא
15 מקום" אביו, כשם שההליכה ל"חיל" הנעלה יותר היא - "מחיל", היינו, בכח ה"חיל" הקודם.

16 ועל-דרך הפירוש במאמר רבותינו ז"ל "יפה כח הכן מכח האב" - שענין זה גופא (שכח הכן הוא
17 יפה יותר מאשר כח האב) הוא "מכח האב".

18 ועל-פי-זה מובן שכללות הענין דיום הולדת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן (סיבת התוועדות זו)
19 שייך אלינו - מכיון שנשיא דורנו הוא ממלא מקומו של בעל יום ההולדת.

20 ו. על-פי האמור לעיל, מובן, שענינו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן (שנשיא דורנו הוא
21 ממלא מקומו) צריכים להשפיע ולפעול אצל כל אחד ואחד מאתנו, שהרי "בשר רישא גופא אזיל".
22 ובפשטות: מכיון ש"תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא", היינו, שתמיד
23 ישנו עילוי והוספה בכל ענינו של כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, מובן, שכתוצאה מזה צריך להיות עילוי
24 והוספה בעבודתו של כל אחד ואחד, מכיון ש"בשר רישא גופא אזיל".

25 ובזה גופא ישנה מעלה מיוחדת ביום ההולדת - מכיון שהעדר המנוחה והעליה "מחיל אל חיל" ביום
26 ההולדת הוא באופן נעלה ומיוחד מהעליה דשאר ימי השנה:

27 ענינו המיוחד של "יום הולדת" הוא - שאז "מזלו (של האדם) עוזר לו"*, ועד ש"גובר" - "וגבר" *
28 עמלק" .. ישראל.

29 וכמה פרטים בדבר:

30 לכל לראש - הדיוק שבענין "מזלו גובר", היינו, לא רק מעשיו, כחותיו וכו', אלא "מזלו" דייקא,
31 שבחינת ה"מזל" (מזל הנשמה) היא שורש ומקור הנשמה, בחינת המקיף שלמעלה מכל הכחות הפנימיים
32 (ועל-אחת-כמה-וכמה שהיא למעלה מלבושי הנפש, מעשה דיבור ומחשבה), ובמקיפים גופא - בחינה
33 נעלית ביותר, בחינת "אין", כמבואר בדרושי חסידות [גם בדרושי בעל יום ההולדת (ספר המאמרים
34 תרמ"ד עמוד קנו)] בפירוש לשון חכמינו ז"ל "אין מזל לישראל", שה"מזל" דישאל הוא - בחינת "אין",
35 שהיא באין-ערוך לגבי בחינת החכמה (ראשית הכחות הפנימיים), עד ש"החכמה מאין תמצא", כמבואר
36 בדרושי חסידות [גם בדרושי בעל יום ההולדת] שהתהוות החכמה מ"אין" (בחינת הכתר) היא באופן של
37 מציאה ("תמצא"), שמזה מובן שזהו ענין שבאין-ערוך כלל.

הכתוב תולדות כה, כג) או "ויתחזק" - היפך ד"ויחלוש"
(שבפרשת עמלק עצמה).

(* ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
(**) ולא "יאמץ" (כמלחמות ישראל וצאצאי עשו - כלשון

- 1 ובפשטות: "תמצא" (ענין של מציאה) שייך לומר בנוגע ל"אבידה", היינו, דבר שנאבד, ולא ניכר בו
 2 למי הוא שייך. וכן בענינו - שהתהוות החכמה היא באופן של מציאה, היינו, שלא ניכר בה מקורה
 3 ושרשה - בחינת "אין", מכיון שזהו ענין שבאין-ערוך לגמרי.
- 4 ולמרות גודל העילוי דבחינה זו, עד שלא שייך בזה ענין של השגה כלל, שלכן נקראת בשם "אין",
 5 שאינו מושג - נקראת בחינה זו בשם "מזל", מלשון "נוזל", להורות שמבחינה זו יורד ונמשך השפעה
 6 וגילוי ליהודי,
- 7 [וכידוע (ספר המאמרים תרמ"ד שם) דמזל הוא כמו "ונוזלים מן לבנון", דענין "לבנון" הוא למעלה
 8 מבחינת מציאות ורק שרש המציאות בלבד, כמבואר בכמה דרושים] גם בדרושי בעל יום ההולדת (ספר
 9 המאמרים עטר"ת סוף עמוד תקיב) ד"לבנון" הוא מלשון לובן, ו"לבנון" הוא ל"ב נו", היינו ל"ב
 10 נתיבות חכמה ונו"ן שערי בינה - והרי ידוע דלבן אינו גוון ממש והוא רק השרש דכל הגוונים,
 11 ועל-דרך-זה הוא בנוגע לנתיב ה"ל"ב ושער הנו"ן].
- 12 בנוגע להמשכה וגילוי בעולם (אצל אומות העולם) - הרי זה באופן של "אין", שאינו מושג כלל,
 13 אבל בנוגע לבני ישראל, שהם בניו של מקום, הנה כשם שהקב"ה הוא קדוש ומובדל ("הקדוש ברוך
 14 הוא"), וביחד עם זה נקרא בשם "מקום", לפי שנמשך ונמצא גם בבחינת ה"מקום", כמו כן מובן בנוגע
 15 להמשכת בחינת "אין" (שאינו מושג) אצל בניו של מקום, שבחינה זו נעשית באופן של "מזל", שיורדת
 16 ונמשכת בכל פרטי מציאותו של היהודי כפי שהוא למטה, עד לעקב שברגל, בחינה התחתונה שבענין
 17 המעשה, עשיה שבעשיה.
- 18 וכאשר ההתעוררות דמזל ושורש הנשמה חודרת עד לענין של מעשה בפועל - אזי יודעים שהתעוררות
 19 זו היתה התעוררות אמיתית, כמדובר כמה פעמים ש"אבן-הבוחר" לכל ענין של התעוררות הוא - ה"בכ"ן
 20 בנוגע למעשה בפועל. ונוסף לזה - דיוק הענין "מזלו גובר":
- 21 ההמשכה והגילוי מבחינת ה"מזל" היא באופן דהתגברות, על-דרך לשון הכתוב: "ויגברו המים",
 22 ובלשון חכמינו ז"ל: "מעין המתגבר", "גבורות גשמים", שענין זה מורה על המשכה באופן של ריבוי
 23 ותוקף גדול ביותר, כמבואר בכמה מקומות.
- 24 ועוד פרט בזה: "מעין המתגבר" פירושו - שלמרות היותו מדוד ומוגבל, הנה גם כאשר משתמשים
 25 בו - הולך הוא ומתגבר מצד עצמו. ובענינו: למרות שהמשכה זו יורדת למטה, במקום מוגבל ובזמן
 26 מוגבל, הנה כאשר מתחילים להשתמש בהמשכה וגילוי זה (בעבודה בפועל), הרי זה באופן ד"מעין
 27 המתגבר", שהולך ומתגבר מצד עצמו.
- 28 ועל-פי מה שכתב כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו בנוגע לאביו שבדאי "לא יעזוב צאן מרעיתו"
 29 - מובן, שהענין ד"מזלו גובר" נמשך ונפעל גם ביחס ל"צאן מרעיתו".
- 30 ז. על-פי-זה מובנת ההתעוררות והנתינת-כח המיוחדת שישנה ביום ההולדת דכ"ף מרחשון:
 31 כאשר תובעים מיהודי שעבודתו תהיה באופן ד"ילכו מחיל אל חיל", הנה מפני צוק העתים, ריבוי
 32 הבלבולים דהעלם והסתר העולם כו' - אין כל פלא בכך שיהודי מביע את תמיהתו על תביעה ודרישה
 33 כזו: מה מקום לתבוע עבודה באופן של הליכה מחיל אל חיל, הלואי - טוען הוא - יצליח להשאר
 34 בדרגת ה"חיל" שלפני-זה!
- 35 ועד כדי כך שמצינו כמה אגרות קודש של אדמו"ר הזקן (אגרת הקודש סימן טז. סימן ל. ועוד)
 36 שתוכנם - שלמרות צוק העתים וכו', צריכים להשתדל שענין זה לא יגרום חלישות בעבודה ד"ילכו מחיל
 37 אל חיל", ועד שצריכים אזהרה שלא לתת מגרעות בקודש כו'.
- 38 והגע עצמך: ב"דף השער" דספר התניא מדגיש אדמו"ר הזקן שספר התניא מיוסד על הפסוק "כי
 39 קרוב אליך הדבר מאד גו'". והקדמה זו מתייחסת גם לענינים המבוארים באגרת הקודש [שנצטרפו לשאר
 40 חלקי ספר התניא על-ידי בני הגאון המחבר], שגם הם באופן ד"קרוב אליך הדבר מאד גו'".
 41 ואף-על-פי-כן, צריך אדמו"ר הזקן לכתוב כמה וכמה אגרות כדי לחזור ולעורר ש"לא יאתה לנפשם

האלקית לתת מגרעות בקודש מאשר כבר הורגלו מדי שנה להפריש ממאודם כו", "מעודם עד היום
 הזה" (לא רק שלא תהיה חלישות בהוספה באופן של הליכה מחיל אל חיל)!

[ישנם ריבוי ענינים בחלק ההלכה, הרמז, הדרוש והסוד שבתורה, שיכולים ללמוד מהענינים
 המבוארים באגרת הקודש; אבל לכל לראש ישנו הפירוש הפשוט שבדבר (ובפרט על-פי המבואר בסיפורי
 רבותינו נשיאנו פרטי המאורעות שבעקבותיהם נשלחו אגרות קודש אלו) - דרישתו ובקשתו של אדמו"ר
 הזקן (פעם אחר פעם) שהקושי דצוק העתים לא יגרום להחסיר חס־שלום בנתינת הצדקה כפשוטה, זהב
 וכסף ונחושת].

ומזה רואים שיש מקום לטענה והסברא שמפני צוק העתים מספיקה ההשתדלות להשאיר בדרגתו
 (שלא לתת מגרעות בקודש), ואין זה הזמן לחשוב אודות הוספה והליכה מחיל אל חיל.

ובמענה לטענה זו - צריכים להסביר ולבאר שמכיון שישנו הציווי להעלות בקודש וללכת מחיל אל
 חיל, בודאי שישנה גם הנתינת־כח הדרושה לזה, ולכן, למרות צוק העתים צריכים להעלות בקודש וללכת
 מחיל אל חיל.

ובפרט על-פי פתגם כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו - שהתבטא גם בסיפור בפועל ממש (בדידיה
 הוה עובדא) - שכאשר יהודי מקבל על עצמו דבר שלמעלה מכחותיו ויכלתו (ברגע זה), פותח לו הקב"ה
 "צינורות חדשים" שיוכל לקיים את החלטתו. וכאמור - ראו זאת במעשה בפועל.

וכל זה - במשך כל השנה כולה; אבל כאשר נמצאים ביום הולדת של נשיא ישראל, אזי התביעה
 והדרישה (להעלות בקודש, מחיל אל חיל) היא באופן אחר לגמרי, תביעה חדשה וחזקה:

כאשר "מזלו" של בעל יום ההולדת "גובר", היינו, המשכת וגילוי שורש נשמתו של אדמו"ר
 נשמתו־עדן ("מזלו") באופן של התגברות ("גובר"), ענין שאינו בערך כלל לאנשים כערכנו - אין צורך
 בהשתדלות מיוחדת כדי לפתוח "צינורות חדשים" וכו'; ה"צינור החדש" עומד מן המוכן כדי להמשיך
 השפעה וגילוי באופן של התגברות לכל אחד ואחד מישראל שהגיעה אליו הידיעה שיום זה הוא יום
 הולדתו של כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן, ומזלו גובר!

ובלשון הידוע: "עמדו הכן כולכם" * כדי לקבל את כל הענינים שהם כבר מן המוכן, כ"שולחן הערוך
 ומוכן לאכול לפני האדם"!

ולא דורשים ממנו כי אם לשים "אצבע קטנה" בלבד, כדי לפעול ענינים אלו בעולם הזה התחתון
 שאין תחתון למטה ממנו - כידוע שישנם ענינים שאינם יכולים להעשות על-ידי הנשמה כפי שהיא
 ב"עולם האמת", אלא זקוקים לנשמה המלוכשת בגוף גשמי דוקא, שנמצא ב"עלמא דשיקרא", שבו
 צריכים לפעול את הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא, היינו, להפוך את שקר העולם לאמת, ובלשון כ"ק
 מורי וחמי אדמו"ר במאמרי ההילולא (המשך באתי לגני ה'שית) לעשות מ"שקר" העולם - "קרש",
 ובצירוף כל ה"קרשים" - לבנות "משכן" שבו יהיה הענין ד"ושכנתי בתוכם".

ולכן, התביעה והדרישה (להעלות בקודש, מחיל אל חיל) היא גדולה וחזקה ביותר (למרות כל
 הקשיים דצוק העתים): מכיון שישנה ההמשכה והגילוי ד"מזלו גובר" (תכלית העילוי) מן המוכן (ללא
 כל צורך בהשתדלות נוספת) - כיצד יתכן שלא לנצל התעוררות וכחות מיוחדים אלו כדי להוסיף בכל
 עניני התורה ומצוותיה באופן של הליכה "מחיל אל חיל"? ...!

ח. והנה, לאחר אריכות הדיבור וההסבר כו' - עדיין יכולים לבוא ולשאל: מהי כוונת הדברים בנוגע
 למעשה בפועל? ולכן יש צורך לפרט את ההוראה בנוגע למעשה בפועל כפשוטו, ש"המעשה הוא
 העיקר":

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו־עדן, בעל יום ההולדת, ובנו ממלא מקומו כ"ק מורי וחמי אדמו"ר
 נשיא דורנו - כתבו בכמה וכמה "אגרות קודש", ובארוכה יותר - בשיחות והמאמרים שלהם, אודות כל

(* מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ב ע' 794).

- 1 פרטי עניני העבודה שבהם צריך לעסוק כל אחד ואחד מאתנו, שכללותם - החוט המשולש: תורה, עבודה
- 2 (תפלה), וגמילות חסדים.
- 3 וכוונת הדברים - בפשטות:
- 4 הוספה - הן בכמות והן באיכות - בלימוד התורה, נגלה וחסידות, כפי שנעשים "תורה אחת", כמדובר
- 5 כמה פעמים [וכן בשנה שעברה (שיחת שבת פרשת וירא, כ"ף מרחשון, סעיף י)] שחידושו של בעל
- 6 יום ההולדת ביסוד ישיבת תומכי תמימים הוא - שבה לומדים "תורת ה', תורה הנגלית ותורת החסידות,
- 7 תמימה" (לא כפי שהיה עד אז, שגם אלו שלמדו נסתר דתורה, למדו זאת בתור לימוד נפרד כו'), כמבואר
- 8 בארוכה בקונטרס עץ החיים. וכל זה - באופן של הליכה מחיל אל חיל, עד לענין של התגברות - "מזלו
- 9 גובר".
- 10 הוספה בעבודת התפלה מתוך התגברות - התבוננות באופן של רחבות אמיתית, "רחובות הנהר", עד
- 11 למרחב העצמי, כפסק-דין השולחן-ערוך (אורח חיים ריש סימן צח) שעבודת התפילה צריכה להיות
- 12 לאחר ההתבוננות בגדלות האל ושפלות האדם, מיוסד על דברי המשנה (ברכות ריש פרק ה) "אין
- 13 עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש" [שלשון זה ("אין כו' אלא כו'") מורה על ההכרח הגמור שבדבר,
- 14 לעיכובא כו'], ובפרט על-פי המבואר בארוכה בקונטרס התפילה לבעל יום ההולדת אודות גודל ההכרח
- 15 דעבודת התפילה, ופעולתה בב' העמודים דתורה וגמילות-חסדים (מלבד היותה עמוד בפני-עצמו).
- 16 וכן הוספה בעמוד השלישי - גמילות חסדים.
- 17 וכאמור - כל ענינים אלו באופן של הליכה מחיל אל חיל, ובאופן של התגברות, בהתאם לגודל
- 18 העילוי דיום ההולדת, שאז "מזלו גובר".
- 19 ט. נוסף על האמור לעיל - ישנו עילוי מיוחד בשנה זו:
- 20 שנה זו היא "שנת העיבור", שמספר הימים שבה גדול יותר ממספר הימים דשנה פשוטה.
- 21 ובשנת העיבור גופא - ישנם ג' אופנים: שנה חסרה - שפ"ג ימים, שנה כסדרה - שפ"ד ימים, ושנה
- 22 שלימה - שפ"ה ימים. ושנה זו היא "שנה שלימה" - מספר ימים הכי גדול, המורה על ענין של שלימות
- 23 ותמימות [כמובן מדרשת חכמינו ז"ל (ערכין לא, א): "תמימה - להביא את חודש העיבור"].
- 24 ומכיון ש"כל יומא ויומא עביד עבדתיה", מובן, שבשנה זו - שמספר הימים שבה הוא הכי גדול -
- 25 ישנו הענין ד"עביד עבדתיה" אצל כל אחד ואחת מישראל [שהרי כל ישראל בחזקת כשרות] בריבוי
- 26 הכי גדול.
- 27 ומזה מובן גודל העילוי דכ"ף מרחשון (ההמשכה והגילוי ד"מזלו גובר" בעזר וסיוע בעבודת כל
- 28 אחד ואחת מישראל) בשנה זו - להיותה "שנה שלימה", מספר הימים (וכתוצאה מזה - "עביד עבדתיה")
- 29 הכי גדול.
- 30 י. ועוד ענין בזה:
- 31 שנת העיבור היא על-ידי הוספת חודש נוסף - חודש "אדר".
- 32 והנה, הנקודה הכללית דחודש אדר שוה היא הן באדר ראשון והן באדר שני, כי: אף שישנם חילוקי
- 33 דינים בין אדר ראשון לאדר שני, הרי מלשון המשנה (מגילה ו, ב) "אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא
- 34 כו'", מוכח, שמלבד חילוקים אלו שוים ב' חדשי אדר, ולכן ב' חדשים אלו נקראים בשם "אדר", מכיון
- 35 שתוכן ענינם (המתבטא ב"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש") שוה. ומובן, שנקודתם המשותפת היא
- 36 - ימי הפורים.
- 37 והנה, הנקודה הכללית דימי הפורים היא - אהבת ישראל, וענין זה בא לידי ביטוי במצוות המיוחדות
- 38 דימי הפורים: (א) "משלוח מנות איש לרעהו", היינו, למרות ש"רעהו" אינו זקוק לכך, אף-על-פי-כן,
- 39 אינו יכול להתאפק ומוכרח לבטא את אהבתו לחבירו על-ידי "משלוח מנות", (ב) ועל-אחת-כמה-וכמה
- 40 - "מתנות לאביונים", שזהו כללות הענין דגמילות-חסדים וצדקה.

ומזה מובן, שבשנת העיבור (שתוכנה - חודש אדר נוסף) צריכה להיות הדגשה והתגברות ("מזלו
 גובר") מיוחדת בנוגע לקו דגמילות-חסדים (צדקה).
 יא. ויהי-רצון שהדיבור בכל הענינים האמורים יבוא לידי מעשה בפועל, ובפרט כאשר ישנה
 הנתינת-כח המיוחדת ד"מזלו גובר".
 וכל זה ימהר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - באופן של התגברות, היינו,
 שנוסף לזה שהגאולה תהיה בעגלא דידן ובמהרה בימינו ממש, הרי ענין זה גופא יכול להיות בכמה
 אופנים, ועל זה מבקשים ופועלים שהגאולה תהיה באופן של התגברות - באופן ד"אחישנה", "ארו עם
 ענני שמיא", היינו, שברגע כמימרא נמצאים כל בני ישראל ביחד עם משיח צדקנו בארצנו הקדושה, כפי
 שהיא במעמד ומצב ד"ירחיב ה' אלקיך את גבולך", באופן שלמעלה ממדידה והגבלה,
 ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב", כפי שתהיה באופן ד"וראמה" (זכריה יד, י),
 רמה וגבוהה (רש"י ורד"ק על הפסוק), ושם גופא - בהר הבית, ובבית המקדש - "מקדש אדני כוננו
 ידיך",
 ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

יב. דובר כמה פעמים שכל הענינים הקשורים עם ימי החודש (והשנה) החוזרים ונשנים משנה לשנה
 - משתנה קביעותם בימי השבוע (וכן לאידך, שהענינים הקשורים עם ימי השבוע משתנה קביעותם בנוגע
 לימי החודש), וכן בנוגע לפרשה שקורין בתורה בזמן זה - פרשת השבוע - ענין הקשור (ברובו) עם ימי
 השבוע.
 [ישנה אמנם הקריאה בתורה השייכת לימים טובים - הקשורים ונקבעים על-פי ימי החודש, וכמו כן
 ישנם שבתות שבהם מפטירין בענין הקשור עם ימי החודש, כגון: שבת שובה, וכיוצא בזה; אבל רובה
 ככולה של קריאת התורה קשורה עם ימי השבוע - פרשת השבוע, "משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו
 קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי, כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה" (בבא קמא
 פב, א. רמב"ם הלכות תפילה ריש פרק יב)].
 ובנוגע לעניננו: הקביעות דכ"ף מרחשון [ימי החודש - עשרים יום בחודש מרחשון] בשנה זו היא
 - ביום חמישי בשבוע (יום הקריאה), ופרשת השבוע היא - פרשת חיי שרה.
 ומכיון ששינוי הקביעות הוא על-פי תורה - מובן, שיש בזה לימוד והוראה (תורה מלשון הוראה)
 בנוגע למעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר".
 וכידוע תורת והוראת אדמו"ר הזקן שצריכים "לחיות" עם פרשת השבוע שקורין ולומדים באותו זמן,
 ובעניננו - שיעור חומש דחמישי עד ששי בפרשת חיי שרה.
 וכל זה - מלבד ההוראות הקשורות עם כללות הענין דכ"ף מרחשון (כנ"ל בשיחה א') שהם בשוה
 בכל שנה ושנה, ומלבד ההוראה המיוחדת הקשורה עם "שנת העיבור" (כנ"ל סעיף ט).
 יג. בשיעור חומש היומי ישנם ריבוי ענינים, ובהם ריבוי הוראות, הקשורים כולם עם יום זה - כ"ף
 מרחשון. ומובן, שכל אחד ואחד (לפום שיעורא דיליה) יכול לבחור הוראה מיוחדת כו', ובאופן ד"תן
 לחכם ויחכם עור".
 אבל אף-על-פי-כן, מצינו ענין מיוחד בשיעור חומש היומי הקשור עם כללות החידוש דעבודת חודש
 מרחשון לגבי עבודת חודש תשרי, כדלקמן.
 נתבאר בארוכה בהתוועדויות הקודמות (שיחת שבת פרשת בראשית (א') סעיף ג. שיחת שבת פרשת
 נח סעיף ד ואילך. שבת פרשת לך לך סעיף ד) שהחידוש דעבודת חודש מרחשון הוא - "ויעקב הלך
 לדרכו":

1 חודש תשרי - אותיות "רשית" [כמו שכתוב "מרשית השנה" - חסר אל"ף], ענין ה"ראש", הוא
2 על-דרך ובדוגמת "ישראל", אותיות "לי ראש", שם המעלה דבני ישראל. ולאחרי שיוצאים מחודש תשרי
3 ובאים לחודש מרחשון - אזי מתחילה העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", הליכה לדרכו של "יעקב", מלשון
4 עקב, על שם "וידו אווזת בעקב גר".

5 וענין זה מתבטא בהנהגתו של יהודי בפועל ממש:

6 כללות עבודתו של יהודי, "אני נבראתי לשמש את קוני", מתחלקת לב' ענינים כלליים: (א) לימוד
7 תורה - הקשור עם ה"ראש" שבאדם, בחינת "ישראל" שבו, (ב) מעשה המצוות (כולל מצות תפילה), -
8 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" [שענין זה נפעל על-ידי גדלות הלימוד דוקא - לאסוקי שמעתא אליבא
9 דהלכתא, כמבואר באגרת הקודש (סימן כט) גודל העילוי דהלכות, שעל-ידם דוקא יודעים את רצון
10 העליון כו'], שכללות ענין המעשה קשור עם ה"עקב" שבאדם, בחינת "יעקב" שבו.

11 וזהו כללות החילוק שבין חודש תשרי לחודש מרחשון:

12 חודש תשרי ענינו - תורה, כמודגש בענין דתקיעת שופר שבראש-השנה, על-פי המבואר ב'רבי סעדיה
13 גאון' שאחד הטעמים לתקיעת שופר בראש-השנה ("מצות היום בשופר") הוא - קול השופר דמתן תורה,
14 כפי שמזכירים זאת בתפלת מוסף דראש-השנה, בפסוקי שופרות: "בקול שופר עליהם הופעת ככתוב
15 בתורתך כו".

16 ולעומת זאת, חודש מרחשון ענינו - מעשה בפועל, לא רק בנוגע לקיום המצוות, כי אם גם בנוגע
17 לעניני הרשות, "אדם חורש . . וזורע כו" [ענין המהווה סתירה ללימוד התורה - "תורה מה תהא עליה"
18 (ברכות לה, ב)].

19 וזהו גם תוכן שמו של החודש - "מרחשון", "מר" מלשון טיפה, כמו "מר מדלי", שפירושו - טיפת
20 גשמים, ענין הקשור עם חרישה וזריעה - מכיון, שעל ידי הגשמים נפעלת פעולת החרישה והזריעה.
21 וענין זה שייך במיוחד לחודש מרחשון, ובפרט החל מז' מרחשון, כדברי המשנה (תענית ז, א) ששואלין
22 את הגשמים בשבעה במרחשון [ואף שהתחלת ענין זה הוא ב"תפילת הגשם" שבשמיני עצרת - הרי:
23 (א) ענין זה הוא בסיום חודש תשרי, (ב) ועיקר: הבקשה על ירידת הגשמים בפועל (וירידתן בפועל
24 ממש) היא בחודש מרחשון, ובחודש מרחשון גופא - "בשבעה בו", שבוע שלם לאחר סיום חודש
25 תשרי].

26 ונמצא, שהחידוש דחודש מרחשון הוא - התחלת העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", בענינים של מעשה
27 בפועל, חרישה וזריעה, באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו", שזוהי הנהגת רוב
28 בני ישראל (התורה על הרוב תדבר) - "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן" (ברכות שם).

29 ובנוגע לכללות עבודה זו - מצינו ענין מיוחד בשיעור חומש היומי, כדלקמן (סעיף יח).

30 יד. מאמר המוסגר:

31 בהמשך להמדובר אודות שבעה במרחשון, הנה מלבד העילוי שבו מתחיל השלב האחרון והתחתון
32 בכללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" (כפי שנתבאר לעיל (שיחת שבת פרשת לך לך סעיף ד) בארוכה
33 גודל העילוי שבזה) - ישנו עילוי נוסף הקשור עם השלימות דחודש תשרי:

34 בנוגע לתענית בה"ב [=שני, חמישי ושני], שאין להתחילה עד רביעה ראשונה של גשמים, כתב הש"ך
35 בהלכות נדרים (יורה דעה סימן רכ סעיף קטן ל"א): "כיון דקיימא לן דרביעה ראשונה היא ז' במרחשון
36 . . אם כן לעולם אין פוסקין תענית בה"ב קודם ז' במרחשון". ונמצא, שתענית בה"ב קשורה עם ז'
37 מרחשון.

38 ועל-פי-זה מובן שישנו עילוי נפלא בז' מרחשון:

39 תענית בה"ב ענינה - להשלים את הענינים שהיו חסרים במועדי חודש תשרי, "לפי שחוששין שמא
40 מתוך משתה ושמחת המועד באו לידי כו' לכן מתענין לתשובה ולכפרה, כמו שמצינו באיוב שלאחר
41 שהקיפו ימי המשתה ושמחת בניו העלה עולות מספר כולם, כי אמר אולי חטאו בני וגו'" (שולחן-ערוך

אדמו"ר הזקן אורח חיים ריש סימן תצב), כלומר, מכיון שיתכן שהיה איזה חסרון בעבודת מועדי חודש תשרי, "אולי חטאו בני", "חטא" מלשון חסרון [דפשיטא שאין הכוונה לחטא ועון ממש, כמו שכתוב בזהר "ונפש כי תחטא - תוהא", כיצד יתכן ענין של חטא ועון אצל נפש מישראל?!], הנה על זה באה התענית דבה"ב [שענין התענית הוא - "יום רצון לה", וכתוצאה מכך - "עת רצון" גם בנוגע לעבודת האדם בעולם הזה התחתון שאין למטה ממנו, כמבואר באגרת התשובה (פרק ב)], כדי למלא ולהשלים את החסרון, עד לתכלית השלימות.

ומכיון ש"אין פוסקין תענית בה"ב קודם ז' במרחשון", נמצא, שמלבד העילוי דז' במרחשון שבו מתחילה העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", עבודה בענינים של מעשה בפועל, ישנו עילוי נוסף בז' מרחשון - שבו ישנו כח מיוחד לתקן ולהשלים את כל עניני העבודה דחודש תשרי, שלכן, רק לאחריו פוסקין תענית בה"ב.

טו. ויש להוסיף בזה - ובהקדים:
מבואר בדרושי חסידות [גם בדרושי בעל יום ההולדת] בנוגע לאמירת "תחנון" בסוף התפילה, שלכאורה, מתאים יותר הענין דאמירת "תחנון" בהתחלת (או על-כל-פנים באמצע) התפילה, כאשר יהודי נמצא בדרגא נמוכה יותר, ואם-כן, אינו מוכן: מדוע אמירת תחנון היא בסוף התפילה - לאחר העבודה ד"הודו לה' קראו בשמו", פסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע, עד לתכלית העילוי דתפילת העמידה, "כעבדא קמי מריה", ביטול במציאות - דוקא אז אומרים "תחנון"?!

והביאור בזה - שהיא הנותנת: דוקא כאשר יהודי נמצא בדרגא נעלית, עד לתכלית העילוי - אזי מגיע הוא לידי הכרת מצבו האמיתי לאשורו, שעדיין חסר בעבודתו כו'.

כלומר: כל זמן שהוא עדיין מציאות לעצמו - אזי יתכן מצב ש"דרך איש ישר בעיניו" (משלי כא, ב), למרות שבעיני אחרים, ובעיקר - בעיני ה"שולחן ערוך", אין זה "ישר" כל כך, או אפילו הנהגה שהיא על-פי שולחן-ערוך, על-פי "שורת הדין", ולא "לפנים משורת הדין" [שדוקא הנהגה זו - לפנים משורת הדין - פועלת את בנינה של ירושלים (ראה בבא מציעא ל, ב)].

אבל כאשר מגיע לדרגא דביטול מציאותו, שזהו הענין דתפילת העמידה (שהיא עיקר התפילה), "כעבדא קמי מריה" - אזי ביכולתו להעריך ולבחון את מעמדו ומצבו לאשורו, ואז רואה הוא שיש אצלו עדיין ענין של חסרון כו'.

וזהו הענין דאמירת "תחנון" לאחר תפילת העמידה דוקא - מכיון שלולי העילוי דתפילת העמידה (ביטול במציאות) לא היה יודע ומרגיש חסרונות אלו.

טז. ובעומק יותר:
אין הכוונה שלאחרי העילוי דתפילת העמידה ("כעבדא קמי מריה") מרגיש הוא את החסרונות שהיו אצלו מקודם לכן ולא הרגיש בהם, אלא המדובר הוא אודות יהודי שמעמדו ומצבו האמיתי הוא בתכלית השלימות, ללא כל חסרון, ואף-על-פי-כן, בעלותו לדרגא נעלית יותר (מדרגת העבודה דפסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע, לדרגת העבודה דתפילת העמידה) - שוב אינו במעמד ומצב של שלימות, אף שביחס למעמדו ומצבו הקודם היתה עבודתו בתכלית השלימות באמת, ללא כל חסרון.

ועל-דרך שמצינו במצות הצדקה: החיוב דמצות צדקה הוא לפי ערך וביחס לרכושו של הנותן - מעשר או חומש מרכושו. וכאשר רכושו גדל יותר, שוב אינו יכול להסתפק בנתינת הסכום שהיה רגיל לתת עד עתה (אף שעד עתה היה סכום זה נחשב לקיום מצות הצדקה בשלימותה), מכיון שלפי ערך רכושו בהווה, אין זה מעשר או חומש.

ועל-דרך-זה בנוגע למצבו הרוחני - שכאשר מתעלה לדרגא נעלית יותר (תפילת העמידה), אינו יכול להסתפק באופן עבודתו הקודמת, כי למרות שלפי ערך מצבו הקודם היתה עבודה זו בשלימותה, הנה בערך למעמדו ומצבו עתה, הרי זה עדיין באופן של חסרון, ולכן נדרשת ממנו שלימות נעלית יותר (וזהו הענין דאמירת תחנון לאחר תפילת העמידה).

1 דוגמא לדבר - בנגלה דתורה:

2 איתא בגמרא (חגיגה ה, ב) ש"מחור ליה במחוג קמי מלכא" ענשו חמור ביותר - היפך החיים. וכל
3 זה - בעמדו "קמי מלכא", מה-שאינ-כן בהיותו מחוץ להיכל המלך, הנה לא זו בלבד שצריך להיות
4 אצלו הענין ד"מחור במחוג", אלא יתירה מזו: עליו למלא את שליחותו של המלך בהנהגת עניני המדינה,
5 שלזה דרושה פעולה גדולה יותר מאשר "מחור במחוג"...

6 ונמצא, שאותה ההנהגה שמחוץ להיכל המלך אין בה חסרון כלל, ואדרבה: זוהי הנהגה חיובית
7 ומוכרחת כדי למלא את שליחות המלך כו' - הנה כאשר הנהגה זו גופא היא "קמי מלכא" [על-דרך
8 ובדוגמת תפילת העמידה, "כעבדא קמי מריה"], הרי לא זו בלבד שיש בה חסרון, אלא זהו ענין חמור
9 ביותר, עד לעונש דהיפך החיים!

10 ועל-פי-זה מובן לשון חכמינו ז"ל "כל ימיו בתשובה" - דלכאורה תמוה: מכיון שאתמול שב בתשובה
11 אמיתית על-פי "תורת אמת", עד ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" (רמב"ם
12 הלכות תשובה פרק ב הלכה ב), ולא זו בלבד ש"אין מזכירים לו דבר וחצי דבר ביום הדין כו'", אלא
13 עוד זאת, שנעשה "מרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא" (אגרת התשובה פרק ב) - אם-כן, מה
14 השתנה כאשר הגיע יום חדש, שמשום זה יצטרך לשוב בתשובה עוד הפעם ("כל ימיו בתשובה")?!

15 וענין זה מבאר אדמו"ר הזקן בלשונו הזהב בספר תניא קדישא (פרק כט) "עיקר התשובה היא בלב
16 והלב יש בו בחינות ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם כו'":

17 אף-על-פי שאתמול "כבר עשה תשובה נכונה", אף-על-פי-כן, כאשר מגיע יום חדש, הקשור עם גילוי
18 אור חדש במצבו הרוחני, כמו שכתוב "ויקרא אלקים לאור יום", הנה לפי ערך מצבו ביום זה (שהגיע
19 לדרגא נעלה יותר, לבו נעשה מואר יותר כו'), אינה מספיקה עבודת התשובה דאתמול (אף שלפי ערך
20 מצבו אתמול היתה התשובה בשלימותה), ולכן עליו לחזור בתשובה מחדש (באופן נעלה יותר) גם ביום
21 זה.

22 ומה שהעילוי במעמדו ומצבו ביום זה פועל שינוי בהערכת עבודתו דאתמול - יש לומר (בדרך אפשר)
23 שזהו מפני שהעבודה דאתמול היא באופן של "פעולה נמשכת" גם ביום זה, ובפשטות: העליה אל
24 ה"חיל" דיום זה היא לפי ערך ובהתאם ל"חיל" בעבודה דאתמול, ואילו היה מגיע אתמול ל"חיל" נעלה
25 יותר, היתה העליה "מחיל אל חיל" דיום זה באופן נעלה יותר (ראה גם לעיל סעיף ה). ומכיון שהעבודה
26 דאתמול היא באופן ד"פעולה נמשכת" גם ביום זה, מובן, שמעמדו ומצבו ביום זה פועל שינוי בהערכת
27 מעמדו ומצבו דאתמול, ולכן, צריך לחזור בתשובה על אותם הענינים שביחס למעמדו ומצבו היום הם
28 באופן של חסרון, אף שביחס למעמדו ומצבו אתמול היו בתכלית השלימות.

29 יז. על-פי ההקדמה האמורה לעיל - יובן גודל העילוי וההפלאה דז' מרחשון, שרק לאחריו פוסקין
30 תענית בה"ב, כדי לפעול תיקון ושלמות ("תשובה וכפרה") בנוגע לעניני העבודה דחודש תשרי:
31 כאשר יהודי מגיע לתכלית השלימות בעבודתו, היינו, שישנם בידו כל עניני העבודה דחודש תשרי,
32 ונוסף לזה ישנו בידו העילוי דז' מרחשון, התחלת השלב האחרון ד"ויעקב הלך לדרכו" בענינים של
33 מעשה בפועל - חרישה וזריעה, הנה בהיותו בתכלית השלימות (בדוגמת השלימות דתפילת העמידה,
34 "כעבדא קמי מריה"), אזי רואה הוא שישנם ענינים שזקוק לתשובה עליהם.

35 וכאמור - אין הכוונה שחסרון זה היה אצלו גם מקודם לכן, ורק לא הרגיש בו עד שנתעלה לדרגא
36 נעלית יותר, אלא - ביחס למעמדו ומצבו בחודש תשרי היתה עבודתו בתכלית השלימות, ואף-על-פי-כן,
37 בהגיעו לדרגא נעלית יותר (העילוי דז' מרחשון, שאז מתחילה עיקר העבודה בענינים של מעשה בפועל)
38 - שוב אינו במעמד ומצב של שלימות, אף-על-פי שלפי ערך מעמדו ומצבו הקודם (בחודש תשרי) היתה
39 עבודתו בתכלית השלימות, כנ"ל בארוכה.

40 ובזה מודגשת ההפלאה דחודש מרחשון (ובפרט החל מ"שבעה בו"): מצד אחד ישנו כאן ענין של
41 ירידה מבחינת ה"ראש" (לימוד התורה) לבחינת ה"עקב" (מעשה בפועל), וביחד עם זה יש בו עילוי

- נפלא ביותר, שלכן, דוקא במעמד ומצב זה נדרש ענין של תשובה וכפרה, אף שביחס למעמד ומצב הקודם אין צורך בענין של תשובה כלל.
- ולהעיר - שענין זה מרומז גם בשמו של החודש, "מרחשון": "מר" הוא מלשון טיפה, "כמר מדלי" - טיפה אחת, היינו, שמכל העילויים דחודש תשרי, בחינת ה"ראש", לא נשאר אלא "טיפה" בלבד. ולאידך - טיפה זו הולכת ומתגברת "כמעין המתגבר", ועד שעל ידה נפעל ענין של צמיחה וגידול "ומלאו פני תבל תנובה".
- יח. ונחזור לעניננו - בשיעור חומש היומי ישנו פסוק שבו מבואר ענין מיוחד בקשר לכללות העבודה דחודש מרחשון, "ויעקב הלך לדרכו":
- בפרשת השבוע מסופר אודות הליכתו של אליעזר ל"חרן", "חרון אף של מקום בעולם", כדי למלא את שליחותו של אברהם אבינו - שזהו על-דרך ובדוגמת כללות העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו".
- ובזה ישנה הוראה נפלאה הנלמדת משיעור חומש היומי - שבו אומר אליעזר עבד אברהם "והו' הצליח דרכי", כלומר, כאשר יהודי יוצא לדרכו, עוד לפני שמתחיל לעשות איזו פעולה שהיא, ישנו ככר הענין ד"והו' הצליח דרכי".
- וכמה פרטים בדבר: (א) "הצליח דרכי" - באופן של הצלחה, היינו, לא רק לפי ערך היגיעה, אלא באופן שבאין-ערוך כלל. (ב) "והו' הצליח דרכי" - הצלחה לא רק משם "אלקים", אלא משם הו' דוקא, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, העלם והסתר. (ג) - "והו'", בתוספת וא"ו, כפירוש רש"י (וירא יט, כד) "כל מקום שנאמר והו' הוא ובית דינו", היינו, שענין זה הוא בהסכם "בית דין של מעלה", ולא זו בלבד שאינו מעכב כו', אלא אדרבה: עוזר ומסייע בהצלחת דרכו של יהודי.
- וכל ענינים אלו נפעלים באופן נעלה יותר מצד העילוי דכ"ף מרחשון, יום הולדת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן, שאז "מזלו גובר" (כנ"ל בארוכה).
- יט. וזוהי ההוראה הנלמדת מהקביעות דכ"ף מרחשון בשנה זו - על מנת ללמדה גם בנוגע לשאר השנים:
- כאשר נמצאים ב"יום זכאי" זה, כאשר גובר מזלו של אדמו"ר נשמתו-עדן - צריך כל אחד ואחד לקבל על עצמו החלטות טובות בכל הקשור להליכה "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו", כולל - הליכה בדרכיו ואורחותיו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, בנו וממלא מקומו של בעל יום ההולדת, ועד ש"דרכיו" (של בעל יום ההולדת, וממלא מקומו) נעשים דרכיו של כל אחד ואחד מישראל - "ויעקב הלך לדרכו", היינו, שדרך זו נעשית דרכו של יהודי שנמצא בדרגת "יעקב", ועל-אחת-כמה וכמה שזוהי דרכו של יהודי שנמצא בדרגא נעלית יותר.
- וכאשר יהודי מקבל על עצמו ללכת בדרך זו, והחלטה זו היא בתוקף המתאים, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שהחלטה זו אכן תבוא לידי מעשה בפועל - אזי מבטיחה "תורת אמת" שכל אחד ואחד מישראל יוכל לומר "והו' הצליח דרכי", ככל פרטי העלויים שבדבר: באופן של הצלחה, והצלחה הנמשכת משם הו', ביחד עם "בית דינו" - "והו'", כנ"ל.
- כ. ועל-ידי כללות העבודה באופן האמור לעיל - זוכים למה שכתוב בהמשך שיעור חומש היומי: "את היי לאלפי רבבה וירש זרעך את שער גו'",
- עד לתכלית השלימות שבדבר - כאשר יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ואדרבה: אתהפכא חשוכא לנהורא, "בכל לבבך - בשני יצריך", על-דרך מאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין נט, ב) שנחש הקדמוני היה "שמש גדול", וכמאמר רבותינו ז"ל על הפסוק "והשבתי חיה רעה מן הארץ" - שלא זו בלבד ש"מעבירן מן העולם". אלא עוד זאת: "משביתן שלא יזיקו", שזהו כללות העילוי דאתהפכא, עד למעמד ומצב ד"נער קטן נוהג בס".
- וכל זה - במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

- 1 כא. נתבאר לעיל (סעיף יב) שמלבד ההוראה מכללות הענין דכ"ף מרחשון (שהיא בכל השנים
- 2 בשנה), ישנה הוראה נוספת מפרטי השינויים דקביעות שנה זו בנוגע לימי השבוע [בהתאם לתורת
- 3 הבעל-שם-טוב שבכל פרט ופרט ישנו לימוד והוראה בעבודת ה', ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר
- 4 אודות פרט הקשור עם תורה, כבנדון דידן - קביעות השנה], ומכיון שבשנה זו חל כ"ף מרחשון ביום
- 5 חמישי דפרשת חיי שרה, מובן, שישנו לימוד והוראה משיעור חומש היומי, כנ"ל בארוכה.
- 6 והנה, נוסף על ההוראה הנלמדת משיעור חומש היומי, ישנה הוראה נוספת הקשורה עם כללות ענינו
- 7 של יום החמישי בכל שבוע, ללא כל קשר עם פרשת השבוע שקורין בתורה, כדלקמן.
- 8 ואדרבה: כשם שבנוגע להוראה הכללית דכ"ף מרחשון וההוראה הפרטית הנלמדת מקביעות שנה
- 9 זו, מובן, שיש קדימה להוראה הכללית דכ"ף מרחשון, על-פי הכלל ד"תדיר ושאינו תדיר קודם"
- 10 (כי ההוראה הכללית היא בכל שנה ושנה, מה-שאינ-כן ההוראה הנלמדת מקביעות שנה זו) - כמו כן
- 11 מובן בנוגע לב' הפרטים שבקביעות שנה זו: (א) כללות הענין דיום החמישי, (ב) יום החמישי דפרשת
- 12 חיי שרה, שיש קדימה להוראה מכללות הענין דיום החמישי, להיותה "תדיר" - בכל שבוע ושבוע (בכל
- 13 ג"ן פרשיות התורה), מה-שאינ-כן ההוראה דיום חמישי פרשת חיי שרה (שיעור חומש היומי) - פרשה
- 14 שלומדים אותה בשבוע זה דוקא.
- 15 כב. ובהקדים - שמצינו עליו מיוחד בנוגע לקביעות דכ"ף מרחשון בימי השבוע, ללא קשר עם
- 16 פרשת השבוע:
- 17 קביעות השנה היא באופן שבאותו יום בשבוע שחל בו כ"ף מרחשון - חל בו שמיני עצרת, ולפני-זה
- 18 - יום א' דסוכות (התחלת "זמן שמחתנו"), ולפני-זה - יום א' דראש השנה [כפי שזכר גם בשנה שעברה
- 19 (שיחת שבת פרשת וירא כ"ף מרחשון סעיף ז)].
- 20 ובזה רואים שהקביעות דכ"ף מרחשון בימי השבוע היא בעלת חשיבות מיוחדת - מכיון שזהו הצד
- 21 השווה עם ראש השנה, יום א' דסוכות, ושמיני עצרת (ללא כל נפקא-מינה בקביעות דימי החודש ופרשת
- 22 השבוע).
- 23 וכאמור - בשנה זו חל כ"ף מרחשון (וכן ראש השנה, יום א' דסוכות, ושמיני עצרת, ביום החמישי
- 24 בשבוע.
- 25 כג. בנוגע להוראה הנלמדת מכללות הענין דיום חמישי בשבוע - אין צורך לחפש כו', מכיון שישנה
- 26 סוגיא בגמרא (בסיום וחותם מסכת שבת (קנו, א)) שבה מבואר שכל יום מימי השבוע יש בו סגולה
- 27 מיוחדת בנוגע לאופן הנהגתו של האדם שנולד ביום זה (שבזה מודגש גם הקשר והשייכות עם הענין
- 28 דיום הולדת).
- 29 ובנוגע ליום החמישי: "האי מאן דבחמשה בשבא (הנולד בחמישי בשבת) יהי גבר גומל חסדים, מאי
- 30 טעמא משום דאיברו ביה דגים ועופות", כפי שמבאר רש"י את קשר הדברים [באופן המובן בפשטות
- 31 גם כאשר אוחזים בהתחלת לימוד הגמרא, על-דרך ובדוגמת פירוש רש"י על התורה] - לפי שדגים ועופות
- 32 "אין טורחין לאוכלין, אלא ניזונים בחסדו של הקב"ה". ביאור הדברים:
- 33 ידוע ומבואר בדרושי חסידות [גם בדרושי בעל יום ההולדת (ספר המאמרים תרע"ח עמוד רסט)]
- 34 שכל הענינים דשבעת ימי בראשית חוזרים ונשנים בכל שבוע, וזהו הטעם לאמירת "היום יום ראשון
- 35 בשבת", אף-על-פי ש"מבריא העולם עד עתה כבר יש אלפים ורובבות ימים", לפי "שהן ימי ההיקף
- 36 שחוזרין חלילה", ולכן, "כל יום א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א' של ששת ימי בראשית"
- 37 (לקוטי-תורה שיר-השירים כה, א).
- 38 וענין זה מודגש גם ב"שיר של יום" שאומרים בכל יום מימי השבוע, שזהו "השיר שהיו הלויים
- 39 אומרים בבית המקדש" (סוף מסכת תמיד) - כמובן מסוגיית הגמרא במסכת ראש השנה (לא, א. הובא
- 40 בפירוש רש"י סוף תמיד) בביאור שייכות המזמור דכל יום עם הבריאה שנבראה ביום זה בששת ימי
- 41 בראשית: "בראשון מה היו אומרים - לה' הארץ ומלואה, על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו וכו'",
- 42 "לפי שהוא תחלת מעשה בראשית" (פירוש רש"י סוף תמיד).

- 1 ולהעיר - שענין זה הובא במסכת "ראש השנה" ובמסכת "תמיד", שבזה מודגש שזהו ענין השייך
 2 לכל ימי השנה, בדוגמת הענין ד"ראש השנה", וענין תמידי (מסכת תמיד) - הקשור עם מהלך השמש
 3 (שאינן בו שינויים), ימי השבוע (ולא ימי החודש - מהלך הלבנה, שיש בה שינויים).
 4 ומכיון שבכל יום מימי השבוע חוזרים ונשנים כל הענינים שהיו ביום זה בפעם הראשונה (בשבועת
 5 ימי בראשית), מובן, שהסגולה המיוחדת דכל אחד משבועת ימי בראשית, יש לה השפעה על טבעו
 6 ותכונתו של האדם שנולד ביום זה, ובפרט כאשר מדובר אודות לידתו של יהודי, שהוא תכלית ועיקר
 7 הבריאה כולה.
 8 ולכן, "האי מאן דבחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים" - דמכיון שבבריאתו של הקב"ה ביום
 9 החמישי מודגש הענין ד"גמילות חסדים", שבו נבראו דגים ועופות ש"אין טורחין לאוכלין, אלא ניזונים
 10 בחסדו של הקב"ה", הנה גם אצלו נעשית תכונה זו וטבע זה - "יהי גבר גומל חסדים".
 11 כלומר: נוסף לזה שכל אחד ואחד מישראל חייב לעסוק ב"גמילות חסדים", וכמאמר רבותינו ז"ל
 12 על הפסוק "ולדבקה בו", מה הקב"ה גומל חסדים אף אתה גומל חסדים, ועד שהענין ד"גמילות חסדים"
 13 הוא אחד מהסימנים של בני ישראל: "רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט, א) - הנה נוסף לזה
 14 ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע ליהודי זה שנולד ביום החמישי בשבוע: "יהי גבר גומל חסדים".
 15 כד. ביאור ההוראה הנלמדת מהקביעות דכ"ף מרחשון ביום החמישי בשבוע - בנוגע למעשה בפועל:
 16 כל האמור לעיל (סעיף ח) אודות ההוראה הנלמדת מכללות הענין דכ"ף מרחשון [שיש להוסיף בכל
 17 הענינים שתבע בעל יום ההולדת, שנקודתם וכללותם - ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות חסדים] - יכול
 18 להעשות באופן שעושים זאת כדי לצאת ידי חובה בלבד, ובפשטות: יש לו חוב שעליו לשלם, וכאשר
 19 משלם את חובו - נסתיימה עבודתו.
 20 ועל זה באה ההוראה הנלמדת מהקביעות דכ"ף מרחשון ביום החמישי בשבוע (על מנת ללמדה על
 21 כל השנים כולם) - שכללות עבודתו (בענינים האמורים) צריכה להיות באופן של "גמילות חסדים", "יהי
 22 גבר גומל חסדים", היינו, שגם לאחר שכבר יצא ידי חובתו, "כדבעי ליה למיעבד", הרי הוא ממשיך
 23 לעסוק בזה "לפנים משורת הדין", באופן של צדקה וגמילות חסדים [לא רק צדקה, אלא גם גמילות
 24 חסדים, כמאמר רבותינו ז"ל "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה"].
 25 ובגמילות חסדים גופא - כדיוק לשון רש"י: "חסדו של הקב"ה", היינו, באופן שלמעלה מכל מדידה
 26 והגבלה.
 27 וכל זה - בנוגע לכללות עבודתו בכל עניני התורה ומצוותיה, שכל הענינים יהיו באופן של גמילות
 28 חסדים, לפנים משורת הדין כו'; ובפרטיות יותר - ישנה הוראה מיוחדת בנוגע להוספה בעבודה הפרטית
 29 ד"גמילות חסדים" (בתור אחד מג' הקוין תורה עבודה וגמילות חסדים).
 30 והכוונה בזה - הן בנוגע ל"גמילות חסדים" כפשוטה, ובפרט על-פי המדובר לעיל (סעיף י) בנוגע
 31 להדגשת ענין הצדקה וגמילות חסדים בשנת העיבור [שזהו הענין דימי הפורים - תוכן ונקודת חודש
 32 אדר, שהוא חודש העיבור], והן בנוגע ל"גמילות חסדים" במובן הרוחני - שזהו כללות הענין דהשפעה
 33 על הזולת, הפצת התורה ומצוותיה.
 34 וכל זה - באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, בדוגמת גמילות חסדים דיום חמישי בששת ימי בראשית
 35 - "חסדו של הקב"ה".
 36 כה. ויש להוסיף בזה:
 37 בנוגע למעלת יום חמישי - איתא בגמרא (כתובות ה, א): "בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי,
 38 הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים" - "פרו ורבו ומילאו את המים גו".
 39 ואף שגם ביום הששי ישנה הברכה ד"פרו ורבו גו", ואדרבה: ברכת "פרו ורבו" דיום הששי היא
 40 "ברכה לאדם", שזהו ענין נעלה יותר מאשר "ברכה לדגים", ובלשון הגמרא שם: "ברכה דאדם עדיפא
 41 ליה" - אף-על-פי-כן, ישנו עליו מיוחד בדגים, כמאמר רבותינו ז"ל (ברכות כ, סוף עמוד א) על הפסוק

- 1 "וידגו לרוב בקרב הארץ", "דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם", ומזה מובן
- 2 שישנו עילוי מיוחד ב"ברכה לדגים" – כמאמר רבותינו ז"ל (תענית ח, ב) "אין הברכה מצויה אלא בדבר
- 3 שאין העין שולטת בו", "בדבר הסמוי מן העין".
- 4 וזהו הקשר להמדובר לעיל שענינו של יום חמישי הוא גמילות חסדים, חסדו של הקב"ה שלמעלה
- 5 ממדידה והגבלה – על־דרך ובדוגמת "ברכה לדגים", "וידגו לרוב בקרב הארץ", ברכה שלמעלה ממדידה
- 6 והגבלה. וענינו בעבודת האדם – עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 7 ליתר ביאור – בנוגע לעבודת האדם:
- 8 מבואר בדרושי חסידות (גם בדרושי בעל יום ההולדת), שתוכן ענינם של הדגים הוא – שמציאותם
- 9 אינה נראית, "מים מכסין עליהם", שזהו ענין הביטול למקור חיותם, מי הים. ולכן, לדעת רבן שמעון
- 10 בן גמליאל "כל שהוא מבריית הים טהור" ואינו חוצץ כו' (מקוואות פרק ו משנה ז) – מכיון שאינו
- 11 מציאות בפני־עצמו, כי כל מציאותו אינה אלא מי הים.
- 12 ולכן, כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב של ביטול, היינו, שאינו מציאות בפני־עצמו, מכיון שיודע
- 13 ומרגיש שכל מציאותו אינה אלא מקור חיותו כו' – אזי עבודתו היא למעלה מכל מדידה והגבלה, שהרי
- 14 אינו הולך בכחו הוא (כח המדוד ומוגבל), אלא בכחו של הקב"ה.
- 15 בסגנון אחר: "אדם" – מדידה והגבלה, הוא אותיות "מאד" – למעלה ממדידה והגבלה, אלא שכדי
- 16 לבוא לענין ד"מאד" – צריך האדם "לבלבל" את כל מציאותו (ענין של ביטול), שעל־ידי־זה משתנה
- 17 הצירוף ד"אדם" – ל"מאד", עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 18 כו. והנה, כל האמור לעיל אודות "ברכה לדגים" – שייך במיוחד לדורנו זה:
- 19 ענין הנ"ל ("דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם") מובא בגמרא בקשר לדברי
- 20 רבי יוחנן: "אנא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא", שהראיה לכך היא ממה שנאמר
- 21 "וידגו לרוב בקרב הארץ", "מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של
- 22 יוסף (שלהם ניתנה הברכה "וידגו לרוב בקרב הארץ") אין עין הרע שולטת בהם".
- 23 ועל־פי־זה מובן הקשר המיוחד לדורנו זה – מכיון שנשיא דורנו שמו "יוסף", והרי "בתר רישא גופא
- 24 אזיל".
- 25 כז. ההוראה מכל האמור לעיל – בנוגע לפועל:
- 26 כאשר תובעים שהעבודה תהיה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, נתינת צדקה למעלה ממדידה
- 27 והגבלה, הפצת המעיינות למעלה ממדידה והגבלה, וכיצא בזה (כנ"ל בארוכה) – אין מה לפחד ולחשוש
- 28 מ"עינא בישא", מה יאמרו הרואים, ובלשון הכתוב: "למה תתראו", כי: "אנן מזרעא דיוסף קא אתינא
- 29 דלא שלטא ביה עינא בישא"!!!
- 30 וכאשר יהודי יוצא לעסוק בכל עניני העבודה והפצת המעיינות בתור "זרעו של יוסף" – הנה גם
- 31 בהיותו "בקרב הארץ" נפעל הענין ד"וידגו לרוב", בריבוי שלמעלה ממדידה והגבלה, כלומר, לא זו
- 32 בלבד שהיותו "בקרב הארץ" (מקום של העלם והסתור כו') אינו פועל חלישות בעבודתו חס־ושלום, אלא
- 33 אדרבה: דוקא על־ידי־זה נפעל אצלו הענין ד"וידגו לרוב" – בריבוי גדול יותר ממה שהיה לולי ההעלם
- 34 וההסתור ד"בקרב הארץ", "כיתרון האור מן החושך וכיתרון החכמה מן הסכלות", ועד ש"כאשר יענו
- 35 אותו כן ירבה וכן יפרוץ"!
- 36 וכפי שמצינו דבר נפלא בנוגע לשבט לוי – שהיה מועט באוכלוסין ביחס לשאר השבטים, דלכאורה
- 37 תמוה ביותר: שבט לוי הוא השבט הנבחר מכל שבטי ישראל לעמוד לפני ה' לשרתו, ועליהם אומר
- 38 הקב"ה "אני חלקך ונחלתך", "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי" (כמבואר ברמב"ם סוף הלכות
- 39 שמיטה ויובל), ואם־כן, כיצד יתכן שדוקא שבט לוי יהיה מועט באוכלוסין, "איך לא יהיו עבדיו וחסידיו
- 40 ברוכי ה' כשאר כל העם"?! – וידוע אחד הטעמים בדבר (רמב"ן במדבר ג, יד) שכל בני ישראל שהיו
- 41 בשעבוד מצרים, היתה אצלם הברכה ד"כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", מה־שאינ־כן שבטו של

לוי שלא היה בשעבוד מצרים, לא זכה לברכה זו, ולכן "היו פרים ורבים כדרך כל הארץ". ומזה רואים
את גדול הענין ד"כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"!

ובנוגע לענינו:

לאחרי כל הענינים שעברו על "זרעו של יוסף", החל מ"יוסף" עצמו - נשיא דורנו, עד למעמד ומצב
ד"כאשר יענו אותו" למעלה מכל השערה ומדידה והגבלה - הרי בודאי שצריך להיות הענין ד"כן ירבה
וכן יפרוץ", "וידגו לרוב", הן בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענינים "אין
וועלכע יוסף קאכט זיך" - "הוא המשביר לכל עם הארץ", "נוהג כצאן יוסף" - כללות הענין דהפצת
היהדות והמעיינות!

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל - שאין להתחשב עם העובדה ד"כאשר יענו אותו", מה יאמרו הרואים
וכיוצא בזה, ולא זו בלבד שאין זה מבלבל ומפריע לעבודה, אלא אדרבה: "כן ירבה וכן יפרוץ"!

ובודאי יוצאים ידי חובת הענין ד"כאשר יענו אותו" - בענינים של מה בכך, בדיבור בעלמא כו',
על-דרך המבואר בכמה מקומות בנוגע לשעבוד מצרים, שתמורת הענין דעבודת פרך "בחומר ובלבנים"
כפשוטו, יוצאים ידי-חובה על-ידי העמל והיגיעה בלימוד התורה, "בחומר דא קל וחומר, ובלבנים דא
ליבון הלכתא", כך שבזה מתבטא הענין ד"כאשר יענו אותו", וכתוצאה מזה - "כן ירבה וכן יפרוץ",
החל מלימוד התורה בתכלית השלימות, "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא", ומכיון ש"גדול תלמוד
שמביא לידי מעשה", מובן, שהענין ד"כן ירבה וכן יפרוץ" נמשך ונפעל גם בענינים של מעשה בפועל.
וכפשוטם של דברים: בני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי, הן מזוני רויחי, והן בני וחיי באופן דרויחי,
הן ברוחניות הענינים, והן - ובעיקר - בענינים גשמיים כפשוטם.

ועל-ידי-זה מקימים "קהל גדול" - על-ידי קיום הציווי "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", מתוך
שמחה וטוב לבב,

וכאשר "יכלו כל הנשמות שבגוף" אזי זוכים לביאת משיח צדקנו (ראה יבמות סב, סוף עמוד א) -
"קהל גדול ישובו הנה", "ארו עם ענני שמיא", במהרה בימינו ממש.

* * *

כח. מאמר (כעין שיחה) דיבור המתחיל ואברהם זקן גו'.

* * *

כט. בנוגע ליום הולדת, ידוע המנהג שנתפרסם על-ידי רבותינו נשיאנו - עד לאדמו"ר הזקן, המגיד
והבעל-שם-טוב - לומר קאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו. וכמדובר כמה פעמים שענין זה ישנו
גם לאחר ההסתלקות - כמסופר ברשימותיו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ששמע מאמר מבעל
יום ההולדת - לאחר הסתלקותו - שהתחלתו בפסוק מפרק תהלים המתאים עם מספר שנותיו.
ומובן שבכל יום הולדת משתנה הפרק תהלים המכוון למספר שנותיו של בעל יום ההולדת, ובנדון
דין - יום הולדת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן בכ"ף מרחשון: בכ"ף מרחשון תשמ"ג - היה
הפרק המתאים למספר שנותיו - פרק קכג [כמדובר בארוכה בשנה שעברה (שיחת שבת פרשת וירא כ"ף
מרחשון סעיף ט ואילך)], ובכ"ף מרחשון שנה זו - פרק קכד.

ומכיון ש"בתר רישא גופא אזיל" - מובן, שיש בזה לימוד והוראה עבור כל אחד ואחד מאתנו.

ובפרט על-פי תורת הבעל-שם-טוב שמכל ענין יש ללמוד הוראה בעבודת ה' - שמזה מובן, שאין
להגביל את ההתבוננות ולימוד ההוראה רק כאשר בטוחים שיצליחו לכוין באמת לאמיתו כו', מכיון
שעל-ידי-זה באים לידי הוספה בעבודת ה', כידוע הוראת רבותינו נשיאנו בזה.

- 1 ל*. התחלת מזמור קכד היא: "לולי הוי' שהיה לנו גו'", ובפסוק שלאחר־זו כופל עוד הפעם -
- 2 "לולי הוי' שהיה לנו גו'".
- 3 והנה, מבואר ברשימות ה'צמח צדק' לתהלים (יהל אור על הפסוק) שמה שכתוב "לולי ביו"ד הנה
- 4 זהו כמו לולא באל"ף", כי "לולא" (באל"ף) "זהו חיבור עתיקא קדישא (אל"ף) בזעיר־אנפין (וא"ו)".
- 5 שזהו גם תוכן הענין ד"לולי" (ביו"ד) - "כי כל מקום שנאמר לי אינו זו (ענין הנצחיות), לפי שהוא
- 6 מעתיקא קדישא".
- 7 ועל־פי־זה מבאר שם ש"לולי" (התחלת פרק קכד בתהלים) קשור עם חודש אלול - מכיון ש"לולא"
- 8 (שזהו אותו הענין ד"לולי") הוא אותיות אלול**.
- 9 ובהמשך הענין שם (ריש עמוד תצ) מבואר עוד פירוש ב"לולי" - שענין "לי" (ביו"ד) הוא "על־ידי
- 10 לו" (בוא"ו), היינו, שענין "לי" בא אחרי "לו", ודרגתו (ד"לי") אינו כדרגת "לא" ד"לולא".
- 11 כלומר: לפי פירוש הראשון ש"לולי" הוא כמו "לולא" (ראש־תיבות אני לדודי ודודי לי) - ענין "לי"
- 12 הוא בדרגת "לו", אתערותא דלעילא שבערך האתערותא דלתתא (מעוררת אותה - אלול, ובאה על ידה
- 13 - לולי), מה־שאינ־כן לפירוש הב' (יו"ד למעלה מאל"ף) - היא אתערותא דלעילא הבאה לאחר
- 14 האתערותא דלעילא שבאה על־ידי והיא בערך האתערותא דלתתא (ראה לקוטי־תורה שיר־השירים כד,
- 15 א).
- 16 ועל־פי־זה, "לולי" - היינו: "לו" - אתערותא דלעילא הנמשכת על־ידי אתערותא דלתתא, ולאחר־זו
- 17 - "לי", אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלעילא הנמשכת על־ידי אתערותא דלתתא.
- 18 [וזהו מה שמסיים ביהל אור שם ש"לולי" הוא על־דרך "דודי לי ואני לו" - מכיון שבשניהם מדובר
- 19 אודות אתערותא דלעילא שאינה בערך עבודת האדם: ב"לולי" - "לי", בחינת אתערותא דלעילא שאין
- 20 אתערותא דלתתא מגעת שם, וב"דודי לי ואני לו" - בחינת אתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא].
- 21 ועל־פי המבואר לעיל (בפירוש השני) בענין דרגת "לי" שב"לולי", אולי יש לומר יתרה מזה - שגם
- 22 "לו" שב"לולי" הוא נעלה יותר. היינו, שהוא"ו קאי (לא על זעיר־אנפין כמו שהוא מצד עצמו, כי אם)
- 23 על עתיק (יו"ד) כמו שנעשה בחינת זעיר־אנפין, על־דרך הוי' שנעשה אלקים.
- 24 ויש להוסיף בסגנון אחר קצת:
- 25 סדר האותיות דתיבת "לולי": אות למ"ד קאי על האדם (לי), וללמ"ד זה מצטרף ונמשך (אתערותא
- 26 דלעילא) עתיקא ונעשה (הוי' לי לאלקים, הוי' הוא האלקים) - זעיר־אנפין (כללות סדר ההשתלשלות,
- 27 כנגד ששת ימי בראשית, וא"ו), בחינת אתערותא דלעילא הנמשכת על־ידי אתערותא דלתתא, ואז נעשה
- 28 האדם (אות למ"ד השניה) "אתר שלים" ומקבל היו"ד - עתיקא קדישא - אתערותא דלעילא הג'.
- 29 לא. וממשיך לבאר (ביהל אור שם) את המשך הפסוק - "לולי הוי' שהיה לנו", וז"ל:
- 30 "ענין שהיה לנו, הנה לנו גימטריא אלקים, ועוד הטעם כי רק על שם אלקים אנו אומרים בלשון
- 31 שהוא לנו, דהיינו אלקינו, ולכאורה אינו מובן, הלא אדרבה, חלק הוי' עמו, וגבי אלקים נאמר גם כן
- 32 מלך אלקים על גוים. . אך הענין, כי כדי שיאמר שהאלקות הוא שלנו ממש, זה אי־אפשר כי־אם על־ידי
- 33 צמצום, שיצמצם את עצמו כביכול, אזי יוכל להאיר ולשכון בתוכנו כו'".
- 34 וזהו הפירוש "לולי הוי' שהיה לנו" - "זהו בחינת הוי' אלקינו, דאלקים גימטריא לנו, ועל־ידי יחוד
- 35 הוי' אלקים נעשה הוי' אלקינו". ועל־דרך המבואר בכמה מקומות בענין אמירת "הוי' הוא האלקים"
- 36 בסיום תפלת נעילה דיום הכיפורים - שהדרגות הכי נעלות ד"הוי'", נמשכות ונעשות בחינת "אלקים",
- 37 בגימטריא "לנו" - "אלקינו". ומסיים ש"יחוד זה זהו ענין לולי כו'" (עיין שם).

(* סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(** להעיר מתורת אדה"צ ע"פ כי לולא התמהמנו (נרפס בקובץ מכתבים לתהלים ע' 204).

ומה שכתוב "לולי הוי' שהיה לנו" ב' פעמים - "יש לומר על-דרך שנאמר גבי אליהו ב' פעמים הוי' הוא האלקים", שענין זה קשור עם עבודת התשובה, שעל-ידה ממשיכים בחינת "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך גו'", ב' פעמים אנכי, שזוהי המשכה נעלית יותר מהמשכת בחינת "אנכי" (פעם אחת) במתן תורה, כמבואר בכמה מקומות.

לב. ויש לקשר כל הנ"ל עם כללות העבודה דחודש מרחשון (שהרי התחלת אמירת פרק זה הוא בכ"ף מרחשון):

חודש מרחשון בא לאחר כללות העבודה דחודש תשרי, וענינו - המשכת וירידת כל עניני חודש תשרי בעבודה בפועל ממש, כידוע המשל שבחודש תשרי לוקחים את כל ה"סחורה", ובחודש מרחשון מפרקים את כל המטען, ומניחים אותו על-גבי האצטבא, כדי שיוכלו להשתמש בזה בפועל ממש.

ומכיון שחודש תשרי בא לאחר הקדמת העבודה דחודש אלול - על-דרך ובדוגמת הענין ד"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", ועד שב"אלול" מרומזים גם עשרת-ימי-תשובה דחודש תשרי, כידוע ש"אני לדודי ודודי לי" סופי-תיבות ד' יודין, דקאי על הארבעים יום מראש חודש אלול עד יום הכיפורים - נמצא, שחודש מרחשון [הבא לאחר חודש תשרי, ובו באים לידי פועל כל עניני חודש תשרי] קשור עם חודש "אלול". וזהו הקשר עם הענין ד"לולי" - אותיות "אלול", כנ"ל.

ויתירה מזו:

על-פי המבואר לעיל אודות העילוי ד"לולי" לגבי "לולא" (אותיות "אלול") - מובן, שישנו עילוי בחודש מרחשון ("לולי") לגבי חודש תשרי ואלול ("אלול"), מכיון שחודש אלול ותשרי ענינם - "אני לדודי ודודי לי", היינו, עבודת האדם באופן של אתערותא דלתתא, והמשכת האתערותא דלעילא הנפעלת על-ידי אתערותא דלתתא, ולאחרי זה באים לחודש מרחשון, שאז נפעל הענין ד"לולי", היינו, המשכת אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלעילא הנמשכת על-ידי עבודת האדם, כנ"ל בארוכה.

לג. ביאור ההוראה בעבודת האדם:

כאשר יהודי יוצא מחודש תשרי לחודש מרחשון, הנה אף-על-פי שלכאורה הרי זה מצב של ירידה, העלם והסתר כו', הנה לא זו בלבד שתכלית הירידה היא כדי לבוא אחר כך לעילוי גדול יותר, אלא עוד זאת, שבמצב זה גופא ישנו עילוי גדול ביותר - כאמור לעיל שבחודש מרחשון ישנו הענין ד"לולי", המשכת בחינת "לי" בבחינת "לו", כנ"ל בארוכה (וראה גם לעיל סעיפים יד-יז).

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לכללות ירידת הגלות, שזהו תוכן המזמור "לולי הוי' שהיה לנו יאמר נא ישראל", "לולי הוי' שהיה לנו בקום עלינו אדם", ש"על-ידי-זה נמשך הישועה כו' שלא נתנו טרף כו' " (יהל אור שם) - שלא זו בלבד שירידה זו היא כדי לבוא אחר כך לעילוי גדול יותר, אלא בזמן הגלות גופא ישנו כבר העילוי ד"לולי הוי' שהיה לנו".

וענין זה מודגש ביותר החל מכ"ף מרחשון דשנה זו - שאז מתחיל בעל יום ההולדת לומר פרק קכד בתהלים ("לולי הוי' שהיה לנו"), ו"בתר רישא גופא אזיל", כנ"ל.

לד. והנה, בעמדנו בכ"ף מרחשון, לאחר הענין ד"קיימא סיהרא (דחודש מרחשון) באשלמותא", שאז הלבנה הולכת ומתמעטת עד שנעלמת לגמרי - "ונפקדת", בתור הכנה למולד הלבנה מחדש בראש חודש כסלו - "כי יפקד מושבך",

הנה יהי-רצון שבקרוב ממש יראו בפועל ובגלוי שכללות ירידת הגלות (ענין של ביטול וחסרון, בדוגמת מיעוט הלבנה) הוא כדי להיות "כלי" לתכלית העילוי שיהיה בגאולה העתידה.

ובאופן ד"מיד הן נגאלין" - עוד בחודש מרחשון, ובפרט על-פי המבואר בילקוט שמעוני (מלכים רמז קפד) "וכן מרחשון עתיד הקב"ה לשלם לו", היינו, שחנוכת בית המקדש השלישי תהיה בחודש מרחשון.

וכל זה - בפועל ובגלוי, למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן, ובפשטות - בנין בית המקדש הנצחי, "מקדש אדני כוננו ידיך", בהר הבית, בירושלים עיר הקודש ובארצנו הקדושה, במהרה בימינו ממש.

* * *

1 לה. בין הענינים שתבע בעל יום ההולדת מאלו שהיו קרובים אליו, עד לתלמידיו הקרובים בניו
2 ("תלמידים קרובים בנים"), הוא - להשתדל ביותר שלא להיות "חיצוני". וכפי הנראה - היתה הדגשה
3 ושימת-לב מיוחדת בענין זה, שלכן תבע זאת כמה וכמה פעמים, כפי שרואים גם בשיחותיו שנדפסו
4 כבר, וברמז - גם בכמה מכתבים שנדפסו, ועל-אחת-כמה-וכמה - כאלו שלא נדפסו.
5 ובהקשר לכך - הרי כאן המקום להזכיר פעם נוספת אודות ענין "חיצוני", עד ל"חיצוניות
6 שבחיצוניות", שלמרות שכבר דובר כמה פעמים אודות תיקון הדבר, הנה לא זו בלבד שלעת-עתה לא
7 הועילו הדברים, אלא אדרבה: באופן דפוחת והולך:

8 דובר כמה פעמים שאין שום ענין להסתכל ללא הרף על איש פלוני כו' - מלבד בעת אמירת מאמר,
9 כידוע שראיית פני הרב - "והיו עיניך רואות את מוריך" - היא סגולה להבנת המאמר, אבל מלבד זה -
10 אין ענין להסתכל כו', ועל-אחת-כמה-וכמה בשעת התפילה (או הכנה לתפילה), כאשר צריכים להתבונן
11 בגדלות הא-ל, "דע לפני מי אתה עומד" - הרי בודאי שאין מקום להסתכל על בן-אדם. ומה גם להסתכל
12 ללא הרף, גם כאשר מבחינים שלא זו בלבד שאין הדעת נוחה מזה, אלא זהו היפך הרצון ממש!
13 וכאמור - למרות שדובר אודות ענין זה כמה פעמים, הנה לא זו בלבד שלעת-עתה לא הועילו הדברים,
14 אלא אדרבה: המצב נעשה גרוע יותר!

15 החסרון שבהנהגה זו אינו רק מפני היותו ענין חיצוני, אלא יתירה מזו - היפך השולחן-ערוך ממש:
16 על-פי שולחן-ערוך צריכה להיות הכוונה הכללית ד"ע לפני מי אתה עומד" - לא רק בעת תפילת
17 העמידה, אלא גם בעת אמירת קריאת שמע, ברכות קריאת שמע, פסוקי דזמרה, ולא רק מהתחלת "ברוך
18 שאמר", אלא גם מהתחלת התפילה ממש - "הודו לה' קראו בשמו", ועוד לפני-זה - בעת לבישת הטלית
19 והתפילין.

20 ומובן, שהסתכלות למקום פלוני (על אדם פלוני) באמצע התפילה מפריעה ומבלבלת לכוונת התפילה!
21 - בשעת התפילה צריכים להביט בתוך הסידור, לא רק כדי שלא להחסיר כמה תיבות (ויותר מזה), אלא
22 גם כדי לסייע בכוונת התפילה, כידוע בענין אותיות מחכימות ואותיות מאירות כו', ולכן, אין להסתכל
23 למקום אחר, ומה גם - למקום שאין זה ענינם כלל!

24 אם המצב היה כבשנים כתיקונם - היו זקני החסידים [או על-כל-פנים המבוגרים בשנים] צריכים
25 למחות על כך, ולא רק למחות בדיבור בעלמא, מן השפה ולחוץ, אלא לגשת לאותו אחד ולומר לו: או
26 שהנך מסתכל בסידור, ואם אינך יכול - צא מבית-הכנסת! אבל לדאבוננו, הנה הם עצמם "מחקים" את
27 הצעירים!

28 ולכן: מכאן ולהבא - או שזקני החסידים, ה"שמש" או ה"גבאי" וכיוצא בזה, ידאגו לתיקון הדבר,
29 ואם לאו - לא תהיה לי ברירה אלא לעשות זאת בעצמי: אחזיק סמוך אלי כמה סידורים, וכאשר אבחיך
30 שמישהו "מתעקש" להסתכל למקום פלוני על איש פלוני - אקח (בלי-נדר) סידור, ואגש אליו ואומר
31 לו: הא לך סידור, קח והבט בתוכו! - בין אם תחשוב פירוש המילות או שתחשוב ענין אחר, הנה
32 על-כל-פנים לעיני הרואה - הבט בסידור, ותפסיק לבלבל את אלו שעומדים סביבך, ואת זה שהנך מסתכל
33 עליי!

34 יש בידי ברירה נוספת - להתפלל בחדרי, אבל - כמובן - לא אוותר על תפילה בציבור מפני שישנו
35 אחד שמתנהג היפך השולחן-ערוך!

36 לו. בענין זה נוסף לאחרונה עוד "פגע":
37 ישנם כאלו החושבים שענין ה"חסידות" מתבטא בזה שעומדים עם "מצלמה" וללא הרף לוקחים
38 תמונות - איך הולכים, איך עומדים, איך עושים תנועה מסויימת וכו', ועושים זאת פעם אחת, פעם שניה,
39 פעם שלישית וכו'! וביניהם - בחורי ישיבה שיכולים לשבת וללמוד חסידות!...

- 1 פניתי בעבר לאחד מהם, ושאלתי אותו: האם כבר למד תניא ביום זה [הדבר היה בזמן המנחה -
2 קרוב לסיום היום!...] נוסף על מה שעומד ומצלם? ולא הבין כלל מה רוצים ממנו! מהי השייכות בין
3 לקיחת תמונות ללימוד התורה?! - הוא עוסק בדבר הכי חשוב - צילום תמונות, ופתאום שואלים אותו
4 אם כבר למד תניא במשך היום - דבר שיכול לעשות קודם או אחר כך, בשעה שאינה לא יום ולא לילה!
5 - זוהי שאלה "שלא בדרי דאונא" לפני הבנתו!...
- 6 מנין באה אצלו "הבנה" כזו - מכיון ש"אין פוצה פה ומצפצף"! לא מתעסקים להסביר (לעצמו או
7 לבחור) ולעורר שבעל יום ההולדת תבע ללא הרף: "ליגט ניט אין חיצוניות"! והמדובר הוא אודות
8 "חיצוניות" של "חסידות"! אבל "חיצוניות" של "צילומים" - לא הי' לעולמים!...
- 9 ישנם כאלו שאצלם זהו ענין של "פרנסה"; ישנם יחידים שעושים זאת לשם "הפצה" - היינו,
10 שהשימוש ב"לוויין", סרטים ותמונות כו' הוא לצורך הפצת החסידות; אבל מלבד ענינים אלו - צריכים
11 לדעת שישנה הוראת כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן - שרצונו: "פנימיות" ולא "חיצוניות"! ועוד ענין בזה
12 - בקשר לחול המועד:
- 13 מלבד התמונות שצילמו לפני החג ולאחרי החג (כפי שראיתי בעיני), הנה כאשר הגיעו ימי "חול
14 המועד", שבהם ישנם כמה התוועדויות - ניצלו זאת כדי לעשות עוד תמונות! - אם הוא שמע מה שדובר
15 בהתוועדות - אינני יודע, מכיון שהיה "עסוק" להעמיד את ה"מצלמה" באופן כזה או באופן כזה, ובתוך
16 כך - לראות האם אלו שעומדים מסביבו מבחינים שהוא הצליח לצלם מספר תמונות גדול יותר מכולם!...
- 17 לא צריכים להיות "רב" כדי לדעת מה שכתוב ב"קיצור שולחן ערוך" שבחול המועד אסור לעשות
18 מלאכה, מלבד מלאכה שהיא "דבר האבוד", ואף-על-פי-כן, לא ניגש אף אחד - כולל הרבנים שנכחו
19 בשעת מעשה - להעיר שאין לעשות זאת ב"חול המועד"!
- 20 וכל זה נעשה - כאמור - במקום קדוש, בעת ההתוועדות, ובחול המועד ד"זמן שמחתנו", "שמחתנו"
21 לשון רבים, "ישמח ישראל בעושרו" ו"ישמח ה' במעשיו"! כל זה מנצל הוא כדי לרוץ לקנות "מצלמה"
22 טובה [לאחרי שלוחה כסף לקנותה...] ולהראות לכולם שיש לו תמונות טובות יותר!
- 23 וכאמור - משנה לשנה מוסיפים בזה! תמורת ההליכה "מחיל אל חיל" מלמטה למעלה - הולכים
24 בכיוון ההפכי! והעיקר - שאף אחד לא שם לב להעיר על כך! האם זהו הענין שלי - לנצל את הזמן
25 שיהודים מתאספים כדי לשמוע "א פריילעכן ווארט" כדי לדבר אודות ענינים אלו?! - אבל לאידך, אין
26 ברירה אחרת, אינני יכול לקרוא בחור פלוני ולדבר עמו בפרטיות - כדי שלא לביישו כו', ואלו שהיו
27 צריכים להעיר ולמחות על כך (אביו או אחיו הגדול) - הנה לא זו בלבד שאינם מוחים, אלא הם עצמם
28 עושים זאת, ובאופן דמוסיף והולך! ויש להאריך בכל זה - אבל מהי התועלת בכל אריכות הדברים אם
29 דברים אלו לא יפעלו פעולתם?! וכמדובר כמה פעמים בפירוש הענין ד"דברים בטלים" - שאין הכוונה
30 בזה לדברים אסורים או מאוסים חס-ושלום, כי אם לדברים שאין פועלים פעולתם, שלכן נקראים הם
31 "דברים בטלים"!
- 32 ויהי-רצון שדברים הנ"ל יפעלו את פעולתם - הן במקום זה והן בשאר המקומות ששומעים את
33 הדברים - בנוגע למעשה בפועל, ובלשון הידוע: "טאפארוי-דא-פלאחור".
- 34 לז*. כאן המקום לעורר אודות ענין נוסף - ובהקדים:
- 35 מבואר בכמה ספרים¹ על-דבר הפעולה שנפעלת באדם על-ידי הראיה וההסתכלות², הן הפעולה לטוב

(1) קב הישר פ"ב.
(2) ראה גם קונטרס העבודה פ"ב.

(* מכאן עד סוף סעיף מ' - תרגום חפשי, ע"פ השיחה
שהוגעה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- 1 — על-ידי הראיה וההסתכלות בצורות קדושות וכיוצא בזה³, והן הפעולה למוטב — על-ידי הראיה
2 וההסתכלות⁴ בצורות של בעלי-חיים טמאים וכיוצא בזה⁵.
- 3 ועל-פי מה שנאמר⁶ "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" — מובן, שענין זה צריך
4 להיות בהדגשה יתירה בנוגע לילדי ישראל בגיל החינוך⁷, מכיון שכל הענינים הנחקקים במחשבתם
5 (על-ידי ראיה והסתכלות כו') בהיותם בגיל החינוך, יש להם פעולה והשפעה על כל משך החיים — גם
6 כי יזקין".
- 7 וכמנהג ישראל שכאשר התינוק יוצא לאויר העולם — תולים מסביבו ומקיפים אותו בעניני קדושה,
8 "שיר המעלות" וכו'. ומזה מובן גם לאידך — ההשתדלות שהתינוק לא יסתכל בצורות טמאות.
- 9 לח. ענין זה — השפעת הראיה וההסתכלות בב' הכיוונים — יש לו מקור גם בנגלה דתורה, עד להלכה:
10 מפורש בשולחן-ערוך⁸: "ויש לנשים ליהור כשיוצאות מן הטבילה . . . שלא יפגע בה תחילה דבר
11 טמא [כגון כלב או חמור]⁹. . . ואם פגעו בה דברים אלו, אם היא יראת שמים תחזור ותטבול" [ועד
12 למנהגן של נשים צדקניות שחזרו וטבלו גם כאשר פגעו בדבר טמא לאחר יציאתן מבנין בית הטבילה]
13 — כי הראיה בדברים אלו יש לה השפעה בלתי-רצויה על מציאותו של הוולד;
14 ולאידך — הראיה וההסתכלות בדבר קדוש (בעת היציאה מהטבילה) פועלת לטובה בנוגע לצורת
15 הוולד¹⁰.
- 16 לט. על-פי האמור לעיל אודות גודל הפעולה שעל-ידי הראיה — מובן, שכאשר נותנים לתינוק צעצוע
17 בדמות בעל-חי (מאיזה טעם שיהיה, מפני שהוא ילד קטן) — יש להשתדל לבחור צעצוע שהוא בדמות
18 בעל-חי טהור, בהמה טהורה, עוף טהור, דג טהור, וכיוצא בזה.
- 19 ועל-דרך-זה כאשר הילד מתבגר ומתחיל ללמוד צורת האותיות, שאז מראים לו ציורים מסויימים כדי
20 להקל בתפיסת צורת האותיות — יש להשתדל שבעלי החיים שבציורים אלו יהיו רק בעלי-חיים טהורים.

וכיו"ב).
וכיון שיש חילוקי דיעות בזה — לכן כתב בפנים רק "אולי
י"ל ע"ד המרכבה כו'" — כי לסברא הא' שבפנים ההערה (להזכיר
ע"ד הכרח התפלה כו') כל העושים ושיעשו כן מטעם זה, ה"ז
מותר לכולי עלמא, כי: הצורה מצ"ע אינה שלימה וכו' והכוונה
ה"ה למשנה אבות — רצוי' ונכונה שה"ז הוראה בעבודת השם
(תפלה ותורה) שצריך להשתדל בזה וכו'.
ויתרה מזה מצינו — שהרמב"ם צייר מנורה בת ד' קנים
וכפתורי' וגביעי' (ולא שהורה לקטן איך לציירה — מדלא הזכיר
זה). ואכ"מ.
ולהעיר שכו"כ אישים ה' בחותם (וכיו"ב) שלהם צורת ארי'.
(6) משלי כב, ו.
(7) ראה רוקח הל' שבועות סרצ"ו: מכסין הנער שלא יראה
כלב ביום שמחנכין אותו לאותיות הקודש.
(8) רמ"א יו"ד סו"ס קצח. משערי דורא סוף הל' נדה (סכ"ג).
רוקח וכל בו הל' נדה. וראה ש"ך יו"ד שם.
(441) (ובשערי דורא שם) הובא מעשה רב בזה באמו של ר'
ישמעאל בן אלישע כהן גדול שחזרה וטבלה "פ' פעמים".
(9) ש"ך שם.
(10) ראה מדרש ושערי דורא שם ע"ד דיוקנו של ר' ישמעאל
בן אלישע כהן גדול שנפעל ע"י ראיית אמו. וראה ברכות כ, א
(הובא בשערי דורא שם): ר' יוחנן כו' מסתכלין בי ונהוי להו
זרעא דשפירא כוותי.

(3) ראה גם מדבר קדמות (להחיד"א) ערך ציור. ובהנסמן בריש
ס' תולדות אדם (לר' ראובן מרגליות — לעמבערג, תער"ב. דפוס
צילום אה"ק, תשמ"מ).
(4) משא"כ כדי לברך משנה הבריות וכיו"ב (טושו"ע או"ח
סרכ"ה ס"ח ואילך. ושו"ג). ולהעיר מקב הישר שם, שגם כשרואה
בריות משונות בכדי לברך משנה הבריות — "לא יראה בהם כי
אם דרך עראי כו'".
ולכאורה עד"ז — להתבוננות במה רבו מעשיך גו' — ועיין
תהלים קד ובמדרשים ומפרשים שם. בספרי גדולי ישראל הדנים
כזה (חוה"ל שער היחוד פ"ו ואילך. שער הבחינה פ"א ואילך.
ועוד). וראה ספר החקירה להצ"צ כג, ב ואילך (ובקיצור — שם
ה, א). יהל אור עה"פ מה רבו וגו'. ועפ"ז מובן ההליכה לגן חיות
וכיו"ב, ואין לזה סתירה מהמדובר בפנים.
(5) ומה שמצינו בכו"כ בתי כנסיות ציורי פני ארי' ופני נשר
על הפרוכת דארון הקודש ועל המעיל וכתר דס"ת — הרי הכוונה
בזה, כפשוט, להזכיר ע"ד הכרח התפלה ועבודת האדם לה'
באופן דגבור כארי כו' — כהתחלת וריש טושו"ע ודאדה"ז
(מהדו"ב) או"ח (ממשנה ספ"ה דאבות). ואולי י"ל — ע"ד
המרכבה שבה פני ארי' ופני נשר*. ולהעיר מהקושיא והביאור
בחסידות (תו"א מג"א צג, סע"ג. ובכ"מ) מדוע הארי' והנשר
שבמרכבה — להבדיל כו' חיות טמאות הן למטה בעוה"ז כו'.
ובנוגע הציורים דחיות טמאות על כמה מהדגלים דהשבתים
(במדב"ר פ"ב, ז) — מבואר שם, שכל ציור ה' קשור עם תכונות
השבת, ומוכרח לשבט זה דוקא ציור דחי' מסויימת (נחש

(* וראה ב"י לטור יו"ד סקמ"א ד"ה כתב. ודחה שם דעת האוסרים לצייר צורת ארי' כו' בביהכ"ס. ומסיים שם שכל הפוסקים מתירים לעשות
כן "אפילו לכתחילה". וראה שו"ת אבנת רוכל (להב"י) סי' סו.

- ולדוגמא: כאשר מציירים לילדים אות אל"ף בדוגמת אדם הנושא שני דליי מים (אחד מלמעלה ואחד מלמטה¹¹), וכדי להמחיש יותר את הציור - מציירים נהר עם דגים, ועל שפת הנהר - חתול וכיוצא בזה, ישתדלו "לזרוק" את ה"חתול" ... ולצייר במקומו בהמה או חיה טהורה. וכיוצא בזה בשאר ציורים¹².
- וכמו כן מובן בנוגע להוצאה-לאור דחוברות וכיוצא בזה שיש בהם ציורים ותמונות של בעלי-חיים [ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לחוברות המיועדות לילדים בגיל החינוך] - שיש להשתדל שישתמשו בציורים של בעלי-חיים טהורים דוקא.
- ישנו אמנם "מנהג המדינה" לקשר ענינים מסויימים עם ציור של.. "עכבר" (!), או חיה שאינה טהורה (שאינן כאן המקום להאריך בזה), ולדאבוננו, חדר הדבר גם בחוברות ועיתונים שבשאר הפרטים הם על טהרת הקודש, אלא שמפני סיבה שונה ומשונה שאינה מובנת כלל, לא שמו לב (על-כל-פנים - עד עתה) שיש להשתדל שיהודי (ובפרט ילד קטן) יראה רק דברים טהורים - אבל אף-על-פי-כן, מובן ופשוט שאין צורך ב"מסירת נפש" כדי לבטל מנהג ורגילות זו, אלא יכולים לפעול בנקל ובנקל דנקל שמכאן ולהבא יהיו כל עיטורי הציורים בחוברות כו' - מדברים טהורים בלבד.
- [ולהזהר שלא לעשות מזה ענין של "נצחון", לבוא ולומר ש"תפסו" אותו, ו"מצוים" עליו לשנות את רגילותו, כי - מלבד השאלה מי הוא לצוות עליו, הרי - על-ידי-זה "מכריחים" אותו, כביכול, שיהיה "חייב" להראות שהוא אדם גדול ולכן מתנהג הוא להיפך! ... והעצה לזה - לדבר עמו באופן כזה (והרי זה אמיתו של הענין) שאין זה ענין חדש, אלא כך מובא בספרים, ולכן, יכול כל אחד ואחד לעיין בעצמו בספרים אלו, ואז יהיה הדבר "תורתו" ! ועל-דרך-זה בשאר עניני הוכחה].
- מ. ויש לומר שענין הנ"ל (לראות רק דברים טהורים וקדושים) מודגש ביותר כאשר נמצאים בעקבתא דמשיחא - שאז צריכים להתכונן למעמד ומצב דלעתיד לבוא:
- לעתיד לבוא יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹³, ביטול והעברת כל הענינים שהם היפך הטהרה. ולכן, כאשר נמצאים בעקבתא דמשיחא, שאז צריכים "לטעום" מהענינים דלעתיד לבוא, "טועמיה¹⁴ חיים זכו"¹⁵ - צריכים להשתדל שההנהגה תהיה "מעין" ובדוגמת היעוד ד"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לפעול בכל מקום האפשרי שישתמשו אך ורק בציורים טהורים, ויתירה מזו - על טהרת הקודש.
- ויהי-רצון שעל-ידי-זה נזכה בקרוב ממש למעמד ומצב שיתרבו "מי הדעת הטהור" [כמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מקואות שזוהי הכוונה דטבילה במים כו'], ותתרבה הטהרה, ובמילא - "תרבה הדעה והחכמה כו"¹⁶ - תרבה החכמה, הבינה והדעת, עדי קיום היעוד "מלאה¹⁷ הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"¹⁸, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

- מא. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין הצדקה - הנה בסיום ההתוועדות [לאחרי אמירת ברכה אחרונה, ולפני-זה - הניגונים הידועים] אחלק - על-ידי ה"טנקיסטים" - שטר של דולר עבור כל אחד ואחת, כדי לתת לצדקה, ומה טוב - בתוספת משלו.

שלא תאכלו. ובהדגשה (דלכאורה מיותר להראות החיות שלא תאכלו כיון שהראה כל הנאכלות).

(13) זכרי' יג, ב.

(14) ראה מג"א או"ח סר"נ סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ח (מפע"ח שער יח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ערב שבת).

(15) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282. ועוד.

(16) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(17) ישע"י יא, ט.

(18) רמב"ם שם. סוף הל' מלכים.

(11) ראה לקו"ד ח"ד תרמא, א.

(12) ההוראה בפנים היא לא בנוגע לציורים דבהמות וחיות טמאות המדוברות בתנ"ך ומדרז"ל שמלמדי תינוקות וכיו"ב מציירים עבור התינוקות בכדי להקל לימודם כו', או כשמעתיקים סיפור מתנ"ך ומדרז"ל, שאז ה"ז לימוד ופי' התורה, כפשוטו. [יתרה מזו - להזכיר התחלת טושו"ע (ומשנה דאבות) מציירים ארי' וכיו"ב, ואין מסתפקים בציור צבי (כנ"ל הערה 5)] וכפי שכבר כתב מלמד תינוקות הכי מפורסם - רש"י (שמיני יא, ב): "זאת החי' אשר תאכלו גו' לא תאכלו" - "מראה" החי'

- 1 וכן יעשו גם בכל המקומות שבהם שומעים את הדברים (ללא חילוק בהפרש השעות, מוקדם יותר
- 2 או מאוחר יותר) - שגם הם יסיפו בנתינת הצדקה בעתיד הקרוב.
- 3 וכל זה ימהר עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - כמאמר רבותינו ז"ל
- 4 "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".
- 5 מב. ישנו ענין נוסף - בקשר למצב העולם בימים האחרונים:
- 6 בימים האחרונים נהיה מצב של "מלכיות מתגרות אלו באלו" באופן מבהיל, ולכן זקוקים להשתדלות
- 7 מיוחדת לפעול את הענין ד"ה שומרך ה' צלך על יד ימינך", "יומם השמש לא יכבה וירח בלילה", "ה'
- 8 ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם".
- 9 וענין זה נפעל על-ידי ההוספה בכל עניני התורה ומצוותיה, ובמיוחד - על-ידי ה"מבצעים":
- 10 אהבת ישראל עד לאופן דאחדות ישראל, חינוך עצמו וחינוך הזולת, תורה, תפילין (וכן טלית קטן),
- 11 מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, וכן המבצעים השייכים במיוחד לנשי ובנות ישראל:
- 12 הדלקת נרות שבת ויום-טוב, כשרות האכילה ושתייה, וטהרת המשפחה.
- 13 וענין מיוחד בהדלקת נרות שבת ויום-טוב - שברוחניות הענינים, דולקים נרות אלו "מערב שבת
- 14 לערב שבת" [ובערב שבת הבא - מדליקים שוב נרות שבת, באופן ד"מעלין בקודש", וכן הלאה], כפי
- 15 שמצינו אצל שרה אמנו (פירוש רש"י פרשתנו כד, סז), ומובן, שענין הגלות אינו יכול לפגוע בזה. וענין
- 16 זה (נר דלוק מערב שבת לערב שבת) נפעל אפילו כאשר מדובר אודות ילדה קטנה - כפי שמצינו אצל
- 17 רבקה אמנו: "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו" - בהיותה בת ג' שנים [כדעת רש"י (תולדות כה, כ),
- 18 וכמובא בתוספות (דיבור המתחיל וכן - יבמות סא, ב) שישנם "מדרשות חלוקים זה על זה" (ראה
- 19 בארוכה לקוטי-שיחות חלק טו עמוד 169 ואילך)] - אזי היה אצלה הענין ד"נר דלוק מערב שבת לערב
- 20 שבת".
- 21 וכמו כן הענין דספרי תורה הכלליים - "כל הנמצא כתוב בספר".
- 22 וכל ענינים אלו ממהרים עוד יותר את הענין ד"אלה תולדות יצחק גר'", "אז ימלא שחוק פינו",
- 23 כדאיתא במסכת שבת (פט, ב) שלעתיד לבוא יאמרו ליצחק (דוקא) כי אתה אבינו, כמבואר בתורה-אור
- 24 (ויצא כג, ריש עמוד ג ואילך) ובכמה מקומות.
- 25 ולכן, כאשר נמצאים "על נהרות בבל", ובפרט כאשר המצב הוא ש"מלכיות מתגרות אלו באלו" -
- 26 הנה "בזעקך יצילוך קיבוציך", היינו, שכאשר כמה מישראל מתכנסים יחדיו, "כאיש אחד בלב אחד"
- 27 [ש"כל בי עשרה שכונתא שריא", ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר ישנם כמה וכמה עשירות מישראל, וכל
- 28 זה - "אף שאינם מדברים בדברי תורה" (אגרת הקודש סימן כג), ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מתכנסים
- 29 יחדיו כדי לעסוק בעניני התורה ומצוותיה] - אזי מהפכים את הפירוש ד"בזעקך" מלשון צעקה, ללשון
- 30 של קיבוץ וכינוס (ראה שיחת שבת פרשת לך לך סעיף יט), שזהו כללות הענין דאהבת ישראל ואחדות
- 31 ישראל אמיתית, ועל-ידי-זה - "יצילוך", מכל ענינים בלתי רצויים שבעולם.
- 32 ועל-ידי-זה פועלים ש"לכל בני ישראל היה אור במושבותם", ובאופן ששום דבר לא יכול לפגוע
- 33 בהם, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, או להיפך: לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, היינו, שכל
- 34 בני ישראל עומדים בתוקף המתאים בכל עניני יהדות, כולל - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך
- 35 דעהו", שעל-ידי-זה מוסיפים "אור במושבותם", ומחזקים את הדבר המגין - "יצילוך קיבוציך", ובמילא
- 36 - כל ה"טומל" שבעולם אינו פוגע כלל בעניניהם של בני ישראל, ואדרבה: על-ידי עבודתם פועלים בני
- 37 ישראל שלום בכל העולם כולו.
- 38 מג. ועוד ענין בזה:
- 39 כדי שבני ישראל יהיו במעמד ומצב שלא ייפגעו כלל וכלל מכל מה שמתרחש בעולם - בהכרח
- 40 שיעמדו בתוקף בד' אמות שלהם, ד' אמות של יהדות, ולא להכניס לד' אמות אלו ענינים שאינם ברוח
- 41 היהדות.

- 1 ולכל לראש - ובעיקר - שלא להכניס גוים בין יהודים על-ידי גיור שלא כהלכה, שעל-ידי-זה הורסים
2 ומבטלים - רחמנא-ליצלן - את המחיצה שבין ישראל לעמים!
- 3 במשך שלש עשרה שנה עומדת בתקפה "גזירה איומה" - חוק מיהו יהודי - המכירה כ"יהודי" אדם
4 שיש בידו "פיסת נייר" שעבר "קורס" ללימודי היהדות, ללא מילה, ללא טבילה, וללא קבלת מצוות,
5 ומצווה לרשמו - באותיות מרובעות - כ"יהודי"! וזאת - למרות העובדה שיודעים בוודאות שבביתו
6 ובחדרו תולה "צלם" שהוא (על-פי פסק-דין הרמב"ם) "עבודה זרה" ממש!
- 7 וגזירה זו היא באופן של חילול השם שאין דוגמתו: העמידו להצבעה (לא ענין פרטי מסויים, אלא)
8 האם יש להתחשב ב"הלכה" אם לאו, והכריזו - בריש גלי, ומתוך "חוצפה יסגיי" שאין כמוה - היפך
9 ההלכה!
- 10 מאז הגזירה ד"כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", ועד היום הזה - לא היתה
11 גזירה חמורה כזו!! וגזירה זו אינה באופן ד"כתבו לכם על קרן השור" בלבד, כי אם בפרסום ופומבי
12 הכי גדול, לעיני כל עמי הארץ!
- 13 זאת ועוד: מי משתתף בהצבעה זו - לא רק יהודים, אלא גם גוים (נוצרים או מוסלמים) היושבים
14 באותו "בית", להם ול"רב" שמשתתף בהצבעה זו - זכות הצבעה שוה, לא פחות ולא יותר! - תמורת
15 זה שהיו צריכים להסביר להם בדרכי נועם ודרכי שלום [ובעצם אין צורך להסביר זאת, מכיון שזהו דבר
16 המובן מאלין], שמכיון שנערכת הצבעה בענין "דתי", מובן, שענין זה אינו שייך אליהם (למרות שהם
17 דרים באותו שטח אדמה)!
- 18 הנימוק שלהם לכל הנ"ל הוא - שזוהי "מדינת חוק" ולא "מדינת הלכה"! - לא קיימת מציאות כזו!
19 "תורת אמת" קובעת ש"לית אתר פנוי מיניה", "מלא כל הארץ כבודו", ו"דבר אלקינו יקום לעד"!
20 ונוסף לזה: ישנם המכריזים שזהו ענין של "קדושה" - אהבת ישראל, שהרי אי אפשר - טוענים הם
21 - לפגוע ביהודי, יהיה מי שיהיה!
- 22 הכל מודים שיש להזהר בכבודו של כל אחד ואחד מישראל, אבל כאן לא מדובר אודות חילוק בין
23 יהודי אחד לחבירו, כי אם אודות חילוק והבדלה שבין ישראל לעמים, הבדלה שנקבעה על-ידי הקב"ה,
24 ובלשון משה רבינו (פירוש רש"י קרח טז, ה): "גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר
25 לערב, כן תוכלו לבטל את זו"! - האפשרות היחידה להפוך גוי ליהודי היא - זו שניתנה על-ידי הקב"ה
26 בעצמו - גיור על-פי הלכה, שאז נותן לו הקב"ה נשמה חדשה!
- 27 ומלבד כל האמור לעיל - הרי זה כרוך גם עם ענין של פיקוח נפש, כאמור לעיל שכאשר פוגעים
28 במחיצה הרוחנית המבדילה בין ישראל לעמים, אזי פוגעים במחיצה הגשמית המפסקת בין גבולי ארץ
29 ישראל לענינים שמחוץ (והיפך) ארץ ישראל, ואם כן, על-ידי-זה מסכנים את בטחונם של היהודים
30 היושבים מארץ הקודש!
- 31 מד. ולמרות חומרת הדבר - אין פוצה פה ומצפצף!... כל ההשתדלות בענין זה עד עתה, לא היתה
32 אפילו באופן של "צפצוף" בעלמא נגד ה"חוק" - שבאמת אין לכנותו בשם "חוק", מכיון שלא שייך
33 "חוק" נגד "דבר אלקינו"!
- 34 מחפשים כל מיני "תירוצים" שעסוקים בענינים אחרים, ענינים חשובים וכו' - ככל שענינים אלו יהיו
35 חשובים, אין לך דבר חשוב יותר מאשר פיקוח נפש [כאמור לעיל שהפגיעה במחיצה המבדילה בין
36 ישראל לעמים מסכנת את בטחונם של בני ישראל הנמצאים בארץ הקודש], ואין לך דבר חשוב יותר
37 מאשר קידוש השם והפכו!
- 38 ואף-על-פי-כן - כאמור - מחפשים את כל התירוצים כדי שלא לגעת ב... "תפוחי אדמה חמים"
39 ["האט פאטייטאס" - ביטוי נפוץ בלשון העמים ב"ארצות-הברית" ביחס לענין השנוי במחלוקת שלא
40 מעוניינים להתמודד עמו]!

- 1 לוקחים ענין הכי חמור - גזירת מיהו יהודי - ומתייחסים אליו כאל "תפוחי אדמה חמים", ולא
- 2 מתביישים לחזור על ביטוי זה, עד כדי כך הדברים מגיעים!
- 3 מצד אחד - מכריזים הם בכל הזדמנות ש"אין אומתנו אומה אלא בתורתה" (כדברי ה'רבי סעדיה
- 4 גאון'), וביחד עם זה, כאשר מדובר אודות "מיהו יהודי", גזירה איומה נגד קדושת עם ישראל ותורת
- 5 ישראל - עומדים הם מן הצד, ועוסקים בענינים של מה-בכך (ביחס לחשיבות ענין זה - פיקוח נפשות,
- 6 היפך קידוש השם)!
- 7 והתירוץ הידוע שמחאתם לא תעזור - הרי ידוע ומובן לכל שאילו היו חפצים באמת בתיקון הדבר,
- 8 היו כבר מזמן פועלים זאת.
- 9 מה. ואם לא די בכל זה - הנה לאחרונה נוסף "פגע חדש" (כתוצאה מכל מהלך הענינים), וכידוע
- 10 המשל שאמר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שבעת עומדים על שיפוע ההר, שבו אי אפשר לעמוד על מקום
- 11 אחד, או שמטפסים למעלה, או שנופלים למטה:
- 12 לאחרונה העמידו להצבעה והחליטו והכריזו בגלוי לעיני כל העמים [בשם 3 מליון יהודים, כן ירבו,
- 13 "גוי קדוש", היושב בארץ הקודש] שאדם שנולד לאם נכריה ולאב יהודי - נחשב הוא ל"יהודי", ואינו
- 14 זקוק לפעולה של גיור כלל (אפילו לא מה שהם מכנים בשם גיור)! וכך רושמים אותו ב"תעודת זהות"
- 15 (בלוד, או במקום אחר), ובהדגשה מי הם הוריו - אם גויה ואב יהודי!
- 16 לכאורה, למאי נפקא-מינה אם ירשמו אותו כיהודי ללא שום פעולה, או שיצטרך לעבור תהליך של
- 17 גיור שאינו על-פי הלכה (ללא מילה טבילה וקבלת מצוות) - הרי גם אם יעבור "גיור" כזה אינו נעשה
- 18 יהודי?! - הרי זה חילוק יסודי בנוגע לכללות הענין דקידוש השם והפכו: כאשר מדובר אודות חילול
- 19 השם כלפי עמי-הארץ, כלפי יהודים שאין להם מושג כלל בעניני יהדות - הנה כאשר מכריזים שאין
- 20 צורך בגיור כלל (מכיון שנולד לאב יהודי), הרי זה "חילול השם" גדול יותר!
- 21 ובפשטות: עד עתה ידע הגוי שכדי להיות יהודי עליו לעבור פעולה של גיור - גם אם "רימו" אותו
- 22 שמספיק לעבור "קורס" של מספר שבועות שבו ילמד אודות יהדות ("דזשודאיזם")... עד שהמורה יחליט
- 23 שכבר "למד מספיק" כדי לקבל.. "נשמה של יהודי"!!... [אם הוא מאמין בכלל במציאות הנשמה...], אבל
- 24 על-כל-פנים יודע הוא שישנו איזה מושג של גיור, מה-שאינ-כן כאשר אומרים לו שאינו זקוק לפעולה
- 25 של גיור כלל!
- 26 זאת ועוד: בנידון זה נותנים לו "תעודה" עם "אותיות מרובעות" שבה כתוב שהוא יהודי מפני שאביו
- 27 יהודי, אף שאמו גויה, ולכן, "חילול השם" שבדבר מודגש וכולט לעין כל, מה-שאינ-כן כאשר היה ענין
- 28 של "גיור" - שאז לא מודגש בפירוש שהיה גיור שלא כהלכה!
- 29 אמנם גם בתקופה שלפני-זה היו מקרים שרשמו כיהודי אדם שנולד לאם נכריה ואב יהודי: אבל מה
- 30 שנשתנה לאחרונה הוא - החלטה רשמית ופומבית בנושא זה, לאחרי שהגיעו למסקנא שכאשר יעמידו
- 31 את הדבר ל"הצבעה", יקבלו את דעת הרוב! ומכיון שהדבר נעשה בפומבי שאין כמותו, הרי זה חילול
- 32 השם הכי גדול!
- 33 מו. בודאי יבואו בטענה - היתכן, יושב לו בחוץ-לארץ יהודי שאף פעם לא ביקר בארץ ישראל, והוא
- 34 אומר דעות כיצד צריכים להתנהג בארץ ישראל!
- 35 אף אחד לא אומר "דעות" - זוהי ה"דעה" של הקב"ה כפי שנאמרה למשה מסיני, כאשר "משה קיבל
- 36 תורה מסיני", ואחר כך מסרה משה ליהושע כו' עד ל"אנשי כנסת הגדולה", ולכל הדורות שלאחרי-זה,
- 37 ובתורה זו קבע הקב"ה שאדם שנולד לאם נכריה הוא גוי!
- 38 לגוי - אין חיוב להתגייר ולהיות יהודי, ואדרבה: צריכים לשכנע אותו שלא לעשות צעד כזה, ורק
- 39 לאחר שרואים שכוונתו אמיתית וכו' - אזי עליו לעבור את שלבי הגיור על-פי הלכה, ואם לאו - מכניסים
- 40 ערבי, נוצרי, מוסלמי, איש אש"ף וכו' - ל"גוי קדוש", ושם - עושה הוא ככל העולה על רוחו,
- 41 היה-לא-תהיה, כפי שכבר אירע בעבר - "לא תקום פעמיים צרה", ובפרט שישנם "עשרות" מקרים כאלו!

- מז. והנה, אם בכל הזמנים נוגע ביותר ענין זה (להיותו ענין של קידוש השם והפכו, כנ"ל בארוכה),
 הרי על-אחת-כמה-וכמה שענין זה נוגע ביותר כאשר "עת צרה היא לשונאי ישראל", כאמור לעיל
 שלאחרונה "מלכיות מתגרות אלו באלו" באופן שהולך ומתדרדר, ורוצים לערב בזה את אלו ואלו כו'
 - "אל תפתח פה כו'" [הלואי שלא יצליחו בזה; אבל מכיון שניסוגו מהוראת תורתנו הקדושה תורת
 חיים - אין לדעת לאן עלולים להתדרדר! - אל תפתח פה לשטן! - שיפול על שונאי ישראל, "ותשליך
 במצולות ים כל חטאתם"].
 ומזה מובן שבימים אלו גדול ומודגש ביותר ההכרח והנחיצות בתיקון הדבר - מכיון שזהו ענין
 הקשור עם בטחון ארץ הקודש והעם הדרים עליה (אפילו אינם-יהודים), ובמילא - גם עם בטחונם של
 כל בני ישראל בכל מקום שהם.
 ולכן, מה שהיה היה, ומכאן ולהבא יתקנו את הדבר בפועל ממש, ותיכף ומיד, שהרי ענין התשובה
 הוא בשעתא חדא וברגעא חדא.
 ויהי-רצון שלא יצטרכו עוד לדבר על נושאים כאלו, מכיון שיערה עליהם רוח (טהרה) ממרום לתקן
 את הדבר ולבטל גזירה איומה זו, ועד שיקיים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".
 מח. בהמשך להמדובר לעיל אודות מצב העולם כו' - ישנו ענין נוסף שצריכים להזכיר אודותיו:
 ישנם כאלו שמצד סיבות שונות ומשונות העמידו לעצמם תפקיד ושליחות בחיים - להסטיין וללמד
 קטגוריא על יהודים. רחמנא ליצלן! ולא זו בלבד שמדברים "דברים קשים" על מצבם הרוחני של יהודים,
 אלא תיכף ומיד מתרגמים זאת ל"פסקי-דינים" בנוגע לפועל, שיהודים אלו יענשו, רחמנא-ליצלן, בענין
 פלוני ופלוני! וכך עושים הם מזמן לזמן, ובאופן דמוסיף והולך, בחשבם שיצליחו לפעול משהו על-ידי
 מלחמה נגד הענין ד"אהבת ישראל"!
 הנה אפילו אם מאיזה סיבה שתהיה אינם מוכנים לשנות את הנהגתם - שימתינו לכל-הפחות עד
 שתהיה רגיעה במצב העולם [מלכיות מתגרות כו'], כולל - מה שרוצים לערב יהודים באמצע, ואין
 כאן המקום להאריך בזה]!
 וכמו כן אלו ש"מתעקשים" בנוגע ל"מיהו יהודי", בין אם הטעם הוא מצד "דמוקרטיה" (איזו
 "מפלגה" תעמוד בראש כו'), ובין אם הטעם הוא מצד "נצחנות" [שזהו הטעם האמיתי] - אין כל
 'נפקא-מינה' במה "משחקים" - יתאפקו וימתינו גם הם שבועות מספר (והלואי יצאו ידי חובתם במספר
 ימים בלבד עד שישתפר מצב העולם - עולם שבו הכניסנו הקב"ה, כפתגם הידוע: לא מרצוננו גלינו
 מארצנו ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, כי אם ברצון הקב"ה! - ישנה אמנם ההבטחה ש"אל
 יעזבנו ואל יטשנו", אבל צריכים להאחז בענין ד"כאשר היה עם אבותינו"!
 מט. ויהי-רצון - כאמור - שמכאן ולהבא ידברו אך ורק אודות ענינים של דרכי נועם ודרכי שלום,
 ענינים הקשורים עם לימוד התורה וקיום המצוות בהידור,
 עד לקיום המצוה דיציאה מן הגלות - שהוא אמנם ברצון הקב"ה, אבל יהודי נצטווה לומר בתפילת
 כל יום ויום (בימי החול): "לשועתך קוינו כל היום", ולבקש: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" -
 "מהרה" דידן, ובפרט לאחר ש"כלו כל הקיצין", הרי בודאי ש"בעגלא דידן" יקויים היעוד "ותחזינה
 עינינו בשובך לציון ברחמים", בטוב הנראה והנגלה דוקא, ובשמחה וטוב לבב דוקא.
 ובקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' . . . כאשר יביאו בני
 ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'", היינו, שכל עמי-הארץ יסייעו לבני ישראל לצאת מהגלות, ולבוא
 כולם - "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו" - לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה
 מרשית השנה ועד אחרית שנה", היינו, ששם ניכרת בעלותו של הקב"ה עוד יותר מאשר בכל העולם
 כולו ("לית אתר פנוי מיניה").
 ובארצנו הקדושה גופא - לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב" - דוד מלכא משיחא,
 [תמורת זה שדוקא שם נערכה ה"הצבעה" נגד "הלכה", ובעקבות זה - רישום אדם כ"יהודי" למרות

- 1 שאמו גויה, ללא פעולה של גיור כו', ושם גופא - "לכו ונעלה אל הר ה'", "בהר הקודש בירושלים",
- 2 ושם גופא - ב"מקדש אדני כוננו ידיך",
- 3 מתוך שמחה וטוב לבב.
- 4 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון של אדמו"ר מהורש"ב נשמתן-עדן. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא
- 5 הד' - פעם אחת), "ניע זשוריצי כלאפצי". "לכתחילה אריבער". צוה לחזן ר' משה שי' טלישבסקי לנגן
- 6 "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש". אחר כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ניעט ניעט ניקאווא"
- 7 ואחר כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 8 ואחר כך אמר:
- 9 בודאי יגשו עתה ה"טנקיסטים" לקבל שטרות של דולר - כדי לחלקם בין המסובים, שטר של דולר
- 10 לכל אחד ואחת (כמדובר כמה פעמים שבענין זה לא נוגע הכמות, ולכן לא יקחו יותר מדולר אחד), על
- 11 מנת לתת לצדקה - בהוספה משלו.
- 12 ויהי-רצון שפעולה זו תמהר ותקרב עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
- 13 "ארו עם ענני שמיא", במהרה בימינו ממש,
- 14 "בנערינו ובזקנינו ובבנינו ובבנותינו" - אפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות, הן בנוגע לגלות הפנימי,
- 15 ועל-אחת-כמה-וכמה - גלות כפשוטו, ומתוך שמחה וטוב לבב ובמהרה בימינו ממש יעלו כולם יחדיו
- 16 לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש, "מקדש אדני כוננו ידיך".
- 17 לאחר חלוקת הדולרים - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט מ"ח, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

... לשאלתם, מה כוונתי בהנוגע לשידוך גיסתו ואחותה תי', בהנוגע לגשת "בעקיפין", הכוונה פשוטה, להציע לה נכבדות ע"י ידידים ומכירים ולא (ע"י) ההורים והראה הנסיון, שבדרך זו מצליחים יותר, ואפילו כשחושדים שיד ההורים באמצע, בכ"ז מתעלמים מזה, ובפרט כשנוהרים שלא לתת מקום לחשד האמור.

לכתבו הטעמים להעדר הצלחה בשטח חב"ד במחנה הטי', - ידוע האמור דאף דאונס אמיתי רחמנא פטרי' כמאן דעביד לא אמרינן, והרי סו"ס התפקיד להפיץ המעינות חוצה, ואי אפשר להחליף זה בביאורים והסברים, וכשנגשים באופן כזה, ז.א. שאין ברירה ומוכרח הפצת המעינות, הרי בודאי - וכמו שהראה הנסיון בהרבה מסוג מצב כזה - מוצאים כמה דרכים, ומדגיש הנני כמה, הרבה יותר מאופן פעולה אחת.

בברכה לבשו"ט בכל האמור הכללים והפרטים גם יחד.

ז"ע נתקבל מברקו - פ"נ ונקרא היום על הציון. ובטח יכתוב פרטים בזה.

לקוטי שיחות פרשת חיי שרה כך י'

(ב) עה"פ⁸ "ויאמר אחי' ואמה" פרש"י:¹⁵
 "ובתואל היכן הי'?" הוא הי' רוצה לעכב בא מלאך¹⁶
 והמיתו¹⁰, ומזה משמע, דאחי' ואמה לא רצו¹⁷
 לעכב; אבל לפירושו כאן משמע שגם בדעתם לא¹⁸
 הי' עדיין מוסכם (ויתירה מזו: התנגדו לזה)¹⁹
 וכפרש"י במענת רבקה: "אלך"¹¹ מעצמי ואף אם²⁰
 אינכם רוצים¹², שהרגישה שאינם רוצים¹³, ולכן²¹
 שאלו את רבקה על עצם השידוך.²²

(ג) לאידך צלה"ב:

מפשטות הכתובים מבואר (כנ"ל) שהסכימו²⁴
 תיכף (ולפועל) על השידוך, וכמו שאמרו: "הנה²⁵
 רבקה גוי' קח ולך", ולכאורה לאחרי שלמדנו²⁶
 ש"אין משיאין את האשה אלא מדעתה", קשה²⁷
 מעיקרא: (א) איך החליטו ע"ז מבלי שיבררו דעת²⁸
 רבקה? (ב) אמרם "קח ולך" שבפש"מ פי' תיכף -²⁹
 הרי (כדלקמן) "נותנין לבתולה יב"ח"?³⁰

(8) פרשתנו כד, נה.

(9) והא דלא הוקשה לו לרש"י "ובתואל היכן הי'?" במ"ש⁹
 לפנ"א (שם, נג) "ומגדנות נתן לאחי' ולאמה" - הי' מרמז רש"י¹⁰
 במה שמעתיק מהכתוב כאן גם תיבת "ויאמר" (אף שלכאורה¹¹
 הו"ל להעתיק (בנוגע לקושייתו) רק התיבות "אחי' ואמה"),
 דמדייק דמכיון שהמדובר הוא על האמידה (בנוגע להשידוך) -
 הי' צריך להזכיר גם את בתואל (וכדלעיל (שם נ) שכתוב "ויען¹²
 לבן ובתואל ויאמרו גוי'") * משא"כ בנוגע למגדנות לא קשה הא¹³
 דלא הוזכר את בתואל, כי מובן ש"מגדנות" - פירות (לפרש"י¹⁴
 (שם), ולא כפי' הב' שבראב"ע שם שהם בגדים חשובים), הי'ז
 מתנה קטנה שאינה חשובה ולכן גם אינו ראוי ליתן לבעה"ב¹⁵
 עצמו, ולכן לא נתן אלא לאחי' ולאמה. וראה עד"ז במשכיל לדוד.
 (10) בטור הארוך: ולפי הפשט ניחא כי בתואל אמר הנה רבקה¹⁶
 לפניך ועל כן אמר אחי' ואמה שאינו טוב שתלך מיד כו' אבל¹⁷
 דוחק הוא, שהרי מפשטות הכתובים משמע שגם לבן אמר¹⁸
 (לפנ"ז) הנה רבקה, שהרי פסוק זה בא בהמשך להכתוב שלפניו¹⁹
 ויען לבן ובתואל. וראה ג"כ לקמן הערה 17.

(11) שם, נח.

(12) ברא"ם, באר מים חיים ועוד, כתבו ההכרח לפירושו ממה¹²
 שאמרה אלך, ולא אמרה הן.

(13) בב"ר פ"ס, יב: "מרמזים בה התלכין", ובמ"כ (וראה גם¹³
 עץ יוסף) שם: בל' תימה כדי שתאמר לא אלך. וראה גם ש"ך¹⁴
 עה"ת.

(*) בראב"ע כאן (ובחזקוני כתב על פירוש זה ולפי הפשט): והאב¹⁵
 מחזירו, ויתכן שלבן הי' גדול מאביו בחכמה וכבוד. כי כן מצאנו ויען¹⁶
 לבן ובתואל. וע"פ המבואר בפנים ההערה מובן שא"א לרש"י לפרש¹⁷
 כן (נוסף על מה שאי"ז מתאים עם פרש"י עה"פ דויען לבן וגו'. וראה¹⁸
 ג"כ לקמן הערה 22) כי אי"ז מספיק לתרץ הקושיא. דמ"מ הרי הי'¹⁹
 בתואל צריך לומר את דעתו לאחרי לבן - כמו בפסוק ד"ויען לבן²⁰
 ובתואל ויאמרו וגו'.

א. בפרשתנו מסופר על המשא ומתן שבין¹
 אליעזר ומשפחת רבקה בקשר עם נישואי' ליצחק,²
 ובפרש"י בפרשה זו אנו מוצאים כמה ענינים³
 הדורשים ביאור הן בתוכם והן בהשוואתם זל"ז.⁴
 עה"פ⁵ "ונשאלה את פי" פרש"י: "מכאן⁵
 שאין משיאין את האשה אלא מדעתה". וצריך⁶
 להבין: (א) בפסוקים שלפנ"ז³ נאמר: "ויען לבן⁷
 ובתואל גוי' הנה רבקה לפניך גוי' ותהי אשה לבן⁸
 אדוניך גוי'" - הרי שכבר הסכימו על השידוך⁹
 מקודם - ועפ"ז עכצ"ל לכאורה דמה שאמרו¹⁰
 לאח"ז "ונשאלה את פי" אין הכוונה על עצם הדבר¹¹
 (השידוך)⁵, אלא האם תתרצה לילך מיד או שתרצה¹²
 להתעכב עמם משך זמן, כדבריהם⁶ - ודלא¹³
 כפירש"י ששאלתם הי' על עצם הנישואין.¹⁴

(1) פרשתנו כד, נז.

(2) מה שכתב רש"י "מכאן שאין משיאין כו'" י"ל שכוונתו²
 להרגיש שהלימוד הוא לא מ"והלכה והיתה גוי'" (ראה הערה 48).
 - וע"פ פשט"מ אין ראוי משם - שהרי בא בהמשך ל"ויצאה³
 מביתו" שהוא גם בע"כ ככתוב לפנ"ז ושלחה מביתו. גם להעיר⁴
 דשם המדובר בגרושה מן הנישואין שאינה ברשות האב (פרש"י⁵
 מטות ל, י).

(3) כד, ננא.

(4) וכדמוכח גם מפרש"י עה"פ (כד, נב) וישתחו ארצה⁴
 "שמודים על בשו"ט" וראה ברא"ם, שרש"י כתבו כאן (ולא על⁵
 "ויקד האיש" שלפנ"ז) כי אין מודים על הבשו"ט עד (שאמרו קח⁶
 ולך) שהסכימו לגמרי.

(5) בעץ יוסף לב"ר (פ"ס יב. וכ"ה במשכיל לדוד): שהשאלה⁵
 היתה על עצם השידוך, והא דהוצרכו לשאול את פי' עכשיו, הוא⁶
 מכיון שנעשית יתומה ע"י מיתת בתואל, וכשאחי' ואמה משיאים⁷
 אותה (כי במה שאמר אבי' (בתואל) מה' יצא הדבר לא קדשה⁸
 עדיין (דלא הי' אלא הסכמה בעלמא) והם צריכים להשיאה⁹
 עכשיו) צריכים לשאול את פי', כי אין משיאין את היתומה (בל'¹⁰
 המדרש) אלא מדעתה. אבל לפרש"י א"א לתרץ כן, כי

[נוסף ע"ז שבפש"מ הי' להם דין ב"נ (ראה לקמן הערה¹¹
 49) ושקו"ט וגם ע"ד ההלכה - אם יש בב"נ הדין דאב מקדש¹²
 את בתו הקטנה בע"כ - ראה בית האוצר מערכת א' כלל א אות¹³
 ב, וראה ג"כ גוי' (פרשתנו כד, נז) הדין]

רש"י דייק לכתוב "אין משיאין את האשה כו'" דקאי (גם) על¹⁴
 גדולה שהיא ברשות עצמה להתקדש. וראה לקמן סעיף ח.
 ועוד ועיקר - הרי בן ה' למקרא עדיין לא למד כל דינים אלה.

(6) וכפי' הרשב"ם והספורנו עה"פ.

(7) בש"ך כאן כתב: "דקשה והא לעיל אמר לא נוכל וגו' וניכר⁷
 שמה' יצא הדבר", וע"ז בא הביאור ברש"י דמ"מ הוצרכו לשאול⁸
 - מכיון דאין משיאין את האשה כו', אבל (נוסף על הדוחק, שא"כ⁹
 אין אמרו לפנ"ז (לפועל) "הנה רבקה גוי' קח ולך", וגם - למה¹⁰
 לא שאלוה תיכף והמתינו עד למחר) - הרי מדברי רש"י (לקמן)¹¹
 "ואף אם אינכם רוצים" משמע שהם התנגדו אל הדבר בעת¹²
 ששאלוה, כדלקמן בפנים.

34 "התלכי עם האיש הזה", ולא "התלכי עתה עם
35 האיש הזה", וכדומה - היינו ששאלתם היתה על
36 כללות ההליכה - השידוך.
37 והא דמוכח מן הכתובים שלפנ"ז, שהשידוך
38 בכללותו כבר הי' מוסכם - עכצ"ל שבינתיים אירע
39 דבר שגרם לשינוי החלטתם להסכמה, ועד כדי כך
40 שרצו לבטל כל הענין. ומה גרם לשינוי זה? מובן
41 זה מפרש"י בפסוקים הנ"ל, וכדלקמן.
42 ד. בענייית לבן ובתואל לאליעזר אמרו "מה יצא
43 הדבר לא נוכל דבר אליך גו' (ולכן) הנה רבקה
44 לפניך קח ולך . . כאשר דבר ה'", ופרש"י: "לא נוכל
45 דבר אליך - למאן בדבר הזה . . לפי שניכר שמה'
46 יצא הדבר לפי דבריך שזימנה לך".
47 והיינו שמדברי אליעזר נוכחו לדעת ש"מה' יצא
48 הדבר" וא"כ מובן שלא נוכל גו', כי סירובם או
49 סירובה של רבקה לא ימנעו את הדבר מלבוא
50 בפועל¹⁵ - ולכן הסכימו תיכף, גם מבלי לשאול את
51 רבקה - אף שבד"כ צריכים לשאול דעת האשה¹⁶.
52 ה. והנה בהפסוקים שלאח"ז מסופר שבמענה
53 לדברי אליעזר "שלחוני לאדוני" אמרו אחי' ואמה
54 "תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך" (ז.א.
55 שהדבר בכללותו מוסכם, אלא שמבקשים שתתעכב
56 אצלם משך זמן), אולם כאשר חזר אליעזר על
57 דבריו ובלשון "אל תאחרו אותי . . שלחוני ואלכה
58 לאדוני", אמרו: "נקרא לנערה ונשאלה את פי"
59 (וכנ"ל ס"ג שנשאלה על כללות הדבר) - הרי
60 ששינוי החלטתם נגרם ע"י דברי אליעזר
61 האחרונים.
62 ומבאר רש"י ומפרש שבאמרם "תשב הנערה
63 אתנו גו' ואחר תלך" טענתם עם היות שהשידוך
64 נגמר וכנ"ל כי אין שייך למאן בזה כיון ש"מה'
65 יצא הדבר", מ"מ תשב גו' כי "כך נותנין לבתולה
66 זמן י"ב חודש" - זהו מנהג העולם¹⁷.

1 ב. לעיל בהפסוק⁸ "תשב הנערה אתנו ימים או
2 עשור" לאחר שפרש רש"י תיבת "ימים"
3 שבפסוק, שפירושה שנה, מוסיף טעם לבקשתם:
4 "שכך נותנין לבתולה זמן י"ב חודש לפרנס את
5 עצמה בתכשיטים".
6 וגם בזה צלה"ב:
7 (א) פשוט הוא שלבתולה דרוש לה זמן להכנות
8 לנשואי', וגם הבן חמש למקרא יודע דבר זה,
9 ומוכנת בפשטות בקשת אחי' ואמה שרבקה
10 תתעכב עמהם משך זמן - ומה קשה בפשט"מ,
11 שרש"י מתרץ זה ע"י שמבאר הטעם לבקשתם
12 "שכך נותנין כו'". ואם כוונת רש"י לבאר הדיוק
13 די"ב חודש דוקא - א"כ הו"ל לבאר ג"כ למה
14 "עשור" דוקא.
15 (ב) לכאורה אפשר לומר בפשוטו ש"מ דזה
16 שבקשו י"ב חודש הוא לפי שכן שיערו שבנדוד"ז,
17 היינו לפי מצב "פרנסתה" של רבקה - צריכה יב"ח
18 (וע"פ זה גם יתורץ בפשטות דעת אליעזר שתלך
19 תיכף, דלכאורה - במאי פליגי), ומנא לן מן
20 הכתובים "שכך נותנים לבתולה (סתם)" דהיינו
21 שהוא מנהג רגיל ומקובל¹⁴ והסתמכו על מנהג זה?
22 ג) ואדרבא: לפי פירושו - אי"מ אמרם תיכף
23 "או עשור", דמכיון דבקשתם היא משום ש"כך
24 נותנין לבתולה י"ב חודש", מהו הטעם לוותר שני
25 חדשים? ואם יש טעם לעשור - מאי קס"ד בתחלה
26 לדרוש ימים? - שגם מזה מוכח שלא הי' בזה סדר
27 קבוע, והגבילו הזמן לפי הצורך המשוער (בעין
28 יפה ובצמצום - ע"ד שמצינו בטענת אברהם:
29 חמשים, ארבעים וחמשה גו').
30 ג. והביאור: בפסוק "ונשאלה את פי" מוכרח
31 רש"י לפרש שהתכוונו לכללות השידוך (ולא האם
32 תרצה לילך מיד - כדמשמע לכאורה מהמשך
33 הכתובים), כיון שבפסוק שלאח"ז מבוארת שאלתם

15) וכפי' הספורנו עה"פ (וראה גם פרש"י שם, נ): "קח ולך,
גם בלתי רשותינו (והטעם - כהמשך הכתוב) כאשר דבר ה', שגזר
בת פלוני לפלוני, שהרי נתן אות על רצונו בזה".
16) וכן כתב בגו"א (פרשתנו כד, נז) בתירוץ קושייתו "דלמה
נשא יצחק קטנה, דהא אמרינן אסור לקדש את בתו עד שתגדל
כו'" - שהוא מכיון ד"מה' יצא הדבר ולא שייך כאן כלל שום
איסור בדבר, שהקב"ה רצה בזה". וראה לקמן הערה 36.
17) ועפ"ז מובן שא"א לרש"י לפרש לעיל (כד, נה) כפי' הטור
הארוך שם (הובא לעיל הערה 10), וכן לא כפי' החזקוני (שם,
נג): "בתואל . . שמח הי' כו' לא הי' חפץ באיחור כו'", כי באם
"תשב גו'" הוא סדר הרגיל, אין מסתבר לומר שבתואל אמר
להפך.

14) בגמרא כתובות (נז, ריש ע"ב) הוכיחו מפסוק זה שכו"ה
המנהג, אבל מלשון רש"י "שכך נותנין" ולא "לפי שנותנין" (ע"ד
פרש"י לעיל כד, ב) או "למדנו שנותנין" (כברש"י כא, יב)
משמע שבפשט"מ - זהו דבר ידוע.
בחזקוני כתב: "ימים יב חדשים, כדתיב (אסתר, יב) כדת
הנשים י"ב חדש וגו'", אבל אין לומר שרש"י סמך ע"ז, שהרי
לא ציין לכתוב זה (שלא למדו התלמיד עדיין). והא דלא הביא
רש"י כתוב מפורש וסמך אמנהג - פשוט ע"פ דרכו פשט"מ -
שאין להביא ראי' לכל בתולה - ממנהג אחשוורש (ע"ד פי' תורת
כאן).

מבאר רש"י שהוא "כדי לפרנס את עצמה
בתכשיטים" - והרי בהפסוקים שלפנ"ז מסופר
שלאחר שהסכימו על השידוך הוציא "העבד כלי
כסף וכלי זהב"²³. . ויתן לרבקה²⁴, ומכיון
שאלעזר כבר פירנסה בתכשיטים, הוסיפו
לטענתם: "או עשור", היינו דאף שבכלל נותנים יב
חודש - בנדו"ז י"ל או עשור, כי קצת תכשיטים
נתן לה (ומטענתם מוכן ששיערו שהתכשיטים
שנתן אליעזר (באם²⁵ כוונתו לפרנסה בתכשיטין
ולא מתנה סתם - כמו המגדנות) הי' בהם כדי
שיעור פרנסה של שני חדשים²⁶), אבל צ"ל
"עשור" לישב עמם עשרה חדשים כדי לפרנס
עצמה בכל התכשיטים, כנהוג²⁷.

ומ"מ אמר אליעזר שלחוני (גם לדעתם) - שהרי
כיון ש"הוי' הצליח דרכי" - אמיתי הוא והרי הראה
להם שטר מתנה דכל טוב אדוניו (כולל גם
תכשיטין דשרה).

ח. והנה דיוק נוסף בפרש"י דילן: בפירושו על
"ונשאלה את פי" משה רש"י מלשון המדרש²⁸
"אין משיאין את היתומה אלא על פי" וכותב:

(23) שהי' (לא כהנזם וכו') שנתן לה לפנ"ז, כ"א זה הי' (בשייכות עם ההסכמה (ההכנות) לנשואין וכו').

(24) שם, נג.

(25) וכיון שב' אפשרות בפ' כוונתו - לכן אמרו ב' זמנים: ימים או עשור.

(26) ובדרך רמז י"ל, שיי"ב חדשים לבתולה הוא מכיון שבכל חודש יש תכשיט מיוחד השייך לאותו הזמן (בכללות יותר: תכשיטים השייכים במיוחד לזמן הקיץ, והשייכים לזמן החורף), וכאן מצינו ב' נתינות מאליעזר לרבקה, נתינת הנזם וכו' (ואף שלא נתן זה בקשר לנישואין - כדלעיל הערה 23 - הרי בכ"ז היו לה תכשיטין אלה. וק"ל).

ונתינת הכלי כסף וכו'. וי"ל שאלה היו תכשיטים של ב' חדשים, ולכן אמרו או עשור. ועד"ז פי' ג"כ במשכיל לדוד.

(27) וזהו מה שדייק רש"י להוסיף על לשון הגמרא (כתובות נז, א במשנה. נדרים עג, ריש ע"ב) והמדרש (ב"ר פ"ס יב) "לפרנס עצמה" ולפרש "בתכשיטים" (אף שזהו פשוט הכוונה בהגמרא. ראה פרש"י כתובות שם*).

(28) ב"ר שם. והרי "היתומה" קאי על הקטנה, שהרי בגדולה (שהיא ברשות עצמה) אין חילוק בין יתומה לאשה אחרת. ובילקוט רמז קט: "אין משיאין את הקטנה אלא על פי". וכלי פרש"י הוא במדרש אגדה.

(* ומה שהוצרך רש"י לפרשו שם הוא (בעיקר) מכיון שרצה לפרש החילוק שבין "לפרנס את עצמה" של הבתולה (שהוא "בתכשיטים"), ו"לפרנס את עצמו" של הבעל (שהוא "בצרכי טעודה וחופה"). ולהעיר שבנדרים (שם) שמובא שם (בגמ' רק הדין של "נותנין לבתולה כו", לא פרש"י כלום.

1 ויתירה מזו - מכיון שאלעזר בעת שהציע
2 השידוך לא התנה שבנדו"ז ישתנה מן הרגיל ותלך
3 מיד, הרי בודאי (לדעת לבן כו') שגם הוא התכוון
4 (לכתחילה) לשידוך בסדר המקובל ורגיל.

5 אך כאשר סירב אליעזר להסכים לסדר הנהוג
6 והוסיף דבר חדש (שאפילו לדברי אליעזר - אין כל
7 ראי' מהנסים שאירעו לו¹⁸ - שמה' יצא גם דבר
8 חדש זה) - מוכן שזה מטיל ספק בכל¹⁹ דבריו, גם
9 בשטר מתנה שהראה להם²⁰ וגם בדברי הנפלאות
10 שסיפר (שכדיוק לשון רש"י²¹ "לפי שניכר כו' לפי
11 דבריד", היינו שרק ממנו ידעו אודותם). וכיון שרק
12 בסיבת הנסים החליטו על השידוך מבלי לשאול
13 הסכמתה של רבקה, ואמרו "הנה רבקה גו' קח
14 ולך" - הרי מוכרחים היו עכשיו לומר ש"נקרא
15 לנערה ונשאלה את פי" על עצם השידוך²² - שהרי
16 אין משיאין את האשה אלא מדעתה.

17 ו. עפ"ז מובנת כוונת רש"י ב"תשב הנערה
18 אתנו ימים גו'" - "שכך נותנין לבתולה זמן י"ב
19 חודש", שזהו היסוד לדבריהם, שלא היתה זאת
20 בקשה, אלא טענה: "תשב הנערה גו' (שהרי) כך
21 נותנין כו'", כי הוספת דבר חדש ע"י אליעזר גרם
22 שיחזרו מהחלטתם הקודמת, כנ"ל בארוכה.

23 ז. אמנם, לפי הנ"ל שטענתם "תשב הנערה
24 אתנו" היתה כיון "שכך נותנין לבתולה זמן י"ב
25 חודש" - מדוע אמרו תיכף "או עשור"?
26 והביאור:

27 טעם הדבר שנותנין לבתולה זמן י"ב חודש

(18) ומה ש"ואבא היום - היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ" (פרש"י כד, מב), אין שום ראי' על דבר חדש זה (ליקח את רבקה מיד), כי בפשוטו י"ל שהוא בכדי להקדים התחלת ההכנות דיב"ח - ובמילא הקדמת לקיחת רבקה נכל האפשרי.

(19) להעיר מפרש"י (בראשית ג, ד): כשם כו' כך כו'.

(20) פרש"י כד, לו.

(21) שם, נ. וראה ברא"ם לפרש"י זה.

(22) ואף שהם מצד עצמם לא רצו בכללות השידוך (כמבואר לעיל ס"א, וראה הערה 13) - מ"מ, שאלו את רבקה ולא בטלו השידוך. וי"ל בפשטות, כי מכיון שראו שבתואל רצה לעכב ומת, חששו שאולי זוהי סיבת מיתתו, כי מה' יצא הדבר (אבל מכיון שספק הוא, כנ"ל - הוצרכו לשאול את פיה כבכל שידוך רגיל (בענף יוסף לב"ר (שם): (אבל אי"ז בפשט"מ) "ואפשר שרמזה להם (רבקה לאחי' ולאמה שאמרה אלך) כי גם הם מוכנים למיתה (כבתואל), ולזה כשמעם עצה טובה שנתנה כו' וישלחו את רבקה מרצונם ומדעתה בשמחה"). ויומתק עפ"ז ג"כ (נוסף על המבואר לעיל בשו"ג להערה 9, ובהערה 17) מה שרש"י לעיל (כד, נה) בחר הפ' שבתואל מת, כי עפ"ז יובן יותר כאן.

22 ומוכן מלשון רש"י, שבאם היו מדקדקים בהם
23 ומכירים מעשיהם קודם שנעשו בני י"ג שנה,
24 אפשר שהיו עומדים על תכונותיהם גם קודם לכן.
25 היינו שבפשש"מ אין ענין קטנות וגדלות תלוי
26 בגיל (י"ג שנה) אלא בטבעו של כל יחיד בפרט -
27 כי יש מתבגר בגיל מוקדם ויש שמאחר להתבגר;
28 והגיל י"ג שנה אינו הסיבה לגדלות, אלא כן הוא
29 הטבע ע"פ הרוב - דבן י"ג שנה נעשה גדול בשכל
30 ודעה, ומאז והלאה מדקדקים בו ומכירים במעשיו,
31 משא"כ לפני גיל זה אין מדקדקים בו, מכיון שע"פ
32 הרוב לא נתגדל עוד בשכל ודעה.

33 ובנדור"ד:
34 מסופר בפרשה³³ שאליעזר סימן נתן לעצמו
35 "והי' הנערה אשר אמר אלי' הטי נא כדך ואשתה
36 ואמרה שתה וגם . . אותה הוכחת לעבדך ליצחק"
37 וכשראה את רבקה, "וירץ העבד לקראתה ויאמר
38 גוי"³⁴ - הרי שדקדק במעשיו של רבקה והכיר אותה
39 עי"ז³⁵, ועפ"ז נמצא שהיתה גדולה כבר,
40 שמדקדקים ואפשר להכירה במעשיו.

41 ועפ"ז מוכן דיוקו של רש"י ש"אין משיאין את
42 האשה כו", שהרי (בפשוטו של מקרא) היתה רבקה
43 כבר גדולה (בדעתה) באותה שעה³⁶.

44 ט. ידוע שבפרש"י ישנם "ענינים מופלאים"³⁷
45 וגם בהלכה. ובפרש"י דילן:
46 במקור הדין ד"בן שלש עשרה למצות³⁸ שתי
47 דעות בהלכה: א) למדין³⁹ דבר זה ממ"ש⁴⁰ "ויקחו
48 שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו וגו'" - שהיו
49 באותו הזמן בני י"ג שנה⁴¹, וקראם הכתוב איש,

(33) פרשתנו כד, יד.

(34) שם, יז.

(35) וראה ג"כ פרש"י (שם, יד): "ראוי' היא לו שתהא גומלת חסדים".

(36) ועפ"ז מוכן בפשטות שלפרש"י מלכתחילה אין מקום לקושי הגוי"א שבהערה 16.

ברא"ם כאן: "והיינו דאמר כו' בפ' אע"פ (כתובות נז, ב), אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה כו". ועפ"ז (לפרש"י) דלא כדבריו דהרי רבקה גדולה היתה.

(37) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(38) אבות פ"ה מכ"א (ולגירסת אדה"ז בסידורו - מכ"ב). רמב"ם הל' שביית עשור פ"ב הי"א. טוש"ע (אדה"ז) אור"ח סי' תרטו (ס"ב ס"ח). ועוד.

(39) רש"י נזיר (כט, ב) ד"ה ור' יוסי בר"י סבר. רש"י ורע"ב אבות שם.

(40) וישלח לד, כה.

(41) פסיקתא זוטרותא בראשית שם. ובמקומות שנשמנו בהערה 39 ועוד.

1 "שאין משיאין את האשה אלא מדעתה". וצלה"ב
2 הטעם. ובפרט, דלכאורה היתה רבקה אז קטנה²⁹.
3 וכוונתו של רש"י בזה, שעם היות רבקה רק בת
4 ג' שנים, מ"מ היתה כבר גדולה³⁰ (בדעתה):

5 בפ' תולדות עה"פ³¹ "ויגדלו הנערים גוי"
6 פרש"י "כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים
7 במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון
8 שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה
9 פירש כו".

10 והנה מעשיו של אדם מבוגר מוכיחים על
11 תכונות נפשו, ומי שהוא בר דעת ובעל אחריות,
12 הרי מעשיו תוצאה מתכונות נפשו (לטוב או
13 להיפך), אבל אין להוכיח תכונות נפשו של אדם
14 עפ"י מעשיו בקטנותו כו' כשאנו מבוגר ואינו
15 אחראי על מעשיו.

16 ועפ"ז יש להבין את האריכות בפרש"י "כל זמן
17 שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק
18 בהם"³², דלכאורה, למאי נפק"מ הדקדוק בהם -
19 והול"ל בפשטות: דמכיון שנעשו בני י"ג שנה
20 (ובאו לכלל גדלות) ניכר במעשיהם שזה פירש
21 לביהמ"ד וזה כו'.

(29) כפרד"ש (תולדות כה, כ) שהיתה בת ג' שנים. אבל לכמה דעות (ראה דעת זקנים מבעלי התוס' שם, תוס' יבמות סא, ב - ד"ה וכן. ועוד) היתה אז בת י"ד שנים.

(30) וראה בחזקוני (תולדות שם) שהביא בשם פרש"י (פרשתנו) "שאין משיאין את הגדולה כו" (אמנם בחזקוני הוכיח מזה שרבקה היתה בת י"ד).

ואין להקשות ע"ז מהלשון ד"אין משיאין" דמשמעו שאחרים משיאין אותה - וזהו בקטנה (כי בגדולה ה"ה משיאה את עצמה), שהרי מ"מ היתה עוד קטנה בשנים, והמתעסקים בפועל להשיאה הם ראשי המשפחה.

יתרה מזה מצינו: ותקח לו אמו אשה (כא, כא) ובנדור"ד בפרש"י (כד, א): (א) מכיון שהי' לו בן הי' צריך להשיאו אשה - אף שגדולים היו.

ועפ"ז מוכן (ג"כ) בפשטות שאין להקשות על פרש"י (שרבקה היתה "גדולה"), שעפ"ז אי"מ מה שבקשו י"ב חדש לפרנס עצמה, שדין זה אינו בגדולה, כמבואר בכתובות שם (וכקושיית הפנ"י (ד"ה מנה"מ - כתובות שם, ב) על השיטות (ראה לעיל הערה 29) שרבקה היתה בת י"ד) - כי (נוסף על שמסתיימות ל' רש"י "נותנין לבתולה" - משמע שע"ד פשש"מ לא נחית לחילוק דקטנה וגדולה, הרי) דבר זה אינו ענין התלוי בדעת אלא במנין השנים (ראה רש"י ד"ה נותנין ותוד"ה בגרה - כתובות שם).

(31) תולדות כה, כז.

(32) ולהעיר שבב"ר (פ' ס"ג, י) ועוד, (שבפשטות זהו מקורו של רש"י) - אין לשון זה, ורש"י מוסיפו (והוא ע"ד מ"ש בתנחומא תצא ד).

15 והנה בפשש"מ⁴⁸ הי' להאבות דין ב"נ⁴⁹, וע"פ
16 דיעה הב' הנ"ל (שי"ל שגם רש"י ס"ל כן⁵⁰)
17 שלפ"ז גדולתם תלוי' בכאו"א לפי טבעו הוא -
18 י"ל שדברי רש"י ש"אין משיאין את האשה כו" (היינו שרבקה היתה גדולה) הם גם ע"פ דרך
19 ההלכה⁵¹.
20

(משיחת ש"פ ח"ש, תשל"ג)

48 ראה לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך.
49 וראה שקו"ט בזה בפרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון. בית האוצר בתחלתו. ולהעיר שרש"י בפ"י על הש"ס (סנה' פב, ד"ה בת יתרו) ס"ל שהי' להם (קודם מ"ת) דין ב"נ. (50 בפ"י עה"ת, וכפ"י הב' באבות שם (ראה לעיל הערה 44), ולהעיר שבפירושו עה"פ ד"ויקחו גו' איש גו" לא הביא רש"י דרשת חז"ל שהיו בני יג.
51 ברש"י יבמות (יט, ב ד"ה קדושין בעלמא) מוכיח דקדושין הוי מדעתה מפסוק (תצא כד, ב) "והלכה והיתה לאיש אחר, מדעתה משמע". ולכאורה (עפ"י מ"ש בפנים) הו"ל להביא (עכ"פ כסמך לדבר* גם) פסוק דידן, שלדעתו (כאן ובפירושו באבות) מפורש הוא** אבל י"ל בפשטות, שבפירושו על הש"ס (להלכה) ס"ל כדיעה הא' וכדמוכח מזה שבפ"י בנוזר (ראה לעיל הערה 39) הביא רק דיעה זו. ולפ"ז היתה רבקה קטנה. ועפ"ז מוכן ג"כ מ"ש ברש"י על הרי"ף (קדושין רפ"ב) אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה כו' וסמך לדבר דכתיב נקרא לנערה ונשאלה את פיה.

(* הוכחה (גמורה) אינה, כי י"ל בזה דאין למדין מקודם מ"ת (וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו).
(** עפ"י מ"ש ברא"ס (עה"פ) "דהלכתי עם האיש הזה בנשואין קמיירי ולא בקדושין" (ודלא כמ"ש בעץ יוסף (הובא לעיל הערה 5)) אינה קושיא שהרי אין מכאן ראי' לקדושין מדעתה. אבל יומתק יותר עפ"י מ"ש בפנים.

1 שמורה על גדלות⁴². ולפ"ז הוא ענין טבעי שבגיל
2 יג שנה⁴³ נעשה גדול בשכל ודעה. (ב) שהוא
3 מהשיעורין דהלכה למשה מסיני⁴⁴ - ואינו תלוי
4 בטבע.

5 ונפקא מינה להלכה - מאימתי בני נח מחוייבים
6 בקיום המצוות שמצווים עליהן⁴⁵;

7 להדיעה שי"ג למצוות נלמד מהכתוב ומטעם
8 שטבע האדם הוא שבגיל זה נעשה גדול - אז כל
9 ב"נ מחוייב במצוות מבן יג שנה ואילך, כי מכיון
10 שהתורה גילתה שטבע נעשה אז גדול אין נפק"מ
11 בין ישראל לב"נ;

12 ולהדיעה שזוהי הלכה למשה מסיני א"כ בב"נ
13 שלהם "לא ניתנו השיעורין"⁴⁶, הרי"ז תלוי בכאו"א
14 לפי טבעו ומצבו⁴⁷.

42 כמ"ש (שמות ב, יד) "מי שמך לאיש" (וכפרש"י - והוא דלא כמ"ש בשמו"ר שם) "וחזקת והיית לאיש" (מ"א ב, ב). ועוד.
43 ואשה כשהיא בת יב, דבינה יתירה ניתנה באשה כמבואר בגמרא נדה מה, ב. וראה פירוש המשניות להרמב"ם שם פ"ה מ"ו.

44 שו"ת הרא"ש כלל טז. פ"י הב' שברש"י אבות שם. שו"ת מהרי"ל ס"י נא. ולפי שיטתם הרא"י מהכתוב אינה אלא אסמכתא בעלמא.

45 ראה ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 421. חט"ו ע' 291.

46 רמב"ם ה"ל מלכים פ"ט ה"י.

47 ראה רמב"ם שם, ושם פ"י ה"ב. שו"ת חת"ס חיו"ד סשי"ז.

אגרות קודש

ב"ה, ד' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ב וכ"ט מ"ח וא' כסלו...

(ב) עוד נקודה עלי להעיר והיא, שכיון שעבודת המורים-ות ועאכו"כ המנהלים, אי אפשר שתהי' מבוססת אך ורק על קבלת עול, וכמבואר בכ"מ גם בתורת הדא"ח, ונראה זה במוחש שאפשר שתהי' מוצלחה אך ורק באם תעשה בשמחה ובטוב לבב וברגש של תענוג, מוכרח שיחס ההנהלה עם כאו"א תהי' בדרכי נועם, ופשיטא בדרכי שלום, אפילו באם ההנהלה סוברת שצדקה במאה אחוז והם אשמים במאה אחוז, ומי יאמר אם קצת ספק בדבר.

והביאני לכתוב האמור, כי מקבל הנני מכתבי התמרמרות מכמה בתי ספר הרשת, אף שמחולקים בהטענות שבהם, אבל הצד השווה ברובא דרובא, שאין מרגישים יחס של השתתפות בענייניהם והרצון לעזור להם וכו' וכו' אם מצד [ה]הנהלה או מצד המנהל במקום (במכתבי המורים-

אגרות קודש

ות) או מצד המורים-ות (במכתבי המנהלים), אף כי כמובן לא בכל המכתבים ההתמרמרות שוה ובאותה התקיפות ותכיפות.

ובודאי בהתבוננות יש למצוא דרך להזזה מידית בהאמור והרי שכר המעביר על מדותיו הוא המשכת י"ג מדה"ר כפסק דין רז"ל שהם בלי גבוליות, וק"ל.

ג) כנראה אחת הסיבות להתמרמרות היא, עכוב המשכורת לפעמים, ואתענין לדעת באם ייסדו קופה שהיא תלוה להמורים-ות ע"ח המשכורת שתתקבל בחדש זה עצמו, ז.א. הלואה לאיזה ימים או לשבוע ושבועים לכל היותר, היש תועלת בזה? ואם אפשר להבטיח (באזווארענען) שישולם החוב מבלי כל עכוב, ז.א. שיהי מובטח ע"ז הטשעק המתקבל מהמשרדים וק"ל...

וכיון שנמצאים אנו בחדש כסלו, חדש הנסים והגאולה ובו המועדים דיו"ד וי"ט כסלו, וסיומו בימי חנוכה דהלכה כב"ה דמוסיף והולך, הנה יבשרו טוב בכל הענינים דהפצת היהדות והפצת המעינות בטוב הנראה והנגלה שמוסיפים באור הלוך והוסיף.

בברכה לבשו"ט.

ז"ע נתקבלו המכ' מה' ח' כסלו. כן נתקבלו הפר"כ מכ"ג כ"ו תשרי. י, כ"א מ"ח. א דר"ח כסלו.

ב"ה, ח' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה למכתבה, בו כותבת אודות נוסח התפלה, האם תשנה מנוסח שהורגלה בנוסח הורי' שי'.

וכיון שעל פי המבואר במקום אחר, אין לשנות מנוסח האר"י לנוסח ספרד או אשכנז, לכן באם החליטה שתשנה בקביעות ולתמיד תעשה זה אבל באם השינוי הוא רק לזמן מוגבל, הרי תחכה עד שתבוא לידי החלטה לשנות לתמיד.

ב) שואלת, כיון שנצטוינו, עבדו את ה' בשמחה, על ידי איזה התבוננות, תגיע לשמחה זו.

התבוננות הכי קרובה ונכונה מובנת מדברי הרמב"ם (הלכות לולב, בסופן) וזה לשונו: השמחה שישמח אדם בעשיית מצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא. ומבואר במפרשים שם.

ג) בשאלתה בסדר לימודי ואיך להתרכז בלימודים.

- מובן שבזה עלי' להתייעץ עם המורה שלה, המכירה בה ותכונת נפשה ורוצה בטובתה.

בברכת הצלחה בכל האמור.

הקצה⁶ שהם התרין עלמין עוה"ז ועוה"ב. והנחש רוצה לכסות על האמת, זהו שהוא הולך על גחון שרוצה לכסות הו' רבתיא דגחון. וע"י התורה אמת, יזכו בעולם הזה ובעולם הבא, היפך דמיתתו בעולם הזה ר"ל ומיתתו בעולם הבא ר"ל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רח

בראשית ג, ו - ותר א האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאשה עמה ויאכל

מח

ביאור מה שנקט התנא (משנה טהרות פ"י מ"ח) המקום דרשות הרבים בענין "ענבים ויין", דינקת הקליפות הוא מעין הדעת - דחיה פחמה ענבים וכו'

בין העיגולים לזגין רשות הרבים. כרם שלפני הבוצרים⁷ רשות היחיד ושל אחר⁸ הבוצרים רשות הרבים, אימתי⁹ בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו¹⁰.

משנה טהרות פרק י משנה ח

העגולים לזגים, עיגול כמין ריחים גדול היו משימין על הזגין לאחר שדרכו הענבים ברגל, כדי שיתמצו ויצא כל היין הנשאר בהן, ומתוך כובדו וגדלו של עיגול זה צריכים בני אדם הרבה להעלותו על הציבור של הזגין העשוי כמין תפוח ולהורידו,

לזח"א ע' ג.

(ב) ראה גם הקדמה לספר צמח דוד.

(ג) ראה לקו"ת ואתחנן ח, א. לקמן סוף סימן קעב. ובכ"מ.

(ד) דאה - לדוגמא - פרש"י לך לך יז, ט. ועוד.

(ה) אולי יש להעיר מהנסמן באנציק' תלמודית ערך ו' (ב) ס"ג (ע) תד ואילך.

(ו) פרש"י ר"פ נח. ויצא כט, טו.

(ז) ראה ספר הבחור המאמר הראשון העיקר הרביעי ס"ג ואילך. ספר מסלול מסלת הפעלים נתיב ד' סמ"ז ואילך.

(ח) ראה גם לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' שכב.

(ט) שמות כו, כח.

(י) פירוש: החלק שעדיין לא בצרוהו.

(8) פירוש: החלק שכבר בצרוהו דינו כרשות הרבים שבאים שם העניים ללקוט פרט ועוללות ורשאי כל אדם ליכנס שם.

(9) פירוש: אימתי החלק שלאחר הבוצרים רשות הרבים.

(10) פירוש: שיש שם שתי כניסות המכוונות זו כנגד זו, ונכנסים בזו ויוצאים בזו, ונמצאו רבים עוברים שם כדי לקצר את הדרך אבל אם אין שם אלא פתח אחד, אינו נחשב רשות הרבים (תפארת ישראל).

בראשית ג, ד - ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון

מז

כללות ענין התורה ומצות - בחי' "אמת" - לתקן חטא הנחש שאמר "שקר", וזהו שאמצע אותיות התורה הוא ו' דגחון (הנחש), אות ו' הוא אות "אמת" (זהר ריש פ' ויקרא)

הנחש הקדמוני שיקר, ואמר לא מות תמותון, שלא בעלמא דין ולא ימותו בעלמא דאתי'. שלכן נקצצו רגליו, כי שקר² אין לו רגלים. וכללות ענין התורה והתרי"ג מצות הם לתקן חטא הנחש, שיהי' בחינת אמת.

והיינו מה שאמצע התורה באותיות³ הוא ו' רבתיא⁴ דגחון, הו' רבתיא הוא בחינת אמת, כי אות ו' הוא אות אמת⁵, בריח התיכון המברית מן הקצה אל

(1) ראה לעיל סימן יא.

(2) ראה שבת קד, א. (ראה גם לקמן סימן קכא. רא.)

(3) קידושין לא, א.

(4) ויקרא יא, מב "כל הולך על גחון". ראה תו"כ יא, קסג. ופרש"י הולך על גחון: זה נחש, ולשון גחון, שחיי' שהולך שח ונופל על מעיו.

(5) זהר ריש ויקרא וז"ל: (דף ב' ע"א) מה כתיב (יהושע ב, יב) ונתתם לי אות אמת, דא אות ו' דדא איקרי אות אמת (זו היא אות ו' שזאת נקראת אות אמת), ואי תימא שאר אתון לאו אינון אמת (ואם תאמר וכי שאר אותיות אינון אמת, ומתוך), אין (ודאי כל האותיות הן אמת), אלא אות דא אות אמת איקרי (אלא עצם אות ו' נקראת אות אמת לפי שהיא אות ו' דשם הוי' וכו'). ע"ש.

ראה רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט וז"ל: אות ואו דא אות אמת (זח"ג ב' א').

ו' הוא ז"א הנקרא אמת.

ו' במספר הקדמי - כשמחברים למספר ו' את כל המספרים הקודמים אליו, והיינו אבגדהי' - עולה כ"א, וכ"א בריבוע (כ"א פעמים כ"א) עולה תמ"א - בגימטריא אמת (הרמ"ז שם).

ו' - שומר מרובעו כלומר: ו' פעמים ו' - עולה ל"ו, ו' פעמים ל"ו - עולה ריו, ו' פעמים ריו - עולה א'רצ"ו, וכן הלאה, היינו, שלעולם ישאר בסופו ו'. והוא מספר השווה בחלקיו כלומר: חציו (3) עם שלישיתו (2) וששיתו (1) - עולה 6 - ראב"ע (שמות ג' טו'). וגם במספר כח' - ועוד מספרים - כן הוא, ששוה בחלקיו, כי כשתחלקו לחצי (14) לרביע (7) לשביעית (4) ליי"ד (2) ולכ"ח (1) - יעלו כל חלקיו למספר 28.

כל גשם הוא בעל ו' קצוות, כי נקודה קו שטח (שאינן בהם ו' קצוות) אינם אלא ציורים.

ו' - כולל הפכים (ו' ד"והנורא²).

ו' - מוסיף על ענין ראשון ומחלק מענין ראשון³.

ו' - מהפך מעבר לעתיד ולהיפך⁴.

ו' - בגימטריא אחד (כי וא"ו עולה י"ג), מחבר ומאחד.

ראה תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד נה.

(א) ראה גם סה"מ תקס"ה ח"א ע' ששח ואילך. לקוטי לוי"צ הערות

מתוך "פניני לוי יצחק על התורה"

לכן נחשב רשות הרבים לטהר ספק טומאה, משום דרבים מצויין שם.

כרם שלפני הבוררים רשות היחיד, שיראין בני אדם ליכנס שם, מפני שנתפס עליו כגנב.

אחר הבוררים רשות הרבים, שיש רשות לכל אדם ליכנס.

פ' הרע"ב

רשות הרבים הוא מקום הקליפות, שהם טורי¹¹ דפרודא, ורשות היחיד הוא מקום הקדושה, שגבהו י¹² ורחבו ד', לנגד ד' אותיות שהם הוי"ו¹³ ובמלואו

(11) ראה תניא סוף פרק לג.

(12) שבת ו.

(13) פירוש: ד' אותיות שם הוי', ומילואו "יוד, הי, ויו, הי", הוא עשר אותיות, וזהו גבהו י' ורחבו ד' הוא רשות היחיד מקום הקדושה, וראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רה.

רשות הרבים מרומז בשם ב"ן, שם הוי' במלוי כזה: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה, ויש ד' אותיות מהשם עצמו, וט' אותיות המלוי, סך הכל י"ג אותיות, (וכן מרומז באותיות המלוי "דאלקים", אל"ף, למ"ד, ה"א, יו"ד, מ"ם, הוא י"ג אותיות. ראה לעיל סוף סימן טז), דמרמו להגמרא

י', וכידוע וכו'.
ויניקת הקליפות ואחיותם בכלל הוא מגבורות, סטרא דשמאלא, שהוא יין¹⁴ וענבים, וכמו שעץ הדעת¹⁵ הוא ענבים ויין, וכידוע.
וזהו בכלל מה שנקט התנא¹⁶ המקום דרשות הרבים בענין ענבים ויין, הן בהבבא הראשונה בין העגולים לזגין, והן בהבבא השני' בכרם, כי יניקתם הוא מיין, וכאמור.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שצט

שבת ח: עמוד תשעה (ורחב ד') ורבים מכתפין עליו דינו כרשות הרבים, מספר ט'-ד' הוא י"ג, שם ב"ן. ראה גם לקמן סוף סימן עג. ספר הערכים אותיות ז-ת עמוד נה.

וכנ"ל י"ג הוא ג"כ מילוי דשם אלקים, דשם הוי' מרמז על רשות היחיד, יחידו של עולם – הקב"ה, ורשות הרבים – טורי דפרודא הוא משם אלקים וכו'. וד"ל.

(14) ראה לקמן סימן ע. סא, ד"יין בגי' 70, דהוא בגי' הנקודות דשם "אַלְקִים", וכידוע כל נקודה בגי' עשר, ויש ז' נקודות בגי' שבעים – יי"ן, וכן "ענבים" בגי' ב' פעמים אלקים (לקו"ת מהאריז"ל פ' תולדות ד"ה עקב אשר שמע ע"ש).

(15) בראשית רבה פי"ט ס"ה א"ר איבי סחטה ענבים ונתנה לו.

(16) עיין שם בתורת לוי יצחק שמבאר כל המשנה על פי קבלה.

המשך מעמוד קל

תרומות. מחצית השקל ב' – וגמרא לא מפרש היאך רמיא כל חד וחד. וסמך על דא דנקט לעיל בדתרומת המשכן לא קפיד אמוחצית, וגם לא היה יד בולם שוה. מה שאין כן בתרומת שקלים דקפיד שיהיה יד כולן שוה, אבל לפעמים כולם בשוה נותנים יותר ממחצית השקל דבימי משת. אבל בתרומת אדנים קפיד קרא מחצית השקל דוקא בלי ריבוי ומיעוט עליו. והבי גמי רמיא קרא קמא "זה יתנו כל וגו' מחצית השקל" – איירי בשקלים, דפריט ותני "מחצית השקל". ועל זה שנאמר "כל העובר על הפקודים" פליגי לקמן (סוף הלכה ו) אמוראי, חד אמר: כל דעבר בימא. חד אמר: כל דעבר על פקודיא ב'. וקאמר שם דפלוגתייהו שייכא לאה דפליגי רבן יוחנן בן זכאי וכן בוכרי בשקלים. וגם דרש לקמן "זה יתנו" – כמין מטבע על אש ב', דקאי בשקלים. וקרא דכתיב "יתן תרומת ה'" ולא נקט "מחצית" – איירי בתרומת המשכן, ויהעשר לא ירבה ממחצית כו' – איירי בתרומת אדנים, דהבי סליק וחיטבא בפרשת "פקודי" כולעיל. ובאמת כולה פרישה זו איירי בשקלים, כדכתיב הכא "לכפר על נפשותיך ויהיו קרבנות. וכן בקרא ד"יתן תרומת ה'" כתיב "כל העובר על הפקודים" גם כן, ר'מבן עשרים שנה' דקאי אשקלים. אך נרמזו סדר שלש תרומות במה דקפיד בסכום המחצית ומה דלא קפיד ומאי דקפיד אלא ירבה ממחצית, ובנוכח לעיל. ועיין בבבלי מגילה (ט"ב, וברשי' דבור המתחיל "שקלים" ודבור המתחיל "שלש" ודבור המתחיל "לכפר הכית". חבל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה – גם בני חמשה עשר שקראו בארבעה עשר יוצאין. ולמה נקט במתניתין "ובחמשה עשר בו קורין" ולא תני עיקר הזמן שהכל יוצאים בו, אלא על כרוך סבירא לה למתניתין דאין חבל יוצאים בקריאת ארבעה עשר, ולחכי סידר לה בחדי איתן אחרני, למימר: מה תני דוקא בחמשה עשר – אף קריאת המגילה דוקא בחמשה עשר, וקשיא לרבי חייא. אמר ליה: לא בא כו' – כלומר, דלעולם מתניתין אחאי כרבי חייא. דיוצאין בארבעה עשר, והא דלא נקט אלא חמשה עשר – משום שרצה להשמיענו דכל הדברים דחשבי במתניתין שמצותן בחמשה עשר באדר אין נזהרות רק באדר שני. ולחכי קדים ותני זמן קריאת המגילה בהדיה, לאורוי דכמו דקריאת המגילה דוקא באדר השני, כדנתן להדיא פרק קמא דמגילה: קראו את המגילה ותעברה השנה קורין אותה באדר השני, אין בין כו', ודרש להו דתם מקראי – הכי נמי כל תני, דחשיב דוקא באדר השני. ומשום דהני אחרני עיקר דוקא בחמשה עשר, לחכי נקט זמן דחמשה עשר לדמיוניהו בהדיה. ובמגילה דתם עיקר פרטן של הזמנים והבא אגב תני לה. כך נראה לי. הכי גרסין: לא מסתברא לשעבר אלא להבא לא – הא דאמר רבי חייא "דכל יוצאין כו'" לא מסתבר דאתי לאשמועין שאם קרא בארבעה עשר ועבר יום חמשה עשר שיצא בקריאתו בארבעה עשר, זה לא מסתבר כלל, דאם כן מאי אתי לאשמועין? דמאי דהוה, הוה, אלא דאתי לאשמועין דלהבא לא, שאם קרא בארבעה עשר ועדיין יום חמשה עשר לפניו, אין צריך לקרות בחמשה עשר, שכבר יצא בארבעה עשר שהוא זמן הקריאה. ופריך: והא תני מקום שנהגו כו'. אמר ליה אף אנא סבר כן כרבי חייא, וכדמסתבר לך, ומוכל מקום לא קשיא מברייא. וסתם דבריו. ומפרש רבי מני "אותה", דלא קשיא מברייא לרבי חייא. אילו כן חמשה עשר שקראה בארבעה עשר ולא קריאה כו' – כלומר, שעשה כן לבתחילה. שקרא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר, שזא שומעין לז אים כן אתה עוקר זמן כריכים בידך. ולכן ברייתא דמקום שנהגו לקרות שני ימים – היינו מספק שזא הוא כרך וצריך לקרות בחמשה עשר, ואם כן איך נאמר שלבתחילה יקראו תמיד בארבעה עשר ותעקר זמן כריכים. מה שאין כן בהדיא ד"הכל יוצאין בארבעה עשר" – היינו אם קרא פעם באקראי בארבעה עשר שיצא, דבבבאי גזא לא מעיקר זמן כריכים. מצות הנזהרות באדר השני – כגון כל הני דמתניתין, ומתנות לאבינונים, וסדר פרשיות. שוין בזה כו' – שבארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר ראשון נמי אסורין בהספד ותענית. אבל הלה לא – ותפא מינה: הלה דרשין בפרקא, ומנהגא בפרקא לא דרשין אבל אורוי מורין, כדאמרין בבבלי תענית כ"ז, אבל לענין שטרא – הרעה לכתוב בשטר אדר הראשון – כותב בחדיא "אדר הראשון", אבל אם רצה לכתוב אדר השני – כותב "אדר" סתמא. דברי רבי מאיר דסבירא ליה דסתם אדר שני משמע, ולא הראשון, רבי יהודה אומר אדר ראשון סתם – דסבירא ליה דסתם אדר

חוברת לז

מוש"ק ר"ח סיון [תשט"ו].

משום-מה אני מהרהרת בכך כל הלילה, ואני חפצה לכתוב מעט.

אחרי שבועות ימלאו חמישים וחמש שנה לחתונתנו²⁸⁹. אני נזכרת באותם ימים ובמהלך החתונה. למעלה מחודש הורגשה אווירת חתונה בקרב כל בני המשפחה וידידינו הטובים. דודו של אבי ז"ל...³¹³

חוברת לח

משענת חיים

יום ה' ה' תמוז תשט"ז, 14 ביוני

זה ימים אחדים שאני מתאוה לכתוב דבר-מה, וכל העת אני מתאפקת מלעשות זאת. חפצה הייתי – ובוודאי צריכה הייתי, לכל הדעות, למען בני שליט"א – שלא לכתוב בסגנון פחות רווי-עצב, אבל מה אעשה ולעת-עתה אינני מרגישה כך.

זה עתה מלאו תשע שנים מאז בואי לכאן²⁶¹. תודה לא-ל עבור בני. הוא פועל כל-כך הרבה בשנים האחרונות. יש לו, בלי עין הרע, כוחות, גאונות וידע גדולים באופן יוצא מגדר הרגיל, ולכך מיתוספת גדולתה וקדושתה של נשמתו, כך שכל מעשיו נעשים בתכלית האמת, והעולם מכיר בכך ומעריך זאת. אין לתאר את מסירותם של הצעירים – הם פשוט אוהבים אותי, ומתייחסים אליו כאל איש-אלוקים. אני רואה כל זאת, מבינה ומעריכה זאת.

בני שליט"א יכול לומר "אני טוב לך מעשרה בנים"³⁰¹. יש קונה עולמו בשעה אחת, והוא קונה עולמו בעשר הדקות שהוא נכנס לבקרני מדי יום. ביקוריו אלה מקיימים אותי. זה שתיים-עשרה שנה שאני לבדי. תודה לא-ל על הטוב הקיים. משענת חיי הוא בני שליט"א.

הכל ללא פרסום

מוצש"ק אור ליום י"ד כסלו תשי"ז

היום הוא יום חתונתו של בני שליט"א. יתן השי"ת שיחיה חיים ארוכים, טובים ומאושרים עם רעייתו, וששניהם יחדיו ייהנו מחייהם.

עשרים ושמונה שנים חלפו מאז.

תודה לא-ל, בני שליט"א פעל רבות במשך זמן זה, והוציא לאור בדפוס חומר רב. בשל ענוותנותו, כל כמה שהוא עושה – הכל נעשה ללא פרסום; אבל העולם כבר יודע על כך ומעריך זאת. יש לו כוחות גדולים. מילדותו לא ישב בטל אפילו רגע אחד; זמנו מנוצל תמיד. הלוואי שיהיה בריא אולם, ושהכל יתנהל בתנאים טובים ונוחים.

ובכן, שבוע טוב.

תקוותי שבני שי' עוד יגיע, ונאחל זה לזה שבוע טוב, ושיהיה טוב תמיד.

אדר ב' [תשי"ז].

חלפו מספר חדשים, ובמשך כל זמן זה לא כתבתי דבר. לשם מה לכתוב? תמיד ישנם הרים של חוויות הגוררות מצב-רוח שונים ומשונים. לעתים קרובות אני משתוקקת בכל כוחי להביע דבר-מה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי שרה

כג, א – ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

א. תוכן: רמז בפסוק ויהיו חיי שרה לכל ימי הצרות שיעברו על ישראל ומתי יתמו "בקרית ארבע" רמז לשעבוד ד' גלות, ועוד רמזים בזה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, אלו הן כל ימי הצרה שעברו על ישראל, ושי"ן וצד"י מתחלפין כמין יצחק ישחק. וכל הגלויות, גלות מצרים וגלות בבל וגלותינו זה וכן כל ימי בית שני, מכלל הצרות היו, כי מתחלתו ועד סופו לא היו בשלום. ועל כן לא עלו המיוחסין מבבל וגלות ירושלים אשר בספרד, כי ידעו כולם ידיעה ברורה כי הימים ההם מימי הגלות הן, ואמרו מוטב נשב במקומינו ולא נגלה גלות על גלות. וימי הגלות כולם עם בית שני עולים כל מנין השנים אלפים ומאה וששים שנה, כמנין חשבון מא"ה שני"ה ועשרי"ם שני"ה ושבי"ע שני"ם, והעשרים שנה היתרים הם נכנסים בעשרים שבטל התמיד קודם החורבן כי פעמים רבות בטל קודם החורבן. נמצא שכל אלו שני חיי הצרה.

ותמת שרה, שאז יכלו ויתמו כל הצרות. ומתי יתמו בקרית ארבע, אחר שיעברו קורות שעבוד ארבע מלכיות ומלחמת גוג ומגוג דכתיב בה (זכרי' יד, ב) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה. **היא חברון בארץ כנען**, שיתחברו שם כל הגוים ובעת ההיא יהרג משיח בן יוסף ויבואו כל ישראל לבכותו ולספדו דכתיב (זכרי' יב, יב) וספדה הארץ משפחות משפחות לבד וגו' הה"ד ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה.

(1) ביאור החשבון: 400 שנה גלות מצרים, 70 גלות בבל, 420 בית שני, 1290 (ע"פ דניאל יב, יא) מנעת הוסר התמיד עד סוף הגלות, סה"כ 2180. חשבון המלים בפסוק עולים 2160, והעשרים העודפים הם השנים של ביטול התמיד שהיו לפני החורבן.

אחר כל זה מה נאמר באברהם, ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, אחר כל המאורעות וקוראות הזמן ותולדותיו ישמח ה' במעשיו, וישמח ישראל בעושייו, וישמחו השמים ותגל הארץ, וישמח הר ציון ותגלנה בנות יהודה, ופדויי ה' ישובון ובאו לציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, ואז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה, אמן כן יהי רצון.

תורת המנחה

כה, יח – וישכנו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל

ב. תוכן: רמז בפסוק דכשיבוא בן דוד ויבנה בהמ"ק השלישי יהי נפילה לבני ישמעאל

עה"פ **על פני כל אחיו נפל** יש לדקדק מש"כ "כל", למה לא כתיב על פני אחיו נפל, וי"ל דמרומו כאן מה שיהי' באחרית הימים, דהנה בב"ב (טז) איתא דברכת בכל מכל כל כנגד אברהם יצחק ויעקב ע"ש, נמצא דברכת יעקב מרומו בתיבת "כל", ובפסחים (פח) דאברהם קראו הר יצחק קראו שדה ויעקב בית, ע"ש ובמהרש"א שם דזה כנגד ג' בתי מקדשות, דבית ראשון ובית שני נחרבו, משא"כ **בית שלישי** הוא נצחי המרומו ב"בית" שהוא נצחי בניגוד להר ושדה ע"ש.

ויש לומר דזהו דיוק הכתוב דהבעל הטורים דורש סמיכת סוף פ' חיי שרה על פני כל אחיו נפל עם פ' תולדות ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל משם בן דוד יצמוח ע"ש, וזהו מה שאמר הכתוב דנפילת ישמעאל יהי ע"י "כל" (כנגד יעקב) – בהמ"ק השלישי, דאז יהי בית נצחי לעד ולעולמי עולמים ויהי נפילה לבני ישמעאל, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים אכ"ר.

791 ת"ד

אגרות קודש

ב"ה, ל' כסלו, תשי"כ
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה חיים אבא שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מ'ד חנוכה.

ובמ"ש אודות מנהגים קשורים בבר מצוה, - לא שמעתי בזה הוראות, לבד הנדפס בהיום יום, אשר מתחילים להניח תפילין שני חדשים קודם, שבועות אחדים בלא ברכה, וכשמתרגל בהנחתם, בברכה, וישאל אצל אנ"ש שאולי ידוע להם איך שנהגו בזה במקומם במדינתנו לפניכם.

כן מהנכון לחזור - חברמ"צ המאמר ד"ה איתא במדרש תהלים, וקל ללמדו בעל פה, וגם בנו יעשה כן.

אקוה שהשתתף בהתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, ויהי רצון שיהי' רישומו ניכר בכל השנה כולה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

♦ יום ראשון ט"ז מרחשון ♦

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

כ"ג וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים • לָכֵן, נִכְתַּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל, לְזִמְרָה לָךְ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לַעֲצֹמוֹ, בַּת ק' כָּבֵת כ' לְחֻטָּא, מֵה בַת כ' לֹא חֻטָּאָה, שְׁתַּרְי אֵינָה בַת עֲנָשִׁין, אֵף בַּת ק' בְּלֹא חֻטָּא, וּבַת כ' כָּבֵת ז' לִפְיָי. שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה • כֵּלָן שְׁוִין לְטוֹכָה.

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ:
בְּקִרְיַת אַרְבַּע • עַל שֵׁם אַרְבַּע עֲנָקִים שֶׁהָיוּ שָׁם: אַחִימָן, שִׁשִּׁי וְתַלְמִי וְאַבְיָהֵן. דְּבַר אַחֵר: עַל שֵׁם ד' זִוְגוֹת שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: (כ"ד) אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וּרְבֵקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. וַיְבֹא אַבְרָהָם • מִבְּאֵר שִׁבְעָה. לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ • וְנִסְמְכָה מִיתַת שָׂרָה לַעֲקֵידַת יִצְחָק, לְפִי שֶׁעַל־יָדֵי בְשׁוּרַת הָעֲקִידָה, שֶׁנִּזְדַּמְּן בָּנָה לְשַׁחֲיטָה, וְכַמְעַט שָׁלָא נִשְׁחַט, פְּרָחָה נִשְׁמַתָּה מִמֶּנָּה וּמִתָּה.

(ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חַתָּה לֵאמֹר:
וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חַתָּה לֵאמֹר:

(ד) גֵּר־וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אַחֲזֵת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְפָּנַי:
גֵּר־וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם • גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֶרָה, וְנִתְיַשְׁבִּיתִי עִמָּכֶם. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: אִם תִּרְצוּ, תִּרְיִנִי גֵר, וְאִם לֹא, אֶהְיֶה תוֹשֵׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאִמְרִי לִי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: "לְזִוְרָעַךְ אֶתֶּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת". אַחֲזֵת־קֶבֶר • אַחֲזֵת קֶרֶקַע לְבֵית הַקְּבָרוֹת.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

מִיתַת שָׂרָה לַעֲקִידַת יִצְחָק – לְשֵׁם מִזְמִין הַכְּתוּב אֶת סְמִיכוֹת הַדְּבָרִים זֶה לָזֶה, שְׁעַד שֶׁלֹּא חֲזוֹר אַבְרָהָם מִהָעֲקִידָה מִיד מִתָּה שָׂרָה? אֲלֹא לְפִי שֶׁזֶה גֵרִים לָזֶה, שֶׁעַל־יָדֵי בְשׁוּרַת הָעֲקִידָה – עַל־יָדֵי שְׁהוּדִיעוֹ לָהּ שֶׁנִּזְדַּמְּן – שֶׁהָיָה בָנָה מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְשַׁחֲיטָה, וְכַמְעַט רָגַע הָיָה סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ כְּשֶׁעֲדִין לֹא נִשְׁחַט, פְּרָחָה נִשְׁמַתָּה מִמֶּנָּה מְגוּדָל הַבְּהֵלָה, וְנִמְצָא שֶׁעַל יָדֵי הָעֲקִידָה מִתָּה (ר"א"ם, ג"א):

(ד) גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם. וְהָלֹא 'גֵּר' הוּא בֶן אֶרֶץ אַחֶרָה, וְתוֹשֵׁב' הוּא הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ זוּ בְּקִבְעוֹת, כִּי־צַד אֲפּוֹא יִהְיֶה אָדָם גַּם 'גֵּר' וְגַם 'תוֹשֵׁב' אֲלֹא כִּי אָמַר לָהֶם: גֵּר אֲנִי מִשּׁוֹם שְׁאֲנִי בֶן מֵאֶרֶץ אַחֶרָה, וְאִלֵּם עֲתָה הִנְנִי כְּבֵר תוֹשֵׁב, מֵאַחֵר שֶׁנִּתְיַשְׁבִּיתִי עִמָּכֶם –

מִמֶּנָּה יוֹפִי הַיְלָדוֹת (ר"א"ם):
שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה. כִּפֹּל הַכְּתוּב וְהוֹפִיר שׁוּב 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה' לְלִמּוּד שְׁבוּלָן שְׁוִין לְטוֹכָה – שֶׁכָּל שְׁנוֹת חַיֶּיהָ טוֹבִים הָיוּ:
(ב) בְּקִרְיַת אַרְבַּע. הִיא חֲבֵרוֹן, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ קִרְיַת אַרְבַּע? עַל שֵׁם אַרְבַּע עֲנָקִים שֶׁהָיוּ שָׁם, וְהֵם אַחִימָן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי, וְאַבְיָהֵן – אֲבִי הָעֲנָקִים. דְּבַר אַחֵר – טַעַם אַחֵר לְקִרְיַת שֵׁם הָעִיר 'קִרְיַת אַרְבַּע', עַל שֵׁם אַרְבַּע זִוְגוֹת שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם (בְּמַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה) אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ (כ"ד), וְאֵלּוּ הֵם: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וּרְבֵקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה:

וַיְבֹא אַבְרָהָם. מֵהֵיכָן בָּא? מִבְּאֵר שִׁבְעָה, שֵׁם נִתְעַכַּב בְּחֻזְרוֹתוֹ מִהָעֲקִידָה (ר"א"ם רש"י לַעֲלֵל כ"ב, ט):
לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ. לָמָּה נִסְמְכָה

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים. לָכֵן נִכְתַּב 'שָׁנָה' בְּכָל כָּלָל וּכְלָל – לֹא מִנָּה הַכְּתוּב אֶת כָּל הַשָּׁנִים וְחֲדָיו: 'מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה שָׁנִים', אֲלֹא הוֹפִיר כָּל מִנְיָן בְּנִפְרָד: 'מֵאָה שָׁנָה', 'עֶשְׂרִים שָׁנָה', 'שִׁבְעָה שָׁנָה'. לְזִמְרָה לָךְ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם נִדְרָשׁ לַעֲצֹמוֹ – יֵשׁ בּוֹ לִימּוּד מִיּוּחָד עַל חַיֵּי שָׂרָה. וְרִמּוֹ בָּנָה, שְׁאֵף בְּהִיוּתָהּ בַּת ק' שָׁנָה, הִתְהַ כָּבֵת כ' לַעֲנִין חֻטָּא, מֵה בַת כ' לֹא חֻטָּאָה – כְּשֵׁם שִׁבְתָּ עֲשָׂרִים אֵין בָּהּ חֻטָּא, שְׁתַּרְי אֵינָה בַת עֲנָשִׁין – בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה אֵינָם מַעֲנִישִׁים עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה (ע"ז שְׁבַת פ"ט), הָרִי אֵף בְּשִׁהְיָתָהּ בַּת ק' הִתְהַ בְּלֹא חֻטָּא. וְאֵף בְּהִיוּתָהּ בַּת כ' הִתְהַ דוֹמָה כָּבֵת ז' לַעֲנִין יוֹפִי. כְּלֹמֶר, גַּם בְּהִיוּתָהּ בּוֹגֶרֶת בַּת עֲשָׂרִים, לֹא נִיטַל

ה וְאֶתִּיבּוּ בְּנֵי חֲתָנָהּ יְת אַבְרָהָם לְמִימַר לָהּ:

ו קָבַל מִנָּהּ רַבּוֹנָהּ רַב קָדָם יְי אֵת בִּינָנָה
ב שִׁפְרָה קָבָרָהּ קָבַר יְת מִיתָהּ אֲנִשׁ מִנָּהּ יְת
קָבָרָהּ לֹא יִמָּנַע מִנָּהּ מִלְּמַקְבֵּר מִיתָהּ:

(ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חַת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹ:

(ו) שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתָּה בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר
קָבָרֵנוּ קָבַר אֶת־מִיתָהּ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קָבָרוֹ
לֹא־יִכְלָה מִמֶּנָּה מִקְבֵּר מִתָּהּ:

כס"י א לֹא־יִכְלָה • לֹא יִמָּנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ", וְכֵמוֹ: (לעיל ח) "וַיִּכְלֹא הַגֶּשֶׁם".

ז וְהָם אַבְרָהָם וְסָגִיד לַעֲמָא דְאַרְעָא לְבָנֵי
חֲתָנָהּ:

ח וּמִלָּל עֲמָהוּן לְמִימַר אִם אֵית רַעְוָא
בְּנִפְשָׁכוֹן לְמִקְבֵּר יְת מִיתִי מִן קָדָמִי קָבִילוּ
מִנִּי וּבְעֵנוּ לִי מִן עֲפְרוֹן בְּר צוּחַר:

כס"א א נִפְשָׁכֶם • רְצוֹנְכֶם. וּפְגַעוּ־לִי • לְשׁוֹן בְּקָשָׁה, כְּמוֹ: (רות א) "אַל־תִּפְגַּעֲנִי־בִי".

ט וַיִּתֵּן לִי יְת מַעֲרַת כְּפֻלָּתָא דִּי לָהּ דִּי בְּסִטָּר
חֲקָלָה בְּכִסְפָּא שְׁלִים יִתְנִינָהּ לִי בִּינְיוֹן
לְאַחֲסִנַּת קָבִירָא:

(ט) וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר־לֹא אֲשֶׁר
בְּקִצָּה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם
לְאַחֲזֹת־קָבֵר:

כס"ב א הַמְּכַפְלָה • בֵּית וְעֻלָּה עַל גִּבּוֹ. דְּבַר אַחֵר: שְׁכַפּוּלָה בְּזוּגוֹת (עירובין נג) • בְּכֶסֶף מָלֵא • אֲשֶׁלֶם כָּל שְׁוִיָּה.
וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֹנָה: (דברי הימים א כא) "בְּכֶסֶף מָלֵא".

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּשִׁי־שִׁחוֹת חֲזָק י. עמוד 60 וְאֵילֶךְ – מוֹתָן 'לְקִרְאָת שַׁבַּת')

קִנְיַת הַמַּעֲרָה בְּכֶסֶף מָלֵא

וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה . . בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְנֶנָּה לִי

אֲשֶׁלֶם כָּל שְׁוִיָּה, וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֹנָה בְּכֶסֶף מָלֵא (כג, ט. וּבִפְרוּשׁ רש"י)

לְקִרְאָה תְּמוּנָה מִה שְׁמוּסִיף רש"י "וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֹנָה בְּכֶסֶף מָלֵא", הֲרִי הִלְשׁוֹן "בְּכֶסֶף מָלֵא" נֶאֱמַר גַּם כָּאן, וְמֵה מוּסִיף
לָנוּ בְּהִבְנַת הַכְּתוּבִים שֶׁגַּם דָּוִד אָמַר לְאַרְוֹנָה "בְּכֶסֶף מָלֵא"?

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּבָרָה בְּאֵר לָנוּ רש"י מֵה שֶׁהִדְגִּישׁ אַבְרָהָם שְׂמוּכֵן לְשִׁלֵּם כָּל שְׁוִיָּה:

דְּכֵמוּ שְׂמֻצִּינוּ אֲצֵל דָּוִד, שְׂאֵף שְׂכַשְׁכַּבֵּשׁ אֶת יְרוּשָׁלַּיִם מֵאַרְוֹנָה, זָכָה בָּהּ כָּבֵד מִדִּין כְּבוֹשׁ, מִכָּל־מְקוֹם לֹא רָצָה לְבָנוֹת בָּהּ

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׂאֵעָזוּב אוֹתָהּ:

(ט) הַמְּכַפְלָה. מַעֲרָה כְּפּוּלָה, שִׁישׁ לָהּ
כְּעֵין בֵּית מִלְמִשָּׁה, וְעֻלָּה (קוּמָה)
עֲלִיוֹנָה) עַל גִּבּוֹ. דְּבַר אַחֵר – דֶּרֶךְ
אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם 'מַעֲרַת
הַמְּכַפְלָה', עַל־שֵׁם שֶׁהִיא כְּפּוּלָה
בְּזוּגוֹת (עירובין נג) – שֶׁנֶּקְבְּרוּ בָּהּ כְּמֵה
זוּגוֹת אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: אֲדָם וְחָוָה, אַבְרָהָם
וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה:

בְּכֶסֶף מָלֵא. בְּסָכּוּם כְּסָף שְׁלֵם,
כְּלוּמַר אֲשֶׁלֶם כָּל שְׁוִיָּה וְלֹא פְחוֹת
מִכָּהּ, וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֹנָה הַיְּבוּסִי,
כְּשֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ אֶת מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, בְּלִשׁוֹן
זֶה: 'בְּכֶסֶף מָלֵא' (דברי־הימים א, כא, כב):

וּלְמִשְׁפַּחָתִי:

(ו) לֹא יִכְלָה. פִּירוּשׁוֹ לֹא יִמָּנַע –
אִישׁ מֵאֲתָנּוּ לֹא יַעֲצוֹר וְלֹא יַעֲכֹב זֹאת
מִיָּדָה. כְּמוֹ – דּוֹגְמָא בְּמִקְרָא לְלִשׁוֹן
זֶה: 'לֹא תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ' (תהלים מ, יב) [לֹא
תַעֲצוֹר אֶת רַחֲמֶיךָ]. וְכֵמוֹ: 'וַיִּכְלֹא
הַגֶּשֶׁם' (לעיל ח, ט) [נִעְצַר הַגֶּשֶׁם]:

(ח) נִפְשָׁכֶם. כְּלוּמַר, אִם יֵשׁ
בְּרְצוֹנְכֶם:

וּפְגַעוּ לִי. לְשׁוֹן בְּקָשָׁה, כְּלוּמַר
בְּקָשׁוֹ עֲבוּרִי מֵאֵת עֲפְרוֹן בֶּן צוּחַר.
וּפְגִיעָה הִיא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ
מוֹצֵאִים בְּמִקְרָא: 'אַל תִּפְגַּעֲנִי בִי
לְעִזְבֶּךָ' (רות א, טז) [אַל תִּבְקָשִׁי מִמֶּנִּי

קִבְעָתִי מְקוֹם יִשְׁיבָתִי עִמָּכֶם, וְלָכֵן תִּנּוּ
לִי אַחֲזוֹת קָבֵר כָּכָל תּוֹשֵׁב. וּמִדְּרַשׁ
אַגְדָּה דְּרִשׁוּ חו"ל שְׁכּוֹנָתוֹ לּוֹמַר: אֵין
הַדְּבַר תְּלוּי אֱלָא בְּכֶם, אִם תִּרְצוּ לְתַת
לִי אַחֲזוֹת קָבֵר כְּבִקְשָׁתִי, הֲרִינִי מִתְּנַהֵג
כְּאִילוּ אֲנִי גֵר וְאֶקְנֶה אֶת הָאַחֲזוּהַ
בְּכֶסֶף מָלֵא, וְאִם לֹא – אִם תִּסְרְבוּ
לִיתְנָהּ לִי, אֶהְיֶה מִתְּנַהֵג עִמָּכֶם
כְּתוֹשֵׁב וְאֶטְלֶנָּה מִן הַדִּין, מִשּׁוּם
שֶׁכָּבֵר אָמַר לִי הַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא:
'לִזְרַעְךָ אֶתָּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת' (לעיל

יב, ז) וְכָל הָאָרֶץ שְׁלִי הִיא (רא"ם):

אַחֲזוֹת קָבֵר. כְּלוּמַר, אַחֲזוֹת קִרְקַע
שֶׁתִּשְׁמַשׁ לְבֵית הַקְּבֻרוֹת, לִי

שיעור יומי ליום ראשון ט"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כג – פרשת חיי שרה מט

מִזְבֵּחַ עַד שְׁשָׁלֹם עֲבוּרָה כֶּסֶף מְלֵא, וְכִמּוֹ שִׁפְתוֹב (דברי הימים א כא, כד) "כִּי לֹא אֲשָׂא אֲשֶׁר לִךְ לֵה" וְהַעֲלוֹת עוֹלָה חֲנָם", שְׂרָצָה דָּוָד שְׁלֹא תִהְיֶה לְאַרְוֶנָה שׁוֹם שִׁיכוֹת לְמִקּוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְלִכֵּן שָׁלֵם לוֹ בְּכֶסֶף מְלֵא, שְׂבָזָה סֶלֶק אֶת זְכוּתוֹ שֶׁל אַרְוֶנָה מִהַמִּקּוֹם מִכָּל וְכָל.

עַל-דִּרְפָּזָה הִיְתָה כְּנַת אֲבֵרָהּ בְּכַנִּית מְעֵרַת הַמִּכְכָּלָה "בְּכֶסֶף מְלֵא", דָּאָף-עַל-פִּי שְׁהִיָּה בִּידּוֹ לְטָלָה מִן הַדִּין, שְׁהִרִי אָמַר לוֹ הַקִּבֵּ"ה "לְצֹרֵעַ אֲתָּן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת" (וכדפירש רש"י לעיל כג, ד), מִכָּל-מִקּוֹם שֶׁלֵם לְעִפְרוֹן כֶּסֶף מְלֵא כְּדִי לְסַלֵּק אֶת זְכוּתוֹ מִן הַמְעָרָה לְגַמְרִי.

(י) וְעִפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עִפְרוֹן הַחֵתִי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנִיחַת לְכָל בָּאֵי שְׁעֵר-עִירוֹ לֵאמֹר:

כִּי וְעִפְרוֹן יָשָׁב • כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אֲבֵרָהּ שְׁהִיָּה צָרִיף לוֹ, עָלָה לְגִדְלָה. לְכָל בָּאֵי שְׁעֵר-עִירוֹ • שִׁכְלָן בְּטָלוּ מִמְּלֹאכֶתָן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה.

(יא) לֹא-אֲדֹנִי שָׁמַעְנִי הַשְּׂרָה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נִתְּתִיָּה לְעֵינִי בְּנִי-עַמִּי נִתְּתִיָּה לָךְ קָבֵר מִתְּךָ:

כִּי וְעִפְרוֹן יָשָׁב • לֹא תִקְנָה אוֹתָהּ בְּדָמִים. נָתַתִּי לָךְ • הָרִי הִיא כִּמּוֹ שְׁנִתְּתִיָּה לָךְ.

(יב) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֲבֵרָהּם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ:

(יג) וַיִּדְבֹּר אֶל-עִפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אֵתָהּ לוֹ שָׁמַעְנִי נָתַתִּי בְּכֶסֶף הַשְּׂרָה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי שָׁמָּה:

כִּי אַךְ אִם-אֵתָהּ לוֹ שָׁמַעְנִי • אֵתָהּ אוֹמֵר לִי לְשָׁמַעַ לָךְ וְלִיקַח בְּחֻנָּם, אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי בְּכֶף "אַךְ אִם אֵתָהּ לוֹ שָׁמַעְנִי", הִלּוּאִי וְתִשְׁמַעְנִי. נָתַתִּי • רוֹנִי"ש בְּלַע"ז, מוֹכֵן הוּא אֶצְלִי, וְהִלּוּאִי נָתַתִּי לָךְ כְּבָר.

(יד) וַיַּעַן עִפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

יֵד וְאֵתִיב עִפְרוֹן יֵת אֲבֵרָהּם לְמִימַר לָהּ:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

עֲכָשִׁיו הִיא שֶׁלָּךְ (רא"ם):
(יג) אַךְ אִם אֵתָהּ לוֹ שָׁמַעְנִי. פִּירוּשׁוֹ: אֵתָהּ אוֹמֵר לִי לְשָׁמַעַ לָךְ וְלִיקַח אֶת הַשְּׂרָה בְּחֻנָּם, אֲבָל אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי – אֵינֶנִּי מִתְרַצָּה בְּכֶף; אַךְ אִם אֵתָהּ לוֹ שָׁמַעְנִי – אַךְ הִלּוּאִי וְתִשְׁמַעְנִי אֵתָהּ בְּמִקּוֹם זֹאת, וְתִסְפִּים לְךָ בְּרִי, לְקַבֵּל אֶת הַכֶּסֶף שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָךְ (רא"ם, גר"א):
נָתַתִּי. רוֹנִי"ש בְּלַע"ז. כְּלוֹמַר 'אֲנִי נוֹתֵן, וְנִקֵּט לְשׁוֹן עֲבָר, כְּמִי שְׁאוּמֵר: מוֹכֵן הוּא אֶצְלִי לְצוּרֵךְ קִנְיָן זֶה, וְהִלּוּאִי נָתַתִּי לָךְ אוֹתוֹ כְּבָר (גר"א):

לְכָבוֹדוֹ שֶׁל אֲדָם חָשׁוֹב, לְהִיּוֹת נִזְקָק לְטוֹבָתוֹ שֶׁל הַדִּיּוֹט (מדר, נח"י):
לְכָל בָּאֵי שְׁעֵר עִירוֹ. כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר בָּאוּ וְנִתְקַבְּצוּ לָשֵׁם, שִׁכְלָן בְּטָלוּ (פֶּסֶקוּ) מִמְּלֹאכֶתָן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד וְכָבוֹד לְשָׂרָה (נח"י):
(יא) לֹא אֲדֹנִי. אֲמָנָם אֵת הַשְּׂרָה אֲתָן לָךְ, אֲבָל 'לֹא' בְּדִבְרֶיךָ, שְׁלֹא תִקְנָה אוֹתָהּ בְּדָמִים, אֲלֵא נָתַתִּיָּה לָךְ. כְּלוֹמַר 'אֲנִי נוֹתֵן אוֹתָהּ לָךְ, וְנִקֵּט לְשׁוֹן עֲבָר, כְּמִי שְׁאוּמֵר: הָרִי הִיא נְחֻשְׁבֶּת בְּעֵינֵי כִּמּוֹ (בְּאִילּוֹ) שְׁנִתְּתִיָּה לָךְ, וּכְבָר

(י) וְעִפְרוֹן יָשָׁב. 'יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ', מִשְׁמַעוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּאִמְצַע הַקְּהָל, וְהַכָּל מְקִיפִים אוֹתוֹ כְּמִנְהִיג (רש"י במדר). אֲמָנָם לֹא נִכְתַּב 'יוֹשֵׁב' בְּיָדוֹ, אֲלֵא כְּתִיב חֶסֶר – 'יוֹשֵׁב' בְּלֹא וי". מִלְּמַד שְׁהִיְתָה יוֹשִׁיבָתוֹ חֶסֶדָה, שְׁלֹא הִיָּה מְנַהִיגָם מִיָּמִים וְיָמִימָה, אֲלֵא אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ שׁוֹטֵר (מוֹשֵׁל) עֲלֵיהֶם; וְהַטַּעַם שֶׁנִּתְּמַנָּה לָכֶף בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הוּא מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אֲבֵרָהּם, שֶׁבִּיּוֹן שְׁהִיָּה אֲבֵרָהּם צָרִיף לוֹ, עָלָה עִפְרוֹן לְגִדְלָה, מִשׁוֹם שֶׁאֵין זֶה

(טו) אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי אֲרִץ אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינָה מִה־הָיָה וְאֶת־מִתְנֶה קָבַר:

רש"י: בִּינִי וּבִינָה • בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ מִה הָיָה חֲשׂוּבָה, לְכָלֹם, אֲלֵא הֵנַח אֶת הַמָּכָר, (כ"ד) וְאֶת־מִתְנֶה קָבַר.

(טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּגִיחַת אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַפָּחַר:

רש"י: וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן • (בכורות נ) חֶסֶר וַי"ו, לְפִי שֶׁאָמַר הִרְבֵּה וְאֶפְלוּ מֵעַט לֹא עָשָׂה, (ב"מ פז) שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוּלִים, קִנְטְרִין, שְׁנָאֵמַר: "עוֹבֵר לַסּוֹחֵר", שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשָׁקֶל בְּכָל מָקוֹם, וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁשְׁקָלִיהֶם גְּדוּלִים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין, צִנְטִיאר"ש בִּלְע"ז.

♦ יום שני י"ז מרחשון ♦

(יז) וַיָּקָם יִשְׁחָרָה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֻּלָּה אֲשֶׁר לְפָנָי מִמָּרָא הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גִּבְלוֹ סָבִיב:

רש"י: וַיָּקָם יִשְׁחָרָה עֶפְרוֹן • תְּקוּמָה הִיָּתָה לוֹ, שֶׁיֵּצֵא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מֶלֶךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מֶלֶךְ: "וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה וְגו'".

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְּגִיחַת בְּכָל בָּאֵי שְׁעַר־עִירוֹ:

רש"י: בְּכָל בָּאֵי שְׁעַר־עִירוֹ • בְּקָרֵב כָּלֶם וּבְמַעֲמַד כָּלֶם הִקְנֶהוּ לוֹ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְשׁוֹן 'וַיָּקָם', לומר שֶׁתְּקוּמָה – מַעֲלָה וְחֲשִׁיבוֹת הִיָּתָה לוֹ לְשָׂדֶה עֲצָמוֹ, שֶׁיֵּצֵא מִיַּד הַדְּיוּט (עֶפְרוֹן) לִיד מֶלֶךְ – אַבְרָהָם, שֶׁהוּא גְּדוֹל וְחָשׁוּב בְּמֶלֶךְ. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, 'וַיָּקָם' הוּא לְשׁוֹן קִנְיָן, וּפְסוּק זֶה מְחַוֵּב עִם הַבָּא אַחֲרָיו: וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ וְגו'... לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה וְגו', כְּלומר הַשָּׂדֶה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ – קָם וְהָיָה לְקִנְיָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם:

(יח) בְּכָל בָּאֵי שְׁעַר עִירוֹ. כְּלומר בְּקָרֵב כוֹלֶם, וּבְמַעֲמַד כוֹלֶם הִקְנֶהוּ לוֹ, שֶׁכָּל אֲנָשִׁי עִירוֹ הָיוּ עוֹמְדִים שָׁם וְרוֹאִים אֶת הַקְּנִיָּן:

שְׁקָלִים גְּדוּלִים שֶׁהֵן קִנְטְרִין – מִטְבְּעוֹת שֶׁל מֵאָה סְלָעִים בְּכָל שָׁקֶל [הַשְּׁקָלִים הַפְּשׁוּטִים הֵם שֶׁל סְלֵעַ אֶחָד בְּכָל שָׁקֶל]. שֶׁכֵּן נֶאֱמַר 'עוֹבֵר לַסּוֹחֵר', כְּלומר מִטְבְּעוֹת שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּתוֹרַת שָׁקֶל אֲצֵל הַסּוֹחֲרִים בְּכָל מָקוֹם, וְיֵשׁ לָהֶם תּוֹקֶף בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה (שם), וּבִינְיוֹ שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם שֶׁשְׁקָלִיהֶן גְּדוּלִים שֶׁהֵן קִנְטְרִין – שֶׁסֶתֶם 'שָׁקֶל' שֶׁלָּהֶם הוּא בְּשׁוּי מֵאָה סְלָעִים, צִנְטִינאר"ש בִּלְע"ז, לְכָךְ הוֹצִרָה אַבְרָהָם לְתֵת לוֹ אֲרֻבַּע מֵאוֹת שְׁקָלִים אֵלּוּ (שם ובכורות נ).

ורש"י שם:

(יז) וַיָּקָם יִשְׁחָרָה עֶפְרוֹן. נִקְטַת הַפְּתוּב

(טו) בִּינִי וּבִינָה. כְּלומר, אֲרִץ שְׁשׁוּיָה אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל, בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ, מִה הָיָה חֲשׂוּבָה – לְכָלֹם, אֲלֵא הֵנַח אֶת הַמָּכָר – נָטוּשׁ אֶת הַמְכִירָה שֶׁאֵין רָאוּי לָנוּ לְהִתְעַסֵּק בָּהּ, וְאֶת מִתְנֶה קָבַר בְּחִינָם (כ"ד):

(טז) וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן. כָּאֵן לֹא נֶאֱמַר 'עֶפְרוֹן' בְּי"ו, אֲלֵא 'עֶפְרָי' חֶסֶר וַי"ו, וְהַדְּבָר מוֹרָה עַל מִיעוּט בְּחִשְׁבּוֹתָיו וּבְשִׁמּוֹ הַטּוֹב, לְפִי שֶׁאָמַר הִרְבֵּה – אָמַר שִׁתְּנָה לוֹ בְּחִינָם כְּלִי כֶסֶף בְּכָל, וְאֶפְלוּ מֵעַט לֹא עָשָׂה – בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבָר אֶפְלוּ לֹא הִסְתַּפֵּק בְּמוֹעֵט (בבא מציעא פז), שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ

יט ובתר כן קבר אברהם ית שרה אמתה
במערת חקל כפלתא על אפי ממצא היא
חברון בארעא דכנען:

(יט) וְאַחֲרֵיכֵן קָבַר אֲבֹרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־
מְעֵרַת שָׂרָה הַמְּכַפֵּלָה עַל־פְּנֵי מַמְצָא הוּא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

כ וְכֵן חָקְלָא וּמַעֲרַמָּא דִּי בֵּה לְאַבְרָהָם
לְאַחֲזִית־קָבֵר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת:

(כ) וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם
לְאַחֲזִית־קָבֵר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת:

א וְאַבְרָהָם סִיב עַל בְּיוֹמֵין וַיִּי בְּרִיף ית
אברהם ככלא:

כד (א) וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיֶּה בֶרֶךְ
אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־

כ"ט בֶּרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־ "בְּכָל" עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא 'בֵּן', וּמֵאַחֵר שָׁהִיָּה לוֹ בֵּן, הִיָּה צָרִיף לְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' ה עמ' 346)

בכל, עולה בגימטריא בן (רש"י כד, א)

לרש"י הקשה: מדוע הקדים הכתוב 'וה' בֶּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל' לפני שליחותו של אליעזר, והרי בחיוב האב לבנו להשיאו
אשה אין הבדל אם האב הוא עשיר ומברך בכל או לא. לכן מפרש ש"בכל" בגימטריא "בן", ולכן הצריך להשיאו אשה.

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהָם אֶל־עֲבָדָיו זָקֵן בִּיתוֹ הַמִּשְׁלַל
בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי:

כ"ט זָקֵן בִּיתוֹ • לפי שהוא דבוק, נקוד זָקֵן. תחת ירכי • (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ
של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על־ידי צער והיתה
חביבה עליו ונטלה. (ורוצה לומר: מה שלא אמר 'תחת ירכי' והיה לו להשביע העבד במלתו, לפי ששל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילת
העבד, וקל להבין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק א, עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

נקיטת חפץ בשבועה

שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי:

לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה (כד, ב. ובפירוש רש"י)
והנה, אברהם אבינו קים כל התורה עד שלא נתנה (יומא כח, ב), ואם־כן צריך עיון מפני מה לא השביעו במצוה אחרת?
וידבר זה, בהקדים מה שהקשה רבנו הגאון (תורה אור פרשת לך לך 'דיבור המתחיל' בעצם היום), דלקאורה מפנין שקים אברהם
אבינו כל התורה כלה, מפני מה המתין במצות מילה עד שצוהו ה' ?
אלא שיש חלוק בין המצות של האבות להמצות שלאחרי מתן תורה, דקדם מתן־תורה לא היתה אפשרות להחזיר
קדשה בגשמיית העולם, כי היתה גזרה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי" היינו שאין קשר בין
הגשמיית להרוחניית, ולכן בקיום המצות דהאבות לא היה כח להחזיר הקדשה בחפץ הגשמי (והקדשה שהיתה בחפץ
היתה רק בשעת עשיית המצוה); מה־שאינ־כן לאחר מתן־תורה נבטלה גזרה הנ"ל, ועל־ידי קיום המצוה אפשר להחזיר
קדשה בחפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ולכן הקדשה נשארת בו בתמידות.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

והמילה היתה מצוה ראשונה לו
שנצטוה עליה, וגם באה לו על־ידי
צער, וכיון שהיתה חביבה עליו
ביותר, לכן בחר דווקא במצוה זו
ונטלה בחפץ של מצוה ליצור
השבועה (יפ"ח):

(ב) זָקֵן בִּיתוֹ. פירושו: הזקן של ביתו,
ולפי שהוא דבוק לתיבת 'ביתו',
לפיכך הוא נקוד 'זָקֵן' ולא 'זָקֵן':
תחת ירכי. ציוה עליו להשים ידו
תחת ירכו, לפי שהנשבע צריך
שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון
ספר־תורה או תפלין (שבועות לח),

כד (א) בֶּרֶךְ אֶת אֲבֹרָהָם בְּכָל־
מה ענין ברכת אברהם לפרשת ויוגו
של יצחק? אלא 'בְּכָל' עוֹלָה
בְּגִימְטְרִיא כְּמִנְיֵן 'בֵּן'. וּמֵאַחֵר
שָׁהִיָּה לוֹ בֵּן, הִיָּה צָרִיף לְהַשְׁיֵאוֹ
אִשָּׁה, וְלָכֵן: וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהָם אֶל־
עֲבָדָיו וְגו' (נ"א):

בשונה מכך היא מצוה מילה שנוצטוו עליה האבות קדם מתן תורה, ולכן היה בכחם להחזיר הקדשה בפשר הגשמי, ונהפך להיות חפץ של קדשה. וזהו הטעם שהמתין אברהם בקיום מצוה זו עד שיצטוה, בכדי שקדשת המצוה תחדר בגשמיית ובאפן תמידי, ומשום הכי השביעו אברהם על-ידי שימת ידו תחת ירכו דוקא - הדבר היחיד שהיה חפצא דקדשה.

(ג) וְאַשְׁבִּיעֶנָּה בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנִיעִי אֲשֶׁר
אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבִּי:

(ד) כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה
לְבָנִי לְיִצְחָק:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 190 השיחות תשמ"ח חלק א, עמוד 84 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק: (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרון, לקחת אשה לבנו. ויש ללמד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:

השליחות הראשונה במעלה המטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעל הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתוספו עוד "בנים" לאבינו שבשמים, וכמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".

וכמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרון, "חרון אף של מקום בעולם" (פרוש רש"י סוף פרשת נח), כמו כן על האדם ללכת גם למקומות שהם "ריקים" מתורה ומצוות כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרב לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעל גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה
לְלֶכֶת אַחֲרִי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֶשֶׁב אָשִׁיב
אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאתָ מִשָּׁם:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הֲשֹׁמֵר לְךָ פֶּן-תֵּשִׁיב אֶת-בְּנִי
שָׁמָּה:

(ז) יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי
וּמֵאֶרֶץ מִוְלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁפַּע-לִי
לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הִוא יִשְׁלַח
מִלֵּאכֹו לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם:

כ"ה ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי • וְלֵאמֹר: 'וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ', וּלְמַעַלָּה אָמַר "וְאֲשִׁבְיֶךָ וְגו'". אָמַר לוֹ: עֲכָשׁוּ הִוא "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ", שֶׁהִזְגַּלְתִּי בְּפִי הַבְּרִיּוֹת, אֲבָל כְּשֶׁלִּקְחָנִי מִבֵּית

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(ז) ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי. כאן הזכיר רק 'אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם', וְלֵאמֹר אָמַר וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ, מֵאֶחָד שֶׁהִזְגַּלְתִּי – פֶּרַסְמִתִּי וְהוֹדַעְתִּי אֶת מַצִּיאוֹתוֹ בְּפִי הַבְּרִיּוֹת עַד שֶׁהִכַּל

אָבִי, הִיָּה "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם" וְלֹא אֱלֹהֵי הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מִפִּירִים בּוֹ, וּשְׁמוֹ לֹא הָיָה רָגִיל בְּאָרֶץ. מִבֵּית אָבִי • מִתָּרֶן. וּמֵאָרֶץ מוֹלֶזְתִּי • מֵאוּר כְּשָׂדִים. וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי • לְצָרְפִי, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי", וְכֵן כָּל 'לִי, וְלוֹ וְלָהֶם' הַסְמוּכִים אֶצֶל דַּבּוּר, מְפָרְשִׁים בְּלִשׁוֹן 'עַל', וְתַרְגּוּם שֶׁלָּהֶם (רַצּוֹנוֹ, שְׁדִּרְךָ הַתַּרְגּוּם הַשְׁתַּמֵּשׁ לְמִ"ד בְּמִקּוֹם בַּעֲבוּר, וְקַל לְהִבִּיז) 'עָלִי, עֲלוּהִי, עֲלִיהוֹן', שֶׁאֵין נּוֹפֵל אֶצֶל דַּבּוּר לִשׁוֹן 'לִי וְלוֹ וְלָהֶם', אֶלָּא: אֵלִי, אֵלִיו, אֵלֵיהֶם, וְתַרְגּוּם שֶׁלָּהֶם: 'עָמִי, עֲמִיה, עֲמִיהוֹן', אֶכָּל אֶצֶל אֲמִירָה נּוֹפֵל לִשׁוֹן 'לִי, וְלוֹ וְלָהֶם'. וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי • בֵּין הַבְּתָרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 565)

עֲבָשׁוּ הוּא אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹקֵי הָאָרֶץ . . בְּשִׁלְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי הָיָה אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם (רש"י כד, ז)

עד אברהם היה הקב"ה **אלקי השמים**, היינו שאלקות היה נחשב לדבר שמימי, שאינו שיך לעולם ולעניני העולם. בא אברהם אבינו, האב הראשון והיהודי הראשון, ועם עבודה של מסירות נפש הוריד והכניס אלקות בעולם ובכל עניני העולם, בכל פרטי חיי היום יום, כך שכלם הפירו שה' הוא גם **אלקי הארץ**. ואכן, הפנה הפנימית של חיי היום יום היא, לפרסם אלקות באופן כזה, שכל הסביבה תראה שה' הוא "אלקי השמים ואלקי הארץ".

(ח) וְאִם־לֹא תֵאָדָב הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָיִךָ וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעַתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תִשָּׁב שְׁמָה:

כִּי־יִנְקִיתִי מִשְׁבַּעַתִּי וְגוֹ' • וְקַח לּוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֲנֹר, אֲשֶׁכֶּל וּמִמָּרָא (קידושין סא) • רַק אֶת־בְּנֵי וְגוֹ' • יִרְק', מֵעוּט הוּא: בְּנֵי אֵינוֹ חוּזֵר, אֲבָל יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי, סוּפוֹ לַחֲזֹר.

(ט) וַיִּשָּׁם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אֲבִירָהּם אֲדֹנָיו
וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לֹא־מֵר לְשׁוֹן 'אֶמֶר לִי 'וְאֶמֶר לוֹ
'וְאֶמֶר לָהֶם:

וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי. וְזוּהִי הַשְּׂבוּעָה
בְּכִרְיֵת בֵּין הַבְּתָרִים [שֶׁם נֶאֱמַר (לעיל
טו, יח) 'בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם
בְּרִית לֵאמֹר לֹרְעָךְ נִתְּנִי אֶת הָאָרֶץ
הַזֹּאת] (ב"ר):

(ח) וְנָתַתְּ מִשְׁבּוּעֹתַי וְגו'. תִּפְסֹר מִן הַשְּׁבִיעָה לְקַחַת אִשָּׁה דְּיוֹקָא מִשָּׁם, וְאוּלָם אִף אִזְּ לֹא תָשִׁיב אֶת בְּנֵי לְחוּץ לְאַרְצֵךְ, וְכֵן לֹא תִקַּח לֹא אִשָּׁה מִשְׂאֵר בְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, אֲלֵא שׁוּב וְקַח לֹא אִשָּׁה מִבְּנוֹת עַמֶּךָ אֲשֶׁכּוּל וּמִמֶּרָא, שֶׁהֵן הַמִּיחָסוֹת וְהַמַּעֲשׂוֹת שֶׁבְּבְנוֹת הָאֶרֶץ (ג"ר ועוד):

רַק אֶת בְּנֵי יוֹגֵי, כֹּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר
 'יָקָי', לְשׁוֹן מַעֲטָה הוּא. וְכֵאן בָּא לְמַעַט
 וּלְדוֹמַר: רַק בְּנֵי אֵינוֹ חוֹזֵר שְׁמָה, אֲבָל
 יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי סוּפֹה לְחֹזֵר וּלְלִכֵּת לְחָרָן
 בַּעֲצֻמוֹ כְּדֵי לִישָׂא אֶת רַחֵל וּלְאֵה:

הַסְמוּכִים אֶצֶל 'דְּבוּר' – כְּגוֹן 'דִּיבֶר'
 לִי, 'דִּיבֶר לוֹ' או 'דִּיבֶר לָהֶם', אֵין
 פִּירוּשׁם שְׂדִיבֶר אֶל פְּלוֹנִי, אֶלָּא
 מִפְּרָשִׁים – יֵשׁ לְפָרֶשׁם בִּלְשׁוֹן 'עַל',
 שְׂדִיבֶר עַל אוֹדוֹת פְּלוֹנִי, לְמַעַנֵּן
 וּבְעֵבְרוֹ, וְלָכֵן הַתִּרְגוּם שְׁלָהֶם הוּא:
 'עָלִי' 'עֲלוּהִי' 'עֲלִיהוֹן' (עָלִי, עָלֶיהָ,
 עָלֵיהֶם). וּמִן הַהִכָּרֶת לְפָרֶשׁ כֵּן, מִשּׁוּם
 שֶׁאֵין נוֹפֵל – אֵין נִכּוֹן לוֹמַר אֶצֶל
 דְּבוּר אֶל הַזֹּלָת לְשׁוֹן 'דִּיבֶר לִי'
 'דִּיבֶר לוֹ' וְ'דִיבֶר לָהֶם', אֶלָּא לְשׁוֹן
 'דִּיבֶר אֵלַי' 'דִּיבֶר אֵלָיו' 'דִּיבֶר
 אֵלֵיהֶם', וְהַתִּרְגוּם שְׁלָהֶם הוּא 'עָמִי'
 'עֲמִינָה' 'עֲמִיהוֹן' (עָמִי, עָמִי, עֲמִינָה).
 לְפִיכָּה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֵנּוּ מוֹצִיִּים
 'דִּיבּוּר ל...', יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ 'דִּיבּוּר עַל',
 כְּלוּמַר לְצָרְכּוֹ וּלְמַעַנֵּן; אֲבָל לְעוֹמֶת
 זֹאת אֶצֶל אֲמִירָה – כִּשְׁאֵנּוּ מוֹצִיִּים
 לְשׁוֹן כְּגוֹן 'אֲמַר לִי' וְכְדוּמָה, אֵין
 צָרִיךְ לְפָרְשׁוֹ 'לְצָרְכִי וּלְמַעַנִי', מִשּׁוּם
 שֶׁבִּלְשׁוֹן 'אֲמִירָה' אֲכַן נוֹפֵל – נִכּוֹן

מִבִּירִים כָּבֵד בְּאַלֹהוֹתוֹ, אֲבֵל
בְּשִׁלְקָהֵנִי הִקְבִּי מִבֵּית אָבִי, בְּאוֹתוֹ
הַזֶּמֶן עֲדִינָן הִזֵּה נִקְרָא רַק אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם, מִשּׁוּם שֶׁרַק בְּשָׁמַיִם הָיָה
יֹדְעִים וּמִבִּירִים בְּאַלֹהוֹתוֹ, וְלֹא
נִקְרָא אֱלֹהֵי הָאָרֶץ, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה
בְּאֵי עוֹלָם (הָאֲנָשִׁים הַנִּמְצְאִים
בְּעוֹלָם) מִבִּירִים בּוֹ, וּשְׁמוֹ לֹא הִזֵּה
רַגִּיל (מוֹכֵר יִדּוּעַ) בָּאָרֶץ:

מִבֵּית אָבִי. וְזוּהִי יִצְיָאתוֹ מִחֶרֶץ, שְׁעַר
חֶרֶץ עֲדִייִן הָלַךְ עִם תִּרְחָ אָבִיו (ראה רש"י
לעיל יב, א. ד"ה מארצך):

וּמֵאֶרֶץ מוֹלֶדֶתִי. זֹהִי יֵצִיאָתוֹ מֵאֹר
פְּשׁוּיִם, שֶׁם נֹלַד:

וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי. בְּלוֹמַר, אֲשֶׁר דִּבֶּר לְצִדִּיקִי וְלַמַּעֲשִׂי, שֶׁהִבְטִיחַ לָתֵת לְזֶרְעִי אֶת הָאָרֶץ. לְשׁוֹן 'אֲשֶׁר דִּבֶּר לִי, אֵין פִּירוּשׁוֹ 'אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי, אֶלֶּא פִירוּשׁוֹ **כְּמוֹ: 'אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי** (מַלְכִּים-א ב ה) – עַל אוֹדוֹתַי. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא לְשׁוֹנוֹת 'לִי' ו'לּוֹ' ו'לְהֵם'

♦ יום שלישי י"ח מרחשון ♦

יודבר עבדא עשרא גמלין מגמלי רבונה
ואזל וכל שפר רבונה בידה וקם ואזל
לארם די על פרת לקריתא דנחור:

(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִמְלִים מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ
וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־אֲרָם נְהָרִים
אֶל־עִיר נְחֹר:

כ"ט מגמלי אדניו • (כ"ח) נכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין ומומין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות
אחרים. וכל־טוב אדניו בידו • (כ"ח) שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלח לו
בתם. ארם־נהרים • בין שתי נהרות יושבת.

יא ואשרי גמליא מברא לקריתא לבארא
דמא לעדן רמשא לעדן דנפקן מלקיתא:

(יא) וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מַחוּץ לָעִיר אֶל־בָּאָר הַמַּיִם לָעֵת
עָרֵב לָעֵת צֵאת הַשָּׁאֲבֹת:

כ"ט ויברך הגמלים • הרביצם.

יב ואמר יי אלהה דרבוני אברהם זמין כען
קדמי יומא דין ועבד טיבו עם רבוני
אברהם:

(יב) וַיֹּאמֶר יי אֱלֹהֵי אֲדֹנֵי אֲבֹרָהָם הַקְּרָה־נָּא
לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנֵי אֲבֹרָהָם:

יג הא אנא קאם על עינא דמא וכתא אנשי
קריתא נפקן לממלי מא:

(יג) הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר
יֹצֵאת לְשֹׁאֵב מַיִם:

יד ותהי עולמתא דאימר לה ארכיני כען
קולתיה ואשתי ותימר אשת ואף גמליה
אשקי יתה זמנתא לעבדה ליצחק ובה
אידע ארי עבדת טיבו עם רבוני:

(יד) וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי־נָא כַּדָּךְ
וְאֲשֵׁתָהּ וְאָמְרָה שְׂתָהּ וְגַם־גִּמְלֶיךָ אֲשָׁקָה אֹתָהּ
הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וְבָהּ אֲדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד
עִם־אֲדֹנִי:

כ"ט אתה הכחת • ראוייה היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי היא ליכנס בביתו של אברהם, ולשון
'הוכחת', ברת, אפרוביש"ט בלע"ז. ובה אדע • לשון תחנה, 'הודע לי בה'. כי־עשית חסד • אם תהיה
ממשיפתו והוגנת לו, אדע 'כי עשית חסד' (כ"ח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וכדאי היא - ראוייה ומתאימה ליכנס
בכלה בביתו של אברהם. ולשון
'הוכחת', פירושו ביררת - הראית
את הדברים באופן ברור.
אפרוביש"ט בלע"ז:

ובה אדע. כיצד ידע, והלא סימן זה
כשלעצמו עדיין אינו מודיע שהיא
ממשפחת אברהם, אלא בלשון תחנה
אמר בן: הודע לי בה, באותה נערה
בעלת החסד, שהיא אכן ממשפחת
אברהם, ואז אדע כי עשית חסד עם
אדוני (ג"א):

כי עשית חסד. אם תהיה הנערה

להנשא ליצחק, ונתן את השטר ביד
אליעזר, ונמצא כל רכוש אדוניו בידו
(כ"ח) (רא"ם):

ארם נהרים. 'ארם' הוא שם המקום,
ונהרים' הוא לשון רבים של נהר
[נהרים = נהרות], לפי שארץ 'ארם'
בין שתי נהרות היא יושבת:

(יא) ויברך הגמלים. כלומר,
הרביצם - הושיבם על ברפיהם
לרבוץ על הארץ (יפ"ח):

(יד) אותה הוכחת. על ידי מעשיה
הטובים, שיוכיחו כי ראוייה היא לו
ליצחק, שתהא גומלת חסדים,

(י) מגמלי אדניו. כינה אותם הכתוב
'גמלי אדוניו', משום שנכרין היו
ושונים במראיהם משאר גמלים, בכך
שהיו יוצאין ומומין - כשפיהם חסום
מפני חשש הגזל, שלא ירעו בשדות
אחרים לאכול משם, בשונה משאר
גמלים שלא הקפידו בעליהם לחסום
את פיהם (כ"ח) (רא"ם):

וכל טוב אדניו בידו. וכי את כל
רכוש אברהם החזיק אליעזר בידו
אלא שטר־מתנה כתב אברהם
ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו
- ירצו וימקרו לשלוח לו בתם

וְהָיָה הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים (כד, יד)

על הפסוק (שמות ב, ח) "וּתְלַךְ הָעֹלְמָה" אָמְרוּ רַז"ל (סוטה יב, ב) "מִלְמַד שֶׁהִלְכָה בְּזִרְיוֹת כְּעֹלְמָה". וְכָתַב הַמַּהְרֵשׁ"א: "לְפִי שֶׁכָּבֵד בְּעֵינָיו זֶה קְרָאָה הַכְּתוּב אַחֲתוֹ, וְכֵן גַּבִּי הִלִּיכָה אַחֵר אִמּוֹ, קְרָאָה עֹלְמָה". וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, שֶׁהָרִי כֵן דָּרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְשָׁנוֹת מִפְּנֵי יְפֵי הַמְּלִיצָה. וְכִנְיָאָה בְּתֻבָּת "הָעֹלְמָה" גּוֹפֵא, שֶׁמִּתְחַלֵּה כְּתִיב "וְהָיָה הַנֶּעֱרָה", וְאַחֵר כֵּן נֶאֱמַר, בְּעֵינָיו זֶה עֲצָמוֹ, "וְהָיָה הָעֹלְמָה" (פסוק מג).

טו וְהָיָה הוּא עַד לֹא שִׁינִי לְמַלְלָא וְהָא רַבָּקָה נִפְקַת דְּאִתְּלִידַת לְבַתְּוָאֵל בֵּר מִלְכָּה אִתָּת נְחוּר אַחוּהִי דְאַבְרָהָם וְקוֹלְתָּה עַל כְּתָפָה:

(טו) וְהָיָה־הוּא מֶרֶם כְּלָה לְדַבֵּר וְהָיָה רַבָּקָה יִצְאָתָא אֲשֶׁר יִלְדָּה לְבַתְּוָאֵל בִּין־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נְחוּר אַחִי אַבְרָהָם וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָה:

טז וְעוֹלְמָתָא שְׁפִירַת חִיזוּ (נ"י) שְׁפִירָא לְמַחְזִי) לְחֵדָא בְּתֻלְתָּא וְגַבֵּר לֹא יָדְעָה וְנִחַתַּת לְעֵינָא וּמִלַּת קוֹלְתָּה וּסְלִקַּת:

(טז) וְהַנֶּעֱרָה טַבַּת מֵרָאָה מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וְתִרְדַּת הָעֵינָה וְתִמְלֵא כִדָּה וְתַעֲלֵ:

כז"י < בְּתוּלָהּ • מִמָּקוֹם בְּתוּלִים (כ"ד). וְאִישׁ לֹא יָדָעָה • שֶׁלֹּא כְּדָרְכָּהּ, לְפִי שֶׁבְּנוֹת הַנְּכָרִים הָיוּ מְשֻׁמְרוֹת מְקוֹם בְּתוּלִיָּהֶן וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן מִמָּקוֹם אַחֵר, הָעִיד עַל זֶה שֶׁנִּקְרָא מַכְּל.

יז וְהָיָה עֲבָדָא לְקַדְמוּתָהּ וְאָמַר אֲשֶׁקִּינִי (נ"י) אֲטַעֲמֵנִי) כְּעַן זְעִיר מִיָּא מְקוֹלְתִּיךְ:

(יז) וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִנִי נָא מִעֲטָמִים מִכִּידֶךָ:

כז"י < וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ • לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁעָלוּ הַמִּים לְקִרְאָתָהּ (כראשית רבה). הַגְּמִיאִנִי נָא • לְשׁוֹן גְּמִיעָה, הוֹמִי"ר בְּלַע"ז.

יח וְאִמְרַת אִשְׁתִּי רַבּוּנִי וְאִחִיאַת וְאִחִיתַת קוֹלְתָּה עַל יְדָה וְאִשְׁקַתָּה:

(יח) וְהָאָמַר שְׁתָּה אֲדוֹנִי וְתִמְחֵר וְתִרְדַּת כִּדָּה עַל־יְדָהּ וְתִשְׁקָהּ:

כז"י < וְתִרְדַּת כִּדָּה • מַעַל שִׁכְמָה.

יט וְשִׁינִיאַת לְאִשְׁקִיּוּתָהּ וְאִמְרַת אֶף לְגַמְלִיךְ אִמְלִי עַד דִּי סִפְקוֹן לְמִשְׁתִּי:

(יט) וְתִכְּל לְהִשְׁקָתוֹ וְהָאָמַר גַּם לְגַמְלִיךְ אֲשֶׁאֵב עַד אִם־כָּלוּ לְשִׁתָּת:

כז"י < עַד אִם־כָּלוּ • הָרִי 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'. אִם־כָּלוּ • תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'דִּי סִפְקוֹן' שְׁזוֹ הִיא גְּמַר שְׁתִּיתָן, כְּשִׁשְׁתוּ דִּי סִפְקוֹן.

מַעֲט מִים. 'הַגְּמִיאִנִי' הוּא לְשׁוֹן גְּמִיעָה – בְּלִיעַת מַעֲט מִשְׁקָה. הוֹמִי"ר בְּלַע"ז:
(יח) וְתִוְרַד כִּדָּה. הוֹרִידָה אוֹתוֹ מַעַל שִׁכְמָה – מַעַל כְּתָפָה, שֶׁכֵּן הָיוּ רְגִילוֹת לְשִׂאת אֶת כִּדֵּי הַמִּים (רא"ם):
(יט) עַד אִם כָּלוּ. כְּלוֹמַר: 'עַד אֲשֶׁר כָּלוּ, הָרִי שֶׁהִלְשׁוֹן 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ כָּאֵן בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר':

מִמָּקוֹם אַחֵר, לְכֵן הָעִיד הַכְּתוּב עַל זֶה (רַבָּקָה) שֶׁנִּקְרָא הִיָּתָה מַכְּל (רא"ם):
(יז) וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ. עַדִּין לֹא נִתְקַיֵּים בָּהּ הַסִּימָן שֶׁקָּבַע, וּמִדָּה רָאָה לְרוֹץ אֵלֶיהָ אֵלָּא לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁעָלוּ הַמִּים מִתּוֹךְ הַבָּאָר לְקִרְאָתָהּ, בְּדָרָךְ בֵּט, וְלֹא הוֹצֵרָכָה לְהוֹרִיד כִּדָּה וְלִשְׁאוֹב (כ"ד) (גרא"ם):
הַגְּמִיאִנִי נָא. פִּירוּשׁוֹ: הִשְׁקִינִי נָא

מִמְשַׁפְּחָתוֹ שֶׁל אֲדוֹנִי וְהוֹנְנָת לוֹ, אֶף אֲדַע כִּי עֲשִׂיתָ עִמּוֹ חֶסֶד, וְכִי זֶה הִיא בַת־וֹגֵד שֶׁל יִצְחָק:
(טז) בְּתוּלָהּ. שֶׁלֹּא נִבְעֵלָה בְּדָרְכָּהּ מִמָּקוֹם בְּתוּלִים (כ"ד): וְאִישׁ לֹא יָדָעָה. שֶׁמְעוֹלָם לֹא נִבְעֵלָה אֶפִּילוֹ שֶׁלֹּא כְּדָרְכָּהּ. לְפִי שֶׁבְּנוֹת הַגּוֹיִם שִׁבְּאוֹתוֹ הָיוּ מְשֻׁמְרוֹת מִמָּקוֹם בְּתוּלִיָּהֶן שֶׁלֹּא לְהַבְעֵל, וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן לְנוֹת

(ב) וַתִּמְהַר וַתַּעַר כְּדָה אֶל־הַשָּׁקֶת וַתִּרְץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשָׂאֵב וַתִּשָּׂאֵב לְכָל־גְּמָלוֹי:

כ"י - וַתַּעַר • לָשׁוֹן נִפְיָצָה, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלָשׁוֹן מִשְׁנָה 'הַמַּעֲרָה מִכְּלִי אֶל כְּלִי', וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דּוּמָה: (תהלים קמא) "אֶל תַּעַר נִפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמּוֹת נִפְשׁוֹ". הַשָּׁקֶת • אֶכֶן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגְּמָלִים.

(כא) וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלָּהּ יְהוָה דִּרְכּוֹ אִם־לֹא:

כ"י - מִשְׁתָּאָה • לָשׁוֹן שְׂאִיָּה, כְּמוֹ: "שְׂאוּ עֲרִים", (ישעיה ו) "תִּשָּׂאָה שְׂמָמָה". מִשְׁתָּאָה • מִשְׁתּוּמָּם וּמִתְבַּהֵּל עַל שְׂרָאָה דְּכָרוּ קְרוֹב לְהַצִּלָּה, אֲבָל אֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם מִמִּשְׁפַּחַת אֲבָרָהִם הִיא, אִם לֹאוֹ. וְאֵל תִּתְּמָה בְּתִי"ו שֶׁל מִשְׁתָּאָה, שְׂאִין לָךְ תְּבָה שֶׁתַּחֲלֵת יְסוּדָה שִׁי"ן וּמִדְּבַרְת בְּלָשׁוֹן מִתְפַּעֵל, שְׂאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֵקֶר הַיְסוּד, כְּגוֹן: "מִשְׁתָּאָה" מִגְזֵרַת "שְׂאָה", "מִשְׁתּוֹלֵל" (ישעיה נט) מִגְזֵרַת "שׁוֹלֵל", (שם טז) "וַיִּשְׁתּוּמָּם" מִגְזֵרַת שְׂמָמָה, "וַיִּשְׁתַּמְּרוּ חֻקֹּת עֲמֹרִי" (מִיכָה ו) מִגְזֵרַת וַיִּשְׁמֹר. אֵף כָּאן, מִשְׁתָּאָה, מִגְזֵרַת תִּשְׂאָה. וְכִשְׁם שְׂאִיָּה מוֹצֵא לָשׁוֹן מִשּׁוּמָּם בְּאֶדָם נִבְהֵל, וְנִבְהֵל וּבִעַל מִחֻשְׁבוֹת, כְּמוֹ: (איוב יח) "עַל יוֹמוֹ נִשְׁמָו אַחֲרוֹנִים", (ירמיה ב) "שְׁמוֹ שְׂמִים", (דניאל ד) "אֲשֶׁתּוּמָּם כְּשַׁעַה חָדָא", כִּי תִפְרֹשׁ לָשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל וּבִעַל מִחֻשְׁבוֹת. וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגֵּם לָשׁוֹן שְׂהִיָּה, "וּבִגְבֵּרָא שְׂהִי", שׁוּהָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד, לְרֹאוֹת "הַהֲצִלָּהּ ה' דִּרְכּוֹ". וְאֵין לְתִרְגֵּם שְׁתִּי, שְׂהִיָּה אֵינּוּ לָשׁוֹן שְׂתִיָּה, שְׂאִין אֶל"ף נּוֹפֶלֶת בְּלָשׁוֹן שְׂתִיָּה. מִשְׁתָּאָה לָּהּ • מִשְׁתּוּמָּם עָלֶיהָ, כְּמוֹ: (לעיל ב) "אֲמַרִי לִי אֲחִי הוּא", וְכְמוֹ: (לקמן כז) "וַיִּשְׂאֵלוּ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּשֶׁהִתִּי"ו בָּאָה אַחֵר הַשִּׁי"ן? אֵל תִּתְּמָה עַל־כֵּךְ, מִשּׁוּם שְׂאִין לָךְ תִּיבָה שֶׁתַּחֲלֵת יְסוּדָה שִׁי"ן וּמִדְּבַרְת בְּלָשׁוֹן מִתְפַּעֵל, שְׂאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֵקֶר הַיְסוּד - כְּלוּמָר, כֹּל תִּיבָה שְׂאוֹת הַשׁוֹרֵשׁ הָרִאשׁוֹנָה הִיא שִׁי"ן, הִרִי שְׂהִיָּה שֶׁבְּלָשׁוֹן 'הַתְּפַעֵל' בָּאָה לְאַחֵר הַשִּׁי"ן [כְּאֹפֶן שֶׁהִיא מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ]. כְּגוֹן 'מִשְׁתָּאָה' שְׂאֵנּוּ מוֹצְאִים כָּאן, שֶׁשְּׂרָשָׁה 'שְׂאָה', וְהִתִּי"ו נִכְנָסֶת בֵּין הַשִּׁי"ן לְאֶל"ף. וְכֵן: 'מִשְׁתּוֹלֵל' שֶׁהוּא מִגְזֵרַת - נְגוּר מֵאוֹתוֹ הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל 'שׁוֹלֵל' וְהִתִּי"ו נִכְנָסֶת לְאַחֵר הַשִּׁי"ן שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ 'שִׁלֵּל', וְכֵן: 'וַיִּשְׁתּוּמָּם' שֶׁהוּא מִגְזֵרַת - נְגוּר מֵאוֹתוֹ הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל 'שְׂמָמָה' וְהִתִּי"ו נִכְנָסֶת לְאַחֵר הַשִּׁי"ן שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ 'שְׁמֹם', וְכֵן אֲנִי מוֹצְאִים בְּמִקְרָא: 'וַיִּשְׁתַּמְּרוּ חֻקֹּת עֲמֹרִי' (מִיכָה ו, טז) [וַיִּשְׁתַּמְּרוּ עַל יְדֵכֶם חֻקֵּי הָרָשָׁע וְהַעֲבֹדָה־יְדוּהָ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עֲמֹרִי] שֶׁהוּא מִגְזֵרַת - נְגוּר מֵאוֹתוֹ הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל 'וַיִּשְׁמֹר', אֵף כָּאן 'מִשְׁתָּאָה' הוּא מִגְזֵרַת - נְגוּר מֵאוֹתוֹ הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל 'תִּשְׂאָה'.

(כא) מִשְׁתָּאָה. בִּיסוּדוֹ הוּא לָשׁוֹן שְׂאִיָּה - שְׂמָמָה וּרְיָקִנּוּת. כְּמוֹ שְׂאֵנּוּ מוֹצְאִים לָשׁוֹן זֶה בְּמִקְרָא: "שְׂאוּ עֲרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב" (שם ו, יא) [נִעֲשׂוּ הָעָרִים שׁוּמָמוֹת וּרְיָקִנּוּת], וְכֵן: 'וְהִאֲדָמָה תִּשְׂאָה שְׂמָמָה' (שם) [הִאֲרִץ תִּתְּפֹחַ לְשׁוּמָמָה]. אֵף כָּאן - מִשְׁתָּאָה - פִּירוּשׁוֹ, שְׂהִיָּה מִשְׁתּוּמָּם וּמִתְבַּהֵּל - עוֹמֵד וְנִבְהֵל מִחֻמַּת חוֹסֵר יוֹדֵעָה בְּרוּרָה, עַל שְׂרָאָה דְּכָרוּ - אֵת עֲנִין שְׁלִיחוּתוֹ שֶׁהוּא קְרוֹב לְהַצִּלָּה, שְׂהִיָּה הַסִּימָן כְּכֹר תִּתְּקִים בָּהּ, אֲבָל עֲדִיין לֹא נִתְּפֵר לוֹ אִם הִיא רֹאוּיָה לְהִיּוֹת אִשָּׁה לְיִצְחָק, מִשּׁוּם שְׂאֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם מִמִּשְׁפַּחַת אֲבָרָהִם הִיא אִם לֹאוֹ. לָכֵן הִיָּה 'מִשְׁתָּאָה' וּמִחֲרִישׁ בְּלִי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה (בְּאִמְרוֹ). וּמוֹטִיף רש"י: וְאֵל תִּתְּמָה בְּתִי"ו שֶׁל 'מִשְׁתָּאָה' - אִם תִּתְּמָה וְתִאֲמַר, הוֹאִיל וְתִיבַת 'מִשְׁתָּאָה' הִיא מִלָּשׁוֹן 'שְׂאִיָּה', שְׂאוֹתִיּוֹת הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁלָּהּ הֵן 'שְׂאָה', אִם כֵּן הִיָּה צָרִיךְ לוֹמַר 'וְהִיא מִתְּשָׂאָה, כְּשֶׁהִתִּי"ו, הַמִּשְׁמָשֶׁת לְכָנִין 'הַתְּפַעֵל', בָּאָה לְפָנֵי אוֹתִיּוֹת הַשׁוֹרֵשׁ וְלֹא בִּינִיָּה (כְּמוֹ 'מִתְּבַרֵךְ', 'מִתְּהַלֵּךְ', 'מִתְּנַהֵג'). וּמוֹדֵעַ נֶאֱמַר כָּאן 'מִשְׁתָּאָה',

אִם בָּלוּ. 'כְּלוּ' הָאֲמוּר כָּאן אֵין מִשְׁמַעוֹתוֹ אִיבּוּד וְכִלְיוֹן [כְּמוֹ 'וַיִּכְלּוּ הַמֵּיִם מִן הַחֶמֶת' (לעיל בא, טז), שֶׁנִּגְמְרוּ הַמֵּיִם וְלֹא נֹתֵר מֵהֶם כְּלוּם], אֲלָא הוּא לָשׁוֹן מִלּוּי וְהַשְׁלָמָה [כְּמוֹ 'וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ' (לעיל ב, א), שֶׁנִּשְׁלְמוּ וְנִתְמַלְאוּ כֹל צָרָקָם]. כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנֵקְלוֹס, 'דִּי סִפְקוֹן' - שֶׁהִסְפִּיקוּ לַשְׁתוּת, וְנִקְרָא בְּלָשׁוֹן 'כִּילּוּ' מִשּׁוּם שֶׁזֶּה הִיא גְּמַר שְׁתִּיָּתוֹן, כְּשֶׁשְׁתִּיָּתוֹ דִּי סִפְקוֹן וְלֹא הוֹצֵרְכּוֹ עוֹד, שְׂאֵן גְּמַרֵּי אֵת פְּעוּלַת הַשְׁתִּיָּה (רַא"ם ועוד):

(כ) וַתַּעַר. לָשׁוֹן נִפְיָצָה - הוֹרָקָה וּשְׂפִיכָה מִתּוֹךְ כְּלִי. וְהִרְבָּה דוּגְמָאוֹת דּוּמּוֹת יֵשׁ לָזֶה בְּלָשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, כְּגוֹן: הַמַּעֲרָה מִכְּלִי אֶל כְּלִי (עֲבוּדָה־זֶרֶה עב, טהרות ד, ד) [הַשׁוֹפָף מִכְּלִי זֶה לְתוֹךְ כְּלִי אֲחֵר]. וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ לָשׁוֹן דּוּמָה, כְּגוֹן: אֶל תַּעַר נִפְשִׁי (תהלים קמא, ח) [אֶל תִּשְׁפּוֹף נִפְשִׁי מִגּוֹפִי, כְּלוּמָר אֶל תִּמְתֵּינִי], וְכֵן: אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמּוֹת נִפְשׁוֹ (ישעיה נג, יב) [שִׁפֵּף אֶת נִפְשׁוֹ, הוֹצִיא אֶת נִפְשׁוֹ לְמִיתָה] (מצודת):

הַשָּׁקֶת. לָשׁוֹן 'הַשָּׁקָה', וְהִיא אֶכֶן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגְּמָלִים (בְּאִמְרוֹ):

(כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמִלִים לַשְּׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ
נָזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וַיִּשְׁנֶי צְמִידִים עַל־יָדָיָה עֲשָׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם:

כ"ב בַּקַּע. רַמְזוֹ לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל, "בַּקַּע לְגִלְגָּלֶת". וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים. רַמְזוֹ לְשִׁנֵּי לוחות מצמדות. עֲשָׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם. רַמְזוֹ לַעֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת שֶׁבָּהֶן.

(כג) וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אֵת הַגִּידִי נָא לִי הֵיטֵב בֵּית־אָבִיךָ
מִקֹּדֶם לָנוּ לָלֵין:

כ"ג וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אֵת. לְאַחַר שָׁמַתָּן לָהּ שְׁאֵלָה, לְפִי שֶׁהָיָה בְּטוֹחַ בְּזָכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהַצְּלִיחַ הַקָּב"ה
דָּרְכּוֹ. לָלֵין. לִינָה אַחַת, 'לֵין' שֵׁם דְּבָר, וְהִיא אָמְרָה "לָלוּן", כַּמָּה לֵינוֹת.

(כד) וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת־בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־מִלְכָּה אֲשֶׁר
יָלְדָה לְנַחֲזֹר:

כ"ד וַתֹּאמֶר בַּת־בְּתוּאֵל. הִשְׁכִּיחַתוֹ עַל רֹאשׁוֹן, רֹאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן, אַחֲרוֹן.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְזוֹ:
עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם. מִשְׁקָלָם שֶׁל
הַצְּמִידִים הָרוֹמְזִים עַל לוחות הַבְּרִית,
הָיָה עֲשָׂרָה זָהָב, רַמְזוֹ לַעֲשָׂרַת
הַדְּבָרוֹת שֶׁהָיוּ חֻקִּים בָּהֶן:
(כג) וַיֹּאמֶר בַּת מִי אֵת. רַק לְאַחַר
שֶׁכָּבַד נָתַן לָהּ אֵת כָּל הַמַּתָּנוֹת,
שְׁאֵלָה (שְׁאֵל אוֹתָהּ) עַל מִשְׁפָּחָתָהּ,
וְלֹא רָאָה צוּרָה לְבָרָר זֹאת קוֹדֶם לָכֵן,
לְפִי שֶׁהָיָה בְּטוֹחַ בְּזָכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
שֶׁהַצְּלִיחַ הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא דָּרְכּוֹ:
לָלֵין. מִשְׁמַעוֹתוֹ לִינָה אַחַת. שֶׁבֶן
'לֵין' הוּא שֵׁם דְּבָר - שֵׁם הַעֶצֶם שֶׁל
הַלֵּינָה, וּבְלִמְדָה: הָאֵם יֵשׁ בְּבֵית אָבִיךָ
מִקֹּדֶם בְּשִׁבְלֵי 'לֵין' אַחַד (לִינָה שֶׁל
לִינָה אַחַד). וְהִיא אָמְרָה לוֹ (פסוק דה):
'לָלוּן' - שֶׁהוּא שֵׁם הַפְּעוּלָה שֶׁיֵּשׁ
בְּמִשְׁמַעוֹ גַּם כַּמָּה לֵינוֹת 'לָלוּן' הוּא
כַּמּוֹ 'לִשְׁנָה', כְּלוֹמַר פַּעַם אַחַת. 'לָלוּן'
הוּא כַּמּוֹ 'לִישׁוֹן', מִשְׁמַע כַּמּוֹ שִׁירְצָה]

(בא"ר, בא"י):

(כד) בַּת בְּתוּאֵל. הִשְׁכִּיחַתוֹ עַל
רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן -
הִשְׁכִּיחַתוֹ לוֹ תְּחִילָה עַל שְׁאֵלָתוֹ
הָרִאשׁוֹנָה, אוֹדוֹת מוֹצָאָהּ וּמִשְׁפָּחָתָהּ,
וְאַחַר כֵּן עַל שְׁאֵלָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה, עַל
הַמִּקְוֶה לָלוּן בְּבֵית אָבִיךָ:

וּלְתַרְגֵּם אוֹתוֹ 'שְׁתִּי', וּבְלִמְדָה שֶׁהָיָה
הָאִישׁ 'שׁוֹתֵה' (מִשׁוּרֵשׁ 'שְׁתָּה'), שֶׁהָיָה
'מִשְׁתָּאָה' אֵינוֹ לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה, לְפִי
שְׁאִין אָנוּ מוֹצְאִים שְׁהָאוֹת אֶל־יָ
נוֹפֶלֶת - יְכוּלָה לְהַכְתֵּב בַּמִּקְוֶה הַהוּא
בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה, אֲלֹא הָאֶלֶף הוּא וְדָאִי
מִן הַשּׁוּרֵשׁ, וְרַק הַתִּי"ו נוֹסֶפֶת לְבִנְיָן
'הַתְּפַעֲלִי', כַּאֲמֹר:
מִשְׁתָּאָה לָהּ. 'לָהּ' הָאֲמֹר כָּאֵין
פִּירוּשׁוֹ 'אֶלֶיָּהּ', שֶׁהָיָה אֵין כְּבוֹן לִמְדָה
'מִשְׁתוֹמֵם אֶלֶיָּהּ', אֲלֹא מִשְׁתוֹמֵם
'עֲלֶיהָ' - עַל אוֹדוּתֶיהָ. וְכֵן מִצִּינוֹ עוֹד
בַּמִּקְרָא, שֶׁלִּשׁוֹן 'לִי' מִשְׁמַע בַּמִּקְוֶה
'עַל', כַּמּוֹ: אֲמֹרִי לִי אֲחִי הוּא (לעיל ב,
ג) [מִדְּבָרֵי אַבְרָהָם לְשָׂרָה כְּשִׁירְדוֹ
לְמַצְרַיִם: אֲמֹרִי עָלַי 'אֲחִי הוּא'], וְכַמּוֹ:
וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמִּקְוֶה לְאִשְׁתּוֹ (לְקַמֵּן כו,
ז) [שֶׁאֲלוּהוּ עַל אִשְׁתּוֹ, מִי הִיא וּמָה הִיא
לוֹ]:

(כב) בַּקַּע. מִידַת מִשְׁקָל הַשָּׁנָה לְחֻצִּי
שֶׁקֶל [בַּקַּע = מִחְצִית (רֹאשׁ רִשִּׁי לַעִיל כב, ג
ד"ה רבקה)]. וְהוּא רַמְזוֹ לְשִׁקְלֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲתִידִים לְהִבָּא לְמִקְדָּשׁ, כָּל
אֶחָד 'בַּקַּע לְגִלְגָּלֶת' (שְׁמוֹת לח, כח) שֶׁהוּא
מִחְצִית הַשֶּׁקֶל:

וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים. רַמְזוֹ לְשִׁנֵּי לוחות
הַבְּרִית, שֶׁהָיוּ מִצוּמְדוֹת - מְחוּבְּרוֹת זוֹ

וּמוֹטִיף רש"י: וּבְכָל דְּבָר שֶׁשִּׁירָה בּוֹ
לְשׁוֹן 'שְׁמָמָה' שִׁירָה בּוֹ גַּם לְשׁוֹן
'שְׁאִיָּה', כִּי שְׁנֵיהֶם מוֹרִים עַל עֲנָן
אֶחָד, וְכֵשֶׁם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא לְשׁוֹן
'מִשְׁוֹמֵם' בְּאֶדָם שֶׁהוּא נִבְהַל וְנִאֶלֶם
וּבַעַל מִחְשְׁבוֹת שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ מַה
לַעֲשׂוֹת - כַּמּוֹ 'עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ
אַחֲרוֹנִים' (איוב יח, כ) [יוֹם עָנְשׁוֹ שֶׁל
הַרְשָׁע יִהְיֶה כֹה רַע, עַד שֶׁכָּל הַבָּאִים
אַחֲרָיו יִתְמַהוּ וַיִּבְהֲלוּ עָלָיו]. וְכֵן: 'שׁוֹמוֹ
שְׁמִים' (ירמיה ב, יב) [קְרִיאָה לְשְׁמִים,
בְּדֶרֶךְ מִשְׁל, שִׁיחֵיו נִבְהֲלִים
וּמִשְׁתוֹמְמִים עַל הַחִירְבָן]. וְכֵן:
'אֲשִׁתוֹמֵם כְּשִׁעָה חֲדָא' (דניאל ד, טז)
[שֶׁתָּקַם מִתּוֹךְ הַשְׁתוֹמְמוֹת בְּשִׁעָה אַחַת].
הָרִי כְּדוֹגְמַת לְשׁוֹן 'שְׁמָמָה' כֵּן תִּפְרֹשׁ
גַּם לְשׁוֹן 'שְׁאִיָּה' הַנֶּאֱמָר בְּאֶדָם
בְּהוֹל וּבַעַל מִחְשְׁבוֹת, לְפִי שֶׁמִּשְׁמַעוֹת
'שְׁמָמָה' וְשְׁאִיָּה אַחַת הִיא. וְאוֹנְקְלוֹס
תַּרְגֵּם 'מִשְׁתָּאָה' בְּלִשׁוֹן שְׁהִיָּה
(מִשׁוּרֵשׁ 'שְׁהָה', כְּשֶׁהָאוֹת הִיא
מִתְחַלֶּפֶת בְּאֶלֶף): 'וְגִבְרָא שְׁהִי',
כְּלוֹמַר שׁוֹהָא - מִמַּתִּין וְעוֹמֵד בַּמִּקְוֶה
אֶחָד לְרִאוֹת 'הַהַצְּלִיחַ ה' דָּרְכּוֹ'. וְגַם
לְפִי הַתַּרְגוּם, הָרִי הַתִּי"ו אֵינוֹ
מֵאוֹתוֹת הַשּׁוּרֵשׁ אֲלֹא נִבְנֶסֶת בִּינְיָן,
וְאֵין מִקְוֶה לִמְדָה שֶׁהוּא מִן הַשּׁוּרֵשׁ

(כה) וַתֹּאמֶר אֱלֹהִי גַם־תֵּבֶן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ כַּחַ וְאָמַרְתָּ לֵּה אֵף תִּבְנֶא אֵף כִּסְמָא סְגִי עִמָּנָא אֵף אֲתֵר קָשֶׁר לִמְכַת:

גַּם־מִקּוֹם לָלוֹן:

רש"י • מִסְפּוֹא • כָּל מֵאֵכֶל הַגְּמָלִים קְרוֹי מִסְפּוֹא, כְּגוֹן תֵּבֶן וְשִׁעוּרִים.

(כו) וַיִּקְדֹּ הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

כו ויִכְרַע גִּבְרָא וסְגִיד קָדָם יי:

♦ יום רביעי י"ט מרחשון ♦

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חֲסִדּוֹ וְאִמְתּוֹ מֵעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נִתְּנִי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדָנִי:

כז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יי אֱלֹהֵא דְרַבּוּנִי אֲבִרְהָם דִּי לֹא מִנַּע טִיבּוּתָהּ וְקוּשְׁטָהּ מִן רַבּוּנִי אֲנָא בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְרַבּוּנִי יי בֵּית אַחוּהִי דְרַבּוּנִי:

רש"י • בַּדֶּרֶךְ • דֶּרֶךְ הַמְּזֻמָּן, דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהֵיטִי צָרִיךְ. וְכֵן כָּל בִּי"ת וְלִמָּד וְה"א הַמְשֻׁמָּשִׁים בְּרֹאשׁ הַתּוֹבָה וּנְקִידִים בְּפֶתַח, מְדַבְּרִים בַּדֶּבֶר הַפְּשוּט שֶׁנֶּזְכָּר כָּבֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבַרֵּר וְנִפְרָ בְּאִיזָה הוּא מְדַבֵּר.

(כח) וַתֵּרֶן הַנַּעֲרָה וַתִּגְדֹּ לְבֵית אִמָּהּ בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

כח וירֵהטת עוֹלָמְתָא וְחוּיָאֵת לְבֵית אִמָּהּ כִּפְתָּגְמִיָּא הָאֵלִין:

רש"י • לְבֵית אִמָּהּ • דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים הִנֵּה לֵהִיּוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ לְמִלְאכְתָּן, וְאִין הַבַּת מְגִדָּת אֵלָא לִאִמָּה.

(כט) וַיִּלְרַבְּקָהּ אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן וַיֵּרֶן לָבֵן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:

כט וילְרַבְקָהּ אָחָא וּשְׁמָהּ לָבֵן וַיֵּרֶן לָבֵן וִירֵהט לָבֵן לֹת בְּגִבְרָא לְבָרָא לֹת עֵינָא:

רש"י • וַיֵּרֶן • לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ?.

(ל) וַיְהִי כִּבְרֹאת אֶת־הַנָּזִם וְאֶת־הַצְמָדִים עַל־יְדֵי אָחָתוֹ וּבְשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי רַבְקָה אָחָתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין:

ל וְהִנֵּה כִּדְ קִזָּא זֵת קִדְשָׁא וְזֵת שִׁירֵיָא עַל יְדֵי אָחָתָהּ וְכִד שְׁמַע זֵת פְּתָגְמִי וְרַבְקָה אָחָתָהּ לְמִימַר כְּדִין מְלִל עָמִי גִבְרָא וְאִתָּא לֹת גִּבְרָא וְהָא קָאֵם עַלְוִי גְמִלְיָא עַל עֵינָא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כח) לְבֵית אִמָּהּ. מִהוּ בֵּיתָהּ שֶׁל אִמָּהּ? דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים הֵיטֵה, לֵהִיּוֹת לָהֶן בֵּית מִיּוּחָד לִישָׁב בּוֹ לְמִלְאכְתָּן, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם הוּא שְׂאִין הַבַּת מְגִדָּת אֵת דְּבָרֶיהָ אֵלָא לִאִמָּהּ:

(כט) וַיֵּרֶן. לֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב לָמָּה רָץ וְעַל מָה (לְשֵׁם מָה) רָץ? אֵלָא רִיבָהּ זֹו בָּאָה כְּתוּצָאָה מִן הָאִמּוֹר לְהֵלֶן: וַיְהִי כִּבְרֹאת אֶת הַנָּזִם' וגו', אִמּוֹר לָבֵן בְּלָבוֹ: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה'. וְנִתֵּן עֵינָיו בְּמִמּוֹן לְחִמּוֹד אוֹתוֹ לְהוּצִיאוֹ מִיָּדוֹ, לְכַף רַץ אֱלִי' (גו"א, לְבוּשׁ):

אוֹתִי) ד' בֵּית אָחִי אֲדָנִי. וְכֵן כָּל בִּי"ת וְלִמָּד וְה"א הַמְשֻׁמָּשִׁים בְּרֹאשׁ הַתּוֹבָה וּנְקִידִים בְּפֶתַח – זֶה הַכָּלֵל, כָּל מְקוֹם שְׂאוֹתִיּוֹת הַשִּׁמּוּשׁ בְּתוֹחֵלַת תִּיבָה מְנוקְדוֹת בְּפֶתַח, נִחָשֵׁב הַפֶּתַח כִּה"א הַיְדִיעָה, וְהַדְּבָר מוֹרָה שֶׁהֵם מְדַבְּרִים בַּדֶּבֶר הַפְּשוּט – עוֹסְקִים בַּדֶּבֶר דְּדוּעָה, שְׂאִין הַכְּתוּב צָרִיךְ לְחֻזֹּר וּלְפָרְשׁוֹ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא נִזְכָּר כָּבֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבַרֵּר וְנִיכָר – שֶׁהוּא בְּרוּר וּמוֹכָן מֵאֲלִיּוֹ, שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּאִיזוֹ הוּא מְדַבֵּר:

(כה) מִסְפּוֹא. כָּל סוּגֵי מֵאֵכֶל הַגְּמָלִים קְרוֹי 'מִסְפּוֹא', כְּגוֹן תֵּבֶן וְשִׁעוּרִים וְכִיּוּצָא בְּזֶה:

(כו) בַּדֶּרֶךְ. נְקוֹד בְּפֶתַח תַּחַת הַבִּי"ת, וְהָרִי זֶה כְּאִילוֹ נִכְתַּב 'בַּדֶּרֶךְ' בִּה"א הַיְדִיעָה. כְּלוּמַר, לֹא בַּדֶּרֶךְ בְּלִתי יְדוּעָה עַל יְדֵי טוֹרַח וִיגִיעָה, אֵלָא בַּדֶּרֶךְ הַפְּשוּטָה, דֶּרֶךְ הַמְּזוּמָּן, דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר – הַדֶּרֶךְ הַסְּלוּלָה וְהַיְדוּעָה שְׂאִין צוֹרֵךְ לְחַפֵּשׁ אַחֲרֶיהָ, וְזֶה הַדֶּרֶךְ בִּה"א הַיְדִיעָה, כְּלוּמַר בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהֵיטִי צָרִיךְ לָהּ, בֶּה נִחְנִי (הַנְּהִיג

כ"י ויהי כראת את-הנזם • אמר: 'עשיר הוא זה', ונתן עיניו במזון. על-הגמלים • לשמרן, כמו: (לעיל)
(ח) "והוא עומד עליהם", לשמשם.

לא ואמר עול בריקא דיז למא את קאם
בברא ואנא פניתי ביתא ואתר קשר
לגמליא:

(לא) ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי
פניתי הבית ומקום לגמלים:

כ"י פניתי הבית • מעבודת אלילים (כ"ד).

לב ועל גברא לביתא ושרא גמליא ויהב
תבנא וכסתא לגמליא ומינא לאסחאה
רגלוי ורגלי גבריא דעמה:

(לב) ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן
ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים
אשר אתו:

כ"י ויפתח • התיר זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים (כ"ד).

לג ושיאוי קדמוהי למיכל ואמר לא איכול
עד דאמלל פתגמי ואמר מלל:

(לג) ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד
אם-דברתי דברי ויאמר דבר:

כ"י עד אם-דברתי • הרי 'אם' משמש בלשון 'אשר' ובלשון 'כי', כמו: (לקמן מט) "עד כי יבא שילה", וזהו
שאמרו חכמינו וזכרונם לברכה: 'כי' משמש בד' לשונות, והאחד 'אי' והוא 'אם'.

לד ואמר עבדא דאברהם אנא:

(לד) ויאמר עבד אברהם אנכי:

לה ויי בריך ית רבוני לחדא ורבא ויהב לה
עאן ותורין וכסף וזהב ועבדין ואמקן
וגמלין וחמרין:

(לה) ויהוה ברך את-אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן
ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמרים:

לו וילידת שרה אמת רבוני בר לרבוני בתר
דסיבת ויהב לה ית כל דילה:

(לו) ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה
ויתן לו את-כל-אשר-לו:

כ"י ויתן לו את-כל-אשר-לו • שטר המתנה הראה להם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

והאחד 'אי', והוא 'אם' – תיבת 'כי' מופיעה במקרא בארבע משמעויות שונות, ואחת מהן היא לשון 'אם', וכינון ש'אם' מתפרש לפעמים בלשון 'אשר', הרי שגם 'כי' שמתפרש 'אם' יכול להתפרש בלשון 'אשר' (בא"י):
(לו) ויתן לו את כל אשר לו.
שטר-מתנה שהיה בידו הראה להם, ובו היו פתובים כל נכסי אברהם לציצק (כמו שפירש רש"י לעיל פסוק י) (רא"ם):

סותם את פיהם של הגמלים, שלא ירעו בדרך בשדות אחרים:
(לג) עד אם דברתי. כלומר, עד שאדבר את דברי, הרי 'אם' האמור כאן, אינו לשון תנאי וספק, אלא הוא משמש בלשון 'אשר' והרי זה כאילו נאמר 'עד אשר דברתי', ומשמעות זו אנו מוצאים גם בלשון 'כי', כמו: 'עד כי יבא שילה' (לקמן מט, י) [עד אשר יבא שילה], וזהו שאמרו חז"ל (השנה ג) 'כי' משמש בד' לשונות,

(ל) על הגמלים. כלומר, עומד על-יד הגמלים, כדי לשמרן. לשון 'עומד על...' פירושו למענם ולצרכם, כמו שאנו מוצאים בענין דומה: והוא עומד 'עליהם' (לעיל יח, ח), שפירושו עומד על-ידם, כדי לשמשם (נח"י):
(לא) פניתי הבית. הכין את הבית על-ידי שרוקן אותו מעבודת אלילים שהיו בו (כ"ד):
(לב) ויפתח. כלומר, התיר זמם (רסן) שלהם, לפי שבתחילה היה

(לו) וַיִּשְׁפָּעֵנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנֵעִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:

ה"י – לא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנֵעִי • אם לא תִּלְךָ תִּחְלֶה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֵאכֶּה לְלֶכֶת אַחֲרָיִךְ.

(לח) אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִּלְךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי:

(לט) וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנִי אֲלֵי לֹא־תִלְךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָיִ:

ה"י – אֲלֵי לֹא־תִלְךְ הָאִשָּׁה • אֲלֵי' כְּתִיב, בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַלְיָעֶזֶר, וְהָיָה מְחֻזָּר לְמִצָּא עֲלֶה שְׂיֵאמַר לוֹ אַבְרָהָם לְפָנוֹת אֵלָיו וְלֹהֵשִׂאוֹ בֵּתוֹ. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: 'בְּנִי בְרוּךְ, וְאַתָּה אָרוּר, וְאִין אָרוּר מְדַבֵּק בְּבְרוּךְ'.

(מ) וַיֹּאמֶר אֲלֵי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְחַלֵּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתָךְ וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּה עֲמ' 99)

יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתָךְ (כד, מ)

וְאֵלּוֹ בְּדַבְּרֵי אַבְרָהָם לְאַלְיָעֶזֶר נֶאֱמַר (פסוק ז) "יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ לְפָנֶיךָ". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהֵנָּה אַבְרָהָם אָמַר לְאַלְיָעֶזֶר שֶׁהַמַּלְאָךְ יָכִין וְיִבְטִיחַ מִלְּכַתְּחִלָּה שֶׁהַשְּׂדוּךְ יִתְבַּצֵּעַ כְּרָאוֹ, לֹלֵא קִשְׁיִים – לְפָנֶיךָ. אָבֵל כְּשֶׁדִּבֶּר אֲלֵיָעֶזֶר עִם בְּתוּאֵל וְנָסָה לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו שְׂיִסְפִּים לְשְׂדוּךְ, לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר כֵּךְ, כַּמּוּבָן, וְהִכָּרָח לְשִׁנּוֹת וְלוֹמַר "אֵתָךְ", הֵינִי שֶׁהַמַּלְאָךְ יִלְךְ עִם אֲלֵיָעֶזֶר וְיַעֲזֹר לוֹ לְבַצֵּעַ אֶת שְׁלִיחוּתוֹ, וְתוֹ לֵא.

(מא) אִזּוֹ תִּנְקַח מֵאֵלְתִּי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאֵלְתִּי:

(מב) וְאַבְרָם הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אִם־יִשְׁדֹּךְ־נָא מִצְלִיחַ דְּרָכִי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עֲלֶיהָ:

ה"י – וְאַבְרָם הַיּוֹם • הַיּוֹם יִצְאֵתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֲחָא: יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כִּנְעָן שֶׁנִּתְקַלַּל עַל־יְדֵי נֹחַ [אָרוּר כִּנְעָן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲרָיו' (לעיל ט, כח)] וְאִין רָאוּ שִׁיחָה אָרוּר מְדַבֵּק – מִתְחַבֵּר וּמְוַדָּוּג בְּבְרוּךְ!:

(מב) וְאַבְרָם הַיּוֹם. הִדְגִּישׁ וַאֲמַר 'הַיּוֹם' לומר שֶׁהַכֹּל אֵירַע בְּיוֹם אֶחָד; הַיּוֹם יִצְאֵתִי וְכִכֵּר הַיּוֹם בָּאתִי. מִכָּאן יֵשׁ לְלַמֹּד שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ – נִתְקַמְצָה וְנִתְקַצְרָה לוֹ אֲרִיכוֹת הַדֶּרֶךְ (רא"ם). וּמוֹטוֹ רש"י: אָמַר רַבִּי אֲחָא, מִתּוֹךְ שֶׁכָּפַל הַכְּתוּב וְחֻזַּר עַל כָּל פְּרָטִי

חֶסֶד וְיִי, שֶׁאֲפָשַׁר לְקֻרְתּוֹ 'אֲלֵי'. לְלַמֹּד, שֶׁכָּאֲשֶׁר הִעֲלָה אֲלֵיָעֶזֶר אֶת הַסֶּפֶק 'אוֹלִי לֹא...' כְּוֹנֵנָתוֹ הָיְתָה כְּלָפִי עֲצֻמוֹ, כִּי בַת הָיְתָה לוֹ לְאַלְיָעֶזֶר, וְהָיָה חֶפֶץ לְהִשְׁיָאָה לְיִצְחָק, וְהָיָה מְחֻזָּר לְמִצּוֹא עִילָה – מִבְּקֵשׁ סִיבָה שְׂיֵאמַר לוֹ אַבְרָהָם שֶׁאִם לֹא תִּלְךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָיו, יִיכָל לְפָנוֹת אֵלָיו – אֶל אֲלֵיָעֶזֶר לְהִשְׁיָאוֹ אֶת בֵּתוֹ. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: 'בְּנִי בְרוּךְ (מְבוּרָךְ) וְאַתָּה אָרוּר – מְקוּלָּל, בְּהִיּוֹתְךָ עֶבֶד מְזוּרַע

(לו) לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנֵעִי. פֶּסוּק זֶה נִקְרָא בְּהִמְשָׁךְ אֶחָד עִם הַכְּתוּבִים הַבָּאִים אַחֲרָיו, וְכַלּוֹמַר: לֹא תִיכָל לִקְחַת לוֹ אִשָּׁה כִּנְעָנִית, אִם לֹא תִנָּסֶה וְתִלְךָ תִּחְלֶה אֶל בֵּית אָבִי לְבַקֵּשׁ אִשָּׁה מִשָּׁם, וְהָאִשָּׁה הִיא אֲשֶׁר לֹא תֵאכֶּה לְלֶכֶת אַחֲרָיִךְ; כֹּל עוֹד שֶׁלֹא יִתְקַיֵּים דְּבָר זֶה, לֹא תִיכָל לִקְחַת לוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת הַפְּנֵעִי (רא"ם):

(לט) אוֹלִי לֹא תִלְךְ הָאִשָּׁה. לֹא נִכְתָּב 'אוֹלִי' בְּיִי, אֶלֵּא 'אֲלִי' כְּתִיב – אֲלִי

עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 34, 'תורת מנחם – התנועותיות' חלק ו, עמוד 179 – מתוך 'לקראת שבת')

הצרך בקפיצת הדרך

ואנא היום אל-העין

היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ (כד, מב. ובפירוש רש"י) ויש לבאר מפני מה הצרך אליעזר לקפיצת הדרך, על-פי פנימיות הענינים: אודות רבקה בהיותה בבית בתואל, איתא במדרש: "למה היא דומה לשושנה בין החוחים", היינו פשם שהשושנה גדלה בין הקוצים, ואינם מניחים לקטף אותה, כי על-ידי השקנתה מקבלים גם הם מים. כמו כן רבקה גדלה בין רשעים, וכדי להוציאה משם היה צרך בסבה מיחדת, וכאשר נהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, שאז היתה ראויה להנשא, נוצרה האפשרות להוציאה מבין רשעים אלו ולקשרה עם קדשה על-ידי שדוכה ליצחק. ולכן, שלח מיד אברהם את אליעזר להוציאה משם, ומשום הכי קפצה לו הדרך, כדי שלא תשאר אפילו רגע אחד בבית בתואל. ולכן בבואו לבית בתואל ספר להם "היום יצאתי והיום באתי", להורות להם שהזמן יקר, ואי-אפשר להשאיר אותה שם אפילו רגע אחד, (וכמו שבאמת אמרו "תשב הנערה אתנו ימים או עשור") וההוכחה לקר היא שנעשה לו גם - קפיצת הדרך, כדי שלא תתעכב. מעשה אבות סימן לבנים: בני ישראל בגלות הם כשושנה בין החוחים, ועלינו לדעת, שהקב"ה בודאי ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להשאר בגלות אפילו רגע אחד מיותר. צריכים רק להשלים את ה"פנים קטנים" ומיד אחריה תבא הגאולה על-ידי משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 99 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת שיחתן של עבדי אבות

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם, אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ס, ח. הובא בפירוש רש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

ויש לפרש מאמר חז"ל זה על-פי דרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג, ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אף כל זה כשמדבר ב'תורתן של בנים' – ה'יראת שמים' והתורה ומצוות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדבר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הבטח אליעזר כבר לפני-זה ש"ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך", שתהיה לו הצלחה בשליחותו.

והטעם לזה הוא כי מדבר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות":

שיחתן – אמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הפנה ברורה שאי-אפשר לו לסמוך על כחותיו, וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו יתברך, אז מבטחת לו ההצלחה.

עבדי אבות – הכלל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, ב). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות – אין לו חשיבות בפני-עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך, אזי מבטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

מג הא אנא קאם על עינא דמיא ויהי עולמיתא דתפוק לממלי ואימר לה אשקיני כען זעיר מיא מקולתיך:

(מג) הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני-נא מעט-מים מברך:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

פעמיים. ולעומת זאת ישנם הרבה גופי תורה – הלכות רבות מעיקרי התורה, שלא נתנו במפורש אלא הוזכרו ברמיזה, ומעלת הדברים המפורשים גדולה מזו של המרומזים (כ"ה):

לפני המקום, להאריך ולספר דבריהם, יותר מתורתן של בנים – מדברי התורה של הדורות הבאים, בני האבות. שהרי פרשה זו של שיחת אליעזר כפולה ומפורשת בתורה

המעשה בדברי אליעזר אל לבן ובתואל, אף על פי שבקר הוזכרו למעלה בעת התרחשותם, מכאן יש ללמוד כי יפה שיחתן – גדולה וחביבה שיחתם הפשוטה של עבדי אבות

(מד) וַיֹּאמְרָה אֵלַי גַּם־אַתָּה שְׁתָּה וְגַם לְגַמְלִיךָ אֲשַׁאֵב
הוא האשה אשר־הכית יהוה לבן־אדני:

רש"י • גם־אתה • גם, לרבות אנשים שעמו. הכית • ביר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר.

(מה) אָנִי טָרִם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לִבִּי וְהִנֵּה רַבָּה
יֵצֵאת וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּר הָעֵינָה וְתִשָּׂאב וְאָמַר
אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא:

רש"י • טָרִם אֲכַלָּה • טָרִם שָׁאֲנִי מְכַלָּה, וכן כל לשון הנה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, כְּמוֹ: "טָרִם כְּלִיתִי". ופְּעָמִים שֶׁמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, כְּמוֹ: (איוב א) "כִּי אָמַר אִיּוֹב", הֲרִי לִשׁוֹן עֶבֶר. "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", הֲרִי לִשׁוֹן עֵתִיד, ופִּירוּשׁ שְׁנִיָּהֶם לִשׁוֹן הֵנָּה, כִּי אָמַר הִנֵּה אִיּוֹב: 'אוֹלֵי חֲטָאוֹ בְּנֵי וָגוּ', וְהִנֵּה עוֹשֶׂה כֵּן.

(מו) וְתִמְהֹר וְתִזְרַד בְּדָהּ מִעֲלֶיהָ וְתֹאמַר שְׁתָּה
וְגַם־גַּמְלִיךָ אֲשַׁקָּה וְאֲשֶׁת וְגַם הַגַּמְלִים הַשְּׁקֵתָהּ:

(מז) וְאֶשְׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתַמִּי אֵת וְתֹאמַר בַּת־
בְּתוּאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לּוֹ מִלִּפָּה וְאִשִּׁם הַנָּזִם
עַל־אַפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל־יְדֶיהָ:

רש"י • וְאֶשְׁאֵל • וְאֶשֶׁם. שְׁנֵה הַסֵּדֶר, שֶׁהֲרִי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֵר כֵּן שָׁאֵל, אֲלֹא שְׁלֹא יִתְפָּשׂוּהוּ בְּדַבְּרֵיו וְיֹאמְרוּ: 'הֵיאָךְ נִתַּתָּ לָהּ וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדֵעַ מִי הִיא'?

(מח) וְאֶקְדָּ וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יהוה אֱלֹהֵי
אֲדֹנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
אֶת־בַּת־אֲחִי אֲדֹנִי לְבָנוֹ:

נִתֵּן אֶת הַמִּתְנֹת וְאַחֲרֵי כֵן שָׁאֵל
אוֹתָהּ מִי הִיא [לְפִי שֶׁהִיָּה סְמוּךְ וּבְטוּחַ
בְּזִכְרוֹתָ שֶׁל אֲבָרְהָם (רש"י לעיל פסוק ב)],
וְאֵילּוּ בְּסִיפּוּרֵי הַקְּדִים לֹמַר 'וְאֶשְׁאֵל
אֹתָהּ וְאָמַר בַּת מִי אַתְּ' וְאַחֵר כֵּן
'וְאִשִּׁם הַנָּזִם עַל אִפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל
יְדֶיהָ' אֲלֹא כִּדִּי שְׁלֹא יִתְפָּשׂוּהוּ – לֹא
יִדְקְדְּקוּ בְּדַבְּרֵיו וְיֹאמְרוּ לוֹ: 'הֵיאָךְ
נִתַּתָּ לָהּ וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדֵעַ מִי הִיא',
וְכִדִּי שְׁלֹא יִצְטָרֵף לְהַשִּׁיב לָהֶם דְּבָרִים
שֶׁאֵינֶם מוֹכִנִּים לָהֶם, הוֹצֵרָךְ לִשְׁנוֹת מִן
הַסֵּדֶר (משכ"ל):

בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, כְּמוֹ – דּוֹגְמָא בְּמִקְרָא
לְשׁוֹנֵי הָאוֹפְנִים: 'כִּי אָמַר אִיּוֹב אוֹלֵי
חֲטָאוֹ בְּנֵי וָגו' (איוב א, ה), הֲרִי שֶׁהַכְּתוּב
פּוֹתֵחַ בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, אוֹלָם סוֹף הַפְּסוּק
הוּא: כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (שם), הֲרִי
שְׁסִיִּים בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, וּפִירוּשׁ שְׁנִיָּהֶם
לִשׁוֹן הוֹנֵה: 'כִּי אָמַר אִיּוֹב' – פִּירוּשׁוֹ
כִּי אָמַר (בְּהוֹנֵה) הִנֵּה אִיּוֹב אוֹלֵי
חֲטָאוֹ בְּנֵי וָגו', וְכִכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב –
פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה (בְּהוֹנֵה) כֵּן וְכֵן,
כְּאִמּוֹר שֵׁם:
(מז) וְאֶשְׁאֵל, וְאֶשֶׁם. בְּסִיפּוּר, שִׁנְיָה
אֲלִיעֶזֶר אֶת הַסֵּדֶר, שֶׁהֲרִי הוּא תַחֲלָה

(מד) גַּם אַתָּה. תִּיכַת 'גַּם' בָּאָה
לְרִבּוֹת שָׂאֵר הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ עִמּוֹ,
שֶׁגַם לָהֶם תֹּאמַר 'שְׁתֹּה' (רא"ס):
הוֹכִיֵת. כְּלֹמַר בִּירַר וְהוֹדִיעַ. וְכֵן כָּל
לִשׁוֹן הוֹכָחָה שְׁבִמְקָרָא, פִּירוּשׁוֹ
בִּירוּר דָּבָר – עֲשִׂית הַדָּבָר בְּרוּר
וְנִדְוַע:
(מה) טָרִם אֲכַלָּה. נִכְתַּב בְּלִשׁוֹן
עֵתִיד, אֶךְ מִשְׁמַעוֹתוֹ טָרִם שָׁאֲנִי
מְכַלָּה, בְּלִשׁוֹן הוֹנֵה. וְכֵן תִּמְצָא בְּכָל
לִשׁוֹן הוֹנֵה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר
בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, וְהִיָּה יוֹכֵל לְכַתּוּב כֵּאֵן
גַּם 'טָרִם כְּלִיתִי', וּפְעָמִים שֶׁמְדַבֵּר

מט וקצץ אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט
עם רבוני חויו לי ואם לא חויו לי ואתפני
על ימינא או על שמאלא:

(מט) וְעֵתָהּ אִם־יִשְׁלַח עֲשִׂים חֶסֶד וְאַמֶּת אֶת־אֲדֹנִי
הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאַפְנֶה עַל־יְמִין אוֹ
עַל־שְׂמאל:

הש"י על-ימין • מבנות ישמעאל • על-שמאל • מבנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם (כ"ד).

נ ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי נפק
פתגמא לית אנחנא יכלין למללא עמך ביש
או טב:

(נ) וַיַּעַן לְבֶן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא
נוּכַל דְּבַר אֱלֹהִי רַע אוֹטוֹב:

הש"י ויען לבן ובתואל • רשע היה וקפץ להשיב לפניו אביו. לא נוכל דבר אליך • למאן בדבר הזה,
לא על-ידי תשובת דבר רע ולא על-ידי תשובת דבר הגון, לפי שגבר שמה' יצא הדבר, לפי דברך, שזמנה
לך (כ"ה).

נא הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אתתא
לבר רבוך פמא די מלל יי:

(נא) הִנֵּה־רַבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךְ וְתִהְיֶה אִשָּׁה לְבֶן־
אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

נב ויהיה פד שמע עבדא דאברהם ית
פתגמיהון וסגד על ארעא קדם יי:

(נב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֶיהֶם
וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

הש"י וישתחו ארצה • מכאן שמודים על בשורה טובה (כ"ו).

♦ יום חמישי כ' מרחשון ♦

נג ואפק עבדא מנין דכסף ומנין דדב
ולבושין ויהב לרבקה ומגדנין יהב
לאחיהא ולאמה:

(נג) וַיֵּצֵא הָעֶבֶד בְּלִי־כֶסֶף וּבְלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן
לְרַבְקָה וּמַגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

הש"י ומגדנת • לשון מגדים, שהביא עמו מיני פרות של ארץ ישראל.

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

לקראתך. ולכן איננו יכולים לסרב
וללהשיב לך שום תשובה נגד זה, בין
אם התשובה תהיה טובה ובין אם
תהיה רעה (כ"ז) (ג"א):

(נב) וישתחו ארצה. הגם שעדיין לא
התקיימו הדברים, כבר הודה אליעזר
והשתחוה לה'. **מכאן** יש ללמוד
שמודים על בשורה טובה – שחייב
אדם להודות על שמיעת בשורה
טובה, אפילו כשהטובה עצמה עדיין
לא הגיעה אליו (כ"ח):

(נג) ומגדנות. לשון מגדים [דברים
מתוקים]. **שהביא אליעזר עמו מיני
פירות של ארץ ישראל:**

וקפץ – נחפו ומיהר **להשיב לפני**
אביו, שלא בדרך כבוד:
לא נוכל דבר אליך רע או טוב.
לדבר טוב ולהסכים לך ודאי היו
יכולים, אלא הפונוה בזה, לא נוכל
למאן בדבר הזה – אי אפשר לנו
לסרב לך בשום דרך, **לא על-ידי**
תשובת דבר רע – תשובה בלתי
הוגנת ובלתי מכובדת, **ולא על-ידי**
תשובת דבר טוב, כלומר לסרב על-
ידי דבר הגון וניכר – אמיתי וברור,
לפי שמה' יצא הדבר, לפי דברך
שהגד מספר, **שזמנה** – זמן אותה
הקב"ה לך, ובעודך מתפלל כבר יצאה

(מט) **על ימין**. אם תסרבו לי, אלך
ואקח לו אשה מצד 'ימין', כלומר
מבנות ישמעאל היושב במדבר,
מימינו של אברהם:

על שמאל. או אקח לו אשה מצד
'שמאל', כלומר **מבנות לוט, שהיה**
יושב בביקר הירדן, לשמאלו של
אברהם (כ"ד) [צד צפון נקרא שמאל,
וצד דרום נקרא ימין, וכן נאמר: 'צפון
וימין אתה כראתם' (תהלים פט, ג)]. לפי
שהמצמד פניו למזרח, נמצא צפון
בשמאלו ודרום בימינו]:

(נ) ויען לבן ובתואל. הזכיר לבן
לפני בתואל, לפי שלבן **רשע היה**,

(נד) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְּנוּ וַיִּקְוּמוּ בִּבְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֹדְנִי:
 כש"י וַיִּלְּנוּ • כָּל לַיְנָה שְׂבַמְקָרָא לַיְנָת לַיְלָה אַחַד.

(נה) וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עֶשְׂרֹת אַחֵר תֵּלָךְ:
 נה וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים • יָמִים • שָׁנָה, עֲמָנָא עֲדָן בְּעֲדָן אוֹ עֶסְרָא יִרְחִין בְּתַר כֵּן תֵּיזִיל:

כש"י וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה • וּבִתּוֹאֵל הֵיכָן הָיָה? הוּא הָיָה רוֹצֵה לַעֲבֹב, וְכֹא מְלֹאךָ וְהִמִּיתוּ. יָמִים • שָׁנָה, כְּמוֹ: (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ", שָׂכָף נֹתְנִין לְבִתּוֹלָה, זְמַן י"ב חֲדָשׁ לְפָרְגָס אֶת עֲצָמָה בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות נ). אוֹ עֶשְׂרֹת • י" חֲדָשִׁים, וְאִם תֹּאמַר יָמִים מִמֶּשֶׁ, אֵין דֶּרֶךְ הַמִּבְקָשִׁים לְבָקֵשׁ דָּבָר מוּעָט, וְאִם לֹא תִרְצֶה – 'תֵּן לָנוּ מְרֵבָה מִזֶּה'.

(נו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־תַּאֲחֶירוּ אֹתִי וַיהוָה הַצִּלֵּחַ דְּרַכִּי שְׁלַחְנִי וְאִלָּכָה לְאֹדְנִי:
 נו וַיֹּאמֶר לַהוֹן לֹא תִאֲחֶירוּ יְתִי וַיִּי אֲצִלָּח אֶרְחִי שְׁלַחְנִי וְאִיָּהָ לְנֹת רַבּוּנִי:

(נז) וַיֹּאמְרוּ נָקְרָא לַנַּעֲרָה וּנְשַׂאֲלָה אֶת־פִּיהָ:
 נז וַיֹּאמְרוּ נָקְרִי לַעֲוִלְמָתָא וּנְשַׁמְעֵה מַה דִּהִיא אִמָּרָה:

כש"י וּנְשַׂאֲלָה אֶת־פִּיהָ • מִכָּאן שָׂאִין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעֲתָה (ב"ר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 70)

שָׂאִין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעֲתָה (רש"י כד, נז) נִקְטַ "הָאִשָּׁה", אִף שֶׁרַבְּקָה הִיָּתָה אִזְ בַּת שְׁלֹשׁ (רש"י תולדות כה, ט). וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה בְּפָרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת (שם, כז) כְּתֹב רַש"י "כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קִטְנִים לֹא הָיוּ נִכְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אָדָם מְדַקְדָּק בָּהֶם מִה טִיבָם, כִּינן שֶׁנִּשְׁעָשׂוּ בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לַעֲבֹדֶת אֱלִילִים". מִשְׁמַע, שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֵין קִטְנוּת וּגְדֻלָּת תְּלוּי בְּגִיל ("ג שָׁנָה), אֶלָּא בְּטַבְעוֹ וְטִיבוֹ שֶׁל כָּל יָחִיד, וּבְאֵם מְדַקְדָּקִים בּוֹ וּמְפִירִים בְּמַעֲשָׂיו לְפָנֵי גִיל זֶה – הוּא נִחְשָׁב כְּבָר לְגָדוֹל (בַּדַּעַה). וְהִנֵּה, אֵלִיעֶזֶר הָרִי הִפִּיר אֶת רַבְּקָה עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהָ, וְאִם כֵּן הִיָּתָה כְּבָר "אִשָּׁה".

(נח) וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתִּלְכִּי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיָהּ:
 נח וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ הַתִּלְכִּי עִם גְּבִרָא הַדִּין וְאִמָּרָת אִיזִיל:

כש"י וְתֹאמַר אֵלָיָהּ • מַעֲצָמִי, וְאִף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְמִכִּירְתּוֹ]. וּבִיקְשׁוּ מִשְׁפַּחַת רַבְּקָה לְהִמָּתִין עִמָּה שָׁנָה שְׁלָמָה, מִשּׁוּם שֶׂכָּף הוּא הַדִּין, שְׁנוֹתֵינוּ לְבִתּוֹלָה זְמַן י"ב חֲדָשׁ עַד לְנִישׁוּאִין, כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְפָרְגָס (לְהַכִּין) אֶת עֲצָמָה בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות נז): אוֹ עֶשְׂרֹת. אִם לֹא תִסְבָּח לְהִמָּתִין לָהּ שָׁנָה, תִּמָּתִין לְכָל הַפָּחוֹת עֲשֻׁרָּה חֲדָשִׁים. וּמַעִיר רַש"י: וְאִם תֹּאמַר, שָׂמָא פְּנוּנָת הַפְּתוּב הִיא "יָמִים" מִמֶּשֶׁ, וְ"יָמִים אוֹ עֶשְׂרֹת" פִּירוּשׁוֹ "יּוֹמִים אוֹ עֶשְׂרֹת יָמִים"? אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כֵּן, כִּי עַל־פְּרָחַף 'עֶשְׂרֹת' הוּא זְמַן מוּעָט מִ"יָּמִים", שֶׁהָרִי דֶּרֶךְ הַמִּבְקָשִׁים הִיא

(נד) וַיִּלְּנוּ. כָּל לַשּׁוֹן 'לַיְנָה' שְׂבַמְקָרָא, אֵין מִשְׁמַעוּתָהּ אֶלָּא לַיְנָת לַיְלָה אַחַד:
 (נה) וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה. רַק אָחִיָּה וְאִמָּה הוֹזְכְּרוּ כֵּאן, וּבִתּוֹאֵל אָבִיהָ הֵיכָן הָיָה? אֶלָּא בִּתּוֹאֵל הָיָה רוֹצֵה לַעֲבֹב – לְהַתְנַגֵּד לַתָּה לֹא אֶת רַבְּקָה, וְכֹא מְלֹאךָ וְהִמִּיתוּ:
 יָמִים. שָׁנָה שְׁלָמָה קְרוּיָה יָמִים. כְּמוֹ – דּוּגְמָא לְכָף בְּמִקְרָא: 'וְהִיָּתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֵּם שָׁנָת מִמִּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ' (ויקרא כה, טז) [הַמּוֹכֵר בֵּית בָּעִיר הַמּוֹקֶפֶת חֹמָה, יָכוֹל לָשׁוּב וּלְגָאוֹל אוֹתוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה

לְבָקֵשׁ תַּחֲיִלָּה דָּבָר גָּדוֹל, וְאִם לֹא יִסְבָּח לְכָף יִתֵּן לְכָל הַפָּחוֹת אֶת הַמוּעָט, אֲבָל אֵין דֶּרֶךְ הַמִּבְקָשִׁים לְבָקֵשׁ תַּחֲיִלָּה דָּבָר מוּעָט, וְאִם לֹא תִרְצֶה תֵּן לָנוּ מְרֵבָה מִזֶּה (רא"ם): (נו) וּנְשַׂאֲלָה אֶת פִּיהָ. מִתּוֹךְ שֶׁהוֹזְכְּרוּ לְשִׂאוֹל אֶת הַנַּעֲרָה עֲצָמָה, מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוֹד שָׂאִין מִשִּׂיאִין – אֵין מוֹסְרִים לְנִישׁוּאִין אֶת הָאִשָּׁה שְׁלֹא בְּרִצּוֹנָה, וְאִפִּילוּ הִיא קִטְנוּהָ, אֶלָּא מִדַּעֲתָהּ וּבְהִסְבָּחָתָהּ בְּלָבָד (ב"ר) (רא"ם):

(נח) וְתֹאמַר אֵלָיָהּ. לֹא הִשִּׁיבָה רַק בְּלָשׁוֹן הַסְּבָמָה בְּלָבָד, אֶלָּא אִמָּרָה

נט וישלחו ית רבקה אמתהון וית מנקמה וית
עבדא דאברהם וית גבורהי:

(נט) וישלחו את־רבקה אִתָּהָם ואת־מִנְקָתָהּ ואת־
עַבְד אֲבִרָהָם ואת־אֲנָשָׁיו:

ס ויברכו ית רבקה ואמרו לה אַחְתָּנָא אַתְּ
הוּי לְאַלְפִין וְלִרְבִּין וִירְתוֹן בְּנִיכִי ית קרוי
סנאיהון:

(ס) ויברכו את־רבקה ויאמרו לָהּ אַחְתָּנֹנוּ אַתְּ הִי
לְאַלְפֵי רַבְכָּה וְיִירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׁעַר שְׁנָאיו:

סז אַתְּ הִי לְאַלְפֵי רַבְכָּה • אַתְּ וְזֶרַעְךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה שְׁנָאִי לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמִּזְרִיחַ: "הַרְבֵּה אַרְבָּה
אַת זרעך וגו'", יהי רצון שיהיה אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת.

סח וקמת רבקה ועולמיתהא ורכיבא על
גמליא ואזלא בטר גברא ודבר עבדא ית
רבקה ואזל:

(סח) וַתָּקָם רַבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכְּבֶנָּה עַל־הַגְּמָלִים
וַתֵּלְכֶנָּה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיֵּלֶךְ:

סב ויצחק אתא ממתוהי (נ"י על במתוהי)
מבירא דמלאך קימא אתחזי עלה והוא
יתב פארע דרומא:

(סב) וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לְחֵי רְאִי וְהוּא יוֹשֵׁב
בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:

סג מבווא באר לחי רא"י שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה (בראשית רבה). יושב בארץ הנגב.
קרוב לאותו באר, שנאמר: (לעיל כ) "ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור", ושם היה
הבאר, שנאמר: "הנה בין קדש ובין ברד".

סד ונפק יצחק לצלעה בחקלא למפני
רמשא וזקף עינוהי וחזא והא גמליא אתן:

(סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא
עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים:

סז לָשׁוּחַ • (כ"ד) לָשׁוּחַ תַּפְלָה, כְּמוֹ: (תהלים קב) "ישפך שיחו".

סד וזקפת רבקה ית עינהא וחזת ית יצחק
ואתרכינת מעל גמלא:

(סד) וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל
מֵעַל הַגְּמֵל:

סז ותרא את־יצחק. ראתה אותו הדור, ותהא (ספרים אחרים: ותמהה) מפניו (כ"ד). ותפל. השמיטה עצמה
לארץ, בתרגומו: 'ואתרכינת', הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו: "הטינא כדף", ארכיני,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

במקרא: **ישפוך שיחו** (תהלים קב, א)
שפירושו 'תפילתו', שיחתו אל הקב"ה:
(סד) **ותרא את יצחק. ראתה אותו**
שהוא **הדור** ונאה, והיתה **תוהא**
(ס"א: **ותמהה**) – משתוממת ונדהמת
מפניו (כ"ד):
ותפל. אין פירושו שנפלה עד לארץ,
אלא **השמיטה עצמה** והתכופפה
לארץ, **בתרגומו** באונקלוס:
'ואתרכינת', כלומר **שהטתה עצמה**
לארץ תוף כדי שיהיה על הגמל, ולא
הגיעה עד הקרקע, והוא **כמו** שתרגם
אונקלוס אצל **'הטינא כדף'** –
'ארכיני', וכן תרגם אצל **'ויט שמים'**
(תהלים יח, י) – **'וארכיני'**, לשון שפירושו

ואשר שם נאמר (לעיל טו, יד) 'על בן קרא
לבאר באר לחי רא"י, וכינה הפתוח
את המקום בשם שנתנה לו הגר, כדי
לרמוז בזה שהלך יצחק להביא את
הגר לאברהם אביו שישאנה שנית
(ראה להלן בה, א, וברש"י שם) (כ"ד) (משכ"ל):
יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו
באר שעליו ישבה הגר במדבר, שכן
נאמר (לעיל כ, א) **ויסע משם אברהם**
ארצה הנגב וישב בין קדש ובין
שור, ושם היה הבאר הזה, שעליו
נאמר (שם טו, יד) **הנה בין קדש ובין**
ברד, ו'ברד' הוא 'שור' (רא"ם):
(סג) **לָשׁוּחַ**. להתפלל. 'שיחה' הוא
לשון תפלה (כ"ד). **כמו** שאנו מוצאים

'אלך' כלומר **מעצמי, ואף אם אינכם**
רוצים (רא"ם):
(ס) **אתְּ הִי לְאַלְפֵי רַבְכָּה**. הוסיפו
מילת 'את' לפי שאין זו ברכה חדשה
שברכו אותה מעצמם, אלא כלומר,
את זרעך תקבלו אותה המזריה
שנאמר לאברהם בהר המזריה
'והרבה ארבה את זרעך וגו' (לעיל כב,
יז, ועיקר הדגש הוא על 'את', את
תהי וזאת שתתקיים בך ברכת 'אלפי
רבקה; יהי רצון שיהא אותו הזרע
ממך ולא מאשה אחרת (רא"ם):
(סב) **מבוא באר לחי רא"י**. חזר
מהליכתו אל 'באר לחי רא"י', שהוא
הבאר שעליו נגלה המלאך אל הגר,

(שמואל ב כב) "וַיֵּט שָׁמַיִם", 'וְאַרְבִּין', לְשׁוֹן מוֹטָה לְאַרְץ, וְדוּמָה לוֹ: (תהלים לו) "כִּי יָפֵל לֹא יוֹטֵל", כְּלוּמָר אִם יִטָּה לְאַרְץ, לֹא יִגִּיעַ עַד הַקֶּרֶקַע.

סו וְאַמְרַת לְעַבְדָּא מִן גְּבֵרָא דִּיכִי דְמַהֲלֵךְ בְּחֻקָּא לְקַדְמוֹתָנָא וְאַמְרַת עַבְדָּא הוּא רְבוּנִי וְנִסְיַבְתָּ עֵיפָא וְאַתְּכַסִּיאת:

(סו) וְתֹאמַר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּזֶה הַהֵלֶךְ בַּשָּׂדֶה לְקִרְאָתִינוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצֵּעִיר וַתִּתְּכֶם:

כז"א וַתִּתְּכֶם • לְשׁוֹן וַתִּתְּפַעֵל, כְּמוֹ: "וַתִּקְבֵּר", "וַתִּשְׁבֵּר".

סו וַאֲשַׁעְי עַבְדָּא לִיצְחָק יֵת כָּל פְּתִגְמִיָּא דִּי עַבְדָּ:

(סו) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:

כז"א וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד • גָּלָה לוֹ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ וְשֶׁנִּדְמְנָה לוֹ רִבְקָה בַּתְּפִלָּתוֹ.

סו וְאַעֲלֵה יִצְחָק לְמִשְׁכָּנָא וְחִזָּא וְהָא תְּקַנִּין עוֹבְדֵהָא כְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמָּה וְנִסְיַב יֵת רִבְקָה וְהוּת לָהּ לְאַתָּו וְרַחֲמִיָּה וְאַתְנַחֵם יִצְחָק בְּתֵר דְּמִיתָת אִמָּה:

(סו) וַיְבֹאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

כז"א הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ • "וַיְבִיאָהּ הָאֵהָלָה", וְהִיא הָיָה שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוּמָר וְנַעֲשִׂית דְּגַמַּת שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָׂרָה קִיָּמָה, הָיָה גַּר דְּלוּק מַעְרֵב שְׁבֵת לְעָרֵב שְׁבֵת, וּבְרָכָה מִצּוּיָה בַּעֲסָה וְעָנָן קָשׁוּר עַל הָאֵהָל, וּמִשְׁמַתָּה פִּסְקוֹ, וּכְשֶׁבִּאת רִבְקָה חֲזָרוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) • אַחֲרֵי אִמּוֹ • דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ שָׁל אָדָם קִיָּמָה, כְּרוּךְ הוּא אֲצִלָּה, וּמִשְׁמַתָּה הוּא מִתְּנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ.

♦ יום שישי כ"א מרחשון ♦

כה (א) וַיִּסֹּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָהָ קַטּוּרָה: אֶוְאִוִּסִּיף אַבְרָהָם וְנִסְיַב אֶתְתָּא וַיִּשְׁמָהָ קַטּוּרָה:

כז"א קַטּוּרָה • זֶה הָגֵר, וְנִקְרָאת 'קַטּוּרָה', עַל שֵׁם שְׁנָאִים מַעֲשִׂיָּה כְּקַטְרֶת. וְשֶׁקִּשְׂרָה פְתַחָה, שְׁלֹא נִדְוָגָה לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁפָּרְשָׁה מֵאַבְרָהָם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הָיָה קָשׁוּר עַל הָאֵהָל, וּמִשְׁמַתָּה שָׂרָה פִּסְקוֹ כָּל אֲלָהּ, וַעֲתָה כְּשֶׁבִּאת רִבְקָה חֲזָרוּ שׁוּב הַנִּסִּים הִלְלוּ לַהּוֹפִיעַ בְּאֵהָל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּחִיָּיָה שֶׁל שָׂרָה (ב"ר):

אַחֲרֵי אִמּוֹ. דֶּרֶךְ אֶרֶץ – מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ שָׁל אָדָם קִיָּמָה, כְּרוּךְ הוּא אֲצִלָּה – הִרְיָהוּ קָשׁוּר אֲלֵיָּהּ, וּמִשְׁמַתָּה אִמּוֹ, הוּא מִתְּנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ:

כה (א) קַטּוּרָה. זֶה הָגֵר. וְנִקְרָאת כָּאֵן בְּשֵׁם 'קַטּוּרָה', מִלְּשׁוֹן 'קַטְרֶת', עַל שֵׁם שְׁנָאִים – מִשְׁבּוּחִים מַעֲשִׂיָּה כְּקַטְרֶת (ב"ר), וְכֵן מִלְּשׁוֹן 'קַטְרֶת' [שֶׁתִּרְגְּמוּ 'קַטְרֶת' (רֵאשִׁית לַחֲזָן לַח. כח)], עַל שֵׁם שֶׁקִּשְׂרָה פְתַחָה, כְּלוּמָר שְׁלֹא

לוֹ הָאָרֶץ וּבָיוֹם אַחַד הִגִּיעַ עַד חָרָן, וְשֶׁנִּדְמְנָה לוֹ רִבְקָה בַּשָּׁעַת תְּפִלָּתוֹ (לְעִיל פִּסְקוֹ טו וּבִרְשִׁי"י שֵׁם) (ב"ר):

(סו) הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ. אֵין בְּוֹנֵת הַכְּתוּב רַק שֶׁהִבִּיאָה לְאֵהָלָה שֶׁל שָׂרָה, אֲלָא כְּלוּמָר וַיְבִיאָהּ הָאֵהָלָה – וְהִיא הָיָה שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוּמָר, וְכִיּוֹן שֶׁהִבִּיאָה נַעֲשִׂית רִבְקָה כְּדוּגְמַת שָׂרָה אִמּוֹ. שָׁכָן, כָּל זְמַן שֶׁשָׂרָה הָיְתָה קִיָּמָה, הָיָה מִתְּקַיִּימִים בְּאֵהָל זֶה שֶׁלֹּשָׁה נְסִים: שֶׁהָיָה גַּר דְּלוּק בּוֹ כְּמִשְׁךְ כָּל הַשְּׁבִיעַ מִהַדְּלָקָתוֹ בְּעָרֵב שְׁבֵת עַד לְעָרֵב־שְׁבֵת הַבָּאָה, וּבְרָכָה מִיּוֹחֲדָת הָיְתָה מִצּוּיָה בְּעִסָּה – שֶׁנִּתְרַבְּתָה וְגִדְּלָה הָעִסָּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁעָשְׂתָה, וְעָנָן שֶׁל הַשָּׂרָת הַשְּׂכִינָה

מוֹטָה וְכַפּוּף לְאַרְץ אֶף אֵינוֹ מוֹטֵל עַל הַקֶּרֶקַע. וְדוּמָה לוֹ – דּוּגְמָא דּוּמָה לְלִשׁוֹן 'נְפִילָה' שֶׁאֵינָה אֲלָא הִטָּיָה: כִּי יָפֵל לֹא יוֹטֵל (תהלים לו, כד), כְּלוּמָר, אֶף אִם יִטָּה לְאַרְץ, לֹא יִגִּיעַ עַד הַקֶּרֶקַע (רֵאשִׁית):

(סו) וַתִּתְּכֶם. לְשׁוֹן וַתִּתְּפַעֵל, בִּיטָה אֶת עֲצָמָהּ. וְהוּא חִיבּוּר 'פַּעַל' וְנִפְעַל' בְּלִשׁוֹן אֶחָד, שֶׁמִּלְכָּד 'עֲשִׂית הַפַּעּוּלָה' (בִּיטָה) יֵשׁ בּוֹ גַּם 'קִבְּלַת הַפַּעּוּלָה' (נִתְפַּסְּתָה). בְּדוּמָה לְבָנִין נִפְעַל' – כְּמוֹ 'וַתִּקְבֵּר' (נִקְבְּרָה) 'וַתִּשְׁבֵּר' (נִשְׁבְּרָה) – הַמּוּרָה עַל קִבְּלַת הַפַּעּוּלָה:

(סו) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיצְחָק אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה. גָּלָה לוֹ אֵת כָּל הַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, שֶׁקִּפְצָה (נִתְקַצְּרָה)

זו הגר (רש"י כה, א)

יש לשאל, מניין לו שהכונה להגר. ויש לומר, דהנה אברהם אבינו הצליח להכניס אנשים רבים תחת כנפי השכינה, ומוכן, במפלשפון וקל-וחמור, שהיתה לו השפעה גדולה על אנשי ביתו (וישמעאל עשה תשובה בחייו). וקשה: כיצד יתכן הדבר שהגר חזרה לגלולי בית אביה, ואברהם לא הצליח להשפיע עליה לחזור בתשובה. על זה אומר רש"י שהיא אכן חזרה בתשובה, ולכן קוראת לה התורה "קטורה", כדי לרמז שעכשו כבר היו מעשיה נאים כקטרת.

(ב) ותלד לו את-זמרן ואת-יקשן ואת-מדן ואת-מדין
מדין ואת-ישבק ואת-שוח:

(ג) ויקשן ילד את-שכא ואת-ידן ובני דדן היו
אשורם ולטושם ולאמים:

כ"א אשורם ולטושם • שם ראשי אמות (כ"ד). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא, שפרש למשירין לשון מחנה. ואם תאמר שאינו בן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף והוסיפו אל"ף בראשם, כמו: "חומת אנף", שהוא מן "נכה רגלים", וכמו "אסוף שמן", שהוא מן "ורחצת וסכת". ולטושם • הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר: (שמואל א' ל) "והנה נטושים על-פני כל-הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו.

(ד) ובני מדין עיפה ועפר וחנף ואבידע ואלדעה
כל-אלה בני קטורה:

(ה) ויתן אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק:

כ"א ויתן אברהם וגו' • אמר רבי נחמיה: 'ברפת דאטיקי' נתן לו, שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם: "והיה ברכה", הברכות מסורות בידיך לברך את מי שתצא, ואברהם מסר ליצחק.

(ו) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם
מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה
אל-ארץ קדם:

כ"א הפלגשים • (כ"ד) חסר בתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר, היא קטורה. נשים, בכתבה, פלגשים,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ואת הכח לברך בהן, ליצחק (כ"ד)
(רא"ש):

(ו) הפילגשים. חסר בתיב [כף הוא
ה'בתיב' על-פי המדרש, בלא יו"ד],
כדי למעט מלשון הריבוי, ולומר שלא
היתה לו אלא פילגש אחת; היא
הגר, היא קטורה – שהגר וקטורה לא
היו שתיים אלא אחת (כ"ד). ובמה נבדלו
נשים ופילגשים? נשים הן אלו
שנישאו בכתובה, ופילגשים הן אלו
שנישאו בלא כתובה, כדאמרינן
בסנהדרין (דף כ"א) בנשים ופילגשים

לו כל נכסיו (ראה רש"י לעיל כ"ד, י), מה
הוסיף לתת לו עוד? אמר רבי נחמיה,
נתינה זו אינה של נכסים, אלא ברפת
דינאטיקי נתן לו – מסר לו אברהם
את הברכות במתנת 'דינאטיקי' [=מתנת
שכיב מרע, צוואת הנוטה למות
שאינה צריכה קנן אלא דיבור בלבד],
והיא הברכה שאמר לו הקדוש-
ברוך-הוא לאברהם 'והיה ברכה'
(לעיל יב, ב), שפירושו הברכות מסורות
בידיך לברך את כל מי שתצא,
ואברהם מסר – את הברכות הללו,

נזדווגה לשום אדם מיום שפירשה
מאברהם עד שחזרה אליה:

(ג) אשורם ולטושם. אין אלו שמותם
הפרטיים של בני דדן, אלא שם של
ראשי אומות שיצאו מהם (כ"ד), ומוסיף
רש"י: ותרגום של אונקלוס [שתרגם:
למשירין ולשכונין ולגנן], והוא על
שם מנהגי חיותם; שהיו הולכים מחנות
(נוסעים בשירות), יושבי אהלים,
ושוכני איים], אין לי דרך ליישוב
כראוי על פי לשון המקרא:

(ה) ויתן אברהם וגו'. כיון שבבר נתן

בְּלֹא כְּתוּבָה, כְּדֹאמְרֵינוּ בְּסִנְהֶדְרִין (דף כא) בְּנָשִׁים וּפְלִגְשִׁים דְּדוֹד. נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנָת • פָּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ: שֵׁם טַמָּאָה מָסַר לָהֶם (שם נצ). דָּבָר אַחֵר: מִה שֶׁנָּתַן לוֹ עַל אֲדוּת שָׂרָה וּשְׂאֵר מִתְּנֹת שֶׁנָּתַנוּ לוֹ, הַכֹּל נָתַן לָהֶם, שְׁלֹא רָצָה לְהֵנוּת מֵהֶם.

(ז) וַיֹּאמֶר יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים: וַיֹּאמְרוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבָרְהָם דְּחַיָּא מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִין:

כ"א מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים • בֵּן ק' בְּכָן ע', וּבֵן ע' בְּכָן ה' בְּלֹא חֶטֶא.

(ח) וַיִּגְוַע וַיָּמָת אֲבָרְהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשֹׁבֵעַ וַיֵּאסֶף אֶל־עַמּוּי: ח וַתִּתְּנֵהוּ וַיָּמָת אֲבָרְהָם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיב וְשֹׁבֵעַ יוֹמִין וְאַתְּכֵנִישׁ לְעַמָּה:

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בָּנוֹי אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שָׂרָה עֶפְרָן בֶּן־צַחֵר הַחֲתָנִי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא: ט וַיִּקְבְּרוּ יְתָה יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹחֵי מַעֲרַת כַּפְלֵתָא בַּחֲקֵל עֶפְרָן בֶּר צַחֵר חֲתָנָהּ דִּי עַל אִפִּי מִמְרָא:

כ"א יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל • (כ"ה) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה יִשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאֲבָרְהָם.

(י) הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אֲבָרְהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׁמָה קָבַר אֲבָרְהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: י חֲקֵלָא דִּי זָבֵן אֲבָרְהָם מִן בְּנֵי חֲתָנָהּ תַּמָּן אֲתַקְבֵּר אֲבָרְהָם וְשָׂרָה אִתְּהָ:

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרְהָם וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בָּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רְאִי: יא וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרְהָם וַיִּבְרַךְ וַיִּשְׁמַעְאֵל וַיִּבְרַךְ יְיָ יְתָ יִצְחָק בְּרָה וַיְתֵב יִצְחָק עִם בְּיָרָא דְּמַלְאָךְ קִנְיָא אִתְּחַזִּי עֲלָה:

כ"א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרְהָם וַיִּבְרַךְ וַיִּגְוֹ • נִחְמוּ תַנְחוּמֵי אֲבָלִים. (סוטה יד) דָּבָר אַחֵר: אֶף־עַל־פִּי שְׁמַסֵּר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרָכוֹת לְאֲבָרְהָם, נִתְיָרָא לְבָרַךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֶשׂוֹ יוֹצֵא מִמְּנוֹ. אָמַר: 'יָבֵא בְּעַל הַבְּרָכוֹת וַיִּבְרַךְ אֶת אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּעֵינָיו', וְכֹא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וַיִּבְרַכוּ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(ט) יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל. לשון הכתוב מורה שהלך יצחק לפני ישמעאל, מפני שיש ללמוד ששעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק בדרך כבוד לפניו, ותשובתו של ישמעאל בחיי אברהם – זו היא 'שיבה טובה' שנאמרה באברהם (לעיל פסוק ח. וראה לעיל טו, טז. וברשי"ש שם) (כ"ה):

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבָרְהָם וַיִּבְרַךְ וַיִּגְוֹ. כיון שמת אברהם, ברכו, כלומר נחמו תנחומי אבליים – ברכו בברכת אבליים, שיתנחמו ולא יוסיפו להתאבל עוד. דבר אחר – דרך אחרת לפרש את הדברים, שהוצרך הקב"ה לברך את יצחק, משום שאברהם עצמו לא

שלא רצה ליהנות מהם בעצמו, וגם ליצחק לא נתנם:

(ז) מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים. לא מנה הכתוב את כל השנים יחדיו: 'מֵאָה וְשִׁבְעִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים', אלא הזכיר כל מנין בנפרד: 'מֵאָה שָׁנָה', 'שִׁבְעִים שָׁנָה', 'חֲמֵשׁ שָׁנִים'. ללמד שכל אחד מהם יש בו לימוד מיוחד על חיי אברהם. ורמז בזה, שאף בהיותו בן ק' שנה, היה נדמה בבן ע' ולענין כח, שלא הוחלש כוחו בזקנותו, ואף פשה בן ע' שנה, היה נדמה בבן ה' לענין חסא, בשם שכן חמש אין בו חסא, אף בהיות אברהם בן שבעים שנה היה בלא חסא:

דוד – שנאמר (שמואל ב' ז, יג) 'ויקח דוד עוד פלגשים ונשים'; נשים בכתובה ופילגשים שלא בכתובה:

נתן אברהם מתנות. אחר שקבר נתן ליצחק את הכל, מה נתן לבני הפילגשים? פירושו רבותינו, כי שם של טומאה הנצרך לענייני פישוף ומעשה שדים מסר להם (סנהדרין צא.) [המועיל להתגבר עליהם שלא יזיקו] (רא"ם, גר"א). דבר אחר – דרך אחרת לפרש את הדברים, שנתן להם את 'המתנות' שקיבל, והם כל מה שניתן לו לאברהם על אדוות שרה – לכבודו של שר, ושאר מתנות שנתנו לו, את הכל נתן להם, משום

♦ שבת קודש כ"ב מרחשון ♦

יב ואליו תולדת ישמעאל בר אברהם די
ילידת הגר מצרתא אמתא דשרה לאברהם:

יג ואליו שמעון בני ישמעאל בשמהתהון
לתולדתהון בוכרא דישמעאל נביות וקדר
ואדבאל ומכשם:

יד ומשמע ודומה ומשא:

טו חדר ותימא יטור נפיש וקדמה:

טז אליו אנון בני ישמעאל ואליו שמעהתהון
בפצחיהון ובכרביהון תרין עשר ובכרבי
לאמיהון:

יז ואליו שני חיי ישמעאל מאה ותלתין
ושבע שנים ואתנגיד ומית ואתכניש לעמה:

(יב) ואלה תולדת ישמעאל בן-אברהם אשר ילדה
הגר המצרית שפחת שרה לאברהם:

(יג) ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדתם
בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומכשם:

יז ואלה שמותם לתולדתם • סדר לדתן זה אחר זה.

(יד) ומשמע ודומה ומשא:

(טו) חדר ותימא יטור נפיש וקדמה:

(טז) ואלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחרציהם
ובטירתם שנים-עשר נשיאם לאמותם:

יז ואלה שמותם לתולדתם • פצחו ורננו". (צח)

(יז) ואלה שני חיי ישמעאל מאה ושנים
ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל-עמיו:

יז ואלה שני חיי ישמעאל וגו' • אמר רבי חייא בר אבא: למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי ליחס
בהם שנותיו של יעקב. משנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר י"ד שנה כשפרש מאביו
קדם שבא אצל לבן, שהרי כשפרש יעקב מאביו, מת ישמעאל, שנאמר: "וילך עשו אל ישמעאל וגו'"
כמו שמפרש בסוף 'מגלה נקראת' (ורש"י הביא בסוף פרשת תולדות) • ויגוע • לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים.

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

חשבון שנותיו של ישמעאל למדנו
שכשהלך לחרן שמש יעקב (למד
תורה) בבית עבר י"ד שנה כשפרש
מאביו קודם שבא אצל לבן, שהרי
כשפרש יעקב מאביו ללכת לחרן,
באותו הזמן מת ישמעאל, שנאמר
(למדן כח, ט) וילך עשו אל ישמעאל וגו',
כמו שמפרש בסוף מגלה נקראת
(מגילה יז) [ראה רש"י סוף פרשת
תולדות (להלן כח, ט)]:

ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא
במיתת צדיקים, מכאן אנו למדים
שישמעאל חור בתשובה ומת בצדיק:

(ערים) פתוחים שאין להם חומה
[שלא כ'טירות' שהם כרפים מבוצרים
ומוקפים חומה]. ותרגומו באונקלוס:
'בפצחיהון'. כלומר בערים שהם
מפוצחים, ופירוש הוא לשון פתיחה,
כמו שאנו מוצאים במקרא: 'פצחו
ורננו' (תהלים צח, ד) [פתחו פה לשיר
ולזמר]:

(יז) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'.
אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו
שנותיו של ישמעאל? כדי ליחס
בהן - לחשב לפיהם את שנותיו של
יעקב ואת קורות חייו. שבן, מתוך

ברכו, שאף-על-פי שמסר הקדוש-
ברוך הוא את הברכות לאברהם,
נתיירא אברהם לברך את יצחק
ולמסור לו את הברכות הללו, מפני
שצפה את עשו יוצא ממנו, לכה
אמר אברהם: 'יבא הקב"ה בעל
הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו
לברכו', ובא הקדוש-ברוך הוא
ליצחק ויברכו:

(יג) בשמותם לתולדותם. כלומר,
שמותיהם נמנים כאן לפי סדר לידתן
זה אחר זה (רא"ם):

(טז) בחרציהם. 'חרצים' הם כרבים

(יה) וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם יח וַשִּׁירוּ מַחְוִילָה עַד חֲגָרָא דִּי עַל אֲפִי מִצְרַיִם קִטִּי לְאֶתוֹר עַל אֲפִי כָל אַחוּהִי
בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפֹל:
שָׂרָא: פ פ פ

רש"י נָפֹל • שָׁכַן כְּמוֹ: (שופטים ז) "וּמִדָּן וְעַמְלֵק וְכָל בְּנֵי קְדָם נֹפְלִים בְּעַמְק". כָּאן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן נְפִילָה, וְלִהְלֹן הוּא אוֹמֵר: "וְעַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו יִשְׁכֵּן", עַד שֶׁלֹּא מֵת אַבְרָהָם, "יִשְׁכֵּן", מִשְׁמַת אַבְרָהָם, "נָפֹל":

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

הפטרה לפרשת חיי שרה לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפס בעמ' קעמ

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יה) נָפֹל. פִּירוּשׁוֹ שָׁכַן – הִשְׁתַּכַּן וְהִתְיַשֵּׁב. כְּמוֹ – דְּיוֹגְמָא בְּמִקְרָא לְלִשׁוֹן נְפִילָה בְּמִשְׁמָעוֹת זֹ: 'וּמִדָּן וְעַמְלֵק וְבְנֵי קְדָם נֹפְלִים בְּעַמְק' (שופטים ז, יב) [שוכנים ויושבים בעמק].
וְלָמָּה שִׁינָּה הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ, שְׂפָאן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן נְפִילָה, וְלִהְלֹן (לעיל טז, יב) הוּא אוֹמֵר: 'עַל פְּנֵי כָל אֲחָיו יִשְׁכֹּן'? אֵלָּא עַד שֶׁלֹּא מֵת אַבְרָהָם – כָּל עוֹד שְׂאֵבְרָהֶם אֲבִיו הָיָה חַי, נִקְטָ

בו הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'יִשְׁכֹּן', כְּלוֹמֵר וְשִׁיבָה הַמִּתְקַיֵּימָת; אִךְ מִשְׁמַת אַבְרָהָם – נִקְטָ בו הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'נָפֹל' – שִׁישׁ בְּמִשְׁמָעוֹ גַּם 'נְפִילָה', שֶׁיֵּרֵד מִגְדוּלָתוֹ וְלֹא הָיָה חָשׁוּב בְּאֶרֶץ כְּבִתְחִילָה (יפ"ח):

אגרות קודש

ב"ה, ג' כסלו, תשי"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מב' כסלו, בו כותב אודות מצב הדחוק בפרנסה.

וכבר כתבתי לכמה, שבאם היו מתרגלים לבשר טובות ולכתוב מזה לעתים תכופות, היו ממעטים או גם כלל לא לבוא בכתובים בהתקרבות ובהתקשרות ע"י כתיבה על אודות היפך בשו"ט, וק"ל.

ובכל אופן ידועה העצה היעוצה להרבות בצדקה, ועד כמה שלא יהי' קשה, להרבות עכ"פ בפרוטות אחדות יותר, מהרגלו בזה בעבר, ומהזמנים המסוגלים לזה, הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר.

ועוד והוא העיקר להתחזק בבטחון בהשי"ת הזן ומפרנס לכל בטוב בחן ובחסד וברחמים, ובפרט ע"פ המובן בענין דהשגחה פרטית, ונתבאר הענין בתורת החסידות שהוא על כל אחד ואחת ולפרטי פרטיו, וידוע פתגם הנפלא של כ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפס בהיום יום, כ"ח חשוון) שזהו משלים הכוונה העליונה, עיי"ש, וחוזק בטחון מוסיף עוד יותר בהנ"ל.

ובפרט שנמצאים אנו בחדש כסלו, והשנה היא שנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעל שם טוב, הנה כל הוספה ביחוד בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, שהיא אילנא דחיי דלית תמן לא קושיא ולא העלמות והסתרים, יוסיף עוד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי שרה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז מרחשון מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט מרחשון מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז מרחשון מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' מרחשון מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח מרחשון מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א מרחשון מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב מרחשון פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז	

יום ראשון ט"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמז, והנה יש עוד... עד עמ' 294, כוכבים:

37 עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו, שנעשו עובדי ה' על
38 ידי תורתו ועבודתו. - הרי בשעה שהאורות העליונים
39 מתורתו ועבודתו של הצדיק מתגלים, הם מאירים על כל
40 התלמידים שנעשו על-ידי התורה והעבודה עובדי ה', והארה
41 זו ש - מאירה עליהם
42 מלמעלה, - למרות

43 שהיא בבחינת "מקיף",
44 מכנסת בלבם הרהורי
45 השוכה ומעשים טובים,
46 וכל המעשים טובים
47 הנולדים - ונוצרים,
48 מהארה זו שמאירה
49 מאורות הורעים בשדה
50 - של "חלל תפוחין"
51 קדישין, הנזכר לעיל -
52 נקרא "גידולי גידולין". -
53 שכן, האורות עצמם הם
54 הרי "גידולין" מזריעתו של
55 הצדיק, והמעשים הטובים
56 הבאים מההארה של
57 האורות הם "גידולי
58 גידולין", והארה זו היא
59 בעולם והסתר גדול³⁵,
60 כמו שממש המאיר
61 לבוכבים מתחת לארץ,
62 כדאיתא - כפי המובא

63 בתקונים³⁶ על משה רבנו עליו השלום, שאחר פטירתו
64 מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא - דור דור, לששים
65 רבוא נשמות, - לשש מאות אלף נשמות, שהן שרשים שכל
66 שאר הנשמות הן ניצוצות מנשמות שרשיות אלו, כפי שהוסבר
67 בפרק ל"ז בחלק ראשון של ספר ה"תניא", כמו שממש המאיר
68 מתחת לארץ לששים רבוא בוכבים: - הרי כפי שנאמר
69 בזהר על משה רבנו, כך הדבר גם בצדיקים המאירים ל"גידולי
70 גידולין", לתלמידים ולתלמידי תלמידים וכו', המקבלים
71 מהארת תורתו ועבודתו כשהם מתנהגים בהתאם להוראותיו
72 בעניני תורה ועבודה.

1 והנה, יש עוד בחינת הארה - המאירה לתלמידיו, - אחרי
2 הסתלקות הצדיק, רק שאינה מתלבשת בתוך ממש³⁴ ממש
3 כראשונה, - כמו ההארה הראשונה המאירה לתלמידים
4 מרוחו של הצדיק, הבאה בפנימיות במדות אמונה, יראה
5 ואהבה של התלמיד,
6 ואילו ההארה השניה

7 איננה מתלבשת
8 בפנימיות, רק מאירה
9 עליהם מלמעלה, -
10 בבחינת "מקיף", שכן היא
11 למעלה
12 ממדריגתם, והיא מעלית
13 רוחו ונשמתו - של
14 הצדיק, למקור חצבו, -
15 למקור שממנו באות
16 הנשמה והרוח, דהיינו
17 ל"חלל תפוחין קדישין",
18 - ל"מלכות דאצילות",
19 מקור הנשמות, הנקראת
20 שדה של "תפוחין"
21 קדישין, ועל-ידיה -
22 שהנשמה עולה שם,
23 נעשה שם יחוד, -
24 ש"מלכות" מתייחדת עם
25 מה שלמעלה ממנה, על-
26 ידי העלאת "מין

27 נוקבין" - התעוררות של אלקות, מכל מעשיו ותורתו
28 ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, - כפי שיסביר להלן בסימן
29 כ"ה, שכל יגיעתו של האדם מה שעבדה נפשו במשך ימי חייו
30 ו"פעל" למעלה, אשר במשך ימי חייו היה זה באופן של העלם
31 והסתה - הרי זה מתגלה ומאיר בשעת הפטירה וההסתלקות,
32 ונזרעו ב"חלל תפוחין קדישין" - במקור הנשמה, אורות
33 עליונים מאד, לעמית - ועל-ידי אורות תחתונים, - שבאו
34 מהצדיק, אשר הם תורתו ועבודתו. - הרי שעל-ידי תורתו
35 ועבודתו נזרעו למעלה אורות נעלים ביותר, והם מתגלים
36 ונמשכים למטה בשעת פטירתו והסתלקותו, והארת אורות

34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי המקשר תלמיד ורב הוא שכל התלמיד שמתבונן בתורת ושלם ודעת רבו". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לתרץ - כשמאיר יחוד שבאצ"י באדם למטה (ועד למעשה "מע"ט" שלו) - ה"ז לכאורה יותר מגילוי אלי" (שזהו למטה מאצ"י) ואפילו מגילוי שרש נשמתו שבאצ"י (שהרי המדובר ביחוד שבאצ"י שכל יחוד נמשך מלמע' ממקום היחוד) וצ"ל לא רק "הרהורי תשובה ומע"ט", כ"א אן אנדער מענטש לגמרי! והביאור דוגמת השמש (שבמקומה - יום) המאיר לכוכבים (שבמקומם - לילה גם כשמאיר השמש) מתחת (לובהפסקה) ארץ (בין השמש והכוכבים) .. מרע"ה (אצ"י) כו'. ומוסיף "לס"ר" - שמזה ראי' לכל תלמידיו. ומוסיף בכל דרא ודרא - ראה ר"פ מ"ב: בכל דור ודור... בגו"ג של חכמי הדור - כבנדר"ב באגה"ק". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהערות ותיקונים בדרך אפשר": לע"ע מצאתי כל הענין בזה"ג רעג, א. וראה שם רטז, ב. ובתיקונים (תס"ט קיב, א. קד, א. ת"ע קלח, א) מצאתי רק חלק מהמבואר - ואולי טעות המעתיק הוא באגה"ק, ונשתרבו לו ממש"כ בתניא פמ"ד בתיקונים".

יום שני י"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 294, כח למה נסמכה... עד עמ' קמח, מנוגה:

41 – פרשת פרה אדומה, לְפָרֶשֶׁת חֲטָאֵת הַנִּעְשָׂה בַּפָּנִים עַל גְּבִי
42 הַמִּזְבֵּחַ – שהיא כִּפְרָה מִמֶּשׁ. – המלים "כפרה ממש" יכולים
43 לפרש, שהן מוסבות על המזבח – שהחטאת נעשה על מזבח
44 הכפרה, או כפי שנוח יותר לפרש, שזה מוסב על החטאת,
45 שהחטאת היא "כפרה
46 ממש" (שלא כפי שהדבר
47 בפרה אדומה שהיא
48 בעיקר ענין של טהרה).
49 כדי לתרץ שאלה זו –
50 יסביר רבנו הזקן, שענין
51 הקרבנות הוא "העלאת
52 מ"ן" (התעוררות מלמטה),
53 מנפש הבהמה שבקליפת
54 "נוגה", העולה לשרשה
55 וממשיכה אור פנימי
56 בעולם, אור שיכול
57 להתלבש בפנימיות
58 בעולם (שלכן נקראים
59 הקרבנות "אכילת מזבח",
60 שהם ענין של אכילה,
61 שהיא אור פנימי, אור כזה
62 כשבא בעולם נעשה
63 מצומצם). ומה זה "פועל"? – לכפר על שוגג הבא מהתגברות
64 הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה"; ואילו בפרה אדומה ישנו
65 הענין של "קידוש מי חטאת". "קידוש" מלשון "קדש" – שזה
66 ממשיך אור מ"קדש העליון" שלמעלה מהעולם, וזה מהפך את
67 חושך עולם התהו לאור של תיקון, פעולה והשפעה זו בעולם
68 באה לטהר מהטומאה החמורה ביותר, "אבי אבות הטומאה",
69 שלמטה מטה מקליפת "נוגה", וכך גם על-ידי פטירת צדיקים
70 נמשך אור שלמעלה מהעולם, מתיקון "נוצר" המורכבת
71 מאותיות "רצון", ויוצרת "עת רצון" לכפר על "עון הדור", אפילו
72 על זדונות שהם משלש קליפות הטמאות שלמטה מ"נוגה". בזה
73 משתווה פטירת צדיקים לענין פרה אדומה ולא לענין הקרבנות
74 וקרבת חטאת. ובלשון רבנו הזקן: אִמְנָם¹⁰ נִדְעָ מִזֶּה הַקִּדּוּשׁ¹¹
75 וְהַאֲרִיזוּ¹², סוד הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁ-הַקְרִיבוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, הֵן
76 בְּחִינַת הַעֲלָאת "מִן נִיבְּיָן" – העלאת והתעוררות
77 מהתחתונים, מִנְפֶּשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁבְּנֶגְהָ אֵל שְׂרָשֵׁן וּמִקְדָּרָן, הֵן
78 בְּחִינַת ד' חֵיוֹת שֶׁבְּמִרְכָּבָה – המזכירות ביחזקאל פרק א',
79 הַנוֹשָׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא¹³; פָּנֵי שׁוֹר וּפָנֵי נֶשֶׁר וְכוּ', – מ"פני
80 שור" באות נפשות הבהמות, ומ"פני נשר" – נפשות העופות,

1 כח. אחרי אגרת הקודש סימן כ"ז (ור), ששלח רבנו הזקן אל החסידים
2 אחרי פטירתו של רבי מענדעלע מהורודוק (מויטבסק). בזה הוא מסביר,
3 שאחרי הסתלקות של צדיק ומנהיג, יכולים עדיין התלמידים לקבל את
4 ההשפעה ממנו ברוחניות, ואף במדה מרובה יותר מאשר לפני
5 ההסתלקות, כשהיה בחיים
6 חיותו בעולם זה, ובגשמיות
7 (בענינים גשמיים) מגינים¹
8 הצדיקים שנסתלקו, על
9 העולם הזה במדה מרובה
10 יותר מאשר לפני הסתלקותם
11 –
12 אחרי אגרת זו, קבעו מסדרי²
13 ה'אגרות קודש', את האגרת
14 שכתב רבנו הזקן אל הרב
15 הצדיק רבי לוי יצחק³
16 ממברדיטשוב, בתור ניחומים⁴
17 על פטירת בנו. באגרת זו
18 מסביר רבנו הזקן איך
19 הסתלקות צדיק "פועל"
20 ישועות בקרב הארץ, לכפר
21 על עוון הדור, אפילו על
22 זדונות, שגם הם יתכפרו.
23 מִה שֶׁכָּתַב – רבנו הזקן, לְמַחֲתָנוּ, הֶרֶב הַנָּאֹן הַמִּפְרָסָם,
24 אִישׁ אֶלְקִים קָדוֹשׁ ה', נֶר יִשְׂרָאֵל עֲמוּד הַיָּמִי פִּטְיֹשׁ
25 הַחֹזֶק, מוֹרְנוּ וּרְבֵנּוּ הֶרֶב לְוִי יִצְחָק נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן, אֲבִי בֵּית
26 דִּין דְּקִהְלַת קֹדֶשׁ בְּאֶרְדִּישׁוֹב, לְנַחֲמוּ עַל פְּטִירָתוֹ בְּנוֹ הֶרֶב
27 הַחֲסִיד מוֹרְנוּ וּרְבֵנּוּ הֶרֶב מֵאִיר נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן;
28 לְמָה נִסְמָכָה פֶּרֶשֶׁת מֵרִים – פרשת "מיתת מרים", לְפָרֶשֶׁת
29 פָּרָה, – אדומה, לומר לָד: מִה פָּרָה מְכַפֶּרֶת וְכוּ'. – כך
30 מיתת צדיקים מכפרת, כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן⁵,
31 והתוספות⁶ מפרשים, שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, הרי
32 כשם שפרה אדומה מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת.
33 וְצִדִּיק לְהִבִּין, לְמָה נִסְמָכָה – פרשת מרים דִּנְקָא לְ-פרשת
34 פָּרָה אֲדֻמָּה (הַנִּעְשָׂה חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת, אֵלָּא דְחֲטָאֵת
35 קְרִייתָ רַחֲמָנָא⁸ – התורה קוראת לה "חטאת". ב"הערות
36 ותיקונים בדרך אפשר" מציין הרבי, שהמלים "הנעשה חוץ
37 לשלש מחנות.. רחמנא" צריכות לבוא בסוגריים. [בכתב יד,
38 הנוסחא: הַנִּעְשָׂה בְּחוּץ. ומן תיבת 'לשלש' עד תיבת 'רחמנא'
39 – ליתא בכתב יד] עַל-כֵּל-פָּנִים, השאלה היא, מדוע הסמיכה
40 התורה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא? וְלֹא נִסְמָכָה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה "הסכמת הרבנים שי" ... נ"ע" – הנדפסת בתחלת הס'". 2. ע"ד ל' הכתוב – איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' חז"ל – ברכות כח, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בשנת תקס"ו". 5. כח, א. 6. ד"ה מה פרה. וראה גם פרש"י ר"פ חוקת. 7. פרש"י עה"פ חוקת יט, ג. מיומא סח, א. 8. פרש"י עה"פ שם, ט. מעבודה זרה כג, ב. חולין יא, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה "מודעה רבה" שבראש הספר (משנת תר"ס – משא"כ בהדפוסים שקודם שנה זו)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת". 11. ח"א סד, ב. 12. לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויקרא. 13. בחיי תרומה כה, י.

33 "אתערותא דלעילא" שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא",
34 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַר הַקָּדוֹשׁ, שְׁ – טלא דבדולחא" הִיא
35 בְּחִינַת "חֻכְמָה עֵלְיָא" – חכמה עליונה, ו"מִחָא סְתִימָא" –
36 ד"אֲרִיךְ אֲנִפִּין", – "חכמה שבכתר" שלמעלה לגמרי מהעולם,

37 וְעֵלָּה אֵיתָמַר בְּרוּכְתִּי
38 מוֹכָא בְּהַר הַקָּדוֹשׁ:
39 בְּחֻכְמָה אֲתַבְּרִירִי²⁰, –
40 עליה, על "חכמה עילאה"
41 ו"מוחא סתימאה", כתוב
42 בהרבה מקומות בזהר
43 הקדוש "בחכמה
44 אתבריר" עלידי "חכמה"
45 הם מתבררים, שעלידי
46 "חכמה" נעשה דבירור
47 והתיקון, הרי כשעלידי
48 "קידוש מי חטאת" נמשך
49 מבחינה זו – אזי:
50 וְאֵתְּהִיבָא חֲשׂוּכָא
51 לְנִהוּרָא, – מתהפך
52 החושך לאור, דְּהִינּוּ

עוֹלָם הַתִּקּוּן, שֶׁנִּתְבָּרַר וְנִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי "מִחָא סְתִימָא" –
54 ד"אֲרִיךְ אֲנִפִּין", – זה מתברר ונתתקן מְעוֹלָם תְּהוּוּ וְשִׁבְרִית
55 הַכְּלִים, שֶׁנִּפְּלוּ בְּבִרְיָאָה־יִצְחָר־עֲשִׂיָּה וְכוּ', בְּנוֹדָע.
56 שהניצוצות משבירת הכלים נפלו בעולמות בריאה־יצירה
57 עשיה, וזה מעבודתו של יהודי לברר ולתקן את הניצוצות,
58 וְלֹאֲתָ – ולכן פרה אדומה מְטַהֲרֵת טְמֵאָת הַמֵּת, – ממי
59 שנטמא למת, אֵף שֶׁהוּא – המת הוא אֲפִי אֲבוֹת וְכוּ', –
60 הטומאה, וְלִמְטָה מְטָה מְנַהֵג: – המדריגה התחתונה ביותר
61 בטומאה, אף על פי כן מטהרת פרה אדומה טומאה זו. שכן,
62 על־ידי "קידוש מי חטאת" נמשך מ"חכמה עילאה" ו"מוחא
63 סתימאה", אור שלמעלה לגמרי מהעולם, ובכוח אור זה להפוך
64 חושך העולם לאור.

1 שמהן מביאים קרבנות, את השתים האחרות, "פני אדם" ו"פני
2 אריה" הוא מרמוז ב"וכו", הרי קרבנות הם "העלאת מ"ן",
3 העלאה מלמטה, אל ד' חיות ה"מרכבה", שהן שורש הענינים
4 שבעולם ויש להן שייכות לעולם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁכִים וְיוֹרְדִים
5 "מִן דּוּכְרִין" – (המשכה
6 (מהמשפיע) מלמעלה),
7 מִבְּחִינַת "אָדָם" שְׁעָל
8 תְּכַפֵּא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם
9 "מִלְכָּא" ו"זַעִיר אֲנִפִּין".
10 – הרי האור הנמשך משם
11 הוא אור היורד ומתלבש
12 בעולם בפנימיות, וכנזכר
13 לעיל, שלכן נקראים
14 קרבנות "אכילת מזבח",
15 שהם ממשיכים אור פנימי,
16 כדוגמת ענין האכילה
17 והמזון שהם ענין פנימי.
18 אֲכֹן בְּשִׁרְפַת הַפָּרָה
19 אֲדָמָה, הִנֵּה עַל־יְדֵי
20 הַשְׁלֵכַת עֵץ אֲדָרָא וְאֹזֹב

21 וְכוּ' – שגם זה הוא ענין של המשכה¹⁴, ולאחרי זה מתווסף גם
22 וְנִתְּנִית מִים חַיִּים אֶל הָאֵפֶר – נִקְרָא בְּשֵׁם "קָדוֹשׁ מִי
23 הַטָּהוֹר" בְּמִשְׁנָה¹⁵, – קידוש" מלשון "קדש", וְהִיא בְּחִינַת
24 "קָדֹשׁ הָעֲלִיּוֹן", – הבחינה העליונה ביותר ב"קדש", הַנִּקְרָא
25 בְּשֵׁם "טָלָא דְּבִדְלָחָא", – טל הדולח, כמו הלשון "בעץ
26 הדולח" הכתובה לגבי מן¹⁶, הנקרא גם¹⁷ "טל", "שכבת הטל",
27 וזה ענין של "טל", שהוא "אתערותא דלעילא" (התעוררות
28 מלמעלה) שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא" (התעוררות
29 מלמטה), שלא כמו מטר הבא על־ידי "אתערותא דלתתא",
30 התעוררות מלמטה, כמו שכתוב¹⁸: "ואד יעלה מן הארץ
31 והשקה", אלא כמו "טל" שהוא "אתערותא דלעילא" (הבא
32 מהתעוררות מלמעלה, ובפרט "טלא דבדולחא" הוא

יום שלישי י"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 296, וכו':

72 יוֹנֵק מִמּוֹל הַשְּׁמִינִי כו'
73 – שבי"ג מדות הרחמים
74 הנקראות "מזלות" (שכן
75 ההמשכה משם יכולה
76 להיות רק באופן של "מזל" ו"שערות"), וְהוּא תִּקּוּן "נוֹצֵר
77 קָדֹשׁ", – כפי שכתוב ב"ג מדות הרחמים²²: "נוצר חסד
78 אלפים", "נוצר" – אוֹתִיּוֹת "רָצוֹן", וְהִיא עַת רָצוֹן²³

אגרת הקדש

וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת דֹּאבָא יוֹנֵק מִמּוֹל הַשְּׁמִינִי כו' וְהוּא
תִּקּוּן וְנוֹצֵר אוֹתִיּוֹת רָצוֹן וְהִיא ג"כ עַת רָצוֹן

65 להלן יסביר רבנו הזקן
66 השייכות למיתת צדיקים,
67 שגם במיתת צדיקים נמשך
68 אור נעלה כזה ה"פועל"
69 ומשפיע בעולם להפוך חושך לאור ומכפרת על עון הדור. ובלשון רבנו
70 הזקן:
71 וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת²¹, – והרי ידוע הדבר, ד' "אָבָא" – "חכמה",

ובכ"מ. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב)".
15. פרה פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית כו, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
בלקוטי ביאורים לתניא (להר"י שי' קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"א ד"ה ובבואה. בהוספות ד"ה
להבין ענין חלב ודבש פ"ב. – וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח שי"ח פ"ה. מבו"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד
– ישוב הסתירות בזה". 21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז. 23. בתניא לפנינו: "והוא תיקון ונוצר אוֹתִיּוֹת רָצוֹן והוא ג"כ

40 שְׁחַן מִנִּי קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת שְׁלֵמָה מִנְּהָ, – שִׁמְנוֹגָה
41 בָּאוֹת הַעֲבִירוֹת בְּשׁוּגַג שְׁעִלְיוֹן מִכְּפָרִים קִרְבָּנוֹת, לִפִּי שְׁמֹזֶל
42 דְּנוֹצֵר חֶסֶד – בֵּא מִ"מִחָא סְתִימָא" – "חֲכֵמָה שְׁבַכְתָּר"
43 דְּאִירָא אֲנִשִּׁין מְקוֹר הַבְּרוּרִים, – מִשֵּׁם בֵּא הַכּוֹחַ לַעֲנִין

44 הַבְּרוּרִים, לְבַרֵּר וּלְתַקֵּן
45 אֶת הַחוֹשֶׁךְ שֶׁל שְׁבִירַת
46 הַכֻּלִּים, וְאֶת־הַפְּכָא

47 חֲשׂוּכָא – וּמִתְהַפֵּךְ
48 הַחוֹשֶׁךְ – דְּשְׁבִירַת
49 הַכֻּלִּים לְהַזְרָא – לְאוּר,
50 דְּעוֹלָם הַתִּקּוֹן. – לִכֵּן זֶה
51 מִכְּפָר עַל הַזְדוּנוֹת הַבָּאִים
52 מִשְׁלֵשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת,
53 שֶׁחֵן הַמַּדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה
54 בִּיּוֹתֵר שֶׁנִּשְׁעֵתָה עַל יְדֵי
55 שְׁבִירַת הַכֻּלִּים. מִה־
56 שְׁאִי־זֶן בְּקִרְבָּנוֹת שְׁעָל
57 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁאִי־זֶן
58 מִכְּפָרִים אֵלָּא עַל
59 הַשְּׁנֵגוֹת, – עַל הַעֲבִירוֹת
60 שֶׁנִּשְׁעֵשׂוּ בְּשׁוּגַג, שְׁחַן –
61 בָּאוֹת, מִתְהַנְּפְרוֹת נֶפֶשׁ
62 הַקְּהִלִּית שֶׁ-חִיּוּתָהּ הִיא
63 מִנְּהָ, כְּמוֹ שְׁבַתָּוֶה
64 בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" –
65 לְהַאֲרִיזָל, פְּרִשְׁתָּה
66 וְיִקְרָא. וְלִכֵּן נִסְמָכָה –

67 פִּרְשַׁת מֵרִים, לְפִרְשַׁת פָּרָה – אֲדוּמָה, דְּיִקְרָא – לְלַמֵּד אוֹתָנָה:
68 "מִה פָּרָה וְכוּ'". – מִכְּפָרָתָה, כִּךְ גַּם מִיתַת צְדִיקִים מִכְּפָרָתָה,
69 שֶׁכֵּן אוֹפֵן הַכְּפָרָה שֶׁל מִיתַת צְדִיקִים הוּא כֹּאפֵן הַפְּעוּלָה שֶׁל
70 פָּרָה אֲדוּמָה, כְּמוֹסְבֵּר לְעִיל. וְכִילְקוּט – שִׁמְעוּנִי, פְּרִשְׁתָּה
71 שְׁמִינִי הִנֵּה "מִי חֲטָאת וְכוּ'": – שֵׁם מוֹבָא אוֹתוֹ מֵאִמֶּר,
72 אֵלָּא שֶׁבִּמְקוֹם "פָּרָה" ("מִה פָּרָה מִכְּפָרָתָה") כְּתוּב שֵׁם "מִי
73 חֲטָאת", זֶה מֵתָאִים יוֹתֵר לְמָה שֶׁהוֹסְבֵּר לְעִיל. שֶׁכֵּן, עֲנִין הַפָּרָה
74 הַמִּכְּפָרָת וּפְעוּלַת עַל שֶׁלֵּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת – הוּא הָרִי עֲנִין
75 "קִידוּשׁ מִי חֲטָאת" שֶׁבִּפְרָה (לֹא שְׂרִיפַת הַפָּרָה, שֶׁבְּרוּחַנוּת
76 הָעֲנִינִים הִיא עֲנִין שֶׁל הָעֵלָּא – כִּי אִם "קִידוּשׁ מִי חֲטָאת"
77 שְׁוָא הַמִּשְׁכָּה מִ"קִּדְשׁ הָעֲלִיּוֹן" עַד "חֲכֵמָה סְתִימָא" מְקוֹר
78 הַבְּרוּרִים).

1 הַמִּתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּכַחֲיוֹת גִּלּוֹי מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה, בְּעַת
2 פְּטִירַת צְדִיקֵי עֲלִיּוֹן, עוֹבְדֵי ה' בְּאַהֲבָה, בְּמִסִּירַת נֶפֶשָׁם
3 לַה' בְּחִיּוּתָם עֲרִבִית וְשִׁחְרִית בְּקִרְיַת שְׁמַע, שְׁעִלְיִדְיוֹה
4 הָיוּ מְעֵלִים "מִן נִזְכָּרִין" לְ"אֶבָא" וְ"אֶמָא" – ("חֲכֵמָה"
5 וְ"בִינָה") בְּקִרְיַת שְׁמַע,

6 בְּיָדוּעַ – שִׁמְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ
7 שֶׁל קִרְיַת שְׁמַע, הִיא

8 "הָעֵלָּאָת מִן" לְ"חֲכֵמָה"
9 וְ"בִינָה", (וְכֵן בְּתִלְמוּד
10 תוֹרָה דְּ – תוֹרָה מְחַבֵּה
11 נֶפֶשָׁא), – הַתוֹרָה בָּאָה
12 מִ"חֲכֵמָה", הָרִי בְּלִימוּד
13 תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ גַּם מִן
14 "הָעֵלָּאָת מִן" לְ"חֲכֵמָה",
15 וְעִלְיִדְיוֹה הָיוּ נִמְשָׁבִים
16 וְיוֹרִידִים בְּחִיּוֹת "מִן"
17 דּוֹכָרִין – (הַמִּשְׁכָּה
18 מִלְּמַעְלָה), מִתְּקוֹן "נוֹצֵר"
19 חֶסֶד", – שְׁכֵאמוֹר יוֹנֵקֵת
20 וּמִקְבֵּלַת "חֲכֵמָה" מִמֶּנּוּ,
21 וְהֵם הֵם הַמֵּאִירִים
22 בְּכַחֲיוֹת גִּלּוֹי בְּפִטְרִיתָם,
23 – הַהִמְשָׁכוֹת שֶׁהִיוּ
24 נִמְשָׁכוֹת עַל יְדֵי מִסִּירוֹת
25 נֶפֶשָׁם בְּקִרְיַת שְׁמַע
26 וּבְלִימוּד הַתוֹרָה –
27 מֵאִירוֹת בֹּאֹפֶן גִּלּוֹי

28 בְּשַׁעַת פְּטִירָתָם, בְּנוֹדַע שְׁכָל עֲמַל הָאָדָם שְׁעִמְלָה נֶפֶשׁוֹ
29 בְּחִיּוֹ – וְ"פַעַל" לְמַעְלָה בְּכַחֲיוֹת הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר – שֶׁזֶה
30 נִשְׁאָר נֶעֱלַם וּמוֹסְתֵר לְמַעְלָה, מִתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּכַחֲיוֹת גִּלּוֹי
31 מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה בְּעַת פְּטִירָתוֹ. – הָרִי לִכֵּן, כֹּל הַהִמְשָׁכוֹת
32 שֶׁפָּעִלוּ "הָעֵלָּאָת מִן" שֶׁל קִרְיַת שְׁמַע וּלִימוּד הַתוֹרָה שֶׁלָּהֶם,
33 שֶׁהִיוּ לִפְנֵי זֶה בֹּאֹפֶן שֶׁל הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר לְמַעְלָה – מִתְגַּלּוֹת
34 וּמֵאִירוֹת לְמִטָּה בְּגִלּוֹי בְּשַׁעַת פְּטִירָתָם. וְהֵנָּה, עַל יְדֵי גִלּוֹי
35 הָאֶרֶץ תִּקּוֹן "נוֹצֵר חֶסֶד" בְּפִטְרָתָן – שֶׁל צְדִיקֵי עֲלִיּוֹן,
36 מֵאִיר "חֶסֶד" ה' מְעוֹלָם – מִ"עֵלְמָא דֵּאֲתַבְּסִיא" (הָעוֹלָם
37 הַמְּכֻסֵּה), עַד עוֹלָם – לְ"עֵלְמָא דֵּאֲתַגְּלִיא" (הָעוֹלָם הַמְּגוֹלָה).
38 עַל יִרְאִיו²⁴, וְ"פַעַל יִשְׁוּעוֹת בְּקִרְבַּי הָאֶרֶץ"²⁵, לְכַפֵּר עַל
39 עוֹן הַדּוֹר, אֵף גַּם עַל הַזְדוּנוֹת – עֲבִירוֹת שֶׁנִּשְׁעֵשׂוּ בְּמִידָה,

יום רביעי י"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 296, כט אשת חיל... עד עמ' קמט, ורכ"ט.

- 1 כמ. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן את המעלה הנעלית
2 המיוחדת שללימוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מצינים את
3 ההלכות כ"תגא" ו"כתרה של תורה", וזאת – מפני שגילוי הרצון העליון
4 של מצוות – אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה מ"חכמה"
5 שבתורה (ומרצון זה מתהווים
6 הלבושים לנשמה שותכל
7 "לקבל" התגלות זיו השכינה
8 שבגן-עדן) – מתגלה בעיקר
9 בהלכות שבתורה שבעל-פה
10 – המבטאות בבחיירות את
11 הרצון העליון שבמצוות.
12 "אשת חיל עמרת בעלה
13 כו". – זהו פסוק במשלי.
14 כשם שתורה משולה
15 לאשה, על-דרך "ראה
16 חיים עם האשה אשר
17 אהבת" – אומרים חכמינו
18 ז"ל³ שזה מוסב על חכמת
19 התורה – כך גם כאן
20 משמעות "אשת חיל" היא
21 "תורה", שבתורה עצמה ישנו הענין של "אשת חיל", וישנו
22 "בעלה" של "אשת החיל", וזו כוונת הפסוק, שה"אשת חיל"
23 שבתורה (שכפי שסיביר להלן זה מוסב על ההלכות של תורה
24 שבעל-פה) – היא "עטרה לבעלה", לתורה שבכתב, הנקראת
25 "בעל" של ה"אשת חיל". **איתא** – אנו מוצאים ב**נמרא פרק ד'**
26 **דמגלה**: "**ודאשתמש בתגא חלף כו**" – על מה שכתוב
27 ב"אבות"⁵ המשתמש בכתר (התורה) נלקח (מהעולם) – אומרת
28 על כך הגמרא במסכת מגילה: "**זה המשתמש במי ששונה**
29 **הלכות, כתרה של תורה כו**". – הבי"ח אינו גורס שם המלים
30 "כתרה של תורה", אך רבנו הזקן מקבל הגירסא כפי שהיא
31 מובאת בגמרא שלנו, עם המלים "כתרה של תורה". להלן
32 אומרת הגמרא שם ב"מגילה": "**תגא דבי אליהו, כל השונה**
33 **הלכות מקטח לו כו**". – שהוא בן עולם הבא. שם ב"מגילה"
34 כתוב "כל השונה הלכות" – בלי ההוספה "בכל יום". ואילו
- 35 בסיום מסכת נדה⁶ הלשון הוא "כל השונה הלכות בכל יום",
36 ומפרש רש"י שם: "הלכות" – "משנה ברייתא הלכה למשה
37 מסיני". ב"אגרת הקודש" סימן כ"ג⁷ מפרש רבנו הזקן (לקוח
38 מרש"י)⁸ ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות ופסוקות הלכה
39 למעשה". וצריך להבין,
40 למה נקראו ההלכות
41 בשם "תגא" ו"כתרה
42 של תורה"? ונס, למה
43 "השונה הלכות" דוקא
44 מקטח לו כו", – שהוא
45 בן עולם הבא, ולא שאר
46 דברי תורה? – מדוע לא
47 גם מי שלומד שאר
48 הענינים שבתורה, כמו
49 מקרא, מדרש ואגדה? וכן
50 להבין מאמר רבותינו
51 ו"ל בפרק יא דמנחות:
52 "אפלו לא שנה אדם
53 אלא פרק אחד שחרית
54 כו" – יצא ידי חובתו, –
55 במצות תלמוד תורה. הגמרא אומרת שם שאותו יהודי קיים
56 מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפך"¹⁰, וממה שהגמרא
57 אומרת להלן לפי דעה שניה שפסוק זה אינו חובה, מסתבר הרי,
58 שלפי הדיעה הראשונה מוטלת חובה ללמוד תורה בכל הזמנים
59 (פרט לכך, כשמישהו אינו יכול ולמד תורה רק פרק אחד שחרית
60 ופרק אחד ערבית – יצא ידי חובתו), ולמה אינו יוצא ידי
61 חובתו בשאר דברי תורה? – הלשון "פרק אחד" מורה
62 שמדובר במשניות, תורה שבעל-פה, מדוע, אפוא, בזה דוקא
63 הוא יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו מקרא,
64 מדרש ואגדה?
65 אך מודעת זאת, – ידוע, מה שכתב האריז"ל¹¹, שכל¹²
66 אדם מישראל צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקים כל
67 תרי"ג – 613, מצות התורה במחשבה דבור ומעשה, –
68 אלה הם שלשת לבושי הנפש שבהם מקיימים מצוות, מן

1. יב, ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב. 4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלז, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב.
9. צט, ב. 10. יהושע א, ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצות
(ובע"ש ש"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועיי"ג ש"ל"ה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"להעיר, שבהל' ת"ת לאדא"ז פ"א ס"ד הועתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" (הדגשה בהפועל
שבהווה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבוודאי יקיים. וי"ל נפק"מ – כשלא קיים מחמת אונס. וראה ש"ל"ה שם). (ב) באגה"ק
מוסיף (מצות) התורה. וי"ל שזהו תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר – מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ
וז"מ דרבנן כו. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש
יבמות). ולכן בשו"ע דעיקרו בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה – בשביל דבור כו"ג כ"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמאת דאורייתא)
קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם – פס"ד ברור – מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן,
ע"ד שאמרו (מנחות קי) חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו". ואולי עד"ז הטעם שבמקום "אדם" כאן
– כתב שם "נפש".

אפשר לשום נברא להשיג שום השגה בבורא ויוצר הכל, אינסוף ברוך הוא. - נברא שהוא בעל גבול, אינו יכול להשיג שום השגה בבורא שהוא "אין סוף" ובלי גבול. שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא למעלה מעולמות בכלל - אי אפשר שתהיה לשום נברא השגה בו, וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו ויתברך - הארה בלבד מאורו, והאציל בבחינת השתלשלות מדרגות רבות, מדרגה אחר מדרגה, - מדרגה למטה ממדרגה, בבחינת עצומים ועצומים ולבושים רבים ועצומים - לבושים רבים המעלימים ביותר על האור ומסתירים אותו, הידועים ליוצרי חן, - חכמה נסתרה (תורת הקבלה), ונקראים ב"אדרא רבה" כשם "שערות", - כשם ששערה חיונה

אגרת הקדש

נפשו ולתקנם שלא יהא לבושא דחסרא כו' לבד מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תרי"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת מהנה לא נעדרה כו'. וביאור ענין הכרח וצורך לבושים אלו מבואר בזהר ומובן לכל משכיל כי להיות שנפש רוח ונשמה שבאדם הן בחי' נבראים וא"א לשום נברא להשיג שום השגה בבורא ויוצר הכל א"ס ב"ה וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו ית' והאציל בבחי' השתלשלות מדרגות רבות מדרגה אחר מדרגה בבחי' צמצומים עצומים ולבושים רבים ועצומים הידועים ל"ח ונקראים באד"ר בשם שערות וכדכתיב בדניאל ושער רישיה כעמר נקא כו' אעפ"כ לא יכלה הנפש או הרוח ונשמה למסבל האור כי טוב ומתוק האור וכו' כמ"ש לחזות בנועם ה' לשון נעימות ועריכות ומתיקות ותענוג עצום לאין קץ כמ"ש או תתענג על ה' והשביע בצחצחות כו' לשון צחה צמא כמ"ש בזהר ואין בכחה

1 ההכרח שכל נשמה תעבור גלגולים שונים עד שתקיים כל 2 המצוות - כדי להשלים לבושי נפשו ולתקנם שלא יהא 3 לבושא דחסרא כו', - לבושים שחסר בהם, כפי שאומר רבנו 4 הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שלכל נפש 5 אלקית שלשה לבושים 6 שהם מחשבה, דיבור 7 ומעשה של תרי"ג מצוות 8 התורה, ואם חסר בתרי"ג 9 המצוות - חסר הרי 10 בלבושי הנפש, וכדי שלא 11 יהיו לבושים חסרים - מן 12 ההכרח שהנפש תקיים כל 13 תרי"ג מצוות התורה, 14 שאז לבושיה הם 15 בשלימות, לבד מצות 16 התלויות במלך¹⁴ - 17 המוטלות על המלך, 18 שהוא - המלך מוציא 19 כל ישראל - בקיום 20 מצוות אלו, כי הוא 21 כללות כלם כו'¹⁵, - 22 הוא כולל בתוכו כל בני 23 ישראל, ובקיומו המצוות 24 התלויות בו הרי זה כאילו

25 שכל בני ישראל קיימו אותו, אך שאר המצוות מן ההכרח 26 שכל נשמה תקיים את כולן, וכיוון שבגלגול אחד הוא לא קיים 27 מצוות מסויימות - מן ההכרח שיבוא עוד פעם בגלגול שני 28 כדי לקיים המצוות שחסרו לו בגלגול הקודם, וכו', והטעם - 29 מדוע מן ההכרח שיהיו לו הלבושים מכל תרי"ג המצוות, הוא 30 כדי להלביש - בלבושים של מצוות, כל תרי"ג בחינות 31 ובחות שבנפשו, - כפי שרבנו הזקן קורא לכך בפרק ד' 32 שב"תניא" תרי"ג אברי הנפש - ילביש את כולם בלבושי 33 מצוות, אחת מהנה לא נעדרה כו'. - שלא יחסר שום לבוש 34 לכל אחת מתרי"ג הבחינות והכחות של הנפש. ובאור ענין 35 הכרח וצורך לבושים אלו, - מדוע מן ההכרח שיהיו לנפש 36 לבושים אלה, מבאר בזהר¹⁶, ומובן לכל משכיל, כי להיות 37 שנפש רוח ונשמה שבאדם הן בחינות נבראים, ואי

מצומצמת, עד שיכולים לגזוז אותה מבלי להרגיש שום כאב - כך החיות הנמשכת על ידי הצמצומים, נקראת "שערות", כלומר המשכה מצומצמת ביותר, ובדכתיב - וכמו שכתוב בדניאל¹⁸: "ושער ראשה כעמר נקא כו'" - ושערות ראשו הן כעמר לבן, כלומר, שישנן למעלה המשכות הנקראות בשם "שערות", הרי, גם אחרי כל הצמצומים, אף על פירבן, לא יכלה הנפש או הרוח ונשמה למסבל - לסבול האור, כי טוב ומתק האור וכו', - כלומר, טוב כזה ומתיקות כזו שאין בכוח הנברא ל"קבלם" מבלי שיגוע מהמתיקות - כפי שיסביר להלן, כמו שכתוב¹⁹: "לחזות בנעם ה'", לשון נעימות ועריכות ומתיקות ותענוג עצום לאין קץ, כמו שכתוב²⁰: "או תתענג על ה', והשביע בצחצחות²¹ כו'", - "צחצחות" הוא לשון "צחה צמא", - צמאון שאינו נרווה, אלא צמא

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע - שכנ"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור - אין כל הפסקא והענין ד'לבד מצות התלויות במלך כו'". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ה' הלשון: שכ"א מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות לבד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצוות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועד"ז בלקו"ת יוהכ"פ (סט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(וכ"ה בתו"א שם) - ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חיוב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביחד "מצות... לכהן, ללווים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דבאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"ז יומתק דבמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם - כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם". 16. ח"ב רי, ב. שם רכט, ב. 17. זח"ג קכח, ב. ואילך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישעי' נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תר). פדרס ש' הצחצחות".

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרס"ז. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה בדפוס: לבוב, תקנ"ט; קאפוטט, תקע"ד; קאפוטט, תקפ"ח; ווארשא ת"ר; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

- 1 תמיד ליותר, שכן התענוג הוא אין סוף, כמו שכתוב בזהר²²,
2 ואין בכחה — של הנשמה, לקבל הנעימות וערכות
3 הצחצחות, שלא תצא מנרתקה — מהמוגבלות שלה, ו—
4 לא תתבטל ממציאותה כנר — הבטל באבוקה. — מפאת
5 האור הגדול של האבוקה
6 בטל אור הנר לגמרי
7 במציאות — כך מצד
8 האור הגדול של התענוג
9 והמתקות היתה הנפש
10 בטלה ממציאותה, אם
11 לא, שפמחינת אור זה
12 עצמו תשתלשל
13 ותמשך ממנו איזו
14 הארה מועטת, בדרך
15 השתלשלות מדרגה
16 אחר מדרגה בצמצומים
17 רבים, עד שיפרא ממנה
18 — מההארה שבאה מן
19 האור, לבוש אחד נברא, מעין מהות אור זה, לחלביש —
20 בלבוש זה את הנפש רוח ונשמה, ודרך לבוש זה שהוא
- מעין אור זה תוכל — הנשמה להנות מזיו אור זה
ולחשינו, ולא תתבטל ממציאותה, — שכן, כיוון שהלבוש
בא מאור זה, הרי זה מעניק כוח לנפש "לקבל" את האור,
וכיוון שהלבוש הוא הרי "נברא" יכולה הנשמה להתלבש
בלבוש זה, והלבוש עצמו
אינו בטל במציאות באור
זה, מפני שהוא הרי בא
מאור זה עצמו — ואלה
הם לבושי המצוות,
וכמשל הרואה בשמש
דרך עששית וזה
ומאירה וכו', וכמו
שכתוב²³: "ויבא משה
בתוך הענן, ויעל בו",
— על הר סיני, שנתלבש
בענן ויעלה וראה דרך
הענן וכו', — שהענן
שימש כלבוש למשה
שיוכל "לקבל" הגילויים על הר סיני, כמו שכתוב בזהר חלק
ב' דף רי ורכט.

אגרת הקדש

לקבל הנעימות וערכות הצחצחות שלא תצא מנרתקה
ותתבטל ממציאותה כנר באבוקה אם לא שמבחי
אור זה עצמו תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה
מועטת בדרך השתלשלות מדרגה אחר מדרגה
בצמצומים רבים עד שיכרא ממנה לבוש אחד נברא
מעין מהות אור זה להלביש הנפש רוח ונשמה ודרך
לבוש זה שהוא מעין אור זה תוכל ליהנות מזיו אור
זה ולחשינו ולא תתבטל ממציאותה וכמשל הרואה
בשמש דרך עששית וזה ומאירה וכו' וכמ"ש ויבא
משה בתוך הענן ויעל בו שנתלבש בענן ועלה וראה
דרך הענן וכו' כמ"ש בזו"ב דר"י ורכ"ט.

יום חמישי כ' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חד:

- 41 והנה, אור זה הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, הנקרא בשם
42 "נעם ה'" ו"צחצחות", — צמאון של תענוג, להתענג על ה',
43 ו"מאות עלמין
44 דכסופין דמתענגי בהון
45 צדיקא בו"²⁴, — וארבע
46 מאות העולמות של
47 "ביסופין" מלשון "נבסוף
48 נבספת"²⁵, שהצדיקים
49 מתענגים בהם, כמו
50 שכתוב²⁶: "ארבע מאות
51 שקל כסף בו" — שעל
52 פי קבלה, משמעותם
53 הרוחנית היא, ארבע
54 מאות עולמות של כסף
55 ותענוג לצדיקים, הנה יש
56 בו — באור זה, מעלות
57 ומדרגות רבות מאד,
58 גבוה מעל גבוה, — עד
59 כמה שמדרגה אחת תהיה גבוהה, ישנה עוד מדרגה למעלה
60 ממנה, אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה
61 לברא לבוש זה, — הלבוש הנזכר לעיל המאפשר לנשמה
- לקבל את האור, היא מפחינת מדרגה האחרונה שבאור זה,
ונקראת בשם "מדרגה החיצונה" — לא הפנימיות של האור,
כי אם החיצונית בלבד,
ו"אחורים" דרך משל,
כמו שכתוב בזהר דף
רח עמוד ב (עין בספר
מקדש מלך²⁷) ו— דף רי
עמוד ב: ומה דאשתאר
בו. — וממה שנשאר
מאור זה נוצרים הלבושים
לנשמה, להלן יסביר רבנו
הזקן, שחיצוניות האור
שממנה
הלבושים, הרי זה מזהרצון
העליון הנקרא חיצוניות
לגבי תענוג, שכן — כפי
שיסביר להלן — רצון הוא
חיצוניות התענוג. והנה,
כמו שפנשמת האדם יש בה כח התענוג שמתענגת ממה
שיש לה ענג ממנו²⁸, כמו מהשפלת שקל חדש וכהאי
גונא, — וכדומה, כשנשמת אדם מבינה רעיון שכלי חדש, היא

אגרת הקדש

והנה אור
זה הגנוז לצדיקים לע"ל הנק' בשם נועם ה' וצחצחות
להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי
בהון צדיקיא בו' כמ"ש ארבע מאות שקל כסף בו'
הנה יש בו מעלות ומדרגות רבות מאד גבוה מעל
גבוה אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה
לברוא לבוש זה היא מבחי מדרגה האחרונה שבאור
זה ונקראת בשם מדרגה החיצונה ואחוריים דרך משל
כמ"ש בזהר דר"ח ע"ב (עין בס' מק"מ) ור"י ע"ב ומה
דאשתאר בו' והנה כמו שבנשמת האדם יש בה כח
התענוג שמתענגת ממה שיש לה ענג ממנו כמו
מהשכלת שכל חדש וכה"ג ובחי חיצוניות ואחוריים

22. ח"ב רי, ב. 23. משפטים כד, יח. 24. ראה זח"א כג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בכי' דרצון הוא חיצוניות התענוג לשלול האופן הב' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנא בע' עג ואילך שם כבכאן".

68 ברוך הוא הכל דבר אחד³⁵, הרי מובן בפנימיות התורה, באופן
 69 ההשגה שבגן עדן, שם משיגה הנשמה **מהות האלקות, תענוג**
 70 **שהוא פנימיות כנ"ל** – (הוספת כ"ק רבינו) – יש לה הרי השגה
 71 ב"אור אין סוף", וכדי שיהיה ביכולתה לקבל זאת, מן ההכרח
 72 להודקק ללבושי המצוות, כמוסבר לעיל. להלן יסביר רבנו הזקן,
 73 שבנוסף למה שמצוות הן לבושים לנשמה, כדי שתוכל "לקבל"
 74 הגילוי של הזיו וההארה מאלקות, הן גם מחברות את המדריגה
 75 העליונה ביותר (מדריגת הכתר) עם הדברים הגשמיים שבהם
 76 נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים" המחברים את העליון ביותר
 77 של הבית עם התחתון ביותר של הבית, שכן כך המצוות
 78 מחברות מדריגת הכתר עם הדברים הגשמיים של מצוות.

29 מהרצון העליון, הָנֵם שׁ – הרצון העליון והענוג העליון, הֵם
30 מִיָּחִידִים בְּתַבְּלִית יִחִידוֹ, שֶׁהוּא יוֹכֵרָךְ וְרָצוֹנוֹ אֶחָד, וְלֹא
31 בְּרָצוֹן הָאֶדָם חֲסִי וְשִׁלּוֹם, – שרצונו של אדם איננו דבר אחד
32 עם עצם הנפש, כי אם כוח מהנפש, אך הרצון העליון הוא הרי
33 דבר אחד עם הקדוש ברוך הוא, לֹא מְנִיָּה וְלֹא מְקַצְתִּיה, –
34 לא ממנו ולא ממקצת ממנו, וְאֵין דְּמִיּוֹן בֵּינֵיהֶם כָּלֵל – בין
35 רצונו של אדם לבין הרצון העליון. כיצד, איפוא, יכולים לחלק
36 בין התענוג לבין הרצון למעלה, ולומר שתענוג הוא פנימיות
37 הרצון, והרצון – חיצוניות? אֶת־עַל־פִּי־כֵן דִּבְרָה תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן
38 בְּנֵי אָדָם³⁰, לִשְׁכַּח הָאֵין מִה שִׁיכּוֹלָה לִשְׁמַע בְּמִשְׁל וּמַלְאָה,
39 – ובששואה מִנְשַׁמַּת הָאֶדָם הַכּוֹלָלָה מִכָּח הַתַּעֲנוּג וְהָרָצוֹן

של כח ובחי' התענוג שבה היא בחי' כח הרצון שבה שהוא רוצה מה שהוא רוצה דהיינו דבר שאינו צער שהצער היפך תענוג. וככה עד"מ באור א"ס ב"ה ג"כ בביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצונית ואחוריים לבחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין הנ"ל חגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית' ורצונו אחד ולא כרצון האדם ח"ו לא מיניה ולא מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה כלשון בני"א לשכך האזן מה שיכולה לשמוע במשל ומליצה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג והרצון והחכמה והבינה וכו' וכנראה בחוש שכשארם משכיל איזה שכל חדש נפלא אזי באותה רגע עכ"פ נולד לו תענוג נפלא בשכלו מכלל שהתענוג הוא למעלה מעלה מבחי' השכל והחכמה רק שמלוכב בבחי' שכל וחכמה וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה דהיינו שמשגיג ומבינה היטב אזי מרגיש ג"כ בחי' התענוג המלוכב בחכמה ולכן נקראת בחי' בינה בשם עוה"ב בזוה"ק שהיא בחי' התגלות החכמה עם התענוג המלוכב בה שמשגיגים הצדיקים בג"ע ומשכילים בפנימיות התורה דאורייתא מחכמה נפקא ואורייתא וקב"ה כולא חד:

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג - הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל". 30. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט.
31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"ז - כההמשך - בעוה"ב וכל זמן שאין הרגשה - אין זה 'קבלת הנעימות'". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנוולד ונפיק כשנוולד ומשכיל שכל והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד.

יום שישי כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

43 או חסידו שלום ללא טוב, מה שאין בן הנשמה בלא גוף - אין
44 צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצות הן על-דרך-משל
45 כמו העמודים, נצבים - ומחברים מרום המעלות, הוא רצון
46 העליון ברוך-הוא, עד הארץ הלזו תחמרת. והן על-דרך-
47 משל כמו העמודים -
48 שהם חלולים, - מבפנים,
49 שמקיפין ומלבישין
50 נשמת האדם או רוחו
51 או נפשו - בלבושי
52 המצוות, כשמן-
53 המצות, ודרך עמודים
54 אלו - של המצוות, עולין
55 הנפש-רוח-נשמה שלו
56 עד רום המעלות, -
57 והמדריגות, לצד בצרור
58 תחיים את ה', פרוש -
59 באיו מדריגה של אלקות
60 מתקשר יהודי על ידי
61 מצוות - להיות צרורות
62 ומלכשות באור הבה, -
63 המדריגה העליונה
64 ביותר של סדר
65 השתלשלות, הוא רצון
66 העליון ברוך-הוא, ועל
67 ידי לבוש זה יוכלו
68 לחזות ב"נעם ה"
69 ו"צחצחות" שלמעלה
70 ממצות - ומדריגת
71 הבה, והן פנימיות -
72 של אור הבה, פנימיות
73 הבה היא למעלה לגמרי
74 מסדר השתלשלות, על
75 דרך משל. (והגם)
76 שנתבאר במקום אחר
77 שהמצות הן פנימיות רצון העליון ברוך-הוא - ואילו כאן
78 אנו אומרים שהן מחיצוניות הבה, חיצוניות הרצון, הנה
79 מודעת זאת - ידוע הדבר, לידעין הן, - חכמה נסתרה (חכמת
80 הקבלה) רבוי בחינות ומדרגות שיש בכל בחינה ומדרגה
81 מדרגות הקדשה, כמה בחינות "פנים" ל"פנים", - פנימיות
82 לפנימיות - שלגבי בחינה אחת, הבחינה השניה היא עוד יותר
83 פנימיות וכו', וכמה בחינות "אחורים" ל"אחורים", - שבחינה
84 אחת היא יותר "אחוריים" מאשר השניה, למרות שגם אותה

1 והנה, רצון העליון ברוך-הוא מכנה ונקרא בפי חכמי
2 האמת - מקובלים, בשם "בתר עליון", וכו' תר"ך - 620,
3 עמודי אור וכו' 36. - כתר בגימטריא תר"ך, פרוש, - מה
4 משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל,
5 כמו שיש עמודים בבית
6 חומה גדול³⁷, נצבים
7 בארץ, וראשם - של
8 העמודים, מקבר
9 בתקרה, - הרי
10 שהעמודים מחברים את
11 העליון של הבית עם
12 התחתון של הבית, ככה
13 ממש על-דרך-משל
14 "בתר עליון" ברוך-הוא,
15 הוא למעלה מבחינת
16 מדרגת החכמה, -
17 ו"חכמה" היא הרי
18 הראשונה והעליונה של
19 הספירות הפנימיות, והוא
20 - "בתר", מלשון
21 "בותרת", - ביטוי
22 בתנ"ך³⁸, שהוא מקביל
23 ומקור על המחין
24 שבראש, שהם - המוחין
25 בראש, הם בחינות
26 חכמה-בינה-דעת. ורצון
27 זה - שלמעלה ממוחין
28 חב"ד, נתלבש בתי"ג -
29 613, מצות התורה וי'
30 מצות דרבנן, שרשם
31 בכלם הן מצות
32 מעשיות. - הנעשות על
33 ידי ענינים גשמיים,
34 "עשיה" ו"מעשה" הם הרי
35 המדריגה התחתונה ביותר בעולם העשיה עצמו, וגם - המצוות
36 התלויות בדיבור - שמקימים אותן בדיבור, כמו לימוד התורה
37 בדיבור וכדומה, ודיבור הוא הרי רוחני יותר מאשר ענין של
38 מעשה, הא קימא לן³⁹ - הרי פוסקים אנו ד"עקומת שפתיו
39 - בשעת הדיבור, הוי' - הוא מעשה. וגם - המצוות התלויות
40 במחשבה או בלב - כמו אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, הרי
41 המצוה נתנה לאדם הנשמי שבעולם הזה דוקא, - שהוא
42 עולם גשמי, שהוא פעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו', -

ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, ו' מִצּוֹת דִּרְבָּנָן אֵינָן נִחְשָׁבוֹת מִצּוֹת
כַּפְּנֵי עֲצָמָן, — כּמִצּוֹת נִפְרָדוֹת, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמָר⁴⁰: "לֹא
תִסָּף", — עַל הַמִּצּוֹת, אֲלֵא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מִמִּצּוֹת
הַתּוֹרָה וְכִלּוּלוֹת בָּהֶן בְּמִסְפַּר תְּרִי"ג, — (613) — לְהַלְבִּישׁ
תְּרִי"ג (613) בְּחִינּוֹת
וְכַחוֹת שְׁנֵפֶשֶׁר־רוּחַ
וְנִשְׁמָה — שֶׁל הָאָדָם, —
עַל-כֵּל-פָּנִים הָרִי אָמַר
לְעֵל, שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן כְּמוֹ
"עֲמוּדִים חֲלוּלִין"
הַמְקִיפִים וּמַלְבִּישִׁים
בַּחֲנִינֵי הַנִּשְׁמָה, אוֹ רוּחַ אוֹ נֶפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם הַמְקִיִּים אֶת הַמִּצּוֹת,
וְעַל יְדֵי הַ"עֲמוּדִים" עוֹלוֹת הַנֶּרֶץ — נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה — שֶׁלוֹ עַד
לְמַעְלוֹת הַגְּבוּהוֹת בִּיטוּר, לְהִיטֵן קִשּׁוּרֵי וּמְלוּבְּשׁוֹת בָּאוֹר
הַכֶּתֶר, וְעַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה הֵן יִכְלוּ לְ"לַחֲזוֹת בְּנוֹעַם ה'"
וְ"צִחְצֻחוֹת" שֶׁלְמַעַל מִ"כֶּתֶר", וְזֶה פְּנִימִיּוּת הַ"כֶּתֶר".

אגרת הקדש

נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף
אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן
במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שנברך
האדם.

1 בחינה נקראת "אחוריים", לֵאמֹר קִין וְחָבֶל. — הָרִי, שֶׁלִּגְבִי בַּחֲנִינֵי
2 פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, אוֹדוּתָהּ מְדוּבָר כָּאֵן, נִקְרָאוֹת מִצּוֹת
3 "חִיצוֹנִיּוֹת" בְּלִבָּד, לְמִדַּת שְׂמִיכּוּם אַחֵר, בּוֹ מְדוּבָר בְּהִשּׁוּאָה
4 לְבַחֲנִינָה אַחֶרֶת, הֵן נִקְרָאוֹת "פְּנִימִיּוֹת" הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן. עַל כֹּל
5 פָּנִים, הָרִי אָמַר, שֶׁמִּצּוֹת
6 הֵן תְּרִי"ג (620) עֲמוּדֵי אוֹר
7 שֶׁל "כֶּתֶר". לְכַאוּרָה, כִּי־עַד
8 זֶה תּוֹאֵם לְמַדָּה שֶׁאָמַר לְפָנֵי
9 זֶה אוֹדוּת תְּרִי"ג (613)
10 הַלְבוּשִׁים שֶׁהַמִּצּוֹת
11 מִיִּצְגוֹת אוֹתָן, לְתִרְי"ג
12 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ? יִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְהַלֵּן שׁוֹ מִצּוֹת דִּרְבָּנָן
13 (הַמְשַׁלֵּמֹת מִסְפַּר תְּרִי"ג) אֵינָן מִצּוֹת לְעִצְמָן, אֲלֵא נִחְשָׁבוֹת
14 כְּחֶלֶק מִמִּצּוֹת הַתּוֹרָה (דְּאוּרִייתָא) שֶׁמִּזֵּן הֵן בָּאוֹת, וְלִכֵּן הוּא
15 אָמַר, שֶׁהַלְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ הֵם תְּרִי"ג (613) (מִתְרִי"ג הַמִּצּוֹת
16 שֶׁבָּהֶן נִכְלָלוֹת גַּם הַמִּצּוֹת דִּרְבָּנָן) לְהַלְבִּישׁ תְּרִי"ג כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ.

יום שבת קודש כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, וז"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

הֵיא גַם בֵּין מְכַלֵּל מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, דְּ"עֲקִימַת שְׁפָתַי הִיוּ
— הוּא מַעֲשֵׂה", וְהִרְהוּר לֹא כְּדִבּוּר דְּמִיּוּ, — הִרְהוּר
(בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה) אֵינּוּ דוֹמָה לְדִבּוּר, וְאֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ
בְּהִרְהוּר לְבִדּוּי⁴², וְכֵן בְּתַפְלָה. — מִן הַהִכָּרָה לְבִטּוּא בְּדִבּוּר
דּוּקָא מְלֻת הַתַּפְלָה, וְלֹא
מִסְפִּיק הִרְהוּר בִּהְיוֹת
בְּלִבָּד, הָרִי שָׁגַם בְּתוֹרָה
וְגַם בְּתַפְלָה יִשְׁנוּ עֵינָן
הַ"מַּעֲשֵׂה", עֲקִימַת
שְׁפָתַי הַנִּחְשָׁבֶת
לְ"מַעֲשֵׂה", וְהַכּוּנָה הִיא,
שָׁגַם הַלְבוּשִׁים שֶׁנַּעֲשִׂים
מִתּוֹרָה וּמִתַּפְלָה בְּכוּנָה —
הֵם גַּם כֵּן לְבוּשִׁים
מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצּוֹת הַבְּאִים
מֵאוֹר הַכֶּתֶר, וְכֵן גַּם, —
וְיִתִּירָה מִזֶּה, כִּי מַעֲלָת
הַכּוּנָה עַל הַדִּבּוּר
וּמַעֲשֵׂה — מֵהַשְׁכּוּנָה
הִיא לְמַעַל מִדִּבּוּר

אגרת הקדש

וזה"ש בזה"ק פ' פקודי (דרכ"ט ע"ב) דאינון
עובדין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דיווא
עילאה לבושא כו' וחמי כו' בנועם ה' וכו'. והגם
דהתם מיירי בג' התחתון שהלבושים שם הם ממצות
מעשיות ממש אבל בג' העליון הלבושים הם מרעותא
וכוונה דלכא באורייתא וצלותא כמ"ש בזה"ש
(דרי"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקו בתורה לשמה
מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות
דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא י"ח בהרהור לכדור וכן בתפלה ומה גם כי
מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כמ"ש בלק"א
ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

33 וְהָיוּ שְׂכָתוֹב בְּזֶה הַקְּדוּשׁ פְּרָשֶׁת פְּקוּדֵי (דָּף רַבֵּעַ עָמוּד
34 ב'): "דְּאֵינּוּ עוֹבְדִין טָבִין דְּעָבִיד בְּרִנָּה - מְשַׁכֵּי מְנַהוּרָא
35 דְּיוֹא עֵלְיָה לְבוּשָׁא כו', — שֶׁהַמַּעֲשִׂים טוֹבִים (הַמִּצּוֹת)
36 שֶׁנַּעֲשֶׂה הָאָדָם, מִמַּשְׁכִּים אֶת הָאוֹר מִהַזִּיז הָעֲלִיּוֹן, כְּלוֹמַר
37 מִמְּדִרִיגַת "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן",
38 וְחָמִי כו' בְּנוֹעַם ה' וכו'".
39 — וְהוּא חוּזָה — כִּפִּי שְׁהוּא
40 מְסִיִּים שֵׁם — ב'נוֹעַם ה'"
41 וּב'צִחְצֻחוֹת", שֶׁהֵם
42 פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר. וְהֵנָּה
43 דְּהִתָּם מִיָּרִי — וְלִמְדוֹת
44 שֶׁשֵּׁם, בְּזוּהָ, מְדוּבָר בְּגִי
45 עֲדָן הַתַּתְּיָוָן,
46 שֶׁהַלְבוּשִׁים שֵׁם הֵם
47 מִמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מְשַׁכֵּי
48 — הָרִי שֶׁהַלְבוּשִׁים אֵינִים
49 מִצֵּד הָעֵנִין וְהַמַּעַלָּה שֶׁל
50 רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, כְּמִדּוּבָר
51 לְעֵל, כִּי אִם מִצֵּד מַעַלָּת
52 הַ"מַּעֲשֵׂה", אֲבָל בְּגִי עֲדָן
53 הָעֲלִיּוֹן הַלְבוּשִׁים הֵם מִרְעוּתָא — מִהֶרְצוֹן, וְכִוְנָה דְּלִכָּא —
54 שֶׁל הַלֵּב, בְּאוֹרִיתָא וְצִלּוּתָא, — בְּתוֹרָה וּבְתַפְלָה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב
55 בְּזֶה שֵׁם — בְּחֶלֶק ב' (דָּף ר"י), — שֶׁאֲחֵרֵי שֵׁשׁ כָּבֵד לְנִשְׁמָה
56 לְבוּשִׁים מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצּוֹת בְּגִי עֲדָן הַתַּתְּיָוָן — הִיא עוֹלָה לְגִן
57 עֲדָן הָעֲלִיּוֹן, הָרִי הַכּוּנָה — שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאִים הַלְבוּשִׁים, הִיא בְּנוֹת
58 עֲסָקוֹ בְּתוֹרָה לְשִׁמּוֹה מֵאֲהַבֶּת ה', וּמִצּוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה

7 כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל.
8 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה,
9 שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון. שכן, איך יודעים מהו
10 הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי
11 שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על ידי ההלכות
12 של תורה שבעל פה. ובלשון רבנו הזקן:

1 – "תניא, חלק א פ"ק לח פאריכות, עין שם. – שם מוסבר,
2 שההארה מהרצון העליון המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה"
3 בהשוואה לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא כ"גוף" ומלוש
4 לנשמה; ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום והתפשטות ההארה.
5 על-כל-פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים לנשמה מכוננת ורצון
6 הלב שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון,

המשך ביאור למס' שקלים ליום שלישי עמ' א

38 לא נערך, ומסיימת שם המשנה, הפל שוין – כולי עלמא מודים,
39 שוין נודרין ונודרין – שאם אמר הנכרי 'דמי עלי' או 'דמי ישראל'
40 זה עלי' מקבלים ממנו, והרי סתם דמים לבדק הבית הן וקאמר
41 שמקבלים מהם דבר שאינו מסוים. מתרצת הגמרא: פתך לה –
42 מפרש רבי שמעון בן לקיש את דברי המשנה ש'נודרין' היינו שאם
43 נדר הנכרי עולה מקריבים אותה, שדין הוא בקרבנות שמקבלים
44 אף מן הנכרים.
45 הגמרא מקשה על תירוץ זה. מקשה הגמרא: הא ניהא 'נודרין', כיון
46 שניתן לפרשו בקרבן עולה, שהנכרי נדר להביא עולה, אולם איך
47 נפרש 'נודרין' בקרבן עולה, וכי ישמע לנו הנכרי ויביא עולה אם
48 ידירנו ישראל בכך. מתרצת הגמרא: אלא 'נודרין' היינו באופן
49 כשאמר ישראל 'חיי עלי עולה, ושמע נכרי את דברי ישראל ואמר,
50 מה שאמר זה, עלי, והתחייב בנדר להביא קרבן כמו שהתחייב
51 הישראל, ונחשב זה כ'נודרין' כיון שעל ידי נדר הישראל, חל נדרו
52 של הנכרי.
53 כעת הגמרא מקשה לכולי עלמא. מקשה הגמרא: לדעת כל
54 השיטות שאוסרים ליטול מהם דבר מסוים, כיצד יכול הנכרי
55 להביא קרבנות, וכי אינו מביא עמו – עם הקרבן נסכים, שכן כל
56 המתנדב קרבן מתנדב נסכים עמו ופעמים שנשאר מנדבת
57 הנסכים, ומותר נסכים לא לכלי שרת אינו – וכי אין הם מיועדים
58 לקניית כלי שרת לבית המקדש, וכפי ששינונו להלן (פ"ד ה"א) שכן
59 היא דעת רבי עקיבא, ואם כן נמצא שהנכרי שמביא נסכים, מביא
60 כלי שרת שהוא דבר מסוים, וקשיא אפילו לרבי יוחנן.
61 מתרצת הגמרא: התיב – השיב רבי יוסי בר רבי בון על קושיא זו
62 בהקדם קושיא נוספת, והא תנינן – והרי שנינו שם במסכת ערכין
63 ברישא של המשנה, שהנכרים 'נערכין' לפי רבי מאיר, ולרבי
64 יהודה 'מערכין' שאם אמר הנכרי ערך ישראל פלוני עלי חייב
65 לשלם, ואם כן יקשה עורכין לא לבדק הבית אינו – וכי דמי
66 הערכין אינם נתרמים למטרות בדק הבית, וקשיא אף לרבי יוחנן
67 איך מקבלים מהם דבר המסוים. אלא ה"ד מה דאיתא אמר תמן – כפי
68 שאתה תתיר שם, שאף אם יקנו בדמי הערכין דבר המסוים לבדק
69 הבית, אין זה נחשב שנתן הנכרי דבר המסוים לפי שהנכרי לשם
70 שמים הוא מתכוין, שהוא חושב שנדבתו לצורך הקרבה על גבי
71 המזבח, ואינו יודע מה אנו עושים בנדבתו, ומאליהן – בלא
72 ידיעתו הן באין לבדק הבית, ולפיכך אין בזה איסור. הן את אמר
73 אף קמא – כך ניתן לתרץ גם כאן לענין מותר נסכים, שהנכרי לשם
74 שמים הוא מתכוין

1 לאחר שנידון דין קבלת מחצית השקל וקרבנות מן הנכרים, דנה
2 הגמרא בדין קבלת תרומות מהנכרים לצורך בית המקדש. אומרת
3 הגמרא: אמר רבי יוחנן, בתחלה – כשבאים לבנות את בית
4 המקדש, אין מקבלים מהן לא דבר מסוים – הגמרא במסכת ערכין
5 (ה) מבארת שהיינו כגון שהיו מביאים טבלאות של ברזל בגודל
6 אמה על אמה, ובהם קבועים מסמרות חדים כגובה אמה, ומחפים
7 ומכסים בהם את גג ההיכל כדי לגרש את העורבים שלא ישכנו
8 שם, וזהו דוגמא לדבר שנראה לעין כל, והוא הדין בכל דבר
9 שיסאר קרוי על שם הנכרי כגון מנורה או כלי, וגנאי הוא לנו
10 לקבל זאת מהם, ובפרט שהם מתפארים בזה, ואף לא מקבלים
11 מהם אפילו דבר שאינו מסוים – שאינו נראה לעין, ואף אם לא
12 ישתמשו בו אלא ימכרוהו וישתמשו בדמיו כגון מים ומלח, כיון
13 שחוששים שמא לרפיון ידיים הם מתכוונים, שיסמכו עליהם והם
14 בעצותיהם הרעות יעכבו את הבנין, וכן יש לחשוש שמא
15 בהשלמת הבנין יחזרו בהם ויאמרו שיש להם חלק בבית המקדש.
16 ובסוף – לאחר שהושלם הבנין ובאים ליתן לבדק הבית, מקבלין
17 מהן דבר שאינו מסוים, כיון שבוודאי אין כוונתם לרפיון ידיים שהרי
18 הבנין כבר בנוי, וגם אין שייך שיאמרו שיש להם חלק בבנין כיון
19 שכבר נבנה קודם תרומתם, ואין מקבלין מהן דבר מסוים, כפי
20 שאמרנו שגנאי הוא לנו והם מתפארים בזה.
21 רבי שמעון בן לקיש חולק: רבי שמעון בן לקיש אמר, בין בתחלה
22 בין בסוף אין מקבלין מהן לא דבר מסוים ולא דבר שאינו מסוים,
23 והרי הוא חולק על רבי יוחנן לענין קבלת דבר שאינו מסוים
24 לבסוף.
25 הגמרא מקשה על רבי יוחנן: מתניתא פליגי על רבי יוחנן הסובר
26 שמקבלים מהנכרים דבר שאינו מסוים לבסוף, דתניא, אין מקבלין
27 מהן הקדש ונדבה לבדק הבית, וסתם 'הקדש' ו'נדבה' הבית' היינו
28 אחר שנשלם הבנין, וקאמר שאין מקבלים מהם אפילו דבר שאינו
29 מסוים. מתרצת הגמרא: פתך לה רבי יוחנן, שאכן מדברת
30 הברייתא בין בתחלה בין בסוף שאין מקבלים מהם, אך ובלבד
31 כשנדבתם היא דבר מסוים, אולם בדבר שאינו מסוים מקבלים
32 מהם בסוף.
33 חוזרת הגמרא ומביאה שוב את דעת רבי שמעון בן לקיש ומקשה
34 עליו: רבי שמעון בן לקיש אמר בין בתחלה ובין בסוף אין מקבלין
35 מהם לא דבר מסוים וכו'. מקשה הגמרא: מתניתא פליגי על רבי
36 שמעון בן לקיש, דתני – ששינונו במסכת ערכין (ה) שנחלקו רבי
37 מאיר ורבי יהודה אם נכרי נערך אבל לא מעריך' או 'מעריך אבל

יום ראשון	יום ראשון	טז חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: ח"ש, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עט"פ. תניא: כח. למה . . . מטה מנוגה.			

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמחה . . . ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות הוא די פוסטקייט פון קאפ, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמחה... ומבאר כי סבת המחשבות זרות או רעות הוא הריקנות של הראש, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

יום שני	יום שני	יז חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, שני עם פירש"י. תהלים: פג"פ. תניא: והנה מודעת . . . חטאת וכו'.			

מ'דארף היטען דעם זמן, מ'דארף מקבל זיין עולה של תורה. יעדער זמן, יעדער טאג וואס גייט אוועק, איז דאס ניט נאָר א טאָג נאָר א ענין אין לעבען, די טעג גייען כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'. דער טאטע האָט געזאָגט בשם רבינו הזקן: אַזומערדיגער טאָג און אוינטערדיגער נאכט איז א יאהר.

צריך לשמר על הזמן, צריך לקבל עלה של תורה. כל זמן, כל יום שחולף, הרי זה לא רק יום, אלא ענין בחיים. הימים חולפים כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) "יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'". אבא [אדמו"ר הרשב"י] אמר בשם רבינו הזקן: יום קיצו ולילה חרפי - זוהי שנה.

יום שלישי	יום שלישי	יח חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י. תהלים: פח"ט. תניא: כט. אשת . . . קמט ורכ"ט.			

ב"תורה אור" פרשת חיי שרה סוף דבור המתחיל "להבין מה שאמרו רז"ל יפה שעה", יש טעות הדפוס. וכך צריך להיות: "ויהיה בבחינת בטול (אבל עכשו... הינו בבחינת איסר, ועין מה שיתבאר לקמן בפרוש אסרי לגפן) שהוא בבחינת חפץ, וכתוב הודו... תוך כל עלמין, אבל תכלית הכונה".

יום רביעי

יום רביעי

יט חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: והנה אור . . . 298 חד.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבה ויותר גבה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

יום חמישי

יום חמישי

כ חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צזקג.
תניא: והנה רצון . . . קן האדם.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ח, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחד וברחמים. - האט עס געדויערט זיבען יאהר.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נשמתו ע"ן - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ח [= דברי אלקים חיים, חסידות], אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בשבת קדש. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [=בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן ה' יתברך לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחד וברחמים. - זה ארץ שבע שנים [עד שנת תרפ"ז - שנת המאסר והגאולה].

יום שישי

יום שישי

כא חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קדקה.
תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

שבת
קורש

שבת

כב חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קורקו.

תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – שלהי קיץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמים. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [וכפי שכתוב] בפרדס בשם ספר הבהיר, "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מימי היות אברהם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי". כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפתחם אלקותו יתברך בעולם הזה התפתח, הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת החסד דאצילות. ואמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם עליוהשלוש.

המשך ביאור למס' שקלים ליום ראשון עמ' א

26 כר, כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן, ויתתרם תרומת הלשכה מן
27 ההדשה בזמנה באחד בניסן, ובשעה שיתרמו כבר יהיו שקליהם
28 של בני בבל בלשכה.
29 רבי עולא חולק על רבי חזקיה ומקשה עליו: התיב – הקשה רבי
30 עולא, קומי – לפני רבי מנא על דברי רבי חזקיה, והא תנינן לקמן
31 (פ"ג ה"א), בשלשה פרקים – זמנים בשנה תורמין את הלשכה שבה
32 היו מניחים את השקלים ומוציאים ממנה שקלים לצורך הקרבנות,
33 הפעם הראשונה היתה בפרוס – חמשה עשר יום קודם חג הפסח
34 והוא באחד בניסן, הפעם השנייה היתה בפרוס העצרת – חמשה
35 עשר יום קודם חג השבועות, והפעם השלישית היא בפרוס הקג –
36 חמשה עשר יום קודם חג הסוכות, ומעתה אמר ליה, (לא) נימ –
37 האם לא נאמר שההכרזה בכל המדינות היתה רק באחד באדר,
38 ומכיון שיש הקרובים לירושלים ויש שרחוקים יותר, לפיכך תרמו
39 בזמנים מאוחרים יותר עבור אלו שאיחרו להביא, וכך יהיה
40 הפירוש בדברי המשנה, אילין דקריבין לירושלים, ומאז ההכרזה
41 באחד באדר יכלו להביא את שקליהם בתוך אותו החודש, עליהם
42 תרמו באחד בניסן שהוא בפרוס הפסח, אילין דרחוקין – ואלו
43 שרחוקים יותר והביאו שקליהם בחודשי ניסן ואייר, עליהם תרמו
44 בפרוס העצרת, ואילין דרחוקין מנהון – ואלו שרחוקים עוד יותר
45 והביאו את שקליהם מפרוס העצרת ואילך, עליהם תרמו בפרוס
46 הקג, ומפורש שלא כדברי רבי חזקיה שמקדימים להכריז בתחילת
47 החורף כדי שיספיקו אף הרחוקים להביא עד אחד בניסן, אלא
48 הכריזו באחד באדר ומי שאיחר תרמו עליו בזמנים מאוחרים
49 יותר.

1 הגמרא מביאה ראייה לרבי יהושע בן לוי: אמר רבי יוסי, ויאות –
2 נכונים דברי רבי יהושע בן לוי הסובר שמשמיעין על השקלים ועל
3 הכלאים באדר שני, שכן כלום – האם זה שאמרו שמשמיעין
4 על השקלים באדר, וכי לא התקינו זאת כדי שיביאו ישראל
5 את שקליהן בעונתן – בזמן ההבאה שהוא קודם לאחד בניסן,
6 ומעתה אם את אמר – אם תאמר שמכריזים באדר הראשון, נמצא
7 שער בדרן אית בשתא שתיני יומין – שעדיין יש בשנה היוצאת
8 ששים יום, מאחד באדר ראשון ועד אחד בניסן, והואיל ויש זמן
9 כה רב אחר ההכרזה יתעצלו וישכחו להביא את השקלים בזמן.
10 ואף בכלאים אין ראוי שישמיעו עליהם באדר ראשון, שכן כלום
11 אמרו – וכי הסיבה שאמרו שמלבד ההכרזה באדר, חוזרים
12 שליחי בית דין בחמשה עשר באדר ויוצאין אף על הכלאים, האם
13 זה לא כדי שיהיו הצמחים ניכרין שהרי בזמן זה כבר גדלו התבואות
14 והורעים וניתן להבחין בכלאים, ואם כן, אם אומר את – אם תאמר
15 שסדר זה נעשה באדר הראשון, הרי עד בדרן אינו נפקין – בזמן
16 זה עדיין הצמחים קטנים ודקים ואין ניכר בהם אם כלאים הם,
17 שהרי עיבור השנה הוא מטעם זה שאדר הראשון בתוך ימות
18 החורף הוא והורעים עדיין לא גדלו. ולפיכך יפה אמר רבי יהושע
19 בן לוי שהשמעת השקלים והכלאים היא באדר שני.
20 הגמרא דנה מתי היו מכריזים על השקלים במקומות הרחוקים
21 מירושלים: רבי חזקיה שאל, מעתה, הואיל ואמרנו ששליחי בית
22 דין יוצאים באדר כדי שיביאו ישראל שקליהם במועד
23 קודם אחד בניסן, אם כן בני ככל שרחוקים הרבה מירושלים ואין
24 השיירות מצויות משם, היה ראוי שבארצם יהיו משמיעין על
25 השקלים מראשו – מתחילתו של חורף, וכי לא היו צריכים לנהוג

יום ראשון ט"ז חשון ה'תשע"ד

כהן שחשב מחשבת 'שלא לשמה' - האם צריך לשלם לבעלים?

הפסד ממון לבעלים הצריכים להביא קרבן אחר, אלא אף בקרבן נדבה ('הרי קרבן') שפיגולו אינו מחייב את הבעלים להביא קרבן אחר, כי גם כאן יש לבעלים הפסד כי "קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש" (רש"י גיטין נג, א ד"ה חייבין).

וכיון שמדובר גם בקרבן נדבה, לכן נאמרה ההלכה שהכהנים חייבים לשלם כאשר "פגלו את הזבח" ויש הפסד לבעלים בכך שקרבנו לא הוקרב (אף שאינו חייב להביא אחר), כי במחשבת 'שלא לשמה' שהקרבן כשר, אין הפסד לבעלים שהרי מקריב את קרבנו ומביא את ה'דורון' שביקש להביא.

אך ה'שפת אמת' (זכחים ד, א ד"ה בתוד"ה וישנן) ביאר שלשון הרמב"ם 'שפיגלו את הזבח' הוא לאו דוקא, והכוונה לכל פסול בקרבן, ובכלל זה מחשבת 'שלא לשמה' והכהן שעשה זאת במזיד חייב לשלם.

הלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכה ד: הכהנים שפגלו את הזבח: פמוד - חייבין לשלם, פשונג - פמודין.

אם בעת שעשה הכהן אחת מעבודות הקרבן חשב לאכול את בשר הקרבן או לזרוק את דמו לאחר זמנו - הרי זה פיגול ופוסל את הקרבן. והקשה ה'משנה למלך':

מדוע בהלכה זו - האומרת שהכהן שפיגל צריך לשלם את הנזק שהזיק - כותב הרמב"ם שהכהנים "פגלו את הזבח", היינו מחשבת 'חוץ לזמנו' הפוסלת את הקרבן, והרי גם אם הכהן חשב מחשבת 'שלא לשמה' (כגון לשם עולה במקום לשם שלמים) הזיק לבעלים, כי אף שהקרבן אינו פיגול וכשר להקרבה, הבעלים לא יצאו ידי חובתם וצריכים להביא קרבן אחר? ומבאר:

הלכה זו שהכהנים שפיגלו חייבים לשלם, לא אמורה רק בקרבן חובה או נדר (שאמר 'הרי עלי קרבן') שיש בהם

יום שני י"ז חשון ה'תשע"ד

רציחה ע"י בניית בית וכפיית גיגית

וכן מוכח מהמשך ההלכה: "או שהכניסו למערה או לבית ועישן עליו עד שמת..." היינו שהכניסו בעצמו למערה ולא היה שם מקודם, כי העישון לכד אינו פעולה בגופו של הנרצח, ודוקא בצירוף עם המעשה שעשה קודם בגופו נחשב רציחה.

אך בהלכה י מדובר כשכפה עליו גיגית ללא שכפתו קודם, וההבדל בין זה לבניית קיר סביבו, ברור: בניית קיר דורשת זמן ואם לא יכפות אותו יכרח בינתיים, אך כפיית גיגית נעשית בבת אחת ויכול לעשות זאת מבלי לכופתו ולכן אינה נחשבת רציחה, כי לא נעשה מעשה בגופו של הנרצח.

ובדוגמא שבהלכה הבאה "הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת" אמנם עשה מעשה בגוף הנרצח, ובכל זאת פטור כי הרעב בא רק לאחר מכן ולא ברגע הכפיתה. ומאידך, כשכפה עליו גיגית מניעת האוויר מתחילה מיד עם הכפייה, ומכל מקום פטור כי לא עשה מעשה בגוף המת.

(אבן הازול)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג, הלכה ט: מניח ידו על פי חברו וחתמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או ששכפתו והניחו בצנה או בחמה עד שמת, או ששכנה עליו מקום עד ששנע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה או לבית ועשן עליו עד שמת... בכל אלו נהרג עליו, שהיה כמו ששחנקו בידו.

ובהלכה הבאה כותב הרמב"ם: "אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת... שכפה עליו גיגית... בכל אלו אין ממתין אותו". וצריך ביאור: מה ההבדל בין כפיית גיגית לבניית בית סביבו? והביאור:

כדי שיתחייב על רציחה ולא ייחשב כ'גרמא', צריך שהרוצח יעשה פעולה בגוף הנרצח. ואכן בהלכה ט כולה מדובר על עשיית מעשה בגופו של הנרצח, ולכן יש לפרש שגם "שבנה עליו מקום עד ששנע ממנו הרוח" הוא כאשר כפתו מקודם, והדבר אמור כהמשך ל: "כפתו והניחו בחמה..." ואף שהמתה באה על ידי מניעת האוויר, המעשה שעשה בגופו קודם מחשיבה זאת כמעשה רציחה.

יום שלישי י"ח חשון ה'תשע"ד

המזבח כמקלט למורד במלכות

צרויה ברח משלמה המלך שרצה להרגו כי מרד במלכות (כשתמן באדוניהו נגד רצונו של דוד המלך) ונמלט אל "אוהל ה' ויחזק בקרנות המזבח" (מלכים א, ב, כח) כדי להנצל ממיתה כי המזבח קולט כעיר מקלט.

ומסיפה הגמרא (מכות יב, א): "אמר רב יהודה אמר רב,

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ה, הלכה יד: מי ששחחד מן המלך שלא יתרגנו בדין המלכות... ויכר למופת ונשמה לו, ואפלו היה יד - הרי זה נצל, ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם.

הלכה זו מבוססת על המסופר (סנהדרין מט, א): יואב בן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פז

וה'כסף משנה' תמה על דברי הרמב"ם שהמזבח מציל את המורד במלכות 'אפילו היה זר', שלא כהורג בשגגה שאינו ניצל אלא 'כהן ועבודה בידו' (לעיל הל' י"ג):
לדברי אב"י יואב טעה גם בזה כי אין המזבח קולט אלא כהן בשעת עבודתו, והוא סבר שהמזבח יקלוט גם אותו שהוא זר, והרי לפי דברי הרמב"ם אין זו טעות, והמזבח קולט את המורד במלכות אפילו היה זר!
מיישב ה'כנסת הגדולה' (שם):

רב שאמר "שתי טעויות טעה יואב" לא מנה את ה'טעות' השלישית, כי לדעתו יואב צדק בסברתו שהמזבח קולט את המורד במלכות גם אם אינו כהן, ורק בהורג בשגגה המזבח קולט דווקא 'כהן ועבודה בידו'. והרמב"ם פסק כרב "משום דרבן של בני הגולה הוא".

שתי טעויות טעה יואב באותה שעה, דכתיב 'וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח'. טעה, שאינו קולט אלא גגו [של מזבח] והוא תפס בקרנותיו. טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה" (ומה שכתב הרמב"ם כאן "וברח למזבח ונסמך לו..." , מבאר ה'כנסת הגדולה' דהיינו שנסמך על 'גגו של מזבח'). ואמר אב"י שטעה בדבר נוסף, "טעה, שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו (בעת עבודת המזבח), והוא זר היה".

ומבאר ה'כנסת הגדולה' (בהגהותיו על הרמב"ם) שזה המקור לדברי הרמב"ם:

הגמרא אינה אומרת שאין המזבח קולט אלא את ההורג בשגגה, ויואב סבר שהמזבח קולט גם את מי שנתחייב מיתה כמורד במלכות, ומכאן שהמזבח אכן היה קולט גם את יואב "שפחד מן המלך שלא יהרגנו בדין המלכות".

המדידה על שום מה? יום רביעי י"ט חשון ה'תשע"ד

מעילה) ש"כל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן" – כך גם בנוגע לעגלה ערופה, גזירת הכתוב היא שתכפר. אמנם רש"י (שם) הביא את דרשת הגמרא "אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתיים שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה שלא הניחווה לעשות פירות". ולפי זה עגלה ערופה אינה חוק אלא יש בה תוכן מיוחד השייך לרצח שעליו היא מכפרת. ובמחלוקת לענין המדידה הרי הם הולכים לשיטתם: לשיטת הרמב"ם שדין עגלה ערופה הוא מכלל החוקים, גם המדידה היא מגזירת הכתוב, ולכן גם כאשר אין טעם למדידה יש מצוה למדוד; אבל לשיטת רש"י שעריפת העגלה היא מצד טעם, גם למדידה יש טעם, כדי לדעת מהי העיר הקרובה, וכאשר העיר הקרובה ידועה אין צורך למדוד.

(לקוטי שיחות כ"ד עמ' 128 ה'נ' 70)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ט, הלכה א: אַפְלוּ נִמְצָא בְּצֵד עֵיר זֶה, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ בְּדֹאֵי שְׁהִיא הַקְרֹבָה – מִצְוָה לְמַדֵּד.

רש"י על התורה (דברים כא, ב) מפרש שהמדידה היא "לכל צד לידע אי זו עיר קרובה". וכתב הרא"ם שלשיטת רש"י אין חובה למדוד, והמדידה היא רק כדי למצוא את העיר הקרובה, "לפיכך אם היה החלל מוטל סמוך לעיר שאין ספק שהיא היותר קרובה, אין צריך שם מדידה". אך הרמב"ם כאן חולק על כך וכותב שבכל אופן "מצוה למדוד".

ויש לומר שמחלוקת רש"י והרמב"ם תלויה בביאור טעם הכפרה של עגלה ערופה – כי לכאורה לא מובן כיצד עריפת העגלה מכפרת על הרציחה:

לקמן (פ"י ה"ב) כתב הרמב"ם ש"כפרה נאמר בה כקדשים", ואם כן כשם שבקרבות כל קרבן מכפר על עבירה מסוימת, מצד גזירת הכתוב, כדברי הרמב"ם (סוף הל'

מעקה במחסן ובבית כנסת יום חמישי כ"י חשון ה'תשע"ד

ממעקה. ויש המבארים: בית האוצרות ראוי להיפטר ממעקה, משום שאינו בית דירה ואין רגילות להשתמש על גגו, והספרי מחייב משום שלדעתו החיוב במעקה חל מיד בשעת הבנייה אף שעדיין אין דרים בו, ולומד זאת מלשון הכתוב "כי תבנה בית חדש" – "משעת חדשתו עשה לו מעקה", היינו משעת בנייתו (כשהוא חדש) ולא לאחר זמן כשכנס לגור בו. ולכן לדעתו חייב במעקה, כי החיוב חל בעצם בניית בית הראוי לדירה מצד צורתו, אף שמלכתחילה אין בדעת האדם להשתמש בו לדירה.

אך בגמרא מבואר שבתי כנסיות ובתי מדרשות פטורים ממוזוה, וכן פוסק הרמב"ם בהלכה ב, אף שמצד צורתם הם ראויים לדירה, כי החיוב אינו חל בשעת הבנייה אלא בשעת

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא, הלכה א: מִצְוָה עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אֲדָם מַעֲקָה לָגָו... וְהוּא, שִׁיתִּיהָ בֵּית דִּירָה; אֲבָל בֵּית הָאוֹצְרוֹת וּבֵית הַבֶּקֶר וּבִיּוֹצֵא בֶּתָן – אֵינֶנּוּ יָקוּם לוֹ. דברי הרמב"ם הם בניגוד לדברי הספרי: "אין לי אלא בית, מנין הבונה בית הבקר ובית האוצרות, תלמוד לומר לא תשים דמים בביתך". ומהו מקורו של הרמב"ם לפסוק כנגד הספרי כשלא מצינו חולק על זה?

ומבאר ה'מגיד משנה': בגמרא (יומא יא, א) נחלקו תנאים האם בית האוצרות חייב במוזוה. ויש לומר שכמחלוקתם במוזוה כך יחלקו גם במעקה, כי בשניהם הדבר תלוי אם נחשב 'בית דירה', ודברי הספרי במעקה הם כדעת הסובר שמקומות אלו נחשבים בית דירה, אך הרמב"ם פוסק שמקומות אלו פטורים ממוזוה, ולכן פסק שפטורים גם

את דין בית האוצרות ובית הכנסת כאחד, ומאותו הטעם: "אבל בית הכנסת ובית המדרש ובית האוצר ובית הבקר והתבן פטורים, שאין רגילות כלל להשתמש על גגיהם", ולפי זה נראה שמקורו של הרמב"ם לפטור בית האוצר ממזוזה הוא מדברי הגמרא לגבי בית כנסת.

המגורים בפועל, ומאחר ואין משתמשים בהם לדירה ואין רגילים להשתמש על גגותיהם הרי הם פטורים. ולכן גם לגבי בית האוצרות פוסק הרמב"ם שפטור ממזוזה כשיטת הגמרא ולא כהספרי (משנת אליהו סוכה ס"ד).
וכן נראה מדברי אדמו"ר הזקן (הל' שמירת גר"נ ס"א) שכורך

יום שישי כ"א חשוון ה'תשע"ד

מתי רכיבה מהווה קניין?

"שבוטע בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי הסוסים" (רש"י שם ד"ה היינו מנהיג) – לדעת הרמב"ם אין צורך שיהיה "מנהיג ברגליו", והליכת הבהמה אף ללא פעולה מצידו קונה.

ואמנם ה'תוספות יו"ט' (ב"מ פ"א מ"ב) הביא את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, שהרוכב קונה בתנאי "שינענע רגליו על הבהמה כדי שתלך", אך ה'נחלת דוד' (ב"מ ט, א, ד"ה ולענין הלכה) מוכיח שלהלכה דעת הרמב"ם אינה כן: בהלכות כלאים (פ"ט ה"ט) הביא הרמב"ם שהיושב בעגלה שרתומים לה שני מיני בהמה, לוקה משום איסור כלאים. והגמרא (ב"מ שם) מדמה את הרוכב על הבהמה לענין קנין משיכה, ליושב בעגלה שיש בה איסור כלאים, ובכלאים דברי הרמב"ם (שם) ברורים, שהיושב בעגלה כזו לוקה "אף על פי שלא הנהיג", כי הרוכב אינו צריך להיות "מנהיג ברגליו" כדי לקנות את הבהמה, אלא די אם היא הולכת מכוח הרגשת הכובד של הרוכב, ללא כל פעולה מצידו.

הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו: פיצר קנין את הפהמה במשיכה? ... אם משיכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו. למסקנת הגמרא (בבא מציעא ח, ב) רוכב על הבהמה אינו קונה אותה, ומדוע אם כן פסק הרמב"ם שברכיבה קונה את הבהמה?

מבאר ה'נתיבות המשפט' (סי' קצו סק"א): הרמב"ם מפרש את סוגיית הגמרא כשיטת הריצב"ש (שיטה מקובצת ב"מ שם) שהרוכב אינו קונה את הבהמה כאשר אינה הולכת, אבל אם הלכה מחמת רכיבתו עליה הרי הוא קונה אותה, כי הליכת הבהמה מחמת הרוכב נחשבת כמשיכה. ואף שלא עשה פעולה מיוחדת להולכת הבהמה – כיון שהליכתה נגרמה מהרגשת הכובד של האדם הרוכב עליה, הרי הפעולה מתייחסת אליו ונחשבת כפעולה שלו.

וכך כתב גם ה'מגיד משנה' (הל' גולה ואבידה פ"ז ה"ז) שאף שלמסקנת הגמרא (שם) הרוכב אינו קונה את הבהמה שרכב עליה אלא אם כן עשה פעולה שתגרום להליכתה, וכלשון הגמרא שהרוכב צריך להיות "מנהיג ברגליו", היינו

שבת קודש כ"ב חשוון ה'תשע"ד

קנין סודר - כמה צריך לאחוז?

הרי"ם חו"מ סי' קצח סק"ט באופן אחר). ונחלקו האחרונים בביאור דברי הרמב"ם "אחיזה שחוא יכול לנתק את כל הכלי": לדעת הסמ"ע (חו"מ שם סק"ג) "כל הכלי" לאו דווקא שהרי די בתפיסה כדי שיעור כלי (כגון שלוש אצבעות בבגד), וגם לענין שיכול להביאו אליו אין צריך שיכול להביא את כל הכלי אלא די שיכול למשוך כשיעור הראוי לקנין.

אך ה'חידושי הרי"ם' (שם) כתב כי מלשון הרמב"ם משמע ש'כל הכלי' דווקא ואין מועיל שבאפשרותו למשוך אליו כשיעור שלש אצבעות, משום שגם כשאוחז שלש אצבעות אחיזתו מועילה ואין אחיזת השני פוגעת בה כי בידו לחתוך את החלק שאוחז ולהשאירו אצלו. ומאידך, כאשר אוחז בפחות מכשיעור ובידו למושכו אליו, האחיזה מועילה כי בידו למשוך אליו הכל, אך כאשר אוחז בפחות מכשיעור, ואין בידו למשוך אליו הכול אלא רק שיעור כלי, אין להרחיק לכת ולומר פעמיים 'בידו' - שבידו למשוך אליו שיעור כלי ובידו לחתכו, אלא הקנין חל רק כשיכול למשוך אליו את הכל ואין צריך להגיע לכך שבידו לחתכו.

הלכות מכירה פרק ה, הלכה ז: אחז מקצתו... קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שיעור כלי, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי מיד המקנה לו. הרמב"ם מחדש שאף אם המוכר אינו תופס בידו שיעור כלי, אם באפשרותו למשוך אליו את כל הכלי, תפיסתו מועילה.

והקשה על זה הש"ך (חו"מ סי' קצח סק"ו): אמרו בגמרא (ב"מ ט, א) שהמגביה טלית של הפקר מצדה האחד וצדה השני נשאר מונח, לא קנה אע"פ שיכול למשוך אליו את הכול. ומדוע כאן האפשרות למשוך אליו את הכל מועילה? ותירץ: כשרוצה לקנות את החפץ עצמו, האפשרות למושכו לא מועילה. אך כאן המוכר קונה את הסודר רק על מנת להקנות את החפץ לקונה, ובזה מועילה גם אחיזה פחותה.

וכן כתבו כמה האחרונים שבקנין סודר אין המקנה צריך לקנות את הסודר על מנת להקנות את החפץ לקונה, אלא נתינת הסודר למקנה (אף שאינו זוכה בו) פועלת את ההקנאה לקונה (ראה 'פרי משה' קנינים סי' לא, ד"ה). ואם כן כאשר יכול למשוך את כל החפץ הרי זו נתינה (וראה חידושי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ז - כ"ב מרחשון ה'תשע"ד

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ד

הלכות חובל ומזיק

פרק ז

א. המזיק ממון חברו הזק שאינו נכר - הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו - הרי זה פטור מן התשלומין, דין תורה; אבל מדברי סופרים אמרו, הואיל והפחית דמיתן, הרי זה חייב, ומשלם מה שהפחית מדמיתן.

ב. כיצד? הרי שטמא אכלין טהורים של חברו, או שדמע (עירב תרומה בחולין) פרוחיו, או ערב לו טפת זין נסוף בתוף יינו שהרי אסר עליו הכל, וכן כל כיוצא בזה - שמיין מה שהפסיד, ומשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו, כדרך כל המזיקין.

ג. ודבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד מן המשחיתין הולך ומטמא טהרותיו של חברו, ואומר: 'פטור אני'. לפיכך, אם מת זה שהזיק הזק שאינו נכר - אין גובין הנזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים אלא זה שעבר והזיק, אבל היורש שלא עשה כלום, לא קנסו אותו. וכן המזיק הזק שאינו נכר בשגגה או באנס - פטור, שלא קנסו אלא המתכבן להזיק מדעתו.

ד. הפהנים שפגלו (פטלו) את הנזב - במזיד, חייבין לשלם; בשוגג, פטורין. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובכמי חטאת ("חטאת" - פרה אדומה) - במזיד, חייב לשלם; בשוגג, פטור.

ה. הכניס פרה למרובק [מקום הדיש] כדי שתינק ותרדש, והסית דעתו ממי חטאת - פטור מדיני אדם, וחייב דיני שמים.

ו. המנסף זין חברו לעבודה זרה - לא נאסר הדין; שאין אדם מישאל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו שפופות, או שהיה משמר שהרי הוא כגוי, או שהתרו בו וקבל להתראה, שהרי הוא [נעשה כענת] משמר - הרי זה אוסר את הדין, וחייב לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם, והרי הוא מתחייב בנפשו? מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם, ואינו מתחייב בנפשו עד שיגנסף.

ז. כל הגורם להזיק ממון חברו, חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם הראשון, חייב. כיצד? הוזק כלי שלו מראש הגג על גבי כרים וכסתות, וכאחר וקדם וסלק את הכרים מעל הארץ, ונחבט הכלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם כאלו

שברו בידו; שסלוק הכרים והכסתות גרם לו שישבר. וכן כל כיוצא בזה.

ח. הוזק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות של בעל הכלי, וקדם בעל הכלי והסיר הכרים - הוזק חייב; שזריקתו, היא הגורם הראשון לשבירת הכלי. ואם קדם אחר וסלקן - שגיתן חייבין, הוזק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד ממנו של זה.

ט. וכן השורף שטרותיו של חברו, חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממון, הרי גרם לאבד ממון; ובלבד שיוזנה לו המזיק ששטר מקדים [מאומת בב"ד] היה, וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששרפו הוא שאינו יכול לגבות החוב; אבל אם לא האמינו, אינו משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחזר אחר שמכרו ומחלו לשמעון - הרי נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששרפו. וכן אם מחלו יורש ראובן, משלם המוחל מן היפה שבנכסיו.

יא. וכן העושה עבדו איפותיקי [שעבדו לחוב], וחזר ושחררו - חייב המשתחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבודו, וגרם לאבד ממנו. וכופין את בעל החוב גם הוא לשחרר העבד, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו 'עבדי אתה'. וכן הדוחף מטבע חברו, ונתגלגל וירד לים - חייב לשלם. וכן הצורם [פוגם] און הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה. וכן המרקע [כותש] דיגרי חברו, והעביר צורתן - חייב לשלם משום גורם. וכן כל כיוצא בדברים אלו.

יב. הוזק כלי מראש הגג לארץ, ולא היה תחתיו כלים [כרים וכסתות], וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר, קדם שיגיע לארץ - הרי זה האחר פטור; שלא שבר אלא כלי שסופו להשבר מיד בודאי; ונמצא בשובר כלי שבור, ואין זה בגורם. וכן כל כיוצא בזה, פטור.

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות, ואילן שהוא עומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הבעלים - חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדינים, שהרי הפקיען מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: 'אתה אמרת לי להרגו ולקצצו', הואיל והוא עומד לכך, הרי זה פטור.

יד. וכן מי ששחט חיה או עוף, וכאחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט - חייב לתן לו כמו שיראו הדינים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא עשרה

מתוך מהדורת חזק

ג. ביצד? הרי שגזר המלך להביא לו זין או תבן וכיוצא
בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: 'הרי יש לפלוני אוצר זין
או תבן במקום פלוני, והלכו ולקחוהו - חייב לשלם. אנסו
המלך למוסר זה עד שיצאה לו אוצרות זין או תבן, או
עד שיצאה לו ממון פלוני שהוא בורח מלפניו [מהמלך],
והצאה לו מפני האנס - הרי זה פטור; שאם לא יצאה לו,
יבזה או ימיתהו.
ד. נשא ממון חברו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל
מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא. במה דברים
אמורים שאם אנסו להביא והביא חייב? בשלא הגיע
הממון לרשות האנס. אבל אנס שאנס ישאל עד
שהצאהו, ועמד האנס על הממון ונעשה ברשותו, ואנס
את ישראל להוליכו לו למקום אחר, ואפלו הוליכו זה
המוסר שהצאה - הרי זה פטור מלשלם; שכיון שעמד
האנס בצד האוצר, כבר אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף.
ה. בעלי דין שהיתה ביניהן מריבה על הקרקע או על
מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד
מֵהֶן ומסרה ביד גויים - מנדין אותו עד שיחזיר הדבר
לכמות שהיה ויסלק יד האנס מביניהן, ויעשו דין
ביתר.
ו. מי שנתפש על [מפני חוב של] חברו, ולקחו גויים ממנו
ממון בגלל חברו - אין חברו חייב לשלם. ואין לה מי
שנתפש על חברו ויהיה חברו חייב לשלם לו, חוץ מן
הנתפש מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה,
או הנתפש על התשושה [מתנה] שנותן כל איש ואיש
למלך בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם
לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל פלוני בפני עדים.
ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממון חברו, כגון שהצאה
מעצמו, או שגאנס ונשא ונתן ביד, ולא ידעו העדים במה
הפסידו במסירתו, והנמסר טוען 'כף וכף הפסידני',
והמוסר כופר במה שטענו - אם תפש הנמסר, אין
מוציאין מידו, אלא נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], וזוה
במה שתפש; ואם לא תפש, אין מוציאין מן המוסר אלא
בראייה ברורה.
ח. ואין משיביעין את המוסר שהצאה מעצמו, לא שבועה
חמורה ולא שבועת הסת [דרבנן], מפני שהוא רשע, ואין
לה פסול יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או
להביא, ונשא ונתן ביד - אף על פי שהוא חייב לשלם,
אינו רשע, אלא בן תשלומין הוא בלבד, ומשיביעין אותו
בשאר כלל הכשרין.
ט. אסור למסר ישראל ביד גויים, בין בגופו בין בממונו,
ואפלו היה רשע ובעל עברות, ואפלו היה מצר לו
ומצער. וכל המוסר ביד גויים, בין בגופו בין בממונו -
אין לו חלק לעולם הבא.
י. מתר להרג המוסר בכל מקום, ואפלו בזמן הזה שאין
דיני דיני נפשות. ומתר להרגו קדם שימסר, אלא בשאמר
'הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו', ואפלו ממון קל -

והובים; וכן הורו הגאונים, שכל המונע הבעלים מלעשות
מצות עשה שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ועשה -
משלם לבעלים עשה והובים.
טו. שמין למזיק בידו [בעצמו], בדרך ששמין לו אם
הזיק ממונו. ביצד? הרי שהרג בהמת חברו, או שבר כליו
- שמין במה היתה בהמה שנה וכמה הנבלה שנה, וכמה
היה הפלי שנה והוא שלם וכמה שנה עתה; ומשלם
הפחת לנזק עם הנבלה או הפלי השבור, בדרך שבארנו
בשורו שהזיק; שדין אחד הוא. דרך ענבים של חברו
[ונעשו יי], שמין לו הנזק. וכן כל כיוצא בזה.
טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו;
אם אין לו מטלטלין, גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס
והמפתה והמוציא שם רע, כלן מן היפה שבנכסיו גובין
מֵהֶן.
יז. כל המזיק ממון חברו, ואינו יודע מה הזיק - הרי
הנזק נשבע בתקנת חכמים, ונוטל. כמו [שמצינו הדיו כ]
שיטעון הנזק; והוא שיטען דברים שהוא אמור בהן
[משוער שיש לו], כמו שבארנו בגלגל.
יח. ביצד? לקח כס חברו והשליכו לים או לאש, או
שמסרו ביד אנס ואבד - בעל הכס אומר: 'והובים היה
מלא', והמזיק אומר: 'איני יודע מה היה בו, שמה עפר
או תבן היה מלא' - הרי הנזק נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל;
והוא שיטען דברים שהוא אמור בהן, או אמור להפקידן
אצלו, וירדן להניחן בכיס וכיוצא בו; אבל אם אין דרך
להניחן בכלי זה, הוא פשע בעצמו. ביצד? הרי שחטף
חמת [נוד עור] או סל מלאים ומחפים, והשליכם לים או
שרפם, וטען הנזק שמרגליות היו בתוכם - אינו נאמן,
ואין משיביעין אותו על כך; שאין דרך בגי אדם להניח
מרגליות בסלים ובחממות. ואם תפש, אין מוציאין מידו,
אלא נשבע שמרגליות היו בה, ונוטל ממה שיש אצלו.
וכן כל כיוצא בזה.
יט. ידע המזיק שהכס היה בו והובים, אבל אינו יודע
במה היו, והנזק אומר: 'אלף היו' - נוטל אלף בלא
שבועה, והוא שהיה אמור; שהרי זה המזיק מחייב
שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר בענין הפקדון.
פרק ח
א. המוסר ממון חברו ביד אנס [גוי], חייב לשלם מן היפה
שבנכסיו; ואם מת, גובין מיורשיו כשאר כל המזיקין. בין
שהיה האנס גוי, בין שהיה ישראל - הרי זה המוסר חייב
לשלם כל מה שלקח האנס, אף על פי שלא נשא [לקח]
המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל [הלשין] בלבד.
ב. במה דברים אמורים? בשהצאה המוסר מעצמו [את
מקום הנמון]. אבל אם אנסוהו גויים או ישראל אנס
להראות, והצאה - הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא
ונתן ביד - אף על פי שהוא אנוס, הרי זה חייב לשלם;
שהמציל עצמו ממון חברו, חייב לשלם.

45 שְׁנֵאמַר: "לא תרצח". ואם רצח בְּדוֹן בְּפָנֵי עֲדִים - מִיתָהוּ
46 בְּסִיף [בַּחֲרֹב], שְׁנֵאמַר: "נָקָם יִנָּקֶם"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ,
47 שֶׁזוֹ מִיתַת סִיף; בֵּין שֶׁהִרְגֵּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַרְזֵל, בֵּין שֶׁשָּׂרְפוֹ
48 בָּאֵשׁ - מִיתָהוּ בְּסִיף.
49 ב. מִצְוָה בֵּיד גּוֹאֵל הַדָּם, שְׁנֵאמַר: "גֹּאֵל הַדָּם, הוּא יָמִית
50 אֶת הַרֹצֵחַ"; וְכָל הָרְאוּי לִירְשָׁה, הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רִצָּח
51 גּוֹאֵל הַדָּם, אוֹ שְׂלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל
52 דָּם - בֵּית דִּין מְמִיתִין אֶת הַרֹצֵחַ בְּסִיף.
53 ג. הָאֵב שֶׁהִרְגֵּה אֶת בְּנוֹ - אִם הָיָה לְנֶהְרֵג בֶּן - הָרִי זֶה
54 הוֹרֵג אָבִי אָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל הַדָּם; וְאִם אֵין לוֹ בֶּן
55 - אֵין אֶחָד מִן הָאֲחִין נֶעֱשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהַמִּית אֶת אָבִיו,
56 אֲלֹא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה
57 בְּגֹאֵלֵת הַדָּם.
58 ד. וּמִזְהָרִין בֵּית דִּין שְׂלֹא לִקַּח כֶּסֶף [פְּדִיוֹן נַפְשׁוֹ] מִן
59 הַרֹצֵחַ, וְאֶפְלוּ נֶתֶן כָּל מָמוֹן שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ רִצָּח גּוֹאֵל
60 הַדָּם לְפָטְרוֹ; שֶׁאֵין נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנֶּהְרֵג קִנְיָן גּוֹאֵל הַדָּם,
61 אֲלֹא קִנְיָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶסֶף
62 לְנַפְשׁ רֹצֵחַ". וְאֵין לָהּ דָּבָר שֶׁהַקִּפְדָּה תוֹרָה עֲלָיו
63 כְּשִׁפְכוֹת דָּמִים, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִחַנְפוּ אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
64 אַתֶּם בָּהּ, כִּי הַדָּם הוּא יִחַנְּפֶךָ אֶת הָאֶרֶץ וְגו'".
65 ה. רֹצֵחַ שֶׁהִרְגֵּה בְּדוֹן - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הָעֲדִים וְלֹא
66 הָרֹאִים אוֹתוֹ, עַד שִׁבְאוּ אֶל בֵּית דִּין וְיִדְוִנוּהוּ לְמִיתָה,
67 שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יָמוּת הַרֹצֵחַ, עַד עָמְדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה
68 לְמִשְׁפָּט". וְהוּא הַדִּין לְכָל מַחֲבִי מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁעָבְרוּ
69 וְעָשׂוּ, שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָם עַד שִׁיָּגְמֵר דִּינָם בְּבֵית דִּין.
70 ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁעָבֵר וְעֵשׂה הָעוֹן שֶׁחִבֵּב עֲלָיו
71 מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הַרֹדֵף אַחֵר חֲבָרוֹ לְהָרֹגוֹ, אֶפְלוּ הָיָה
72 הַרֹדֵף קָטָן - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מִצּוּן לְהַצִּיל הַנֶּהְרֵג מִיָּד
73 הַרֹדֵף, וְאֶפְלוּ בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף.
74 ז. בִּיצֵד? אִם הִזְהִירוּהוּ, וְהָרִי הוּא רֹדֵף אַחֲרָיו - אֵף עַל
75 פִּי שְׂלֹא קָבַל עָלָיו הַתְּרָאָה, בִּינּוֹן שֶׁעָבְדוֹ הוּא רֹדֵף - הָרִי
76 זֶה נֶהְרֵג. וְאִם יָכוֹלִים לְהַצִּילוֹ בְּאֶבֶר מֵאֲבִיר הַרֹדֵף - כְּגוֹן
77 שִׁיבּוֹ אוֹתוֹ בַּחֲץ אוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּסִיף, וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוֹ
78 יִשְׁבְּרוּ אֶת רִגְלוֹ אוֹ יִסְמוּ אֶת עֵינוֹ - עוֹשִׂין. וְאִם אֵינֶן
79 יָכוֹלִין לַכְנוֹ וְלֹא לְהַצִּילוֹ אֲלֹא אִם כֵּן תְּרַגְּמוּהוּ לְרֹדֵף - הָרִי
80 אֵלּוֹ הוֹרְגִין אוֹתוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעָבְדוֹ לֹא הִרְגֵּה, שְׁנֵאמַר:
81 "וְקִצְתָּהּ אֶת כְּפָהּ, לֹא תַחֲסֹס עֵינֶיהָ".
82 ח. אֶחָד מְבוֹשִׁי [בִּיצִי] וְאֶחָד כָּל דָּבָר שִׁישׁ בּוֹ סִכָּנָה
83 נִפְשׁוֹת, אֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁאֲחֻזָּה אֶת הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִישׁ שֶׁאֲחֻזָּה
84 אֶת הָאִשָּׁה - עֲנִין הַפְּתוּב, שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב לְהַכּוֹת חֲבָרוֹ
85 הַכָּהּ הַמִּיתָה אוֹתוֹ, מִצִּילִין אֶת הַנֶּהְרֵג בְּכַפּוֹ שֶׁל רֹדֵף;
86 וְאִם אֵינֶן יָכוֹלִין - מִצִּילִין אוֹתוֹ אֵף בְּנִפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר: "לֹא
87 תַחֲסֹס עֵינֶיהָ";
88 ט. הָרִי זֶה מִצְוָה לֹא תַעֲשֶׂה, שְׂלֹא לַחֲסוֹס עַל נֶפֶשׁ הַרֹדֵף.
89 לְפִיכָף הוֹרֵי חֲכָמִים, שֶׁהַעֲבָרָה שֶׁהִיא מְקֻשָּׁה לִילֵד - מִתָּר
90 לְחַתֵּךְ הָעֶבֶר בְּמַעֲיָהּ, בֵּין בָּסֶם בֵּין בִּיד; מִפְּנֵי שֶׁהוּא

1 הָרִי הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, וּמִתְרִין בּוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: 'אֵל
2 תִּמָּסֵר. אִם הָעוֹ פָּנָיו וְאָמַר: 'לֹא כִי, אֲלֹא אֲמָסְרֶנּוּ' - מִצְוָה
3 לְהָרֹגוֹ; וְכָל הַקּוֹדֵם לְהָרֹגוֹ, זָכָה.
4 יא. עֲשֶׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם וּמָסֵר - יִרְאֶה לִי שְׂאִסּוֹר
5 לְהָרֹגוֹ; אֲלֹא אִם כֵּן הַחֹזֵק [ג'] לְמָסֵר - הָרִי זֶה יִהְיֶה,
6 שֶׁמָּא יִמָּסֵר אַחֲרָיו. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זְמַן בְּעָרֵי הַמַּעֲרָב לְהָרֹג
7 הַמוֹסְרִים שֶׁהִחֲזִיקוּ לְמָסֵר מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל, וְלְמָסֵר אֶת
8 הַמוֹסְרִים בֵּיד הַגּוֹיִים לְהָרִגָן וּלְהַכּוֹתָם וּלְאַסְרָם כְּפִי
9 רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמַּעַר לַצְּבֹר וּמַעֲצֵר אוֹתָם, מִתָּר לְמָסְרוֹ
10 בֵּיד גּוֹיִים לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ; אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד,
11 אִסּוֹר לְמָסְרוֹ. וְאִסּוֹר לְאַבֵּד מִמוֹנוֹ שֶׁל מוֹסֵר, וְאֵף עַל פִּי
12 שֶׁמִּתָּר לְאַבֵּד גּוֹפּוֹ, שֶׁהָרִי מִמוֹנוֹ רְאוּי לְיִוָּרְשׁוֹ.
13 יב. רֹדֵף שֶׁהָיָה רֹדֵף אַחֵר חֲבָרוֹ לְהָרֹגוֹ, אוֹ לְדַבֵּר עֲבָרָה,
14 וְשִׁבְרָה אֶת הַפְּלִים, בֵּין שֶׁל נֶהְרֵג בֵּין שֶׁל אֶדָם - פָּטוֹר
15 מִן הַתְּשׁוּלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתְּחִיב בְּנִפְשׁוֹ; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁרָדֵף,
16 הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה.
17 יג. נֶהְרֵף שֶׁשָּׁבֵר בָּלִים שֶׁל רֹדֵף, פָּטוֹר; לֹא יֵהָא מִמוֹנוֹ
18 חֲבִיב מְגוּפוֹ. וְאִם שָׁבֵר כְּלֵי אַחֲרִים - חֲבִיב; שֶׁהַמַּצִּיל עֲצָמוֹ
19 בְּמָמוֹן חֲבָרוֹ, חֲבִיב.
20 יד. מִי שֶׁרָדֵף אַחֵר הַרֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנֶּהְרֵף, וְשִׁבְרָה אֶת
21 הַבָּלִים בֵּין שֶׁל רֹדֵף בֵּין שֶׁל אֶדָם - פָּטוֹר; וְלֹא מִן
22 הַדִּין, אֲלֹא תִקְנָה הִיא שְׂלֹא יִמָּנַע מִלְּהַצִּיל, אוֹ יִתְמַהֲמַה
23 וְיַעֲזִין [לְהַיָּחֵד מִלְּהַצִּיל] בַּעַת שִׁירְדָּהּ.
24 טו. סְפִינָה שֶׁחֲשָׁבָה לְהַשְׁבִּיר מִכְּבֵד הַמִּשְׁאֹו, וְעָמַד אֶחָד
25 מֵהֶן וְהִקְל מִמִּשְׁאָה וְהִשְׁלִיךְ בָּהֶם - פָּטוֹר; שֶׁהַמִּשְׁאָה שָׁבָה
26 כְּמוֹ רֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהָרִגָם, וּמִצְוָה רַבָּה עֲשֶׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ
27 וְהוֹשִׁיעָם.
28 בְּרִיף רִחַמָּא דְּסִיעִין

הלכות רוצח ושמירת נפש

29 יֵשׁ בְּכָלֵלָן שִׁבְעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שִׁבְעַ מִצְוֹת עֲשֶׂה,
30 וְעֶשְׂרַ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׂלֹא
31 לְרִצֵּחַ; (ב) שְׂלֹא לִקַּח כֶּסֶף לְנַפְשׁ רֹצֵחַ, אֲלֹא יִמָּת;
32 (ג) לְהַגְלוֹת הַרֹצֵחַ בְּשִׁנְגָה; (ד) שְׂלֹא לִקַּח כֶּסֶף לְמַחֲבִיב
33 גְּלוּת; (ה) שְׂלֹא יִמָּת הַרֹצֵחַ כְּשִׁירְצָח, קֹדֶם עֲמִידָה
34 בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנֶּהְרֵף בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף; (ז) שְׂלֹא
35 לַחֲסוֹס עַל הַרֹדֵף; (ח) שְׂלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ
36 עָרֵי מִקְלָט, וּלְכַוֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ; (י) לַעֲרֹף אֶת הָעֲגֻלָּה
37 בַּנֶּחֱל; (יא) שְׂלֹא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קֶרֶקַע וְלֹא תוֹרַע;
38 (יב) שְׂלֹא לְשׁוֹם דָּמִים; (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׂלֹא
39 יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדֶרֶךְ; (טו) לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ;
40 (טז) לְטַעֵן עִמּוֹ; (יז) שְׂלֹא יִנְחִינוּ בְּדֶרֶךְ נִבְהֵל בְּמִשְׁאֹו
41 וְיִלָּךְ לוֹ. וּבְאֹוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פרק א

42 א. כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,

הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש - הואיל
והרגו מכל מקום הוא בעצמו - הרי זה נהרג בבית דין.
ב. אבל השוכר הורג את חברו, או ששלח עבדיו
והרגוהו, או שפפת חברו והניחו לפני הארי וכיוצא בו
והרגתו חתיה, וכן ההורג את עצמו - כל אחד מאלו
שופך דמים הוא, וצון הריגה בידו; וחיב מיתה לשמים,
ואין בהן מיתת בית דין.

ג. ומניין שכן הוא הדין? שהרי הוא אומר: "שופך דם
האדם, באדם דמו לשפך" - זה ההורג בעצמו שלא על
ידי שליח; "את דמכם לנפשותיכם אדרש" - זה ההורג
עצמו; "מיד כל חיה אדרשנו" - זה המוסר חברו לפני
חיה לטרפו; "מיד האדם, מיד איש אחיו, אדרש את נפש
האדם" - זה השוכר אחרים להרג את חברו. ובפרוש
נאמר בשלשמן לשון דרישה [ענישה] - הרי דינם מסור
לשמים.

ד. ובכל אלו הרצחנין וכיוצא בהן שאינן מחיבים מיתת
בית דין - אם רצה מלך ישראל להרגן בדין המלכות
ותקנת העולם, הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרג
אותן בהוראת שעה - אם היתה השעה צריכה לכך, הרי
יש להם רשות כפי מה שיראו.

ה. הרי שלא הרגם המלך, ולא היתה השעה צריכה לכך
לחזק הדבר - הרי בית דין חיבין מכל מקום להכותם
מכה רבה הקרובה למיתה, ולאסר אותם במצור [כלא]
ובמצוק [דעב] שנים רבות, ולצערם בכל מיני צער; כדי
להפחיד ולאדם על שאר הרשעים, שלא יהיה הדבר להם
לפוקה ולמכשול לכב, ויאמר: 'הריני מסבב להרג אויבי
בדרך ששעה פלוני, ואפטר'.

ו. אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו, בין
זכר בין נקבה - הרי זה נהרג עליו אם הרג בידו, או
גולה אם הרג בשנגה; והוא, שכלו לו חדשיו [של היריון]
מלא; אבל אם נולד לפחות מתשעה חדשים - הרי הוא
בגל עד שישקה שלשים יום, וההורגו בתוך שלשים
יום אינו נהרג עליו.

ז. אחד ההורג את הפריא, או את החולה הנזטה למוות.
ואפלו הרג את הגוסס, נהרג עליו. ואם היה גוסס בידי
אדם, כגון שהכניחו עד שנזטה למוות והרי הוא גוסס -
ההורג אותו, אין בית דין ממיתין אותו.

ח. ההורג את הטרפה [שיש לו מום הממית תוך שנה] -
אף על פי שאוכל ושותה ומהלך בשוק, הרי זה פטור
מדיני אדם. וכל אדם בחזקת שלם הוא, וההורגו נהרג
עליו - עד שיינדע בודאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים
שמכה זו אין לה תועלת [רפואה] באדם, ובה ימות אם
לא ימיתנו דבר אחר.

ט. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג, שנאמר:
"ויבערת הרע מקרבך"; והוא שיהרג בפני בית דין. אבל

כרודף אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין
בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזה הוא טבעו של עולם.
י. אחד הרודף אחר חברו להרגו, או רודף אחר נערה
מארשה לאנסה - שנאמר: "כי באשר יקום איש על רעהו
ורצחו נפש, בן הדבר הזה". והרי הוא אומר: "צעקה
הנערה המארשה, ואין מושיע לה"; הא יש לה מושיע
[מציל] - מושיעה בכל דבר שיוכל להושיעה, ואפלו
בהריגת הרודף.

יא. והוא הדין לשאר כל העריות, חוץ מן הבהמה; אבל
הזכור, מצילין אותו בנפש הרודף כשאר עריות. אבל
הרודף אחר הבהמה לרבעה [להזדווג עמה], או שרדף
לעשות מלאכה בשבת, או לעבד עבודה זרה - אף על פי
שהשבת ועבודה זרה עקרי הדת - אין ממיתין אותו עד
שיעשה, ויביאוהו לבית דין וידינוהו, וימות.

יב. רדף אחר ערוה, והתפשט ושבב והערה - אף על פי
שלא גמר ביאתו, אין ממיתין אותו עד עמדו בדין. רדף
אחר ערוה, והיו אחרים רודפין אחריו להצילה, ואמרה
להם: 'הניחוהו, כדי שלא יהרגני' - אין שומעין לה, אלא
מבהילין אותו ומונעין אותו מלבעל באבריו; ואם אינם
יכולים למנועו באבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.

יג. כל היכול להציל באבר מאבריו, ולא טרח בכך, אלא
הציל בנפשו של רודף, והרגו - הרי זה שופך דמים, וחיב
מיתה; אבל אין בית דין ממיתין אותו.

יד. כל היכול להציל, ולא הציל - עובר על "לא תעמד
על דם רעך". וכן הרואה את חברו טובע בים, או לסטים
באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא
בעצמו, או שישכר אחרים להצילו, ולא הציל, או ששמע
גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח,
ולא גלה און חברו והודיעו, או שידע בגוי או באונס
שהוא קובל על חברו, ויכול לפיסו בגלל חברו ולהסיר
מה שבלבו ולא פיסו, וכל כיוצא בדברים אלו - העושה
אותם עובר על "לא תעמד על דם רעך".

טו. הרואה רודף אחר חברו להרגו, או אחר ערוה
לבעלה, ויכול להציל, ולא הציל - הרי זה בטל מצות
עשה, שהיא "וקצתה את פפה"; ועבר על שני לאוין, על
"לא תחוס עינך" ועל "לא תעמד על דם רעך".

טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו, מפני שאין
בהן מעשה, חמורים הם; שכל המאבד נפש אחת
מישראל, כאלו אבד את העולם כולו; וכל המקיים נפש
אחת מישראל, כאלו קיים כל העולם כולו.

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ד

פרק ב

א. כל ההורג חברו בידו, כגון שהכהו בסין או באבן

46 ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה אמה,
47 שברחוק המקום ביותר יתמצט כח ההפכה.
48 ג. וכן משערין המפה עצמה; ומשערין כח ההורג, וכח
49 ההורג - אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או בריא
50 או חולה, וכן כל פיוצא בזה, שנאמר: "אשר ימות בה"
51 - מיתתו של זה, משערין כל סבותיה.
52 ד. כלי ברזל, לא נתנה לו תורה שיעור - שנאמר: "ואם
53 בכלי ברזל הפכה וימת, רוצח הוא", ואפלו במחט; והוא
54 שיהיה לו חד כמו מחט או שפוד או סכין וכיוצא בהם;
55 אבל אם הפכה בעשת [גוש] של ברזל וכיוצא בה, אומדין
56 אותה כדרך שאומדין האבן או העץ.
57 ה. המפה את חברו בלא כלי והמיתו, כגון שהפכה בידו
58 או ברגלו או בגופו [הכחו] בראשו והמיתו - משערין כח
59 המפה, וכח ההורג, ומקום המפה; אינו דומה דוחף חברו
60 באצבעו, לבועט בו ברגלו בכל כחו; ואינו דומה מכהו
61 על לבו, למכהו על מתניו; ואינו דומה חלש המפה את
62 הבריא החזק, לבריא חזק המפה חלש או חולה.
63 ו. ומנין שמשערין בכל אלו? שנאמר: "או באיבה הפכה
64 בידו, וימת - מות יומת המכה"; אף על פי שנאמר
65 "בידו", הצריך הכתוב להיות ההפכה "באיבה" - מכלל,
66 שמשערין כח ההפכה.
67 ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג, ונפל ומת - משערין
68 גבה המקום שהפילו מעליו, וכח הדוחף; שאינו דומה בן
69 יומו שנפל לגדול שנפל. ומנין שמשערין גבה המקום?
70 שנאמר: "ואם בשנאה יהדפנו". ויראה לי, שכל מקום
71 שאין בגבוהו עצרה טפחים - אין בו כדי להמית, כמו
72 שאמרו בבור לענן בהמה.
73 ח. אחד המפה את חברו באבן או בעץ, או שהפכה בגוש
74 של אדמה או בגוש של מלח וגפרית, או בסל מלא עפר
75 או צורות, ואפלו בפלח של דבלה, שנאמר: "אשר ימות
76 בה" - כל שהוא ראוי להמית. והפכה הוא שממית.
77 ט. הדוחף את חברו לתוך המים או לתוך האש, אומדין
78 אותו: אם יכול לעלות משם, פטור ממיתת בית דין; ואם
79 אינו יכול לעלות, חייב. וכן אם פכש [לחץ] עליו [ומנוע
80 ממנו לצאת] בתוך המים או בתוך האש, עד שלא נשאר
81 בו כח לעלות ומת - חייב, אף על פי שאינו הוא הדוחף
82 בתחלה. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחסמו עד
83 שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שפכתו והניחו
84 בצנה או בחמה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמונע
85 ממנו הרוח, או שהכניסו למערה ובית ועשן עליו עד
86 שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו גר עד
87 שהמיתו ההכל - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמי שחנקו
88 בידו.
89 י. אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת, או
90 שפכתו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם,
91 ובאה והמיתתו, או שפכה עליו גיגית, או שפרע [חסיר]

1 בפני עדים, פטור; שמה יזמו העדים, ואם היוזמו אינן
2 נהרגין, שהרי לא זממו להרג אלא טרפה, וכל עדות
3 שאינה ראויה להזמה, אינה עדות בדיני נפשות.
4 י. אחד ההורג את ישראל, או ההורג עבד פנעני - הרי
5 זה נהרג עליו; ואם הרג בשגגה, גולה.
6 יא. ישראל שהרג גר תושב [שקובל ז' מצוות] - אינו
7 נהרג עליו בבית דין, שנאמר: "וכי יזיד איש על רעהו";
8 ואין צריך לומר שאינו נהרג על הגוי. ואחד ההורג את
9 עבד אחרים או ההורג עבדו - הרי זה נהרג עליו,
10 שהעבד כבר קבל עליו מצוות ונוסף על נחלת ה'.
11 יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו, יש לו רשות
12 להכותו. לפיכך, אם הפכה עבדו הפכה שיש בה כדי
13 להמית, ונטה למות, ועמד ארבע ועשרים שעות, ואחר
14 כך מת - אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המפה,
15 שנאמר: "לא יקם, כי כספו הוא". ומה הוא "יום או
16 ימים"? יום שהוא כיומים, שהוא מעת לעת.
17 יג. אבל המפה עבד שאינו שלו - אפלו מת לאחר כמה
18 ימים מחמת המפה - הואיל והפכה כדי להמית, הרי זה
19 נהרג עליו כשאר בני חורין.
20 יד. יראה לי, שהמפה את עבדו בסכין או בסוף או
21 באבן וגורפו וכיוצא בהן, ואמדהו למיתו, ומת - אינו
22 בדין "יום או ימים" [אפילו מת אחר כ"ד שעות חיוב];
23 ואפלו מת לאחר שנה, נהרג עליו. לכה נאמר "בשכט"
24 - שלא נתנה לו תורה רשות להכותו אלא בשכט ורצועה
25 וכיוצא בהם, לא הפנית רציחה.
26 טו. המוכר את עבדו, ופסק [התנה] עמו שישמשנו
27 שלשים יום, והפכה אחד מהם בתוך השלשים יום,
28 והמיתו - הרי זה נהרג עליו, ואינו בדין "יום או ימים":
29 הראשון, לפי שאינו "כספו" המיוחד לו; והשני, לפי
30 שאינו תחתיו.
31 טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ועבד של שני
32 שתפין - אינו בדין "יום או ימים", שהרי אינו לאחד
33 מהם "כספו" המיוחד לו; ולפיכך נהרג עליו כשאר העם.

פרק ג

34
35 א. המפה את חברו בידו באבן או בעץ, והמיתו -
36 אומדין דבר שהפכה בו, ומקום שהפכה עליו, אם ראוי
37 אותו חפץ להמית באבר זה, או אינו ראוי, שנאמר:
38 "באבן יד אשר ימות בה הפכה". או בכלי עץ יד אשר
39 ימות בו הפכה, עד שיהיה בו כדי להמית. ואינו דומה
40 מכהו על לבו למכהו על ירכו;
41 ב. הואיל ונאמר "אשר ימות בה", מכאן שאומדין מקום
42 המפה. כשם שאומדין החפץ שהפכה בו ומקום המפה, כך
43 אומדין כח ההפכה - שנאמר: "באבן יד", מכאן שמשערין
44 את היד; אינו דומה זורק אבן בחברו ברחוק שתי אמות
45 לזורק בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר;

מתוך מהדורת חזק

הכביד ומת - הרי זה נהרג; ואין אומדין אותו אמד שני
 46 כשהקל, שרגלים לדבר.
 47 ו. הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות, ומת - בין
 48 שהכוהו בזה אחר זה, בין שהכוהו כאחת, כלן פטורין
 49 ממיתת בית דין, שנאמר: "כל נפש אדם", עד שיהיה
 50 אחד שהרג כל הנפש. והוא הדין למי שדחפוהו שנים או
 51 שפכשוהו שנים לתוך המים, או שהיו רבים יושבין ויצא
 52 חץ מביניהן והרג - כלן פטורין.
 53 ז. ורקו בו עשרה אבן זה אחר זה, וכל אחת מהן אין בה
 54 כדי להמית, וזרק אחד אבן באחרונה, ויש בה כדי להמית
 55 ומת - הרי זה האחרון נהרג עליי. רוצח שנגמר דינו,
 56 ונתערב באחרים, ולא נודע מי הוא מהן - כלן פטורין.
 57 ורוצח שלא נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר
 58 דינו - כלן פטורין מן המיתה; שאין גומרין דינו של אדם
 59 אלא בפניו; ואוסרין [במאטר] את כלן.
 60 ח. ההורג נפשות, ולא היו העדים רואין אותו כאחת,
 61 אלא ראהו האחד אחר האחד, או שהרג בפני שני עדים
 62 בלא התראה, או שהכחשו העדים בבדיקות ולא הכחשו
 63 בתקירות - כל אלו הרצחני, כונסין אותם לכפה
 64 ומאכילין אותם לחם צר ומים לחץ עד שיצרו [יתכווצו]
 65 מעיהן, ואחר כך מאכילין אותם שעורים, עד שפרשם
 66 נבקעת מפכד החלי.
 67 ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחיבי מיתות בית דין;
 68 אבל אם נתחייב מיתה - ממיתין אותו, ואם אינו חייב
 69 מיתה - פוטרין אותו; שאף על פי שיש עונות חמורין
 70 משפיכות דמים, אין בהם השתתת ושובו של עולם
 71 כשפיכות דמים. אפלו עבודה זרה, ואין צריך לומר עריות
 72 או חלול שבת - אינן כשפיכות דמים; שאלו העונות הם
 73 מעברות שבין אדם להקדוש ברוף הוא, אבל שפיכות
 74 דמים מעברות שבינו לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון
 75 זה, הרי הוא רשע גמור, ואין כל המצוות שעשה כל ימיו
 76 שקולין כנגד עון זה, ולא יצילו אותו מן הדין - שנאמר:
 77 "אדם עשק בדם נפש וגו'". צא ולמד מאחאב עובד
 78 עבודה זרה, שהרי נאמר בו: "רק לא היה כאחאב";
 79 וכשנסדרו עונותיו וזכיותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא
 80 לו עון שחיבו כליו ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו
 81 אלא דמי נבות, שנאמר: "ותצא הרוח, ותעמד לפני ה'",
 82 זה רוח נבות; ונאמר לה: "תפתה וגם תוכל". והרי הוא
 83 הרשע לא הרג בידו, אלא סבב [גרם]; קל וחמור להורג
 84 בידו.
 85 י. המינין, והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה
 86 עברות להכעיס, אפלו אכל נבלה או לבש שעטנז
 87 להכעיס, הרי זה מין, והאפיקורסין, והן שפופרין בתורה
 88 ובנבואה מישראל - מצוה להרגן; ואם יש בידו כח להרגן
 89 בסיף בפרהסיא, הורג; ואם לאו, יבוא עליהן בצלילות
 90 עד שישכב הריגתן. ביצר? ראה אחד מהם שנפל לבאר, 91

עליו את המעזיבה [טיח התיקרה ומת מקור], או שהשיך
 2 בו את הנחש, ואין צריך לומר אם שסה בו כלב או נחש
 3 - בכל אלו אין בית דין ממיתין אותו; והרי הוא רוצח,
 4 ודורש דמים [הקב"ה] דורש ממנו דם.
 5 יא. וכן הדוחף את חברו לבור, והיה שם סלם בבור
 6 שיכול לעלות עליו, או שזרק בו חץ, והיה תריס בידו
 7 להגן עליו, ובא אחר וסלק את הסלם והסיר את התריס
 8 - שניהם אינן נהרגין בבית דין. אפלו היה הדוחף עצמו
 9 הוא שחזר וסלק את הסלם - פטור ממיתת בית דין;
 10 ונדרש ממנו דם.
 11 יב. הזורק צור [אבן] בכח, וחרזה האבן לאחוריה
 12 והרגה - חייב מיתת בית דין; שמכחו היא באה. וכן אלו
 13 שמשחקין בכדור שהתרו בהם והרגו - בתוך ארבע אמות,
 14 פטורין; חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה -
 15 חייבין; והוא שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו.
 16 יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה - חייב.
 17 הכופת את חברו, והניחו במקום שאינו יכול לברוח,
 18 והציף עליו מים, ומת - הרי זה נהרג עליו; והוא שימות
 19 מכח ראשון הקא ממעשיו.

פרק ד

20 א. המתפונן להרג את זה, והרג את זה - פטור ממיתת
 21 בית דין, ומן התשלומין, ומן הגלות; לפי שאין צרי מקלט
 22 קולטות אותו, כמו שיתבאר. לפיכך, הזורק אבן לתוך
 23 עדה מישראל, והרג אחד מהן - פטור ממיתת בית דין.
 24 ב. נתפונן להכות חברו על מתניו, ולא היה בפלי כדי
 25 להמית על מתניו, והלכה לה האבן על לבו, והיה בה כדי
 26 להמית על לבו, ומת, או שנתפונן להכותו על לבו, והיה
 27 בה כדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא
 28 היה בה כדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית
 29 דין, ואינו גולה; שאין ההורג ככונה גולה. אבל אם נתפונן
 30 להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה
 31 לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג. וכן כל פיוצא בזה.
 32 ג. המכה את חברו באבן או באגרוף וכיוצא בהן, אומדין
 33 אותו: אם אמדוהו לחיים, נותן חמשה דברים ונפטר;
 34 ואפלו חלה המכה, והכביד [חולין] ומת מחמת המכה -
 35 הרי זה פטור. ואם אמדוהו למיתה - אוסרין את המכה
 36 בבית הסהר מיד, וממתניין לזה; אם מת, והרג המכה.
 37 ואם הקל, ונתרפא רפואה שלמה, והלך פשוט על רגליו
 38 כשאר הבריאין - משלם המכה חמשה דברים, ונפטר.
 39 ד. זה שנאמר בתורה "על משענתו" - אינו שיהלך והוא
 40 נשען על המטה או על אחר, שאפלו הנוטה למות יכול
 41 להלך על המשענת; לא נאמר "משענתו", אלא שיהיה
 42 מהלך על משענת כחו, ולא יהיה צריך כח אחר להשען
 43 עליו.
 44 ה. אמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן 45

44 אחרת שאינו צריך לה. אבל אם יסר [הכה] את בנו כדי
45 ללמדו תורה או חכמה או אמונה, וזאת - פטור.
46 ו. וכן הרב המפכה את תלמידו, או שלוח בית דין שהפכה
47 את בעל דין הנמנע מלכבד לדין, והמיתו בשנגה - פטורין
48 מגלות, שנאמר: "לחטב עצים", לדברי הרשות; וצא האב
49 המפכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושלוח בית דין
50 - שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.
51 ז. בתחלה, אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט;
52 ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו
53 משם, ודנין אותו - שנאמר: "ושלחו זקני עירו, ולקחו
54 אותו משם". מי שנתחייב מיתה - ממיתין אותו, שנאמר:
55 "ונתנו אותו ביד גאל הדם"; מי שנפטר - פוטרים אותו,
56 שנאמר: "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם"; מי
57 שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: "והשיבו
58 אתו העדה אל עיר מקלטו".
59 ח. כשמשיבין אותו, מוסרין לו [שומרים] שני תלמידי
60 חכמים; שמא יתרגנו גואל הדם [קרוב משפחתו של
61 הנרצח] בדרך; ואומרין להם: 'אל תנהגו בו מנהג שופכי
62 דמים; בשוגג בא מעשה לידו'.
63 ט. רוצח בשנגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר
64 מקלטו - פטור, שנאמר: "ולו אין משפט מות".
65 י. אחד ההורג בדרך קדם שיפגש לעיר מקלט, או שהרגו
66 בחזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו,
67 ויצא חוץ לתחומה בדרך - הרי זה התיר עצמו למיתה,
68 ורשות לגואל הדם להרגו; ואם הרגו כל אדם - אין חיבין
69 עליו, שנאמר: "אין לו דם".
70 יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשנגה - כל ההורגו,
71 בין גואל הדם בין שאר אדם - גולה על ידו; הרגו בתוך
72 תחום עיר מקלטו, אפלו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו.
73 יב. המזבח קולט [מציל כעיר מקלט] - שהרי נאמר
74 בהורג בדרך: "מעם מזבחי תקחנו למות", מכיל שההורג
75 בשנגה אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשנגה, וקלטו
76 מזבח, והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי
77 שהרגו בתוך עיר מקלטו.
78 יג. אין קולט אלא גג של מזבח בית העולמים בלבד;
79 ואינו קולט אלא כהן, ועבודה בידו. אבל זר, או כהן
80 שאינו עובד עבודה בשעה שהנהרג, או שהיה עובד ולא
81 היה על גג אלא סמוך למזבח, או אויז בקרנותיו - אינו
82 נקלט.
83 יד. וכל מי שקלטו המזבח, אין מניחין אותו שם; אלא
84 מוסרין לו שומרין, ומגלין אותו לעיר מקלט. במה דברים
85 אמורים? במחייב גלות. אבל מי שפחד מן המלך שלא
86 יתרגנו בדין המלכות, או מבית דין שלא יתרגוהו בהוראת
87 שעה, וברח למזבח ונסמך לו, ואפלו היה זר - הרי זה
88 נצול; ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם, אלא

1 והסלם בבאר - קודם ומסלק הסלם, ואומר לו: 'הרי אני
2 טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך'. וכיוצא בדברים
3 אלו.
4 יא. אבל הגויים שאין ביניהם וביניהם מלחמה, ורועי
5 בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן - אין מסבכים להן
6 המיתה. ואסור להצילן אם נטו למות; כגון שראה אחד
7 מהם שנפל לים - אינו מעלהו, שנאמר: "לא תעמד על
8 דם רעף", ואין זה רעף.
9 יב. במה דברים אמורים? בישראל בעל עברות העומד
10 ברשעו ושוטה בו תמיד, כגון רועי בהמה דקה שפקרו
11 [זלזלו] בגול, והם הולכים באולתן. אבל ישראל בעל
12 עברות שאינו עומד ברשעו תמיד, אלא עושה עברות
13 להנחת עצמו, כגון אוכל גלות לתאבון - מצוה להצילו,
14 ואסור לעמד על דמו.

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ד

פרק ה

16
17 א. כל ההורג בשנגה - גולה ממדינה [מעיר] שהרג בה
18 לערי מקלט, ומצות עשה להגלותו, שנאמר: "ורשב בה
19 עד מות הכהן הגדול". והזהירו בית דין שלא לקח כפר
20 [פדיון נפש] מן הרוצח בשנגה כדי לישב בעירו, שנאמר:
21 "ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו".
22 ב. אין הרוצח בשנגה גולה, אלא אם פן מת הנהרג מיד;
23 אבל אם חבל בו בשנגה, אף על פי שאמדהו למיתה,
24 וחקלה וזמת - אינו גולה; שמא הוא קרב את מיתת עצמו,
25 או הרוח נכנסה בחבורה והרגתהו. אפלו שחט בו כל שני
26 הסימנים [קנה וושט], ועמד מעט - אינו גולה על ידו.
27 לפיכך, אם לא פרס כלל, או ששחטו במקום שאין הרוח
28 מנשבת בו, כגון בית סתום של שיש - הרי זה גולה. וכן
29 כל כיוצא בזה.
30 ג. ישראל שהרג בשנגה את העבד או את גר תושב [גוי
31 שקיבל ז' מצוות] - גולה. וכן העבד שהרג בשנגה את
32 ישראל או את גר תושב, וכן גר תושב שהרג את גר תושב
33 או את העבד בשנגה - גולה, שנאמר: "לכני ישראל ולגר
34 ולתושב בתוכם".
35 ד. גר תושב שהרג את ישראל בשנגה - אף על פי שהוא
36 שוגג, הרי זה נהרג; אדם מועד לעולם. וכן גר תושב
37 שהרג גר תושב מפני שעלה על דעתו שמתר להרגו, הרי
38 זה קרוב למזיד, ונהרג עליו, הואיל ונתפון להרגו. וגוי
39 שהרג את הגוי בשנגה - אין ערי מקלט קולטות אותו,
40 שנאמר: "לכני ישראל".
41 ה. הכן שהרג את אביו בשנגה, גולה. וכן האב שהרג
42 את בנו בשנגה, גולה על ידו; במה דברים אמורים?
43 בשנהרגו שלא בשעת מויד, או שהיה מלמדו אמונת

יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל
הבית בשגגה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ואשר יבא את
רעהו ביער" - מה יער שיש רשות לנהרג להכנס לשם,
אף כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא
ברשות, ונתנה בקעת, וטפחה לו על פניו, ומת - פטור
מגלות; ואם נכנס ברשות, הרי זה גולה.

יב. מי שהיה דולה את החבית (מהבור) להעלותה לגג,
ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתהו, או שהיה עולה
בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות; שנה כמו
אנוס הוא, שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא
כמו פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית, ונפלה
על חברו והרגתהו, היה יורד בסלם, ונפל על חברו והרגו,
היה מעגל (מחליק טיח הגג) במעגלה, ונפלה על חברו
והרגתהו - גולה, שנאמר: "ויפול עליו, וימת", שפיל דרך
נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב העתים להזקק, ודבר
קרוב הוא להיות, שהרי טבע הפכד לירד למטה במהרה;
והואיל ולא ירו עצמו ותקן מעשיו יפה בשעת זרידה -
יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופים (סכין גדולה)
לאחוריו, והחזירו לשבר העצם בדרך שהקצבים עושים -
כל שמימות בהולכה, שהיא הגבהה מלפניו וירידה
מאחוריו - אינו גולה עליו; וכל שמימות בחזרה, שהיא
עליה מאחוריו וירידה לפניו - גולה. זה הפלל: כל
שבדרך ירידתו, גולה; שלא בדרך ירידתו, אינו גולה;
ואפילו בירידה שהיא צרך עליה, אינו גולה.

יד. כיצד? היה עולה בסלם, ונשטטה שליכה (מדריגה)
מתחת רגלו, ונפלה והמיתה - פטור מן הגלות. וכן
המתפנן לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר, או שהיתה
אבן מנחת לו בחיקו ולא הפיר בה מעולם, ועמד ונפלה
והמיתה, וכן הסומה שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן
הגלות, מפני שהן קרוב לאנס.

טו. היתה אבן בחיקו והפיר בה ושכחה, ועמד ונפלה
והמיתה - גולה, שנאמר: "בשגגה", מכלל שהיתה לו
ידיעה. נשטט הפנול מקתו, והרג - הרי זה גולה. נשטט
הפנול מן העץ המתבקע - אינו גולה, מפני שאין זה
מכחו אלא מכח כחו, ונמצא כמו אנס. וכן הזורק אבן
לתמר להפיל תמרים, ונפל מן התמרים על תינוק,
והרגוהו - פטור, מפני שהן באין מכת כחו. וכן כל פיוצא
בזה משאר הסבות.

פרק ז

א. תלמיד שגלה לעיר מקלט, מגלין רבו עמו, שנאמר:
"ותי" - עשה לו כדי שיתיה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה
בלא תלמוד - כמיתה חשובה. וכן הרב שגלה, מגלין
שיבתו עמו.
ב. עבד שגלה לעיר מקלט - אין רבו חייב לזונו; ומעשה

אם כן נתחייב מיתת בית דין בעדות גמורה והתראה,
כשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

פרק ו

א. שלשה הם ההורגים בלא כונה:
ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה, וזה הוא שנאמר בו:
"ואשר לא צדה". ודינו - שיגלה לערי מקלט וינצל, כמו
שבארנו.

ג. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לאנס; והוא
שאיננו במיתת זה מארע פלא (נזיר), שאינו מצוי ברב
מארעות בני אדם. ודינו - שהוא פטור מן הגלות; ואם
הרגו גואל הדם, נהרג עליו.

ד. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לזדון; והוא
שהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר.
ודינו - שאינו גולה; מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת
לו; ואין ערי מקלט קולטות אותו, שאין קולטות אלא
המחייב גלות בלבד. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל
מקום, והרגו - פטור.

ה. ומה יעשה זה? ישב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן
כל הרצחנין שהרגו בעד אחד, או בלא התראה, וכיוצא
בהם - אם הרגו גואל הדם, אין להן דמים; לא יהיו אלו
חמורים מההורג בלא כונה.

ו. כיצד? הזורק אבן לרשות הרבים והרג, או הסותר
כתלו לרשות הרבים ונפלה אבן והמיתה - בין שסותרו
ביום, בין שסותרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד, ואינו
נקלט; מפני שזו פשיעות היא, שהרי היה לו לעין ואחר
כך יזרק או יסתר.

ז. סתרו לאשפה בלילה - אם הרבים מצויין בה תמיד -
הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין
בה כלל - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה, ואינה
עשויה להפנות בה ביום, ונקרה אדם וישב שם, ונפלה
עליו אבן בשעת סתירה ומת - הרי זה גולה. ואם אחר
שנפלה האבן, בא זה וישב ונפלה עליו ומת - הרי זה
פטור מן הגלות.

ט. וכן הזורק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה
את ראשו וקבלה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ומצא את
רעהו", פרט לממציא עצמו.

י. השוגא שהרג בשגגה - אינו נקלט, שנאמר: "והוא לא
אויב לו"; חזקתו שהוא קרוב למזיד. ואינה הוא שוגא?
זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה; וכן אם נכנס
לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או
שנתפנו לזרק (למרחק של) שמים (אמות) וזרק ארבע, או
שעלה על דעתו שמתר להרג, או שנתפנו להרג את זה
והרג את זה, אפילו נתפנו להרג גוי או בהמה ונמצא
ישאל - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואין נקלטין.

יג. רוצח ששכב לעירו אחר מות הכהן הגדול, הרי הוא כשאר כל אדם; ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו, שפכר נתפכר לו בגלותו.
יד. ואף על פי שנתפכר לו, אינו חוזר לשררה שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל ובאה תפלה זו הגדולה על ידו.
טו. אף על פי שהחובל באביו בדרון, חייב מיתת בית דין כמו ההורג שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה, אינו חייב גלות; שלא חייבה תורה גלות אלא להורג נפש אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו.

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ד

פרק ח

א. מצות עשה להפריש ערי מקלט, שנאמר: "שלוש ערים תבדיל לך"; ואין ערי מקלט נזהגות אלא בארץ ישראל.
ב. ושש ערים היו: שלש הבדיל משה רבנו בעבר הירדן, ושלוש הבדיל יהושע בארץ כנען.
ג. אין אחת מערי מקלט קולטת, עד שיבדלו כלן - שנאמר: "שש ערי מקלט תהיינה לכם". והודיענו משה רבנו, שאין שלש שבעבר הירדן קולטות, עד שיבדלו שלש שבארץ כנען. ולמה הבדילן? אמר: 'הואיל ובאה מצוה לדיד, אקיימה'.
ד. בימי המלך המשיח, מוסיפין שלש אחרות על אלו השש, שנאמר: "ויספת לך עוד שלש ערים, על השלש האלה". והיכן מוסיפין אותן? בערי הקיני והקניזי והקנזימוני, שנקבת לאברהם אבינו עליהן ברית, ועדין לא נכבשו; ועליהן נאמר בתורה: "ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך באשר נשבע לאבותיך, ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך, ויספת לך עוד שלש ערים, על השלש האלה".
ה. וחיבין בית דין לכוון [ליישר] הדרכים לערי מקלט, ולתמן אותן ולהרחיבן; ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה, ואין מניחין בדרך לא תל [גבעה] ולא גיא [בקעה] ולא נהר, אלא עושין עליו גשר כדי שלא לעכב את הבורח לשם, שנאמר: "תכין לך הדרך". ורחב הדרך ערי מקלט, אין פחות משלשים וששים אמות. ומקלט 'מקלט' היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיפירו הרצחנין ויפנו לשם.
ו. בתמשה עשר באדר בכל שנה, בית דין מוציאין שלוחים לתמן הדרכים; וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל, מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו בדרך זה, מעלה עליהם הכתוב כאלו שפכו דמים.
ז. וכן מושחין [ומודדין] בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחלת הפרשתן, עד שיהיו משלשות בשנה - שנאמר: "תכין לך הדרך, ושלשפת את גבול ארצך".

י. אשה שגלת לעיר מקלט - בעלה חייב לזונה; ואינו יכול לומר לה: 'שאי מעשה ידיך במזונותיך', אלא אם כן היו מספיקין לה.
ג. רוצח שנגמר דינו להגלותו, ומת קדם שיגלה - מוליכין עצמותיו לשם; ורוצח שמת בעיר מקלט, קוברין אותו שם. ובעת שימות הכהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו.
ד. שאר הלויים השוכנים בעיר מקלט - כשימות אחד מהן, אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום, שנאמר: "ומגרשיהם יהיו לכהמתם ולרשעם וכלל חיתם" - לחיים נתנו, ולא לקבורה.
ה. רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלט - גולה בה משכונה לשכונה, ואינו יוצא מן העיר. וכן לוי שהרג במדינתו [בעירו] - גולה למדינה אחרת מערי הלויים, לפי שכלן קולטות, כמו שיתבאר; ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח לעירו - הרי זה קולטתו.
ו. עיר מקלט {שרבה רצחנים} (שיש בה רוצחים), אינה קולטת - שנאמר: "ודרך באוני וקני העיר ההיא את דבריו", ולא ששוו דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים [דיינים] - אינה קולטת, שנאמר: "זקני העיר ההיא".
ז. רוצח שגלה לעיר מקלט, ורצו אנשי העיר לכבדו - יאמר להם: 'רוצח אני'; אמרו לו: 'אף על פי כן' - וקבל מהן.
ח. הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, ואפלו לדרב מצוה או לעדות, בין עדות קומון בין עדות נפשות; ואפלו להציל נפש בעדותו, או להציל מיד הגיס [צבא], מיד הנהר, מיד הדלקה, ומיד המפלת. ואפלו כל ישראל צריכין לתשועתו כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, עד שימות הכהן הגדול. ואם יצא, התיר עצמו למיתה, כמו שבארנו.
ט. אחד כהן גדול המשוה בשמן המשחה, ואחד המרבה בכגדים, ואחד הכהן הגדול העובד [כעת], ואחד הכהן שעבר - כל אחד מארבעתן שמת, מחזיר את הרוצח. אבל משוה מלחמה אינו מחזיר, מפני שהוא ככהן הדיוט.
י. רוצח שנגמר דינו לגלות ולא היה שם כהן גדול, ושהורג כהן גדול ולא היה שם כהן גדול אחר, וכהן גדול שהרג ולא היה שם כהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן יוצאין מעיר מקלט לעולם.
יא. נגמר דינו לגלות, ואחר כך מת הכהן הגדול קדם שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות. ואם עד שלא נגמר דינו מת הכהן הגדול, ומנו כהן אחר תחתיו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני שנגמר דינו בפניו.
יב. נגמר דינו, ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה - בטלה כהנה, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא משם לעולם.

ד. כשמודדין מן החלל, מודקדין במדה, ואין מודדין
[מחלזתין] בה. ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין
של עשרים ושלשה; ואין מודדין לירושלים, שאין
ירושלים מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה
לשכטים, ונאמר: "באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך
לרשתה".
ה. נמצא קרוב לירושלים, או לעיר שאין בה בית דין -
מניחין אותה, ומודדין אל שאר העירות הסמוכות לו.
נמצא סמוך לספר [גבול], או לעיר שיש בה גוים - אין
מודדין כל עקר, שהרי זה בחזקת שהרגוהו גוים.
ו. אין העיר הקרובה מביאה, אלא בזמן שמנזן העם שבה
כמו מנזן העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו
שברחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר
הרב, והמרבין מביאין העגלה;
ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר
הקרוב - הרב עדיף.
ח. נמצא הנהרג מכן [בדיוק] בין שתי עירות, ואנשי זו
כאנשי זו בשוה - יביאו עגלה אחת בשתפות, ויחננו
ויאמרו: 'אם זו היא הקרובה, הרי היא שלחן, ואלו נתנו
להם חלקם מתנה; ואם אלו הם הקרובים, הרי היא
שלחן, ואלו נתנו להם חלקם מתנה'; לפי שאי אפשר
לצמצם [לדייק], ואפלו בידי אדם.
ט. מהיכן מודדין? מחטמו. נמצא גופו במקום אחד,
וראשו במקום אחר - מוליכין הגוף אצל הראש, וקוברים
אותו במקומו. וכן כל מת מצוה - מוליכין גופו אצל
ראשו, ונקבר במקומו.
י. נמצאו מתים רבים זה בצד זה, מודדין מחטמו של
כל אחד ואחד מהן; ואם הייתה עיר אחת קרובה לכלן,
מביאה עגלה אחת על כלן. נמצאו זה על גבי זה, מודדין
מן העליון כמות שהן מנזין.
יא. נאמר: 'כי ימצא חלל' - לא חנוק ולא מפרפר,
שאינו נקרא 'חלל'. 'באדמה' - לא טמון בגל. 'נופל'
- לא תלוי באילן. 'בשוה' - לא צף על פני המים. 'לא
נודע מי הפהו' - הא אם נודע, לא היו עורפין;
יב. אפלו ראה [את] ההורג עד אחד - אפלו עבד, או
אשה, או פסול לעדות בעברה - לא היו עורפין. לפיכך,
משברו הרצחנים בגלוי, בטלה עגלה ערופה.
יג. עד אחד אומר: 'ראיתי את ההורג', ועד אחד
הכחישו ואמר לו: 'לא ראית' - היו עורפין. במה דברים
אמורים? בשבאו שניהם כאחת. אבל אם אמר אחד: 'אני
ראיתי את ההורג' - הרי זה נאמן בשנים לענין זה, ואם
בא אחר כף עד אחד והכחישו ואמר לו: 'לא ראית' -
אין משגיחין על דברי האחרון, ואין עורפין.
יד. באו שנים אחר שהעיד האחד, והכחישוהו ואמרו
לו: 'לא ראית' - הרי הם כשתי עדות המכחישות זו את
זו, ועורפין. אשה אומרת: 'ראיתי את ההורג', ואשה
אחרת מכחשת אותה ואומרת לה: 'לא ראית' - הרי

ח. ערי מקלט - אין עושין אותן לא עירות קטנות, ולא
כפרים גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן
אלא במקום שוקים, ובמקום המים; ואם אין שם מים,
מכניסין לתוכן מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום
אכלוסין. נתמצטו אכלוסיהן, מוסיפין עליהן; נתמצטו
דירותיהן, מכניסין לתוכן כהנים לזים וישראלים. ואין
פורשין בתוכן מצודות [לציד חיות], ואין מפשילין בתוכן
חבילים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.
ט. כל ערי הלזים קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא,
שנאמר: "ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר, כל הערים
אשר תתנו ללזים - ארבעים ושנים עיר"; הקישן הכתוב
כלן זו לזו לקלט.
י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט, ובין
שאר ערי הלזים? שערי מקלט קולטות בין לרעת בין
שלא לרעת, הואיל ונכנס בהן נקלט; ושאר ערי הלזים,
אין קולטות אלא לרעת. ורוצח הדר בערי מקלט, אינו
נותן שכר ביתו; והדר בשאר ערי הלזים, נותן שכר לבעל
הבית.
יא. כל עיר הקולטת, תחומה קולט כמותה. אילן שהוא
עומד בתוך תחום ערי מקלט, ונופו נוטה חוץ לתחום -
משגיגע תחת הנוף, נקלט; הנה עומד חוץ לתחום, ונופו
נוטה לתוך התחום - משגיגע לעקרו [גזלו], נקלט.
וההורגו שם, נהרג עליו. ואף על פי שהתחום קולט, אין
הרוצח דר בו, שנאמר: "וישב בה" - ולא בתחומה.
פרק ט
א. הרוג שנמצא נופל [מושלך] בארץ, ולא נודע מי הפהו
- מניחין אותו במקומו, ויוצאין חמשה זקנים מבית דין
הגדול שבירושלים, שנאמר: "ויצאו זקניו ושפטיו",
ומודדין ממנו אל הערים שסביבות החלל [ההורג]. אפלו
נמצא בצד עיר זו, שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה -
מצוה למדוד.
ב. אחר שמודדין, ונודעה העיר הקרובה - קוברין את
הנהרג במקומו, וחוזרין זקני ירושלים למקומן. ובית דין
של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה
העיר; ומודדין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה, וזה
הוא "איתן" האמור בתורה.
ג. ועורפין אותה שם בקופים [סבין גדולה] מאחוריה.
ובית דין של אותה העיר, עם כל זקני העיר, אפלו הן
מאה - הכל רוחצין את ידיהם שם, במקום עריפתה של
עגלה. ואומרים שם בתוך הנחל בלשון הקדש: "ידינו לא
שפכו את הדם הזה, ויציגנו לא ראו"; כלומר, שלא בא
לידינו הנהרג הזה, ופטרנוהו בלא מזונות; ולא ראינוהו
והנחנוהו בלא לזיה. והכהנים אומרים בלשון הקדש:
"כפר לעמך ישראל אשר פדית, ה', ואל תתן דם נקי
בקרב עמך ישראל", והולכין להן. והקדוש ברוך הוא
מכפר על הדם, שנאמר: "ונפפר להם הדם".

והורידה לנחל לערפה על פיהם, ואחר כך הוזמו השנים
- הרי זו מתרת בהניה.
ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותרעה
בעדר. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה; שעל
הספק באה מתחלתה, כפרה ספקה, והלכה לה. ואף על
פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה - הרי זה יתגר, שנאמר:
"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך".
ט. הנחל שנערפה בו העגלה - אסור בוריעה ועבודה
לעולם, שנאמר: "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". וכל
העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או
חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - לוקה. ומתו לטרק
שם פשתן ולנקר [לסתות] שם אבנים - שזה כמי שארג
בגד שם או תפרו, שאינה מלאכה בגוף הקרקע; לכה
נאמר: "לא יעבד בו, ולא יזרע" - מה זריעה בגופה של
קרקע, אף כל עבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של
קרקע.
י. אנשי עיר קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה
- כופין אותן ומביאין, ואפלו לאחר כמה שנים; שחבי
עגלה ערופה שעבר עליהן יום הכפורים, חביים להביא
לאחר יום הכפורים.

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ד

פרק יא

א. מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר:
"ועשית מעקה לגגך"; והוא, שיהיה בית דירה [מגורים];
אבל בית האצרות [מחסן תבואה] ובית הקבר וכיוצא
בהן, אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על
ארבע אמות, פטור מן המעקה.
ב. בית של שני שתפין, חבי במעקה, שנאמר: "כי יפל
הנפל ממנו", לא חלה אלא בנופל. אם בן למה נאמר
"גגך"? למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאינן
עשויין לדירה. היתה רשות הרבים גבוהה מגגו - אינו
זקוק למעקה, שנאמר: "כי יפל הנפל ממנו", ולא לתוכו.
ג. גבה המעקה - אין פחות מעשרה טפחים, כדי שלא
יפל ממנו הנפל. וצריך להיות המחיצה חזקה, כדי
שישען האדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו בלא מעקה
- בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ולא
תשים דמים בביתך". ואין לוקין על לאו זה, מפני שאין
בו מעשה.
ד. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שישל
בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצרו, בין
שיש בו מים בין שאין בו מים - חבי לעשות לו חליה
[תל עפר] גבוהה עשרה טפחים, או לעשות לה פסוי כדי
שלא יפל בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת
נפשות - מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר
יפה יפה, שנאמר: "השמר לך ושמר נפשך". ואם לא

1 עורפין, בין שבאו שתימן באחת, בין שבאו זו אחר זו.
2 שנים אומרים: 'ראינו', ואחד אומר להם: 'לא ראיתם' -
3 אין עורפין; אחד אומר: 'ראיתי', ושנים אומרים לו: 'לא
4 ראית' - הרי עורפין.
5 טו. במה דברים אמורים? בשחיו שלשתם פשרים או
6 פסולים. אבל אם אמר עד אחד: 'ראיתי ההורג', ושתי
7 נשים או שני פסולים אומרים לו: 'לא ראית' - אין
8 עורפין.
9 טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: 'ראינו ההורג',
10 ועד אחד מכחישם ואומר: 'לא ראיתם' - עורפים;
11 שאפלו מאה נשים או מאה פסולים, ועד אחד מכחיש
12 את כלם - הרי אלו כעד אחד ועד אחד.
13 יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: 'ראינו
14 ההורג', וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: 'לא
15 ראיתם' - עורפין. זה הכלל: בפסולין, הלך אחר רב
16 המניין בכל מקום.

פרק י

17 א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן
18 בעבר הירדן.
19 ב. עגלה ערופה, בת שתי שנים או פחות; אבל אם
20 היתה בת שתי שנים ויום אחד, פסולה. ואין המומין
21 פוסלין בה; ואף על פי כן, אם היתה טרפה - פסולה;
22 "כפרה" נאמר בה, כקדשים.
23 ג. כל העבודות פוסלות את העגלה, כמו שפוסלין בפרה
24 אדמה - שנאמר: "אשר לא עבד בה, אשר לא משכה
25 בעל". ולמה נאמר "על" אחר שנאמר "אשר לא עבד
26 בה", שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל
27 בין בשעת מלאכה, בין שלא בשעת מלאכה; בין
28 שמשכה בעל טפח - נפסלה, אף על פי שלא חרש בה
29 ולא עשה בה מלאכה. ושאר עבודות, אינן פוסלין אלא
30 עד שעת מלאכה.
31 ד. כל מלאכה שהיא לצרפה, כגון שפרש טליתו עליה
32 מפני הזובכים - אינו פוסלה; וכל שהוא שלא לצרפה,
33 כגון שפרש טליתו עליה לנשאה - פסולה. וכן כל כיוצא
34 בזה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה.
35 ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום, לפי שנאמר בה
36 "כפרה" כקדשים; וכל היום פשר לעריפת העגלה. ואין
37 עורפין שתי עגלות באחת, שאין עושין מצוות חבילות
38 חבילות [כמה בבת אחת].
39 ו. עגלה ערופה אסורה בהניה, ונקברת במקום עריפתה.
40 ומשחרר לנחל - תאסר בהניה, אף על פי שעדין לא
41 נערפה; ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו
42 אסורה בהניה, וחקבר.
43 ז. נמצאו עדיה זוממין, הרי זו מתרת בהניה. כיצד?
44 כגון שאמר עד אחד: 'אני ראיתי את ההורג', ובאו שנים
45 והכחישוהו ואמרו לו: 'לא ראית', והפרישו את העגלה,

מתר. ואם היה בהן נקב, אסור; כמה יהיה בנקב? כדי
שתכנס אצבע קטנה של קטן.
יד. חבית שנתגלתה - אף על פי ששתי ממנה תשעה ולא
מתו, לא ישטה עשירי; מעשה היה, ואמרו ששטה עשירי
ומת, מפני שארס הנחש שוקע למטה. ויש סם חמת וזחלי
עפר [נחשים] שעולה וצופה למעלה, ויש סם שהיא נתלית
באמצע המשקה; ולפיכך הכל אסור, ואפלו סגנו במקנה.
וכן אכשית שנתגלה - אף על פי שאכלו ממנו תשעה ולא
מתו, לא יאכל עשירי.
טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים, ולא ירביץ
בהן את הבית, ולא יגבל [יערב] בהן את הטיט, ולא ירחץ
בהן פניו ידיו ורגליו, ולא ישקה מהן בהמה, בין בהמתו
בין בהמת חברו; אבל משקה אותן לחתול.
טז. עסה שנלושה במים מגלין, אפלו היא של תרומה -
תשורף; ואפלו נאפית, הרי הפת אסורה.

פרק יב

א. בהמה חיה או עוף שנששכן נחש וכיוצא בו, או שאכלו
סם הממית האדם - קדם שישתנה בגופו, הרי אלו אסורין
משום סכנת נפשות. לפיכך, בהמה חיה או עוף שנמצאו
חתוכי רגלים - אף על פי שהן מתרין משום טרפה, הרי
אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזחלי עפר נשכן;
עד שיבדקו. ביצר בודק? צולה אותן בתנור: אם לא
נתחתך [נתפרק] הבשר, ולא נשתנה משאר הצלי - הרי
אלו מתרין.
ב. וכן נקורי [נקבי] תאנים וענבים והקשואין והדלועין
והאבטיחין והמלפפונות - אפלו היו גדולים ביותר, בין
תלושין בין מחברין, ואפלו היו בתוף הפלי - כל שיש בו
לחה ונמצא נשור, אסור; שמא נחש וכיוצא בו נשכו.
ואפלו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר - הרי אלו
אסורין, שמא במקום נקב נקב.
ג. תאנה או ענב שנשטל העקץ שלהן, אין בהן משום גלוי;
לפיכך, אוכל אדם תאנים וענבים בליזה, ואינו חושש.
תאנה נקורה שיבשה ונעשית גרוגרת, ותמרה נקורה
שיבשה - שתיהן מתרות.
ד. אסור לאדם לתן מעות או דינרין לתוף פיו; שמא יש
עליהם רק גבש של מפי שחין או מצרעין, או זעה - שכל
זעת האדם סם המות, חוץ מזעת הפנים.
ה. וכן לא יתן אדם פס [כף] ידו תחת שחיו - שמא נגע
בידו במצרע או בסם רע, שהידים עסקניות. ולא יתן
התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה,
שמא יפל בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.
ו. וכן לא ינעץ הספין בתוף האתרוג או בתוף הצנן -
שמא יפל אדם על תדה, וימות. וכן אסור לאדם לעבר
תחת קיר נטוי, או על גשר רעוע, או להכנס לחרבה; וכן
כל פיוצא באלו משאר הסכנות, אסור לעמוד במקומן.
ז. וכן אסור ליהודי להתיחד עם הגויים, מפני שהן

הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה - בטל מצות
עשה, ועבר על "לא תשים דמים".
ה. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהן סכנת
נפשות; וכל העובר עליהן ואמר: 'הריני מספן בעצמי,
ומה לאחרים עלי כף', או 'איני מקפיד על כף' - מכין
אותו מכת מרדות.
ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסילון [צינור] המקלח
מים וישטה, ולא ישטה בליזה מן הנהרות ומן האגמים,
שמא יבלע עלוקה, והוא אינו רואה. ולא ישטה מים
מגלין - שמא שטה מהן נחש וכיוצא בו מזחלי עפר,
וימות.
ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין
ואפלו מזוג, ואפלו התחיל להשתנות טעמו לחמץ,
והחלב, והדבש, והציר [מיץ מומאכל]; אבל שאר כל
המשקין - אין מקפידין על גלוי, שאין בעלי ארס שותין
מהן.
ח. השום שנתרסק ואכשית שנתתו, ונתגלה - אסור; וכן
כל פיוצא בזה. יין מבשל, אין בו משום גלוי; וכן יין
תוסס, והוא היין משעת דריכתו עד שלשה ימים, ויין או
מים או חלב שהיו חמין, כל זמן שההכל עולה מהן, וכן
משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן טפה אחר
טפה, והוא שהיה טורד ויורד - כל אלו אין בהן משום
גלוי; שזחלי עפר מתרין מבטבוע המשקה ומן ההכל,
ואין שותין ממנו.
ט. מי כבשין [שכבשו בהן ירקות], ומי שלקות [שבשלו
בהן], ומי תורמוסין [צמחים מרים] - אין בהן משום גלוי.
מים ששורה בהם כבשין ושלקות ותורמוסין - אם נשתנה
טעמן, אין בהן משום גלוי; ואם אין בהן נותן טעם,
אסורין. וכן מים שהדיח בהן פרישים ודרמוסין [סוגי
פירות] לחולה - אסורין משום גלוי.
י. יין שערב בו דברים חדין [חרופים] כפלפלין, או דברים
מרים כאפסנתין, עד שנשתנה טעמו - אין בו משום גלוי;
והוא הדין בשאר המשקין.
יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום
בין בלילה - אסורין; ואפלו היה בצדן אדם ישן, אין
אימת ישן על הזחלין. וכמה ישהו ויהיו אסורין? כדי
שיצא הרחש [רמש] מתחת און כלי, וישטה ויחזר
למקומו.
יב. שעור המים שיאסרו אם נתגלו, כדי שיהיה הסם נפר
[נרגש] בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ כדי שתאבד
בהן המרה - הרי אלו מתרין, בין בקרקעות בין בכלים.
וכן הדין בשאר המשקין.
יג. מעין המושף [זורם] כל שהוא, אין בו משום גלוי.
לגין [כד יין] מגלה שהניחו בשדה תבה ומגדל, או בתיק
שלו, או בבור, אפלו עמק מאה אמה, או במגדל גבוה
מאה אמה, או בטרקלין מזהב ומסד - הרי זה אסור. בדיק
את התבה או את המגדל, ואחר כך הניחו בו - הרי זה

ממשאָה - הרי זה מצוה לפרק מעליה; וזו מצוה עשה, 47
שנאמר: "עזב תעזב עמו". 48
ב. ולא יפרק ויניחנו נכהל [לחזק] וילף, אלא יקים עמו 49
ויחזיר ויטען משאו עליה - שנאמר: "הקם תקים עמו", 50
זו מצוה עשה אחרת. ואם הניחו נכהל, ולא פרק ולא טען 51
- בטל מצוה עשה, ועבר על מצוה לא תעשה, שנאמר: 52
"לא תראה את חמור אחיך". 53
ג. היה כהן, והבהמה רוכצת בבית הקברות - אינו מטמא 54
לה, כשם שאינו מטמא להשיב אבדה. וכן אם היה זקן 55
[תלמיד חכם] שאין דרכו לטען ולפרק - הואיל ואינה לפי 56
כבודו, פטור. 57
ד. זה הפלל: כל שאלו היתה שלו, היה טוען ופורק - 58
הרי זה חייב לפרק ולטען בשל חברו. ואם היה חסיד 59
ועושה לפניו משורת הדין - אפלו היה הנשיא הגדול, 60
וראה בהמת חברו רוכצת תחת משא של חברו או קנים 61
וכיוצא בהן, פורק וטוען עמו. 62
ה. פרק וטען, וחזרה ונפלה - חייב לפרק ולטען פעם 63
אחרת, אפלו מאה פעמים, שנאמר: "עזב תעזב", "הקם 64
תקים עמו". לפיכך צריך להדדה [לילך] עמו עד פרסה, 65
אלא אם כן אמר לו בעל המשא: 'איני צריך לך'. 66
ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו? משיראהו ראיה 67
שהיא כפגיעה [כראיה פנים בפנים] - שהרי נאמר "כי 68
תראה", ונאמר "כי תפגע". וכמה? שיערו חכמים, 69
משיראהו בגיהנם מאתים ויש ויששים אמה וישגו שלישי 70
אמה, שהוא אחד משבעה ומחצה במיל; היה רחוק ממנו 71
יתר מזה, אינו זקוק לו. 72
ז. מצוה מן התורה לפרק עמו בחנם. אבל לטען עליו - 73
הרי זו מצוה, ונוטל שכרו; וכן בשעה שמדדה עמו עד 74
פרסה, יש לו שכר. 75
ח. מצא בהמת חברו רכוצה תחת משא - אף על פי 76
שאין הבעלים עמה, מצוה לפרק מעליה ולטען עליה, 77
שנאמר: "עזב תעזב", "הקם תקים" - מכל מקום. אם כן 78
למה נאמר "עמו"? שאם היה בעל הבהמה שם, והלף 79
וישב לו ואמר לזה שפגע בו: 'הואיל ועליך מצוה, אם 80
רצית לפרק לבדך, פרק' - הרי זה פטור, שנאמר: "עמו". 81
ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה, חייב לפרק ולטען 82
לבדו. 83
ט. בהמת הגוי והמשא של ישראל - אם היה הגוי מחמר 84
אחר בהמתו, אינו זקוק לה; ואם לאו, חייב לפרק ולטען, 85
משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל, 86
והמשאוי של גוי - חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל. 87
אבל בהמת הגוי ומשאו - אינו חייב להטפל בהן אלא 88
משום איבה [שנאה]. 89
י. חמרין שרגליו של אחד מהן [מהחמורים] רועות - 90
אין חבריו ושאין להקדים ולעבר מעליו; נפל האיש, 91
רשאין לעבר מעליו. 92
יא. היה אחד טעון ואחד רוכב, ודחקם הדרך [הגיעו] 93

1 חשודין על שפכיכות דמים. ולא יתלוה עמהן בדרך; פגע
2 בגוי בדרך, מחזירו לימינו [מפנהו]. היו עולין במעלה או
3 יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה והגוי למעלה,
4 אלא ישראל למעלה והגוי למטה; שמא יפל עליו
5 להמיתו. ואל ישח [יכוף] לפניו, שמא ירץ [ירוצץ] את
6 גלגלתו.
7 ח. אם שאלו: 'לאן אתה הולך?' יחייב לו את הדרך
8 [יאמר לו מקום מרוחק], בדרך שהרחיב יעקב לעשו,
9 שנאמר: "עד אשר אבא אל אדני שיערה".
10 ט. אסור לקח רפואה מן הגוי, אלא אם כן נתיאשו ממנו
11 שיערה; ואסור להתרפאות מן המין, ואף על פי שנתאשו
12 ממנו - שמא ימשכו אחריו. ומתר לקח רפואה מן הגויים
13 לבהמה, או למכה שבגוף מבחוץ, כגון מלוגמה ורטיה
14 [תחבושות שונות]; ואם היתה מכה של סכנה, אסור לקח
15 ממנו. וכל מכה שמחללין עליה את השבת, אין מתרפאין
16 מהן.
17 י. ומתר לשאל לרופא גוי, ויאמר לו: 'סם פלוני יפה לך',
18 וכך וכך תעשה; אבל לא יקח ממנו.
19 יא. ואסור להסתפר מהן ברשות היחיד, שמא יהרגנו.
20 ואם היה אדם חשוב - מותר, מפני שהוא מתירא להרגו.
21 ואם דמה לגוי שהוא אדם חשוב, כדי שיפחד ממנו ולא
22 יהרגנו - הרי זה מותר להסתפר ממנו.
23 יב. אסור למכר לגויים כל כלי המלחמה, ואין משחזין
24 להן את הדין [סכיון]. ואין מוכרין להן לא סכין, ולא
25 קולרין, ולא כבלים [מיני שרשרות], ולא שלשלאות של
26 ברזל הנדוואה [מהודו], ולא דבים ואריות, ולא כל דבר
27 שיש בו נזק לרבים; אבל מוכרין להן תריסין [מגינים],
28 שאינן אלא להגן.
29 יג. וכשם שאסור למכר לגוי, כך אסור למכר לישראל
30 שמוכר לגוי. ומתר למכר הדין לחיל של בני המדינה,
31 מפני שהן מגינין על ישראל.
32 יד. כל שאסור למכר לגוי - אסור למכרו לישראל שהוא
33 ליסטם, מפני שנמצא מחזק ידי עובדי עברה ומכשילין.
34 ולא אלו בלבד, אלא כל המכשיל עור בדרך, והשיאו עצה
35 שאינה הוגנת [נכונה], או שחזק ידי עובדי עברה, שהוא
36 עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאוה לבו - הרי זה
37 עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול";
38 הבא לטל ממך עצה, תן לו עצה ההוגנת לו.
39 טו. ואסור להשיא עצה טובה לגוי, או לעבד רשע.
40 ואפלו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה, והוא עומד
41 ברשעו - אסור; ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה
42 לנבוכדנאצר לתן צדקה, שנאמר: "להן מלכא, מלכי ישפר
43 עלך".
44 פרק יג
45 א. מי שפגע בחברו בדרך, ובהמתו רוכצת תחת משא
46 - בין שהיה עליה משא תראוי לה, בין שהיה עליה יתר

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ד

בשם ה' אל עולם.

ראשית חכמה - קנה חכמה, ובכל קנייך קנה בינה.

ספר שנים עשר והוא ספר קנין

הלכות עבדים.

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות - אחת מצות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) דין מקח וממכר; (ב) שלא יונה במקח וממכר; (ג) שלא יונה בדברים; (ד) שלא יונה גר צדק במקומו; (ה) שלא יונהו בדברים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. המקח אינו נקנה בדברים, ואפלו העידו עליהם עדים. פיצד? בית זה אני מוכר לך, וזו זה אני מוכר לך, עבד זה אני מוכר לך, ופסקו הדמים [וסיכמו מחיר], ורצה הלוקח ואמר 'קניתי', ורצה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'היו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה' - הרי זה אינו כלום, וכאלו לא היה ביניהם דברים מעולם. וכן בנותן מתנה ומקבלה.

ב. אבל אם נקנה המקח באחד מדברים שהוא נקנה בהן - קנה הלוקח, ואינו צריכין עדים כלל; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

ג. ובמה יקנה המקח? הקרקע נקנית באחד משלושה דברים - בכסף, או בשטר, או בחזקה.

ד. פיצד בכסף? מכר לו בית או שדה, ונתן לו הדמים - קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין כותבין את השטר; אבל במקום שדרכם לכתב שטר מכר, לא קנה עד שיכתב את השטר. ואין קרקע נקנית בפחות משוה פרוטה.

ה. התנה הלוקח ואמר: 'אם רציתי אקנה, בכסף אקנה, או בשטר אקנה', ונתן הכסף על תנאי זה - הרי זה קיים,

לדרך צרה] - מעבירין את הרכב מפני הטעון. אחד טעון ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הטעון. אחד רכוב ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הרכוב. שניהן טעונין, שניהן רכובין, שניהן ריקנין - עושין פשרה ביניהן.

יב. וכן שתי ספינות שהיו עוברות בנהר ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתיהן בבת אחת טובעות, ואם עברו זו אחת זו עוברות, וכן שני גמלים שהיו עולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה, אם עוברין שניהן בבת אחת נופלין, ואם בזה אחת זה עולין - פיצד הן עושין? טעונה ושאינה טעונה, תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה; קרובה ורחוקה [לנמל מוצאם], תדחה קרובה מפני שאינה קרובה. שתיהן רחוקות או שתיהן קרובות, שתיהן טעונות - הואיל וכלן בדחך אחד, הטל פשרה ביניהן, והן מעלות שבר זה לזה. ובהו וכיוצא בו נאמר: "בצדק תשפט צמיחך".

יג. הפוגע בשנים - אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים אמורים? בשהיו שניהן שונאין או שניהן אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף את יצרו הרע.

יד. השונא שנגאמר בתורה - הוא מישאאל, לא מאמות העולם. והיאך יהיה לישראל שונא מישאאל, והכתוב אומר "לא תשנא את אחיך בלבבך"? אמרו חכמים, כגון שראוהו לבדו שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו, עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו. ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה - אם מצאו נכהל במשאו - מצוה לפרק ולטען עמו, ולא יניחנו נוטה למות; שמה ישתקה בשביל ממונו, ויבוא לידי ספנה, והתורה הקפידה על נפשות ישראל, בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלויים אל ה' ומאמיניו בעקר הדת, שנגאמר: "אמר אליהם, חי אני נאם ה' אלהים, אם אחפץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו, ויחיה".

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר אחד עשר בעזרת שדי, ומגין פרקיו, שנים וששים: הלכות נזקי ממון, ארבעה עשר פרקים; הלכות גנבה, תשעה פרקים; הלכות גזלה ואבדה, שמונה עשר פרקים; הלכות חובל ומזיק, שמונה פרקים; הלכות רוצח ושמירת נפש, שלשה עשר פרקים.

טז. המוכר שדה לחברו, ונכנס בה הלוקח ונרעה או נרה
[חרש], או שאסף פרות האילן או זמרו [כרת ענפים], וכל
פיוצא בדברים אלו - הרי זה קנה, שהרי החזיק; ואין
אחד מהם יכול לחזור בו. וכן אם אסף המוכר סל של
פרות ונתן ללוקח - קנה לוקח מיד בחזקה, שהרי גלה
דעתו שהקנה לו שדה זו קנין זמור, ונעשו פרוטיה שלו.
יז. הגוי אינו קונה בחזקה, אלא בשטר הוא שקונה עם
נתנית הפסך. וישראל הבא מחמת הגוי - הרי הוא כגוי,
ואינו קונה אלא בשטר. כל המחבר לקרקע - הרי הוא
בקרקע, ונקנה בכסף ובשטר או בחזקה; ואם אינו צריך
לקרקע, כגון ענבים העומדות להבצר - הרי זה כמטלטלין
לקניה, ויש להן אוניה.

יח. כשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה - כך
שכירות הקרקע נקנית בכסף לבדו, או בשטר לבדו, או
בחזקה; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.
יט. המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות - כיון
שהחזיק באחת מהן, קנה כלן. ואפילו היתה אחת מהן הר
גבוה, והשניה מצולה [עמק], שהרי תשמיש זו אינה
תשמיש זו - אף על פי כן כיון שהחזיק באחת מהן, קנה
השאר.

כ. במה דברים אמורים? שנמן דמי כלן. אבל אם לא נתן
דמי כלן, לא קנה אלא כנגד מעותיו; לפיכך אם היו הכל
במתנה, קנה כלן. וכן בשכירות - כיון שהחזיק באחת
מהן, קנה כלן כל זמן השכירות. היו מקצת הקרקעות
במכר, ומקצתן בשכירות - כיון שהחזיק בין בשכורה
בין במכורה, קנה הכל.

פרק ב

א. עבד פנעני - הרי הוא בקרקע לקניה, ונקנה בכסף
ובשטר או בחזקה.

ב. ומה היא החזקה בקנין עבדים? שישתמש בו כדרך
שמשמשין בעבדים, בפני רבו. כיצד? התיר לו מנעלו, או
שהנעיל לו מנעלו, או שהוליד בליו אחריו לבית המרחץ,
או שהפשיטו, או סכו, או גרדו, או הלבישו, או הגביה את
רבו - קנה; וכן אם הגביה הרב את העבד, קנהו.

ג. תקפו והביאו אצלו [בעל כרחו] - קנה; שהעבדים
נקנין במשיכה כזו. אבל אם קרא לעבד וקא אצלו, או
שאמר לו רבו הראשון: 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו -
לא קנה; עד שישכנו בתקיפה, או ישתמש בו כמו
שבארנו. ואם החזיק בו שלא בפני הרב, צריך שיאמר לו:
'לך חזק וקנה'.

ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה, וקנין אותו בדברים
שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים; לפיכך
נקנה במשיכה, אף על פי שלא תקפו.

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה - נקנית במשיכה; אף על
פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכוהו להגביה, מפני
שמתחבטת בארץ. ואם הגביה, קנה. וההגבהה, קנין בכל

1 ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי; והלוקח יכול
2 לחזור בו עד שיכתב את השטר. וכן אם התנה המוכר בזה.
3 ו. האומר לחברו: 'תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך' - כיון
4 שנתן, קנה הבית מדין ערב.

ז. כיצד בשטר? כתב לו על הנגר או על החרש או על
6 העלה: 'שדי נתונה לך', 'שדי מכורה לך' - כיון שהגיע
7 השטר לידו, קנה; אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף
8 על פי שאין השטר שונה כלום. במה דברים אמורים?
9 במוכר שדה מפני רעתה [שמעוניין למכור]; אבל בשאר
10 הקרקעות - אף על פי שהגיע השטר של מכר לידו, ואפילו
11 היו בו עדים - לא קנה עד שיתן את הדמים.

ח. כיצד בחזקה? מכר לו בית או שדה, או נתן אותו
13 מתנה - כיון שפעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא
14 שיועיל במעשיו - הרי זה קנה. במה דברים אמורים?
15 בשחזיק בפני המוכר; אבל שלא בפני המוכר או הנותן,
16 צריך שיאמר לו: 'לך חזק וקנה'; ואחר כך אם החזיק -
17 קנה, אף על פי שאינו בפני הבעלים.

ט. והמוכר בית לחברו, ומסר לו את המפתח - הרי זה
19 כמי שאמר לו: 'לך חזק וקנה', אף על פי שאינו בפני
20 הבעלים; וכשיחזיק, קנה. וכן המוכר את הבור - כיון
21 שמסר לו דליו [הדלי שלו], הרי זה כמי שאמר לו: 'לך
22 חזק וקנה'; וכשיחזיק, קנה.

י. כיצד המחזיק בנעילה קנה? כגון שמכר בית או חצר,
24 והיה הפתח פתוח, ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו -
25 הרי זה החזיק וקנה, שהרי נשתמש בו שמוש המועיל.

יא. כיצד המחזיק בגדיה כל שהוא קנה? כגון שהיה
26 שם גדר, והיו עולין לו בנחת, והוסיף עליו כל שהוא
27 והשלימו לעשרה, ונמצא שאין עולין לו אלא בדחק - הרי
29 זה הועיל, וקנה. וכן אם היתה שם פרצה והיו נכנסים בה
30 בדחק, והרחיב בה כל שהוא עד שנמצא הנכנס נכנס
31 ברוח - הרי הועיל, וקנה.

יב. נתן צרור [אבן] והועיל, כגון שסכר בו המים לשדה,
32 או נטל צרור והועיל, כגון שפתח בנטילתו המים לשדה
33 - הרי זה קנה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. המוכר שדה לחברו בצד שדהו, או שנתנה לו במתנה
36 - כיון שדש את המצר [השווה את אדמת הגבול] שבין
37 שתי השדות ונעשו שתיקה בשדה אחת, קנה. אבל אם
38 הלך בה לארפה ולרחבה, אין הלוח זה מועיל כלום; ואם
39 שביל פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלוח, קנה בהלוח.
40 יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוח? אם היה
41 מסים במחיצות, קנה כדי שיגביה רגל ויגיה רגל בצדה;
42 ואם אין שם מחיצות, קנה ברחב כדי שתהיה על ראשו
43 חבילה של שריגים ויסב בה.

טו. היתה הקרקע צחים [יבש] סלע שאין בה לא גדידה
44 ולא פרצה, ואינה בת וריעה - הרי החזקה שקונה אותה
46 בה, שטיחת הפרות, או העמדת הבהמה שם, וכיוצא בזה
47 משאר התשמיש.

מתוך מהדורת חזק

47 אגוזים ושקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יכול
48 להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה; שאם יתירו, יתפרד
49 ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל כיוצא בהן.
50 ג. הספינה - הואיל ואי אפשר להגביהה, ויש במשיכתה
51 טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים - לא הצריכה
52 משיכה, אלא נקנית במסירה; וכן כל כיוצא בזה. ואם
53 אמר לו המוכר: 'לך משף וקנה' - אינו קונה הספינה, עד
54 שימשכנה בלה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו; שהרי
55 הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.
56 ד. נמצאת למד, שהלוקח מטלטלין - אף על פי שנתן כל
57 הדמים, יכול לחזור בו; וכן המוכר יכול לחזור בו, עד
58 שיגביה, או ימשף דבר שאינו בן הגביהה, או ימסר המוכר
59 ללוקח דבר שאין דרכו להמשף. וכיון שהגביה, או משף
60 דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו
61 להמשף - קנה, ואין אחד משניהן יכול לחזור בו; וכופין
62 את הלוקח לתן את הדמים.
63 ה. ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין? גזרה, שפא
64 יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד באנס, כגון
65 שנפלה דלקה ונשרף, או באו לסטים ונטלוהו; אם יהיה
66 ברשות הלוקח, יתמקמה המוכר ולא יצילו. לפיכך
67 העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל
68 החפץ, שאם אבד, יהיה חייב לשלם.
69 ו. נמצאת אומר, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם
70 שיקחנו, ואמר לו הלוקח: 'תן לי מקחי או תחזר לי את
71 מעותי', ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה
72 במוכר כח להצילו ולא נתרשל בדבר זה - הרי זה מחזיר
73 את הדמים, שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך, אם היה
74 ביתו של לוקח שיש בו החפץ הנמכר משכר למוכר, לא
75 תקנו לו חכמים משיכה; שהרי המקח ברשות הלוקח
76 הוא, ומשנתן את הדמים - נקנה המקח, ואין אחד מהן
77 יכול לחזור בו.
78 ז. וכן השוכר את המקום שאותן המטלטלין הנמכרין
79 מנחין בו - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ואף על
80 פי שלא הגביה ולא משף ולא נמסרו לו, שהרי נעשה
81 ברשותו. וכבר בארנו ששכירות קרקע נקנית בכסף או
82 בשטר או בחזקה.
83 ח. המקנה קרקע ומטלטלין באחד - כיון שקנה הקרקע
84 בכסף או בשטר או בחזקה, נקנו המטלטלין עמהם; בין
85 שהיו שניהן במקד או במתנה, בין שמכר המטלטלין ונתן
86 הקרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין - כיון שקנה
87 הקרקע, נקנה המטלטלין.
88 ט. במה דברים אמורים? בשהיו המטלטלין צבורין
89 באותה קרקע; אבל אם היו במקום אחר, צריך שיאמר
90 לו: 'קנה המטלטלין על גבי הקרקע'. אפלו היו
91 המטלטלין במדינה אחרת, ואמר לו: 'קנה אותן על גבי
92 קרקע פלונית' - כיון שקנה הקרקע, נקנו המטלטלין, ואף
93 על פי שאינן צבורין בתוכה; ואם לא אמר לו: 'קנה על

1 מקום. אבל המשיכה, אין קנין בה אלא בסמטה, או בחצר
2 של שניהם; ואין קנין בה ברשות הרבים, ולא בחצר
3 שאינה של שניהם.
4 ו. כיצד קנין את הבתמה במשיכה? אין צריך לומר אם
5 משיכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו, שקנה; אלא
6 אפלו קרא לה ובאה, או שהבישה [הכה אותה] במקל
7 ורצתה לפניו - כיון שעקרה יד ורגל, קנה; והוא שימשף
8 בפני הבצלים, אבל אם משף שלא בפני הבצלים - צריך
9 שיאמר לו קדם שימשף: 'לך משף וקנה'.
10 ז. המוכר עדר לחברו, או שנתנו לו במתנה - כיון שמסר
11 לו משפוכית, והיא הבתמה המהלכת בראש העדר והכל
12 נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משף וקנה'; שמסירת
13 בתמה זו, כמי שאמר לו: 'לך משף וקנה'. וכיון שמשף לו
14 העדר - קנהו, אף על פי שמשף שלא בפניו.
15 ח. האומר לחברו: 'משף ותקנה', או 'חזק ותקנה', וכיוצא
16 בדברים אלו, והלך ומשף או החזיק - לא קנה; שמשמע
17 'תקנה להבא', ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או
18 הנותן לומר לו: 'משף וקנה', או 'חזק וקנה', וכיוצא
19 בדברים אלו, שמשמען שיקנה עתה בעת שימשף או
20 יחזיק.
21 ט. האומר לחברו: 'משף פרה זו, ולא תקנה אלא לאחר
22 שלשים יום', ומשף - לא קנה. ואם אמר לו: 'קנה מעכשיו
23 ולאחר שלשים יום' - קנה, ואפלו היתה עומדת באגם
24 [מקום מרעה] כיום שלשים; שזה כמו שהקנה מעתה על
25 תנאי, נעשה התנאי - נתקם הקנין. וכל האומר 'על מנת',
26 כאומר 'מעכשיו'.
27 י. המוכר בתמה לחברו, או נתנה לו במתנה, ואמר לו:
28 'קנה אותה בדרך שבגיד אדם קנין' - אם משף או הגביה,
29 קנה. אבל אם רכב עליה - אם בשדה, קנה; ובעיר, לא
30 קנה, לפי שאין דרך בני אדם לרכב בעיר.
31 יא. לפיכך, אם היה אדם חשוב שדרכו לרכב בעיר, או
32 אדם מזלזל ביותר [ללא ערך עצמי] שאינו מקפיד על
33 הלוכו בעיר רוכב, כגון המטלטלין בגדול הבתמות
34 והעבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות הרבים
35 שהרבים דוחקין שם - הרי זה קונה ברכיבה; והוא
36 שתהלך בו.

פרק ג

37
38 א. אחד הבתמה, ואחד שאר כל המטלטלין - נקנין
39 במעות, דין תורה; ומשנתן את המעות - קנה, ואין אחד
40 מהן יכול לחזור בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו
41 המטלטלין אלא בהגביהה, או במשיכת דבר שאין דרכו
42 להגביהה.
43 ב. כיצד? המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ועשה
44 מהן טעון [מטען] גדול שאי אפשר להגביהו - אינו נקנה
45 במשיכה, שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ.
46 וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היה הטעון של פלפלין או

45 **יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ד**

46 פָּרָק ד

47 א. כליו של אדם - כל מקום שיש לו להניחו, קונה לו;
48 וכן שנעשו המטלטלין בתוך הכלי, אין אחד מהן יכול
49 לחזור בו, והרי זה כמו שהגביתו, או כמו שהניחו בתוך
50 ביתו. לפיכך, אין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים,
51 ולא ברשות המוכר, אלא אם אמר לו המקנה: 'לך וקנה
52 בכלי זה'. וכן אם קנה הכלי תחלה והגביתו, ואחר כך
53 הניחו שם ברשות המוכר, וחזר וקנה ממנו הפרות - כיון
54 שנעשו בתוך הכלי הזה, קנה אותו; שמפני הנאת המוכר
55 במקירת הכלי, אינו מקפיד על מקומו.

56 ב. כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר - כך
57 אין כליו של מוכר קונה ללוקח, אף על פי שהוא ברשות
58 הלוקח.

59 ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים, ובחצר שאינה
60 של שניהם. והמשיכה אינה קונה אלא בסמטה, או בחצר
61 של שניהם. וההגבהה קונה בכל מקום.

62 ד. דבר הנקנה במשיכה - אם היה ברשות הרבים, ומשכו
63 לרשות היחיד או לסמטה - כיון שהוציא מקצת החפץ
64 מרשות הרבים, קנה.

65 ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים, ומשכו
66 הלוקח לרשותו או לסמטה, אחר שפסק הדמים - קנה, אף
67 על פי שצדן לא מדד; וכן אם מדין הלוקח ברשות
68 הרבים, קנה ראשון ראשון בהגבהה.

69 ו. היה המוכר מודד לתוך כליו של לוקח - לא קנה, שאין
70 כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים. היה הפרות ברשות
71 הלוקח - כיון שקבל עליו המוכר למכר - קנה לוקח, ואף
72 על פי שצדן לא מדד. היה ברשות המוכר, או ברשות שהן
73 מפקדין אצלו - לא קנה לוקח עד שגביתו הפרות, או עד
74 שיוציאן מרשותו בשכירות מקומן וכיוצא בו, כמו
75 שבארנו.

76 ז. היו הפרות בסמטה או בחצר של שניהם, ואפלו היו
77 ברשות לוקח, והיו בתוך כליו של מוכר, וקבל עליו המוכר
78 למכר, והתחיל המוכר למדד לתוך כליו של מוכר - אם
79 אמר לו: 'כור בשלשים סלע אני מוכר לך', יכול לחזור בו
80 ואפלו בסאה אחרונה, הואיל ועדין הפרות בכליו, ולא
81 גמר כל המדה, וכליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על
82 פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: 'כור בשלשים סאה
83 בסלע', ראשון ראשון קנה; שבינו שפסקו הדמים על כל
84 סאה וסאה, כל סאה שגביתו המוכר ויערה אותה נגמרה
85 מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר ולא ברשות
86 הרבים; ואילו לא היו הפרות בכליו של מוכר, כיון שהן

1 גבי קרקע, לא קנה. וקרקע כל שהוא, קנין על גבה כל
2 מטלטלין שירצה.

3 י. הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר - אף על פי
4 שאמר לו: 'קנה המטלטלין על גבי הקרקע', והחזיק
5 האחד בקרקע - לא קנה השני המטלטלין. ואם תפשו
6 אחר שחזר בו המקנה - אין מוציאין אותו מידו, שהרי
7 תפשו אחר שקנה חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבה.

8 יא. המקנה עבדים וקרקעות כאחד - החזיק בעבדים, לא
9 קנה הקרקעות. החזיק בקרקעות, לא קנה העבדים, עד
10 שיהיו עומדין בתוך הקרקע; ואף על פי שאמר לו: 'קנה
11 עבדים על גב הקרקע', לא קנה עד שיהיו בתוכה -
12 שהעבד מהלך לדעת עצמו.

13 יב. המקנה עבדים ומטלטלין כאחד - משך המטלטלין,
14 לא קנה העבדים. החזיק בעבדים - לא קנה המטלטלין,
15 אלא אם כן היו המטלטלין על גב העבד; והוא שיהיה
16 כפות, שהרי אינו יכול להלך.

17 יג. המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד - אף על פי
18 שמשך בהמה וקניה, לא קנה הכלים שעליה; עד
19 שגביתה, או ימשך הכלים עצמן אם אין דרך להגביה -
20 שהבהמה כחצר המתהלכת היא, ואין מה שבתוכה קנוי
21 לבעליה. לפיכך, אם היתה בהמה כפותה, קנה אף כלים
22 שעליה.

23 יד. אמר לו המקנה: 'משך בהמה זו וקנה כלים שעליה'
24 - הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה, אף על פי שמשכה
25 והיא כפותה, לא קנה כלים שעליה, עד שימשך הכלים
26 עצמן.

27 טו. היה עציץ נקוב לאחד, והיו הנרעים שבו לאחד -
28 הקנה העציץ לבעל הנרעים - כיון שמשך, קנה; הקנה
29 הנרעים לבעל העציץ - לא קנה, עד שיחזיק הנרעים
30 עצמן.

31 טז. היה העציץ והנרעים שבו לאחד, והקנה הכל לאחד
32 - החזיק בעציץ לקנות הנרעים, אף העציץ לא קנה;
33 החזיק בנרעים, קנה העציץ. וזו היא ששנו: 'נכסים שאין
34 להם אתריות נקנים עם נכסים שיש להם אתריות',
35 שהנרעים שבעציץ נקוב הנרעים בארץ, וכל המחבר
36 לקרקע - בקרקע, כמו שבארנו.

37 יז. כבר בארנו, שכל העומד להבצר - הרי הוא ככצור,
38 ואינו נקנה אלא בהגבהה או בשאר דברים שנקנין בהן
39 המטלטלין.

40 יח. פשתן שהוא מחבר לקרקע, ויבש ואינו צריך לקרקע,
41 ואמר לו: 'יפה [תקן] לי קרקע כל שהוא, וקנה כל מה
42 שעליה' - כיון שתלש כל שהוא, קנה הכל מפני תנאו זה;
43 אבל אם הקנה לו הפשתן הזה במכר או במתנה - לא קנה
44 אלא מה שתלש, שהרי הגביתו. וכן כל כיוצא בזה.

מתוך מהדורת חזק

כִּינן שְׁמִשָּׁף הָאֶחָד אוּ הַגְבִּיהוּ, קָנָה הַשְּׁנִי הַמְּטַלְטֵלִין
הָאֲחֵרוֹת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן, וְנַעֲשׂוּ בְרִשְׁוֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי
שְׁעָדִין לֹא מִשְׁכֵּן.
ב. הַחֲלִיף חֲמוֹר בְּפָרָה וְטָלָה, וּמִשָּׁף אֶת הַפָּרָה וְעָדִין לֹא
מִשָּׁף אֶת הַטָּלָה - לֹא קָנָה, שְׁאִין פָּאן מִשִּׁכָּה גְמוּרָה. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.
ג. דְּמִים שְׁאִין מִקְפִּידִין עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר מְטַלְטֵלִין,
וְקוֹנִין. בִּיצֵד? הָרִי שִׁחָפֵן [אטס] מְעוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא
מִנְיָן, אֲלֹא נִטְלָן אֲכֹסְרָה [באומדן], וְאָמַר לוֹ: 'מָכַר לִי פֶרֶתָךְ
אוּ זֵין זֶה בְּאֵלֹי', וְנָתַן לוֹ אֶת הַדְּמִים - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן
יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ; שְׁנָה דָּבָר שְׁאִינוּ מִצְוִי הוּא, וְלֹא הֶעֱרִיכוּ בּוֹ
מִשִּׁכָּה.
ד. וְכֵן רְאוּבֵן שִׁמְכָר מְטַלְטֵלִין לְשִׁמְעוֹן בְּחֻמְשִׁים זָוִי, וְקָנָה
שִׁמְעוֹן הַמְּטַלְטֵלִין וְנִתְחַיֵּב בְּדָמִים, וְאַחֵר שִׁנְתָּחֵיב שִׁמְעוֹן
בְּחֻמְשִׁים זָוִי אֵלֹי, הָיָה לוֹ זֵין אוּ בְּהֵמָה וְעָבָד וְכִיּוּצָא בְּהֵן
מִשְׁאֵר הַמְּטַלְטֵלִין, וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן:
'מָכַר אוֹתָן לִי בְּחֻמְשִׁים זָוִי שִׁישׁ לִי בִּדְרָךְ דְּמֵי הַמָּכָר',
וְאָמַר לוֹ: 'הֵיין' - קָנָה רְאוּבֵן הַמְּטַלְטֵלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן,
וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשָּׁף וְלֹא הַגְבִּיּוֹת; שְׁגָם זֶה דָּבָר שְׁאִינוּ
מִצְוִי הוּא, וְלֹא הֶעֱרִיכוּ בּוֹ מִשִּׁכָּה. אָבָל אִם הָיָה לוֹ חוֹב
עָלָיו שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמָּכָר, וְאָמַר לוֹ: 'מָכַר לִי מְטַלְטֵלִין
בְּחוֹב שִׁישׁ לִי אֲצִלָּךְ', וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קָנָה; עַד שִׁיגְבִיּוֹת,
אוּ יִמְשֹׁף דָּבָר שְׁאִין דִּרְכּוֹ לְהַגְבִּיּוֹת, אוּ יִקְנָה בְּאֶחָד מֵהֶן
הַדְּרָכִים שֶׁהַמְּטַלְטֵלִין נִקְנִין בְּהֵן.
ה. הַקְּרָעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְשֶׁאֵר כָּל הַמְּטַלְטֵלִין -
כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּחִלְפִין, וְהוּא הַנִּקְרָא 'קִנְיָן'. וְעָקַר
הַדְּרָךְ הַזֶּה, שִׁיתֵּן הַקּוֹנֵה לְמַקְנָה כְּלִי כָּל שֶׁהוּא, וְיֹאמַר
לוֹ: 'קָנָה כְּלִי זֶה חֲלָף הַחֲצֵר אוּ הֵיין אוּ הַבְּהֵמָה אוּ הַעֲבָד
שֶׁמִּכְרָתָ לִי בְּכָף וְכָף'; כִּינן שֶׁהַגְבִּיּוֹת הַמּוֹכְרִים אֶת הַכְּלִי,
וְקָנָהוּ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקְּרָעָה אוּ אוֹתוֹ הַמְּטַלְטֵלִין, אָף
עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מִשְׁכֵּן וְלֹא נָתַן הַדְּמִים; וְאִין אֶחָד מֵהֶן
יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.
ו. אִין קוֹנִין אֲלֵא בְּכִלִּי, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שְׁנֵי פְרוּטִים;
וְאִין קוֹנִין בְּדָבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, וְלֹא בְּפִרוֹת, וְלֹא
בְּמִטְבָּע. וְאִין קוֹנִין בְּכִלִּי שֶׁל מוֹכֵר, אֲלֵא בְּכִלִּי הַלּוֹקֵחַ.
ז. הַקָּנָה אֶחָד כְּלִי לְמוֹכֵר כְּדִי שִׁיגְבִיּוֹת הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמְּכַר,
זָכָה הַלּוֹקֵחַ; וְאָף עַל פִּי שֶׁהַקָּנָה לוֹ הַכְּלִי עַל מְנָת לְהַחְזִירוֹ,
נִקְנָה הַמִּקְחָ וְזָכָה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהַמְּכַר עַל מְנָת לְהַחְזִיר
שָׁמָּה מִתְּנָה. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָפַס הַמּוֹכֵר כָּל הַכְּלִי שֶׁקָּנָהוּ
חֲלָף מִמֶּכְרוֹ, אֲלֵא אֶחָד מִקְצָתוֹ וְאַחַר הַמְּכַר לוֹ מִקְצָתוֹ -
קָנָה הַלּוֹקֵחַ; וְהוּא שִׁיֵּאֲחֹז מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁעוֹר כְּלִי, אוּ יִתְחַזְּרוּ
אֲחִיזָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַכְּלִי מִיַּד הַמְּכַר לוֹ.
לְפִיכָךְ, אִם הַקָּנָה לוֹ בְּמִקְצָת הַכְּבֹד, צָרִיךְ שִׁיֵּאֲחֹז מִן הַכְּבֹד
כְּדִי שֶׁלֹּא אֲצַבְּעוֹת; שְׂאֵם יִפְסֵק מִמְּקוֹם שֶׁאֲחֹז, הָרִי הוּא
כְּלִי בְּפִנִּי עֲצָמוֹ - שֶׁשִּׁלֵּשׁ אֲצַבְּעוֹת מִן הַכְּבֹד קְרוִי כְּלִי, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעִנְיַן טַמְאָת בְּגָדִים. וְכֵן אִם אֲחֹז פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ,
וְהָיָה יָכוֹל לְנַתֵּק כָּל הַכְּלִי - קָנָה.

בְּרִשְׁוֹת לּוֹקֵחַ, קָנָה מִשְׁפָּסֵק, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא מְדַד, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ח. וְכֵן הַמּוֹכֵר זֵין אוּ שְׁמֵן לְחֻבְרוֹ בְּסִמְטָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל
שְׁנֵיהֶם, אוּ בְּרִשְׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְהִיתָה הַמְּדָה שֶׁל סָרְסוֹר [מתווך]
- עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְאֵת הַמְּדָה הָרִי לְמוֹכֵר; מִשְׁנִתְמַלְאֵת הַמְּדָה
- הָרִי הֵן בְּרִשְׁוֹת לּוֹקֵחַ, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ.
ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין בְּסִמְטָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם,
וְהַמְּדָה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהִיא הַמּוֹכֵר מוֹדֵד - עַד שֶׁלֹּא
נִתְמַלְאֵת הַמְּדָה, הָרִי הִיא בְּרִשְׁוֹת מוֹכֵר; וּמִשְׁנִתְמַלְאֵת
הַמְּדָה, הָרִי הִיא שֶׁל לּוֹקֵחַ.
י. הִיתָה הַמְּדָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיוּ בָּהּ רְשָׁמִין לִידַע חֲצִיָּה,
וְשְׁלִישִׁיָּה, וְרִבְעִיָּה, וְכִיּוּצָא בְּהֵן - כִּינן שֶׁהָיָה לְרִשָּׁם מִן
הַרְשָׁמִין, קָנָה רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְאֵת
הַמְּדָה; שֶׁכָּל רִשָּׁם מֵהֵן כְּמִדָּה בְּפִנִּי עֲצָמָה - שֶׁהָרִי שֶׁל
אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמְּדָה, וְהוּא סוּמָף עַל הַרְשָׁמִין שֶׁבָּהּ.
יא. זֶה כָּלֵל גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידָךְ: הַקּוֹנֵה אֶת הַמְּטַלְטֵלִין - אִם
פָּסֵק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּף הַגְבִּיּוֹת, קָנָה. וְאִם הַגְבִּיּוֹת תַּחֲלָה
וְהַנִּיחַ, וְאַחֵר כָּף פָּסֵק הַדְּמִים - לֹא קָנָה בְּאוֹתָהּ הַהַגְבִּיּוֹת;
עַד שִׁיגְבִיּוֹת אַחֵר שֶׁפָּסֵק, אוּ יִמְשֹׁף דָּבָר שְׁאִין דִּרְכּוֹ לְהַגְבִּיּוֹת.
יב. הָיָה דָּבָר הַנִּמְכָּר דְּמִי קְצוּבִין וְיִדּוּעִין, וְהַגְבִּיּוֹת -
קָנָהוּ, אָף עַל פִּי שֶׁפָּסֵק אַחֵר שֶׁהַגְבִּיּוֹת. וְהוּא הַדִּין בְּשֶׁאֵר
דְּבָרִים שֶׁקוֹנִין בְּהֵם הַמְּטַלְטֵלִין, שֶׁצָּרִיךְ לְקַנּוֹת בְּהֵן אַחֵר
שִׁיפְסֵק הַדְּמִים, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ דְּמִי קְצוּבִין, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.
יג. לְפִיכָךְ, הַמוֹשֵׁף חֲמִירִין וּפְעֻלָּין וְהַכְּנִיסֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ,
וּמְדַד עַד שֶׁלֹּא פָּסֵק הַדְּמִים - אָפְלוּ הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא
הַמּוֹדֵד, אוּ שֶׁפָּסֵק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּף מְדַד הַמּוֹכֵר - שְׁנֵיהֶן
יָכוּלִין לַחְזוֹר בְּהֵן. פֶּרֶקֶן הַלּוֹקֵחַ, וְהַכְּנִיסֵן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - אִם
פָּסֵק הַדְּמִים, וְאַחֵר כָּף מְדַד הַמּוֹכֵר - אִין שְׁנֵיהֶן יָכוּלִין
לַחְזוֹר בְּהֵן, שֶׁהָרִי סִמְכָה דַּעְתּוֹ לְמַכְר. וְאִם מְדַד עַד שֶׁלֹּא
פָּסֵק - שְׁנֵיהֶן יָכוּלִין לַחְזוֹר בְּהֵן, שֶׁהָרִי לֹא סִמְכָה דַּעְתּוֹ
עָדִין לְמַכְר, וְאָפְלוּ מְדַד הַלּוֹקֵחַ.
יד. הַנוֹטֵל כְּלִי מִן הָאֵמֶן עַל מְנָת לְבַקְרוֹ [לבדוק] - אִם
הָיָה דְּמִי קְצוּבִין וְנִאֲנָס בְּיָדוֹ [ונסבר], חֵיב בְּדָמִי; הוּאֵל
וְדָמִי קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהַגְבִּיּוֹת נַעֲשָׂה בְּרִשְׁוֹתוֹ; וְהוּא
שִׁיגְבִיּוֹתוֹ כְּדִי לְקַנּוֹת אֶת כָּלּוֹ, וְהָיָה אוֹתוֹ הַחֲפֵץ הַנִּמְכָּר
חֵיב עַל הַלּוֹקֵחַ. אָבָל חֲפֵץ שֶׁהַמּוֹכֵר קָץ [מאט] בּוֹ, וְהוּא
מִבְּקָשׁ וְרוֹדֵף לְמַכְרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשְׁוֹת הַמּוֹכֵר עַד שִׁיפְסֵק
הַדְּמִים, וְיִגְבִּיּוֹתוֹ הַלּוֹקֵחַ אַחֵר שֶׁפָּסֵק.
טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוּ הַמְּגִבִּיּוֹת אוּ הַמְּחֻזֵּק בְּעֲצָמוֹ, אוּ
שֶׁאֵמַר לְאַחֵר לְהַגְבִּיּוֹת אוּ לְמִשָּׁף לוֹ אוּ לְהַחְזִיק לוֹ - הָרִי
זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בְּשֶׁאֵר דְּרָכֵי הַהַקְנָיָה.

פֶּרֶק ה

א. כָּל הַמְּטַלְטֵלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. בִּיצֵד? הַחֲלִיף פָּרָה
בְּחֲמוֹר, אוּ זֵין בְּשִׁמְן - אָף עַל פִּי שֶׁמִּקְפִּידִין עַל הַדְּמִים
וְשֶׁעָרִי כְּמָה שֶׁהָיָה זֶה וְכְמָה שֶׁהָיָה זֶה, וְאַחֵר כָּף הַחֲלִיפּוֹ -

47 של נחשת - הרי כלן דמים כנגד שאר מטלטלין, והנותן
48 את אחד מהן דמי מטלטלין לא קנה עד שימשוך או
49 יגביה כמו שבארנו; ואין אחד מהן נקנה בקנין, ולא
50 נעשה קנין.

51 ג. כמה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין
52 באחד ממיני מטבעות אלו, או עבדים וקרקעות. אבל
53 הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף, הרי הן כפרות;
54 וכן המעות של נחשת, כמו פרות לגבי מטבע של כסף.
55 ד. כיצד? נתן לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של
56 כסף - נקנה הכסף אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידו,
57 וחיב לתן לו חמשה ועשרים דינר של כסף כשפסק [כפי
58 שקבע] עמו: אם תדשים, תדשים; ואם ישנים, ישנים.
59 אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא
60 קנה, עד שישח הדינר של הזהב; וכל אחד מהן יכול לחזור
61 בו.

62 ה. נתן לו שלשים אסר של נחשת בדינר כסף - נקנה
63 הדינר של כסף, וחיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר
64 חדש, חדש; ואם ישן, ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף
65 בשלשים אסר - לא קנה, עד שישח האסרות של נחשת;
66 וכל אחד מהן יכול לחזור בו.

67 ו. וכן מעות הרעות שפסלתן המלכות או המדינה, או
68 הדינרין שאינן יוצאין [חדלו להשתמש בהם] באותה
69 המדינה, ואין נושאין ונותנין בהן עד שמשנין אותן
70 למטבע אחר - הרי הן כפרות לכל דבר, ונקנין בקנין,
71 וקונין את המעות, ואין המעות קנות אותן כשאר כל
72 הפרות.

73 ז. המטבע - אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו ברשותו,
74 אלא על גבי הקרקע; כגון שיקנה הקרקע ועל גבה
75 המעות, או שישכר את מקום המעות - כיון שזכה בקרקע
76 בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין, זכה במעות. והוא
77 שיהיה אותן המעות קימין, כגון שהיו מפקדין במקום
78 אחר. אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון, והקנה ללוי
79 קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - יראה לי שלא
80 קנה החוב.

81 ח. היו עומדים שלשתן, ואמר לו: 'מנה שיש לי בידיך,
82 בין פקדון בין מלוה, תנהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד
83 משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיא
84 הלכה שאין לה טעם, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר.

85 ט. היה ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: 'תן
86 לשמעון מאה זוז שאני חייב לו, עד שאאתן לך או עד
87 שאעשה עמך חשבון', ואמר לו: 'היין', וקבל שמעון - כל
88 אחד משלשתן יכול לחזור בו, ואפלו פרע לוי לשמעון
89 מקצת חובו; לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון, חוזר שמעון
90 ותובע את ראובן בשאר חובו.

91 י. המוכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו
92 נקנה במסירת השטר לידו; שלא מכר אלא הראיה שבו,
93 ואין הראיה נתפשת ביד.

1 ח. זה שכותבין בשטרות: 'וקנינו מפלוני בכלי הכסף
2 לקנות בו' - 'בכלי', להוציא הפרות וכיוצא בהן; 'הכסף',
3 להוציא אסורי הנגה; 'לקנות בו', להוציא כליו של מוכר.
4 ט. זה הקנין, אינו צריך להיות בפני עדים, אלא אם היה
5 בינו ובין חברו, קנה; שלא הצריכה תורה עדים בדיני
6 ממונות אלא לכופר [למכחיש]; אבל המוכר או הנותן או
7 השוכר או המשאיל וכיוצא בהן, אינו צריך עדים. ובין
8 שקנה הקונה בדרך מן הדרכים שקונין בהן - בין בהגבהה,
9 בין במשיכה ומסירה, בין בקנין, בין בכסף או בשטר או
10 בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

11 י. המוכר או הנותן שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזר
12 בו כל זמן שעסקין באותו ענין, ואף על פי שהקנין בפני
13 עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהן יכול לחזור בו,
14 אף על פי שאין ביניהן עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן,
15 כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעסקין באותו ענין, מה
16 שאין פן בשאר דרכי ההקניה.

17 יא. יש דברים הרבה שאין צריכין קנין, ואין לקנין בהן
18 טעם - כגון המשחרר את עבדו, או המגרש את אשתו, או
19 העושה שליח, או המוסר מודעה, או המבטל מודעה, או
20 המוחל לחברו חוב או פקדון שיש לו בידו, וכל כיוצא
21 בדברים אלו.

22 יב. נהגו רב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים
23 וכיוצא בהן, ואומרים: 'וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח',
24 או 'שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו', או 'שבטל המודעה
25 שפסד על גט זה', וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.
26 יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים - אינו מועיל
27 כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק
28 ומהתל, אלא שגמר בלבו ואחר כך אמר; לפיכך אם אמר:
29 'בלב שלם אני אמרתי, וגמרתי לעשות דבר זה' - אין צריך
30 דבר אחר כלל.

31 יד. הדברים שאין בהן ממש, אין הקנין מועיל בהן.
32 כיצד? הרי שכתב בשטר: 'קנינו מפלוני שילך בסחורה עם
33 פלוני', או 'שיחלקו החצר שביניהן', או 'שישתפו שניהן
34 באמנות', וכיוצא בדברים אלו כלן - הרי זה קנין דברים,
35 ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים
36 וידוע, לא עקר ולא פרות עקר הידוע.

פרק ו

37 א. הפרות - אף על פי שאין קונין בהן כמו שבארנו, הרי
38 נקנין בקנין כשאר המטלטלין. אבל המטבע - כשם שאין
39 קונין בו, כך אינו נקנה בקנין; נמצא המטבע אינו נקנה
40 בקנין, ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות בו כשאר
41 הדברים.

42 ב. לשונות [חתכות] של זהב ושל כסף - הרי הן
43 כעששיות של ברזל או של נחשת, והכל כשאר מטלטלין
44 הן, ונקנין בקנין, וקונין זה את זה בהחלפה כמו שבארנו.
45 אבל המטבעות של כסף, או דינרין של זהב, או המעות

שטר חוב - הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא, בלא
כתיבה ובלא מסירה; ויראה לי, שגם זה יכול למחל אחר
שמכר. וכן המוכר קרקע, וכתב השטר ואין הלוקח עמו
- בין שהחזיק הלוקח בקרקע, קנה השטר בכל מקום
שהוא.
טו. האומר: 'וכו בשדה זו לפלוני, וכתבו לו את השטר',
והחזיק החזקה לו בקרקע - יש לוותן לחזר בשטר עד
שיגיע ליד בעל המפתח, אף על פי שאינו יכול לחזר
בשדה.
טז. אומר להם: 'וכו לו בשדה, על מנת שתכתבו לו את
השטר' - אף על פי שהחזיקו לו בשדה, חוזר בזה וכו',
עד שיגיע שטר המפתח ליד מקבל המפתח.

יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו המקנה: 'קנה שטר
פלוני וכל שעבוד שבו', וימסר לו השטר; ונמצא שנקנה
בכתיבה ומסירה. ואינו צריך עדים לענין קנייתו, אבל צריך
עדים לענין תביעה, שהרי הנתבע אומר לו: 'מי יאמר
שבעל דברים שלי כתב ומסר לך'!
יב. קנין השטרות בדרך הזאת, מדברי סופרים; אבל מן
התורה, אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקנוי בלבד.
לפיכך, המוכר שטר חוב לחבירו - צדין יכול למחלו,
ואפלו יורשו מוחלו.
יג. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה - אינה יכולה
למחל אלא מדעת בעלה, מפני שגדה בידו.
יד. המקנה לחבירו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז - כ"ב מרחשון ה'תשע"ד

שמשיקף - אינו מביא את הטמא; הנה בו [במשענת]
זיז [לחלל החלון] - רואין את הבגין פאלו אינו, והזיז
העליון מביא את הטמא. וכיצד מביאין כל הזיזין האלו
טמא? שאם היתה טמא תחת אחד מהן, או בבית -
הכל טמא, בין בבית בין תחת הזיז.
ד. שני זיזין זה על גבי זה, ויש בכל אחד מהן פותח
טפח, וביניהן פותח טפח, וטמא תחת הפתוח - תחתיו
בלבד טמא. היתה טמא ביניהן - ביניהן בלבד טמא.
היתה על גב העליון - כנגדו עד לרקיע טמא. היתה העליון
עורף על הפתוח פותח טפח, וטמא תחת הפתוח או
ביניהן - תחתיהן וביניהן טמא. היתה על גב העליון -
כנגדו עד לרקיע טמא. היתה העליון עורף על הפתוח
פחות מטפח, וטמא תחתיו - תחתיו וביניהן טמא. היתה
הטמא ביניהן, או תחת המותר [- העודף] - ביניהן ותחת
המותר טמא, אבל תחת הפתוח טהור. יש בכל אחד מהן
פותח טפח, ואין ביניהן פותח טפח, וטמא תחת
הפתוח - תחתיו בלבד טמא; היתה ביניהן, או על גב
העליון - כנגד הטמא עד לרקיע טמא. אין בהן [ברוחב]
פותח טפח, בין שיש ביניהן פותח טפח ובין שאין ביניהן
פותח טפח, בין שהיתה הטמא תחת הפתוח, או
ביניהן, או על גב העליון - טמא בוקעת ועולה ובוקעת
ויורדת, שהרי היא רצוצה [משום שאינה על מקום טפח];
וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח, זו
על גבי זו. כלים או בגדים או לוחות של עץ, שהן מנחין
זה על גב זה, וטמא רצוצה ביניהן - אם היתה הטמא
גבוהה מן הארץ טפח - הרי הפלי שעליה מלמעלה
מזהיל על חלל טפח, ומביא את הטמא לכל הכלים
שתחתיו. היו טבילות של שיש - אפלו גבוהות מן הארץ

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ד

הלכות טמאת מת

פרק יז

א. זיז [בלית] שהוא יוצא מפתח הבית [חלל הפתח],
ופגיו [- קצהו נוטה -] למטה, והיה גבוה מעל הארץ שנים
עשר טפח, או פחות מכאן - הרי זה מביא את הטמא
בכל שהוא. ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם
[מדברבן]; וכן כל פיוצא בהבאת טמא כזו, שאינה באהל
טפח הבריא [- יציב] - אינה אלא מדבריהם. הנה גבוה
יתר משנים עשר טפח, או שהיו פגיו למעלה, וכן
העטרות והפתוחים היוצאות מן הבגין - אין מביאין אלא
בפותח [- עובי] טפח; וכן זיז שעל גבי הפתח, היוצא מן
המשקוף, ואפלו הנה קנה בצד המשקוף ברחב הפתח -
אינו מביא, אלא אם כן היה בו פותח טפח.
ב. זיז שהוא סובב את כל הבית, ואוכל [- נכנס] בפתח
טפח - מביא את הטמא. הנה אוכל בפתח פחות מטפח,
וטמא בבית - כלים שתחתיו טמאין; טמא תחתיו,
אינו מביא את הטמא לבית. וכן בחצר שהיא מקפת
אכסדרה.
ג. חלון העשויה למשימש, וזיז יוצא על גבי החלון -
אפלו הנה ברחב הגודל, מביא את הטמא; והוא, שיהיה
גבוה מעל החלון רום אצבעים או פחות. הנה למעלה
מאצבעים - אינו מביא את הטמא, אלא אם כן יש בו
רחב טפח. זיז שעל גבי החלון העשויה למאור - מביא
את הטמא בכל שהוא, ואפלו גבוה כל שהוא. בגין
היוצא לפני החלון, שהמשקוף נסמך עליו בשעה

מביא את הטמא לבית, ונטמא כל הבית. היה מטל -
 עומד על האסקפה, ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ,
 והאחילה טמא על מקצתו שבחוץ - הבית טמא; מפני
 שהאדם חלול, ויש בו גבה טפח, וכיון שהאחילה טמא
 עליו - הרי זה כמאהיל עליה, ומביא את הטמא. וכן אם
 היתה טמא בבית, והאחילו טהורין על מקצתו שבחוץ
 - הרי אלו טמאין; מפני שהוא כמאהיל על הטמא,
 והאדם מביא את הטומאה ואינו חוצץ [בפניה], כמו
 שבארנו.

ג. נושאי המט ששברו בו תחת האכסדרה - [מבואה
 מקורה לפני הבית], והגיף אחד מהם את הדלת [של
 הבית], וסמכו [נעל] במפתח כדי שלא יטמא הבית, וכן
 אם היה אדם מבפנים או מבחוץ סומך הדלת - אם יכול
 הדלת לעמד בפני עצמו, הבית טהור; ואם לאו, הבית
 טמא; שנמצא האדם, הוא שחצץ בפני הטמא, והאדם
 והכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית, וצניו - [פתחו] קמורה
 לחוץ [כעין קרו], והאחילו נושאי המט על צניו הקמורה
 - התנור טמא, והבית טהור; שהרי אין התנור גבוה מעל
 הארץ, כדי שיביא טמא לבית. מגדל [ארוך] הבא במדה
 - [שאינו ניד] שהוא עומד בתוך הפתח, ונפתח לחוץ,
 וטמא בתוכו - הבית טהור. טמא בבית - מה שבתוכו
 טמא; שהרי הוא פתוח, ובתוך הפתח, ודרך הטמא
 לצאת, ואין דרכה להכנס. היתה מוכני - [בסיס] שלו
 משוכה לאחוריו, ויוצאת - [כלפי הבית] פחות מטפח,
 ואינה נשמטת - [קבועה בו], וטמא שם בתוכה כנגד
 הקורות - [של התקרה] - הבית טהור; שאף על פי שהיא
 יוצאה, אינה נשמטת, ואינה יוצאה טפח. והוא, שהיה
 בה [במוכני] טפח על טפח על רום טפח חלול; אבל אם
 אין במוכני חלל טפח - הרי הטמא רצוצה בתוך הבית,
 והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית, וטמא
 בתוכו או בתוך התבה - [מגירה] שלו - אף על פי שאין
 ביציאתה פותח טפח, הבית טמא. טמא בבית, מה
 שבתוכו טהור; שדרך הטמא לצאת, ואין דרכה להכנס.
 ה. כלים שביין המגדל וביין הארץ, ושבינו וביין הכתל,
 ושבינו וביין הקורות [של התקרה] - אם יש שם פותח
 טפח, טמאים. ואם לאו, טהורים - שאני רואה את
 הקורות, כאלו הן יורדות וסותמות [ומונעות הטומאה].

ו. היתה טמא תחת המגדל, בינו וביין הארץ, או בינו
 וביין הקורות, או בינו וביין הכתל - בין שיש שם חלל
 טפח, בין שאין שם - הבית טמא. היה עומד באויר [תחת
 השמים], וטמא בתוכו - כלים שבפניו [עובי דפנותיו]
 טהורים; וטמא בפניו, כלים שבתוכו טהורים.

ז. כל שפועי אהלים, באהלים. כיצד? אהל שהוא שופע
 ויורד וכלה - [מסתיים] עד כאצבע, וטמא באהל - כלים
 שפתח השפוע טמאים; וטמא תחת השפוע, כלים
 שבאהל טמאים. וטמא מתוך - [תחת] השפוע - הנוגע

אמה - טמא בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, מפני שהן
 בקרע.
 ה. לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן -
 בזוויות שלהם, והן גבוהות מן הארץ טפח, וטמא תחת
 אחת מהן - כלים שפתח השניה טהורין, לפי שאינה
 נוגעת בתחתיה בפתח טפח; והנוגע בלוח זה השניה,
 כנוגע בכלים שנוגע באהל המת. אבל כל הכלים שאמרנו
 שמביאין את הטמא, ואינן חוצצין - אם האהל הכלי
 על המת - כל הכלים שעל גביו טמאים כמו שבארנו,
 וטמאין משום כלים המאחילין על המת; ואף הכלים
 שעל גביו שאינן כנגד הטמא, טמאים משום כלים
 שהאחילו על המת.

ו. חבית שהיא יושבת על שוליה - [תחתיתה] לאויר -
 במקום מגולה, וכונית מן המת נתון בתוכה, או תחתיה
 כנגד אוירה - טמא בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת,
 והחבית טמא; שהרי הטמא בוקעת מתחתיה, ונטמא
 אוירה. היתה הטמא תחת עבי דפנה - טמא בוקעת
 ועולה בוקעת ויורדת, והחבית טהורה. ולמה החבית
 טהורה? שהרי אין הטמא בוקעת באוירה אלא בדפנה,
 ואין כלי חרש משמא אלא מאוירו. היתה מקצת הטמא
 תחת עבי דפנה, ומקצתה תחת אוירה - טמא בוקעת
 ועולה ובוקעת ויורדת. היה בדפנות פותח טפח - כלה
 טמא, וכנגד פיה טהור; שהרי הטמא פשוטה בדפנות
 בלבד. במה דברים אמורים? בחבית טהורה; אבל אם
 היתה טמא, או גבוהה מן הארץ טפח, או מכסה, או
 כפופה על פיה, והיתה טמא תחתיה או בתוכה או על
 גבה - הכל טמא; וכל הנוגע בה כלה, טמא. היתה מקצת
 צמיד פתיל - [כיסוי מהודק], ונתונה על גבי המת -
 האכלין והמשקין שבתוכה טהורין, והכלים שעל גבה
 טמאים. חביות שהן יושבות על שוליהן, או מטות על
 צדיהן באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפח, וטמא
 תחת אחת מהן - טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת,
 מפני שהיא רצוצה. במה דברים אמורים? בטהורות; אבל
 אם היו טמאות, או גבוהות מן הארץ פותח טפח וטמא
 תחת אחת מהן - תחת כלן טמא. שהרי הכל אהל אחד.

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ד

פרק יח

א. אדם שהאחיל בידו אחת על המת והאחיל בשניה על
 הכלים, או שנוגע במת והאחיל על הכלים - אם יש בידו
 פותח - [עובי] טפח, הכלים טמאין; ואם לאו, הכלים
 טהורין. וכן שני בתים, ובהן שני חצאי זיתים, ופשוט ידו
 לבית זה, וידו השניה לבית השני - אם יש בידו פותח
 טפח, ערב את הטמא, ונעשה הכל כאהל אחד, ונטמא
 הוא והבתים; ואם לאו, אינו מביא את הטמא.
 ב. אדם שהשקיף בעד החלון, והאחיל על הטמא -

מתוך מהדורת חזק

46 טהור. היתה טמאה בתוכה, או בבית - הכל טמא. היתה
47 גבוהה מן הארץ טפה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על
48 גבה, או בבית - הכל טמא: כל שבבית וכל שתחתיה, מפני
49 שהיא והבית באהל אחד; וכל שעל גבה וכל שבתוכה,
50 שהכלי מביא את הטמא ואינו חוצץ, כמו שנתבאר. היתה
51 פחותה [מחוררת] ופקוקה [- סתם החור -] בקש, או אפוצה
52 [- מלאה קש], וגבוהה מן הארץ טפה, וטמאה תחתיה או
53 בבית או בתוכה - הכל טמא, חוץ מעל גבה. היתה טמאה
54 על גבה, כנגדו בלבד עד לרקיע טמא; אבל תוכה ותחתיה
55 והבית - כל מה שבהם טהור, מפני שאינה כלי - חוצצת.
56 היתה מנחת על הארץ, ופיה לפנים, וכזית מן המת נתון
57 תחתיה - כנגדו עד הטהום טמא; היה על גבה, כנגדו עד
58 לרקיע טמא; היתה הטמאה בתוכה, או בבית - תוכה
59 והבית טמאים.

60 ג. פורת שהיא בתוך הבית, והיא ממלאה את כל גבה
61 הבית, ופיה למעלה לקורות הבית, ואין בינה לבין הקורות
62 פותח טפה, וטמאה בתוכה - הבית טמא; טמאה בבית,
63 מה שבתוכה טהור: שדרך הטמאה לצאת לתוך הבית
64 בפחות מטפה, ואין דרכה להכנס - בין שהיתה עומדת,
65 בין שהיתה מטה על צדה ופיה לפתל ובינה ובין הכתל
66 פחות מטפה, בין שהיתה פורת אחת, בין שהיו שתיים זו
67 על גבי זו ואין בין העליונה ולקורות או לכתל פותח טפה.
68 היתה עומדת בתוך הפתח ופיה למעלה, ואין בינה לבין
69 המשקוף פותח טפה, וטמאה בתוכה - הבית טהור; טמאה
70 בבית, מה שבתוכה טמא: שדרך טמאה לצאת, ואין דרכה
71 להכנס.

72 ד. פורת חלולה שהיא כלי שלם, והיתה מנחת על צדה
73 באויר [- תחת השמים], וכזית מן המת נתון תחתיה או על
74 גבה - כל שהוא כנגד היות תחתיה ובגבה, טמא; וכל
75 מה שבאוויר תוכה, טהור - אלא כנגד הטמאה; וכל שאינו
76 כנגד הטמאה בתוכה, טהור. היתה טמאה בתוכה, הכל
77 טמא: כל מה שבתוכה, וכל שכנגד הטמאה למעלה על
78 גבה, או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפה,
79 וטמאה תחתיה או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל
80 גבה טמא, אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מקלי שהוא כנגד
81 הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל מה
82 שבתוכה, וכל שתחתיה, וכל שלמעלה על גבה; שהכלים
83 מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פורת
84 זו המטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש, או שהיתה
85 באה במדה [- אינה נידת], וכזית מן המת נתון תחתיה -
86 כנגדו עד הטהום טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא;
87 בתוכה, אין טמא אלא תוכה. היתה גבוהה טפה מעל
88 הארץ, וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה,
89 תוכה בלבד טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא. שפכר
90 בארנו, שכלי עץ הבא במדה - באהל הוא חשוב, לא
91 ככלים; ולפיכך חוצץ.

92 ה. פורת שהיא כלי שלם, והיא יושבת על שוליה [-

1 בו [בשיפוע] מתוכו, טמא טמאת שבוע; והנוגע בשפוע
2 מאחוריו, טמא טמאת ערב. נעשה השפוע מאחוריו, כאלו
3 הוא כלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע -
4 הנוגע בו מאחוריו, טמא טמאת שבוע; והנוגע בשפוע
5 מתוכו, טמא טמאת ערב. כחצי זית מתוכו, וכחצי זית
6 מאחוריו - הנוגע בין מתוכו בין מאחוריו, טמא טמאת
7 ערב; והאהל עצמו, טמא טמאת שבועה.
8 ח. היה כנף האהל מרדד [- מונח] על הארץ, וטמאה תחת
9 כנף האהל הפרוש על הארץ, או על גבי הכנף - טמאה
10 בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ד

פרק יט

13 א. פורת שהיא מטלת בארץ, והיא בתוך פתח הבית ופיה
14 [- פתוח] לחוץ, וכזית מן המת נתון תחתיה, או על גבה
15 מבחוץ - כל שהוא כנגד היות תחתיה או בגבה, טמא;
16 וכל מה שבאוויר תוכה, טהור - חוץ מקלי שהוא כנגד
17 הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא
18 הבית; אבל כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה,
19 טהורים. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל שבבית,
20 וכל שבתוכה, וכל שעל גבה, וכל שתחתיה כנגד הטמאה,
21 כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ טפה, וטמאה
22 תחתיה או בבית או על גבה - הכל טמא: כל שבבית,
23 וכל שתחתיה וכל שעל גבה. אבל כל שבאוויר תוכה
24 טהור, חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה. היתה הטמאה
25 בתוכה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שבבית, וכל
26 שתחתיה, וכל שעל גבה; שהכלים או האדם שנעשו אהל
27 על הטמאה, או שהיתה הטמאה על גביהם - מביאין
28 [הטומאה] ולא חוצצין [בפניה], כמו שבארנו. במה דברים
29 אמורים? בזמן שהיא כלי [שלם] ומחלחלת [- חלולה].
30 אבל אם היתה פחותה [- מחוררת], וסתם המקום הנפתח
31 בקש, שחרי אינה כלי, או שהיתה אפוצה [- מלאה קש]
32 עד שלא יהיה בה חלל, אלא אטומה כדי שלא ימצא בה
33 חלל טפה במקום אחד - היתה גבוהה מן הארץ טפה,
34 וטמאה תחתיה או בבית - הרי הבית וכל שתחתיה
35 טמאין, מפני שהוא אהל אחד; ותוכה וגבה טהור - מפני
36 שהוא אהל של עץ, ואינו כלי. היתה טמאה בתוכה, אין
37 טמא אלא תוכה; היתה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא.
38 היתה מנחת על הארץ ופיה לחוץ, וכזית מן המת נתון
39 תחתיה - כנגדו עד הטהום טמא; היה על גבה - כנגדו
40 עד לרקיע טמא. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית;
41 היתה הטמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה.

42 ב. פורת המטלת בארץ בתוך הפתח, ופיה לפנים, והיא
43 כלי שלם וחלולה, וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה
44 מבחוץ - כל שהוא כנגד היות תחתיה או על גבה, טמא;
45 וכל מה שבאוויר תוכה, טהור - חוץ מכנגד הטמאה; והבית

1 לאהל המת - אף על פי שנטמא טמאת שבעה, הטבעת
2 טהרה. וכן כל הבלועין בחיה ובבהמה ובעופות ובדגים,
3 מצילין כל זמן שהם חיים; ואם מתו, ובשר המת בתוך
4 מעיהם, או הכלים - הרי הם כמו שאינו בלוע.
5 ג. נשחט רב [סימן -] אחד בעוף, ורב שנים [- קנה ווסט]
6 בבמה - אף על פי שעדין הן מפרקסין [מפרפרים] - הרי
7 הם כמתים, ואינם מצילין על הכלים הבלועים, ולא
8 מונעין את הטמא שבתוך מעיהם שלא תטמא.
9 ד. וכמה תשקה הטמא במעיהם, ותהיה מטמא
10 כשימותו? בכלב, שלשה ימים מצת לעת; ובשאר חיה
11 ובהמה ועופות ודגים, יום אחד מצת לעת. במה דברים
12 אמורים? בשנשאר בשר המת בתוך מעיהם; אבל זאב
13 שבלע תינוק, והקיא דרך בית הרעי - הבשר טהור,
14 והעצמות בטמאתן.
15 ה. אין הבלועין נצולין אלא בכטן נפש חיה, כמו
16 שבארנו; אבל הבלועין בגוף הכלים והאבנים, אינם
17 נצולין. כיצד? כוש [- מקל] שנבלעה בו הצנורה [- מחט]
18 של מתכת, ומלמד [מוט הנהגת החרישה] שנבלע בו
19 הדרך [- המסמר שמטה את הבהמה], ולבנה שהיתה
20 טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נחטמא, אף
21 על פי שאינן נראין, והרי הם מחפין; שאין הבלועין
22 בכלים נצולין, אלא בצמיד פתיל. וכן מחט או טבעת
23 שהיו מבלעין בטפלת התנור [- שכבת טיט], ונטמא התנור
24 באהל המת, או שנפלה טמא לאורו - נטמא הכלים
25 שבתוך הטפלה; ואם היה התנור מקף בצמיד פתיל -
26 הואיל והתנור טהור, אף הכלים המבלעין בטיט שעל
27 גביו טהורים. וכן חבית המקפת צמיד פתיל, והיתה מחט
28 או טבעת במקופת [פקק] החבית מצדה [שלא כנגד חללה]
29 - הרי אלו טמאין, ואין נצולין באהל המת. היו במקופת
30 החבית כנגד פיה - אם היו נראין לתוך החבית [כשהם
31 שקועים] ואינן יוצאין לאורה, טהורין; ואם יצאו
32 לאורה, טמאין - שאין עלי חרש המקף צמיד פתיל מציל
33 על הכלים שבתוכו, כמו שיתבאר. כיצד? אם יש תחתיהן
34 כקלפת השום [שכבה דקה] - אף על פי שהם שוקעין
35 לתוך אורה, הרי אלו טהורין.
36 ו. כל הבלועין בקרקעיתו של בית - הרי הן טמאין, ואין
37 נצולין; שרקע האהל כמוהו עד התהום - מה שאין בן
38 בכתליו, כמו שיתבאר. כיצד? הטמא בבית, וכלים
39 טמונים בקרקעיתו - אפלו תחת מאה אמה, טמאים. ואם
40 יש במקומן [חלל] - טפח על טפח - טהורין, שהרי הן
41 תחת אהל אחד. למה זה דומה? לעליה שעל גבי הבית,
42 וטמא בעליה - שהבית טהור. וכן אם חלק הבית
43 במחיצה מפלפי ארצו [- ביו הקרקע לתקורה], והיתה
44 הטמא בין המחיצה והארץ - כלים שבבית למעלה מן
45 המחיצה טמאין, שאין האהלים מונעין את הטמא, כמו
46 שבארנו. היתה הטמא למעלה מן המחיצה - כלים שבין

1 תחתיתה] לאור, וטמא תחתיה או בתוכה או על גבה -
2 טמא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. אבל אם היתה
3 גבוהה טפח, או מכסה, או כפוייה על פיה, וטמא תחתיה
4 או בתוכה או על גבה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל
5 שתחתיה, וכל שעל גבה אם היתה הטמא למטה;
6 שהכלי המאהיל מביא את הטמא ואינו חוצץ, כמו
7 שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש, או באה
8 במדה, וטמא תחתיה או בתוכה או על גבה - טמא
9 בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היתה גבוהה טפח,
10 וטמא תחתיה - תחתיה בלבד טמא. היתה טמא בתוכה
11 או על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא; וכלים שתחתיה
12 טהורין, מפני שהיא אהל וחוצצת.
13 ו. גמל שהוא עומד באור [- תחת השמים] - טמא
14 תחתיו, כלים שעל גביו טהורים; טמא על גביו, כלים
15 שתחתיו טהורין. היה רובץ וטמא תחתיו, הרי זו בוקעת
16 ועולה ובוקעת ויורדת; וכן אם היתה טמא רצוצה [-
17 ללא חלל טפח] תחת רגלו, או על גב רגלו - הרי זו
18 בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר בארנו בנזירות, שאם
19 היה הנזיר וכזית מן המת תחת הגמל, או תחת המטה
20 וכיוצא בה משאר הכלים - אף על פי שנטמא טמאת
21 שבעה, אינו מגלח [שער]. ומשם אתה למד, שכל אלו
22 ההלכות האמורות בטמאת אהלים הנעשים מן האדם, או
23 מן הבהמה, או מן הכלים - מדברי סופרים, מהן דברי
24 קבלה ומהן גזרות והרחקות; ולפיכך אין הנזיר מגלח
25 עליהן, ואין חבין עליהן כרת על ביאת מקדש, או אכילת
26 קדשים. ואין הדברים בלן אמורין אלא לענין טמאת
27 תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו.

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ד

פרק כ

א. שלשה דברים מצילין באהל המת: צמיד פתיל [- כיסוי
1 מהודק], ואהליו, ובלועין [בבעלי חיים]. הבלועין -
2 מצילין על הטהורין שלא יתטמאו, ומונעין את הטמא
3 שלא תצא ויתטמא. אבל צמיד פתיל ואהליו - מצילין על
4 הטהורין שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמא שלא
5 תצא ויתטמא אחרים. כיצד? בית טמא שיש בו כלי מקף
6 צמיד פתיל, כל שבתוך הכלי טהורין; וכן אם היה שם
7 אהל בתוך הבית, כל הכלים שבתוך האהל טהורין. אבל
8 אם היה כזית מן המת נתון בכלי, ומקף עליו בצמיד פתיל,
9 והכניסו לבית - הבית טמא; וכן אהל בתוך אהל, וכזית
10 מן המת באהל הפנימי - כל הכלים שבאהל החיצון
11 טמאים.
12 ב. אבל הבלועין - מצילין על הטהורים, ומונעין את
13 הטמא. כיצד? כלב שאכל בשר המת, ונכנס לבית -
14 הבית טהור; בלע טבעת, אפלו אדם שבלע טבעת, ונכנס

מתוך מהדורת חזק

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל - אם היה בהן טפח
 על טפח על רום טפח, וכפן על פיהן על הארץ - אף על
 פי שלא מרח בצמיד פתיל מן הצדדין, הרי אלו מצילין כל
 מה שתחתיהן עד התהום - מפני שהם באהל, והאהל
 מציל; אלא אם כן היה הכלי כלי חרש, שאין אהל כלי
 חרש מצילין. כיצד? חבית [חדס] שקפיה על פיה - אף על
 פי שמרחת בטיט מן הצדדין, כל מה שתחתיה טמא,
 שנאמר: "צמיד פתיל עליו", ולא צמיד פתיל על גבו.
 הדביק פיה לכתל, ומרח מן הצדדים - מצלת על כל מה
 שבתוכה, ועל כל שנגנדה בכתל; ואם לא מרח מן הצדדין,
 אינה מצלת - שאין כלי חרש מציל משום אהל, כמו
 שבארנו. אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד פתיל,
 שהיו פיותיהן דבוקות בדפני הבית - מצילין בלא צמיד
 פתיל, מפני שהם מצילין משום אהלים; לפיכך, צריך
 שיהיה בדפן הכלי [גובה] טפח - שאין הכלים מצילין
 עם דפנות אהלים, עד שיהיה להם דפן טפח. היה לכלי
 דפן חצי טפח, והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח,
 והדביק זה לזה - אף על פי שיש שם חלל טפח, אינו
 מציל; עד שיהיה טפח ממקום אחד.
 ד. כשם שמצילין מבפנים עם דפנות האהל - כך מצילין
 חוץ לאהל, אם סמכן לאהל; שהרי האהל נעשה כסוי מפל
 מקום. כיצד? כלי מהן שיש לו דפן טפח, שהניחו על גבי
 יתדות חוץ לאהל, וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה
 תחתיו - כלים שבתוכו טהורין. ואם היה סמוך לכתל חצר,
 או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינו כתל אהל; ולפיכך
 כלים שבתוך הכלי טמאים, שהרי האהלו על הטמאה.
 ה. קורה שיש בה פותח [רוחב] טפח, והיא נתונה מכתל
 לכתל, וטמאה תחתיה, וקורה תלויה [קשורה] מן הקורה,
 והיתה הקורה נוגעת בפי קורה בלו ומכסה אותו - כלים
 שבקורה טהורים, שהרי הצלו בכסוי האהל להם; ואם לא
 היה פי הקורה מכסה בקורה, אלא בגינתו רוח - כל מה
 שבקורה טמא, והקורה עצמה טמאה.
 ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית, וכלים בבור - אם היה
 מכסה בנסר [גזיר עץ] חלק, או בכלי המציל שיש לו דפן
 [גובה] טפח - הרי כל מה שבבור טהור. היה לבור בגין
 סביב לפיו, גבוה טפח על הארץ - בין שפסחו בכלי
 המציל שיש לו דפן, בין שלא היה לו דפן - הרי זה
 מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר.
 ז. חדות [בור שעל שפתו בנויים כתלים] הפגוי בתוך
 הבית, ומנונה בתוכו, והפרח [בית הנר שבקצה הקנה]
 שלה יוצא ומכסה פי החדות, ונתן כלי המציל באהל המת
 על פי החדות, והרי הוא נשען על פרח המנונה - וראין:
 אם תנטל המנונה, והכלי המציל עומד [אינו נופל פנימה]
 - הרי זה מציל על כל שבחדות, וכלים שבין שפת הכלי
 ושפת החדות טהורים עד התהום; ואף המנונה טהורה,
 אף על פי ששפת הפרח נראה בין הכסוי והחדות. ואם
 לא, הפל טמאים.

המחיצה והארץ טהורין, שהאהל מציל; ואם אין בין
 המחיצה והארץ גבה טפח - הרי הם כטמונים בקרקע
 הבית, וטמאים.
 ז. כיב [בור ניקוח] שהוא קמור [מכוסה בפתחו הנמצא]
 תחת [ברצפת] הבית, ויש בו פותח [חלל] טפח, ויש
 בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח, והיתה טמאה בתוכו
 - הבית טהור; היתה טמאה בבית, מה שבתוכו טהור.
 היה בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח, והיתה
 טמאה בתוכו - הבית טמא; טמאה בבית - מה שבתוכו
 טהור, שאין דרכה של טמאה להכנס [הטומאה לא
 תעבור דרך הביב]. אין בו פותח טפח, ואין ביציאתו
 פותח טפח וטמאה בתוכו - הבית טמא, כאלו היא בתוך
 הבית; טמאה בבית - מה שבתוכו טמא, מפני שהן ככלים
 הטמונים בקרקע, וקרקע הבית כמוהו עד התהום.
 ח. שתי חביות, וחצי זית בכל אחת, ומקפות צמיד פתיל,
 ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי שעור
 מטמא; והבית טמא - שהרי יש בבית כזית, ואין צמיד
 פתיל לטמאה. ואין מתטמאות מחמת הבית, שהרי הן
 מקפות צמיד פתיל. נפתחה אחת מהן - היא והבית
 טמאין, וחברתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחים זה
 לזה ולבית, וכחצי זית בפנימי או באמצעי, וכחצי זית
 בחיצון [הבית] - החיצון טמא, והפנימי והאמצעי
 טהורין; כחצי זית בפנימי, וכחצי זית באמצעי - הפנימי
 טהור, והאמצעי והחיצון טמאים; שדרך הטמאה לצאת,
 ואין דרכה להכנס.

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ד

פרק כא

א. מניין לצמיד פתיל שמציל [מונע טומאה] באהל המת?
 שנאמר: "וכל כלי פתוח, אשר אין צמיד פתיל עליו - טמא
 הוא"; ה'א' יש צמיד פתיל עליו, טהור. ומפי השמועה [מונע
 ממשע רבינו] למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש
 בלבד, כלי שאינו מתטמא אלא דרך פתחו; ולפיכך, אם
 היה פתחו סתום, ומקף צמיד פתיל - הציל על כל שבתוכו.
 קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין טמאה, שיצילו בצמיד
 פתיל; והן - כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי
 עצמות הדג ועורו ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה [מונע
 שאינו נייד], ונסרים [גזרים] של עץ שהן פשוטין [ללא
 בית קיבול] ואין כלים, וגלמי כלי מתכות; כל אלו,
 מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך כלי המקף נצולו
 - קל וחמר לבלועין [בבעלי חיים], ולכלים שתחת
 האהלים. מה בין אהלים, לכלים שמצילין בצמיד פתיל?
 שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל, והאהלים מצילין
 בכסוי בלבד.
 ב. משפך שפסחו [על פיו], מציל בכסוי; אף על פי שקצתו
 נקיב נקב קטן - הרי הוא כסתום.

בצמיד פתיל - הרי זה מציל, אף על פי שאינו חשוב כלי
לענן טמא. אבל כלי המקף צמיד פתיל שהיה נקוב או
סדוק, ולא סתם הנקב - נטמא, ואינו מציל. וכמה יהיה
בנקב? אם היה כלי העשוי לאכלין, שעורו במוציא
זיתים; היה עשוי למשקה, שעורו בכונס משקה [אם
נכנסים דרכו מים]. העשוי לכף ולכף - מטילין אותו
לחמרו, ומשניקב בכונס משקה, אינו מציל - עד שישתם
הנקב, או ימנעטנו.
ד. תנור שהיתה סרידה [- כיסוי] על פיו, ומקף צמיד
פתיל, ונתון באהל המת, ונסדק התנור - אם היה הסדק
מלא פי מרדע [מוט ההיגוי של בהמת החרושה], שהוא
הקף טפח - נטמא התנור, ואף על פי שאין המרדע יכול
להכנס בסדק, אלא הרי הוא כמותו בשוה; פחות מכאן,
התנור טהור. נסדקה הסרידה שעל פיו כמלא פי מרדע
נכנס [- גדול קצת ממרדע], הרי זה טמא; פחות מכאן,
נצול בצמיד פתיל. היה הסדק עגל - אין רואין אותו ארף,
אלא שעורו מלא פי מרדע נכנס.
ה. תנור המקף צמיד פתיל, שנקב נקב בעינו [- ארובתו]
של תנור הטובה [בטיט] - אם היה הנקב מלא כוש [-
מקל] נכנס ויוצא כשהוא דולק [- ואינו כבה] - הרי זה
נטמא; ואם היה הנקב פחות מזה, נצול.
ו. נקב התנור מצדו - שעורו מלא כוש נכנס ויוצא כשלא
דולק. וכן מגופת החבית שנקבה, שעורה כדי שתכנס
מיצה שניה [- הקשר השני] של [גבעול ה] שפון בנקב;
וחצבים [- חביות] גדולים שנקבו, שעורם כדי שתכנס
מיצה שניה של קנה. פחות מכאן, טהורין. במה דברים
אמורים? בזמן שנעשו לזין. אבל אם נעשו לשאר
המשקין - אפלו נקבו בכל שהן, נטמאו; ואין הצמיד
פתיל מועיל להם, עד שישתם הנקב. ואף בזמן שנעשו
לזין, לא אמרו אלא שנקבו שלא בידי אדם. אבל אם נעשו
בידי אדם - אפלו כל שהן, טמאים; ואין נצולין, עד
שישתם הנקב.
ז. חבית שהיא מלאה משקין טהורין, ומניקית [- כלי
שאיבת יין] של חרש בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל,
ונתונה באהל המת - החבית והמשקין טהורין, והמניקית
טמאה - מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת,
והקצה השני פתוחה לאהל המת, ואינו סתום; אף על פי
שהיא עקימה, אין העקם כסתום.
ח. חבית המקפת צמיד פתיל שנקבה מצדה, וסתמו
שקרים את הנקב - מציל. אגף [- סתם] חצי הנקב [בטיט],
וסתם חציו [בשמרים] - הרי זה ספק, אם הציל אם לא
הציל. סתם את הנקב בזמורה, עד שימרח [טיט] מן
הצדדים [בין הזמורה לחור]; סתמו בשני קיסמים [זמורות
חתוכות לאורכן], עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה
לחברתה. וכן נסר [- גזיר עץ] שהוא נתון על פי התנור,
ומרח מן הצדדין - הציל; היו שני נסרים, עד שימרח מן
הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני הנסרים במסמרים

ח. חרות הבנוי בתוך הבית, וכלי המציל נתון על פיו,
והיתה טמאה בין שפת הפלי ושפת החדות, או בתוך
החדות - הבית טמא; שאין האהל שבתוך הבית מונע
הטמאה, כמו שבארנו. היתה טמאה בבית - כלים שבבית
החדות, אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח,
טהורים; ואם לאו, טמאים. ואם היו בתלי החדות רחבים
משל בית - בין כף ובין כף טהורים, מפני שאינם חשוכין
מבתלי הבית; ולשם שמציל החדות בתוכו, כף מציל
בבתליו. כבר בארנו, שהתנור הישן [- שהסיקו בו] - הרי
הוא ככל הכלים, שהם מביאים את הטמאה, ואין נעשין
אהלים; ומפני זה אינו מציל על מה שבתוכו, אלא אם כן
היה מקף צמיד פתיל, כשאר כלים המצילין. וכן בארנו,
שהתנור החדש - אינו ככלים לענן זה, אלא נעשה אהל;
ולפיכך, מציל על מה שבתוכו בכסוי בלבד בלא צמיד
פתיל, כאהלים. וכסוי התנור, הוא הנקרא 'סרידה'.
ט. תנור ישן בתוך החדש, וסרידה [- כיסוי] על פי החדש,
והרי הכסוי נשען על פי התנור הישן - רואין: אם כשינטל
הישן תפל הסרידה [פנימה] - לא תציל, וכל שבתוכו
טמא; ואם לאו, הכל טהור. היה החדש בתוך הישן,
והסרידה מנחת על פי הישן - אם יש בין החדש והכסוי
פחות מטפח - כל שבתוך החדש טהור, וכלא הסרידה
מנחת על פיו.
י. סרידה של חרש יוש לה שפה, והיא עורפת על פי
התנור, ומקפת צמיד פתיל [- כיסוי מהודק] - אפלו היתה
טמאה תחתיה או על גבה, שהכל טמא - הרי כנגד אור
של תנור טהור. היתה הטמאה כנגד אורו של תנור -
כנגדו עד לרקיע טמא, וכל מה שבתוכו טהור.
יא. קדרה שקפיה [- הפכה] על פי החבית, ומרח [- חיבר]
דפנותיה עם החבית - מצלת על כל מה שבתוכה, ועל מה
שבינה ובין שפתות החבית. הושיבה על פי החבית
כדרכה, ומרח - אינה מצלת; מפני שהקדרה מתטמאה
מאורה; ואין כלי טמא מציל, כמו שבארנו.

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ד

פרק כב

א. שולי המקצין [קערורית שבתחתית כלי גדול], ושולי
קרקרות כלים [בית קיבול בשולי הכלי מבחוץ], ודפנותיהן
מאחוריהן [שקערורית שבדופן הכלי מבחוץ] - אין מצילין
בצמיד פתיל באהל המת; קרסמן [- חתר], וישפן [- שייף],
ועששן כלים - מצילין בצמיד פתיל; שאין מציל בצמיד
פתיל אלא כלים.
ב. כלי חרש שנתן בו טיט עד חציו, לא בטלו; ואם
השקיע בו את הכלים, מציל.
ג. כלי חרש מציל בצמיד פתיל, עד שניקב במוציא רמון
[בינוני]; ובגדול, עד שיפחת [- יתחרר] רבו. כיצד? כלי
גדול שנפחת רבו, והקיפו צמיד פתיל, וסתם מקום הפחת

מתוך מהדורת חזק

45 שלא יציל על הכל. ולמה אמרו, 'מציל על האכלין ועל
46 המשקין ועל כלי חרש'? מפני שאלו השלשה טמאים הם
47 על גב [- מפני] עם הארץ - בין קדם שיהיו באהל המת,
48 בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל. ולעולם לא ישאל
49 החבר מעם הארץ, לא אכלין ולא משקין ולא כלי חרש
50 אלא על דעתו שהן טמאין - שהרי אין להם טהרה
51 לעולם, ולא יבוא בהם לידי תקלה. אבל כלי שטף -
52 שואל אותם החבר מעם הארץ, ומטבילן מפני מגע עם
53 הארץ, ומצריב שמן [ממתין לשקיעה], ומשתמש בהן
54 בטהרות. לפיכך חשו חכמים, שמא ישאל מפני כלי שטף,
55 שפכר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרש שלו, שהרי העם
56 הארץ הזה מדמה שגזול, והרי הוא טמא טמאת שבעה;
57 ויטביל החבר, ויצריב שמשו, וישתמש בו בטהרות, ויבוא
58 לידי תקלה. ומפני זה גזרו, שלא יציל כלי חרש על כלי
59 שטף שבתוכו.
60 ב. כלי חרש שמשתמשין בהן באפר הפרה [אדומה], או
61 בקדשים - עמי הארץ נאמנין על טהרתן, מפני שהן
62 נזהרים בהן הרבה; ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל,
63 אף על פי שהם של חרש.
64 ג. אדם שהיה נתון בתוך החבית, ומקפת צמיד פתיל -
65 טהור; ואפלו עשניה [- עשאה] גולל [- כיסוי] לקבר. ויראה
66 לי, שזה שלא גזרו על האדם שהוא תחת צמיד פתיל
67 בכלי חרס, מפני שהוא דבר שאינו מצוי; וכל דבר שאינו
68 מצוי ברוב העתים, לא גזרו בו.
69 ד. ארבה שבין בית לעליה, וטמאה בבית, וקדרה נתונה
70 על פי ארבה, ונקובה בכונס משקה [בשיעור שמים נכנסים
71 דרכו] - הקדרה טמאה, והעליה טהורה. היתה שלמה -
72 כל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרש, טהור; אבל
73 האדם וכלי שטף שבעליה, טמאים - שאין כלי חרש
74 חוצץ, אלא על האכלין ועל המשקין וכלי חרש; וכל
75 שבעליה זו הטהורה, כאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי
76 חרש. וטמאו את האדם שבעליה זו, מפני שהוא דבר
77 המצוי. לפיכך, אם היה בעליה זו כלי מתכת וכיוצא בו
78 מלא משקין - הכלי טמא טמאת שבעה, והמשקין טהורין.
79 היה בה אשה לשה בערכה של עץ - האשה והערכה
80 טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור כל זמן שהיא עוסקת
81 בו; פרשה, וחזרה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק
82 או המשקין לכלי אחר מפני שטף שבעליה - נטמאו במגע
83 הכלי האחר. היה על פי ארבה זו שאר כלים המצילין
84 בצמיד פתיל, שאינן מקבלין טמאה כמו שבארנו, ולפיכך
85 אין מגע עם הארץ מטמא אותן, או שהיה כלי חרש
86 הטהור לפרה אדמה או לקדש, שהכל נאמנין על טהרתן
87 - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. היה אהל נטוי בעליה,
88 ומקצתו מרדד [- מונח] על הארבה שבין בית לעליה - הרי
89 זה מציל, ואף על פי שאין גגו [של אוהל] על הארבה;
90 שהאהל מציל בכסוי, כמו שבארנו.

1 של עץ וכיוצא בהם, או שלפף עליהם שוגמין [- קליפות
2 דביקות] - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין
3 [שהיה צמיד פתיל]? בסיד ובגבסין [- גבס], בנפת
4 ובשערה, בטיט ובצואה ובחמר ובחרסית, ובכל דבר
5 המתמרם; ואין מקיפין לא בעבץ [- מתכת דקה] ולא
6 בעופרת, מפני שהוא פתיל [- כיסוי] ואינו צמיד [-
7 מהודק]. ומקיפין בדבילה [- תאנה] שמנה שלא הכשרה
8 [לטומאה], ובבצק שנלוש במי פרות כדי שלא יטמא -
9 שדבר טמא, אינו חוצץ.
10 ט. מגופת החבית שנתחלקלה [- נתרופפה] - אף על פי
11 שאינה נשמטת, אינה מצלת; שהרי נתרעע הצמיד. הפדור
12 והפקעת של גמי [- מין עשב] שנתנן על פי החבית, ומרח
13 מן הצדדין - לא הציל, עד שימרח על כל הפדור ועל כל
14 הפקעת מלמטון למעלן [כל הגלוי]. וכן במטלית של בגד
15 שקשרה על פי הכלי. היתה של גיר או של עור, וקשרה
16 במשיחה - אם מרח מן הצדדין, הציל.
17 י. חמת [נוד] של עור הדג או הגיר, שהלביש בהן את
18 החבית, וצורה [- קשרה] מלמטה [מתחת לחבית] - הרי
19 זו מצלת; ואם לא צורה - אף על פי שמרח מן הצדדין,
20 לא הציל.
21 יא. חבית פותה [מכפוס], שנתקלף החרש מלמעלה,
22 והנפת שלה עומד, ונתן הכסוי על הנפת, ודחקו [דבקו]
23 עד שדבק הנפת, ונמצא הנפת עומד בין הכסוי ובין קרקע
24 החבית - הרי זה מציל; וכן בכלי המורקס [- שומן דגים]
25 וכיוצא בהם מדברים המתמרחין, שהיה המתמרם בין
26 הכסוי ובין הכלי כמו גיר - הואיל והכל דבוקין, הרי זה
27 מציל.

יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ד

פרק כג

30 א. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל [כלי מכוסה
31 בהידוק], מצילין על כל מה שבתוכן - בין אכלין, בין
32 משקין, בין בגדים וכלי שטף [הנטהרים במקווה]; זה הוא
33 דין תורה. אבל מדברי סופרים, שכלי חרש המקף צמיד
34 פתיל, אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי
35 חרש אחרים שיהיו בתוכו; אבל אם היה בתוך כלי חרש
36 המקף כלי שטף, או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה
37 אמרו שלא יציל על הכל, כשאור כלים המצילין? מפני
38 שאור הכלים המצילין אינן מקבלין טמאה כלל, וכלי
39 חרש מקבל טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ; וכל כלי עמי
40 הארץ בחזקת טמאה, כמו שיתבאר. ולמה לא אמרו, 'כלי
41 חרש של עמי הארץ לא יציל על הכל, ושל חבר [- תלמיד
42 חכם] יציל על הכל, שהרי הוא טהור'? מפני שאין עם
43 הארץ טמא בפני עצמו, ויאמר: 'הואיל וכלי חרש מציל
44 על הכל, אחד אני ואחד החבר'; ולפיכך השוו, וגזרו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז – כ"ב מרחשון ה'תשע"ד

מקלטו" (שם, לב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא
מכות (כתובות לו:).

המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזנהנו מלהרוג את-
החוטא בשעה שנאחז שפכר עשה עברה שהוא חייב
עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא
תעשה רצח) קדם שיבוא לבית דין, אלא נביאחו לבית דין
בהכרח ונביא עליו עדים לפניהם, ונהיה אנתנו (הרואים
את המעשה) עדים בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים)
ידינוהו במה-שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא
אמרו יתעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה
למשפט" (שם, יב). ולשון המקלטה: "יכול ינהגו אותו
משנהג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח
עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול הם שראוהו שהרג —
הרי כלם נעשים עדים ומעידים לפני בית דין אחר, ובית
הדין האחר ימיתוהו. ובמקלטה: "הרי עדה (בית דין)
שראו אחד שהרג את-הנפש כול ינהגו אותו עד שלא
יעמוד אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח
עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ד

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצו.

מצות עשה קפב.

המצוה הרמ"ז — הצווי ששנצטיינו להציל הנרדף מיד
מי שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר: שאנו
מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל את-הנרדף
אלא בנפש הרודף, והוא אמרו יתעלה: ("כי ינצו אנשים
.. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכחו .. והחזיקה במבושיו
..") "וקצתה את-כפפה לא תחוס עינך" (דברים כה, יב).
ולשון ספרי (כי תצא): "במבשיו (במקומות שהוא בוש
בהם) — מה מבושיו מיחד שיש בו סכנת נפשות והרי
הוא ב'וקצותה', כך כל-דבר שיש בו סכנת נפשות הרי
הוא ב'וקצותה את-כפפה". וקצותה את-כפפה — מלמד
שאמה חייב להצילו בכפפה. מניין אם אין אמה יכול
להצילו בכפפה, הצילו בנפש? תלמוד לומר: לא תחוס
עינך הנה נתבאר לך ענין צווי זה, ושנה שאמר "אשת
האחד" — לא דבר אלא בהנה (במצוי), והפונה היא:
להציל את הנרדף באכריו של רודף: ואם אי אפשר
להצילו אלא בהריגת הרודף לגמרי — הורגין אותו.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין (עג:).

המצוה הרצ"ג — האזהרה שהזנהנו מלחוס על נפש
הרודף פרוש דבר זה: שנה שאמרנו במצוה שקדמה לזו

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ד

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

המצוה הרל"ו — הצווי ששנצטיינו בדין חובל בחברו,
והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-איש את-
רעהו" (שמות כא, יד). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות.
ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה:
"כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה
שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו
שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
את-הבהמה — הרי פל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא קמא).

המצוה הרפ"ט — האזהרה שהזנהנו מלרצוח זה-את-
זה, והוא אמרו: "לא תרצח" (שמות כ, יג; דברים ה, יז).
והעובר על לאו זה — נהרג בהפאה (בהתזת ראשו) מן
הצוואר. אמר יתעלה: "מעם מזבחי תקחנו למות" (שמות
כא, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מסנהדרין
(עו: וברק כ' ממכות).

המצוה הרצ"ו — האזהרה שהזנהנו מלקחת כפר
לרצח במזיד, אלא ינהג בהכרח, והוא אמרו יתעלה:
"ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות"
(במדבר לה, לא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במכות
(כתובות לו:).

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ד

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

המצוה הרכ"ה — הצווי ששנצטיינו להגלות מכה נפש
בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו יתעלה: "וישב
שם עד-מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כה). ולשון ספרי
(פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וישב שם — אינו יוצא
משם לעולם, שנאמר 'שם' — שם תהא דירתו, שם
תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבאר פל-דיני
מצוה זו במסכת מכות (ז. ואילך).

המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזנהנו מלקחת כפר
מרצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה
בהכרח. אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר

תלמוד לומר "לא-תעמד על-דם רעף". וכבר נתבאר
דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

המצוה הקפ"ב — הצווי שנוצטוינו להבדיל שש ערי
מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשגגה (שיהיו עבורו
מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-הדרך
אליהן ולגשר אותה, ולא גיחו בה דבר המעכב את
הבורח מלרוע, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך הדרך
ושלשף את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בסנהדרין (עז). ומכות (ז). ושקלים (פרק
א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות עשה קעז)
אמרם: "ערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ".

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ד

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.

רחצ. מצות עשה קפד.

המצוה הקפ"א — הצווי שנוצטוינו בעריפת (ראשה
של) עגלה. אם נמצא בשדה הרוג שלא נודע מי הרגו,
והוא אמרו יתעלה: "כִּי־ימצא חלל בארמה" (דברים כא,
א) וזהו דין עגלה ערופה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק אחרון ממסכת סוטה (מד).

המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע ומלעבוד
את-הארמה בנחל איתן (נחל מים הזורם בחזקה) שגערפה
בו העגלה, והוא אמרו: "אֲשֶׁר לֹא־יעבד בו ולא יזרע"
(שם, ד) והעובר על זה לוקה. ובגמרא מכות (כב).
בשהזכירו מחיבי מלקות אמרו: "והא איפא זורע לנחל
איתן ואזהרתיה מהכא: "אֲשֶׁר לֹא־יעבד בו ולא יזרע".
הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו.).

המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתירש
מוקשים ומכשולים בערינו ובתוך בתינו כדי שלא יאבדו
בהם בני אדם, והוא אמרו יתעלה: "וְלֹא־תשים דמים
בביתך" (שם, כב, ח) ולשון ספרי (פרשת תצא שם) "וְעֵשִׂית
מַעֲקֵה" (שם) — מצות עשה: "וְלֹא־תשים דמים" —
מצות לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש
שקלים (מתלמוד) ירושלמי ובבמה מקומות בסדר זקין
(בבא קמא טו, מו. ועוד).

המצוה הקפ"ד — הצווי שנוצטוינו לסלק המוקשים
והמכשולים מכל-משכנותינו, הינו: שנגבה כהלל מקיף
סביב הגגות והבורות והשיחין ודומיהם, כדי שלא פול
מישהו בהם או מהם. וכן מקומות הספנה כלם בונים
ומתקנים אותם, כדי שתסור הספנה, והוא אמרו:
"וְעֵשִׂית מַעֲקֵה לַגֶּגֶץ" (שם) ולשון ספרי: "וְעֵשִׂית מַעֲקֵה
לַגֶּגֶץ — מצות עשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת בבא קמא.

1 (לא תעשה רצב), שלא יהרגו העדים את-החוטא (בחטא
2 שחייבים מיתה) עד שדינוהו בית דין במיתה — אין זה
3 אלא אם עבר ועשה המעשה שהוא חייב עליו מיתה וסים
4 אותו: אכל בשעת חפצו והליכתו לעשות, הרי אז הוא
5 נקרא: רודף — וחובה עלינו למנוע ולעכבו מלעשות
6 את-העברה שלבו מתאנה: ואם התעקש וסרב — אז
7 נלחם בו. ואם נוכל למנוע ממחשבתו בכך שנסחרו אבר
8 מאבריו, כגון שנחתוף ידו או רגלו או נסמא את-עיניו
9 — הרי זה היותר טוב: ואם אי אפשר למנוע אלא
10 באביד נפשו — הרי זה נהרג קדם שיעשה. ובאה
11 האזהרה מלחוס עליו ומלהמנע מהריגתו, והוא אמרו:
12 "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחֲסֹ עֵינֶךָ" (שם) ולשון ספרי
13 (פרשת תצא שם): "וְקִצְתָּה אֶת־כַּפֶּה — מלמד שאמה
14 חייב להצילו (את הנרדף על ידה) בכפה. מנין שאם לא
15 תוכל להצילו בכפה הצילו בנפשה? תלמוד לומר: לא
16 תחוס עינך". ושם אמרו: "מה מבושיו מִיָּחַד שֵׁשׁ בו
17 סכנת נפשות והרי הוא ב"קצתה את-כפה". כך כל-דבר
18 שיש בו סכנת נפשות — הרי הוא בקצתה את-כפה".
19 וזה שאמרנו שיהרג הרודף על חפצו — אינו בכל-מי
20 שיתפץ לעשות איזו עברה שתהיה, ואינו אלא באדם
21 הרודף אחר חברו להרגו, ואפלו הוא קטן (הרודף), או
22 הרודף אחר אחת מפל-העריות לגלות ערוה — ובתנאי
23 שלא יהיה בן תשע שנים ויום אחד. ופשוט שהזכור
24 מכלל העריות, אמר יתעלה: "צַעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה
25 וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם, כב, כז), הֲאֵל שֶׁ לָּהּ מוֹשִׁיעַ —
26 מוֹשִׁיעָה בְּכָל־דָּבָר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹשִׁיעָה. והשוה דין
27 רודף אחריה ורודף אחר חברו להרגו, אמר: "כִּי בֹאֲשֶׁר
28 יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְרָצְחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה" (שם, כו)
29 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין (עב) —
30 (עג).

31 המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתירש
32 מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואבדן ויש
33 לנו יכולת להצילו. כגון שהוא טובע במים ואנו נדע
34 לשחות ונוכל להצילו. או שגוי רוצה להרגו ואנו יכולים
35 להסיר מה-שבלבו או לדחות ממנו הקו ובאה האזהרה
36 מלהמנע להצילו באמרו יתעלה: "לֹא־תעמד על-דם
37 רעף" (ויקרא, יט, טז). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל
38 באזהרה זו, לפי שהוא רוצה את-ממון אחיו או בד והוא
39 יכול להחזירו לו בכך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד
40 בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם, ה, א) ולשון
41 ספרי (פרשת קדושים): "מנין אם יודע את לו עדות,
42 שאין אתה רשאי לשתוק עליה? תלמוד לומר: "לֹא־
43 תעמד על-דם רעף". ומנין אם ראיתו טובע בנהר,
44 לסטים באין עליו, חיה רעה באה עליו — חייב אתה
45 להצילו? תלמוד לומר: "לֹא־תעמד על-דם רעף" ומנין
46 לרודף אחר חברו להרגו שאמה חייב להצילו בנפשו?

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל זה-
את זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך עצה
בדבר שאינו בקי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו
ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאתה חושבו שהוא
טוב וישר, והוא אמרו ותעלה: "ולפני עור לא תתן
מכשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרא (פרשת קדושים):
"ולפני סומא בדבר — היה נוטל ממך עצה אל תתן לו
עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלא זה כולל גם מי
שמסייע לדבר עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו
האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועורו
בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על
המלה ברבית והלה ברבית ששניהם עוברים משום
"ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עור
לחברו והכשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג
זה אמרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן
מכשל". ופשיטה דקרא הוא מה-שהזהרנו תחלה.

המצוה הר"ב — הצווי שנוצטוינו להוריד את-המשא
מעל הבהמה שפשל בה בשדה, והוא אמרו
ותעלה: "כי-תרעה חמור שנאף רבץ וגו' עוב תעזב
עמו" (שמות כג, ה). ולשון המכלתא (פרשת משפטים):
"עזוב תעזב — פריקה". ושם אמרו: "עזוב תעזב" —
נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה,
כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו
מלהניחה רובצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות
לא-תעשה (המצוה המשלימה ע"ר): ואם הניחה רובצת
תחת משאה, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לה,
שזה שנאמר "עזוב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא (לב).

המצוה הר"ג — הצווי שנוצטוינו לטעון את-המשא על
הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורדנוהו
ממנו או שהורידו זולתנו. כי כמו שנוצטוינו לפרק ממנו,
כך נצטוינו לטעון עמו. והוא אמרו ותעלה: "הקם תקים
עמו" (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם):
"הקם תקים עמו — טעינה". וכבר נתבאר דיני מצוה

זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא (לב). ושם נתבאר, שמצוה
מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.

המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה
שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשא מעב בדך, אלא
נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את
משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני
מצוה זו, והוא אמרו: "ותדלת מעזב לו" (שמות כג, ה).
ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "ותדלת מעזב לו
עזב תעזב עמו", נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל
לא-תעשה. ובא עוד לאו מיוחד בענין זה והוא אמרו
במשנה תורה: "לא-תרעה את-חמור אחיך וגו'" (דברים
כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תרעה את-חמור
אחיך" וכו' — מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אמר:
"כי-תרעה חמור שנאף" (שמות כג, ה) — מצות עשה.
וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציצא
(לב).

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ד

יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ד

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר,
כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין
המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-
שאמר ותעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
כה, יד), אמרו (בבא מציצא מז): "דבר הנקנה מיד ליד,
כלומר המשיכה. וכבר נתבאר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): בדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שהמשיכה) לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לה, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושים ופרק ד' ופרק ח' מ[בבא] מציצא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' מ[בבא] בתרא.

נביאים – מלכים א פרק כב

מלכים א כב כח-לט

כח וַיֹּאמֶר מִיכָּהוּ אֶם־שׁוּב תֵּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא־דָבַר יְהוָה בִּי וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ עַמִּים כָּלָם: כט וַיַּעַל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ־יְהוּדָה רִמָּת גִּלְעָד: ל וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוֹשָׁפָט הֲתַחֲפֹשׂ וְבֹא בַּמִּלְחָמָה וְאַתָּה לְבָשׁ בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹא בַּמִּלְחָמָה: לא וּמֶלֶךְ אֲרָם צִוָּה אֶת־שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר־לוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם לֵאמֹר לֹא תִלָּחֲמוּ אֶת־קָטָן וְאֶת־גָּדוֹל בִּי אִם־אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבָדוּ: לב וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת־יְהוֹשָׁפָט וְהָמָּה אָמְרוּ אֶךְ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל הוּא וַיִּסְרוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט: לג וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב כִּי־לֹא־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיָּשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו: לד וַאֲישׁ מִשָּׁד בָּקָשָׁת לָתֻמוֹ וַיִּכֶּה אֶת־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשְּׂרָן וַיֹּאמֶר לָרַכְבוֹ הִפֹּךְ יָדְךָ וְהוֹצֵאֲנִי מִן־הַמַּחֲנֶה בִּי הַחֲלִיתִי: לה וַתַּעֲלֶה הַמִּלְחָמָה בַּיּוֹם הַהוּא וַתִּפְלֹךְ הָיָה מַעֲמֵד בְּמִרְכָּבָה נֹכַח אֲרָם וַיָּמָת בָּעֶרֶב וַיִּצָּק דָּם־הַמָּוֶה אֶל־חֵיק הָרֶכֶב: לו וַיַּעֲבֹר הָרֶנָּה בַּמַּחֲנֶה כִּבְּא הַשֶּׁמֶשׁ לֵאמֹר אִישׁ אֶל־עֵירוֹ וְאִישׁ אֶל־אֲרָצוֹ: לו וַיָּמָת הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא שְׂמֹרוֹן וַיִּקְבְּרוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּשְׂמֹרוֹן: לה וַיִּשְׁטֹף אֶת־הָרֶכֶב עַל ׀ בִּרְכַּת שְׂמֹרוֹן וַיִּלְקֹוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּמָו וְהַזְנוֹת רָחֲצוּ דָבָר יְהוָה אֲשֶׁר דָּבָר: לז וַיִּתֵּר דְּבָרִי אַחָאָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּבֵית הַשֵּׁן אֲשֶׁר בָּנָה וְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הִלּוּא־הֶם פְּתוּכִים עַל־סֶפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י

נופלים על נקבי השריון וסותמין אותן, והם קרויין דבקים: (לה) מעמד במרכבה. מתחזק ועומד, כדי שלא יכירו ישראל במכתו ויברחו, ותחלת נפילה ניסה: (לח) וילקו הכלבים את דמו. ואומר אני, ששם נהרג נבות, שהרי אמר הנביא במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות וגו': והזנות רחצו. וכלי הזיין רחצו שם מן הדם, כך תרגם יונתן. ורבותינו אמרו (סנהדרין לט ב) אחאב מצונן היה, ועשתה לו איזבל דמות שתי זונות במרכבתו: (לט) ובית השן. שן דפיל:

מצודת ציון

(ל) התחפש. ענין השתנות המלבוש: (לו) הרנה. קול הכרוז, כן תרגם יונתן: (לח) ברכת. מקום הבנוי באבנים ובסיד, ושם מתכנסים המים, כמו (שמואל ב ב יג) על ברכת גבעון: וילקו. ענין לחיכה, כמו (שופטים ז ה) כל אשר ילק בלשונו. (לט) השן. שן של פיל:

מצודת דוד

(כח) לא דבר ה' בי. רצה לומר: אז תאמר שמלכי אדבר, ולא מה: ויאמר. אמר דברו להשמיע לכולם, ואמר שמעו עמים כולם, רצה לומר: כל השבטים, כי כל שבט קרוי עם: (ל) התחפש ובוא. רצה לומר: לי ראוי להתחפש ולבוא במלחמה, מתנכר בשינוי בגדים, לבל יכירו בי אנשי ארם, אבל אתה תוכל ללבוש בגדיך המיוחדים לך, כי אין לך

לפחד אם יכירוך, כי הנביא לא ניבא הרעה, כי אם עלי ולא על זולתי. ואף שלא האמין להנביא, מכל מקום חשש לדבריו: (לב) אך מלך ישראל. רצה לומר: אין זה הדיוט כי אם מלך ישראל הוא, וזהו על שראוהו בלבוש מלכות: ויזעק. לאנשיו לבוא לעזרו: (לג) ויהי כראות וכו'. כי ראו אשר אנשי יהודה לבד באו לעזרו, ומזה ידעו שאין זה מלך ישראל: (לד) לתמו. בתמימות, שלא נתכוון לאחאב, שהרי לא היה ניכר: בין הדבקים ובין השרין. השריון הזה, מעשהו מברזל כעין לבוש, ועשוי נקבים נקבים ודבוקים בו קליפים כעין קשקשים וכמו שנאמר (שמואל א יז ה): ושריון קשקשים הוא לבוש, ועשויים הם לסתום נקבי השריון, לבל יכנס בהם חץ, והם הם הקרוים דבקים, כי המה דבוקים בהשריון, ולזה אמר שבא החץ בין אחד מהקשקשים ובין השריון ונכנס בנקב השריון ונתחב בהגוף: לרכבו. הוא המוליך את הרכב: הפוך ירך. לשוב לאחור: החליתי. נעשיתי חולה, ולא גלה לרכבו שהוכה, שלא יבעית אותו, ויִנְדַע לכולם וינוסו מן המלחמה: (לה) ותעלה המלחמה. עלתה למעלה, כי נתחזקו מערכה מול מערכה: היה מעמד. בהיותו חוץ למחנה, היה מתחזק לעמוד במרכבה מול ארם, שלא ירגישו בו אנשיו וימס לבכס: חיק הרכב. רוצה לומר: אמצעית מקום העמוק שבו: (לו) איש אל עירו. ולא ילחמו עוד, על כי מת המלך: (לח) וישטוף. מוליך הרכב שטף ורחץ את הרכב מדמו במי הברכה, ושתו הכלבים את דמו המעורב במי הברכה: הזונות. נשים הזונות הרוחצות במי הברכה, רחצו בדמו המעורב במים וגם זה לבו תחשב: כדבר ה'. שאמר (לעיל כא ט): במקום אשר לקחו וכו' ילקו וכו'. וידמה שהמקום ההוא היה קרוב לירזעאל, מקום שהומת נבות, ובא שמה הדם עם מרוצת המים:

תהלים קא ה-ח.

ה (כתיב מלושני) מְלִשְׁנִי בִסְתֵר | רַעְהוֹ אוֹתוֹ אֲצִמִּית גְּבִה־עֵינַיִם וּרְחֵב לִבִּי אֹתוֹ לֹא אוֹכֵל: ו עֵינִי | בְּנֶאֱמָנִי-אֶרֶץ לְשִׁבְתַּי עֲמֹדֵי הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יִשְׁרָתֵנִי: ז לֹא-יֵשֵׁב | בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֲשֵׂה רָמְיָה וְדָבָר שְׁקָרִים לֹא-יִפְּזֹן לִגְדִּי עֵינִי: ח לְבָקָרִים אֲצִמִּית פֶּלֶא-רְשָׁעֵי-אֶרֶץ לְהַכְרִית מַעִיר־הָהוּה פֶּלֶא-פְּעָלִי אוֹן:

תהלים קב א-ט.

א תִּפְלֶה לְעֵנִי כִי-יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְהוָה יִשְׁפֹּד שִׁיחוֹ: ב יְהוָה שָׁמְעָה תִּפְלָתִי וְשִׁוְעָתִי אֱלֹהֵי תְבוּא: ג אֶל־תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ | מִמֶּנִּי כִּי־נָרָה לִי הַטֹּה־אֱלִי אֲזַנְךָ כִּי־נָרָה מִהֵר עֲנֵנִי: ד כִּי־כָלֹו בָעֵשֶׂן יָמִי וְעֲצָמוֹתַי בְּמוֹקֵד נִחְרוּ: ה הוֹפֵה-כַּעֲשָׂב וַיִּבֶשׁ לִבִּי כִּי־שָׁכַחְתִּי מֵאֵכֶל לֶחֶמִי: ו מִקּוֹל אֲנַחְתִּי דִּבְקָה עֲצָמִי לְבָשָׁרִי: ז דְּמִיתִי לְקֶאֱת מְדַבֵּר הָיִיתִי כְכֹס חֲרָבוֹת: ח שְׁקִדְתִּי וְאֶהִיָּה לְצַפּוֹר בּוֹדֵד עַל־גִּגִּי: ט פֶּלֶא-חֵיוֹם חֲרָפוֹנִי אוֹיְבֵי מְהוֹלְלִי בִי נִשְׁפָּעוּ:

רש"י

עוף הוא: ככוס חרבות. שם עוף כמו (ויקרא יא) את הכוס ואת השלך ואת הינשוף: חרבות. מדברות דמיתי לקאת מדבר כך אנו נדודים ממקומנו ללכת בגולה: (ח) שקדתי. התבוננתי בעצמי והנני כצפור הבודד על גג יושב לבדו באין זוג: בודד. יושב בדד: (ט) מהולללי. המתלוצצים בי ל' הוללות: בי נשבעו. ראו ברעתי ונשבעים בי ואומרים אם לא יארע בי כמו שאירע לישראל כה יעשה לי כמו לישראל:

(ד) רע לא אדע. לא אהב לא אכיר בדבר רע: (ה) אותו לא אוכל. שיהא חבירי שלא אלמד ממעשיו: (ח) לבקרים אצמית. מדי יום יום אכרית מעט מעט רשעי ישראל המחוייבין מיתה: (א) תפלה לעני. ישראל שהם עם עני: כי יעטף. בהתעטף נפשם בצרה: (ד) נחרו. הנו"ן משמשת כמו נעשו נקנו והוא לשון יובש כמו (איוב ל) ועצמי חרה מני חורב, נחר מפוח (ירמיה ו): (ז) דמיתי לקאת מדבר. לקאת שם

מצודת ציון

(ה) מלשני. מלשון מלשין והיו"ד יתירה: אצמית. ענין כריתה כמו וברעתם יצמיתם (לעיל צד): אוכל. מלשון יכולת: (א) יעטוף. מלשון עטיפה ולבישה: שיחו. ענין ספור התלאות כמו אשיחה במר נפשי (איוב ז): (ד) כמוקד. הוא מקום הבערת האש כמו על מוקדה (ויקרא ו): נחרו. ענין יובש כמו נחר מפוח (ירמיה ד): (ז) לקאת. ככוס. שמות עופות מצויות במדבר ובחרבות: (ח) שקדתי. ענין מהירות כי שוקד אני (שם א): בודד. בודד ויחיד: (ט) מהולללי. ר"ל המתלוצצים בי כעל כסיל והוא מלשון הוללות וסכלות (קהלת א):

מצודת דוד

(ה) מלשני. המלשין בסתר על רעהו אכרית אותו: גבה עינים. הוא בעל גאווה: ורחב ללב. החומד ומתאוה לכל דבר: אותו לא אוכל. לא אוכל לסבול אותו כי המעשים האלה שנזכרים בעיני: (ו) עיני. נותן אני את עיני בנאמני ארץ לשבת הם עמדי: (ז) לא ישב. אין אני מניח לשבת בביתי איש עושה מעשה רמיה: לא יכון. לא יהיה נכון לשבת נגד עיני: (ח) לבקרים. בכל בוקר בוזיזות רב אכרית כל רשעי ארץ בכדי להכרית וגו' עד שלא ישאר אחד: (א) תפלה לעני כי יעטוף. כאשר יהיה כפוף ומעונה כאלו הוא מתעטף קצתו בקצתו: ולפני. כאשר ידבר צרותיו ויספר תלאותיו לפני ה': (ג) אל תסתר. לבל תראה בצרתי: מהר ענני. בו ביום שאקרא לך: (ד) כלו בעשן. ימי הטובים כלו מהר עם העשן ודומה לו הכלה במהרה: כמוקד נחרו. נתייבשו במקום המוקד: (ה) הוכה כעשב. כמו עשב המתייבש ונשבר מחום השמש כן לבי נשברה כי בעבור התוהו שכחתי לאכול מאכלי והנני חלוש ומעונה: (ו) דבקה. כי מקול האנחה משמן בשרי ירוה ודבקה לעצמותי: (ז) דמיתי. דומה אני לקאת היושבת במדבר הצועקת קול יללה ואל הכוס השוכן בחרבות כי כן גם אני אזעק בקול מר ואשב שומם ויחיד: (ח) שקדתי. מהרתי לברוח ואהיה כצפור הבורח מאנשים ויושב בדד על הגג: (ט) מהולללי. המלעיגים עלי ישבעו בי ואומרים דרך שבועה אם עשיתי כזאת אהיה כהאומללים:

יהל אור

אמור פ"ל דף ר"ש ע"ב ענין כי יעטוף. ועיין מזה במדרש תלים שם. רבות במדבר ר"פ ב' דף ר"י ע"ג. זח"א בראשית דכ"ג ע"ב. וישלח קס"ח ב'. ח"ב יתרו דפ"ו ע"ב. בחקותי דק"ג ע"ב והרמ"ז שם. בלק קצ"ה א'. עקב רע"ג סע"ב. גבי עטור עטוף ועיין ספ"ז דברכות דנ"א סע"א. תצא דרע"ח ע"א והרמ"ז שם. ועמ"ש ע"פ זה בנייר בפ"ע:

א תפלה לעני. פ"ק דברכות. פ"ד דברכות כ"ו ע"ב ואין שיחה כו'. פ"ק דעכומ"ז ד' ע"ב רבות ס"ז ב'. סדר חיי שרה פ"ס גבי ויצא יצחק לשוח בשדה. קל"ח ג'. סדר בשלח פכ"א תפלה לעני תפלה למשה כו'. ע"ש. ויקרא ספ"ג קס"ח ד' ממעמקים קראתיך תפלה לעני. ושם תוך פ' הנ"ל מנחת עני קדמך כו' מזה יובן ענין תפלה לעני כאלו נפשה הקריבה כו'.

ד העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלה אגוז – שהן פשרים. מעשה היה באהלויא, ובא מעשה לפני לשפת הגזית והכשירוהו.

ה העיד רבי יהושע ורבי יקים איש הדר על קלל של חטאת שנתנו על גבי השרץ – שהוא טמא; שרבי אליעזר מטהר. העיד רבי פפים על מי שנזר שתי נזירות, שאם גלח את הראשונה יום שלשים – שמגלח השנייה יום שלשים; ואם גלח יום שלשים חסר אחד – יצא, שיום שלשים עולה לו מן המנזן.

ו העיד רבי יהושע ורבי פפים על ולד של שלמים שיקרב שלמים; שרבי אליעזר אומר: שולד שלמים לא יקרב שלמים; וחקמים אומרים: יקרב. אמר רבי פפים: אני מעיד, שהיתה לנו פרה זכחי שלמים, ואכלנוה בפסח, ואכלנו ולדה שלמים בחג.

פירוש ברטנורא

ד עלי אגוז. הקליפה החיצונה של אגוז, דהיינו הקליפה הדוקה כשהיא לחה. אם עשאה כמין מרוב להיות המים הזוחלים נכנסים בה ומקלחים ממנה לחוץ, דין זוחלים יש למים המקלחים ממנה, והם כשרים למי חטאת ולטבילת זבים וכו'. ולא אמרין הואיל ונכנסו בתוך קליפה זו שיש לה בית קבול ומשם מקלחין לחוץ שוב לא יהיה להם דין זוחלים, לפי שאותה קליפה אינה חשובה כלי: לפני לשפת הגזית. סנהדרי גדולה שיושבים בלשכת הגזית: **ה** קלל של חטאת. כלי חרס שאפר פרה מונח בו. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כ"ד) וקולתה על כתפה: שנתנו על גבי השרץ. ולא נמאם הכלי שאפר הפרה בתוכו, דהא אין כלי חרס מוטמא מנבו, אע"פ כן האפר טמא, משום דמונח במקום טמא, והתורה אמרה (במדבר י"ט) והניח מחוץ למחנה במקום טהור: שר' אליעזר מטהר. דסבר הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא, שפיר קרינא ביה מקום טהור. ואין הלכה כר' אליעזר: על מי שנזר שתי נזירות סתם. וכל סתם נזירות שלשים יום: שאם גלח את הראשונה יום שלשים. דלכתחלה לא מבעיא ליה לגלח אלא יום שלשים ואחד, כדי שתהיה נזירות שלשים יום גמורים. ואם גלח יום שלשים, עלתה לו נזירות, דאמרין מקצת היום ככולו: ואם גלח יום שלשים חסר אחד יצא. שיום שלשים של נזירות ראשונה עולה לכאן ולכאן, וכיון שיום שלשים של ראשונה נמנה גם מן הנזירות השנייה, נמצאו שלשים יום של נזירות שניה כלים בששים חסר אחד: **ו** ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא כונסו לכיפה ומת. משום נזירה, דאי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה, אתי לאשהויי לאם עד שתלד ויגדל עדריס מן הולדות ואתי בהו לידי גזיה ועבורה: ואכלנו ולדה שלמים בחג. בחג השבועות קאמר. שאם היה מתנין ומצפה לחג הסוכות, נמצא עובר בעשה,

משניות מבוארות – קהתי

ורבי יקים כדעת חכמים. העיד רבי פפים על מי שנזר שתי נזירות – כגון שאמר: הריני נזיר שתי נזירות, וכבר בארנו (בהקדמה לתשנ"ד, יא), סתם נזירות שלוש יום; והרי דינו של זה, שהוא מונה שלוש יום ומגלח ביום שלוש ואחד ומביא קרבנות, ומתחיל מיד למנות נזירותו השנייה, ומגלח לסוף נזירותו השנייה, דהיינו ביום שלשים ואחד, שכן יום השלושים ואחד עולה לו למנין נזירותו השנייה; והעיד רבי פפים, שאם גלח את הראשונה יום שלשים – שכן שנינו (נזיר ג, א), "מי שאמר: הריני נזיר, מגלח יום שלוש ואחד (כדי שתהא נזירותו שלוש יום גמורים), ואם גילח ליום שלוש, יצא" – בדיעבד, שמקצת היום ככולו; ומאחר שהוא התחיל את נזירותו השנייה ביום שלוש, דינו שמגלח השנייה יום שלשים – שהוא יום שלוש ואחד לנזירותו השנייה, והרי הוא מגלח בו לכתחילה, ולאם גלח – את השנייה, יום שלשים חסר אחד – שהוא יום שלוש למנין נזירותו השנייה, יצא – בדיעבד, כמו שהזכרנו לעיל, שיום שלשים – של נזירותו הראשונה, עולה לו מן המנזן – לכאן ולכאן, דהיינו שאותו יום עולה לו גם במנין נזירותו השנייה, ונמצאו שלוש יום של נזירותו השנייה נגמרים בששים חסר אחד, ולפיכך אם גילח ליום שלשים חסר אחד, יצא בדיעבד.

באור משנה ו

משנתנו שנויה במסכת תמורה (ג, א), ושם אמרו, שולד של קרבן שלמים הרי הוא כשלמים, אלא שנחלקו רבי אליעזר וחכמים, אם מקריבים אותו כקרבן שלמים, כפי שיבואר במשנתנו.

העיד רבי יהושע ורבי פפים על ולד של שלמים שיקרב שלמים – שמקריבים את הולד כקרבן שלמים, שרבי אליעזר אומר: שולד שלמים לא יקרב שלמים – אלא כונסו לכיפה, כלומר שסוגרים אותו ברפת ומונעים ממנו מזון עד שימות ברעב, וטעמו משום גזירה, שאם נאמר שיש תקנה לולד, יש חשש שמא ישהה את הבהמה, שנבד לקרבן שלמים, בשביל שתלד, ויגדל ממנה עדריס ויעבור על מה שאמרה תורה (דברים כג, כב): "כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו"; או שייכשל בינתיים באיסור גזיה ועבורה, כמו שבארנו בענין כבוד (לעיל ה, ו), וחקמים אומרים: יקרב – מקריבים את הולד כקרבן שלמים, ואין גזורים שמא ישהה

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בדין מים זוחלים, שעסקנו בהם במשנה הקודמת. – הלכה היא, שאם העביר את המים הזוחלים על גבי כלים, דינם כמקוה ולא כמעין. משנתנו עוסקת בזוחלים שהעבירם על גבי עלה של אגוז.

העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלה אגוז – שעשה את העלה, דהיינו הקליפה הדוקה (החיצונה) של האגוז, כעין מרוב, והמים הזוחלים היו נכנסים לתוכו וקולחים ממנו לחוץ, שהן פשרים – שיש להם דין זוחלים, וכשרים הם למי חטאת ולטבילת זבים ומצורעים, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואין אומרים שהמים נפסלים מתורת זוחלים על ידי שקילחם בעלה, כדין זוחלים שהעבירם על גבי כלים, לפי שאין העלה נחשב כלי, אף על פי שעשה לו בית קיבול, והרי הן כזוחלים לגמרי. מעשה היה באהלויא – שם מקום, וקילחו שם את הזוחלים בעלה אגוז, ובא מעשה לפני לשפת הגזית – לפני הסנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית שבמקדש, והכשירו את המים למי חטאת ולטבילת זבים כדין זוחלים, כעדותו של רבי צדוק. יש גורסים: "בעלי אגוז", כלומר שהעביר את המים דרך העלים של עץ אגוז.

באור משנה ה

העיד רבי יהושע ורבי יקים איש הדר על קלל של חטאת – כד חרס שבתוכו אפר פרה אדומה (תרגום) "וכדה על שכמה" – בראשית כד, טו – וקולתה על כתפה), שנתנו על גבי השרץ – אף על פי שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, שהוא טמא – שמכל מקום האפר טמא. במסכת פרה (י, ג) שנו: "קלל של חטאת שנגע בשרץ, טהור" – האפר טהור לדברי הכל, אבל "נתנו על גבו" – על גבי השרץ, נחלקו בזה רבי אליעזר וחכמים, שרבי אליעזר מטהר – את האפר, הואיל והכלי טהור הוא, וחכמים מטמאים – את האפר, לפי שאמרה תורה (במדבר יט, ט): "ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור", וכיון שהכד נתון על גבי השרץ, נמצא שאין האפר מונח במקום טהור, ולפיכך סוברים חכמים, שאף על פי שהכד גופו לא נטמא, וטהור הוא, מכל מקום האפר שבתוכו טמא, הואיל ואינו מונח במקום טהור. משנתנו באה להשמיע, שהעיד רבי יהושע

ז הם העידו על ארוכות של נחתומים שהן טמאות; שרבי אליעזר מטהר. הם העידו על תנור שחתכו חליות, ונתן חול בין חליא לחליא – שהוא טמא; שרבי אליעזר מטהר. הם העידו שמעבירים את השנה בכל אדר; שהיו אומרים: עד הפורים. הם העידו שמעבירים את השנה על תנאי. ומעשה ברבן גמליאל, שהלך לפול רשות מהגמון בסוריא ושהה לבא, ועברו את השנה על תנאי לכשירצה רבן גמליאל. וכשפא אמר: רוצה אני, ונמצאת השנה מעברת.

ח העיד מנחם בן סגנאי על מוסף היורה של שולקי זיתים – שהוא טמא, ושל צבעים – שהוא טהור; שהיו אומרים חלוף הדברים.

פירוש ברטנורא

שנאמר (דברים י"ב) ובאת שמה והבאתם שמה, דמשמע ברנל ראשון שתבא שמה הבא כל נדרים שעליך. מיהו בלאו דלא תאחר אינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים:

ז ארוכות של נחתומים. פשוטי כלי עץ שהנחתומים עורכים שם ככרות של לחם בשעה שעושין הפת. ארוכות, כמו ערוכות: שהן טמאות, מדרבנן. דנהי דמן התורה פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה, רבנן גזור עליהו, כדמוכח במסכת כלים פרק ב': שר' אליעזר מטהר. דסבר לא חשיבי כלים כלל, ואפילו כפשוטי כלי עץ לא הוו. ואין הלכה כרבי אליעזר: שחתכו חליות. שחתכו לתנור ברחבו לחליות והניח חוליא על גבי חוליא ונתן חול בין חוליא לחוליא וטח אותו בטיט ועשה לו מפילה של טיט סביב לעכותו לשמור חומו כדרך שעושים לתנורים: שר' אליעזר מטהר. דכיון דיש חול בין הסדקין, כשבור דמי. וחכמים מטמאים, שהמפילה עושה את כולו אחד ומחברת את הסדקים, ואע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא. ואין הלכה כרבי אליעזר: שמעבירין את השנה בכל אדר. עד כ"ט באדר יש זמן לכ"ד לומר מעוברת השנה, והחדש הבא הוא אדר שני. אבל ביום שלשים לאדר אין יכולים לעבר את השנה, הואיל וראוי לקבוע ניסן. כמפורש בפסחים פרק מקום שנחגו [דף נ"ו]: על תנאי. אם ירצה הנשיא תהיה מעוברת ואם לאו לא תהיה מעוברת:

ח מוסף היורה של שולקי זיתים. דרך שולקי זיתים וצבעים, שיש להם יורות גדולות ועושים להם תוספת טיט על שפתם שיעלו בה המים בעת רתיחתם. ושל שולקי זיתים טמא, לפי שאותה תוספת צריכה לכלי ומשתמשין בה, והתורה אמרה גבי תנור וכירים (ויקרא י"א) וטמאים יהיו לכם, ודרשינן לכם, כל

משניות מבוארות – קהתי

מעבירים אותה; ובאו רבי יהושע ורבי פפייס והעידו, שכל אדר רשאים לעברה. הם העידו שמעבירים את השנה על תנאי – שאם נשיא הסנהדרין היה בדרך רחוקה, וראו הסנהדרין צורך לעבר את השנה, כיון שאין מעבירים את השנה אלא אם כן ירצה הנשיא (סנהדרין יא). הרי הם יכולים לעבר אותה על תנאי, שאם יסכים הנשיא תהא השנה מעוברת, ואם לאו לא תהא מעוברת. ומעשה ברבן גמליאל – הנשיא, שהלך לטול רשות מהגמון בסוריא – בעסקי ציבור שונים, ושהה לבא – שהיה צריך להתעכב שם, ועברו – הסנהדרין בינתיים, את השנה על תנאי; לכשירצה רבן גמליאל – לאחר שובו מסוריא, וכשפא – רבן גמליאל, אמר: רוצה אני – שהסכים לעיבור השנה, ונמצאת השנה מעברת – שנתקיים התנאי.

באור משנה ח

שולקי זיתים (שהיו מבשלים שיורי היתים שלאחר העצירה) וצבעים (שהיו צובעים צמר) היו משתמשים ביורה גדולה (כעין ציד). שהיתה עשויה לרוב ממתכת; והיו עושים על שפת היורה סביב למעלה תוספת של טיט בגובה טפחים, שלא יישפכו המים מן היורה לחוץ בשעת רתיחתם; תוספת זו נקראת "מוסף היורה". ובעייה היא אם מוסף היורה נחשב חלק מן היורה ומקבל טומאה. – משנתנו שנויה במסכת כלים (ה, ה).

העיד מנחם בן סגנאי – יש מפרשים: בן סגנאי – בן כפר סגנא (הנזכר במסכת כלים פרק ה משנה ד). על מוסף היורה של שולקי זיתים – כמבואר לעיל, שהוא טמא – שמקבל טומאה כדין היורה עצמה, לפי שהוא משמש לצרכה, והתורה אמרה בענין תנור וכירים (ויקרא יא, לה): "וטמאים יהיו לכם", ודרשו חכמים: "לכם" – כל שבצורכיהם, כלומר כל חלק מהכלי שאותם צורכים לו ומשתמשים בו הוא שמקבל טומאה (ברטנורא); ושל צבעים – ועל מוסף היורה של צבעים, שהוא טהור – שאינו מקבל טומאה, לפי שהצבעים אינם משתמשים בו, שכן זחירים הם שלא יעלו המים עד למוסף, כדי שלא יתקלקל הצבע מהטיט. ויש מפרשים, לפי שהצמר עולה למעלה ומונע בעד המים להישפך, והרי אין זקוקים למוסף (וראב"ד): שהיו אומרים חלוף הדברים – שכן קודם שהעיד מנחם בן סגנאי היו חכמים אומרים להיפך: של שולקי זיתים טהור. ושל צבעים טמא. שהיו סוברים שצבעים זקוקים יותר למוסף היורה מאשר שולקי זיתים, שחסים הם על מי הצבע שלא יישפכו, ובא מנחם בן סגנאי שהיה צבע ובקי בענין והעיד נגד דעתם.

את הבהמה בשביל שתלך; והעיד רבי יהושע ורבי פפייס כדעת חכמים. אמר רבי פפייס: אני מעיד, שהיתה לנו פרה זכתי שלמים – לקרבן שלמים, ואכלנוה בפסח – הקרבנו אותה ואכלנו בשורה בחג הפסח, ואכלנו וזלזל שלמים פחג – העצרת, שהקרבנו אותו שלמים ואכלנו בשורה בחג השבועות, לקיים מה שכתוב (דברים יב, ה-ו): "ובאת שמה – והבאתם שמה", שמשמעו: ברגל ראשון שתבוא שמה (לירושלים) הבא כל נדרים שעליך. ויש אומרים, ש"חג" סתם פירושו בכל מקום: חג הסוכות, ואף כאן כוונת המשנה שאכלו את הולד שלמים בחג הסוכות, וזה שלא קיימו עשה של "ובאת שמה, והבאתם שמה", הטעם הוא, משום שהוולד היה חולה, ולא יכלו להקריבו בחג השבועות אלא בחג הסוכות (גמרא ראשונה ו, א).

באור משנה ז

הם – רבי יהושע ורבי פפייס, העידו על ארוכות של נחתומים – ויש גורסים: ארובות: לוחות עץ ארוכים, שהאופים עורכים עליהם את ככרות הלחם, קודם שמכניסים אותן לתנור, שהן טמאות – שארוכות אלו מקבלות טומאה; ואף על פי שהם פשוטי כלי עץ (כלי עץ שאין להם בית קיבול). ומן התורה אין פשוטי כלי עץ מקבליים טומאה, מכל מקום גזור חכמים בארוכות, לפי שעשויות בצורת כלי; שרבי אליעזר מטהר – אף מדברי סופרים, שלדעתו אינן נחשבות כלים כלל, אלא עצים פשוטים, והעידו רבי יהושע ורבי פפייס נגד דעתו. הם העידו על תנור – של חרס, שחתכו חליות – שורות של לבנים, ונתן חול בין חליות לחליות – שהניח חוליא על גבי חוליא ונתן חול ביניהן, שלא תתחברנה זו לזו, אבל טח על הכל בטיט מבחוץ, כדי להעמידן, שהוא טמא – שתנור זה מקבל טומאה, הואיל והטיט מחבר את החליות לתנור שלם, שרבי אליעזר מטהר – את התנור, כלומר שלדעתו אינו מקבל טומאה, הואיל ויש חול בין החליות, ואינו נחשב לתנור שלם אלא לתנור שבור, והעידו רבי יהושע ורבי פפייס שמקבל טומאה, נגד דעתו של רבי אליעזר. הם העידו שמעבירין את השנה בכל אדר – במשך כל חודש אדר, עד יום העשרים ותשעה בו, רשאים בית הדין לעשות את השנה מעוברת ולהכריז על החדש הבא שהוא אדר שני, שהיו – החכמים – אומרים: עד הפורים – שאין בית דין יכולים לעבר את השנה אלא במשך מחצית אדר, עד הפורים בלבד, ומשעבר פורים שוב אין

מ העיד רבי נחוניא בן גדגדא על החרשת שהשיאה אביה – שהיא יוצאה בגמ; ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן – שהיא אוכלת בתרומה, ואם מתה – בעלה יורשה; ועל המריש הגזול שבגנאו בפירה – שיתן את דמיו; ועל התפאת הגזולה שלא נודעה לרבים – שהיא מכפרת, מפני תקון המזבח.

פ ר ק ש מ י נ י

א העיד רבי יהושע בן בתיא על דם נבלות שהוא טהור. העיד רבי שמעון בן בתיא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו – שטמא את כלו. הוסיף רבי עקיבא על הסלת ועל הקטרת והלבונה והגחלים, שנגע טבול יום במקצתם – שפסל את כלם.

פירוש ברטנורא

שבצרכיכם, כלומר הרבר מן הכלי שאתם צריכים לו ומשתמשין בו הוא שמקבל טומאה: ושל צבעים טהור. שאין הצבעים משתמשים באותה תוספת לפי שיראים שמה יפסד צבעם:

ט על החרשת שהשיאה אביה. אע"ג דהיא אשת איש גמורה שהרי קיבל אביה קדושה כשהיא קטנה, אפילו הכי יוצאה בגמ ומקבלת את גיטה כשהיא חרשת, ואע"פ שאין לה דעת, לפי שהאשה מתגרשת בעל כרחא הלכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן. והיא יתומה דלא היו נשואה אלא מדרבנן. שאוכלת בתרומה, דרבנן. ולא גורנין תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר מריש עצמו, ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צורך להביא אחרת: מפני תיקון מזבח. שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה, ונמצא מוכח בטל שנמנעים מלעבוד עבודה:

ח א העיד רבי יהושע על דם נבלות שהוא טהור. מלטמא כנבילה בכיות. אבל מטמא ברכיעות. שאין לך דבר שיטמא דמו כבשרו אלא השרץ בלבד. ולעיל (רש פרק ה') דתנן דם נבלות בית שמאי מטהרין, לגמרי היו בית שמאי מטהרים. ובית הלל מטמאין, אבל לא כנבילה שמטמא בכיות, אלא ברכיעות: שנגע טמא במקצתו שטימא את כולו. מעלה עשו בקודש ובאפר חטאת, שאע"פ שהם גופים חלוקים אם מונחים בתוך כלי אחד ונגע דבר שהוא מטמא לקודש במקצתו, נטמאו כולו, שהכלי מצרפן להחשיבן כאילו הן גוף אחד. ואסמכוה אקרא דכתיב (במדבר ו') כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת, הכתוב עשה לכל מה שבכף אחת: הוסיף ר' עקיבא. דאילו מעדותו של ר' שמעון בן בתירא לא שמענו אלא על הטמא, ובא רבי עקיבא והוסיף אפילו טבול יום שאינו מטמא אלא פוסל בלבד, אם נגע במקצתו פסל את כולו. ורמב"ם פירש, דמעדותו של ר' שמעון לא שמענו שמצדף אלא כלי שיש לו תוך, אבל כלי שאין לו תוך לא שמענו שמצדף, ובא ר' עקיבא והוסיף שאפילו סולת וקטורת ולבונה וגחלים שאינן בתוך כלי, אלא צבירים ומונחים על לוח או דף שאין לו תוך, הרי הן כאילו מונחים בתוך כלי, ונעשים כאילו הן גוף אחד: והגחלים. אותן שכהן גדול חותה במחתה ביום הכיפורים. אם נגע טבול יום

משניות מבוארות – קהתי

ומתוך חשש זה יימנעו מלעבוד עבודה במקדש, והמזבח יהיה שמים. לפיכך תקנו חכמים, שחטאת גזולה שלא נודעה לרבים מכפרת על בעליה, שכן הפקירה חכמים להיות כשלם, והפקר בית דין הפקר, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה א

העיד רבי יהושע בן בתיא על דם נבלות שהוא טהור – כלומר שאין דם הנבילה מטמא כנבילה, לפי שאין לך דבר שיטמא דמו כגופו מלבד השרץ. ברם, דינו כמשקים טמאים לטמא אוכלים ברכיעות (רמב"ם; המאירי). ויש מפרשים: טהור – לגמרי (עיין "תוספות" יום טוב; "תפארת ישראל"; גמרא מנחות קג, ב). ולמעלה פרק ה משנה א נחלקו בזה בית שמאי ובית הלל (עיין סו. העיד רבי שמעון בן בתיא על אפר חטאת – אפר פרה אדומה הנמצא בתוך כלי, שנגע טמא במקצתו – אם נגע טמא, כגון אדם טמא או כלי טמא וכדומה, בחלק מן האפר, הדין הוא, שטמא את כלו – את כל האפר; ואף על פי שהאפר אינו מחובר כגוש אחד אלא הוא מורכב מחלקים נפרדים, מכל מקום מעלה עשו חכמים בקודש, שהכלי מצרף כל מה שבתוכו לגוף אחד (משנה חגיגה ג, ב). ולכן טמא שנגע במקצתו כאילו נגע בכולו, וכל האפר טמא. הוסיף רבי עקיבא – והעיד, על הסלת – שמביאים לקרבן מנחה, ועל הקטרת והלבונה – שנותנים על המנחה (ויקרא ב, א), והגחלים – שחותה הכהן הגדול ביום הכיפורים, כמו שכתוב (ויקרא טו, יב): "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח... והביא מבית הפרוכת", שנגע טבול יום במקצתם – טבול יום היינו טמא שטבל מטומאתו מבעוד יום, ועדיין לא העריב עליו השמש (עיין פרק ב משנה א במסכתנו); ואם נגע טבול יום בחלק מן הסולת או מן הקטורת או מן הלבונה או מן הגחלים, הדין הוא, שפסל את כלם – את כל הסולת או הקטורת או הלבונה או הגחלים. רבי עקיבא הוסיף שני דברים: א. לא רק טמא, אלא אף טבול יום שאינו מטמא אלא פוסל בלבד, שכן דינו כשני לטומאה, אם נגע במקצתם פסל את כולם. ב. לא רק אפר חטאת המונח בתוך

באור משנה ט

משנה זו שנויה במסכת גיטין פרק ה משנה ה, והיא עוסקת בהלכות שונות, שהעיד עליהן רבי נחוניא בן גדגדא; ובמסכת גיטין גורסים: רבי יוחנן בן גדגדא.

העיד רבי נחוניא בן גדגדא – על ההלכות המנויות להלן: על החרשת – שאינה שומעת ואינה מדברת – שהשיאה אביה – שקיבל אביה כסף קידושין שבבילה בעודה קטנה והשיאה, והרי היא אשת איש גמורה, שהיא יוצאה בגמ – שהיא עצמה מקבלת את גיטה; ואף על פי שהיא חרשת ואינה בת דעת, הואיל ואשה מתגרשת בעל כורחה, אין צריכים דעתה. ועל קטנה בת ישראל שנישאת לכהן – יתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה, אף על פי שאין נישואיה מן התורה אלא מדברי סופרים, והיא יכולה למאן (עיין באורנו להתחלת פרק ו'). מכל מקום הדין הוא, שהיא אוכלת בתרומה – דרבנן, ואין גוזרים בה משום תרומה מן התורה. ואם מתה – והשאירה נכסים, בעלה יורשה – מתקנת חכמים, שהפקר בית דין הפקר, שנאמר (יהושע יט, נא): "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל" – וכי מה ענין ראשים אצל אבות? אלא לומר לך: מה אבות מנחילים בניהם כל מה שירצו, אף ראשים מנחילים את העם כל מה שירצו (גמרא יבמות פט, ב). ועל המריש הגזול – קורה שגזול אדם מחברו, שבגנאו – הגזול, בפירה – בכנין גדול, שיתן את דמיו – שיתן הגזול את דמי המריש לבעליו, ואינו חייב להחזיר את הקורה עצמה; ובגיטין מבואר הטעם: מפני תקנת השבים, כלומר מפני תקנתם של אלה הרוצים לחזור בתשובה ולהחזיר את הגזילה, שאם נחייבו לקעקע את בירתו כדי להחזיר את הקורה, יימנע מלעשות תשובה. ועל החטאת הגזולה – בהמה גזולה שהקריבוה על המזבח כקרבן חטאת, שלא נודעה לרבים – שלא נתפרסם לרבים שהיא גזולה, מפני תקון המזבח – על בעליה, ואינם צריכים להביא חטאת אחרת, מפני תקון המזבח – שלא יהא המזבח בטל, שכן אם נאמר חטאת גזולה שלא נודעה לרבים אינה מכפרת, יהיו הכהנים עצבים, שמה הקרבנות שהם מקריבים גזולים הם ואינם מכפרים, ונמצאים אוכלים חולין שנשחטו בעזרה,

ב העיד רבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן – שהיא אוכלת בתרומה, כיון שנכנסה לחפה, אף על פי שלא נבעלה. העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על תינוקות שהרהנה באשקלון, ורחקה בני משפחתה, ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושללא נטמאה; אמרו להם חכמים: אם מאמינים אתם שהרהנה, האמינו שלא נסתרה ושללא נטמאה; ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושללא נטמאה, אל תאמינו שהרהנה.

ג העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – שהיא פשרה לכהנה; שהעסה פשרה לטמא ולטהר, לרחק ולקרב. אמר רבן שמעון בן גמליאל: קבלנו עדותכם, אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בתי דינין על כך; הכהנים שומעים לכם לרחק, אבל לא לקרב.

פירוש ברטנורא

במקצתו, נפסלו כולו. ומעלה עשו בהן. שאין הנחלים בני קבולי טומאה:

ב קטנה בת ישראל. והיא יתומה, כדפרישנא בשלהי פרקין דלעיל. והוסיף כאן שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. דמעות דלעיל לא שמענו שאוכלת בתרומה אלא כשנבעלה: שהורהנה. שנתמשכנה ביד נכרים: ועדיה. אותן שהעידו שהורהנה: האמינו שלא נסתרה ושללא נטמאה. ודוקא לאות שעדיה מעידים עליה שלא נטמאה, הוא דאמרי רבנן האמינו לה, ושללא כדן ריחקה בני משפחתה. אבל אם אין לה עדים, כל אשה שנחבשה על ידי ממון בזמן שיד הנכרים תקיפה, אסורה לבעלה כהן, לא שנת הורהנה מדעתה ולא שנת נחבשה:

ג אלמנת עיסה. משפחה אחת שנתערב בה ספק חלל, כל אחד מבני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו. ואשה שנישאת לאחד מבני אותה משפחה ומת בעלה, היא קרויה אלמנת עיסה, שכמו שהעיסה בלושה ומעורבת, כך זאת האשה מעורבת מספיקות. ספק אם בעלה הוא אותו ספק חלל, ואפילו אם הוא אותו ספק חלל שמת או אינו חלל לפי האמת. ור' יהושע מבשר אותה לכהונה, שיש כאן ספק ספיקא ולקולא. ורבן גמליאל סבר אע"ג דבעלמא ספק ספיקא לקולא, הכא שאני, דמעלה עשו ביוחסין: שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. כלומר שהמשפחה שנתערב בה ספק חלל הרי היא בחזקת כשרות כשאר המשפחות המיוחסות, וכמו ששאר המשפחות אומרות זו טמאה ומתרחקים ממנה וזו טהורה ומקריבים אותה, כך משפחה זו שנמצא בה ספק חלל, אין יכולים לומר הואיל ונמצא בה ספק אין צריכים יותר לברוק כשנושאים נשים איזו נטמאה ואיזו טהורה, כדי לרחק הנטמאה ולקרב הטהורה: קבלנו עדותכם. נאמנים אתם בעינינו ומאמינים אנו שכך שמעתם: שלא להושיב ב"ד על כך. להתיר אלמנת עיסה לכתחלה: הכהנים שומעים

משניות מבוארות – קהתי

יד הגויים היתה תקיפה, אלא הואיל ועדיה העידו עליה שלא נטמאה, אמרו חכמים, שזה ריחקה בני משפחתה, שלא כדן הוא.

באור משנה ג

כהן שנשא אשה האסורה לכהונה, כגון גרושה, הכן שגולד לו ממנה נקרא "חלל", ואשה שנישאה לכהן חלל, אף היא נעשית "חללה", ופסולה היא לכהונה, כלומר שאם נתאלמנה, אסורה היא להינשא לכהן. ספק גרושה, כגון שבעלה זקק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה (ענין משנה גיטין ז. ב.). ואחר כך מת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן, הרי הוא "ספק חלל". משפחה שנתערב בה ספק חלל, ואין מכירים אותו, נקראת בלשון חכמים "עיסה", שמשמעה: תערובת של מינים שונים. אשה כשרה שנישאה לאחד מבני אותה המשפחה, ומת בעלה, נקראת "אלמנת עיסה". – משנתנו דנה באלמנת עיסה, אם כשרה היא לכהונה.

העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן בתיא על אלמנת עסה – אלמנתו של אחד מבני המשפחה, שנתערב בה ספק חלל, כמו שבארנו לעיל, **שהיא פשרה לכהנה** – לפי שיש כאן "ספק ספיקא", כלומר ספק של ספק: ספק אם בעלה של האלמנה היה אותו "ספק חלל", ואפילו היה זה בעלה, אפשר שלא היה חלל כלל, שהרי אינו אלא ספק חלל. וכן העידו. **שהעסה** – המשפחה שנתערב בה ספק חלל, **כשרה לטמא ולטהר** – כלומר שבני המשפחה הזאת כשרים ונאמנים, כשאר המשפחות המיוחסות, להעיד על הנשים שביניהם, שזו נבעלה לגוי וטמאה היא, וזו לא נטמאה וטהורה היא, כדי לרחק – הטמאה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת בחינוקות שהורהנה באשקלון שריחקה בני משפחתה, **ולקרב** – הטהורה. **אמר רבן שמעון בן גמליאל** – ויש גורסים: אמר רבן גמליאל: **קבלנו עדותכם** – שאלמנת עיסה כשרה לכהונה, **אבל מה נעשה? שגור רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בתי דינין על כך** – להתיר אלמנת עיסה לכהונה לכתחילה; ואף על פי שיש כאן ספק ספיקא, כמבואר לעיל, ובכל מקום שיש ספק ספיקא חכמים מקילים, מכל מקום מעלה עשו חכמים ביוחסין, להחמיר ולא להקל; ולפיכך **הכהנים שומעים לכם לרחק** – את הנשים שהן ספק פסולות לכהונה, **אבל לא לקרב** – שאם באים אתם להקל ולהתיר להם ספק פסולות, אין שומעים לכם. וההלכה כדא, שאלמנת עיסה אסורה להינשא לכהן לכתחילה: אבל אם נישאה, לא תצא.

כלי, דינו שהנוגע במקצתו כאילו נוגע בכולו, אלא אפילו סולת וקטורת ולבונה וגחלים, שאינם בתוך כלי, אלא צבורים ומונחים על לוח או דף שאין לו "תוך", הרי הם כאילו מונחים בתוך כלי, ונחשבים כגוף אחד, ולפיכך אם נגע טבול יום במקצתם פסל את כולם (גמרא חגיגה כד, א.).

באור משנה ב

העיד רבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן – והיא יתומה קטנה שהשיאה אמה ואחיה, שאין נישואיה מן התורה אלא מדברי סופרים, **שהיא אוכלת בתרומה** – כמבואר בעדותו של רבי נחוניא בן גודגדא (בפרק הקודם משנה ט), אלא שרבי יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן הוסיפו בעדותם, שמוותר לה לאכול בתרומה **כיון שנכנסה לחפה** – כלומר משנכנסה לחופה, **אף על פי שלא נבעלה** – שעדיין לא בא עליה בעלה. **העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב על תינוקות שהרהנה באשקלון** – שנתמשכנה בעיר אשקלון בידי גויים בשביל חוב של ממון, ורחקה בני משפחתה – הכהנים, מחשש שמא נטמאה בידי הגויים, ואסורה היא לכהן, **ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה ושללא נטמאה** – אותם העדים שהעידו עליה שהורהנה, העידו שהיא טהורה, ואף על פי כן בני משפחתה ריחקה אותה. ויש מפרשים, שמדובר כאן בפסולי עדים, כגון קרובים או עבר ושפחה (הראב"ד). **אמרו להם חכמים** – לבני המשפחה: **אם מאמינים אתם שהרהנה** – אם נאמנים עליכם העדים הללו בעדותם שהורהנה, **האמינו** – גם לעדותם השנייה, **שלא נסתרה ושללא נטמאה** – ואל תרחקה, **ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושללא נטמאה, אל תאמינו שהרהנה** – ומכאן, שאתם מרחקים אותה שלא כדין, כלומר שסוברים חכמים, הואיל ויש לה עדים, נאמנים הם עליה וטהורה. ואמנם שינוי (כתובות ב, ט): "האשה שנחבשה בידי גויים, על ידי ממון – מותרת לבעלה" (כי הגויים חוששים לאנסה, מחשש שלא יפסידו ממון בבית המשפט על ידי מעשה זה). אבל בגמרא מבואר: לא שנו, אלא שיד ישראל תקיפה, אבל יד הגויים תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה; ובאשקלון

ד העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרדה על איל קמצא – דכין ועל משקה בית מטבחיא – דאנון דכין; ודיקרב במיתא – מסתאב. וקרו לה: יוסי שריא.

ה העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשויאים את האשה על פי עד אחד. העיד רבי יהושע על עצמות שנמצאו בדרך העצים – אמרו חכמים: מלקט עצם עצם, והכל טהור. ו אמר רבי אליעזר: שמעתי כשהיו בונים בהיכל, עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות, אלא שבהיכל בונים

פירוש ברטנורא

לכם לרחק. אם תאמרו אסורה: אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת. ופסק הלכה, שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחלה, ואם נישאת לא תצא: **ד איל קמצא**. מין חגב הוא. תרגום חגבים, כקומצין: דכין. טהור ומותר באכילה: ועל משקה בית מטבחיא. הרים והמים שהם בבית המטבחים שבעזרה: דאנון דכין. איכא מאן דאמר דכין טהורים לגמרי. דטומאת משקן לאו דאורייתא אלא רבנן הוא דגזר בהו טומאה, ובהני לא גזר. ואיכא למ"ד דכין טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, דיש למשקן טומאה מן התורה להטמא ולא מצו רבנן לטהר מה שטמאה התורה: ועל דיקרב למיתא **מסאב**. הכי קאמר, וכל דיקרב ודאי למיתא, מסאב. אבל ספק, אפילו טומאת מת חמורה, טהור. וכל שכן טומאת שרץ קלה. וספק טומאה ברה"ר בא להתיר. ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור דאורייתא הוא, דכל איסור ספק טומאה מסוכסה יליפין, דאפיק לה קרא בלשון טומאה, ונסתרה והיא נטמאה, מגיד לך הכתוב שעל הספק אסורה, ומה סוטה רשות היחיד, שהרי אין סתירה ברה"ר, אף טומאת ספק אינה אלא ברה"ר, מכל מקום קודם שבא יוסי בן יועזר היו אומרים הלכה ואין מורין כן, ובא הוא והעיד שמורין כן לכתחלה לטהר כל ספק טומאה ברה"ר: וקרי ליה **יוסי שריא**. לפי שהתיר שלשה דברים שהיו נוהגין בהן איסור. שכל ב"ד שמתיר שלשה דברים שאין התורה שלהן פשוט, קרו ליה כי דינא שריא:

ה שמשויאין האשה על פי עד אחד. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת, משויאים את אשתו על פיו: **בדיר העצים**. לשכה ששם היו אוצרים כל עצי המערכה. והיא היתה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים. ומצאו שם עצמות של מתים. ואמרו חכמים, מלקט עצם עצם והכל טהור, ולא חיישינן שמא נטמאו בהם אדם וכלים, משום דעזרת נשים דין רה"ר יש לה והוי ספק טומאה ברה"ר דספקי טהור. ובמסכת זבחים פרק בתרא (דף ק"ג) מיייתי גמרא שרצו לזוור טומאה על כל ירושלים בשביל אותן עצמות שנמצאו בדיר העצים, אלא שאמר להם רבי יהושע לא בושה וכלימה היא לנו שנגזר טומאה על עיר אבותינו:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

משנה זו מביאה שלושה דברים שהעיד עליהם יוסי בן יועזר איש צרדה, וכתובה היא ארמית כלשון שהוא העיד.

העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרדה – מעיר צרדה, **על איל קמצא** – מין חגב הנקרא "איל קמצא" (חגב בארמית קמצא). וכבר בארנו בענין החגבים (עין הקדמה לבאור משנה ב בפרק ז), שיש הרבה מינים של חגבים, מהם טמאים ומהם טהורים, והעיד רבי יוסי בן יועזר על אותו מין הנקרא "איל קמצא", **דכין** – שהוא טהור, ומותר באכילה. **ועל משקה בית מטבחיא** – משקה בית המטבחים שבעזרה, והוא הרים היצא משחיטת הקדשים; וכן המים שמשתמשים בהם בעזרה, **דאנון דכין** – שהם טהורים לגמרי, ואינם מקבלים טומאה, לפי שטומאת משקים אינה מן התורה, אלא חכמים גזרו בהם טומאה, ובמשקים שבעזרה לא גזרו. ויש מוסיפים, שאף אינם מכשירים לקבל טומאה (דמב"ס). ברם, יש סוברים, שטומאת משקים מן התורה היא, ומפרשים הם עדותו של רבי יוסי בן יועזר, שהרים והמים בבית המטבחים שבעזרה טהורים מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן (גמרא עבודה זרה לו, ב). ודיקרב במיתא – והנוגע במת, **מסתאב** – נטמא, ומבואר בגמרא (שם), שרבי יוסי בן יועזר בא להעיד, שאין אדם נטמא ברשות הרבים אלא אם כן נגע ודאי במת, אבל ספק נגע בו, הרי הוא טהור, שספק טומאה ברשות הרבים טהור; שכן קודם עדותו היו אומרים: הלכה היא ואין מורין כן (ברבי"ס). כדי שלא יבואו לזלזל בענין הטומאה, והעיד רבי יוסי בן יועזר, שמורים כן לכתחילה לטהר כל ספק טומאה ברשות הרבים. וקרו לה – וקראוהו החכמים בני דורו, **יוסי שריא** – יוסי המתיר, לפי שהקל והתיר בשלושה דברים אלה.

באור משנה ה

העיד רבי עקיבא משום נחמיה איש בית דלי שמשויאים את האשה על פי עד אחד – האשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר שמת בעלה, מתירים לה להינשא על פיו. – הלכה זו, כבר העיד עליה רבי יהודה בן בבא (לעיל א), ולמה חזר עליה רבי עקיבא? דבר זה מפורש במשנה האחרונה של מסכת יבמות:

"אמר רבי עקיבא: כשירדתי לעבר השנה בנהרדעא. מצאתי נחמיה איש בית דלי. אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד. אלא רבי יהודה בן בבא (שלדעת רבי יהודה בן בבא בלבד משיאים את האשה על פי עד אחד). ונומית (ואמרתי) לו: כן הדברים (נכונים) הדברים שאמרת, שאמנם כל החכמים חולקים על רבי יהודה בן בבא. אמר לי (נחמיה): אמור להם (לחכמים שבארץ ישראל) משמי: אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות (בחיילות האויב, ואיני יכול לילך אצלכם לארץ ישראל ולהעיד מה ששמעתי), מקובלני מרבן גמליאל הזקן. שמשויאין את האשה על פי עד אחד. וכשבאתי (המשך דברי רבי עקיבא) והוצאתי הדברים לפני רבן גמליאל (נכדו של רבן גמליאל הזקן), שמח לדברי ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא (המעיד כשמועתו). מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל. שנהרגו הרונים בתר"ארזא. והשיא רבן גמליאל הזקן נשותיהם על פי עד אחד". **העיד רבי יהושע על עצמות – של מת, שנמצאו בדרך העצים** – בלשכת עצי המערכה שהיתה בעזרת נשים שבמקדש, ועל זה אמרו **חכמים: מלקט עצם עצם** – מלקטים העצמות הללו שנמצאו, ומציאים אותם מן העזרה, **והכל טהור** – כל מה שבעזרה טהור, ואין חוששים שמא נטמאו בהם אדם וכלים, לפי שעזרת נשים דינה כרשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים טהור הוא. וכן אין חוששים שמא יש שם קברות, שכל ארץ ישראל בחזקת טהרה (גמרא זבחים ק"ג, א; דמב"ס). בתוספתא מובא: "מעשה שנמצאו עצמות בירושלים בדיר העצים, ובקשו חכמים לטמא את ירושלים כולה. אמר להם רבי יהושע: בושה וכלימה היא לנו שנטמא את בתינו... (ובכרייתא בגמרא מובא: לא בושה וכלימה היא לנו שנגזר טומאה על עיר אבותינו!) – מנחות ק"ג, א; אלא אמרו: ודאי – טמא, ספק – טהור" (תוספתא עידות ג, א).

באור משנה ו

אמר רבי אליעזר: שמעתי – מרבותי, כשהיו בונים בהיכל – בימי עזרא, **עושים קלעים להיכל** – כלומר היו תולים קלעים (מסננים) סביב מקום ההיכל, **וקלעים לעזרות** – וכן היו תולים קלעים סביב מקום העזרות, **אלא שבהיכל בונים מבחוץ** – מחוץ

מבחוץ, ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה; שקדשה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ז אמר רבי יהושע: מקבל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו, הלכה למשה מסיני, שאין אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרב, אלא לרחק המקריבין בזרוע ולקרב המרחקין בזרוע. משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן, ורחקה בן ציון בזרוע; ועוד אחרת היתה שם, וקרבה בן ציון בזרוע; כגון אלו, אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרב. רבי יהודה אומר: לקרב אכל לא לרחק. רבי שמעון אומר:

פירוש ברטנורא

ו שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית. לפי שקדושה שקדש שלמה את הבית, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. וכן קדושת ירושלים קדשה לעולם. אבל קדושת שאר ארץ ישראל לא קדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שחורו עולי בבל וקדשוה קדושה שנית, ואותה קדושה קדשה לעתיד לבא:

ז הלכה למשה מסיני. שהראה לו הקב"ה למשה בסיני דור דור ודורשיו, והראהו שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב לברר ספק משפחות המטומעות מי נטמע ומי לא נטמע, אלא יניחם והם כשרים לעתיד לבא, והלכה היא משפחה שננטעה נטמעה: אלא לרחק המקורבים בזרוע. שהכל מחזיקים אותן בפסולים, אלא שנתקברו בזרוע. אבל משפחה שננטעה מחמת שלא נדע פסולה, יניחנה בכשרותה: בית צריפה. כך שם המשפחה: וריחקה. הכריז עליהן שהן פסולין: בן ציון. אינש אלמא הוה ובעל זרוע: ועוד משפחה אחרת היתה שם. שהיתה פסולה: וקריבה בן ציון בזרוע. והכריז עליהן שהן כשרים להתחתן בהם. והם התנא על כבוד הבריות ולא הזכיר שם המשפחה הפסולה שקריבה בן ציון בזרוע כמו שהזכיר שם המשפחה הכשרה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו, ולהיות כוסה קלון. אם כך בפסולים, כל שכן בכשרים: כגון אלו. ששכרותן ופסלותן ידועה, אלא שנתרחקו בזרוע ונתקברו בזרוע: לקרב אכל לא לרחק. המשפחה הכשרה שנתרחקה בזרוע, הוא מקרב. אבל אינו מרחק אותה שנתקברה בזרוע: שנאמר והשיב לב

משניות מבוארות – קהתי

מַרְבּוֹ, וְרַבּוּ מַרְבּוֹ, הִלְכָּה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי – שהראה לו הקב"ה למשה בסיני דור דור ודורשיו (ברטנורא), והראהו, שְׁאֵין אֵלֵיהוּ בָּא לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרֵּב – אליהו הנביא העומד להתגלות לפני ביאת המשיח ולברר ספקות, אינו בא לברר בענייני יחוסן של משפחות, שנטמעו בהן ספקי פסולים, כדי לפסול ולרחק משפחות או להכשיר ולקרב אותן, שכן כל משפחה תישאר בחזקת כשרותה, אֵלָּא – בא הוא, לְרַחֵק הַמִּקְרְבִּין בְּזֵרוּעַ – המוחזקים פסולים וראויים להיות רחוקים, אבל נתקברו בכוח הזרוע, וּלְקַרֵּב הַמִּרְחָקִין בְּזֵרוּעַ – לקרב משפחות כשרות שרוחקו בכוח הזרוע. הַמִּטְמְעִים בְּפִירוּשׁוֹ לַמִּשְׁתַּנּוּ כֹּתֵב: "לא נשמע משה רבנו עליו השלום זה הלשון, אבל שמע ממנו זה הענין, לפי משה סיפר בביאת המשיח. ולשון התורה: "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך..." (דברים ל, ז); "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך..." (שם שם, ג); "ימל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך..." (שם שם, ו), והגיד להם גם כן מפי הגבורה בהקדמותיו וסיבותיו, ושיקדים אותו האיש ליישר לו הארץ, והוא אליהו, והודיע להם שהאיש ההוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה, אבל יסלק ויטיר החמטים בלבד. ואין בזה מחלוקת... אבל נפלה המחלוקת ברעות שיסיר, מה הם. ואמר רבן יוחנן בן זכאי שהרעות שיסיר הן, להרחיק אדם פסול ביחסו, ששב כשר בזרוע (שחזר להיות כשר בכוח הזרוע, באלימות). ולקרב האדם הכשר שהורחק מקהל כהונה או מקהל ישראל בזרוע. והמשיל (התנא) בשתי משפחות: מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וְרַחֲקָה בֶּן צִיּוֹן בְּזֵרוּעַ – שהיה בן ציון אדם תקין ואלם, וריחק בכוח הזרוע את משפחת בית צריפה, שהיתה משפחה כשרה והכריז עליה שהיא פסולה. וְעוֹד אַחֲרָהּ – משפחה אחרת, הָיְתָה שָׁם – שהיתה פסולה, ולא רצה התנא להזכיר את שמה, שחס על כבודה, ללמדך כמה צריך אדם לזהר שלא לספר בגנות חברו ולהיות כוסה קלון (ברטנורא). וְקַרְבָּה בֶּן צִיּוֹן בְּזֵרוּעַ – שהעמידה בחזקת משפחה כשרה, כְּגוֹן אֵלּוֹ – שכשרותן ופסלותן ידועה, אלא שנתרחקו בזרוע ונתקברו בזרוע, אֵלֵיהוּ בָּא לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקַרֵּב – להסיר החמטים ולהעמיד האמת על כנו, לפסול את הטמא ולרחקו, ולהכשיר את הטהור ולקרבו. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: לְקַרֵּב אֲכָל לֹא לְרַחֵק – אליהו הנביא יבוא לקרב את אלו שנתרחקו בזרוע, אבל לא לרחק את אלו שנתקברו

לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מבפנים למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבחוץ, כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל (דש"י שבועות טז, א). ובעזרה בונים מבפנים – לקלעים, שהיו תולים את הקלעים מחוץ למקום החומה, והבנאים בונים את החומה מבפנים לקלעים. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: שְׁמַעְתִּי שֶׁמִּקְרִיבִין – קרבנות במקום המקדש, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בֵּית – בית המקדש, וְאוֹכְלִים – הכהנים – קְדָשִׁי קְדָשִׁים – במקום העזרה, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין קְלָעִים – שאין חומה לעזרה, שכן קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, דהיינו בחצר המשכן שהיה מוקף קלעים (שמות כו, ט); וכן במקדש בתוך העזרה, שאף חומות העזרה נקראו "קלעים". ואוכלים קְדָשִׁים קָלִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי – בירושלים, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין חוֹמָה – לירושלים, שְׁקִדְשָׁהּ רִאשׁוֹנָה – שקידש המלך שלמה את המקדש ואת ירושלים, קְדָשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקְדָשָׁה לְעֵתִיד לְבָא – לעולם, ואפילו לאחר שחרב הבית ונפרצו חומות ירושלים, לא נפקעו המקומות הללו מקדושתם, ולפיכך מקריבים במקום המקדש, אף על פי שאין בית המקדש בנוי; ואוכלים קדשי קדשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת מחיצה; ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומות. ברם, קדושת ארץ ישראל כולה, לענין שביעית ומעשרות וכיצא בהן, לא נתקדשה בכיבוש ראשון אלא לשעתה, עד שעלה עזרא וקידשה קדושה שנייה, וקדושה זו קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא (עין רמב"ם הל' בית הבחירה ו, טז).

בגמרא (מגילה י, א) פירשו תחילה משנתנו, שנחלקו בה רבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי אליעזר סובר, שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. הלכך נשאריו בונים בריכא, בבית השני, הואיל והקריבו קרבנות קודם שנגמר הבנין, עשו קלעים במקום כתלים וקידשו את ההיכל והעזרות. אבל לדעת רבי יהושע הסובר, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, לא הוצרכו לקלעים (וכן מפרש המאירי).

ברם, דוחים שם פירוש זה, ומפרשים, שאף רבי אליעזר סובר כרבי יהושע, שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ולא בא כל אחד מהם אלא לומר מה שהוא שמע. ולמה, אם כן, היו עושים קלעים, לפי שמועת רבי אליעזר? לשם צניעות בלבד.

באור משנה ז

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: מִקְבֵּל אֲנִי מִרְבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שְׁשִׁמַע

לְהִשּׁוּת הַמַּחֲלָקָה. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (מלאכי ג, כג-כד): "הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִ" וְגוֹמַר, "וְהַשִּׁיב לְכִי-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִבְנֵי בָנִים עַל-אֲבוֹתָם".

סליק מסכת עדויות

מסכת עבודה זרה

פרק ראשון

א לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גּוֹיִם שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲסוּר לְשֹׂאת וּלְתֵת עִמָּהּ, לְהִשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מֶהֱן, לְהִלּוּתָן וּלְלוּתָן מֶהֱן, לְפָרְעָן וּלְפָרַע מֶהֱן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְרָעִין מֶהֱן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵצֵר לוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שְׁמֵצֵר הוּא עֲכָשְׁיוֹ, שְׁמֵחַ הוּא לְאַחַר זְמַן.

פירוש ברטנורא

אבות על בנים. שעתיד לומר ברוח הקודש זה מבני בניו של זה. ולדברי ר' שמעון, אבות אלו החכמים, ובנים אלו התלמידים, שיהיה לב כולן שוה ולא יפול ביניהן מחלוקת:

סליק מסכת עדויות

א א לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גּוֹיִים. שם בניו לגנאי לחגיגה ולמועדיהם: לשאת ולתת. למכור ולקנות. משום דאולי ומורו לע"ז ביום אידם: להשאילן. בהמה וכלים, מידי דהררא בעינא: להלוותם. מעות. דלא הדרי בעין, דמלוה להוצאה נתנה: לפורעין. כשהן נפרעין אולו ומורו לע"ז ביום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חזרים לו, ולא אויל ומודה: שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו, ואויל ומודה. ואין הלכה כר' יהודה. ודוקא במלוה בשמר אסור להפרע מהם, אבל במלוה על פה שרי, מפני שהוא כמציל מידם:

משניות מבוארות – קהתי

מסכת עבודה זרה

באור משנה א

משנתנו עוסקת באיסור משא ומתן עם הגויים עובדי עבודה זרה לפני חגיגה. המשנה מכנה את חגיגה של הגויים "אִידִיָּהּ", על שם הכתוב (דברים לב, לה): "כי קרוב יום אִידִס". ויש גורסים: "עִידִיָּהּ" (בעי"ן) על שם הכתוב (ישעיהו מד, ט): "ויצרי פסל כלם תוהו וחמוריהם כל יועילו, ועִידִיָּהּ המה" (גמרא).

לִפְנֵי אִידִיָּהּ שֶׁל גּוֹיִם – לפני חגיגה של גויים עובדי עבודה זרה, שְׁלִשָּׁה יָמִים, אֲסוּר לְשֹׂאת וּלְתֵת עִמָּהּ – במקח וממכר, שמא ילכו בחגם ויודו לאלילים על רווחיהם, ויעבור ישראל משום "ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך" (שמות כג, יג), ודרשו: אל תגרום ששם האליל יהא נשמע על ידי אחרים. וכן אסור לְהִשְׁאִילָן וּלְשֹׂאֵל מֶהֱן – בהמה או כלים, לפי שהגוי שמח כשישראל שואל ממנו ודוקא לטובתו, לְהִלּוּתָן וּלְלוּתָן מֶהֱן – מעות, לְפָרְעָן – לשלם להם חוב, וּלְפָרַע מֶהֱן – ולגבות מהם חובם, שבכל הדברים הללו הגוי שמח, ומודה לאליל על כך. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְרָעִין מֶהֱן – מותר לגבות חוב מגוי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵצֵר לוֹ – שפרעון החוב גורם לו צער, ואינו מודה לאלילו על כך. אָמְרוּ לוֹ – חכמים: אַף עַל פִּי שְׁמֵצֵר הוּא עֲכָשְׁיוֹ, שְׁמֵחַ הוּא לְאַחַר זְמַן – ביום חגו, שסילק חובו, והוא מודה אז לאלילו. והלכה כחכמים. בגמרא מבואר (עבודה זרה ו, ב): שדווקא מילווה בשטר אסור להיפרע מהם, אבל מילווה על פה מותר להיפרע, מפני שהוא כמציל מידם, ובכגון זה אין חוששים להודאתו, כשאין שם מכשול בגוף עבודה זרה.

בזרוע, שהואיל ונתקרב לא ירחק אותם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְהִשּׁוּת הַמַּחֲלָקָה – אין אליהו הנביא בא אלא להשוות המחלוקת בין החכמים. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב – יבוא אליהו הנביא, אֲלֵא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם – "כל השתדלותו לא יהיה אלא בהשלמתם (של בני אדם) לתורה ולתעודה, ולדעת האמתיות, ולמידות המעולות ולהשגת תכלית השלמות... ועל זה אמרו: לעשות שלום בעולם, שהאהבה וקירוב הלבבות הם סיבת האמת בכל דבר, והיא בנין אב לכולם (המאירי). ויש מפרשים: לעשות שלום לישראל מן האומות, ולבשר אותם על ביאת הגואל... (הראב"ד), שְׁנֵאמַר: "הִנְנִי – יש גורסים כנוסח הכתוב: הנה אנכי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִ – לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. וְהַשִּׁיב לְכִי-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִבְנֵי בָנִים עַל-אֲבוֹתָם" – לפי ברטנורא ואחרים, כל התנאים שבמשנתנו למדים דבריהם מהפסוק "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שלדעת רבי יהושע ורבי יהודה בא הכתוב לומר, שעתיד אליהו יהודיע ברוח הקודש, של מי הבנים; ולדעת רבי שמעון, "אבות", אלו החכמים, ו"בנים" אלו התלמידים, שיהא לב כולם שווה ולא תפול ביניהן מחלוקת, ולדעת חכמים הפסוק כפשוטו הוא, שיעשה שלום בעולם, ולא תהא שנאה בין הבריות, ויתאחדו הלבבות של בנים ואבות לשוב אל ה' ולקיים תורתו.

סליק מסכת עדויות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נז עמוד ב: **אֵלָא אָמַר רַבָּא, נוֹתֵן מִתְחִילָה מִדֵּם הַתְּעֻבּוֹת שֶׁבַע הַזֹּאוֹת לְמִטָּה לְשֵׁם הַזֹּאת דֵּם פֶּה, וְחוּזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע לְמִטָּה, לְשֵׁם הַזֹּאת דֵּם שְׂעִיר.**

הגמרא דנה באופן נוסף של תערובת בדמים: **נִתְעַרְבוּ לוֹ בִּסְוֹת פְּבֻסֹת** - שנתחלפו המזרקות שקיבל בהן את דמי הפר והשעיר, לפני שהזה מהם בקודש הקדשים ובהיכל, ועתה אינו יודע מהו דם הפר ומהו דם השעיר. ומכיון שצריך להקדים את דם הפר לדם השעיר, לכך בכל ההזאות שמזה בקודש הקדשים ובהיכל על הפרוכת **נוֹתֵן מִהֶדֶם שֶׁבִּמְזֹרֵק אֶחָד אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע לְמִטָּה, וְחוּזֵר וְנוֹתֵן** כך מהדמים שבמזרק השני, **וְחוּזֵר וְנוֹתֵן** מהדמים שבמזרק הראשון, ונמצא שהזה בהזאות שבפנים ושבחוץ **שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים**, ובאופן זה ודאי שהקדים דם הפר לדם השעיר, שאף אם המזרק הראשון שנתן ממנו הוא המזרק של דם השעיר, הרי חזר ונתן שוב אחר המזרק השני מהמזרק הראשון ונמצא שיש כאן נתינה מדם השעיר אחר דם הפר.

דין נוסף: **מִקְצַת דָּמִים** של הפר והשעיר **נִתְעַרְבוּ לוֹ, וּמִקְצַת מִהֶדָּמִים** שלהם **לֹא נִתְעַרְבוּ** [לן]. **פְּשִׁטָּא בִּי יְהִיב** - פשוט הדבר שכאשר בא להזות, **מִן־דְּאִין יְהִיב** - שמזה מהדמים שלא נתערבו, **מִיָּהוּ** יש להסתפק, **בְּהֶנֶךְ** - בדמים המעורבים, מה דינם, האם **שְׁרִיבִים הָיוּ** - כשיירי הדם שהזה מהם **וְלִיסוֹד אֲזִילִי** - ונשפכים ליסוד המזבח כדין שיירי הדם, **אִי דִילָמָא** כיון שלא נתן מהם המתנות שבפנים ובהיכל, **דְּחֻוּיִין הָיוּ** - הם נחשבים דחויים, שנדחו מלהזות בהם, **וְאֲזִילִי לְאַמָּה** - והם נשפכים לאמת המים שהיתה בעזרה שהוליכה את הלכלוך לנחל קדרון, ואלה נשפכים הדמים הפסולים.

פושטת הגמרא: **אָמַר רַב פִּפְא, אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר בְּבִרְיִיתָא הַמּוּבָאֵת לְהֵלֶן, בּוֹם אַחַד עֹשֶׂה חֲבִירוֹ שְׁרִיבִים**, שאם קיבל את דם החטאת בשתי כוסות, והזה את המתנות מכוס אחת, אף הדם שבכוס השניה דינו כשיירי הדם, **הֲנִי מִלִּי הִכָּא דְּאִי בְּעִי לְמִיתָב** - דין זה נאמר רק במקום שאם ירצה להזות מהכוס השניה **מִצִּי יְהִיב** - יכול להזות ממנו, שבכך נחשבים שתי הכוסות ככוס אחת, ולכן אף הדם שבכוס השניה דינו כשייריים, **אֲבָל הָאִי** - אבל כאן כשנתערבו מקצת הדמים, **דְּאִי בְּעִי לְמִיתָב לֹא מִצִּי יְהִיב** - שאף אם ירצה להזות מהדמים שבכוס המעורבת אין לו להזות ממנה, וצריך להזות לכתחילה דווקא מן הדמים שלא נתערבו, אין הדמים שבשתי הכוסות נחשבים כאחד, ובאופן זה **לֹא** אמרו שכוס עושה את חבירו שיריים.

דוחה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פִּפְא, אֲדַרְבָּה** - מסתבר להיפך, **שְׁאֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר** שבכנה שקיבל את הדם בשתי כוסות, **בּוֹם אַחַד עֹשֶׂה חֲבִירוֹ דְּחֻוֹי, הֲנִי מִלִּי דְּדְחִיָּיה בְּיָדִים** - שדחאו הכהן בידים, וזאת כאשר קיבל בשתי כוסות שמאחר והיו עומדות שתי הכוסות להזאה, בכך שדחה כוס אחת מלהזות ממנה, נחשב משום כך ל'דחוי', **אֲבָל הִכָּא דְּלֹא דְחִיָּיה בְּיָדִים**, וכגון כאן שנתערבו הדמים ולא היה יכול להזות מהדמים שהתערבו, ולא דחאם בידים, **לֹא** נעשו הדמים הללו דחויים, והכל מודים שהם נשפכים ליסוד.

בִּסְוֹת פְּבֻסֹת. שאינו מכיר איזה כוס של פר ואיזה כוס של שעיר: **נוֹתֵן וְחוּזֵר וְנוֹתֵן וְחוּזֵר וְנוֹתֵן**. בכל עבודה ועבודה נותן אחת למעלה ושבע למטה מן האחד וחוזר ונותן מן השני וחוזר ונותן מן הראשון דמה נפשך אם ראשון של פר היה ושני שעיר יצא בראשונה ובשניה ואי ראשון של שעיר היה והרי הוא כמו שאינו כדתיניא פר מעכב את השעיר יצא בשניה ובשלישית שהרי קדם פר לשעיר וכן בהיכל: **מִקְצַת דָּמִים נִתְעַרְבוּ**. כגון שנשפך משני מזרקות לתוך מזרק שלישי ריקם ונשתייר בהם בכל אחד ואחד: **פְּשִׁטָּא לִי דְּכִי יְהִיב**. מתנות מודאין יְהִיב ממה שנשאר במזרקות: **מִיָּהוּ**. הא מיבעיא לן הנך שנתערבו בשלישי שירים הוו כאילו לא נתערבו וליסוד מזבח החיצון אזלי כדתנן (זבחים דף מז.) שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: **או דִילָמָא דְחֻוּיִין נִינְהוּ**. הואיל ואין מתנות הראשונות ניתנו ממנו ולאמה שבעזרה המביאה את כל ליכלוך העזרה לנחל קדרון אזלי: **אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר**. בבירייתא לקמן כוס אחת וכו' כגון קיבל הדם בשתי כוסות ונתן את כל מתנות הקרנות מכוס אחת: **אֲבָל הָאִי דִיְהִיב מִיָּנִית**. שהרי הדמים הללו שבמזרק שלישי נתקבלו בשני המזרקות שנתן מהן המתנות:

פרק ראשון – באחד באדר

מצות עשה על כל אדם מִיִּשְׂרָאֵל, בזמן שבית המקדש היה קיים, ליתן מחצית השקל בכל שנה לצורך קרבנות הציבור והמפורטים בפרק רביעי במסכתנו.
בראש חודש ניסן היו מתחילים להביא את קרבנות הציבור מן השקלים החדשים שנתרמו, ולפיכך היו מכריזים על גביית 'מחצית השקל' כבר בראש חודש אדר, כדי שיוכלו הכל להביא שקליהם עד לזמן זה.
את השקלים היו מביאים לאחת מן הלשכות שבבית המקדש, ובראש חודש ניסן היו ממלאים שלוש קופות מהשקלים שנאספו שם וזוהי 'תרומת הלשכה', ומהשקלים שבקופות אלו היו קונים את קרבנות הציבור. השקלים שנותרו בלשכה לאחר שמילאו את שלושת הקופות קרויים 'שירי הלשכה'.

הלכה א – משנה

משנתינו מבארת את הזמן שהיו מכריזים להביא את המחצית השקל לבית המקדש, ואגב כך נכנסת לבאר עוד דינים ששייכים לאותו חודש: **בְּאֶחָד בְּאֶדָר** היו שליחי בית דין מְשַׁמְעִין – מכריזים בכל ערי ישראל עַל הַשְּׁקָלִים – שיביאו כל ישראל את מחצית השקל לצורך קרבנות הציבור, כדי שבאחד בניסן יוכלו להביא את הקרבנות מן התרומה החדשה. ומוסיפים ומכריזים עַל הַכִּלְאִים – שיעקרו כל אחד משדותיו את גידולי הכלאים.
וביום הַמִּשְׁעָ עָשָׂר בּוֹ – בחודש אדר, הוא יום פורים דמוקפים, קֹזְרִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּכָרִים – ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון. ועוד היו בית דין עושים ביום זה צרכי ציבור כדלהלן, וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחֻבוֹת שנתקלקלו בימות הגשמים, ומְנַקִּים אֶת מְקוֹת הַמַּיִם שטובלים בהם לטהרה, מכל הטטס והרפש של ימות הגשמים וכן מכשירים אותם אם נפסלו לטבילה, וְעוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַדְּרָכִים המפורשים בגמרא (להלן ג), והחידוש בזה שעל אף שיום חמשה עשר באדר הוא יום טוב של פורים מכל מקום מותרות בו מלאכות אלו, וּמְצַיְנִין אֶת הַקְּבָרוֹת – שופכים סיד סביבות הקבר לסימן לכהנים ועושי טהרות שלא יאהילו על הקבר ויטמאו, והיו חוזרים ומציינים בכל שנה לפי שבימות הגשמים היה הסיד נימוח. וְיוֹצְאִין אֶף עַל הַכִּלְאִים לבדוק האם נשמעו בעלי השדות להכרזת בית הדין ביום אחד באדר ועקרו את הגידולים האסורים.

גמרא

שנינו במשנה, 'באחד באדר משמיעין על השקלים'. הגמרא מבארת מדוע הקדימו להכריז. מבררת הגמרא: וְלָמָּה הקדימו להשמיע על השקלים כבר בְּאֶחָד בְּאֶדָר. מבארת הגמרא: שזאת כִּדְּיָשְׁבִיאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁקָלָיו בְּעוֹנָתָן – שיהיה להם פנאי ממשך שלוש ימים של חודש אדר להביא את שקליהם לבית המקדש, וְתִתְּרֶם תְּרֻמַּת הַלֶּשֶׁכָּה מִן הַחֲדָשָׁה בְּיוֹמָהּ בְּאֶחָד בְּנִיסָן, ויוכלו להביא את קרבנות הציבור מיום אחד בניסן והלאה מהשקלים החדשים.

הגמרא מבארת מניין שתורמים את תרומת הלשכה באחד בניסן: וְיָמָּר – ואמר רבי שמואל בר רב יצחק, הטעם שתְּרֻמַּת הַלֶּשֶׁכָּה ביום אחד בניסן, ומיום זה ואילך מביאים את הקרבנות מן השקלים החדשים, משום שקבעו זמנה בתחלתה של תרומה, שהתרומה הראשונה היתה ביום זה ואז החלו להקריב קרבנות משהוקם המשכן בימי משה, וְכִתְּבִי (שמות מו) וְיָהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשֵׁנִית הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַזֶּה הַקֹּדֶם הַמִּשְׁכָּן, והוא יום אחד בניסן, וְתָנִי עָלָה – ושנינו על כך בברייתא. כִּיּוֹם שֶׁהֻקַּם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ כִּיּוֹם נִתְּרָמָה הַתְּרֻמָּה והביאו את קרבנות הציבור מן השקלים החדשים, ותיקנו חכמים זכר לדבר שבכל שנה ושנה יתרמו את הלשכה באחד בניסן.

הגמרא מביאה מקור נוסף: רבי טְבִי אמר בשם רבי יאשיה שאמר

בְּשֵׁם רַב כְּהֵנָּה, שנינו בברייתא, נֶאֱמָר כָּאן – לענין קרבן מוסף של ראש חודש (במדבר כח ד), זאת עלת חֲדָשׁ בְּחִישׁוֹ לַחֲדָשׁ הַשְּׁנָה, וְנֶאֱמָר לְחֵלֶן (שמות יב ב), הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשְּׁנָה, מֵה 'חֲדָשִׁי' שֶׁנֶּאֱמָר לְחֵלֶן – בספר שמות, אִין מוֹנִין את השנה החדשה אֶלָּא מְנִיָּן, אֶף 'חֲדָשִׁי' שֶׁנֶּאֱמָר כָּאן – בספר במדבר, שממנו נלמד להלן שצריך לחדש ולהביא את הקרבנות מתרומה חדשה, אִין מוֹנִין אֶלָּא מְנִיָּן, ובאחד בניסן תורמים את הלשכה ומביאים את קרבנות הציבור מהשקלים החדשים. ברייתא זו סוברת שקביעת זמנה של תרומת הלשכה ליום אחד בניסן, מקורה מן התורה.
רבי טבי הביא רק את סוף הברייתא. הגמרא מקשה עליו, ומבארת שרק מכל דברי הברייתא ניתן ללמוד זאת. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹנָה, שָׁבַק – הניח רבי טְבִי בשם רב כהנא, את רִאשְׁתָּהּ דְּמִתְּנִיתָא – ראש הברייתא שבה נלמד עיקר הדין של תרומת הלשכה החדשה, וְאָמַר רק את סוּפָּה – סוף הברייתא שבה נלמד הגזירה שזה, ומהסיפא לבדה עדיין אין אנו יודעים שבאחד בניסן תורמים את הלשכה על כל השנה, דְּלָא כֵּן – שאם לא נביא את ראש הברייתא יקשה, מניין שהפסוק מדבר כלל בענין זה של תרומה חדשה, ולכן יש להביא את הברייתא בְּאֶחָד – כפי שהיא נשנית בשלימותה, דְּתָנִי, נאמר (במדבר כח ד) 'זאת עלת חֲדָשׁ בְּחִישׁוֹ לַחֲדָשִׁי הַשְּׁנָה', ודרשו בבבלי (מגילה כט) 'אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, ואם כן יָבֹל הייתי לטעות ולומר שיהא תוֹרֵם כָּל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ – שבכל ראש חודש יתרמו את הלשכה ויביאו את קרבנות אותו החודש מתרומה חדשה זו, תְּלָמוּד לְיָמָּר 'בְּחִישׁוֹ לַחֲדָשִׁי' (השנה), דקרא יתירא הוא, ולומדים מהיתור שזוהי כוונת הפסוק, 'בחדשו' – בְּחֲדָשׁ אֶחָד, 'לחדשי השנה' – הוּא תוֹרֵם לְכָל חֲדָשִׁי הַשְּׁנָה, ודיינו שפעם אחת בשנה בלבד תורמים את הלשכה. מקשה הברייתא, יָבֹל – שמא תאמר בְּאִיּוֹחַ חֲדָשׁ שֶׁיִּצָּעָה יתרום על כל השנה, ולא דווקא בחודש ניסן, ועל זה מביאה הברייתא את הגזירה שזה דלעיל שדווקא בניסן תורמים, נֶאֱמָר כָּאן – בספר במדבר 'חֲדָשִׁי' וקרא יתירא הוא, וְנֶאֱמָר לְחֵלֶן – בספר שמות 'חֲדָשִׁי', מֵה 'חֲדָשִׁי' שֶׁנֶּאֱמָר לְחֵלֶן אִין מוֹנִין אֶלָּא מְנִיָּן, אֶף 'חֲדָשִׁי' שֶׁנֶּאֱמָר כָּאן אִין מוֹנִין אֶלָּא מְנִיָּן, ואם כן אנו יודעים שתורמים את הלשכה באחד בניסן לצורך קרבנות הציבור של כל השנה.
הגמרא מבארת מהו 'משמיעין' על השקלים. מבארת הגמרא: מְהוּ מְשַׁמְעִין, רַב הוּנָא אָמַר, מְכַרְזִין, שהיו בית דין שולחים שליחים לכל ערי ישראל להשמיע קול על החובה להביא מחצית השקל. והיה קשה להגמרא כיון שמצוה זו מוטלת על ישראל בכל שנה ושנה, מה צורך יש בהכרזה. הרי ישראל מעצמם יביאום, כמו שהביאו קרבן פסח ושלמי חגיגה בלי הכרזה, ועל זה אומרת הגמרא שכבר מימות הנביאים היו מורזים את ישראל על הבאת מחצית השקל, וְיָדָּהּ מֵה דְּאֶתְּ אָמַר – כמו שאמר הכתוב (דברי הימים ב' כד) וְיָתְנֻ קוֹל בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַיִם לְהִבְיֵא לַה' מִשְׁאֵת מִשְׁהָ עֶבֶד הָאֱלֹהִים על יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וּמִשְׁאֵת מִשְׁהָ הוּא מִסַּ נְתִיבַת הַשְּׁקָלִים שהטיל משה רבינו על ישראל במדבר, והוסיפו בית דין והחזיקו במנהג ההכרזה בכל שנה ושנה.
הגמרא דנה מתי השמיעו על השקלים ועל הכלאים בשנה מעוברת: תָּנִין תָּנִין – שנינו בפרק ראשון במסכת מגילה (ה"ה) לענין שנה מעוברת שיש בה שני חדשי אדר, אִין הַבְּדֵל בֵּין אֶדָר הָרִאשׁוֹן לְאֶדָר הַשֵּׁנִי אֶלָּא לענין מִקְרָא מְגִלָּה וּמִתְּנוֹת לְאִבּוּיָנִים, שחובת קריאת המגילה ומצות מתנות לאביונים אינם נוהגות אלא בחודש אדר השני, ואם עשאן באדר הראשון לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולקרוא בשני. רַבִּי סִימּוֹן מפרש בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֵּן לֹוִי, שאף לענין שִׁמּוּעַ שְׁקָלִים וְכִלְאִים שמשמיעים עליהם באחד באדר, יש הבדל בִּיְנֵיהֶם, שאין משמיעין אלא באדר שני, ואם השמיעו בראשון חוזרין ומשמיעין בשני.
(רַבִּי חֵלְבֵי וְרַב הוּנָא, רַב בְּשֵׁם רַבִּי תַיִיא רַבָּה, הַבֵּל יוֹצְאִין בְּאֶרְבָּעָה עָשָׂר שָׁהוּא וְיָמָּן קְרִייתָהּ).

שקלים. פרק ראשון – באחד באדר דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכט תקלין חדרתין

באחד באדר – מפרש בגמרא. שמיטעין – מפרש בגמרא. על השקלים – שיביאו שקליהן לירושלים. ועל הכלאים – שיעקרו הכלאים עד שלא שייך רובע לבית סאת. בברכין – המוקפות חומה מימות יהושע בן נון. וזאת דלא הני במתניתין "בארבעה עשר קורין בכפרים ובעיירות גדולות" – מפרש בגמרא לקמן. ומתקנין את הדרבים – שנתקלקלו מימות הגשמים. מתקנין

אותן בשביל עולי רגלים. אי נמי בשביל הגולים לער מקלט, כדכתיב "תבין לך הדרך" (דברים ט). מקראות חמים – לנקותן מטעין. או להמשיך מים לחנוך אם נחסרו משעורן. כל צרכי הדרבים – מפרש בגמרא. ומצינין את הקברות – בסיד, כדי שפרשו הכותנים ועשי טהרות ולא יאחילו. ולפי שימיות הגשמים היה חסיד נימוח מחמת הגשם, לכך היו צריכים לחזור ולצינין. ויצינין אף כ' – מפרש בגמרא. נמרא כר שיביאו וכו' – מפני שבאחד בניסן היו צריכים להקריב קרבנות הצבור מתרומה חרשה, כדלקמן, משום הכי היו בית דין מקדימין להכריז על השקלים באחד באדר. ודיינו שלשים יום קודם, כדי שיביאו שקליהן. בעונתן – במונח, קודם ראש חודש ניסן. תרומת הלשכה – שתרומת מן הלשכה שנאספה בתוכה כל השקלים, כדנתן לקמן פרק שליש. אמר רבי שמואל רבי יצחק – בא לפרש מה ראו לתרום תרומת הלשכה מן החרשה באחד בניסן דוקא. בתחלתה – כמו שהיתה תרומה ראשונה שתרמו ישראל במדבר. הכי גרסין: לחדשי – זאת עולת חדש בתרומת הלשכה לחדשי השנה. לחלן לחדשי – "ראשון הוא לכל חדשי השנה. שבק רבי שמואל רישא כו' – בתמימה. דהא מסיפא לחד לא ידעין מידי. נאמר כאן לחדשי – דרודה ליה למימר "בחדשו שלחן", ועל כדרך הוה ידעין מיניה דבחדשו ראשון יתא תורם לכל חדשי השנה. דהא כולה יתירא. ושהתא דכתיב נמי "לחדשי" על כדרך לגידיה שוה אתיא. כמה דתימא – כלומר, הא דתקנו להדיין – אסמכו אקרא. דכתיב "ויהי עול" "ויתנו קול" כו' – וסיפא דקרא "להביא לה" משאת משה עבד ה', ואיירי הוהם בשקלים, כדמוכח קרא דיהוהש במלכים (ב, יב), דכתיב "כסף עבר", ודיינו שקלים, שנאמר "כל העובר על הפקודים, אלא מקרא מגילה כו' – שאם קראו המגילה באדר ראשון, צריכים להחזיר ולקרותה בשני. ונשמעת שקלים וכלאים בינייהו – שאינו נוהג אלא בשני דוקא, ואם השמיט בראשון – חוזרין ומשמיעין בשני. יאות – בכוף. כן בנות צלפחד דבורות" מתרגמינן: "אות" כו. עד כהן – הוא לבית דין. עדיין שבעכל. אית בשרת שותן יומין – מאדר ראשון עד ניסן. ואי אמרת להקדים כל כך, חישינן שנוא סימנא שיש לפניהם עד שהת הרבה ובתוך כך יפשוט ולא יביאו במונח, ואשכחן בכמה דוכתי שחזר חזרה ונעשה למענן במונח, שלא יקדים ושלא יאחר. אינו דקיון – הצמחין עקנים ואינם ניכרים לידע אם הם כלאים. רבי חזקיה שאל מעתה כו' – כלומר, שאל אצל בני בית המדרש אם יסכימו על שיטתו דבנות בעיניו. וכן היא סוגית הירושלמי בכל מקום דקאמר "שאל" אינו לשון שאלה ואבעיא, אלא שהיה ברור בעיניו ולא שאל אלא אם נכון גם בעיני בני בית המדרש. מעתה – שהטעם דהשמעת שקלים וכלאים דקא בשני משום דבאחד עדיין יש שהות הרבה ובנוכח לעיל, אם כן בני כדל שחזר חזרה מארץ ישראל צריכים להשמיע מראשו של חורף כבדי שיהיה להם שהות להביא שקליהן עד אחד בניסן לארץ ישראל. בני ככל – בכל רחוק מירושלים הרבה, כדכתיב "וצריכם קראו מארץ חרודק" (ויחיה ד). וכן הוה בפרק שלשי הלכה ברביעית והושלשית לשם בכל ומדי ומדינות הרחוקות. בשלשה פקדים כו' תורמין את הלשכה – לשכה גדולה היתה במקדש שבה היו מבניסין תחלה כל השקלים, ואחר כך בשתי חדרים ליתול מן הלשכה ליקח דין קרבנות צבור לא היו נוטלין ממנה בפעם אחת כדי צורך הקרבנות של כל השנה, אלא היו נוטלין מן הלשכה בשלשה פקדים בשנה. בפרום הפסה –



באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בפרדים, ומתקנין את הדרבים, ואת הרחובות, ואת מקוות המים, ועושין כל צרכי הדרבים, ומצינין (על) [את] הקברות, ויצינין אף על הכלאים. נמרא וקמה באחד באדר? כר שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן, ויתירם תרומת הלשכה מן החדשה במונח, באחד בניסן. ורבי שמואל בר רב יצחק: תרומת הלשכה בתחלתה, דכתיב: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוהם המשכן". ותיני עליה: ביום שהוהם המשכן בו ביום נתרמה התרומה. רבי כבי רבי יאשיה בשם ר' יהנא: נאמר כאן "חדשי" ונאמר להלן "חדשי". מה "חדשי" שנאמר להלן אין מוהין אלא מניסן, אף "חדשי" שנאמר כאן אין מוהין אלא מניסן. אמר רבי יונה: שבק רבי כבי ראשה דמתניתא ואמר סופה. דל כן, בחדש דתני: "זאת עולת חדש בחדשו" וכול יהא תורם בכל חדש וחדש? תלמוד לומר: "בחדשו לחדשי" (השנה) - בחדש אחר הוא תורם לכל חדשי השנה. וכול באיזה חדש שידעיה? נאמר כאן: "חדשי", ונאמר להלן: "חדשי", מה "חדשי" שנאמר להלן - אין מוהין אלא מניסן, אף "חדשי" שנאמר כאן - אין מוהין אלא מניסן. מהו משמיעין? רב הונא אמר: מכריזין, הוה מה דאת אמר: "ויתנו קול ביהודה ובירושלם". תמן תנינן: אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאבוינים. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם. רבי חלב ורב הונא רב בשם רבי חייא רבה: הכל יוציאין בארבעה עשר שהוא זמן קרייתיה. אמר רבי יוסי: וזאת, כלום אמרו משמיעין על השקלים - לא כר שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן? אם את אמר באדר הראשון, עד כדון אית בשתא שיתין יומין. כלום אמרו יוציאין אף על הכלאים - לא כר שיחיו העצמין ניכרין? אם אומר את באדר הראשון, עד כדון אינו דקיון. רבי חזקיה שאל: מעתה בני ככל משמיעין על השקלים מראשו של (חודש) חורף. לא כר שיביאו ישראל שקליהן בעונתן. ויתירם תרומת הלשכה מן החדשה במונח באחד בניסן? התיב רבי עולא קומי רבי מנא: והא תנינן: בשלשה פקדים בשנה תורמין את הלשכה, בפרום הפסה, בפרום העצרת, בפרום החג. אמר לה: נימא, אילין דקריבין - בפרום הפסה, אילין דרחוקין - בפרום העצרת, ואילין דרחוקין מנהון - בפרום החג. אמר

הלכה א משנה באחד באדר משמיעין על השקלים – בית דין שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהם. ולמה באחד באדר – מפרש בגמרא. ועל הכלאים – מכריזין שיעטשו חורע האחד עד שלא ישר בו רובע קב לסאת. בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכפרים – המוקפים חומה מימות יהושע בן נון. אידי דבעי למונח דבמונח עשר באדר שלחנות יושבם במדינה, חני נמי כל מה שהיו עושין בו ביום. ולהכי לא הני שבארבעה עשר קורין את המגילה בשאר עיירות, דלא חש למיתני מה שנעשה בכל החודש. ומתקנין את הדרבים ואת הרחובות – והשווקים שנתקלקלו בימות הגשמים בשביל עולי רגלים. אי נמי: בשביל הרחובות בשנה, כדכתיב "תבין לך הדרך". ואת מקוות המים – אם תרבה בהם טיט, מנקין אותן, ואם נחסר קויעין, ממשיכין לחן מים וממלאין אותן. כל צרכי רבים – מפרש בגמרא. ומצינין את הקברות – שלא יאחילו עליהם הכותנים ועשי טהרות. והצינן הוא שממחוץ סיד ושופכן אותו סביב הקבר. ובימות הגשמים היה חסיד נמוח וצריך לחזור ולצינין. נמרא בעונתן – במונח קודם ראש חודש ניסן, כדי שיבולין לתרום תרומת הלשכה שממנה לוקחין קרבנות לצרכי השנה תבא מניסן ואילך. ולכן משמיעין באדר חודש ניסן. בתחלתה – כמו שהיתה תרומה ראשונה בשעה שהוהם המשכן שהיתה בראש חודש ניסן, כן לדורות נמי מראש חודש ניסן מתחילין לתרום מן החודש. נאמר כאן חדשי – זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. ונאמר להלן חדשי – "ראשון הוא לכל חדשי השנה". שבק רבי כבי וכו' – תנינן רבי יצחק רישא דברייתא ואמר הסיפא לחד. דל כן – ולא נכון לעשות כן, שקיצר ממנוק שהיה לו לאתריה. דמסיפא לא שמענין דמאורייתא צריך להביא מן החודש. תלמוד לומר "בחדשו לחדשי" – דהוה מצי למכתב "זאת עולת החדש". בחדש אחד כו' – והכי פירושו: זאת עולת החדש בחדשו – שיהיה ויביא מתרומה חדשה לכל חדשי השנה. יכול באיזה חדש שירצה – יתרום לכל חדשי השנה. ויתנו קול ביהודה ובירושלם – להביא לה: משאת משה עבד ה', ודיינו השקלים, שמע מינה שמכריזין על השקלים, תמן תנינן – מגילה פרק קמא. אף שימוע שקלים וכלאים איכא – בין אדר ראשון לשני, שאין משמיעין אלא בשני. רבי חלב וכו' – עי' שם קרייתיה לא גרסין. וזאת – שפיר קאמרת, דשימוע שקלים וכלאים אינו אלא בשני. עד כדון וכו' – עדיין יש בשנה קודם ראש חודש ניסן ששים יום, ולמה יקדמו כל כך. עד כדון אינו דקיון – עדיין הצמחין עקנים ואינם ניכרין לידע אם הם כלאים. מעתה – דעיקר טעם דבאדר כדי שיביאו בעונתן דוקא, אם כן למה משמיעין על שקלים באדר, הא אי אפשר לחן להביאן קודם ראש חודש ניסן. ויש גרסין "מראשו של חורף", והכי פירושו: לפי דרכין צריכין בני ככל להשמיע מראשו של חורף, כדי שיביאו לירושלם בראש חודש ניסן. והא תנינן – לקמן פרק שליש. בפרום הפסה – היינו חמשה עשר יום, ד"פרוס" לשון מוצהה הוא, ושלשים יום קודם החג שואלין ודורשין. הכי גרסין: אם כן – לפי משמעת משנה זו נאמר דשלשה זמנים אלו קבע לתרום, משקלי הקרובים לירושלם – בפסה, ורחוקים קצת – בעצרה, ורחוקים ביותר – בהג. נמצא שדי אף לבני ככל דבבכרת אדר שעדיין יש פגא שיביאו

שקליהן

בשלשה פקדים בשנה תורמין את הלשכה, בפרום הפסה, בפרום העצרת, בפרום החג. אמר לה: נימא, אילין דקריבין - בפרום הפסה, אילין דרחוקין - בפרום העצרת, ואילין דרחוקין מנהון - בפרום החג. אמר

הלכה א משנה באחד באדר משמיעין על השקלים – בית דין שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהם. ולמה באחד באדר – מפרש בגמרא. ועל הכלאים – מכריזין שיעטשו חורע האחד עד שלא ישר בו רובע קב לסאת. בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכפרים – המוקפים חומה מימות יהושע בן נון. אידי דבעי למונח דבמונח עשר באדר שלחנות יושבם במדינה, חני נמי כל מה שהיו עושין בו ביום. ולהכי לא הני שבארבעה עשר קורין את המגילה בשאר עיירות, דלא חש למיתני מה שנעשה בכל החודש. ומתקנין את הדרבים ואת הרחובות – והשווקים שנתקלקלו בימות הגשמים בשביל עולי רגלים. אי נמי: בשביל הרחובות בשנה, כדכתיב "תבין לך הדרך". ואת מקוות המים – אם תרבה בהם טיט, מנקין אותן, ואם נחסר קויעין, ממשיכין לחן מים וממלאין אותן. כל צרכי רבים – מפרש בגמרא. ומצינין את הקברות – שלא יאחילו עליהם הכותנים ועשי טהרות. והצינן הוא שממחוץ סיד ושופכן אותו סביב הקבר. ובימות הגשמים היה חסיד נמוח וצריך לחזור ולצינין. נמרא בעונתן – במונח קודם ראש חודש ניסן, כדי שיבולין לתרום תרומת הלשכה שממנה לוקחין קרבנות לצרכי השנה תבא מניסן ואילך. ולכן משמיעין באדר חודש ניסן. בתחלתה – כמו שהיתה תרומה ראשונה בשעה שהוהם המשכן שהיתה בראש חודש ניסן, כן לדורות נמי מראש חודש ניסן מתחילין לתרום מן החודש. נאמר כאן חדשי – זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה. ונאמר להלן חדשי – "ראשון הוא לכל חדשי השנה". שבק רבי כבי וכו' – תנינן רבי יצחק רישא דברייתא ואמר הסיפא לחד. דל כן – ולא נכון לעשות כן, שקיצר ממנוק שהיה לו לאתריה. דמסיפא לא שמענין דמאורייתא צריך להביא מן החודש. תלמוד לומר "בחדשו לחדשי" – דהוה מצי למכתב "זאת עולת החדש". בחדש אחד כו' – והכי פירושו: זאת עולת החדש בחדשו – שיהיה ויביא מתרומה חדשה לכל חדשי השנה. יכול באיזה חדש שירצה – יתרום לכל חדשי השנה. ויתנו קול ביהודה ובירושלם – להביא לה: משאת משה עבד ה', ודיינו השקלים, שמע מינה שמכריזין על השקלים, תמן תנינן – מגילה פרק קמא. אף שימוע שקלים וכלאים איכא – בין אדר ראשון לשני, שאין משמיעין אלא בשני. רבי חלב וכו' – עי' שם קרייתיה לא גרסין. וזאת – שפיר קאמרת, דשימוע שקלים וכלאים אינו אלא בשני. עד כדון וכו' – עדיין יש בשנה קודם ראש חודש ניסן ששים יום, ולמה יקדמו כל כך. עד כדון אינו דקיון – עדיין הצמחין עקנים ואינם ניכרין לידע אם הם כלאים. מעתה – דעיקר טעם דבאדר כדי שיביאו בעונתן דוקא, אם כן למה משמיעין על שקלים באדר, הא אי אפשר לחן להביאן קודם ראש חודש ניסן. ויש גרסין "מראשו של חורף", והכי פירושו: לפי דרכין צריכין בני ככל להשמיע מראשו של חורף, כדי שיביאו לירושלם בראש חודש ניסן. והא תנינן – לקמן פרק שליש. בפרום הפסה – היינו חמשה עשר יום, ד"פרוס" לשון מוצהה הוא, ושלשים יום קודם החג שואלין ודורשין. הכי גרסין: אם כן – לפי משמעת משנה זו נאמר דשלשה זמנים אלו קבע לתרום, משקלי הקרובים לירושלם – בפסה, ורחוקים קצת – בעצרה, ורחוקים ביותר – בהג. נמצא שדי אף לבני ככל דבבכרת אדר שעדיין יש פגא שיביאו

לא

קל

שקלים פרק ראשון – באחד באדר דף ב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קרבן העדה

שקליהו קודם החג. כולה באחת היא באה – לצורך כל השלשה תרומות היו תורמין בראש חודש ניסן, ושאף אלה היו בה ממקומות הרחוקים – לית לן בה, שתורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות. כדי לעשות פומבי לרב – לפרסם ולהודיע כי בהג הפסח חובה להביא תרומה ממקום הקרוב לירושלם, והרחוק במקצת בעצרה, והרחוק ביותר בהג. אבל לתוך הקופות לא בא משקלי הרחוקים. הן נקרא ולא נבעת – איך אפשר לקרות ספקים אלו בלא בעיתה ורעדה. לשובה – נלדבת משכן לא הביאו כולם, אלא כל גדיב לב הביאו. לרעה – במעשה עגל כתיב "ויתפרקו כל העם", לטובה – במתן תורה כתיב "ורצא משה את העם", ולא יצאו מעצמן, לרעה. בשילוח מרגלים "ותקרבון אליו" – מעצמן, או ישיר משה – ועל ידי התעוררות משה השירו גם בני ישראל. לרעה – בביאת מרגלים "ותשא כל העדה את קולם" – מעצמן, אכן השכימו השתחו – כלומר, גם הביאו צפניה והכיתין כיוצא בהם

השתתה עשו בהשכמה, והטוב לא עשו בהשכמה. שגבי עגל כתיב "וישכימו ממחרת", וגבי גרבה המשכן כתיב "ודם הביאו אליו עוד גרבה בבקר בבקר", ולא בהשכמה ממש, אופיא – דעתם ומונהם של אומה זו. ונתבעין לעגל – כשתבעו מהם חזק לעגל נתנו, וכשתבעו למשכן נתנו. היא מתניא – פליגא על רב בא דלכך נתנו למשכן כדי לכפר על מעשה עגל. בפרשה זאת – היא פרשת "יקחו לי תרומה", מה שירצו יעשו – לרצוני המשכן יהיה לאהא צורך שיהיה וגם כמה שירצו רוצים היו וכולם ליתן, מה שירצו יעשו – לאהא קרבן שהיו צריכין, וכן מבקרי מומין היו לוקחין שכרן מתרומת השכבה, ובמה שהיו רוצים היו יכולים ליתן, ובבלד שיהא יד כולם שוה. תרומת ארנים – היא פרשת "כי תשא", דכל יוצאין בארבעה עשר – אפילו ברכים שהוא עיקר זמן קריאתה, והא דהנן ברכים קורין בחמשה עשר – היינו אמר רצו, מה שאין כן עיירות אסורים לקרות בחמשה עשר, דכתיב "ולא יעבדו", לא בא אלא ללמוד כו' – כלומר, ולא תחשיך לך אם כן "ודכל יוצאין ביד, ממוניהם" למה לי, דבבבלי ריש מגילה אמרין "במנהיגה" בא ללמד שזמנו של זה לא כזמנו של זה, וקאמר הש"ס דלכך חלבו בא ללמד שיכול לקרות באחד ממוניהם באדר ראשון או בשני ובמגילה פרק קמא הריסא: "לא בא אלא ללמוד שזמנא נהוגתא בשני", ואיכא לפרושי דכתיב קאמר: "במנהיגה" אתי ללמד שלא יקראו אלא בזמנא דהיינו באדר שני. וזו דאי דלרבי חלבו קשיא מתניתין דתני בחמשה עשר קורין את המגילה בברכים, דמשמע מינה דהויאב הוא שיקראו דוקא בחמשה עשר. אימני, הכי קשיא ליה: דמתניתין משמע שאין קורין אלא באדר שני תרומה דאית, וזו יתיבין – ודחה קשיא לזו מתניתין וזו חלבו. רבי חסין: לא מסתבר אלא לשעבר אבל לתבא לא – ודכי פירושה: הא דרב חלבו אינו אלא לשעבר, אם קרא בברכים בארבעה עשר שיצא, אבל לתחלה צריך לקרוא בחמשה עשר, ומתניתין ופרקי איירי בלבתחלה עשרה. ופרקי דתני מוקם שנהו לקרות שני ימים – והיינו במקום שמשפוסקים אם הוא כרך או כפר, ואי סלקא דעתך שזהב יצא בארבעה עשר, למח קורין שני ימים: אמר ליה אבא סורב כן – שאינו יוצא בארבעה עשר. ויציא – בתמימה וכו' שפיר קפרי, דקאמר שחא הוא סורב כן. לישנא אחראי: "יציאת" – ושפיר קאמר רבי חלבו, ולא קשיא מרך ביראתה. אשנא אין שומעין לו – וכי מוחין בידו. אם אומר את כן – שקיר שהיא ספק כרך אם קראו בארבעה עשר שאסורין בחמשה עשר – עקרת

ומן הברכים בידך, ולא ידעו שהוא ספק, ובטלת תקנת בזמנים שאמרו שהברכים יקראו בחמשה עשר לחלוק כבוד לארץ ישראל. וביין שאין מוחין בידך לא קשיא לרבי חלבו. דלכך קורין שני ימים, אם פי שיצאו בקריאת ארבעה עשר, כיון דלא אפשר. מצות – ונהוגתא באדר שני כגון סדר פרישות ומקרא מגילה ומתנות לאבינוים. שחן שחן בזה וכו' – שבארבעה עשר ובחמשה עשר שבראשון נמי אסור בספק ובתענית. לא אמר אלא דנהיג – אבל אין מוחין כן, כותבין קראו דראשון ואדר השני – כלומר, ולא אמרין דאדר ראשון שבט' מקרי. אלא שניתן לו אדר, וכותבין בשטרות "אדר" – אלא שבאדר שני כותבין "אדר תניין", וזהו אומר: כותבין תיין שהדיא

אמר לו: כולה באחת היא באה. ולמה אמרו בשלשה פרקים – כדי לעשות פומבי לרבה. רבי יהודה בר פיי בשם רבי: הן נקרא ולא נבעת? לטובה – "כל גדיב לב", לרעה – "ויתפרקו כל העם" וגומר. לטובה – "ויצא משה את העם". לרעה – "ותקרבון אליו בלככם". לטובה – "ואו ישיר משה ובני ישראל". לרעה – "ותשא את קולם". וגו'. אמר רבי חייא בר אבא: "אכן השכימו השתחוה", וכל השתתה שהיו עושין – בהשכמה היו עושין אותה. אמר רבי אבא בר אהא: אין את יכול לעמוד על אופיא של אומה זו; נתבעין לעגל ונתנין, נתבעין למשכן ונתנין. תנא רבי יוסי בר חנינא דהא מתניא: "ועשית כפורת זהב כהור" – ובא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל. רבי חני בשם רבי שמואל בר נחמן: שלש תרומות נאמרו בפרישה זאת: תרומת ארנים, תרומת שקלים, ותרומת המשכן. "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" וגו' – זו תרומת ארנים. "מאת כל איש אשר ירבהו לבו תקחו את תרומתי" – זו תרומת שקלים. "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" – זו תרומת המשכן. תרומת המשכן – למשכן, מה שירצו יעשו. תרומת שקלים – לקרבן, מה שירצו יעשו, כדי שיהא יד כולם שוה. תרומת ארנים – לארנים, "העשיר לא ירבה והרל לא ימעיט". אמר רבי אבון: אף בפרישה הזאת נאמר בה שלש תרומות: "מחצית השקל תרומה לה'", "יתן תרומה ה'" "לתת את תרומה ה'". "בטו" בו קורין את המגילה בברכים". לא כן אמר רבי חלבו, רב הניא רב בשם רבי חייא רבה: הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה! לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנהוגות באדר שני אינן נהוגות באדר ראשון. רבי יוסה ורבי אהא הוון תביין, אמר רבי יוסה לרבי אהא: לא מסתברא אלא לשעבר, אבל לבא לא. והא תני: מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים! אמר ליה: אף אגא סבר כן. אמר רבי מנא: ויאות, אילו משקרייא בארבעה עשר חזר וקרייא בחמישה עשר, שמיא אין שומעין לז? אם את אומר כן – נמצאת עוקר זמן ברכים בידך. תני, רבן שמעון בן גמליאל אומר: מצוות הנהוגות באדר שני אינן נהוגות בראשון, חזן מהספר ותענית שהן שווין הן ובהן. רבי פא רבי ירמיה בשם רב רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. רב הניא רבה דצפורין אמר: הנהיג רבי חנינא בציפורין פהרא דרבן שמעון בן גמליאל. לא אמר אלא הנהיג, (אבל) הא להלכה – לא, אבל לענין שטרות פותבין אדר ראשון, ואדר שני סתם. רבי יוסי אומר: אדר ראשון סתם

לא היו תורמין בפעם אחת. משום שהרחוקים עיין לא הביאו שקליהם. וסבירא ליה אין תורמין על העתיד לגבות, ונמצא שהרחוקים לא ידעו חלק בתמידי צבור כל השנה. לכך היו תורמין בשלשה פרקים הללו: בפרסם הפסח – משום הללו דקורבין, ובפרסם החג – מפני הרחוקים מאד, כמו בני בבל שלא הספיקו להביא שקליהן עד קרוב לחג משעה שהחזירו. וקשיא לרבי שקליהן דחזין וגם בני בבל איתם מבקריין אלא באחד באדר. דאי אמרת מבקריין מראש של חורף – אם כן היו יכולים גם הם להביא באחד בניסן ולמה היה להם לתרום בשלשה פרקים בשנה? כולה באחת כו' – כלומר, כל השקלים היו צריכים להביא מכל המקומות בפעם אחת, והיינו באחד בניסן. כבדי שיהיו כלולים כולם בלשכה. דכין וסבירא ליה אין תורמין על העתיד לגבות, ואם הרחוקים לא היו מביאים באחד בניסן – נמצא שהיו חלק מהם תורמין צבור על סמך חלק, והקורבים לא ידעו להם חלק מיתות החג ואילו, וזה לא מסתבר כלל. אלא דאי כל השקלים נאספו בפעם אחת, ושפיר אוקים רבי חזקיה דבני בבל היו צריכים להשמיע מראש כל השקלים כדי שיהיה שיהיה כלל להביא על אחד בניסן. כדי לעשות פומבי – כדי לעשות פרסום לדבר ודאי: אין החיוב לתרום בשלשה זמנים הללו, אלא בניסן הוא תורמין על כל חודש השנה. ורבנן הוא דחילקו לשלשה זמנים, משום דשילש חלקי הללו הן זמן קהלה לכל ישראל לעלות לרגל, לכך היו תורמין בזמנים הללו, למען ידעו כולם שיש לכל אחד מיראל חלק בכל הקרבנות צבור שמקריבים בכל יום ויום. בישראל לקמן סבבל תרומה היו תורמין על לשם כל דבר, וסמכוהו אבא, כמו ששנינו לקמן פרק שני מבואן שלשל פרקים שלשל קופות שלשל הפרשות. ודכי בפעם אחת אלא דחילקו בארבעה פרשות משום פומבי לדבר, כמו ששנינו בדשילשמי פרק ראשון דיומא. וכן אמר רבי שם: והלא כון המדשן את המבחן הפנימי היה יכול לדשן את המנוחה. אלא לעשות פומבי לדבר היו מצידין שני כהנים. ובשלהי פרק ראשון שם: ולמה לא קרב באחד עשר – אלא כדי שיהיה פומבי לדבר. הן נקרא ולא נבעת – בתמימה. כלומר, איך נקרא את המקראות הללו ואלא יאחזון בעתה וחדרה. שמהם אנו למדים כמה גדול כחו של חיר הער. תשובה – אם היו ישראל צריכים לקבן גרבות לדבר טוב טוב – כל גדיב לב – שלא נתנו אלא גדיב לב. לרעה ויתפרקו כל העם – אף שאינם גדיב לב. ויצא משה – שהיה צריך להוציאן, או ישיר כו' – היה צריך לעוררם תחילה בשריתו. אכן השכימו – מה שאין כן במצוה. ויציא אתרומת וריחין מקדשין למצות, מדכתיב "וישכם אברם בבוקר". אופיא – ניומסה, יבוא זהב – רבי חייא פליג ארביי בא, דאמר מה שהיו נותנים למשכן מנימוסם ומונהם היה ליתן לכל אשר שאלום לרע ולטוב. אלא מדעת עשו כן, כדי שיבוא זהב של כפורת ויכפר על מעשה עגל. וכן כל מה שנתנו לצורך המשכן, בפרשה הזאת – של ייקחו לי תרומה. תקחו את תרומתי" זו תרומת שקלים – מדכתיב בכל התרומות "תרומה" סתם, ובדך כתיב "תרומתי", כלומר, תרומה שלל, מדייק דקאי אתרומת שקלים, שהיו לוקחין ממנו קרבנות לגבות. וזאת

התרומה אשר וגו' זהב וכסף וגו' תבלת וגו' – ומדכתיב תרתי לתרומת שקלים ומשכן אתיין. על כרחך דך "ויקחו לי תרומה" אתיא לתרומת ארנים. מה שירצו יעשו – וזהב, ואם תכלת – וכתל. ואף המביאים זהב, כל אחד מה שהיה רוצה להביא מן הזהב היה מביא, ולא היה יד כולם שוה. וכן בכל המנינים האמורים שם בפרשה. תרומת שקלים לקרבן מה שירצו יעשו – כדתנן לקמן פרק שני דהיינו שולקין דרבננים וסלעים וטבעים כו' אף על פי כן יד כולם שוה. וזהו דקאמר נמי הכא: אבל יד כולם שוה. העשיר לא ירבה ממחצית השקל תרומת ארנים – וזהו דיוקא דקרא "לא ירבה" ממחצית השקל ממש, דבשקלים לקרבן היה מצוה לדורות מיתות משה ואילן. בכתובי (דברי הימים ב כד) "מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלם את משאת משה עבד ה' לאהל העדות", ולא היו המטבעות באותן שהיו בימי משה, וכשהיו המטבעות שלהן דרכות – היו מוספין יותר על מחצית השקל דקרא. ולכן אמר גבי שקלים מה שירצו יעשו. אבל תרומת ארנים לא היה אלא בימי משה, ולא היה מטבע אחת אלא השקל, לא שייך למינסק מה שירצו יעשו, כיא, דהא בהדיא כתיב "לא ירבה גו' ממחצית השקל". וכן נאמר "וכסף פקדיו העדה מאת כתר וגו' בעלגלגל מחצית השקל בשקל הקדש לכל העובר על הפקדיו" וזהו מלת כתר הבקש לעקת" וגו'. וכן עולה לפי חשבון מספר בני ישראל שש מאות אלף מאת כתר לארנים בפריש רשי' בחומש. ולכן אף קראו ד"עשיר לא ירבה" וגו' כתיב כי שתי תרומות, דהיינו תרומת שקלים ותרומת ארנים, ונדרש לפני ולוארתי: דברתייהו היה יד כולם שוה. אך מחצית דאורייתא בלא ריבוי ומועט לא נתקיים במשמעותו אלא גבי ארנים. וגירסת הספר "מה שירצו יעשו" הוא שישבו, דהעשירה לא היה כפי רצונם, רק ההבאה בשתי תרומות הנזכרות לעיל. אף בפרשה זו – משום שהוכיח קרא ד"העשיר לא ירבה" האומר ב"כי תשא", קאמר דאף בפרשת "כי תשא" נאמרו שלש הראשון

שקלים דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו זהדר" (ליום ראשון) קלא

וְנִתְּנִין, וְסוּבֵר רַבִּי אַבָּא שְׁמַנְהָ יִשְׂרָאֵל לִיתָן לְכָל אִשְׁרֵי יִבְקִשׁוּ
מֵהֶם בֵּין לְטוֹב וּבֵין לְרַע.
רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא חוֹלֵק: תָּנָא רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא הָדָא מִתְּנִיתָא –
שָׁנָה רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא בְּרִייתָא הַסּוֹבֵרֶת שֶׁהִנְתִּינָה לְמִשְׁכָּן הִיחָה
לְטוֹבָה, וְדָלָא כְּרַבִּי אַבָּא. שְׁדוּרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא. נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כה ז)
'וַעֲשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר', קָרָא הַכְּתוּב לְכִסּוֹי הָאָרוֹן כַּפּוֹרֶת לְשׁוֹן
כַּפּוֹרָה, לֹמֵר, שֶׁיָּבֵא זָהָב שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנוּ לְצוּרֵךְ הַכַּפּוֹרֶת וְכָל
צָרֵכֵי הַמִּשְׁכָּן, וַיִּכְפֹּר עַל זָהָב שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנוּ לְחֹטָא הָעֵגֶל. נִמְצָא
שֶׁנִּתְּנָתָם הִיחָה כִּיּוֹן שֶׁחֲזָרוּ בְּתוֹשָׁבָה וּבָאוּ לְכַפֵּר עַל נִתְּנֵיתָם
הַקּוֹדֶמֶת שֶׁהִיחָה לְרַעָה.
הַגִּמְרָא דִּנְהָ בַעֲנִין שְׁלוֹשֶׁת הַתְּרוּמוֹת שֶׁנִּצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לְתָרוּם: רַבִּי
חֲנִי אִמֵּר בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן, שֶׁלֹּשׁ תְּרוּמוֹת נֶאֱמָרוּ בְּפָרָשָׁה
זֹאת – שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים הֻזְכְּרָה תִּבְיָת 'תְּרוּמוֹה' בְּפֶרֶשֶׁת 'וַיִּקְחוּ לִי
תְרוּמוֹה', לִרְמוֹעַ עַל שְׁלוֹשׁ תְּרוּמוֹת שֶׁנִּצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לְתָרוּם, וְאִלּוּ
הֵן, תְּרוּמוֹת אֲדָנִים – שֶׁנִּצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לְתָרוּם מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְצוּרֵךְ
עֲשִׂיתָ הָאֲדָנִים, וּכְדֹכָתִיב (שְׁמוֹת לח כו-כז) 'בְּקַעַל לִגְלָגֶלֶת מִחֲצִית
הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וְנִמְעָלָה וְגו'. לְצַקֵּת אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְזֹאת אֲדָנֵי הַפְּרִכָּת, וְתְרוּמוֹת
שְׁקָלִים – מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁנִּצְטָווּ לִיתָן לְצוּרֵךְ קֶרֶבֶנּוֹת הַצִּיּוֹר
שֶׁבֶּל הַשָּׁנָה, וְתְרוּמוֹת הַמִּשְׁכָּן – שֶׁנִּתְּנוּ יִשְׂרָאֵל כְּנֹדֶבֶת לְבָם לְכָל
צָרֵכֵי הַמִּשְׁכָּן, זָהָב כֶּסֶף וְנֹחוֹשֶׁת וְכִיּוֹצֵא בֹזֵה. וּמִפְּרָשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל
פַּעַם שֶׁהֻזְכְּרָה 'תְּרוּמוֹה' בְּפֶרֶשָׁה לְאִיּוֹ תְרוּמוֹה הַכּוּוֹנָה, 'וַיָּבֵר אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמוֹה' וְגו' (שְׁמוֹת כה ג), זֹאת תְּרוּמוֹת אֲדָנִים,
שֶׁכֵּן לְשׁוֹן הַפִּסְקוֹ 'וַיִּקְחוּ לִי' מוֹכִיחַ שֶׁמְדוּבָר בְּתְרוּמוֹה כַּעֲנִין תְּרוּמוֹת
הַשֶּׁקֶלִים שֶׁהִיחָה לְצוּרֵךְ גְּבוּהָ מִמֶּשׁ, וְהִינֵינוּ תְרוּמוֹת הָאֲדָנִים
שֶׁשׁוּהָ לְתְרוּמוֹת שֶׁקֶלִים שֶׁשִּׁתִּיחַן נִצְטָווּ בְּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל. מֵאֵת
כָּל אִשֵּׁשׁ וַיִּדְּבֵנוּ לְבָו תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמוֹתֵי' (שם), זֹאת תְּרוּמוֹת
שְׁקָלִים, שֶׁמִּכָּן שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹלֶם לְשׁוֹן 'תְּרוּמוֹה' וּכְאֵן נֶאֱמַר
'תְּרוּמוֹתֵי' מִשְׁמַע שֶׁהַכּוּוֹנָה לְתְרוּמוֹה שֶׁהִיא לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא
מִמֶּשׁ, וְהִינֵינוּ תְרוּמוֹת הַשֶּׁקֶלִים שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאִים הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהֵם
לְגְבוּהָ. 'וְזֹאת הַתְּרוּמוֹה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם' (שם כה ג), זֹאת תְּרוּמוֹת
הַמִּשְׁכָּן, שֶׁכֵּן בְּסוֹף הַפִּסְקוֹ נִמְנָו כָּל צָרֵכֵי הַמִּשְׁכָּן, 'זָהָב כֶּסֶף
וְנֹחוֹשֶׁת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי' וְגו', הִרִי שֶׁפִּסְקוֹ זֶה מְדַבֵּר
בְּתְרוּמוֹת הַמִּשְׁכָּן.
הַגִּמְרָא מְבַאֵר שֶׁנִּתְּנָה הַזֹּכוֹת בִּיד הַגּוֹבְרִים לַעֲשׂוֹת עִם הַתְּרוּמוֹת
כְּרִצּוֹנָם. אֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: תְּרוּמוֹת הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּעְרְדָה לְצָרֵכֵי הַמִּשְׁכָּן
וּכְכּוֹן הַזֹּהֵב הַנֶּתֶרֶם, הִרִי יֵשׁ מִהַזֹּהֵב שְׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ אֶת הָאָרוֹן
שֶׁקְדוּשְׁתוֹ גְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר, וְיֵשׁ מִהַזֹּהֵב שְׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ אֶת הַשׁוּלְחָן
שֶׁאֵין לוֹ קְדוּשָׁה כָּל כָּךְ, וְכִדִּי שֶׁלְכָל יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה חֶלֶק בְּכָל דָּבָר
וְדָבָר, הִדִּין הוּא שֶׁכָּל הַזֹּהֵב מוֹקֵנָה לְגוֹבְרִים עַל דַּעַת שֶׁמָּה שֶׁיִּצְרִינוּ
יַעֲשׂוּ בִּזְהָב, וּמַעֲתָה שֶׁכָּל הַזֹּהֵב הַנֶּתֶרֶם הוּא שֶׁל הַגּוֹבְרִים, מִזְכִּים
הַגּוֹבְרִים אֶת כָּל הַזֹּהֵב לְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָא שֶׁלְכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ חֶלֶק שׁוֹה הֵן בָּאָרוֹן וְהֵן בַּשׁוּלְחָן. וְהוּא הִדִּין בְּתְרוּמוֹת
שְׁקָלִים שֶׁבָּאָה לְצָרֵכֵי הַקֶּרֶן, הִרִי שׁוֹוִי קֶרֶן תְּמִיד שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ
נִיטָן, הוּא רַק כִּמְהָ שֶׁקֶלִים, וְנִמְצָא לְכֹאֲרֹה שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בַּרַק אֹתָם
אֲנָשִׁים שֶׁהִבִּיאוּ אֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁמֵּהֶם נִקְנָה קֶרֶן תְּמִיד זֶה,
וְלָכֵן תִּיקְנוּ שֶׁהַגּוֹבְרִים הֵם הַבְּעָלִים עַל תְּרוּמוֹת הַשֶּׁקֶלִים בְּאוֹפֵן שֶׁל
מָה שֶׁיִּצְרִינוּ יַעֲשׂוּ – שִׁיכּוּלִים הֵם לְהַחֲלִיט אִיּוֹה קֶרְבָּנוֹת הֵם יִקְנוּ,
וְכִיּוֹן שֶׁהֵם הַבְּעָלִים עַל הַשֶּׁקֶלִים מִזְכִּים הֵם אֶת כָּל הַתְּרוּמוֹת לְכָל
יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּרוּמוֹ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, בְּרִי שֶׁהָאֵל יֵד בּוֹלֵן שָׁוָה בְּכָל קֶרֶן
וְלְכֹלֶם יִהְיֶה בְּהֵם חֶלֶק. וְאִף בְּתְרוּמוֹת אֲדָנִים לְאֲדָנִים אֲנוּ אֹמְרִים
שֶׁהַגּוֹבְרִים מִה שִׁירָצוּ יַעֲשׂוּ, שֶׁכֵּן יִשְׁנֵם אֲדָנִים שֶׁל קֶרֶשִׁי קוֹדֶשׁ
הַקְדָּשִׁים שֶׁקְדוּשָׁתָם חֲמוּרָה, וְאֲדָנִים שֶׁל אוֹלָם וְהִיכָל שֶׁאֵין
קְדוּשָׁתָם חֲמוּרָה כָּל כָּךְ, וְלָכֵן תִּיקְנוּ שֶׁהַגּוֹבְרִים הֵם הַבְּעָלִים עַל
תְּרוּמוֹת הָאֲדָנִים וְהֵם מִקְנִים אֶת הַתְּרוּמוֹה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה
תָּהָא יֵד כּוֹלֵם שׁוֹה בְּכָל הָאֲדָנִים.
הַגִּמְרָא מְבַאֵר מִקּוֹר לָכֵךְ. מְבַאֵרֶת הַגִּמְרָא: דִּין זֶה נִלְמַד מִמָּה
שֶׁנֶּאֱמַר לַעֲנִין תְּרוּמוֹת הַשֶּׁקֶלִים לְקֶרְבָּנוֹת צִיּוֹר (שְׁמוֹת לו טו), 'וְהָעִשִּׂיר

הַגִּמְרָא מִיִּישֵׁבֶת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי חֻזְקִיָּה: אֲמַר לִיָּה – הַשִּׁיב רַבִּי מִנָּא
לְרַבִּי עוֹלָא לִיִּישֵׁב אֶת דְּבָרֵי רַבִּי חֻזְקִיָּה, שֶׁבִּאֲמַת בּוֹלָה בְּאֲחַת הִיא
בָּאָה – כָּל הַשֶּׁקֶלִים הַבִּיאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת עַד אֶחָד בְּנִיטָן,
וְאִפְּלוּ הַגְּרִים בְּבָבֶל וּבִמְדִינֹת הָרְחוֹקוֹת, וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁהִכְרִיזוּ
בְּתַזְלִילַת הַחוּרֹף כִּדִּי שִׁיפְקוּ הַכָּל לְהִבְיֵא שֶׁקֶלִיהֶם עַד אֶחָד בְּנִיטָן
שָׂאוּ הִיוּ תוֹרֵמִים תְּרוּמוֹה אֶחָת עַל הַכָּל בְּשֹׁלֹשׁ קוֹפּוֹת גְּדוּלוֹת,
וּמֵאוֹתָן הַקּוֹפּוֹת שֶׁנִּתְּרָמוּ בְּאֶחָד בְּנִיטָן הִיוּ חֲזוּרִים וְתוֹרֵמִים שְׁלוֹשׁ
פַּעֲמִים בְּשָׁנָה, וְלָמָּה אֲמָרוּ בְּשֹׁלֹשָׁה פְּרָקִים – וְמָה שֶׁחֲזָרוּ וְתְרָמוּ
שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בְּשָׁנָה אֵינוּ לְתוֹעֵלַת הָרְחוֹקִים וְהַמֵּאוֹחֲרִים, אִלָּא
מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵין הוּא שִׁירָאָה כֹּאִילוּ הוֹמָן הַשָּׁנִי הוּא בְּשִׁבִּיל
הָרְחוֹקִים וְהוֹמָן הַשָּׁלִישִׁי הוּא בְּשִׁבִּיל הָרְחוֹקִים מֵהֶם, וְעָשׂוּ כֵן בְּרִי
לְעֲשׂוֹת שׁוּמְכֵי לְרִבָּר – לְפֶרֶסֶם הַדְּבָר שֶׁגַּם הָרְחוֹקִים חִיבִים, וְאֵם
אֲכָן יֵשׁ בְּרִצּוֹנָם שִׁיקְחוּ מִשֶּׁקֶלִיהֶם לְקֶרְבָּנוֹת, עֲלִיָּהוּן לְהַקְדִּים
וְלְהִבְיֵא עַד אֶחָד בְּנִיטָן.
לְעִיל לְמַדְנוּ שֶׁהִיוּ צָרִיכִים לְהַכְרִיז וּלְעֲשׂוֹת 'פּוֹמְבִי', כִּדִּי שִׁיבִיאוּ
הֵעָם אֶת שֶׁקֶלִיהֶם. הַגִּמְרָא מְבַאֵר כִּמְהָ מִקּוֹמוֹת שֶׁהִיוּ צָרִיכִים
לְזוּר אֶת הָעָם: רַבִּי יְהוֹדָה בֶּר שִׁמִּי אִמֵּר בְּשֵׁם רַבִּי, הֵן נִקְרָא – אֵיךְ
לְכֹלִים אֲנוּ לְקִרְאוֹת אֶת הַפִּסְקוֹת דְּרַחֲלֵן, וְלֹא נִבְעָת – וְלֹא תֵאֵדוּ
אוֹתָנוּ בַּעֲתָה וְחֹרְדָה, שֶׁאֵת מַעֲשֵׂינוּ הַטּוֹבִים אֵין אֲנוּ עוֹשִׂים
בְּשִׁלְמִיּוֹת, וּמַעֲשֵׂינוּ הָרַעִים הֵם אִלָּה שֶׁנַּעֲשִׂים עַל יְדֵינוּ בְּשִׁלְמִיּוֹת,
וְכִמּוֹ שֶׁהוּא מִפְּרָשׁ וְהוֹלֵךְ. לְמִוְכָה – כִּשְׁאֹמֵר לְהֵם מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל
לְנִדָּב מִמִּמּוֹנָם כְּנֹדֶבֶת הַמִּשְׁכָּן, לֹא נַעֲנוּ כּוֹלֵם אִלָּא נִדְּבִי הַלֵּב
בְּלִבָּד הֵם אִלָּה שֶׁנִּתְּנוּ, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לה כב) 'וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים
עַל הָנָשִׁים כָּל נְדִיב לֵב', וְאִילוּ כִשְׁאֹמֵר לְהֵם אַהֲרֵן לְיִשְׂרָאֵל לְנִדָּב
מִמִּמּוֹנָם לְרַעָה – לַעֲשִׂיתָ הָעֵגֶל, נַעֲנוּ כּוֹלֵם וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב
א) 'וַיִּתְּפְּקוּ כָּל הָעָם וְגו' אֶת נִמְיֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאֲזִנֵּיהֶם וַיְבִיאוּ אֶל
אַהֲרֹן'.
כִּיּוֹצֵא בֹזֵה אֶתָּה מוֹצֵא, כִּשְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל צָרִיכִים לְהַתְּכֵךְ לְמִוְכָה –
לְקַבֵּל פְּנֵי הַשְׁכִּינָה בְּקַבְּלַת הַתּוֹרָה, הִיָּה צָרִיךְ מִשָּׁה לְזוֹרֵם
וְלַחֲצִיָּאָם, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט יז) 'וַיִּצְאָ מִשָּׁה אֶת הָעָם לְקִרְאָת
הָאֱלֹהִים מִן הַמִּתְּנָה', וְאִילוּ כִשְׁנִתְּכִבְצוּ לְרַעָה – בְּשִׁילּוֹחַ הַמִּרְגְּלִים,
בָּאוּ מַעֲצָמָם וְלֹא הִיוּ צָרִיכִים זִירוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים א כב)
'וַיִּתְּרָבוּ אֵלַי בְּלִבָּם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת
הָאָרֶץ'.
וְעוֹד אֶתָּה מוֹצֵא כִיּוֹצֵא בֹזֵה: כִּשְׁהוֹצְרָכוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁמִיעַ קוֹלָם
לְמִוְכָה – בְּשִׁירַת הֵים, הוֹצֵרְךְ מִשָּׁה לְהַתְּחִיל וּלְעוֹרֵרם לְשִׁיר, וְכִמּוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו א) 'אֲזַי יִשִּׁיר מִשָּׁה וְכִנֵּי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' –
וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֵר, וְאִילוּ כִשְׁבִּאוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁמִיעַ קוֹלָם לְרַעָה –
בְּבִיאַת הַמִּרְגְּלִים, עָשׂוּ זֹאת מַעֲצָמָם וּבִלָּא זִירוֹ וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(בְּמִדְבָּר ד י) 'וַיִּתְּשָׁא כָּל הָעָרָה וְגו' וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּכְבּוּ הָעָם בְּלִילָה
הַהוּא'.
אֲמַר רַבִּי חֲזִיָּא בֶר אֲבָא, גַּם הַנְּבִיא צַפְנִיָּה הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל
בְּכִיּוֹצֵא בֹזֵה שֶׁהֵם מִזְדָּרִים לְרַעָה וְלֹא לְטוֹבָה, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (צַפְנִיָּה
א ג) 'אֲנִיִּמְרֵתִי אֵף תִּירָאִי אוֹתִי תִקְדֵי מוֹסֵר וְגו' אֲכָן הַשְּׁכִימִי הַשְּׁחִיתִי
כָּל עֲלִילוֹתָם, שֶׁהַקְּבָ"ה סָבַר שִׁישְׁרָאֵל יִלְמְדוּ תוֹכַחַת מוֹסֵר
מַעֲנוּשִׁי הַגּוֹיִים, וְהֵם לֹא כֵן עָשׂוּ כִי עוֹד הַשְּׁכִימִי בּוֹרִיזוֹת
לְמַעַלְלֵיהֶם וְהִרְבּוּ לְהַשְׁחִית, וּמִבּוּאֵר שֶׁכָּל הַשְּׁחָתָה שֶׁהִיוּ עוֹשִׂין,
בְּהַשְּׁכָמָה הִיוּ מִזְדָּרִים וְעוֹשִׂין אוֹתָהָ, וְכֵן מִפּוֹרֶשׁ בַּחֲטָא הָעֵגֶל
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לו ב) 'וַיִּשְׁכְּמוּ מִמִּתְּחִיל וַיַּעֲלֵו עֹלָת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב
הָעָם לְאָכֹל וְשָׁתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק, וְאִילוּ לְטוֹבָה אֲצֵל נִדְּבַת הַמִּשְׁכָּן
נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לו א) 'וְהֵם הִבִּיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּפָקֵךְ בְּפָקֵךְ' וְלֹא
הִבִּיאוּ בְּהַשְׁכָּמָה.
הַגִּמְרָא מְבַאֵר מִחֲלוקֶת אֲמוּרָאִים הַדְּנָה הָאֵם נִתְּנָתָ יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁכָּן הִיחָה מִצַּד נְטִייתָם הַטּוֹבָה: אֲמַר רַבִּי אֲבָא בֶר אֲחָא, אֵין אֶת
יְכוֹל לְעַמֵּד עַל אוֹפִיָּא – עֵיקֶר דַּעַתָּה וּמִנְהַגָּם שֶׁל אֲפָה זֶה, שֶׁאֵין אֲנוּ
יֹדְעִים אִם נִימוּסָם נוֹטָה לְטוֹב אוֹ לְרַע, שֶׁהִרִי מִצַּד אֶחָד נוֹטִים הֵם
לְרַע כְּפִי שְׂרָאִינוּ שֶׁנִּתְּבָעִין הֵם מִמּוֹן לְצוּרֵךְ הָעֵגֶל וְנִתְּנִין, וּמִצַּד שֵׁנִי
נוֹטִים הֵם לְטוֹב כְּפִי שְׂרָאִינוּ שֶׁנִּתְּבָעִין הֵם מִמּוֹן לְצוּרֵךְ הַמִּשְׁכָּן

1 כותב חודש 'אדר' קתם בלי כל תוספת, וכשבא לכתוב בחודש
2 אדר שני שהוא החודש הנוסף צריך לציין שמדובר באדר שני,
3 ומנהגם היה לכנות חודש זה בשם 'תנין' – השני, וכך היו כותבים
4 בשטרות 'יום חמשה עשר לחודש תנין', והכוונה היא לחמשה
5 עשר בחודש אדר שני. וקיימא לן (עירובין מה) שכשנחלקו רבי מאיר
6 ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה.
7 שנינו במשנה: בחמשה עשר באדר היו 'מתקנין את התקנים ואת
8 התחבולות ואת מקוות המים ועושין כל צרכי הרבים'.
9 הגמרא מבארת מה הם 'צרכי הרבים': מביאה הגמרא את מה
10 שנינו בברייתא לענין היתר עשיית צרכי הרבים בחול המועד
11 המבואר בתחילת מסכת מועד קטן, אלו הן צרכי הרבים הנעשים
12 על ידי בית דין, דין ודין, דין ודין, דין ודין – מכריזים שכל מי שיש לו
13 תביעת ממון על חבירו יכול לבוא לבית דין אפילו בימים אלו,
14 ודין נפשות – ממיתים את מי שנתחייב מיתה ואין מענים את דינו
15 לדחות את גור הדין לזמן מאוחר, דין נפשות – מי שנתחייב מלקות
16 שופג את הארבעים בימים אלו, ופדין צרכין ותרמים ותרמיות –
17 סיו בודקים ומענינים בענינים אלו, לגבות את הערכין והחרמים
18 ממי שנתחייב בהן ולפדות את ההקדשות, ומשקין את הפסוקה –
19 היו בודקים ופוסקים דין הנשים אם צריכים להשקותם מי סוטה
20 ואם יוצאות בלא כתובה, ושורפין את הפרה האדומה כדי שיהיה
21 להם אפר פרה להטהר, ועורפין עגלה ערופה – אם נמצא חלל
22 סמוך לעיר ולא נודע מי הרגו מביאים זקי העיר עגלה ועורפים
23 אותה, ורופעין עבד עברי – שדינו לעבוד שש שנים ואם אינו רוצה
24 לצאת לחירות בשנה השביעית, רוצעים את אזנו ועובד עד שנת
25 היובל, ומסחרין את המצורע שנשטא, וטהרתו בכך שמביא
26 קרבנותיו ונותנים עליו מן הדם והשמן, ומפרקין את המנעל –
27 המנעל מעל גבי בורות המים, שבימות הגשמים שמצויים מי
28 גשמים בשפע היו נועלים את בורות המים ולא היו נותנים לשאוב
29 מהם כדי שיתמלאו, ומתחילת ימות החמה אין מחזירים אותן
30 המנעולים כדי שיהיו המים מוזמנים לשתיה לכל החפץ. ולמדנו
31 משם לעניינינו מהותם של 'צרכי הרבים' הנעשים בטו' באדר.
32 הגמרא מביאה משנה ממסכת מועד קטן, ומקשה עליה ממשנתנו.
33 מקשה הגמרא: תנין תנין – שנינו בפרק ראשון במסכת מועד קטן
34 לענין חול המועד, משקין – מותר להשקות בחול המועד בית
35 השקל – שדה שצריכה להשקותה תמיד ואין די לה במי גשמים,
36 והיו מציינין – מסמנים על ידי שפיכת סיד על הקברות את מקום
37 הטומאה. וקשה, לשם מה היו צריכים לחזור ולציין שוב את
38 הקברות בחול המועד של פסח, לא כבר ציינו מאד – הרי כבר
39 ציינו בחמשה עשר באדר. מתרצת הגמרא: ותיפתר – מה
40 שחזורים ומצינינים בחול המועד מדובר באופן שירד ששף של
41 גשמים וששפו – שירדו גשמים מרובים ושטפו את הסיד שציינו
42 באדר.
43 קושיא נוספת ממשנתנו על המשנה במועד קטן. מקשה הגמרא:
44 עוד שנינו שם, 'ויצאין בחול המועד אף על תכלאים', ולשם מה
45 היו צריכים לצאת שוב בחול המועד של פסח, וכי לא כבר יצאו
46 מאד להכריז על האיסור של הכלאים ולעוקרם. מתרצת הגמרא:
47 תיפתר – האופן שבו יוצאים בחול המועד על הכלאים הוא
48 כשהיתה השנה אפילה – מאוחרת, ואיחרו הזרעים לצמוח
49 ובחמשה עשר באדר עדיין אין התקנין נכרים לראות אם הם
50 כלאים, ולכן היו יוצאים בחול המועד של פסח.
51 הגמרא: מניין לציין – היכן מרומו בפסוקי התורה דין זה שעושים
52 סימנים על הקברות על ידי שפיכת סיד. ונחלקו האמוראים מי
53 אמר את הרמז דלהלן. רבי ברכיה אמר שרבי יעקב בר פת יעקב
54 אמר זאת בשם רבי חוניא דברת חורין, ואילו רבי יוסה אמר לה
55 – סבר שרמז זה אמרו רבי יעקב בר אבא בשם רבי חוניא דברת
56 חורין, ורבי תנא שבר שרמז זה אמרו רבי עובדא בר אבא – בנו דרבי
57 חוניא דברת חורין בשם רבי חוניא דברת חורין, שהרמז לדין זה
58 הוא מהפסוק שנאמר לגבי מצורע (ויקרא יג מה) 'והצורע אשר בו'

60 הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוץ ועל שפם יעטה וטמא
61 טמא יקרא, ודרשין מכפילות הלשון 'וטמא טמא', שעושים
62 סימנים על הטומאה, כדי שתהא הטומאה כביכול קוראה לך בפה
63 ואומרת לך פרוץ, שעל ידי הסימנים יבחינו העוברים ושבים
64 בטומאה ויפרשו ממנה ולא יטמאו.
65 מקור נוסף: רבי אילא אמר בשם רבי שמואל בר נחמן רמו אחר לדין
66 הציון, מהפסוק שנתנבא יחזקאל על הזמן העתיד לבוא במלחמת
67 גוג ומגוג, שיעשו ישראל סימנים על עצמות המיתים המושלכים
68 כדי שיפרשו מהם הלכתי דרכים ועושי טהרות, עד שיבואו אותם
69 האנשים הממונים על כך ויקחו את המיתים לקבורה, וכך כתוב
70 בפסוק (יחזקאל לט טו), 'ועברו העברים בארץ וראה עצם אדם וכן
71 אצלו ציון עד קברו אתו המקברים אל גיא המון גוג'. ומפרשת
72 הגמרא את דיני ציון הקברות הנלמד מפסוק זה, 'עצם, מיין –
73 מכאן אנו למדים שמצינין על העצמות של המת שהן מטמאות
74 אפילו שנתעבל בהשר, והוא שיש בעצמות רוב בנין המת או רוב
75 מנין עצמות המת, או שיש בעצמות שיעור של רובע הקב. אדם, מיין
76 מיין אנו למדים שמצינין על השדרה עם הצלעות, והגלגול – ואנו
77 על הגלגולות, שהם מטמאים אף על פי שאין בהם רובע הקב לפי
78 שצורת אדם ניכרת בהם.
79 'וכנה', משמעותו בנין שהוא קבוע, מיין אנו למדים שמצינין על
80 גבי אבן קבועה – שקובע את האבן על גבי הטומאה שלא תשטם
81 ותתגלגל משם, ועליה הוא סד בסיד ולא על הטומאה עצמה.
82 ודווקא אבן קבועה, כיון שאם אומר את שייצין בסיד על גבי אבן
83 תלושה, יש לחשוש שתתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה, ואף היא
84 תלכת וטמא במקום אחר – שתטעה את העוברים והשבים
85 שיחזיקו את אותו המקום שתתגלגל לשם במקום טומאה,
86 ונמצאנו מטמאים טהרות שיעברו על גבה שלא כדין.
87 'אצלו' – מדכתיב 'וכנה אצלו ציון' ולא כתיב 'וכנה עליו ציון', אנו
88 למדים שהציון צריך להיות למקום טהרה ולא על הטומאה
89 עצמה, שאם יעשה את הציון על מקום הטומאה ממש יש לחשוש
90 שהעוברים והשבים לא יבחינו בכך עד עומדם על הציון ממש
91 וכבר נטמאו הטהרות שבידיהם, ולפיכך מרחיק את הציון מן
92 הטומאה כדי שבבואו אל הציון כבר ירגיש מיד ולא יאהיל על
93 הטומאה. 'ציון', מיין אנו למדים לציין – החובה לציין את
94 הטומאה וכפי שלמדנו עד כה.
95 הגמרא מביאה ברייתא בענין הציון: שנינו בברייתא, המהלך
96 בדרך ומצא אבן אחת מציינת בסיד לסימן שיש שם טומאה, אף
97 על פי שאין מקימין בן – שאין ראוי להניח את הציון על מקום
98 הטומאה עצמה כפי שלמדנו לעיל, והיה ראוי לומר שהמאהיל
99 על האבן עצמה טהור שכן אין הטומאה תחתיה, מכל מקום
100 המאהיל עליה – על האבן המצוינת טמא, והטעם לכך הוא מפני
101 שאין אומר, שראוי לנו לחשוש שמא המציין לא עשה כדין ומת
102 מציינין והיה נתון תחתיה – והמת נמצא תחת לציין.
103 ממשכה הברייתא ואומרת: היו שפטים – כשנמצאו שתי אבנים
104 מצוינות בסיד ורווח ביניהם, אנו אומרים שמסתמא המצינינים כדין
105 עשו והמת נמצא ביניהם והאבנים במקום טהרה מכאן ומכאן,
106 ולכן המאהיל עליהן – על האבנים, טהור, שהרי הן במקום טהרה,
107 וביניהן טמא ששם נמצא המת. אך אם היה חורש ביניהם – אם
108 הרווח בין שתי האבנים המצוינות היה חרוש, אמרינן שבודאי מי
109 שחרש את המקום ידע שאין טומאה בין האבנים ולכן התייר
110 לעצמו לחרוש, ולפיכך היה הן – דין האבנים ביהדות – כדין אבן
111 יחידה שלמדנו לעיל שתחתיה טמא, ביניהן טהור, כיון שהחרישה
112 מעידה שאין כאן טומאה, וביניהן תיהן – תחת האבנים ממש, טמא.
113 ברייתא נוספת בענין זה: תני – שנינו בברייתא, אין מציינין על
114 הפסד – באופן שהטומאה היא כזית מצומצם של בשר בלא
115 עצמות, אין מציינים שיש במקום זה טומאה, שהרי כשמצינינים
116 מקום טומאה מחזיקים אותו בטומאתו לעולם, וכשיש רק כזית של
117 בשר יודעים אנו שמטבעו של בשר שהוא כלא והולך, ומיד
118 כשיתחיל להתעכל יהיה כאן פחות מכזית ואין כאן טומאה, ואם

קלד

שקלים. פרק ראשון – באחד באדר דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קרבן העדה

הרי הן של עניים – דספק לקט הן. הכי גרסין: דבית שמאי היא. ברם כבית הלל עניים מעשרין ואוכלין. אמר רבי יוסי: שמענו שהיה פטור מן המעשרות דרביי הכל משום קם – דהכי פירושו: מתניתין אתיא בבית שמאי דאמר הפקר לעניים הפקר, ולפיכך פטורין מן המעשר. אבל בבית הלל – אין לו דין לקט וחייבין במעשרות. רבי יוסי אומר: שמענו שאפילו בבית הלל אתיא מתניתין, דכיון דקסור רבנן והפקירו השבלים שנוגעות בארץ – הרי הוא כהפקר בית דין ופטור מן המעשרות.

הלכה ג משנה

שולחנות – שם לשלוחן
שלפני השלחני שמקבל
עליו. וכן קורין החזפני "שלחני" בכל המשנה. במדינה –
בירושלים. ויש מפרשים: בכל ערי ישראל חוץ
לירושלים. והיו מחליפין מחצית השקל לכל מי שצריך.
ישבו במקדש – לפי שהיה חזון מתקרב והיו יושבין
במקדש. כדי שיהיו לרחביא. וליש מפרשים במקדש –
היינו בירושלים. התחילו למשכן – ומוציאין העבט
מביתו של מי שלא הביא שקלו. לוי – לאפקי ממאן
דאמר כל דעבר על פקדייא. אבל לא נשים – ונתנו
איש בופר נפשו כתיב. ולא אשה. ולא עבדים – דילפין
לד'. "לד" מאשה. וקטנים – אפילו הביא שתי שערות
והוא פחות מכן עשרים. שוב אנו פוסק – אבוי למשקל
בשבילי. שאומרין לו: מאחר שנתת עליו השנה שערב
והמעטה עליו ואת המצה – הן עליו המד עד שיגדל.
ולא תפסוק. ואין ממשכנין את הכהנים – אף על פי
שהיו מן המחצית השקל. מפני דרכי שלום – מפרש
בגמרא. כל כהן ששוקל אינו חוטא – ואף על פי שאינו
חייב לשקול. ולסלק דעתך אמינא: אם שוקל נמצא קרבן
צבור קרב משל יחיד – קא שמענא דן דאינו חוטא. לפי
שהוא מוסר לציבור לגמרי. לעצמן – להצאתן. ולא
היא. דחייבין לשקול. אלא שעומר ושתי הלחם לוקחין
משקלי ישראל לבדן. **גמרא** הא לתובע תובעין – מן
הנשים ועבדים וקטנים. דרוקא אין ממשכנין אותן. והיא
דחומר – שחובעין מן הקטנים ודוקא כשהביא שתי
שערות. אף על גב שלא הגיע לכלל שניו. אבל אם לא
הביא שתי שערות – ולא הגיע לכלל שניו אפילו תובעין
לא. ולמשכן אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות –
ויגדל שינוע לכלל שניו. לישנא אחרינא. הכי גרסין:
ולמשכן אין ממשכנין עד שיהיה בן עשרים. ולפי זה נראה
הכל אף הסוגיא דלקמן (הלכה רביעית). כינו מתנתא –
כן צריך לפרש מתניתין דרדכי שלום היינו מפני הכבוד.
לאנצוי. ולי נראה מפני הכבוד – היינו שחייבים
לנהוג בהם כבוד דכתיב "וקדשתו". ואיסורא ליבא. דכיון
דחנאי בית דין הוא על העתיד לגבות – הם מחלו
להכניהם. שנים עשר שבטים יתנו – "וה' בגימטריא
שנים עשר. וחובעין והלויים ככלל. בן משיבין חכמים
לרבי יהודה – דחכמים סוברים דלרבן יוחנן בן זכאי
מוחר להביא משקלי הכהנים עומר ושתי הלחם. שלא
נאמר "וכל מנחת כהן" אלא במנחת כהן יחיד. אבל לא
במנחת שנים כולן בשותפות עם הצבור. חטאת יחיד מנח
וכ' – כמו דרמיוני שיחיד חלוק מצבור. שחטאת יחיד
מנח ואין חטאת צבור מנח. הכי נמי איכא חלק בין
מנחת יחיד למנחת צבור. וקשיא וכו' – הש"ס לא סיים
למילתיה דרבי טבי. ומקשי עליה. אי נמי. הא דקאמר
בסמוך "והוא מותיב לך" – שניתיא הוא. ובאלו קאמר
ש"ס "אלא". שאין חטאת וכו' – מתניתין היא בפרק שיש

הלכה ד משנה

הוא הלך לפתחי אלהים ומנח אתון.
קני וזין חבות – תורים ובני יונה. שובין חבות מביאין. ובכתיב איירי. אבל
בבכרים אין וזין חבות. כל שהוא נידר ונידב מקבלין מידן – דכתיב "איש
איש" לרבות נכרים, שנדרים נדרים ונדרות כישראל. וכן מפורש על ידי עזרא
בשרצו

כו' – למזבח. אף על גב דנידר ונידר לבדק הבית – אין מקבלין מידם. וכן מפורש על ידי

בשם רבי שמעון בן לקיש דבית שמאי היא, דאי קבית הלל –

עניים אוכלים ומעשרין. ואמר ליה רבי יוסי: שמענו שהיה פטור
ממעשר דרביי הכל, משום קנסא.

הלכה ג משנה בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין

במדינה. בעשרים וחמשה יושבו במקדש,
משוישבו במקדש התחילו למשכן. את מי ממשכנין? לוי
וישראלים וגרים ועבדים משחרתם, אבל לא נשים ועבדים
וקטנים. וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו – שוב אינו
פוסק. אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום. אומר רבי
יהודה, העיר בן בוכרי ביבנה: כל כהן ששוקל אינו חוטא. אמר
לו רבן יוחנן בן זכאי: לא כן, אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא.
אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן: "וכל מנחת כהן כליל
תהיה לא תאכל" הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו
(הם) היאך נאכלין? **גמרא** "אין ממשכנין את הקטנים". הא
לתובע – תובעין. והא דתימר – בשהביא שתי שערות. אבל
אם לא הביא שתי שערות – לא ברא. ולמשכן אין ממשכנין
(עד שביא שתי שערות) אף על פי שהביא כ' שערות. כינו
מתניתין: אין ממשכנין את הכהנים מפני דרך הכבוד. "אמר
רבי יהודה העיר" כו'. אמר רבי ברכיה: מטעמא דרבן יוחנן בן
זכאי, "זה יתנו" – שנים עשר שבטים יתנו. רבי טבי בשם רב
המנונא, בן משיבין חכמים לרבי יהודה: חטאת יחיד מנח, אין
חטאת צבור מנח. מנחת יחיד קריבה כליל, ואין מנחת הצבור
קריבה כליל. ומשאי: משיבין לארבע דבר שאינו מודה בו? דתנן:
שאיין חטאת צבור מנח, רבי יהודה אומר: תמות. והוא מותיב
לך, זו לא נדבת יחיד היא? ואינון מתיבין ליה: פיון שנומסרה
לצבור – פיון שהוא נדבת צבור. פתיב: "כל העובר על
הפקדוים", רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: כל דעבר בימא
יתן, וחרגא אמר: כל דעבר על פיקודיאי יתן. מאן דאמר כל
דעבר בימא יתן – מסייע לרבן יוחנן בן זכאי, מאן דאמר כל
דעבר על פיקודיאי יתן – מסייע לרבן בוכרי.

הלכה ד משנה אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים

וקטנים, אבל אם שקלו מקבלין מידן. הנכרי
והבית ששקלו – אין מקבלין מהן. ואין מקבלין מידם קני וזין וקני
ובות וקני וילדות, וחטאות ואשמות. זה הכלל: כל שנידר ונידב –
מקבלין מידן, כל שאינו נידר ונידב – אין מקבלין מידן. וכן מפורש
על ידי עזרא שצאמר "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו".
ואלו

ואלו

תקלין חזתין

שנוגעות בארץ הן של עניים. דבית שמאי היא – דאמר הפקר לעניים הפקר. ולפיכך יכול להוסיף ופטור
מן המעשר. אבל לבית הלל אין רשאי להוסיף וליתן הנוגעות בארץ לעניים בתורת לקט ולפטור מן
המעשר, ולכן עניים מעשרים ואוכלים. ואיכא דגרסי: עניים ועשירים אוכלים. כלומר, בתמיה. וכי גם
עשירים אוכלים זה? ולבית הלל בעינן עד שיופקר אף לעשירים. **כדברי הכל משום קנס** – דכיון
דקסדוהו רבנן והפקירו הנוגעות בארץ הרי הוא כהפקר
בית דין, ופטור ממעשרות. ושמע מניה דהפקר בית דין

פטור מן המעשר. **משנה** שולחנות – החלפנים. היו
יושבים במדינה – בירושלים. ויש מפרשים: בכל ערי
ישראל, להחליף מחצית השקל להמביאים מטבע
מדינתם. **ישבו במקדש** – לפי שהיה חזון מתקרב ישבו
במקדש, כדי שיהיו לרחביא. **התחילו למשכן** –
לשאנם מביאים. **לא נשים** – ד"איש כתיב – ולא
אשה. **ולא עבדים** – דרוקשו לאשה. **וקטנים** – אפילו
הביא שתי שערות אם הוא פחות מכן עשרים – שוב
אינו פוסק – אבוי למשקול על ידו. **הכהנים** – אף על
פי שהיו מן המחצית השקל. **פסני דרבי שלום** – מפרש
בגמרא. **גמרא** הא לתובע – תובעין – מן הקטנים.
לא ברא – אינו ברא. ודאף אין תובעין אותו. **ולמשכן**
אין ממשכנין עד שיהא בן עשרים – ושלש דילוקים
היו. קטן קטל הבאי שתי שערות – אין תובעין אותו.
הביא שתי שערות – תובעין אותו, שנעשה בזה בר
חיובא דרבנן. אבל אין ממשכנין. נעשה בן עשרים. דאז
נעשה בר חיובא דאורייתא, דכתיב "מבן עשרים שנה
למעלה" – אף ממשכנין אותו. **כינו מתנתא** – כמו
חני. **פסני דרך הכבוד** – דאי טעמא דאין ממשכנין
הכהנים מפני דרכי שלום – אם כן ישראלים נמי לא
למשכנו, דגבייהו מצינו בכל מקום שחוקין הכהנים מפני
דרכי שלום ואפילו לרביה. כדתנן לוח סוף פירק "דנזקין".
אבל מפני הכבוד, מצינו שחולקים להם כבוד לכהנים
יותר משישראלים, אי משום "וקדשתו" אי משום שנבחרת
הקרבנות עליהם. **משנה** אינו חוטא – ואף על פי
שאין מותר לשקול. ולסלק דעתך אמינא דאין חוטא –
נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, קא שמענא דן דאינו
חוטא. לפי שהוא מוסר לצבור לגמרי. **לעצמן** –
להצאתן. אי נמי: לדעתם ורצונם. דסבירא ליה דהוא
דרשה גמורה. ולא היא, וכדמפרש בגמרא. **האך**
נאכלים – דסבירא ליה שהיו קרבן יחיד, לפי שאינם
רוצים ליתן – אין מוסרין יפה. **גמרא** כן משיבין
הכהנים לרבי יהודה – דהכנים ססייא להו כרבין יוחנן
בן זכאי, והשיבו לרבי יהודה לסברתו דסבירא ליה שאינו
חוטא – אם כן למח קאמר דאינו חוטא. הרי כמו שחולק
צבור מיחיד בחטאת – הכי נמי חולקים במנחת. שמנחת
יחיד קריבה כליל. ואם כן חוטא נמי במנח שנאכלת.
וקשיא משיבין כו' – המקשה לא שביק לאסוקי מילתא
דרי טבי, ופריך. האין מוכריים דברדיהי לרבי יהודה
דהא איזו פליג אב חטאת. ומשוה צבור לרבי ולא חש
לחורגי. כיון דעל כל פנים מנחת יחיד קריבה כליל, אם
כן חוטא נמי היה. **הוא מותיב לך** – רבי יהודה משיב
לכמהים. וזו לא נדבת יחיד היא – כלומר, לא דמי האי
נדבה ושקלים לשאר נדבות יחיד. ודבולו נדבות יחיד
לא מסרי להו כלל לצבור, אבל חבא דמסרי לצבור –
נפקי להו מתורת נדבת יחיד, אלא כיון דלא מחייבו בזה
– לא מסרי להו לצבור יפה. לכך לא היו ממש כקרבן
צבור. לכך סבירא ליה לבתחילה לא ישקלו, אבל מבלי

מקום חטא נמי לא היה. כיון דמכל מקום מסרי לצבור. **כיון שנמסר** – דסבירא ליה דלא אולין בחר
רעונם אלא לדמסרו. ולכן סבירא ליה דכחן שאינו שוקל חוטא. דכיון שישקול וימסור לצבור – נעשה
קרבן צבור. ובטלה דעתם. **כל דעבר בימא** – וככהים ולויים נמי עברו בהם. והכי קאמר קרא: "כל העובר
– אשר עברו בהם סוף על הפקדוים. בין שנמנו לבדם ובין שנמנו עם ישראל – כולם יתנו תרומתו ה'. והא
דכתיב "ובספק פקודי העדה" וגר והוא מספר בני ישראל בלא לויים – ההיא בתרומת אדנים הוא דכתיב.
לכלילי עלמא אין לכתבים ולויים חלק בהם. אבל האי קרא בתרומת שקלים לקרבן איירי. **כל דעבר על**
פקודיאי – והיינו ישראלים לבדם הם שעברו על הפקדוים לפני משה. אבל כתיבם ולויים לא עברו לפני
משה. אלא הוא הלך לפתחי אלהים ומנח אותם. **משנה** מקבלין מידן – ובלבד שימסור לצבור
לגמרי. ולא ליתוי קרבן צבור קרב משל יחיד. **קני וזין כו'** – תורים ובני יונה. **נידר ונידב** – למזבח.
מקבלין מידן – דחנאי "איש איש" לרבות את הגברים שנדרים ונדרות כישראל. **וכל שאינו נידר**
עזרא כשרעו הכותים לסייעם ושלחו להם: "גבנה עמכם כי בכם נדרוש לאלהיכם", והשיבו

ל"א

שקלים דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלה

לו רבן יוחנן בן זבאי לכן בוכרי, לא כי – לא כדעתך שכהנים
פטורים ממחצית השקל, אלא הכהנים חייבים, ולכן כל ביהן שאינו
שוקל את מחצית השקל הרי הוא חוטא, אלא שהכהנים אינם
רגילים ליתן את המחצית השקל, כיון שהם דורשים את מקרא זה
דלהלן לעצמן – להנאתם ושלל כדן, שכך נאמר (ויקרא טו) 'וכל
מנחת ביהן כליל תהיה לא תאכל', והחידוש בפסוק הוא שבשונה
ממנחת ישראל שבה הקומץ והלבונה מוקטרים לגבוה והשיריים
נאכלים לכהנים, הרי שמנחת הכהן קריבה כולה לגבוה, ומזה
דרשו הכהנים לפטור עצמם ממחצית השקל שכן אם יביאו ויקנו
משקליהם את מנחות הציבור, אם כן הואיל ויזכר וישי' הלחם
ולחם הפנים שללנו [הם] – כיון שאף להכהנים חלק במנחות אלו,
נמצא שדין מנחת כהן להם ואינם נאכלות, ומעתה הלא שיריים
שלחם נאכלין, והואיל ואכן שירי מנחות אלו נאכלים, על כרחך
שאינן לכהנים חלק בזה, ומזה למדו הכהנים שאין עליהם חובה
ליתן מחצית השקל. אלא שאין דרשת הכהנים נכונה כיון שמה
שאמרה התורה במנחת כהן 'כליל תהיה' הוא דווקא כשהיא באה
בפני עצמה ולא כשהיא באה בשותפות עם הציבור.

גמרא

שנינו במשנה: 'אין ממשכנין את הקמנים'. הגמרא מבארת את גרי
החיוב במחצית השקל עד גיל עשרים. מדייקת הגמרא: שדווקא
אין ממשכנים אותם, אולם חייבים הם במחצית השקל, ולכן הא
לתבוע מהם את חיובם תובעין אותם. ומפרשת הגמרא: הלא
דתימר – זה שאמרנו שהקטנים חייבים ותובעים מהם את מחצית
השקל הוא דווקא כשהקטן הוא בן שלש עשרה שנה ומעלה,
וכשהביא שתי שקעות שהם סימני גדלות, ודינו כגדול לכל דיני
התורה, אלא שלענין חיוב מחצית השקל נקרא קטן שכן עיקר
החיוב מהתורה הוא מגיל עשרים ומעלה, וחיובו עתה הוא
מדרבנן ולכן אין ממשכנים אותו, אבל אם הקטן לא הביא עדיין
שתי שקעות, לא ברא – לא באופן זה נאמר בו החיוב של מחצית
השקל, ואפילו לתבוע אין תובעים אותו. ולמשכן אין ממשכנין את
החיוב במחצית השקל אף על פי שהביא שתי שקעות כיון שחיובו
כאמור הוא רק מדרבנן, עד שיהא בן עשרים שאז יהא חיובו מן
התורה וממשכנים אותו אם נתבע ולא הביא.
עוד שנינו במשנה, 'אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום'.
הגמרא מבארת מהו 'דרכי שלום'. מבארת הגמרא: כיני מתנינא
– כך צריך לפרש את דברי המשנה, אין ממשכנין את הכהנים מפני
דרכי הקבוצה, שכיון שעבודת הקרבנות עליהם וטווחים הם
בעבודות ציבור, חולקים להם כבוד וסומכים עליהם שיתנו את
חיובם אף בלי שימשכנו אותם, ואף אם אכן לא יתנו הרי שלב בית
דין מתנה עליהם לזכות להם מחצית השקל מתוך תרומת הלשכה
עצמה כשכר על עבודתם, וכפי שהיו נותנים שכר מהלשכה
לשאר עושי מלאכת הקודש.
עוד שנינו במשנה: 'אמר רבי יהודה תעיד בו' בן בוכרי ביבנה כל
כהן ששוקל אינו חוטא, אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל
כהן שאינו שוקל חוטא. הגמרא מבארת את טעמו של רבי יוחנן
בן זכאי: אמר רבי ברכיה, מעמא דרבי יוחנן בן זכאי המחייב את
הכהנים במחצית השקל, לפי שהוא דורש את הפסוק (שמות ל) 'זה
יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדוש', וזה
בגמטריא שנים עשר, ללמדנו כי שנים עשר שקלים יתנו ואף שבת
לוי בכלל.
מסיכום השיטות במשנה לענין חיוב הכהנים במחצית השקל
עולה כי לכן בוכרי וכן דעת רבי יהודה אינם חייבים אלא
שאם רצו יכולים לשקול, לרבי יוחנן בן זכאי וכן היא דעת תנא
קמא במשנתנו וחכמים בסוגיא דלהלן חייבים, והכהנים עצמם
סוברים שאסורים הם לשקול כדי שלא יהיה לקרבנות הציבור דין
קרבנות כהן.
הגמרא מביאה משא ומתן בין תנאים אלו: רבי מביא בשם רב
המנוא, אמר, בן משיבין – כך שואלים חכמים המחייבים את
הכהנים במחצית השקל לרבי יהודה שאינו מחייבם, כיצד יכול

בשם רבי שמעון בן לקיש, שדין זה שכל השבילים הנוגעות בארץ
דינם כלקט ופטורות ממעשרות, דבית שמאי היא – הוא דווקא
לדעת בית שמאי הסוברים (פאה פ"ה א') שהפקר לעניים ולא
לעשירים הרי הוא הפקר ופטור מן המעשר, ואף כאן שהופקר על
ידי בית דין רק לעניים הרי זה נחשב להפקר ופטור מן המעשר, דאי
בבית הלל הסוברים (שם) שהפקר לעניים ולא לעשירים אינו הפקר
לפטור מן המעשר, נמצא שהעניים אוכלים את השבילים הנוגעות
בארץ ומכל מקום מעשין אותם, שכן אין זה כדין הפקר בעלמא,
ואף אינו לקט מהתורה, וחיוב במעשרות.
ואמר ליה רבי יוסי לרבי אמי, דין זה שמענו שהוא פטור מפעשר
דכרי הכל – אפילו לבית הלל, וזאת משום שאכן ההפקר הוא לכל
העולם, אלא שמשום קנא על כך שרצה לגזור את העניים וכו'
רבנן בהפקרו והקנו את השבילים לעניים, ומכיון שביסודו ההפקר
הוא לכל העולם מובן מדוע הוא פטור ממעשר. הרי מבואר
במפורש מדברי המשנה שכח בית דין יפה בהפקרם אפילו לפטור
מן המעשר.

הלכה ג – משנה

לאחר ששינוי ששלוחי בית דין הכריזו באחד באחד על החיוב
ליתן מחצית השקל, עוברת המשנה לדון באופן הגבייה. ואמרת
המשנה: כהמשה עשר בו – בחודש אדר, שולחנות – חלפני
המטבעות היו יושבין במדינה – בכל מדינות וערי ישראל מלבד
ירושלים, והיו תובעים בנחת את מחצית השקל, וכל מי שנתן להם
קבלו ממנו אבל לא כפו ליתן, והיו החלפנים מכינים מטבעות של
מחצית השקל להחליף לאלה שמצוים בידם רק פרוטות או
מטבעות של מדינה אחרת.
בשירים וקמשה באדר, ישבו החלפנים במקדש – בעיר ירושלים
שהיא מקום המקדש, כדי להראות שהומן קרב וימהרו העם
להביא. משישבו במקדש – מיום עשרים וחמשה באדר שבו
התחילו לשבות בירושלים, התחילו גבאי בית דין למשכן – להכנס
אל הבתים של אלה שעדיין לא שילמו, וליקח מהם משכון עד
שיתנו חובתם.
לפי שאין הכל חייבים במחצית השקל מפרש התנא: את מי
ממשכנין אם לא נתן מחצית השקל. לזו, והחידוש בזה הוא
להוציא מהשיטה להלן הפוטרת את הלויים ממחצית השקל,
וישאלים, שהם בוודאי חייבים ליתן מחצית השקל בכל שנה,
וגרים, שנאמר (שמות כ) 'יגדלו לי תרומה מאת כל איש' ואפילו
גרים, ונכרים משיחיהם, שאף הם חייבים במחצית השקל כיון
שעבד משוחרר הרי הוא כישראל לכל דבר.
אבל לא ממשכנים את אלה שאין חיובן חיוב גמור, ואלו הם, נשים,
דכתיב (שמות יב) 'ונתנו איש כפר נפש' ודורשים איש ולא אשה,
ונכרים, שהוקשו לאשה, וקמנים שכבר הביאו שני שעירות אלא
שעדיין אינם בני עשרים שנה ומעלה, ונקראים 'קטנים' כיון
שמהתורה אינם חייבים במחצית השקל וכדכתיב (שמות ל) 'כל
העבר על הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומתו'.
וכל קמן שהתחיל אביו לשקול על ידו – שנתן אביו מחצית השקל
בעבורו אפילו פעם אחת, שוב אינו פוסק – תקנת חכמים היא
שכיון שהתחיל לחנוכו בכך שוב אינו נפטר מזה, ונותן עבורו עד
היותו בן עשרים ואז מתחייב הוא בעצמו.
המשנה מביאה מחלוקת בגדר חיוב הכהנים במחצית השקל: תנא
קמא במשנתנו סובר שהכהנים חייבים במחצית השקל, אלא
שהוא מוסיף שמכל מקום אין ממשכנין את הכהנים כשלא נתנו
את מחצית השקל, מפני דרכי שלום, אלא תובעים מהם עד שיתנו.
רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר שאין הכהנים חייבים
במחצית השקל, והיה מקום לומר שיהיה אסור לקבל מהם מחצית
השקל שמכיון שהם אינם חייבים נמצא שהקרבנות הקנויים
מכספם הרי הם כחולין בעורה, ועל זה אמר רבי יהודה, תעיד חכם
אחד ושמו בן בוכרי בעיר יבנה, כל ביהן ששוקל – שמביא שקלו
ללשכה, אינו חוטא – אין בזה איסור, כיון שאנו תולים שמסרו
לציבור יפה יפה והרי זה כשאר השקלים השייכים לציבור. אמר

השקל, קָעָה בָּפֶה – חלק אחד משנים עשר ממחצית השקל, דְּבָרִי
רַבִּי מֵאִיר, וְחֻכְמִים אֲמִירִים, חֲצִי קָעָה – חלק אחד מעשרים
וארבעה ממחצית השקל.

גמרא

הגמרא מקשה על המשנה מהמשנה הקודמת. שנינו במשנה: אָפֶה
עַל פִּי שְׁאֲמִירוֹ כּו' אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם
שקלו מקבלין מידן. משמע שדווקא אם נתנו הקטנים מעצמם
ומרצונם את מחצית השקל הוא שמקבלים מהם, הָא לְתוֹבָע
מהקטנים שיתנו אֵין תּוֹבָעֵין. ועל זה מקשה הגמרא שלכאורה
הדברים סותרים את דברי המשנה הקודמת (בהלכה א), שכן הָא –
במשנה הקודמת ששנינו בה שאין ממשכנים את הקטנים, וְאִילוּ
שדווקא אין ממשכנים אותם, אבל תּוֹבָעֵין אותם שיתנו, וְאִילוּ
הָא – במשנתנו ששנינו שדווקא אם שקלו מקבלים מידם, אָפֶה
אֲמִיר שֶׁאֵפִילוֹ אֵין תּוֹבָעֵין.

מתרצת הגמרא: כָּאֵן – במשנה הקודמת שמבואר בה שתובעים
את הקטנים, מדובר בְּשֶׁהֵבִיא הקטן שְׁתֵּי שְׁעֻרוֹת, ומכל מקום אין
ממשכנים אותו עד שיהיה בן עשרים, דְּכָאֵן – במשנתנו שמבואר
בה שאפילו אין תובעים את הקטנים, מדובר בְּשֶׁלֹּא הֵבִיא הקטן
שְׁתֵּי שְׁעֻרוֹת.

עוד שנינו במשנה: הַנֶּכְרִי וְהַבְּתִי כּו' ששקלו אין מקבלים מהן.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים לגבי כותי, ומבאר כדעת מי
שניה המשנה: אֲמִיר רַבִּי כָאֵן, תִּפְתָּר – תפרש את משנתנו שהיא
נאמרה, בְּכָאֵן דְּאֲמִיר – בשיטת רבי הסובר להלן שדינו של בְּתִי
הוא בְּנִכְרִי, שאין הם נחשבים כגרי צדק, ולכן אף הכותים נתמעטו
בכלל מה שנתמעטו הנכרים ממחצית השקל, דְּאֵתְפִּלְגִין – שכן
נחלקו חכמים בדבר מעמדם של הכותים אם נחשבים הם לגרי
צדק, וכך שנינו בברייתא, בְּתִי בְּנִכְרִי, דְּבָרִי רַבִּי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
נְפִילָאֵל, אֲמִיר, בְּתִי בְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר, ולדברי רבן שמעון בן
גמליאל היה להכותים להתחייב במחצית השקל, ונמצאת משנתנו
הפותרתם שלא כרבן שמעון בן גמליאל.

הגמרא מבאר שניתן לפרש את משנתנו אף כרבן שמעון בן
גמליאל: אֲמִיר רַבִּי לְעוֹר לְתַרְץ את משנתנו אליבא דרבן שמעון בן
גמליאל, שיש לשנות את הגירסא במשנתנו מהמופיע לפנינו
הנכרי והכותי, ולגרס בְּתִינִיתָא – במשנה, שהדין נאמר דווקא
בְּנִכְרִים, הָא בְּבִתּוֹתִים לא נאמר דין זה, ומקבלים מהם מחצית
השקל. וְתִנִּי בֶן – ואף שנינו כך בברייתא שמקבלים מהכותים,
דכתיב (ויקרא טו א) 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אֲדָם כִּי יָקִירִי
מִכֶּם קָרְבָן לַה', ודרשין 'אֲדָם' לְבִתּוֹת אֵת הַנָּקִי, שמוצאם מן
האדם ולא מבני ישראל, 'מִכֶּם' לְהוֹצִיא אֵת הַמְּשֻׁמְדִים המושומדים
לכל התורה כולה, וכיון שהכותים אינם מושומדים לכל התורה,
מקבלים מהם.

הגמרא מקשה על רבי אלעזר. מקשה הגמרא: מִתְּנִיתָא פְּלִיגִי עַל
רַבִּי אֶלְעָזָר – מהמשך דברי המשנה רואים אנו שלא כדברי רבי
אלעזר ויאינו גורס במשנה 'כותים', שכן שנינו 'אֵין מְקַבְּלִין מִיָּדֵם
כִּנִּי וְכִנִּי וְכִנִּי יוֹלָדוֹת, ואם נאמר שמשנתנו אינה עוסקת אלא
בדין הנכרים, יקשה, וְכִי יֵשׁ קִנִּי וְכִנִּי וְכִנִּי וְכִנִּי, הלא בפרשת
זיבה כתיב (ויקרא טו א) 'בני ישראל' ודרשו (נדה לו) 'בני ישראל
מטמאים זיבה ואין העובדי כוכבים מטמאים בזיבה', וכך דרשו גם
בטומאת היולדת, ואם אין הנכרים שייכים כלל בטומאות אלו
לשם מה הוצרך התנא למעטם שאין מקבלים מהם. מסיימת
הגמרא את שאלתה, אֵלֶּא נמצא שלדעתו של רבי אלעזר צריכים
להעמיד את המשנה באופן שהרישא איירי רק בְּנִכְרִים שמהם אין
מקבלים, ולא איירי בכותים שהם גרי צדק ומקבלים מהם, וְאִילוּ
את הרישא עלינו להעמיד רק בְּבִתּוֹתִים ששייך בהם טומאת זיבה
וטומאת היולדת, וכי יתכן לומר כך שהרישא והסיפא לא ידברו
באופן אחד.

מתרצת הגמרא: אכן בן הוא ביאור דברי המשנה, רִישָׁא מדברת
דווקא בְּנִכְרִים וְסִיפָא מדברת דווקא בְּבִתּוֹתִים.

המשך בעמוד פב

חובה על הנותנים מחצית השקל להוסיף וליתן גם 'קלבון' שהוא
מטבע קטנה. שני טעמים כתב רש"י (בכורות נה ד"ה האדון) בביאור
חובה זו, יש אומרים שהוא 'הכרע' ומטרתו שיהיה הנותן בטוח
שיש בנתינתו שיעור מחצית השקל מן התורה, ויש אומרים שהוא
'חלוף' שכיון שמטבעות מחצית השקל הן מטבעות קטנות ודקות
ונחות להאבד, היו מחליפין אותן אצל השולחני למטבעות
גדולות יותר, וה'קלבון' הוא דמי הפריטה שנותנים לשולחני.

המשנה מבארת את החייבים והפטורים מקלבון: וְאֵלֶּי שְׁחִיבִין
בְּנִתְנִית הַקֶּלְבֹּן יתר על מחצית השקל, לְיִים וְיִשְׂרָאֵלִים וְגֵרִים
וְעִבְרִים מְשֻׁחָרְרִים. והיינו כל אלה שחייבים במחצית השקל
וממשכנים אותם על זה. אֵכָל לא נתחייבו ליתן קלבון, הַבְּתִינִים
שמכיון שאין ממשכנים אותם, חלקו להם גם כבוד זה שאינם
צריכים ליתן קלבון, וְנָשִׁים וְעִבְרִים שפטורים מעיקר דין מחצית
השקל, וְקַמְנִים שכבר הביאו שתי שערות, שמכיון שאין ממשכנים
אותם פטורים אף מקלבון.

הַשּׁוֹקֵל עַל יָד – בשביל בָּהֶן, או עַל יָד – בשביל הָאִשָּׁה, או עַל יָד
בשביל עֶבֶד, או עַל יָד – בשביל קָמֶן, והיינו, שנתן מחצית השקל
לגזברים בעבורם, כהלוואה על דעת שיחזירו לו לאחר מכן, פְּטוֹר
מליתן קלבון, שאין אנו אומרים שמכיון שהשוקל הוא בר חיובא
עליו להוסיף קלבון, אלא כיון שמי שהוא שוקל בעבורו אינו בר
חיובא ליתן מחצית השקל, אף הוא אינו נותן. ואם נותן את מחצית
השקל כמתנה עבורם ולא כהלוואה אין צריך לומר שפטור מקלבון
שהרי גם כשישקול בעבור בר חיובא יהיה פטור, וכדלהלן.

וְאֵם שֶׁקָּל עַל יָדוֹ וְעַל יָד הַבְּתִי – שנתן שקל שלם, מחציתו בעבורו
ומחציתו כהלוואה עבור חבירו, חֵיב בְּקֶלְבֹּן אֶחָד, דשיטת תנא
קמא היא שהנותן מטבע של מחצית השקל לחיובו אין עליו ליתן
קלבון, ודין הקלבון הוא דווקא כשנותן מטבע אחר, שאז עליו
לשלם עבור הפריטה, ומכיון שדי בפריטה אחת לשקל זה כדי
לקבל ממנו שני חצאים נותן רק קלבון אחד, וְרַבִּי מֵאִיר אֲמִיר, שְׁנֵי
קוֹלְפָּנוֹת, שדעתו היא שכל הנותן מחצית השקל חייב להוסיף
קלבון, ואף ששניהם נתנו כאן כאחד חייבים ליתן עבור כל אחד
מהם קלבון.

המטבע שנקרא 'שקל' בלשון התורה הוא הנקרא בלשון חז"ל
'טלע', ו'מחצית השקל' של התורה הוא מחצית טלע הקרויה
בלשון העם 'שקל'.

הַנּוֹתֵן פְּלַע שיש בו שני חצאי שקל, וְנוֹטֵל מהגזברים את מטבע
העודף, שֶׁקָּל – היינו מחצית השקל, חֵיב שְׁנֵי קוֹלְפָּנוֹת, ובגמרא
מפרש דין זה כדעתו של מי הוא.

הַשּׁוֹקֵל – הנותן מחצית השקל לגזברים במתנה עַל יָד – בשביל
עֶבֶד, וְעַל יָד – או בשביל שְׁכִינִי, וְעַל יָד – או בשביל בֶּן עֵירוֹ, פְּטוֹר
מלהוסיף קלבון, כיון שהוא נותן את מחצית השקל במתנה עבורם
לא חיובו להוסיף קלבון. וְאֵם הָלוּן – שנתן את מחצית השקל
בהלוואה על דעת שאלו שנתן עבורם יחזירו לו, חֵיב להוסיף
קלבון, שהרי זה כאילו הם בעצמם נתנו, והם מחויבים לפרוע לו
אף את הקלבון.

הָאֶחָד הַשְּׁתֵּיתָן – שמת אביהם וחלקו את ירושתו, ולאחר מכן
חזרו ונעשו שותפים בממון הירושה, דינם כדין כל שותפים,
שְׁחִיבִין כל אחד בְּקֶלְבֹּן כשנותנים את מחצית השקל. אולם כל
הבהמות הנולדות להם בשעת שותפותם פְּטוֹרִין מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה,
שכן דרשו (בכורות נו) את הכתוב (שמות יג יב) 'וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֵּר בְּהֵמָה
אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַנֶּכְרִים לַה', 'יהיה לך' ולא של שותפותו. וְכִשְׁחִיבִין
בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, אם עדיין לא חלקו את ירושת אביהם, שאז אין
דינם כשותפים אלא עדיין ממון אביהם בחזקתו עומד, וחייב
במעשר בהמה, כדררשין (סו) 'יכול אפילו קנו בתפיסת הבית
תלמוד לומר 'יהיה', דינם לגבי מחצית השקל שאם נתנו יחד שקל
שלם לחיוב שני האחים, הרי הם פְּטוֹרִין מן הַקֶּלְבֹּן, שהרי זה
כאילו אביהם שוקל בשבילם ונותן עליהם שקל שלם במתנה
שהוא פטור מקלבון.

מסיימת המשנה: וְכָמָּה הוּא אותו קֶלְבֹּן שמוסיפים על מחצית

שקלים. פרק ראשון – באחד באדר דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלז תקלין חדרתין

1 "לא לכם ולנר" וגו'. **גמרא** הא לתבוע בו' – מדויק מדרקתני "אם שקלו הקטנים – מקבלין
2 מידם", משמע אם מעצמם שקלו – מקבלין. אבל אין תובעין מןן. וקשיא: דהבא אמר אין תובעין.
3 וברישא דקתני אין ממשבנין את הקטנים – משמע הא לתבוע תובעין. **כאן בשהביא שתי שערות**
4 – רישא דקתני "אין ממשבנין את הקטנים, הא לתבוע – תובעין איירי כשהביא שתי שערות. וסיפא
5 דמשמע דאף לתבוע אין תובעין את הקטנים – איירי

6 כשלא הביא שתי שערות. **כמאן דאמר כותי כנברי**
7 – כלומר, הא דקתני בבבליה מתניתין בין בשקלים ובין
8 בקרבנות חובה אין מקבלין מידם – קאי נמי אבותיהם.
9 דאפילו מכותיים נמי אין מקבלין אפילו קרבנות חובה. ואי
10 קשיא לך: אמאי אין מקבלין קרבנות מכותיים? – תיפטר
11 דאתאי כמאן דאמר כותי כנברי. **דאתפלגון** – דפליגי.
12 **כותי כנברי דברי רבי** – ואתאי מתניתין כרבי. **אמר**
13 **רבי אלעזר דמתניתין כנברי** – הא דקתני בסיפא
14 "ואין מקבלין מידם קני וביס" בו' – לא קאי רק אנבירם.
15 אבל מכותיים מקבלין. דבשקלים מוכח בהדיא מקרא
16 דעורא דאין מקבלין אף מכותיים. אבל קרבנות מקבלין
17 מכותיים. ואתאי מתניתין בבבלי בעלמא. **אדר לרבות את**
18 **הגרים** – וכותיים נמי גרי אמת. **הן מתניתין פליגא**
19 **אביי** – **אלעזר** – דעל כרחק מוכח מסיפא דמתניתין
20 דכותי כנברי. דהא קתני "אין מקבלין מידם קני וביס" בו'
21 וקני וביס וכותי ליתא כנברי. שאינם יודעים וטורחים
22 בזה לעולם שייבא קני וביס דליתא "אין מקבלין". ועל
23 כרחק לא דקתני "אין מקבלין" – אבותיהם קאי. ושענא
24 מינה דכותיים כנברי. **רישא כנברי בו'** – כלומר,
25 כנברי וכותי, דקתני תנברי וכותי. ששקלו אין מקבלין
26 מידם, וקאי אתרתייהו. וסיפא קתני נמי "אין מקבלין
27 מידם" ומוקפת לה בבבלי תוהדא, אי אמרת בשלמא
28 דסיפא כנברי, כדמוקי לה רבי אלעזר – לא תקשי לך.
29 רישא כנברי וכותי, וסיפא כנברי לחוד. ולא מיירי בבבלי
30 תנפול לנבירם ברישא. אבל למיגרע העיקר, דהיינו נביר
31 דאתחיל ביה – **קשיא ביני**. **דבר פסיוס** – דבר חשוב
32 וסיפא בבבלי. **אמר רבי יוחנן בתחלה** – בתחלת הבנין
33 דהיישנין שנא דרפין דם ומתבוננים. כדכתיב "ויהי עם
34 הארץ מפורים" וגו'. **לבסוף** – לחוק את בראש הבית,
35 דאין לומר דרפין אף. **דבר פסיוס** – דבר חשוב
36 שניכר ונראה בעין אין מקבלין מידם, דגנאי הוא. ועוד
37 שמתפארים בו, ובערבין (א-ו) מפרש: מסוים – כגון
38 אמה כליא עורב. ושאינו מסוים – אפילו מים ומלת
39 **אין מקבלין בו' לבדק הבית**. וסלקא דעתיה דמיירי
40 בין בתחלה בין בסוף. **פטר לה בין בו'** – כלומר, אי
41 בעת אימא: הברייתא מיירי בין בתחלה בין בסוף ומיירי
42 דבר המסוים דוקא. ואי בעת אימא: דמיירי בתחלה,
43 ולכך לא מפלגינן בין דבר המסוים לשאינו מסוים.
44 שבתחלה אפילו אם התנבר מעות יחליט לים המלת.
45 ולא גרסינן "ורבי שמעון בן לקיש אמר", דכבר נקט ורבי
46 ליה לעיל. **הכל שוין שנודרין ונדרין** – משנה היא
47 בערכין. ולענין ערכין כנברי פליגי ההם רבי מאיר ורבי
48 יהודה. וקאמר: ושון שנודרין ונדרין, ובלב גזנא דרביי
49 מתניתין, אם בתחלה אם בסוף אם דבר המסוים או
50 אינו מסוים. מכל מקום קשיא לריש לקיש, דהא איתו
51 קאמר דאין מקבלין מןן כלל. **פטר לה עולה** – הא
52 דתנן "נדרין ונדרין" היינו עולות. אבל לבדק הבית –
53 לא. וריש לקיש נמי לבדק הבית קאמר דאין מקבלין.
54 **נדרין עולה מה** – מי מצית לאוקמה נדרין בעולה,

55 דאם הישראל מדרור שיתן עולה, מי ישמע לו ונבירי. **הבי גרסין: כשאמר נביר בו' מה שאמר זה עלי**
56 **והיינו נדרין**, עולת נבירי נדר. ופרקי: **לא הביא עמת נסכים בו' נמצא מביא דבר שאינו**
57 **מסוים** – וקשיא לריש לקיש. **ולא לכלי שרת** – הכי אית ליה לרבי עקיבא. התיב **רבי יוסי בר בון**
58 **– לתרוצי לריש לקיש. לא לבדק הבית אינון** – ויהי דבר מסוים, ואפילו הכי מקבלין. אלא על כרחק
59 מאי אית לך למימר, כיון דאיתו לא נתבאר לבדק הבית אלא לשמים. ומאליהו חן באין לבדק הבית

ואינו

ואינו מביא הנביר עם העולה נסכים? בתמיה. וכיון שצריך להביא נסכים – אי אפשר שלא יהיה המותר, ותנן לקמן: מותר הנסכים לכלי שרת. ומשני: נמצא מביא דבר מסוים – כלומר, וליטעמן
הא אף לרבי יוחנן קשיא: הרי מביא דבר מסוים, דכלי שרת דבר מסוים הו. התיב רבי יוסי בר בון – לתרוצי לרבי יוחנן. וערכין לא לבדק הבית אינון – בתמיה. ותקשי לך מתניתין גופא. הך מה
הוא – על כן לומר דהתם אף מקיף דבר מסוים כיון דלבו לשמים. כלומר, לגבוה. ואנן לבדק הבית ידבנן ליה. הכי נמי במותר תנסכים. כיון שהוא נתון להקריבין לגבוה וממילא ניתוחתור. וידבנן

בשרנו הבותים לסייען, ושלוה להם "בגבה עצמכם כי כבם נדרוש לאלוהיכם", והשיבו להם: "לא לכם ולנו
למנות בית" – בשותפות – "לאלהינו", ולכם אין חלק וצדקה חבור בירושלים". קולבון – כלומר,
דבר קל מועט שמוספים על מחצית השקל, כשרוצין ליקח מן השלחנו שני חצאי שקלים בעד שקל
שלם. השוקל על ידי אשה וכו' פטור – כגון שחלוה להם. וידיון דפטורין חן – לא מחיבי בקלבון.

ואי לא הלוח להם אלא שפוער בשבילם – אפילו שוקל
בשביל בר חיובא פטור מן הקלבון, כדלקמן. ואם שקל
על ידו ועל ידי תבירו – בשהלוח איירי. ושוקל שקל
שלם, מחצית השקל בשבילו ומחצית השקל שמלוח
לחבירו – חייב קולבון אחד. דסבר: הנותן מחצית השקל
בשביל בתורה – פטור מן הקלבון, ושנים ששקלו שקל

שלם – אין נותנין אלא קלבון אחד. רבי מאיר אומר
שני קלבונות – דסובר רבי מאיר: השוקל מחצית השקל
חייב בקלבון. הלכך שנים ששקלו שקל שלם – חייב
שני קלבונות. הנותן שילוח – דהיינו שקל לשלוחו
של הקדש, ונטול ממנו מחציתו. ושקל האמור כאן
– היינו מחצית השקל. נתון שני קלבונות – נפרש

בגמרא. **גמרא** הא לתבוע אין תובעין – מדרקתני
"אם שקלו מקבלין מידך" – משמע אם שקלו מעצמן
מקבלין, אבל אין תובעין מןן. וקשיא: הבא אמרין
שאין תובעין, וברישא תנן "אין ממשבנין נשים ועבדים
וקטנים", דמשמע – אבל תובעין מידה. כאן – רישא
איירי בשקל הנותן שתי שערות. ותובעין. וסיפא ביקט

שלא הביא שתי שערות. דאפילו תובעין נמי לא. ותיפטר
– תפרש דמתניתין אתאי כמאן דאמר דכותי כנברי,
לפיכך אין מקבלין ממנו. דאתפלגון – דפליגי. מתניתין
כנברי – דוקא ואתאי, דאין מקבלין מידן. אבל מכותיים
מקבלין. ותני כן – ואתאי נמי הכי. "אדם כי יקריב מכם
קרבן", ודרשינן: "אדם" – לרבות את הגרים. וקשיא:

למה לי קרא? תיפוק ליה דאף גרע כנברי, דאיתרבו
מ"איש איש" שנודרים נדרים ונדרות! אלא לאשמעינן
דאף דכתיב "מכם" – למעט מומרים. ודקטס מומרים
מישראל. אבל מגרים – אפילו ממומרים מקבלין. והכי
קאמר: "מכם" – כבם חילקין אבל בגרים לא. ואי לא

כתיב "אדם" – הוה אמיתא: כבם חילקין ולא באומות,
כדאיתא פרק קמא דתולין. ודשיתא מכותיים, על פל
שחורו לסורם – מקבלין מןן. ואם תאמר: הא "אדם"
גבי נדבה כתיב, ועל כן לומר דשקלים לנדבה דמיין.

איכ למא אין מקבלין מנכריים? דהא כתיב "איש איש"
שן לומר: דכתיב תולין. ודשיתא מכותיים, על פל
לי תרומה". ופרקי: מתניתין פליגא וכו' – כלומר, סיפא
דמתניתין קשיא לרבי אלעזר. וכי יש קני וביס כנברי

– הא "גני ישראל" כתיב בפרשה. אלא דאי דסיפא
בבתיים, שהיו גרים תיבין שחורו לסורם – קא שמען לך
דאין מקבלין מןן. וקשיא: רישא בגרים מסוים בבתיים.
ומשני: והא תני – כלומר, ידיו כן, רישא כנברי וסיפא
בבתיים. בתחלה – בתחלת הבנין אין מקבלין מןן שום

דבר, דשנא לרפיה המלאכה מתבוננים. ובסוף – לחוק
את בריקין. **רבי גרסינן מקבלין מןן דבר שאינו מסוים**
ואין מקבלין מהם דבר מסוים – והכי פירושו: דבר שאינו
מסוים – כגון מים ומלת, דבר מסוים דבר שנראה
בעין אין מקבלין מןן, דגנאי הוא. ועוד שמתפארים

בו. והקדש נדבה לבדק הבית – ולא מפליגי בית תחלה
לסוף, ובין דבר מסוים לשאינו מסוים. הכי גרסינן: ובלבד
דבר מסוים – והכי פירושו: ברייתא איירי דוקא דבר
מסוים. מתניתין דפרק קמא דערבין קשיא על רבי שמעון בן לקיש. הכל שוין בו. ברישא וכו'

כנברי, רבי מאיר אומר: נעך אבל לא מעריך. רבי יהודה אומר: מעריך אבל לא נעך. זה והו
מודים שנודרין ונדרין. ונדרין היינו "דמי פלוני עלי", ונדרין – "דמי עצמו עלי". או שאמר
אחרים "דמי פלוני עלי", והכל לבדק הבית – שמענין דמקבלין מןן. ומשני: פטר לה – הא גנודרין
ונדרין היינו עולות. אבל לבדק הבית לא. ופרקי: הניחא "נדרין" איכא לאוקומי בעולה. אלא "נדרין"
ליכא למימר בעולה. דאם הישראל מדרור שיתן עולה, מי ישמע לו ונבירי. ומשני לי בשאמר
הישראל וכו' – דהרי זה באילו הישראל מדרור, שהרי על ידי נדר הישראל הוא מתחייב. ופרקי:

ואינו מביא הנביר עם העולה נסכים? בתמיה. וכיון שצריך להביא נסכים – אי אפשר שלא יהיה המותר, ותנן לקמן: מותר הנסכים לכלי שרת. ומשני: נמצא מביא דבר מסוים – כלומר, וליטעמן
הא אף לרבי יוחנן קשיא: הרי מביא דבר מסוים, דכלי שרת דבר מסוים הו. התיב רבי יוסי בר בון – לתרוצי לרבי יוחנן. וערכין לא לבדק הבית אינון – בתמיה. ותקשי לך מתניתין גופא. הך מה
הוא – על כן לומר דהתם אף מקיף דבר מסוים כיון דלבו לשמים. כלומר, לגבוה. ואנן לבדק הבית ידבנן ליה. הכי נמי במותר תנסכים. כיון שהוא נתון להקריבין לגבוה וממילא ניתוחתור. וידבנן

שקלים דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר דהדר" (ליום שלישי) קלט

והוכרח רב לפרש כן, משום ששמע דאמר רבי מאיר, שהנותן סלע
ונוטל שקל נותן שלש קלבונות, אחד שקל שהוא נותן – קלבון אחד
על כך שלא נתן מטבע של מחצית השקל, ואחד שקל שהוא נותן
– והקלבון השני על דמי הפריטה על המטבע שקיבל בעודו, ואחד
לדברי תורה – והקלבון השלישי ככל השוקל מחצית השקל שחייב
להוסיף וליתן קלבון, וסבר רב שגם תנא קמא מודה שבשאינו
שוקל מטבע של מחצית השקל כמו שכתוב בתורה מתחייב
בקלבון ואפילו אם ההקדש לא היה מחזיר לו כלום.
מסכמת הגמרא ואומרת: על דעתיה דרב – לדעתו של רב אליבא
דריב מאיר, שלשה קולבונות אינן – יש כאן, ולתנא קמא רק שני
קלבונות יש כאן, ואכן כאשר אָמַר – בא רבי ירמיה, ועמו רבי
שמואל בר רב יצחק, אמרו בשם רב, שאליבא דריב מאיר שלשה
קולבונות אינן, אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נותן ואחד
לדברי תורה.
שנינו במשנתנו שהאחין והשותפין פעמים שחייבים בקלבון
ובמעשר בהמה ופעמים שפטורים, הגמרא מבארת אופנים אלו:
מה ששנינו 'ואחין והשותפין שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר
בהמה', דין זה נאמר בשחלקו האחים את הירושה וְחִזְרוּ לאחר מכן
וְנִשְׁתַּתְּפוּ בממון הירושה, שדינם כשאר שותפים שפטורים
ממעשר בהמה כל זמן שותפותם, וחייבים בקלבון עבור כל אחד
מהם כשנותנים את השקל עבור שניהם יחד. והדין הנוסף במשנה
על האחים השותפים, ש'שחייבין ממעשר בהמה ופטורין מן הקלבון',
מדובר בשלא חלקו ביניהם את הירושה ונמצא ממון אביהם
בחזקתו עומד ועדיין יש בו את החיוב של מעשר בהמה, אולם
כששוקלים הם יחד שקל שלם עבור שניהם פטורים הם מלהוסיף
קלבון, שכן נחשב כאילו אביהם שוקל עבורם במתנה.
הגמרא מביאה מחלוקת רבי אלעזר ורבי יוחנן בדין אחים
השותפים שחלקו וחזרו ונשתתפו: אמר רבי לעזר, דין זה שאמרנו
שהאחים השותפים שחלקו וחזרו ונשתתפו פטורים ממעשר
בהמה, אין זה אלא כשהניח להם אביהם מיני בהמות שונים כגון
עזים צעירים שהם 'גדיים' ועזים מבוגרים שהם 'תישים', ולפי
משפט הירושה זכאי כל אחד מהאחים לקבל את חלקו שזה בשוה
מהגדיים ומהתישים, והן שחלקו בין עצמם את הירושה לא באופן
זה, אלא חילקו לפי שווי הבהמות דהיינו שנטל אח אחד את כל
הגדיים כנגד כל התישים שנטל אחיו, והאח השני קיבל כאמור
את חלקו בתישים כנגד כל הגדיים שנטל אחיו, והרי זה כאילו כל
אחד קנה מאחיו את חלקו במין הבהמות שקיבל, ולאחר מכן חזרו
ונשתתפו, שאז אנו אומרים שהולדות שישנם בשעת החלוקה
פטורים ממעשר בהמה מדין לקוח, ואותן שנולדו לאחר שחזרו
ונשתתפו פטורים משום שותפות.
אבל אם חלקו כמשפט הירושה שכל אחד זכאי במחצית מכל מין,
ונטל כל אחד גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים, הרי אנו
אומרים יש ברירה, דהיינו שהוברר הדבר שהחלק שנטל כל אחד
מהם הוא חלקו משעה הראשונה, ודין ירושה יש כאן ולא קנין,
וכשחוזרים האחים ומשתתפים חוזר המצב לקדמותו שהכל נמצא
ברשות אביהם, ואין הולדות שישנם בשעת החלוקה פטורים מדין
לקוח, וכן כשחזרו ונשתתפו הולדות אינם פטורים משום
שותפות.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן החולק על רבי אלעזר: אמר
רבי יוחנן, גם כשמתחלקים האחים כמשפט הירושה שזה בשוה
בבהמות, אומרים 'אין ברירה', ולפיכך אפילו חלקו גדיים נגד גדיים
ותישים נגד תישים, כלקוחות הן נחשבים, ופטורין מן המעשר –
הולדות שישנם בשעת החלוקה פטורים מדין לקוח, והולדות
שעתידיים להולד פטורים מדין שותפות, כהוא דתנינן תמן (בכורות
הא): חלקות – הקונה בהמות ונשיתן לו – או שקיבל במתנה, פטור
ממעשר בהמה, ודורשים זאת (שם) מן הכתוב (שמות כב כח-כט) 'בכור
בניך נתת לי, כן תעשה לשורך לצאנך', מה 'בניך' לא שייך בהם דין
בכורה בלקיחה ומתנה שהרי אצלו נולדו, כך גם שורך וצאנך אין
נוהג בהם דין בכורה בלקוח ומתנה.

המשך בעמוד קנה

ומאליהן – בלא ידיעת הנכרי הן פאין לברך הבית, ולפיכך אין בזה
איסור.
הגמרא מקשה שתירץ זה לא מתאים עם שיטתו של רבי שמעון
בן לקיש. מקשה הגמרא: בשלמא לשיטת רבי יוחנן אפשר לתרץ
שכיון שהגוי אינו יודע אין בזה איסור, אולם מה עבד לה – איך
יתרץ זאת רבי שמעון בן לקיש, שהרי לדעתו אסור לקבל מהנכרי,
בין בתחילה ובין בסוף, בין במסוים ובין בשאינו מסוים, ואם כן מה
לי אם ידע הנכרי או שלא ידע.
מתרצת הגמרא: פתר לה – רבי שמעון בן לקיש יתרץ שאלה זו,
על פי הכתוב (עזרא ד א) 'לא לכם ולננו לבנות בית לאלהינו',
שהאיסור לקבל מהנכרי הוא דווקא כשהוא יכול להתפאר
בנבדתו, וכאן אין הנכרי יודע כלל שנבדתו באה לבדק הבית.
הגמרא מביאה שאין מקבלים מהנכרים אף לצרכי העיר ירושלים:
רבי חזקיה אמר שרבי סימון שאל – אמר, מעתה, כשם שאנו
דורשים את הפסוק 'לא לכם ולננו לבנות בית לאלהינו', שאין
מקבלים מהנכרים לבדק הבית, כך אנו דורשים גם את הפסוק
דלהלן ללמדנו שאין מקבלין מהן – מהנכרים לכל צרכי העיר
ירושלים, כגון לאמת הים – תעלות מים לשתייה והשקיה,
ולבניית ותיקון חומות העיר ומגדלותיה, על שם שנאמר (נחמיה ב ב)
'לכם אין חלק וגו' וצדקה וזבדן בירושלים', הרי שאין לקבל
מהנכרים נדבה שיהא להם על ידה חלק בירושלים.
שנינו במשנתנו 'ואלו שחייבין בקלבון', ומשמע שאין לך מי שיהא
חייב במחצית השקל שלא יהא חייב להוסיף וליתן את הקלבון.
הגמרא מבארת כדעת מי שנויה המשנה ומה הטעם של דין זה.
אומרת הגמרא: פתניתא כדעתו דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר, בשם
ששקלו – שהחייב ליתן מחצית השקל הוא מן התורה, כך קלפון
– החייב ליתן את הקלבון הוא מהתורה, ולכן קסבר רבי מאיר
שאף בנותן שקלו שלם – שנותן מטבע של מחצית השקל שאינו
צריך לפריטה, שהוא חייב בקלבון, וטעמו הוא, דאמר רבי מאיר,
במין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כפא בכורו
והראהו למשה ואמר לו 'זה יתנו', ודרשו חכמים בזה יתנו, וכשם
שהמטבע של אש היתה נקיה מסיגים כך החיוב של מחצית השקל
היא ליתן מטבע נקיה מסיגים, והקלבון בא להשלים כנגד הסיגים
שבמטבע מחצית השקל.
שנינו במשנה: 'נתן סלע לשול שקל חייב שני קולבונות' – הנותן
מטבע של שקל ולוקח עודף מטבע של מחצית השקל, עליו לתת
שני קלבונות. הגמרא דנה כדעת מי נאמר דין זה של המשנה: אמר
רבי אלעזר, דין זה שנותן שני קלבונות, כשיטתו דרבי מאיר היא,
הסובר שנותן מחצית השקל חייב מן התורה להוסיף וליתן
קלבון, ונמצא, דרבי מאיר אמר אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל
שהוא נותן – שלדעת רבי מאיר על הגזבר לקבל ממנו שני
קלבונות, האחד משום העודף של מחצית השקל שהוא נותן
ומחזיר לשוקל, ועליו לשלם את דמי הפריטה של השקל לשני
מחציות, והשני משום מחצית השקל שהגזבר מקבל ממנו כחיובו
הכולל יחד עמו גם קלבון. אולם לתנא קמא החולק על רבי מאיר
ולדעתו אין חיוב לצרף למחצית השקל גם קלבון, יתחייב כאן
השוקל רק בקלבון אחד עבור דמי הפריטה.
ורבי אלעזר מביא ראייה לשיטתו שדין המשנה המחייב בשני
קלבונות הוא שנוי במחלוקת: דתניא, אלו תייבין בקלבון ב' הנותן
סלע ונוטל שקל חייב קלבון אחד, ורבי מאיר אמר שני קולבונות,
נמצא שמשנתנו היא כדעת רבי מאיר.
רב חולק: ופר רב – רב אמר, שאין פירוש המשנה כדברי רבי
אלעזר, אלא דין המשנה דברי הכל היא, ואף תנא קמא מודה כאן
שחייב ליתן שני קלבונות, האחד משום דמי הפריטה על מחצית
השקל שקיבל בעודו, והשני מכיון שכל הנותן מטבע שאינה
מחצית השקל עליו להוסיף קלבון, ואילו לרבי מאיר צריך ליתן
שלש קלבונות וכדמפרש להלן, ודברי הכל' היינו שלפי כולם
עליו ליתן לכל הפחות שני קולבונות.

1 וּפְטוּרִים שֶׁהֵם – האחים פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה – מקלכון וממעשר
2 בהמה.

3 מבררת הגמרא: הִיךְ עֲבִידָא – מה הם האופנים שחייבים או
4 שפטורים מזה ומזה. מבארת הגמרא: שבאופן שהאחים חִלְקוּ את
5 הַנֶּכְסִים והכספים, ושוב חזרו ונשתתפו בהם, וְלֹא חִלְקוּ את הַנֶּכְסִים
6 כָּלל, חִיבִין בָּזֶה וּבָזֶה, במחצית השקל חייבים הם בקלכון כדן כל
7 שותפים, ובמעשר בהמה חייבים שכן הבהמות נחשבות כמי שהן
8 נמצאות עדיין בחזקת אביהם, ובאופן שהאחים חִלְקוּ ביניהם את
9 הַנֶּכְסִים ושוב חזרו ונשתתפו, וְלֹא חִלְקוּ אֶת הַנֶּכְסִים והכספים כָּלל,
10 פְּטוּרִים מִזֶּה וּמִזֶּה, במחצית השקל פטורים הם מקלכון כאילו
11 אביהם שוקל בעבורם, וממעשר בהמה פטורים הם כדן
12 השותפים.

13 הגמרא מבארת באיזה אופן 'חלקו את הבהמה ולא חלקו את
14 הנכסים פטורים מזה ומזה'. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי מְנַא, הָרֵא
15 דְאֵת אָמַר – מה שאתה אומר שאם חלקו את הבהמה ולא חלקו
16 את הנכסים פטורים מזה ומזה, אֵין זה אלא בְּשֵׁלֹא הָיְתָה הַנֶּכְסִים
17 רוֹב – שלא היו הבהמות רוב הנכסים שירשו מאביהן, אלא שהיו
18 מיעוט הנכסים או אפילו שווה בשווה, ולפיכך אף על פי שחלקו
19 בבהמה עדיין פטורים הם מן הקלכון, שהרי את מחצית השקל מן
20 הנכסים הם נותנים ובהם לא חלקו, אֲכַל אִם הָיְתָה הַנֶּכְסִים רוֹב של
21 נכסי אביהן, הולכים אחר הרוב והרי הבהמות הֵן הֵן עֵיקַר נֶכְסִים,
22 וכיון שחלקו בעיקר הנכסים כאילו חלקו ככולם וחייבים הם
23 בקלכון.

24 הגמרא מבארת את הטעם שאחים השותפים שלא חלקו פטורים
25 מן הקלכון: רַבִּי אֲבִין אָמַר על דברי משנתנו שהאחים השותפים
26 שעדיין לא חלקו את ירושת אביהם חייבים במעשר בהמה
27 ופטורים מן הקלכון, שרַבִּי שְׁמִי בְּעֵי – שאל על זה להבין את טעם
28 הפטור, וכי מִפְּנֵי שְׁעִשְׁיֶתן בְּאֵדָם אֶחָד אֶצֶל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה –
29 שהחמרנו בהם להחשיבם כאדם אחד ולחייבם במעשר בהמה,
30 נוציא מזה גם קולא שאֵת פְּטוּרֵי מִן הַקְּלָכִין, הרי ברור שרשות
31 שניהם על הממון ועתידים הם לחלוק, ומן הראוי היה להחמיר
32 עליהם ולחייבם בקלכון. אָמַר רַבִּי לִיָּה – ענו בני הישיבה לר' שמי על
33 שאלתו, לֹא שְׁנֵינָא הֵיא – וכי לא שונה דין יורשים שנכסיהם
34 ב'תפוסת הבית' משאר שותפים, ומכיון שְׁהוּא נוֹתֵן פֶּלַע אֶחָת
35 שְׁלִימָה – שהסלע השלם שהם נותנים הוא מתפוסת הבית' הרי זה
36 כאילו שקל אביהם בעבורם והרי הם פטורים מקלכון.

37 הגמרא מקשה על התיורוך. שואלת הגמרא: מַעְתָּה אִם דִּין 'תפוסת
38 הבית' יש כאן, היה לנו לומר אֶפִּילוּ חִלְקוּ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ, והיו
39 האחים חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּפְטוּרִים מִן הַקְּלָכִין, וְהִנֵּנּוּ –
40 ובמשנתנו לא שנינו כן אלא שהם חִיבִין בְּקָלָכִין וּפְטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר
41 בְּהֵמָה, והגמרא אינה מתרצת על שאלה זו.

42 הגמרא מבארת את הדין בשני גיסים שירשו את חמייהם: רַבִּי אָבִי
43 בְּשֵׁם אָבָא בַר רַב הֵונָא אָמַר, הֵיא שְׁנֵי אֲחִים שִׁירְשׁוּ אֶת אֲמִיתָן –
44 כשם שאחים שירשו את אביהם ולא חלקו בנכסים פטורים מן
45 הקלכון וחייבים במעשר בהמה, הֵיא – כך גם בְּשֵׁנִי גִיסִין שִׁירְשׁוּ אֶת
46 הַמִּיתָן – שני בעלי אחיות שמת חמייה בלא בנים והרי הם יורשים
47 אותו, הדין הוא שכשלא חלקו בנכסים הרי הם חייבים במעשר
48 בהמה ופטורים מן הקלכון, שכן היינו יכולים לומר שדווקא בבנים
49 הגנריים אחר אביהם והירושה לא יצאה מרשות לרשות פטורים
50 מן הקלכון, אבל ירושת חמייהם שבאה לדידי החתנים רק מכח קנין
51 קידוש נשותיהם, הוּא אֵמִינָא שכלקוחות הם ופטורים ממעשר
52 בהמה, ואֵין בהם דִּין 'תפוסת הבית' וחייבים הם בקלכון, קא משמע
53 לן שדין החתנים כדן הבנים.

54 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים מה היו עושים עם הקלבונות:
55 אומרת הברייתא, לְאִיֶּכָּן הִיוּ הַקְּלָבֹנוֹת נוֹפְלִין – מה היתה מטרת
56 הקלבונות ולהיכן היו הולכים. רַבִּי מְאִיר אָמַר, לְשִׁקְלִים – לקופת
57 כל מחצית השקל והיו קונים מהם קרבנות ציבור, ורבי מאיר
58 שיטתו שחיוב הקלבונות הוא מן התורה, והתוספת מהתורה
59 הולכת לאותו המקום של העיקר מהתורה. רַבִּי לְעָזִר אָמַר, לְגִבְרָה
60 – לצורך 'קייץ המזבח' היו, שקונים בהם עולות להקריבם בזמן

61 שהמזבח בטל. רַבִּי שְׁמֵעוֹן שְׁוֹרִי אָמַר, מִמּוֹן זה היה משמש
62 לעשיית רִיקוּעַ זָהָב וְצִפּוֹי לְבֵית קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, כדן מותר
63 התרומה (לקמן פ"ד ה"ב). בֵּן עֲזַאי אָמַר, שוֹלְחָנִין – פורטי המטבעות
64 שהיו מחליפים לגזברים את המטבעות הִיו נוֹפְלִין אוֹתָן בְּשִׁכְרָן, וְיֵשׁ
65 אֲוִסְרִים, לְהוֹצֵאת דְּרָכִים – לתקן את הדרכים ולחפור בורות
66 לצורך הרבים.

הדרן עלך פרק באחד באדר

פרק שני - מצרפין שקלים

הלכה א - משנה

67 המשנה מבארת את סדר העלאת השקלים לירושלים. אומרת
68 המשנה: גבאים הלוקחים שקלים מבני העיר ומוליכים אותם
69 לירושלים, מִצְרָפִין שְׁקָלִים – מותרים הם להחליף את מטבעות
70 השקלים, לְדַרְכֹּנוֹת – מטבעות גדולים של זהב, מִפְּנֵי מִשּׁוֹ הַדֶּרֶךְ
71 – כדי להקל מעליהם את הטורח שיש בהולכת הרבה מטבעות
72 קטנים.

73 בפרק שיש מובא ששלשה עשר שופרות היו בבית המקדש
74 לאיסוף כספים לצרכים שונים. שופרות אלו הם תיבות שמניחים
75 בהן מעות, וצורתן כשופר, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, מפני
76 הרמאים שלא יוכלו להכניס ידם ולהוציא מעות מן התיבה.
77 אומרת המשנה, בְּשֵׁם שְׁהִיו שוֹפְרוֹת בְּמִקְדָּשְׁךָ, בָּהֵן הִיו שוֹפְרוֹת לִפְנֵי
78 גבאי השקלים בְּמִדְיָה – בכל ערי ישראל, ולאחר שקיבצו את
79 השקלים מבני העיר היו מעלים זאת לירושלים.

80 המשנה דנה מה הדין כשנאבדו השקלים מיד השליחים: בְּנֵי הָעִיר
81 שִׁשְׁלָחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶן ביד שליחים להוליכם לירושלים, וְנִגְנְבוּ
82 השקלים מידי השליח או שִׁאבְדוּ מִמֶּנּוּ, אִם נִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה – אם
83 נודע לבני העיר על הגניבה או האבדה לאחר שהגזברים כבר
84 תרמו את הלשכה בבית המקדש, נִשְׁבְּעִין השליחים לְגִבְרָין, כדן
85 כל שומר שנשבע שלא פשע בשליחותו ולא שלח בה יד, וזאת
86 משום שתרומת הגזברים נעשית עבור כל ישראל, בֵּין לאלו
87 ששקליהם עדיין לא הגיעו ובֵּין לאלה שעדיין לא נתנו, כדי
88 שלכולם יהיה חלק בקרבנות הציבור, ותמורת זאת זוכים הגזברים
89 בכל השקלים שכבר תרמו ונחשב כאילו כבר באו לידם, ואם
90 נגנבו או אבדו הפסיד ההקדש, ונמצא שהגזברים הם בעלי הדין
91 של השליחים. וְאִם לֹא – שנודע לבני העיר על הגניבה והאבדה
92 קודם שנתרמה התרומה ועדיין לא זכה ההקדש בשקלים, שֶׁאֵין דִּין
93 בני העיר הוא שחייבים לשקול מחדש, נִשְׁבְּעִין השליחים לְבָנֵי
94 הָעִיר שהם בעלי הדין שלהם, וְבְנֵי הָעִיר שֹׁקְלִין תַּתְּמִיתָן – מחויבים
95 ליתן שקלים אחרים תחת השקלים הראשונים.

96 ואם לאחר שתרמו בני העיר שנית נִמְצְאוּ השקלים שאבדו, או
97 שִׁחְזְרוּם הַנֶּכְסִים באופן שנגנבו, אֵילוּ וְאֵילוּ שְׁקָלִים – אף השקלים
98 השניים קדושים, שמכיון שהוקדשו נשארו בקדושתם, וְאֵין עוֹלִין
99 לָהֶן לְשִׁנָּה הַבָּאָה – אין בני העיר יוצאים בהם ידי חובת מחצית
100 השקל של השנה הבאה כיון שהוקדשו לשנה הזאת.

גמרא

101 שנינו במשנתנו 'מצרפין שקלים לדרכונות מפני משוי הדרך',
102 הגמרא מבארת מפני מה אין מצרפין שקלים למרגליות. שואלת
103 הגמרא: וְעַשּׂוֹ אוֹתָן מְרַגְלִיּוֹת – וכי לא עדיף שיקנו בשקלים אבנים
104 טובות שהן קלות יותר במשא הדרך, ואילו במשנה משמע
105 שמצרפים דווקא למטבעות. מרצת הגמרא: חוששים אנו שִׁמָּא
106 תִּיל מְרַגְלִיּוֹת – שמא יוזל ערך המרגליות, וְנִמְצָא הַהֶקְדֵּשׁ מִפְּסִי, וְאֵילוּ
107 במטבעות לא מצוי שישתנה השער.

108 מביאה הגמרא ראייה שחוששים להוזלת המרגליות: בְּתֵינָא דְתִנְיָן
109 תָּמָן בדברי המשנה (בכורות מט) על הדברים שהצריכה התורה
110 לפדותם, וְכִילָן, כגון כבור והקדש, נִפְדִּין בְּכֶסֶף – במטבעות,
111 וּבְשֵׁנָה בְּכֶסֶף – או במטלטלים כיון ששווה כסף נחשב בכסף, הִוֵּן

שקלים. פרק ראשון – באחד באדר דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמא תקלין חדרתין

1 **חך עבידא** — היכי דמי. הכי נרטיק. חלקין את הבמה ולא חלקין את הנכסים פטורים בזה ובה
2 — דכיון שחלקו בבמה וחזרו ונשתתפו — הוה להו לעינן מעשר במה כשותפין, ופטורין ממעשר.
3 ובנכסים שלא חלקו עדיין — שם תפוסת הבית עליהן, ופטורין מקלבון. והא קא משמע לך דסלקא דעתך
4 אמינא דלא נקל בזה האי, דכיון דחלקו בבמה נטיל לחזומא, ונימא גלו אדעתיהו דלמיפלג בנכסים נמי
5 קיימי, וליחייבו מקלבון — קא משמע לך. הכי מפרש לה
6 בבכורות (נ"ב): חלקו את הנכסים וחזרו ונשתתפו, דלבי
7 קלבון הוה להו כשותפין ויחייבין, ובבמה דלא חלקו הוה
8 להו עדיין שם תפוסת הבית על הבמות, ויחייבין בזה
9 ובה, **הדא דאמרת** דבשחלקו הנכסים לחוד ויחייבין
10 בקלבון — שלא היתה הבמה שוה יותר מהנכסים. הן הן
11 עיקור נכסין — ואפילו חלקו הנכסים ולא הבמות —
12 פטורים מקלבון, דברר רובא אולין. **רבי שמי בני** —
13 אמנותין פריך. דקאמר, לא חלקו פטורים מן הקלבון, **לא**
14 **שניא הוא** — כלומר, וכו' לא שניא הוא; דכיון דלא חלקו
15 נטיל סלע אחד שלימה דיעינן קיימא תפוסת הבית, ולא
16 חשיב כהולאה. **אפילו חלקו ונשתתפו** — דנותנין נמי
17 סלע אחד שלימה יהיו פטורין מן הקלבון, ומשני רבי ביבי:
18 הוה שני אחין וכו' גיסי, כלומר, כיון שחלקו אף
19 שאחר כן נשתתפו — הוו כאחרים לעינן חוב קלבון. **רבי**
20 **מאיר אומר**: לשקלים — רבי מאיר לטעמיה דאמר
21 לעיל כשם ששקלו תורה, כך קלבונו תורה. שולחנין —
22 שגבו השקלים במדינה וכן נטילין אותן בשכר. **לחוצאת**
23 **דרכים** — להביא השקלים לירושלים. ויש מפרשים:
24 לחוצאת דרכים של השלחנים שהיו תחילה במדינה,
25 וחולכים אחר כך למקדש.

הדרן עלך באחד באדר

הדרן עלך פרק באחד באדר

16 **הלכה א משנה מצרפין שקלים לדרבנות** משו
17 **הדרן. בשם שהיו שופרות במקדש כך**
18 **היו שופרות במדינה. בני העיר ששלחו את שקליהן ונגבו**
19 **או שאבדו, אם נתרמה התרומה - נשבעין לגזירין, ואם לאו**
20 **נשבעין לבני העיר, ובני העיר ששקלין תחתיהן, נמצאו או**
21 **שחתויהם הנגבים - אלו ואלו שקלים, ואין עולין להן לשנה**
22 **הבאה. גמרא ויעשו אותן מרגליות; שמה תיול המרגליות**
23 **ונמצא ההקדש מפסיד. בההיא דתנינן תמן; וכולן נפדין בקסף**
24 **ובשנה קסף, חוץ משקלים, ואין פודין בכלים, ואמר רבי**
25 **שמואל בר רב יוחנן: שמה תיול הפלים ונמצא ההקדש מפסיד.**
26 **אוף הקא גמי, שמה תיול המרגליות נמצא ההקדש מפסיד.**
27 **מתניא בתקלין חדרתין אבל בתקלין עתיקין לא ברא ותני כן**
28 **עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה. מתני' בשומר חנם, אבל**
29 **בשומר שכר - לא ברא. אמר רבי אבא: ואפילו תימר בשומר**
30 **שכר, נגבנו - בלסטסין מוויין, אבדו - כמי שפכעה ספינתו**
31 **בים. אמר רבי יוספי בי רבי סימון אתיא כמאן דאמר תורמין**
32 **על הגבוי ועל העתיד לגבות, פרם כמאן דאמר אין תורמין**
33 **לא על הגבוי (ולא על הממושבין) ועל העתיד לגבות - לא**
34 **ברא. "בני העיר ששלחו את שקליהם" כו'. אמר רבי אלעזר:**
35 **דרבי שמעון היא, דרבי שמעון אומר: קדשים שהוא חייב**
36 **באתרויהון בנגביו הן. אמר רבי יוחנן: דברי הכל היא משום**
37 **שבועת הקנה. על דעתיה דרבי יוחנן ניהא, נשבעים לגזירין.**
38 **ואם לאו - נשבעים לבני העיר, ובני העיר ששקלים אחרים**

תחתיהן

— דהוי אונס, ובאנס אפילו שומר שכר פטור, אם נשבע שנאנסה. **אתיא כמאן דאמר** — מתנייתן
והחלק בין תרומה קודם שנאבדה או לאחר שנאבדה. **על הגבוי** — שבני העיר גבו ומסרום ליד שליש.
לא ברא — דלדידיה אפילו תרומה התרומה קודם שנאבדה, כיון דאין תורמין על הגבוי — לאו נכנסו
המעות הללו לרשות הגבוי, וברשות בני העיר קיימא. ונשבעין לבני העיר, ובני העיר ששקלין אחרים
תחתיהן. **דרבי שמעון היא** — הא דתנן במתניתין דהשומרים נשבעים: דרבי שמעון היא, דאם לא
כן — הא קיימא לן אין נשבעין על ההקדשות. **שבועות תקנה** — כדי שלא יחלול השומרים בשמירת
הקדש, אבל מדאורייתא

אין

קמא קרבן העדה

1 בקלבון ובמעשר בממה. חך עבידא, כמו "היכי דמי". הכי נרטיק. חלקין את הנכסים ולא חלקין את
2 הבמה — חייבין בזה ובה. חלקין את הבמה ולא חלקין את הנכסים — פטורין בזה ובה. וכן הוא בבכורות
3 פרק תשיעי. והכי פירושה: חלקו את הנכסים וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבמה. דבני קלבון הוו כשאר
4 שותפין, ובני במה הוו כתפוסת הבית. הן הן עיקר נכסין — ואף על פי שחלקו את הנכסים ולא חלקו את
5 הבמה — פטורין מקלבון. רבי שמיי פריך: וכו' מפני
6 שעשיתן כאדם אחד אצל מעשר במה הואיל ולא חלקו,
7 נאמר שהיו פטורין מן הקלבון אף על פי שלא נתנו
8 שקליהן מן ירשת אביהן, ואף על פי שהבמות הן עיקר
9 הנכסים — אין לפטור, כך למדתי ממגדל עז בשם הריב
10 רבינו משה מקדש, ודלא דבור רבי אליהו פולדא, ודבריו
11 תמוזין, לא שנייא היא — שאני הכא שהוא נטיל סלע
12 שלימה מאותן המעות שהיו מגיעין על חלקו. הלכך הרי
13 הוא כאילו לא חלקו. ופריך: מנעתי — לדברך שיעקב
14 הטעם שפטורים לפי שחלקו נטיל סלע השלימה ממה
15 שהוא מגיע על חלקו, אפילו חלקו וחזרו ונשתתפו — יהיו
16 פטורין, ואנן לא תנן הכי. היא שני אחין וכו' — כלומר, אין
17 חילוק כל שבא מכח ירשה הרי הוא כתפוסת הבית אף
18 על גב שאין בירשה דאורייתא ולא שקל לחותן
19 בשבילם. ויש פירושם אחרים בשמעה זו וזו דזכרת
20 לעיל, לפום פשטא דשמעתא. שולחנין — שגבו
21 השקלים במדינה, כמנו שכתב הרמב"ם: הן נטלו אותן
22 בשכר. לחוצאת דרכים — להביא השקלים לירושלם.

סליק פרק ראשון

23 **הלכה א משנה** מצרפין שקלים
24 לדרבנות — בני העיר
25 שקבצו שקליהם — יכולין להחליפין מרובנות, והוא
26 מטבע של זהב, להקל מעליהם משאו הדרך. שפורת —
27 תיבות שפיתן צר למעלה ומרחיב והולך כעין שופר, כדי
28 שלא יוכלו לטול מזון כלום. והיו עומדין בעורה, וכל
29 אחד מביא שקלו ונותן בו. במדינה — בירושלם. ולדברי
30 הרמב"ם — בשאר ערי ישראל. ששלחו את שקליהן —
31 ביד שליה, להחליכם לטעמה. אם נתרמה התרומה —
32 שהיו גרילים לתרום הקדשות לצורך הקרבנות. והיו
33 תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות כדי שיהיה חלק
34 בקרבות אף לאותן שעדיין לא שקלו. נשבעין — שלוחים
35 לגזברים. והואיל ונתרמה התרומה על המעות הללו
36 קודם שנאבדו — הרי נעשו כאילו הוה ברשות הגזברים
37 משעה שנתרמה התרומה עליהן, וכשנגבנו או אבדו —
38 ברשות הגזברים נגבנו או אבדו. והלכך נשבעים השלוחים
39 לגזברים, ותפסרים. ואף על גב דאין נשבעין על
40 ההקדשות, כגמרא מתוך לה. ואם לאו — כשנשעה
41 שאבדו עדיין לא נתרמה התרומה — ברשות הבעלים
42 אבדו, הלכך נשבעין לאנשי העיר. **גמרא** ופריך:
43 ויעשו אותן מרגליות — כלומר, יקנו מרגליות בעד
44 השקלים, ולא יצטרכו לחצאת הדרכים. ומשני: שמה
45 תיול המרגליות — ופיסדי ההקדש. כהאי דתנינן תמן —
46 בכורות פרק שמיני. וכולן נפדין וכו' — כלומר, וכל
47 הנפדין. כגון כבוד אדם והקדשות — נפדין בבסך ובשוה
48 כסף. חוץ מן השקלים שחובי חלקין תחתית השקל —
49 צריך שיתן אותו כסף נקי מטבע מצויר ולא שוה כסף.
50 ותני ושייה, דאף מעשר שני הוראין אינן אלא בבסך, ולא
51 שוה כסף. ואין פריך — מעשר שני בכלים. מתניא —
52 דתנן שהיו שופרות במדינה דוקא לתקלין חדרתין, לשקלים
53 של שנה הבאה, אבל לשקלים ויחשבים, מי שלא שקל
54 אשתדך — לא היה שופרות במדינה, אלא צריך להביאן
55 למקדש. ותני כן — ובתאי נמי הכי. עתיקין במקדש —
56 בדתנן לקמן פרק ששי. וגירסת הרמב"ם נראה: "ותני כן
57 עתיקין במקדש ועתיקין במדינה", ולשון קושיא היא; וכו'
58 תנן הכי. מתנייתן דתנן "נגבנו או שאבדו נשבעין ופטורין
59 מלשלם" — דוקא בשומר וכן איירי. אבל בשומר שכר — אינו כדן זה, אלא משלם בנגיבה ואבידה. ואינו
60 נשבע. ליסטיס מוויין — גב מוויין דאנס הוא, ומשמירה זו לא קבלו עליהם. כרם ברא דאמר וכו' — אבל
61 למאן דאמר אין תורמין על הגבוי, אפילו תרומה התרומה — נשבעין לבני העיר, הן ששקלין אחרים
62 תחתיהם. דרבי שמעון היא — הא דתנן דהשומרים נשבעין — אתיא כרבי שמעון. דאמר רבי שמעון —
63 במסכת שבוועות: קדשים שהמפקד חייב באחריותן כדידיה דמי, וכו' נמי, כיון דהייבין בני העיר לשקול
64 תחתיהן — לאו בהקדשות ניתנו. אבל לחכמים אין כאן שבועה, דאין נשבעין על ההקדשות. משום שבועת
65 תקנה — מדאורייתא פטור לגמרי. ורבנן הוא דתקן לה, שלא יחלולו בשמירת ההקדשות. והכי נרטיק: על
66 דעתיה דרבי יוחנן ניהא, נשבעין לגזירין, ואם לאו נשבעין לבני העיר.

גזברין

גוברין מאי עבידיהו משום שבותת התקנה. אלא לרבי אלעזר נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיה. הרי הוא דרבי שמעון. אלא נשבעין לגוברין – ודחי פירושו: לרבי אלעזר כיון דאין הגוברין חייבין באחריות שקלים אלו, אם כן הקדשות ניתו ואין נשבעין על ההקדשות באילו, לכולי עלמא. ומשני: נשבעים לבני העיר – לטויל שברן במעמד הגוברין, מפני שהפסד על ההקדש. אף על פי שיקבלו וכו' – אדרבי יוחנן קאי, דקאמר דשבוועה ו

תקנת חכמים היא, שאין הקדש יוצא בלא שבוועה. הלכך אפילו קיבלו אנשי העיר עליהן, ואמרו: הואיל ואנו משלמין, אין רצוננו שישבע השליח שהוא נאמן לנו – אין שומעין להן. שאין הקדש יוצא בלא שבוועה. חייב באחריותו – אפילו לאחר שנתרמה התרומה עד שימסרו לגובר. הקדש ברשות גבוה בכל מקום שהוא – ואפילו קודם שנתרמה – פטור. ובני העיר שוקלין תחתיהן – ואי סלקא דעתך: כי גזא דרחמנא הוא. אף קודם שנתרמה היוו על העיר פטורין. ומשני: לא עוד היא משום שבועת התקנה – אף זו מן התקנה. שלא יחלוץ בהקדשות וישלחו אותן על ידי שליח. אלא כל אחד יביא שקלו בעצמו לשם, דמצוה בו יותר מבשלוחו. תני הראייתו – אנוצטאו או שהחזירום הנגבים קאי, דהשתא שניהם לפנינו. אלו ששלחו בני העיר תחלה – הן הראשונים. והנה אמר – ואידך אמר.

הלכה ב משנה על ידו – בשבילו. והלך השליח ושקלו בשביל עצמו. אם נתרמה התרומה – קודם ששקל בשביל עצמו. מנע – דמדי שנתרמה התרומה על העתיד לגבות והיה זה השקל שנתן לו חבירו לשקול עליו ברשות הקדש, וכשתנו בשביל עצמו – נתנה מן ההקדש. ובגמרא מפרש מה נתנה. השקל שקל מן ההקדש – שהיה בידו מעות שהקדשו לבדק הבית, וכסבור שהן של חולין. ושקל מן שקלו. ונתרמה התרומה, וקנה בהמה באותה התרומה, והקריבה – או נתחייב השקל קרבן מעילה. אבל קודם, לפי שאין מעלה אלא במוציא מן ההקדש לחולין. אבל המוציא מהקדש להקדש, אף על פי שנתנה – אינו מועל אלא אחר שעשה מעשה בהקדש השני. יאכל כנגדו – בגמרא מפרש לה. **גמרא** אנו תנינן – ברישא דמתניתין: אם נתרמה התרומה. ותניא ר' תנו אף ברישא: וקריבה בהמה. ולא פליגי. דהא ר' סמך אסיפא שפירש בה מעילת שניהם (והר"ב רבי אליהו פורלא תניא ללא צורך). הרי גרסינן: אמר רבי אלעזר דאין קרבן מעילה אלא ששקל אומנו – לקמן סוף פרק רביעי. מיד היה מקבל מעותיו – רבי שמעון פליג. אהא תנתן התם המספא אינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרצה. ורבי שמעון סובר: דמיד היה מקבל את מעותיו. ולא שייך שמוא יאירע בזה פסול ונמצא ההקדש נפסד. מפני שהביתים ודיוקן הן. ור' שאפילו לא קריבה בהמה אלא שקט אותה כבר – יצאו המעות לחולין. ומעל. וקשיא – אמתניתין: למח מעל, אילו מי שגנב עותים של חבירו ושחטה סחם ודאי לבעלים הראשונים מכפרת. אם כן הרי נבי גמי שקלים, כשנתינו ללשכה – אינו ניכר השקל של מי הוא, והוא נתרם סתם לשם מי שהוא. וחזרו השקל לבעלים הראשונים, ולמה יאין חייב קרבן מעילה. כמנסי שיש – שניכר דרועה שהוא של שני. ואיירי עשהו כמי שיש של בית רבן גמליאל, כדתנן לקמן פרק שלשי: שהיה מתכוין וזורק לקופה.

ופריך: וחש לומר וכו' – למח הוא מביא קרבן מעילה, ולמח לא נקנה בהמה משקל זה. אלא ניתוחר בקופה הגדולה וכו' שירי הלשכה. וכו' יש מעילה בשריירים – במתיה. אלא כרבי מאיר וכו' וכו' נזיקים סתמא גמליאל כרבי מאיר דסובר יש מעילה בשריירים. ולית הלכתא כותיה אלא כרבי דפליג עליה. ומשני: עוד היא במסוים וכו' – כלומר, כבר אוקימנא לה במסוים וכבית רבן גמליאל, אם כן איכא למימר שידוע משקל זה קנה בהמה. מה נתנה – ולמה נתן שוביאי קרבן מעילה? דמאי דנתנה דקעביד מצוה – לא נתנה היא, דמצות לא ליתות ניתנו. כמו שנתנה – שהציל עצמו בממון ההקדש. ונתנה בשקל כזה כל שהוא קדש אין קדושה אחרת חלה עליו – הלכך שקל זה ששקל מעות מעשר שני אינו קדוש כלל לשם קרבנות. כיצד הוא עושה – אם שקל שקלו ממעשר שני או משביעית. והוא – מעות הראשונות שנתן לשם מחצית השקל נעשין שקלים, שהרי בחולין הן עבשי.

הלכה ג משנה המכנס

יבוא ליד פסול. ולכן לקמן גרסין לה דכתיבין ודחים הם. **לשם בעלים הראשונים מכפרת** – אמתניתין פריך: אמאי מעל בששקל עד די עצמוהי הלא השקל אינו ניכר של מי הוא, ויעלה השקל לשם בעלים הראשונים. כמו בגונב עותיו של חבירו. **במסוים** – שנתן השקל מסוים ותכוין לחרות לשמים. ופריך: **חש ב'** – שמוא לשריירים נפלו ולא נקנה בהמה משקל זה. אלא ניתוחר בלשכה, והן שירי הלשכה. ולמה מעלי בן יש מעילה בשריירים: **אלא כרבי מאיר** – דאמר לקמן מועלין בשריירים. **עוד תפתר** – כלומר, ואי בעית אימא. **במסוים כותיה של בית רבן גמליאל** שהיו מתכוונין ודוחקין לקופה – ולא היה נשאר בשריירים. **מה נתנה** – למאי מביא קרבן מעילה? הלא אין מעילה אלא בגובה מן ההקדש. והוא מאי נתנה איכא? ואי דקעביד מצוה שנתן לשקלו – האי לא נתנה היא. דמצות לאו ליתות נתנו. **כפי שנתנה** – שהציל עצמו בממון ההקדש. **כל שהוא קדוש אין קדושה אחרת חלה עליו** – הלכך שקל זה ששקל ממעות מעשר שני אינו קדוש כלל לשם קרבנות. **כיצד הוא עושה** – אם שקל שקלו ממעשר שני או משביעית. הרי גרסינן: **והראשונים נעשים שקלים** – דהיינו: מה שנתן בראשונה לשקלו נעשה עבשי שקלים, כיון שכבר חללו ונעשה חולין.

קמב שקלים פרק שני – מצרפין שקלים דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולדן)"

תקלין חותין

אין הרי נמי דפטוריה. אלא תקנתא דרבנן היא. **אלא לרבי אלעזר** – דמוקי ליה כרבי שמעון דקא, על כרחי דסבירא ליה דשבוועה זו דאורייתא. הא ניהא בשבוועה נשבעין לבני העיר – שפיר מוקפת לה כרבי שמעון, דכיון שחייב באחריותו – נכסים דידהו ניתו ולא על הקדש. אבל נשבעין לגוברין דירשא, אפילו אי מקומת לה כרבי שמעון – נמי תקשה לך, דכיון ברשות הגוברים הם – דחקיש ניהו, ושבוועה זו למח: הא אין נשבעין על ההקדש, ונשאר בקושיא. ומה שכתבו בספרים ששים "נשבעין לבני העיר במעמד גוברין" לא גרסין הכא. ובש"ס דבבלי בבא מציעא נ"ח גרסין לה אליבא דשמואל דמתריך לרומיא דמתניתין דהא ודחתה דמיירי בשומר שבר נשבעין לטויל שברן. וקשיא לן להם: אי הכי "נשבעין לבני העיר" מביעי ליה ואהא משני דהם נשבעין לבני העיר במעמד גוברין. ולחך תירוצא לא ניהא דן לאוקמא מתניתין כרבי שמעון, אלא דאתאי כבולי עלמא. ומאן מוקי לה חתם כרבי שמעון לתרועי רומיא דמתניתין – דמוקי לה בשומר חנם, ולא סבירא ליה דמיירי בשומר שבר. ומאי "נשבעין לגוברין" – במעמד גוברין. ולכך כי פריך להם אדך תירוצא דמוקי לה כרבי שמעון מזה דנשבעין לגוברין נשאר בקושיא. ולא מתריך לה כדמחזיקא דאי בשומר דשמואל, משום דרך תירוצא אינו אלא למאן דמוקי מתניתין בשומר שבר. ומאן דמתריך לה כרבי שמעון – על כרחי לא ליה דמתניתין איירי בשומר שבר. דאם לא כן אמאי דחוקה למוקי מתניתין כדחזיקא דאי בשומר שבר איירי מתניתין – אתאי כבולי עלמא: אלא על כרחי דליתא לוך תירוצא דהא. **ואב'** – קודם שנתרמה התרומה. ויש מפרשים: אפילו לאחר שנתרמה התרומה. **כל מקום שהוא** – ואפילו נאבדו קודם שנתרמה התרומה. **עוד איך משום תקנה** – כלומר, כמו שנתרמה דשבוועה השליח משום תקנה. הרי נמי תשלומין דבני העיר – נמי משום תקנה, כדי שיהא הבעלים נוהגים בשמירתן. ומכל מקום כשנתרמה התרומה כיון דקאי לגמרי ברשות הגובר – לא עבדו רבנן קמחא. ונפקא מינה לענין שבוועה, דאפילו קודם שנתרמה אין לו להשליח לישבע אלא שבוועה דרבנן. ועוד נפקא מינה דאין משלמין בפל על המעות הללו אלא שהופשו לשקלן, אף שידו בבעלים. **הראשונים ב'** – אמנצאו או שהחזירום הנגבים קאי, והשתא שניהם לפנינו. ששלחו בני העיר תחלה – הן הראשונים.

משנה אם נתרמה התרומה קודם ששקל בשביל עצמו, כיון דהתרומה הלא גמ על העתיד לגבות, נמצא היה השקל זה שנתן לו לשקול עליו ברשות הקדש, וכששקלו בשביל עצמו – הרי נתנה מן ההקדש, לפיכך מעל. ובגמרא מפרש מה נתנה. מן ההקדש – שהיה בידו מעות שהקדשו לבדק הבית וכסבור שהם של חולין. ושקל מן שקלו ונתרמה התרומה וקנה בהמה באותה תרומה והקריבה – או נתחייב השקל קרבן מעילה. אבל קודם לכן לא מעל, לפי שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין. אבל המוציא מן ההקדש להקדש, אף על פי שנתנה – אינו מועל אלא אחר שעשה מעשה בהקדש השני. והוא דלא תני לה ברישא נמי קריבה בהמה – משום דברישא המעילה דברר שאין בו פגם. דמתחלה נכסי שנתן לו לשקול על ידו להחליפה לגובר נתן, ודרי נתן לגובר, לכך מעל מיד. בלא הכא, להדמיעה דברר שיש בו פגם דמתחלה הוקדש המעות לבדק הבית

זה נתן לשקל להקריבה – אינו מעל עד שיפגם. כדתנן לה במסכת מעילה (יח): כל דבר שיש בו פגם – לא מעל עד שיפגם, שאין בהם פגם – כיון שנתנה להם כן הוא לשון הנאמן החסיד ששמונת עדן. **ואב' בגמרא** – בגמרא מפרש לה. **אין נתן** – דכיון שנתנה תרומה, ומשום דמבעי לתקן אף שלא קריבה. הרי נמי דרבי בביריתא גם ברישא וקריבה. **מאן תנא נתרמה** – דמעל מיד אף בשלא קריבה עדיין. **רבי שמעון** – בסוף פרק רביעי: מיד היה מקבל מעותיו. המספא קרבותה היה מקבל המעות מיד. נמצא חייב כשנתרמה נעשה קדש מזבח זה השקל שנתן לו לשקול על ידו, ולפיכך מעל מיד. דאילו לתנא דמתניתין דסבירא ליה המספא אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה, אף על פי שנתרמה – הרי היא כאילו לא נתרמה עדיין, דמה לי כשתו בלשכה או ביד הגובר, אלא ניתוחר בלשכה, והן שירי הלשכה. ומעל עד שיקרבה. הרי גרסינן: **רבי שמעון אומר: מיד היה מקבל מעותיו ותו לא**, דכאן אין אחריות מזבח עליו רק שיעבד שקלו להקדש. וכיון שנתרמה על חבירו היה להקדש. משאין כן גבי המספא צריך לומר דחזיקין הן, כדי שלא

שקלים דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמג

מבררת הגמרא: אלו הן השקלים הנקראים 'הראשונים' ואלו הן
השקלים הנקראים 'השניים'. מבארת הגמרא: נחלקו בזה רבי
בן רבי חייא ורבי אבא בריה דרבי אבהו, כי 'הראשונים' הם אלו
השקלים ששקלם רבי חייא ורבי אבא בריה דרבי אבהו, ונמצא
והם הנופלים לתקלין דחתי, ו'השניים' הם השקלים ששקלו
תחתיהם. וחרקה – ואילו המאן דאמר האחר אבא, כי 'הראשונים'
הם אלו השקלים ששקלו שנית שנהגו ליד גורן תחלה,
ו'השניים' הם מה ששקלו בתחילה.

הלכה ב – משנה

המשנה מביאה כמה אופנים של אדם ששילם מחצית השקל
ממעות שיש בהם קדושה, ומבארת את דיניהם: הנותן שקלו –
אדם שנתן מחצית השקל להבדילו, לשקול על ידו – שיהיה עבורו
שליח ליתנו בקופת השקלים בעבורו, ונהג בו השליח מנהג רמאות
ושקלו על ידו עצמו – נתנו בקופה בשביל עצמו לצאת בו ידי חובת
מחצית השקל. אם בזמן ששקלו השליח עבור עצמו כבר נתרקה
התרומה ותרמו אף בעבור העתידים להגבות, נמצא שכבר נמצא
השקל ברשות הקדש, וממילא כשנתן השליח עבור עצמו, מכל
במה שנהנה מההקדש, ובגמרא יבואר במה נהנה.
השקל שקלו – הנותן מחצית השקל מן התקדש – ממעות של בדק
הבית שהיו בידו, ונתרקה התרומה ונתרקה התרומה – אם לאחר מכן
נתרמה תרומת הלשכה וכבר קנו הגוברים בתרומתו בהמה
לקרבנות ציבור והקריבוה, מכל השקל לפי שנהנה מן ההקדש.
ואם נתן את מחצית השקל במעשר שני – ממעות שחיללו עליהם
פירות של מעשר שני שדינם שצריך לקנות בהם דברי מאכל
בירושלים ולאכלם בקדושת מעשר שני, ומדמי שביעית – או
ששקל מדמי פירות שגדלו בשנת השמיטה וחלה עליהם קדושת
שביעית, הדין הוא שיאכל בגמרא.

גמרא

שנינו במשנה: 'השקל בו' שקלו מן ההקדש ונתרמה התרומה
וקרבה הבהמה מעל. הגמרא מקשה סתירה ממשנתנו על
ברייתא. מדייקת הגמרא: אכן תנינן – במשנתנו שנינו שהמעילה
היא דווקא אם קרבה הבהמה על גבי המזבח, אבל אם עדיין לא
קרבה הבהמה לא מעל, אף על פי שנתרמה התרומה ונקתה
הבהמה, כיון שמעות ההקדש שמהן שקל את שקלו היתה עליהם
קדושת בדק הבית, וכששקל את שקלו מהן עדיין נשארו באותה
קדושה דהיינו בקדושת בדק הבית, וכן כשנתרמה התרומה
ונקתה הבהמה עדיין קדושת בדק הבית היא שחלה על הבהמה,
ורק כשהקריבו את הבהמה על גבי המזבח יצאה מקדושת בדק
הבית לקדושת מזבח ומעל. ותני רבי – ואילו בברייתא
שנשנתה בבית מדרשו של רבי שנינו שמעל אם נתרמה התרומה,
ולא התנו את המעילה בכך שכבר קרבה הבהמה.
מתרצת הגמרא: אין הברייתא חולקת על משנתנו, אלא מאן תנא
אם נתרמה התרומה – מי הוא התנא בברייתא ששנה רבי, רבי
שמעון היא, ולדעתו מיד כשנתרמה התרומה גם קרבה הבהמה,
דאמר רבי שמעון, שהחנוני המספק להקדש את הקרבנות וצרכי
המזבח, מיד היה מקבל מעותיו, וחולק בזה על התנא של משנתנו
לקמן (ג). הסובר שאין החנוני מקבל מעותיו עד שיקריבו אותם
על גבי המזבח, כיון שאנו חוששים שמא יארע בהם פסול ויפסיד
ההקדש, ורבי שמעון אינו חושש לזה האיל ותכניהם ויזוים –
לשמור על ההקדשות לבל יארע בהם פסול ויפסיד ההקדש. והן
כאן מתוך זריזות הכהנים הרי שתיכף ומיד כשנתרמה התרומה
קונים הם מהבהמות שנתבקרו כבר ומקריבים אותם, ונמצא
ש'נתרמה התרומה' דתני רבי רבי היינו שכבר קרבה הבהמה.
שנינו במשנתנו 'הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידו
עצמו אם נתרמה התרומה מעל', הגמרא מבררת מדוע השליח
מעל. שואלת הגמרא: וכן זה מוקשה הוא, שכן מניין לנו
לומר שהשליח מעל, הרי אילו אדם תניב עולתו של חבירו

תחתיה, שבשני האופנים הללו השבועה בהם היא משום שבועת
תקנה, אלא לרבי לעזר המפרש את דברי משנתנו בשיטת רבי
שמעון, בשלמא דין זה שאם לא נתרמה התרומה נשבעים לבני
העיר, הרי הוא – פיסקא זו אכן ניתן לפרשה כשיטתו דרבי שמעון,
שמכיון שבני העיר חייבים באחריותם הרי הם כנכסיהם ונשבעים
להם השליחים עליהם, אולם איך נפרש את השבועה באופן
שנתרמה התרומה שדין השליחים להיות נשבעים לגוברים, וגוברים
מאי עבדיהו – מה ענינם של הגוברים כאן שנחייב את השליחים
להשבע להם, הלא אין השקלים ברשותם, וקיימא לן שאין
נשבעים על ההקדשות.

מתרצת הגמרא: אכן אין נשבעים כאן כיון שאין נשבעים על
ההקדשות, אלא שבמשנתנו מדובר בשליח שהוא שומר שבר
ונגנבו או שאבדו ממנו השקלים באופן שעדיין מגיע לו את שכרו,
דהיינו כגון שנגנבו בליסטים מזוין או שאבדו כשטבעה ספינתו
בים, שאונס גמור הוא ולא נתייב לשמור על כך, ולפיכך
כשבאים השליחים לתבוע את שכרם מבני העיר הרי הם נשבעים
לבני העיר שבועה שאין השקלים ברשותם, אלא ששבועה זו
נעשית גם כמקדש גוברים, כי חייב הלא לחשידיהו – כדי שהגוברים
לא יחשדו בשליחים בהעלמת השקלים, אי נמי הלא נשאו להו
פושעים – או כדי שלא יחשיבו אותם כפושעים שהתרשלו
בשליחותם.

מוסיפה הגמרא: לפי דעתו של רבי יוחנן שהשבועה היא משום
תקנת חכמים, באופן שעדיין לא נתרמה התרומה שנשבע השליח
לבני העיר ובני העיר שוקלים תחתיהם, יהיה חיוב שבועה זה קיים
אף על פי ששקלו על עצמם בני העיר לשלם, שבני העיר מאמינים
לשליח ומסכימים לשקול תחתיהם אף בלא שבועת השליח, מכל
מקום חייב השליח שבועה, שכן כך תיקנו חכמים אין ההקדש יוצא
בלא שבועה, שלא יבואו לזלזל בהקדש.

למדנו במשנתנו דין אבירת השקלים מידי השליח המוליכם
לירושלים. הגמרא דנה מה הדין כשנאבדו השקלים מיד הבעלים:
הפריש שקלו ואבד – שנאבדה מחצית השקל מידי הבעלים
שהפרישוהו, ונודע לבעלים מאבידתם קודם שנתרמה התרומה.
רבי יוחנן אומר, חייב השוקל באחריותו עד שיקריבו לגוברים, וכל עוד
שלא הגיעה תרומת מחצית השקל לידי הגובר לא יצא ידי חובתו,
ולכן אם נאבד יחזור וישקול. רבי שמעון בן לקיש אומר, הקדש –
כל דבר שאדם מקדיש לצורך גבוה, הרי זה נחשב כנמצא ברשות
הגבוה בכל מקום שהוא ואפילו אם לא הגיע לידי הגובר, דכתיב
(תהלים כד א) 'לה' הארץ ומלואה', ועל כן אין השוקל חייב
באחריותו.

הגמרא מקשה על רבי שמעון בן לקיש. שואלת הגמרא: מהניתא
פליגא על רבי שמעון בן לקיש – מדברי משנתנו אנו רואים שלא
כדעת רבי שמעון בן לקיש, שכן שנינו במשנתנו שאם נודע לבני
העיר על אבירת השקלים עד שלא נתרמה התרומה, נשבעין
השליחים לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהם, ואילו
לדעת רבי שמעון בן לקיש הסובר כי 'הקדש ברשות הגבוה בכל
מקום שהוא', היה ראוי שבני העיר שכבר שקלו יהיו פטורים
מלשקול שוב, וכן שלא ישבעו השליחים לבני העיר אלא
לגוברים.

מתרצת הגמרא: לא עוד היא משום שבועת תקנה – וכי לא אמר
רבי יוחנן לעיל (ע"א) שבועת השליחים אינה מן הדין אלא תקנת
חכמים היא כדי שלא יזלזלו בהקדשות, וכמו כן גם חיוב זה
שחייבים בני העיר לשקול שוב אינו מעיקר הדין אלא מתקנת רבנן
הוא כדי שלא יזלזלו בני העיר למסור השקלים בידי שלוחים
שאינם מקפידים על שמירתם.

שנינו במשנתנו 'נמצאו או שהחזירו הגנבים אלו ואלו שקלים'.
מבארת הגמרא מה עושים עם כל השקלים. אומרת הגמרא: תני
– שנינו בברייתא, שקלים הראשונים נופלים לתקלין תחתין – יתנו
לקופת השקלים החדשים לקנות מהם קרבנות צבור, והשניים
נופלים לתקלין תחתין – יתנו לקופת השקלים הישנים המשמשים
לתקן בהם את חומות העיר.

הלכה ג - משנה

גמרא

60

שנינו במשנה: הַמְכַנְסִים וכו' מעות ואמר הרי אלו לשקלי בית שמאי
אומרין, מותרין נדבה ובית הלל אומרין, מותרין חולין. מבארת
הגמרא את האופן שבו נחלקו בית שמאי ובית הלל: רבי יוסי בִּשְׁם
רבי לעזר אמר, מֵה פְּלִיגִין – אימתי נחלקו, בְּמַכְנָס פְּרוּטוֹת –
שאסף פרוטה לפרוטה וכל פעם שנודמנה לידו פרוטה נתנה בכיס
שייחד למוחצית השקל, שבזה סוברים בית הלל שמותרין חולין כיון
שהמכנס סבר בטעות שעדיין אין בכיסו די לצורך חיובו במוחצית
השקל, והקדש בטעות לאו הקדש. אָבֵל בְּאוֹמֵר 'אֵלֹהִי לְשִׁקְלִי' –
שנטל בידו מעות וראה שיש בהן יותר מחיובו והפרישן בבית אחת,
כָּל עָמָא מוֹדִי – אפילו בית הלל מודים שֶׁהַמּוֹתֵרִין נִדְבָה, כיון שאין
כאן עָמָא מוֹדִי שיש כאן יותר ממוחצית השקל
ונתכוון להקדיש הכל, ומכיון שאין להרבות על מוחצית השקל
יפול המותר לנדבה.

הגמרא מביאה דעה אחרת בדעת רבי אלעזר: רבי חייא ורבי ביבא
– רבי חייא אמר שרבי ביבא אמר בִּשְׁם רבי לעזר, דעה אחרת ממה
שאמר רבי יוסי בשמו לענין דין המותר באומר 'אלו לשקלי', מֵה
פְּלִיגִין – מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל היא דווקא בְּמַכְנָס
פְּרוּטוֹת, שבזה סוברים בית שמאי שמותרין נדבה כיון שהקדש
בטעות הוא הקדש, אָבֵל בְּאוֹמֵר 'אֵלֹהִי לְשִׁקְלִי' ויודע שיש בידו יותר
מחיובו, כָּל עָמָא מוֹדִי – אפילו בית שמאי מודים שֶׁהַמּוֹתֵרִין חולין,
כיון שכונתו להרבות על מוחצית השקל והוי כעין מתנה על מה
שכתוב בתורה שאין בדבריו כלום.

הגמרא מביאה ראיה לשיטת רב ביבי: אָמַר רבי חייא, מִתְּנִיתָא
מְסִינָא – מדברי משנתנו יש ראיה לרבי ביבי בשם רבי אלעזר
שהאומר 'אלו לשקלי' לדברי הכל מותרין חולין, דִּתְנִין – שכן
שנינו במשנתנו, 'אָמַר רבי שמעון מֵה בִּין שְׁקָלִים לְחִטָּאת אֵלָא
שֶׁהַשְּׁקָלִים יֵשׁ לָהֶן קֶצֶבָה וְלְחִטָּאת אֵין לָהּ קֶצֶבָה, וסבר ר' חייא
שדברי רבי שמעון נאמרו בין לבית שמאי ובין לבית הלל, ואם כן
יש לברר בִּמָּה אֵין קִיָּמִין – במה אנו עוסקים שחילק רבי שמעון
בין שקלים לחטאת, אָם בְּאוֹמֵר 'שְׂאִיבָא מֵהֶן שְׁקָלִי', הרי בפירוש
שנינו במשנתנו כָּל עָמָא מוֹדִי שֶׁהַמּוֹתֵרִין חולין, וכך גם אָם בְּאוֹמֵר
'שְׂאִיבָא מֵהֶן חִטָּאתִי' כָּל עָמָא מוֹדִי שֶׁהַמּוֹתֵרִין חולין, ומכיון שבאופן
זה אין חילוק בין שקלים לחטאת לא יתכן שעל זה נתן רבי שמעון
את טעמו. אֵלָא בֵּן אֵין קִיָּמִין – אנו עוסקים בְּאוֹמֵר 'אֵלֹהִי לְשִׁקְלִי',
ובזה חילק רבי שמעון בין שקלים לחטאת, שטעם דִּין שְׁקָלִים הוא
עַל יָדִי – לפי שֶׁקֶצֶבָתָן מֵה הַתּוֹרָה – שיש להם סכום קצוב מן התורה
ואינו יכול להרבות על מה שכתוב בתורה, ולפיכך מוֹתֵרִין חולין,
ואילו חִטָּאת עַל יָדִי שְׂאִין קֶצֶבָתָן מֵה הַתּוֹרָה – שאין לה מחיר קצוב
מהתורה, מוֹתֵרִין נִדְבָה, ומוכח כרבי ביבא שהאומר 'אלו לשקלי'
מותרין חולין.

הגמרא מבארת כיצד רבי יוסי דוחה את הראיה. מבררת הגמרא:
מֵה עָבַד לָהּ רבי יוסי בִּשְׁם רבי אלעזר, שהרי לדעתו האומר 'אלו
לשקלי' לכולי עלמא מותרו נדבה, ונמצא שאין חילוק בין שקלים
לחטאת ואין יפרש את דברי רבי שמעון. מבארת הגמרא: פֶּתֵר לָהּ
– רבי יוסי יתרץ את דברי רבי שמעון שהוא אינו מדבר כלל
באומר 'אלו לשקלי' שבזה אכן בין בשקלים ובין בחטאת מותרו
נדבה, אלא מדבר רק בְּמַכְנָס פְּרוּטוֹת, וּבְבֵית הַלֵּל הסוברים בזה
שמותרין חולין, ובזה פירש רבי שמעון ששונה הוא מהמכנס
פרוטות לחטאת שמותרין נדבה כיון שלשקלים יש קצבה
ולחטאת אין קצבה.

עוד מקשה הגמרא לדעתו של רבי יוסי אליבא דרבי אלעזר.
מקשה הגמרא: וְהָא תַּנְיִן – והרי שנינו להלן (א) מוֹתֵרִין שְׁקָלִים
חולין, וסברה הגמרא שדין זה נאמר לדברי הכל ואפילו לבית
שמאי, והניחא לרבי ביבא יש להעמידה באומר 'אלו לשקלי'
שלדברי הכל המותר חולין, אולם לרבי יוסי קשה שהרי הוא סובר
שבאופן זה לדברי הכל המותר נדבה. מתרצת הגמרא: פֶּתֵר לָהּ
רבי יוסי, שהמשנה מדברת בְּמַכְנָס פְּרוּטוֹת וּבְבֵית הַלֵּל,
והשמיעתנו המשנה בכך שהלכה כבית הלל, שכן מחלוקת ואחר

1

המשנה דנה באדם שאסף פרוטות לצורך מוחצית השקל או לצורך
קרבת חטאת ומצא שיש בידו יותר, מה הדין במותר. אומרת
המשנה: הַמְכַנְסִים מְעוֹת – אדם שממונו מצומצם ואין לו לפרוע את
מוחצית השקל בתשלום אחד, והרי הוא אוסף פרוטות שאינם
נצרכות לו למונותיו, וְאָמַר הָרִי פְרוּטוֹת אֵלֹהִי שאספתי יהיו לְשִׁקְלִי
– עבור חיובי ליתן מוחצית השקל, וכשבא לחשב את מעותיו מצא
שיש בהם יותר ממוחצית השקל. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִין, מוֹתֵרִין –
המעות היתרות על מוחצית השקל, נִדְבָה – ילכו לקופות השופרות
שבמקדש שמהם הולכים את עולות 'קִיץ המזבח' שמקריבין אותן
כשהמזבח בטל, ובית שמאי הולכים לשיטתם שהם סוברים (גור ל)
שהקדש חל גם כשהוא בטעות, ובית הלל אוֹמְרִים, מוֹתֵרִין חולין
ואין המעות היתרות קדושות כלל, שכן לא היה בדעתו אלא
לשקול מהן את חובתו והנותר נשאר חולין. אבל אם בשעה שכנס
את הפרוטות אמר שְׂאִיבָא מֵהֶן שְׁקָלִי, כיון שאמר 'מהן' הרי זה כמי
שאמר בפירוש שרק מקצת המעות יהיו לצורך מוחצית השקל
והשאר יהיו חולין, ולכן בזה כולי עלמא שְׂוִין, ואף בית שמאי
מודים לבית הלל שֶׁהַמּוֹתֵרִין חולין לפי שמעולם לא היה בדעתו
להקדיש הכל.

המכנס מעות ואמר הרי אֵלֹהִי לְחִטָּאתִי, וקנה מן המעות בהמה
לקרבת חטאת ונתתו לו מעות, שְׂוִין – אף בית הלל מודים,
שֶׁהַמּוֹתֵרִין נִדְבָה וכמו שמפרש רבי שמעון להלן. ואם שכנס את
המעות אמר שְׂאִיבָא מֵהֶן חִטָּאתִי, וגילה דעתו שביבא 'מהן' ולא
את כולן, שְׂוִין – כולי עלמא מודים שֶׁהַמּוֹתֵרִין חולין כיון שלא עלה
בדעתו להקדיש את הכל.

המשנה מבארת את טעמם של בית הלל: אָמַר רבי שמעון, מֵה בִּין
שְׁקָלִים – שהאומר 'אלו לשקלי' מותרין חולין, לְחִטָּאת – שהאומר
'אלו לחטאתי' מותרין נדבה, אֵלָא – החילוק הוא, שֶׁל שְׁקָלִים יֵשׁ
לָהֶן קֶצֶבָה – מחיר קבוע, שהתורה אמרה (שמות ל טו) הָעֶשֶׂר לֹא
יִדְבַּח וְהַדֵּל לֹא יַעֲשֶׂיט מִמוֹחֲצִית הַשְּׁקָל, ובוודאי לא נתכוון ליתן
יותר מחיובו, והמותר הוא הקדש בטעות והרי הוא חולין, וְלְחִטָּאת
– ואילו לבהמה המובאת לקרבת חטאת, אֵין לָהּ קֶצֶבָה – מחיר
קבוע, שאם רוצה מביא בהמה קטנה הנמכרת בדמים מועטים ואם
רוצה מביא בהמה שמינה הנמכרת בדמים מרובים, ולפיכך
נתקדשו כל המעות ומותרין נדבה.

המשנה מבארת את טעמם של בית שמאי: רבי יהודה אוֹמֵר, הטעם
שלבית שמאי אלו לשקלי מותרין נדבה, הוא משום שאֵין לְשִׁקְלִים
אֵין לָהֶן קֶצֶבָה ופעמים שנותנים יותר ממוחצית השקל, שֶׁכֶּשֶׁשְׁעָלוּ
יִשְׂרָאֵל בימי עזרא מֵה הַגּוֹלָה – מגולת בבל, היה מטבע ה'דרכון'
יוצא באותם הימים, ושוייו שני סלעים, והיו שוֹקְלִין דְּרַבּוּנוֹת,
ומביאים למוחצית השקל מטבע של סלע שהוא מוחצית הדרכון.

אחרי תקופה זו כשירד ערך המטבעות והיה עיקר המסחר במטבע
ה'סלע', חָזְרוּ לְשִׁקְלֵי סְלָעִים, והיו מביאים למוחצית השקל מטבע
של חצי סלע שהוא כשיעור התורה. אחרי תקופה זו שוב ירד ערך
המטבעות והיו סוחרים במטבע ה'טבע' ושוייו חצי סלע, חָזְרוּ
לְשִׁקְלֵי מִכְּעִין, והיו מביאים מטבעות אלו למוחצית השקל שהרי
זהו שיעור התורה למוחצית השקל. בְּקִשּׁוֹ לְשִׁקְלֵי דִּינָרִין – רצו ליתן
למוחצית השקל מטבע 'דינר' שהוא מוחצית של 'טבע', וְלֹא קִבְּלוּ
מֵהֶן – ולא הסכימו עמהם חכמים מפני שמותר להוסיף על חיוב
התורה לפי המטבע היוצא בהוצאה אולם אסור לפחות ממנו.

נמצא שאף השקלים אין להם קצבה שהרי לפעמים היו נותנים
יותר מחיובם, ולפיכך סוברים בית שמאי שמותרין נדבה.
רבי שמעון דוחה את דברי רבי יהודה: אָמַר רבי שמעון, אין
השקלים נחשבים כמי שאין להם קצבה, אֵף עַל פִּי בֵּן שְׁפַעמִים
מוסיפים על חיוב התורה, כיון שהרי יֵד בּוֹלֵן שְׂוִין ואין אחד יכול
להוסיף על של חבירו אלא כולם נותנים מוחצית המטבע היוצא
בהוצאה, אָבֵל חִטָּאת נחשבת כדבר שאין לו קצבה כיון שכל אחד
יכול לקנות בסכום אחר, וְהַ מְכִיבָא בְּסָלַע וְהַ מְכִיבָא בְּשֵׁטִים וְהַ מְכִיבָא
בְּשֵׁלִשׁ.

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

שקלים. פרק שני – מצרפין שקלים דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמה תקלין חדרתין

משנה **המכנס** — כנס מעט מעט מעות, ובשעה שהתחיל לכנס, אמר "הרי אלו לשקלי", וכשבא לחשוב מה שבנס מצא שהותירו על שקלו. **מותרין נרבה** — יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קרן למזבח, דסברי: הקדש בטעות שמיה הקדש. **מותרין חולין** — שלא נתבון זה אלא כדי שקלו. **שיון שמותר חולין** — דהוא כאילו אמר בפירושו: אם אבנים יותר משקל שיקח מן השקלו, והמותר יהא חולין. **גמרא מה פליגין** =

בה פליגי. **במכנס פירושם** — בדפרישית במשנה, הוא דסבירא ליה לבית הלל דמותרין חולין, דהוה בטעות. **אבל באומר אלו לשקלי** — אם נטל ידו מלאה מעות ואמר "אלו לשקלי" ויש בו מותר — מרדה בית הלל דמותר נרבה שאין כאן טעות, דהא ידע כמה קא. אם כן נתבון לכולן שיון לשקלים, אלא שאין רשאי להרבות למחצית השקל — לכך המותר נרבה. **דמותרין חולין** — הואיל ואין כאן טעות שילכו לומר ברו שהקדש בטעות קא, ובין דאין בידו להרבות בשקלים — המותר חולין. **אמר רבי שמעון: מה בין ב' — וקא סלקא דעתך דרבי שמעון אליבא דכולי עלמא קאמר לה. כמה אגן קריימן** — רבי שמעון דקאמר "מה בין ב' אודי קאי. **בבבול מותרין חולין** — בין בשקלים ובין בחטאת, כדקתני משנה ומה בין דקאמר. **באומר אלו** — דהוא קאמר רבי שמעון: מה בין שקלים דמותרין חולין אליבא דכולי עלמא, ומה בין חטאת דמותרין נרבה אליבא דכולי עלמא, ואי אמות בשלמא אליבא דרבי ביבא דקאמר באומר אלו כולי עלמא מודים דמותרין חולין — שפיר קאמר רבי שמעון: מה בין. אלא לרבי יהודה — מה בין דקאמר רבי שמעון: הא שקלים נמי מותרין נרבה. **בבית הלל** — וטעמא דבית הלל דמפרש רבי שמעון, **מותרין חולין** — וקא סלקא דעתך דמשנה אחא כבולי עלמא, ובאומר "אלו" **נמצא שאינו חייב אף קדיש** — כיון דרש שקל אינו חלה כלל — פשיטא לן דלא קדיש, כי קמבעיא לן היבא דהפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד, כיון דעל כרחך שם שקל חלה על אחת מהן. **משנה שקלים יש להם קצבה** — דכתיב "והעשר לא ירבה" וגו', אמרינן דודאי לא היתה כוונתו אל עד כדי שקלו. אבל חטאת אין קצבה, אם רצה יביא בדמים מרובים, ונתפסו הדמים אפילו אין מרובין, ומותרין נרבה. **דרבננות** — בימי מלכות מדי היה חלל מטבע זה וזה, ולא פשוטא דהוה צריכים הרבה לעבודת הבית ולפיכך שקלו מטבעות גדולות. **חורו לשקול פלגים** — שנתבטלה המטבע של דרכון והיה המטבע היחיד בהוצאה סלעים, ושקלו למחצית חצי חצי סלע. **והעשר לא ירבה" וגו'** — מפרש בגמרא שהוא חצי סלע, שגם הסלע נתבטל, והיה יוצאה בהוצאה חצי סלע סלע, והביאו לשקליהו אותו חצי סלע שהוא מחצית השקל דאורייתא, שהשקל שלם דאורייתא הוא סלע דמשנהו. **ובקשר לשקול דינרין** — כלומר, שאין מוטלת המטבע, אלא שהיו מבקשים להקל ולהבאי לשקליהן מחצית מטבע היחידא שהוא דינר, שהיו סבורין כמו בשעה שהיה המטבע היחידא מטבע גדולה כמו דרכון היו מכיין חצי שקל חצי ממנה, לפי שהוא חצי ממנה היחידא אף שהוא יותר ממחצית השקל האמור בתורה, הוא הדין נמי כשהמטבע היחידא היה מטבע קטנה, אם נתן ממנה חצי לשקלו — יוצא למחצית השקל דאורייתא אף ממנה. **יד כלן שוה** — איזה מטבע שקבלו עליהם לשקול, גדולה או קטנה, היו כלם שוקלים בשוה, בין עשיר בין דל, דכתיב: **גמרא משמעון** — משמעון סלעים. **קרישין** — בלשון אחרת: קרוטישין. **הוא רביעית סלע**, שהוא דינר. **ולא קבלו עליהן מן הדא** — מן המקרא הוה סמכו שלא לקבל מן פחות ממחצית השקל האמור בתורה. **והעשרון עליה מוצות** — מהקאמר "והעשרון" דמשמע שנתמיה ובית דין היו גורמים להעמיד הדבר, ולכאן למימר שהיו נגמעים לגמרי ממה שכתוב בתורה, אלא על כרחך שהיו רוצים להביא מחצית המטבע היחידא, אף שהיא פחותה ממחצית השקל דאורייתא והעמידוהו לתת שלישית השקל שהוא עשר גרה. **דהיינו מחצית השקל האמור בתורה**, לשלש שקלו שלש פעמים בשנה — מדלא כתיב "שלש שקל בשנה", לכך דרש לה שיהיה השקל משתלש בשנה ולא לתרומת שקלים מיירי אלא בענין צדקה, ודלא כרבי אסי דאמר בפרק קמא דבבא בתרא ט: לעולם איננו יעצנו עצמו משלישית השקל בשנה. **דהיינו שליש אחד משקל לכל השנה**, שאין פסיריתין — נרבות על הצבור יותר משלש פעמים בשנה. **ככאן לשלש סאין לשלש קופות של שלש סאין**, דכתיב "כי בושש משה", ודרשין פירוש "רבי עקיבא: בא שש. **יתנו מחצית השקל** פסד קרא, ואפילו רצי חצי דרכון, וסבירא ליה אמצחית פסד קרא, דהיינו מחצית השקל קרא לכפר על מה שעברו בשש. **העשרים כסף** — דינרין, והיינו זמשה סלעים, סלע ארבעה דינרין, ונפל לכל אחד ואחד מן האחים שהיו עשרה. שראובן ובנימין לא היו במכירה, ויוסף גם כן היה הגורם על ידי הקאהה שבתחילה. **מבעה** — דהיינו

הלכה ג משנה

המכנס מעות — כנס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה לשקלו, ואמר כשהתחיל לכנס: "הרי אלו לשקלי", וכשבא לחשוב מה שבנס, מצא שהותירו על שקלו. **מותרין נרבה** — יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קרן למזבח, ובית שמאי לטעמיהו, דסברי: הקדש בטעות שמיה הקדש. **מותרין חולין** — שלא נתבון זה אלא כדי שקלו. **שיון שמותר חולין** — דהוה כאומר בפירושו "אם

הלכה ג משנה המכנס מעות ואמר "הרי אלו לשקלי", בית שמאי אומרים: מותרין חולין. "שאביא מהן שקלי" — שיון שהמותר חולין. "אלו לחטאתי" — שיון שהמותר נרבה. "שאביא מהן חטאתי" — שיון שהמותר חולין. אמר רבי שמעון: מה בין שקלים לחטאת? אלא, של שקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה. רבי יהודה אומר: אף לשקלים אין להן קצבה, שששששש ישראל מן הגולה היו שוקלין דרבננות, חורו לשקול סלעים, חורו לשקול כמעין. ביקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהן. אמר רבי שמעון: אף על פי כן יד בנולן שוה. אבל חטאת — זה מכיא בסלע, וזה מכיא בשתים, וזה מכיא בשלש. **גמרא "המכנס" וכו', רבי יוסי בשם רבי לעזר: מה פליגין — במכנס פרוטרוט. אבל באומר "אלו לשקלי" — כל עמא מודיי שהמותרין נרבה. רבי תימי (הקנה) ורבי ביבא בשם רבי לעזר: מה פליגין — במכנס פרוטרוט. אבל באומר "אלו לשקלי" — בנולן עלקא מודיי שהמותרין חולין. אמר רבי תימי (הקנה): מתניא מסייעא לרבי ביבא. דתנן, אמר רבי שמעון: מה בין שקלים לחטאת — אלא שהשקלים יש להן קצבה, ולחטאת אין לה קצבה. מה אגן קריימן? אם באומר "שאביא מהן שקלי" — כל עמא מודיי שהמותרין חולין, אם באומר "שאביא מהן חטאתי" — כל עמא מודיי שהמותרין חולין. אלא כן אגן קריימן באומר "אלו לשקלי", שקלים על ידי שקצבתן מן התורה — מותרין חולין. חטאת על ידי שאין קצבתן מן התורה — מותרין נרבה. מה עבר לה רבי יוסי בשם רבי אליעזר? פתר לה במכנס פרוטרוט, ובבית הלל. והא תנינן: מותר שקלים חולין! פתר לה במכנס פרוטרוט ובבית הלל. (והא תנינן: מותר עשירית האפה חולין! עוד הוא פתר לה במכנס פרוטרוט ובבית הלל). המפריש שקלו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב — לא קדש. המפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד — אותו השני מה עבד ליה? נשמענה מן הדא: הפריש חטאתו וסבר שהוא חייב, ונמצא שאינו חייב — לא קדשה. הפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחת, אותה שגנה מה את עבד לה? אלא רועה. הכי נמי אלו לנרבה, וקא היאך אומר אותה אלו? "רבי יודא אומר: כ': דרבננות דינרין. חורו לשקול סלעין — בשמעון, חורו לשקול כמעין — פלגי סלעין. בקשו לשקול דינרין — קריימן, ולא קבלו עליהן, מן הדא: "והעשרון עלינו מוצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו". רבי חלקיה בשם רבי אחא: מכאן שצריך אדם לשלש שקלו שלש פעמים בשנה, מכאן שאין מותרין על הציבור יותר משלש פעמים בשנה. רבי אבין: מכאן לשלש סאין, מכאן לשלש קופות, מכאן לשלש הפרשות. כתיב: "זה יתנו כל העובר על הפקודים" רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: לפי שהמכות במחצית היום — יתנו מחצית השקל. וחד אמר: לפי שהמכות בשש שעות ביום — יתנו מחצית השקל, דעבר שיתא גרמסין. רבי יהושע בי רבי נחמיה בשם רבן יוחנן בן זבאי: לפי שעברו על עשרת הדברות — יתנו נותן כל אחד ואחד עשרה גרה. רבי ברכיה רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש: לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף — יתנו כל אחד ואחד פורד את בנו בכורו בעשרים כסף. רבי פנחס בשם רבי לוי: לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף, ונפל לכל אחד ואחד מהם טבעה — לפיכך יתנו כל אחד ואחד נותן שקלו טבעה. הלכה**

הלכה ד משנה מותר

המכנס מעות — כנס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה לשקלו, ואמר כשהתחיל לכנס: "הרי אלו לשקלי", וכשבא לחשוב מה שבנס, מצא שהותירו על שקלו. **מותרין נרבה** — יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קרן למזבח, ובית שמאי לטעמיהו, דסברי: הקדש בטעות שמיה הקדש. **מותרין חולין** — שלא נתבון זה אלא כדי שקלו. **שיון שמותר חולין** — דהוה כאומר בפירושו "אם אבנים יותר משקל שיקח מן השקלו, והמותר יהא חולין". **גמרא מה פליגין** =

בה פליגי. **במכנס פירושם** — בדפרישית במשנה, הוא דסבירא ליה לבית הלל דמותרין חולין, דהוה בטעות. **אבל באומר אלו לשקלי** — אם נטל ידו מלאה מעות ואמר "אלו לשקלי" ויש בו מותר — מרדה בית הלל דמותר נרבה שאין כאן טעות, דהא ידע כמה קא. אם כן נתבון לכולן שיון לשקלים, אלא שאין רשאי להרבות למחצית השקל — לכך המותר נרבה. **דמותרין חולין** — הואיל ואין כאן טעות שילכו לומר ברו שהקדש בטעות קא, ובין דאין בידו להרבות בשקלים — המותר חולין. **אמר רבי שמעון: מה בין ב' — וקא סלקא דעתך דרבי שמעון אליבא דכולי עלמא קאמר לה. כמה אגן קריימן** — רבי שמעון דקאמר "מה בין ב' אודי קאי. **בבבול מותרין חולין** — בין בשקלים ובין בחטאת, כדקתני משנה ומה בין דקאמר. **באומר אלו** — דהוא קאמר רבי שמעון: מה בין שקלים דמותרין חולין אליבא דכולי עלמא, ומה בין חטאת דמותרין נרבה אליבא דכולי עלמא, ואי אמות בשלמא אליבא דרבי ביבא דקאמר באומר אלו כולי עלמא מודים דמותרין חולין — שפיר קאמר רבי שמעון: מה בין. אלא לרבי יהודה — מה בין דקאמר רבי שמעון: הא שקלים נמי מותרין נרבה. **בבית הלל** — וטעמא דבית הלל דמפרש רבי שמעון, **מותרין חולין** — וקא סלקא דעתך דמשנה אחא כבולי עלמא, ובאומר "אלו" **נמצא שאינו חייב אף קדיש** — כיון דרש שקל אינו חלה כלל — פשיטא לן דלא קדיש, כי קמבעיא לן היבא דהפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד, כיון דעל כרחך שם שקל חלה על אחת מהן. **משנה שקלים יש להם קצבה** — דכתיב "והעשר לא ירבה" וגו', אמרינן דודאי לא היתה כוונתו אל עד כדי שקלו. אבל חטאת אין קצבה, אם רצה יביא בדמים מרובים, ונתפסו הדמים אפילו אין מרובין, ומותרין נרבה. **דרבננות** — בימי מלכות מדי היה חלל מטבע זה וזה, ולא פשוטא דהוה צריכים הרבה לעבודת הבית ולפיכך שקלו מטבעות גדולות. **חורו לשקול פלגים** — שנתבטלה המטבע של דרכון והיה המטבע היחיד בהוצאה סלעים, ושקלו למחצית חצי חצי סלע. **והעשר לא ירבה" וגו'** — מפרש בגמרא שהוא חצי סלע, שגם הסלע נתבטל, והיה יוצאה בהוצאה חצי סלע סלע, והביאו לשקליהו אותו חצי סלע שהוא מחצית השקל דאורייתא, שהשקל שלם דאורייתא הוא סלע דמשנהו. **ובקשר לשקול דינרין** — כלומר, שאין מוטלת המטבע, אלא שהיו מבקשים להקל ולהבאי לשקליהן מחצית מטבע היחידא שהוא דינר, שהיו סבורין כמו בשעה שהיה המטבע היחידא מטבע גדולה כמו דרכון היו מכיין חצי שקל חצי ממנה, לפי שהוא חצי ממנה היחידא אף שהוא יותר ממחצית השקל האמור בתורה, הוא הדין נמי כשהמטבע היחידא היה מטבע קטנה, אם נתן ממנה חצי לשקלו — יוצא למחצית השקל דאורייתא אף ממנה. **יד כלן שוה** — איזה מטבע שקבלו עליהם לשקול, גדולה או קטנה, היו כלם שוקלים בשוה, בין עשיר בין דל, דכתיב: **גמרא משמעון** — משמעון סלעים. **קרישין** — בלשון אחרת: קרוטישין. **הוא רביעית סלע**, שהוא דינר. **ולא קבלו עליהן מן הדא** — מן המקרא הוה סמכו שלא לקבל מן פחות ממחצית השקל האמור בתורה. **והעשרון עליה מוצות** — מהקאמר "והעשרון" דמשמע שנתמיה ובית דין היו גורמים להעמיד הדבר, ולכאן למימר שהיו נגמעים לגמרי ממה שכתוב בתורה, אלא על כרחך שהיו רוצים להביא מחצית המטבע היחידא, אף שהיא פחותה ממחצית השקל דאורייתא והעמידוהו לתת שלישית השקל שהוא עשר גרה. **דהיינו מחצית השקל האמור בתורה**, לשלש שקלו שלש פעמים בשנה — מדלא כתיב "שלש שקל בשנה", לכך דרש לה שיהיה השקל משתלש בשנה ולא לתרומת שקלים מיירי אלא בענין צדקה, ודלא כרבי אסי דאמר בפרק קמא דבבא בתרא ט: לעולם איננו יעצנו עצמו משלישית השקל בשנה. **דהיינו שליש אחד משקל לכל השנה**, שאין פסיריתין — נרבות על הצבור יותר משלש פעמים בשנה. **ככאן לשלש סאין לשלש קופות של שלש סאין**, דכתיב "כי בושש משה", ודרשין פירוש "רבי עקיבא: בא שש. **יתנו מחצית השקל** פסד קרא, ואפילו רצי חצי דרכון, וסבירא ליה אמצחית פסד קרא, דהיינו מחצית השקל קרא לכפר על מה שעברו בשש. **העשרים כסף** — דינרין, והיינו זמשה סלעים, סלע ארבעה דינרין, ונפל לכל אחד ואחד מן האחים שהיו עשרה. שראובן ובנימין לא היו במכירה, ויוסף גם כן היה הגורם על ידי הקאהה שבתחילה. **מבעה** — דהיינו

הלכה ד משנה מותר שקלים חולין – אם היתה ידו מלאה מעות ואמר "אלול שקלתי" – מותרין חולין. עשירית האפה – מפרש בגמרא. מותר עולה עולה – אם הפריש מעות לקנות עולה ותותרו – כיא באותן המעות עולה אחרת. מותר פסח שלמים – מפרש בגמרא. מותר נזירים – אם נבו מעות לקרבות נזירים ותותרו – ישמרו עד שיקחו מהם קרבות לנזירים אחרים. ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרבותיו ותותרו – והותר

לנרבה לקרין המזבח. **גמרא** עד דאנא תמן – כשהייתו בבבל, שמעתי ששאל רב יהודה לשמואל. הפריש שקלו ומת – מה יעשה בו? מותר עשירית האפה שלו – של כון גדול, שניתותרו, מה יעשה בו? יוליכם לים המלח – לא נדחין ולא מועלין בו. מה עבד ליה רבי יוחנן – איד מותרין למתניתין? של מנחת חוטא שמקריב בדלי דלות מאחריו לקרין המזבח, דבמקום חטאת הוא. אבל עשירית האפה של כון גדול לא מקריב "חטאת" לענין זה שיהא מותרת נדרבה. על דא עליל אבא בר אבא – על דא דמיתין בסמוך הקשה לי אבבה דשמואל, דאידו אבא בר אבא. דאיתן אמרין – שבני בבי אומרים. ואם מן הצאן קרבנו וכו' – לאו קרא יתירא קד דרשו, אלא משמענות דקרא משמע ליה הכי: ואם דבר האבא מן הצאן, דהיינו פסח שאינו בא אלא מן הצאן היה קרבנו – הרי הוא לזבח השלמים. ועל כרחיך שלא בזמנו קאמר, דאי בזמנו – הא ילפינן לעיל דפסול. אי נמי: מדרבא לעיל "אם מן הבקר" קרבנו" – מכלל דאבא בצאן מיירי, ואם מן "הצאן" מותר לדשאו. ודחיבן הרי עולה מן הצאן – מנא ליה דקריב דוקא שלמים? דלמא קריב נמי עולה. אי נמי: דלמא האי לזבח שלמים – למותר עולה דקריב שלמים קאה, וזה נראה יותר. ומשני: דבר שאינו בא אלא מן הצאן – "הצאן" קריש. ודחיבן הרי אשם – דלמא האי "מן הצאן" במותר אשם כתיב, דאשם נמי אל תמים מן הצאן הוא, ואינו בא מן הבקר. דבר האבא מכל הצאן – בבכשים ובעדים, כגון פסח. לאפקי אשם דאיתו בא מן העדים, אלא מן האילים בלבד. ככל אורי – בכל מקום אתה אומר "מן" למעט, כגון "מן הבהמה" – להוציא את הרובע והתרנג. "מן הבקר" – להוציא את העזבה, והבא אתה אומר לרבות פסח. שהוא דבר האבא מכל הצאן. הכי נמי – כי קומקמין ליה בפסח "מן" להוציא הוא. דלא אתי בן שתי שנים ואלו אתי נקבה. ומיהו "הצאן" – מכל מין צאן משמע, בין בבכשים בין עדים. ומיעוטא ד"מן" לקבות אתא. ואן לא, ואן ד"הצאן" הוה קומקמין ליה לאשם. והוה מנעשים מ"מן" שאינו בא אלא מן האילים בלבד. ואין משני דבר שהוא לאבילה. כגון פסח. דלבר שאינו לאבילה כגון עולה, שהיא כולה כלי. ואין משני דקריש קלים – דהיינו פסח, לעולה שהוא קריש קדים. הכי גרסינן: אמר רבי יוחנן: על דא אמר רבי תינא. אי לא מן עקור בשחיטה, ששחטו לשם שלמים. אבל אם שחטו לשם עולה – פסול. ואני אומר – דכל שלא לשמו בפסח כשר, ואפילו שחטו לשם עולה. לזבח שלמים – קרא יתירא וכו'. דהוה מצי למכתב: "לשלמים". כל שהוא זכר – כלומר, לזבח שחיטתו לשלמים יחידה. הכי גרסינן: משתנה למחשבת פסול או לא – אם שחטו לשם עולה, מביעיה ליה אם אתה מחשבתה ופוסלת בעולה פוסלת גמ בן או לא? דהאן עבידא – היכי דמי. מכל מקום פסול הוא – אם שחט שלמים לזרוק דמו למחר – פסול. הכי גרסינן: שחטו על מנת להקטיר מבשר למחר אין יתירא וכו' – דהכי פירשו: אם משתנה הוא למחשבת פסול אם חישב על העולה להקטיר בשירו למחר – פסול. ואם אינו משתנה – לאו ליה חשבוש על בשר שלמים להקטיר מבשר למחר, דפסול הוא ולא פיגול. לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה – מביעיה ליה: פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו, כשר הוא או פסול. מכיון שאין לו שם – דלמא ומניה הוא, ולשלמים – לא אקדשה. נעשה כשחטו בשתיקה. דתרייהו לא מהני. ואם שחטו כסחם – כשר. אמר ליה: ואם מן ואפילו שחטו – בשאר ימות השנה לשמו לזרוק דמו שלא לשמו – יתא כשר. דלמא משתנה לעולה לשמו ושלא לשמו, כשר.

עקירה

שלא אמר ברישא לשמו ושלא שחט לשמו לזר, קיימא לן דכשר. ואף על גב דפסח כל קודם פסח לשמו קאי, אפילו הכי אמרין אתי שלא לשמו ומפק ליה מדי מסמא דלשמו. הכי נמי, אף על גב דאמר ברישא לשמו – לא שגא. ואתי שלא לשמו ומפק ליה, וכשר. והכי פשיט ליה רבא בבבלי פסחים (י.ב.). ופרקי **אם** כן – כיון דאמרת דלא שגא היכא דאמר היכא דלא שגא, דסמנא ברישא ליה נמי אמר – אם כן הכי נמי כשחטו לשמו דהיינו אמר לשמו. ואמר לזרוק נמי שלא לשמו – יעשה כשחט משעה ראשונה דליהוי כמו שחט כולו בשתיקה, חורק באמריה דשלא לשמו, דבזה פליג רבי יוחנן ורש לקיש בירושלמי דפסחים פרק חמישי. ועיין תוספות סוף עמוד א דבזה התחיל "אי בשחי כו' ויש לומר" כו'. ודחי: מנלן בשתיקה דכשר כבהאי? גונא דשחיטה כולו בשתיקה, מנלן דכשרו דהוה הוי כשחיטה אמריה דשלא לשמו מה שאין כן הבא בשחיטה עבריה שלימה כולו בשתיקה, וסתמא דפסח לשמו. ודאי דשלא לשמו דהויק לא מהני אחר כך

קמו שקלים. פרק שני – מצרפין שקלים דף ו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תקלין חרות

הלכה ד משנה מותר שקלים חולין – אם היתה ידו מלאה מעות ואמר "הרי אלו שקלתי" ומצא שותתיו – והותרו הוא חולין, וסתמא בבית הלל. **מותר עשירית האפה** – מפרש בגמרא. **מותר עולה** לקולה – אם הפריש מעות לקנות עולה ותותרו – כיא באותן המעות עולה אחרת. **מותר הפסח** לשלמים – מפרש בגמרא. **מותר נזירים** – אם נבו מעות לקרבות נזירים ותותרו – ישמרו עד שיקחו מהם קרבות לנזירים אחרים. ואם נזיר אחד הפריש מעות לקרבותיו ותותרו – והותר לנרבה לקרין המזבח.

גמרא דאנא תמן – בבבל, כשהייתו בבבל שמעתי ששאל רב יהודה לשמואל. **ומת** – מה יעשה בשקלו. **מותר עשירית האפה** שלו – של כון גדול שניתותרו מה יעשה בו. לים המלח – לא נדחין ולא מועלין בו. **מותר עשירית האפה** – וקא סלקא דיתך דסתם משנה מיירי גם בשל כון גדול. של **ישראל** שמקריב בדלי דלות – מותר לקרין המזבח, דבמקום חטאת היא. אבל עשירית האפה של כון גדול לא מקריב "חטאת" לענין זה שיהא מותרת נדרבה. על **דא** – על דא דמיתין בסמוך הקשה ליה אבבה דשמואל דאידו אבא בר אבא כדאמרין בברכות (דף יח.ג). **דאיתן אמרין** – לא גרסינן ליה הבא, ולקמן גרסינן ליה. והבא הכי גרסינן מנין דהפסח משתנה לשלמים? פסח דהיינו פסח, דהיינו ששחטו שלא לשמו, מנין שהוא משתנה לשלמים? – תלמוד לומר "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים". לאו קרא יתירא קד דרשו, אלא משמענותיה דקרא משמע ליה הכי: ואם דבר האבא מן הצאן, דהיינו פסח, היה קרבנו – הרי הוא לזבח שלמים. ועל כרחיך שלא בזמנו קאמר, דאי בזמנו ילפינן ליה מקרא דפסול. אי נמי: מחורא קא דרשו ליה, ועיין תוספות וזכחים ח.ב. **הרי עולה** – דבא גם כן מן הצאן – וקתני במשנה מותר עולה לעולה. **הרי** גם כן מן הצאן – דהיינו נמי גאלא מן הצאן, וקתני שחטו דמותר נדרבה. **הכי גרסינן: אלא מן הכבשים בלבד** – דשיי מניין שי צאן, בבכשים ועדים, כמו שנאמר "ואם מן הצאן וגו' מן הכבשים או מן העדים". **בכל אתר** – בכל מקום אתה אומר "מן" – למעט, כדא אמרין בעלמא "מן הבהמה" – להוציא את הרובע, והבא אתה אומר "מן" לרבות. דקאמר לרבות פסח שהוא בא מכל הצאן. **הכי נמי כי קומקמין ליה בפסח "מן"** – להוציא הוא. דלא מיתין בן שתי שנים ואלו אתי נקבה. ומיהו "הצאן" – מכל מין צאן משמע, בין בבכשים ובין עדים. **ובני אשם כו'** – עד "בכבד" לא גרסינן ליה הבא. **דבר שהוא לאבילה** – פסח. **לדבר שהוא לאבילה** – פסח זה מתחילה והקדש לשם קרבן דהבאבל. **לדבר שאינו לאבילה** – עולה, שהיא כולה כלי. **קדשים קלים** – פסח ושלמים. **קדשי קדשים** – עולה. **אלא אם כן שחטו לשם שלמים** – דעקור בשחיטה שלם לשלמים. אבל אם שחטו לשם עולה – פסול. **ואני אומר דכל שלא לשמו אפילו שחטו לשם עולה** – נמי מקריב שלמים. לזבח שלמים – קרא יתירא הוא, דהוה מצי למכתב: "לשלמים". משתנה למחשבת פסול – דהכי פירשו: אם שחטו לשם עולה במחשבת פסול בעולה, אם נשתנה לאותו פסול, או דילמא פסול דמחשבת קרבן אחר – אינו פסול, כשם שאינו משתנה להשחור דעולה – אם אינו משתנה לפסולה דעולה. ופרקי: **הדין עבידא** – כמו דהכי נמי. **פסל** – פסול. **פסול הוא** – בין משתנה או לא. כיון שחשבו על מנת להקטיר דמה למחר – פסול גם בשלמים. ומשני: **אין יתירא** משתנה למחשבת פסול – כלומר, נפקא מינה: אי אמרת משתנה למחשבת פסול – אינו אלא פסול ולא פגול, כדאמרין במנחות (טו.ב). כדוראת פסול – הרצאת פסול. וכדאמרין בפסחים (ע.ה.). אם יש פסול אחר בקרבן – אינו נקבע בפסול להחייב כרת על פסולו. והכי נמי כשחשבו לשום עולה נפסל מהבשר – שחיטתו קובע לפגול. **אין יתירא אין משתנה פסול** – כיון דלגבי מחשבת פסול אין משתנה, אם כן הוי כמחשבת בקרבן כשר חוץ למנו – והוי פגול. **לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה** – דהיינו פסול. **דביי קיימא לן דבזמנו** – ובשאר עבר פסח אחר חצות היום, לשמו – ושלמו לשמו פסול. ובשאר ימות השנה, וכגון שחטו פסח קודם כלן ימים רבים – לשמו פסול, דלאו זמניה. ושלמו לשמו כשר, כדילפינן לה בפסחים (ע.ב.). וקמבעיא ליה היכא ששחטו קודם פסח ושלא לשמו מהו? מן אמרין אתי שלא לשמו ומפק ליה מדי מסמא דלשמו. הכי נמי, אף על גב דאמר ברישא לשמו – לא שגא. ואתי שלא לשמו ומפק ליה, וכשר. והכי פשיט ליה רבא בבבלי פסחים (י.ב.). ופרקי **אם** כן – כיון דאמרת דלא שגא היכא דאמר היכא דלא שגא, דסמנא ברישא ליה נמי אמר – אם כן הכי נמי כשחטו לשמו דהיינו אמר לשמו. ואמר לזרוק נמי שלא לשמו – יעשה כשחט משעה ראשונה דליהוי כמו שחט כולו בשתיקה, חורק באמריה דשלא לשמו, דבזה פליג רבי יוחנן ורש לקיש בירושלמי דפסחים פרק חמישי. ועיין תוספות סוף עמוד א דבזה התחיל "אי בשחי כו' ויש לומר" כו'. ודחי: מנלן בשתיקה דכשר כבהאי? גונא דשחיטה כולו בשתיקה, מנלן דכשרו דהוה הוי כשחיטה אמריה דשלא לשמו מה שאין כן הבא בשחיטה עבריה שלימה כולו בשתיקה, וסתמא דפסח לשמו. ודאי דשלא לשמו דהויק לא מהני אחר כך

שקלים דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמז

הלכה ד – משנה

במשנה הקודמת שנינו את דין המכנס מעות לשקלו בפרוטרוט ונמצא בהם יותר ממחצית השקל, שנחלקו בזה בית שמאי ובית הלל מהו דין המותר, וסותרת לנו משנתנו כאן כדעת בית הלל. אומרת המשנה: מותר שקלים הרי הן חולין. המשנה דנה במותר של שאר קרבנות: מותר עשירית האִיפה, וכן מותר קני זבין או קני זבות וקני יולדות – שכשנטהרים הזבים והזבות והיולדות הם מביאים קן של שתי תורים או שני בני יונה, ואם כינסו לשם כך מעות ונמצא בהם יותר מצרכם, וכן אם כינס מעות לצורך קניית תפארות ואִשמוּת ונמצא בהם יותר מצרכו, דינם של כל אלו שמתירין נדבה ופלו לקיץ המזבח, דהיינו שקונים בהם עולות ומקריבים אותם כשאין קרבנות להקריב וכדי שלא יהא המזבח בטל.

והַפֶּלֶל בדין מותר המעות שנאספו לצורך קרבנות, פֶּלֶּ שְׁהוּא פֶּא – אם נאספו המעות לְשֵׁם קרבן תפארת, ומשום אִשְׁמָה – או לשם קרבן אשם, מותרין נדבה. מותר עולה – אם כינס מעות לצורך קרבן עולה ונתירו לו, הרי הן לעולה, ואם יש במעות אלו כדי לקנות אפילו תור או בן יונה אחד יקנה ויקריבם לעולה, ואם לאו, יהיו בידו עד שירצה להביא עולה אחרת ויצרף את מעות המותר ויקנה בהמה שמינה. מותר מִנְחָה – אם כינס מעות לצורך מנחת נדבה ונתירו לו, הרי הם לִמְנִיחָה, ואם יש בהם כדי לקנות מנחה יקנה, ואם לאו, יהיו בידו עד שירצה להביא מנחה אחרת ויצרף לכך את מעות המותר. מותר שקלים – וכן אם כינס מעות לצורך שלמים ונתירו לו, ילך המותר לשלמים.

מותר הפֶּסֶח – אם כינס מעות לצורך קרבן פסח ונתירו לו, או שהפריש קרבן פסח ונאבד והקריב אחר תחתיו, ואחר כך נמצא הראשון ואף הוא בכלל 'מותר הפסח', דין המותר שמקריבים אותו לשלמים.

מותר נזירים – אם גבו מעות לצורך נזירים עניים שאין ידם משגת לקנות קרבנותיהם, ונותר מהמעות, ישמרו את המעות לנזירים עניים העתידים להצטרף מעות לקרבנותיהם. מותר נזיר – נזיר שכינס מעות לצורך קרבנותיו ונתירו לו, הרי הן לנדבה.

גמרא

הגמרא מבארת דינו של הפריש שקלו ומת: אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עַד דְּאָנָּה תִּפְּן – כשהייתי עדיין בארץ בבל קודם עלייתי לארץ ישראל, שָׁמַעִית קָל – שמעתי את קולו של רב יהודה כשהוא שֹׁאֵל לְשִׁמּוּאֵל, מִכֵּיצַד הָדִין בָּאֵם הַפְּרִישׁ שִׁקְלוֹ לְצוּרָה מִחֻצֵּית הַשֶּׁקֶל, וְמַת קוּדָם שֶׁחֲסִפִּיק לִיתְנוּ לְגוֹבְרִים, אֹתוֹ הַשֶּׁקֶל מִהַ יַּעֲשֶׂה בּוֹ. אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לֵרֵב יְהוּדָה, יִפְּלוּ לְנִדְבָה.

הכהן גדול הקריב בכל יום מממונו מנחת חביתין העשויה מעשירית האִיפה סולת, ואם הפריש מעות לצורך מנחת היום ונתורו לו יותר מצרכו אינו יכול לצרפן למנחת היום שלמחרת.

ממשיך רבי יוסי ומבאר מה הדין במותר עשירית האִיפה של חכהן גדול, ומתוך כך יתברר מהו 'מותר עשירית האִיפה' של המשנה. מברר רבי יוסי: מותר עשירית האִיפה שֶׁלּוֹ – של חכהן גדול, מה יעשו בממון זה. רבי יוחנן אָמַר, יוֹלִיכֵם לִים הַפֶּלֶח, דהיינו שלא נהנים ולא מועלים בהם, אלא ירכבו. רבי עֲזַרְיָה אָמַר, יִפְּלוּ לְנִדְבָה, כיון שאנו דורשים (מ"ק טו) שעשירית האִיפה של כהן גדול קרויה חטאת, לכן דינה כמותר חטאת שהיא לנדבה.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן. שואלת הגמרא: מִתִּנִּיתָא פְּלִיגָא – משנתנו חולקת על שיטת רבי יוחנן, שכן שנינו 'מותר שקלים חולין, מותר עשירית האִיפה, מותר קני זבים וקני זבות, מותר קני יולדות, תפארות ואִשְׁמוּת, מותרין נדבה'. וסברה הגמרא שמותר עשירית האִיפה' מדבר במנחת הכהן הגדול ועליה אומרת משנתנו שהמותר נופל לנדבה, והרי זה כשיטת רבי אלעזר.

מתרצת הגמרא: מַה עָבַד לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן – כיצד יתירץ רבי יוחנן את דברי המשנה שלא יסתרו את דעתו, פֶּתַר לָהּ – הוא יפרש את דברי המשנה 'מותר עשירית האִיפה', באופן שֶׁל מִנְחַת חוּטָא שֶׁל

פֶּלֶּ יִשְׂרָאֵל, ולא דווקא של כהן גדול, וכגון מי שחטא בטומאת מקדש וקדשיו שדינו שאם עשיר הוא מביא בהמה לחטאת, ואם עני הוא מביא שתי תורים, ואם אין ידו משגת גם לזה מביא עשירית האִיפה, ומותרה לנדבה כמותר החטאת, אולם במנחת כהן גדול סובר רבי יוחנן שמותרה ילך לים המלח. שנינו במשנה 'מותר הפסח לשלמים'. הגמרא מבררת את המקור לכך: רַבִּי יוֹסִי אָמַר, עַל דָּא עָלִיל – על כך העלו והכניסו לבית המדרש את אָמַר בַּר פֶּא אשר הוא אביו של שמואל, ובעת זקנותו לא היה יכול לעלות ולהכנס לבית המדרש, ועל העניין דלהלן הוצרכו להעלותו ולהכניסו, וכך אמר אבא בר בא, דְּאִינוּן אָמְרִין – שחכמי בבל אומרים, מִנֵּין שֶׁהִפְסַח מִשְׁתַּנָּה לְשֵׁם שְׁלָמִים – מהיכן אנו לומדים שקרבן פסח ששחטו בשאר ימות השנה שלא לשם פסח דינו שהוא קרב לשם שלמים, תִּלְמוּד לּוֹמַר (ויקרא ג) 'וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ לְזֹבֵחַ שְׁלָמִים לַה' זָכָר או נקבה תָּמִים יִקְרִיבוּ, וממשמעות הפסוק דורשים, פֶּלֶּ שְׁהוּא מִן הַצֹּאן – קרבן שהוא בא מן הצאן והיינו קרבן פסח, הרי הוא 'לְזֹבֵחַ שְׁלָמִים' כלומר שהוא פֶּא שְׁלָמִים, ואי אפשר לומר שהכוונה על קרבן פסח הדרש בזמנו שהרי אם הקריבו לשם שלמים פסול הוא כפי שהוא נדרש מפסוק מפורש, אלא הכוונה היא על קרבן פסח הקרב שלא בזמנו שהוא קרב לשם שלמים.

הגמרא מביאה קושיא ששאלו על דרשת חכמי בבל: הִיתִיבִין – שאלו בני הישיבה את אבא בר בא. הִרִי כֶּשֶׁם שִׁפְסַח בֵּא מִן הַצֹּאן כִּךְ גַּם קָרְבַּן עוֹלָה בֵּא מִן הַצֹּאן, וכמו שנאמר (ויקרא ט) 'וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ מִן הַכֹּשֵׁבִים אִזּוֹ מִן הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ, והיה ראוי שנדרוש כדרשתם זו של חכמי בבל גם בקרבן עולה שיהא מותרה לשלמים, ובמשנתנו שנינו בפירוש שמותר עולה הרי הוא לעולה.

ענה להם אבא בר בא: דרשת חכמי בבל התבססה על התיבות 'מִן הַצֹּאן', דהיינו דָּבָר – קרבן שֹׁאֵנִי פֶּא אֱלֹא מִן הַצֹּאן ולא מבהמות אחרות וזהו קרבן פסח. יִצְאָת עוֹלָה – אי אפשר לפרש שכונת הפסוק היא גם לקרבן עולה לפי שֶׁהָיָא פֶּאֶה אֱפִילוּ מִן הַבָּקָר, וכמו שנאמר (שם א) 'אִם עֹלָה קָרְבְּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ, ולפיכך אי אפשר להעמיד דרשה זו על קרבן עולה.

קושיא נוספת: הִיתִיבִין – הוסיפו בני הישיבה ושאלו, הִרִי קָרְבַּן אֲשֶׁם שֶׁאֵף הוּא אֵינוֹ בֵּא אֱלֹא מִן הַצֹּאן, וכמו שנאמר (ויקרא ט טו) 'וְהָיָא אֵת אֲשֶׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן, והיה ראוי שנדרוש כדרשתם זו של חכמי בבל גם בקרבן אשם שיהא מותרה לשלמים, ובמשנתנו שנינו בפירוש שמותר אשם הרי הוא לנדבה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר בְּהִנְיָ, הַפֶּסֶק 'מִן הַצֹּאן' מִשְׁמַע, דָּבָר שְׁהוּא פֶּא מִקְּל מִינֵי הַצֹּאן הֵן מִן הַכֹּשֵׁבִים הֵן מִן הָעִזִּים, והוּא קָרְבַּן פֶּסַח הַכֹּשֶׁר בְּכָל אֹלֹ, יִצָּא קָרְבַּן אֲשֶׁם שֹׁאֵנִי פֶּא אֱלֹא מִן הָאֵילִים – ממין הכבשים הזכרים בָּלָבָד, וכגון באשם נזירות שמביא כבש בן שנתו או באשם מעילות שמביא איל בן שתי שנים, אבל לא מצאנו אשם הבא מן העזים, ולפיכך אי אפשר לומר שהפסוק 'מִן הַצֹּאן' שאותו דרשו חכמי בבל מדבר בקרבן אשם.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבי בון בר כהנא. שואלת הגמרא: פֶּלֶּ אֲתֵר אֲתֵר אָמַר – בכל מקום אתה אומר שכשכתובה בתורה תיבת 'מִן', הרי היא נדרשת לְמַעַם, כגון תיבת 'מִן הַבָּקָר' (ויקרא ב א) הנדרשת להוציא את הנעבד, וכן 'מִן הַצֹּאן' (שם) הנדרשת להוציא את המוקצה (ב"מ כט) 'וְכֵן אֲתֵר מִר' – ואילו כאן אתה אומר, 'מִן' לְרִבּוּת – שכונת הפסוק 'מִן הַצֹּאן' היא לרבות את כל מיני הצאן דהיינו קרבן פסח שהוא בא מכל מיני הצאן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי מְנַא, הִכִּי נָמִי – אף כאן תיבת 'מִן' באה לְמַעַם, ואילו הריבוי הוא מהאות ה"א של 'הַצֹּאן', והלימוד הוא כך. שמצד אחד תיבת 'מִן' היא מִיעוּמָה, ללמדנו שאין הפסוק מדבר אלא בקרבן שֹׁאֵנִי פֶּא מִן שְׁתֵּי שְׁנִים, והיא גם מִיעוּמָה ללמדנו שאין המקרא מדבר אלא בקרבן שֹׁאֵנִי פֶּא נָקִיבָה, ומאידך אנו מרבים מ'הַצֹּאן' שהכוונה לקרבן הבא מכל מיני הצאן, ועל כרחק

הנזיר מביא יחד עם קרבנותיו מנחות ונסכים כדלהלן: כבש
לעולה, ומנחתו עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ונסכיו
רביעית ההין יין. כבשה לחטאת, ואין עמה לא מנחה ולא נסכים.
איל לשלמים, ומנחתו שני עשרונים סולת בלולים בשלישית ההין
שמן, ונסכיו שלישית ההין יין. מלבד זאת עליו להביא לחמי נזיר,
והם, עשרה רקינקין ועשרה חלות משוחים בשמן.
הגמרא דנה בדיון מותר המעות שהפריש הנזיר עבור לחמו: רב
חפא אמר, מותר לחמו של נזיר – אם הפריש הנזיר מעות עבור
לחמיו ונותר מהמעות או שמת הנזיר, ויורקב – דין מעות אלו
להירקב. אמר רבי יוסי, ויאות – יפה טוב אמר רב חסדא בדבריו
אלו שירקבו המעות, שכן לקנות במעות אלו לחם להקריבו בפני
עצמו אין את – אתה יכול, משום שאין לך לחם קרב לעצמו – בפני
עצמו, אלא לחמי הנזיר קרבים דווקא יחד עם קרבנות הנזירות,
וגם להקריבו עם נזירות אחרת – לתת את המעות לנזיר אחר
שיקנה בהם את לחמיו אין את ואתה יכול, משום שאין לך נזירות
באף בלא לחם, שכבר בשעת קבלת הנזירות מתחייב הנזיר להביא
משלו את הקרבנות והלחם בכלל, ואינו יכול לצאת בלחמיו של
חבירו. לפום פן צריך מימר – לפיכך על כרחנו צריכים אנו לומר
כדברי רב חסדא שמוותר לחמו של נזיר ויורקב.
הגמרא דנה במותר נסכיו. אומרת הגמרא: ספקין מימר – בני
השיבה היו סבורים לומר, הוא לחמו הוא מותר נסכיו – שדין
מותר נסכי הנזיר שווה לדין מותר לחמו, ואם הפריש מעות
לנסכים או למנחות של העולה והשלמים ונותר לו או שמת, דינם
להרקב. אמר רבי יוסי בר רבי בון, שלא כדברי בני השיבה אלא
מותר נסכיו קדשי קדשים אינן – הם, ויפלו לנדבה אף לרב חסדא,
ומה שאמר שירקב הוא רק בלחמי הנזיר שהם קדשים קלים.
על דעתיה דרבי יוסי בר רבי בון אליבא דרב חפא מותר נסכים
– לפי דעתו של רבי יוסי בר רבי בון בשיטת רב חסדא שמוותר נסכי
הנזיר לא אומרים בהם שירקבו אלא נופלים לנדבה, נמצא כי
שמואל ורבי חסדא ורבי אלעזר שלשון אמרו דבר אחד, שמוותר
קדשי קדשים נופל לנדבה.
הגמרא מביאה את דברי שלשת: רבי חפא, אהן דאמרו – הם
הדברים שאמרנו עתה שמוותר הנסכים שהם קדשי קדשים נופלים
לנדבה. שמואל, דאמר רבי יוסי, עד דאנא חפן – כשהייתי בארץ
בבל, שמעתי קל – שמעתי את קולו של רבי יהודה, שאיל –
כשהוא שואל לשמואל, מה הדין בהפריש שקלו ונת, אותו השקל
מה יעשו בו, אמר ליה שמואל לרב יהודה, יפלו לנדבה, לפי
שמקריבים בהם קרבנות ציבור שהם קדשי קדשים ומותר לנדבה.
ואף רבי אלעזר אומר כן, דאיתמר מותר עשירית האיפה שלו – של
הכהן גדול, רבי יוחנן אמר, ויליכס לים תפלה, רבי אלעזר אומר,
יפלו לנדבה, לפי שהוא קדשי קדשים, נמצא שכל אלו סוברים
שמוותר קדשי קדשים נופל לנדבה.

הלכה ה – משנה

המשנה ממשיכה לדון בדיון 'מותר' בעוד מקומות. אומרת המשנה:
מותר שבוים – אם גבו מעות לצורך פדיון שבוים ולא פירשו
לצורך איזה שבוים ונותר מהמעות, ישמרו אותם לצורך פדיון
שבוים אחרים, ואין נותנים אותם לשבוים להתפרנס בהם. אולם
באופן של מותר שבוים – שפירשו גבאי הצדקה שגביית המעות
היא לצורך שבוים פלוני ונותר מהמעות, יתנו את המותר לאותו
שבוים לפרנסתו, שכבר זכה במעות אלו שנאספו עבורו.
והוא הדין מותר עניים – אם גבו מעות לצרכי עניים ולא פירשו
בעבור איזה עניים ונותר מהמעות, ישמרו אותם לצורך עניים
אחרים ולא ישנום למטרה אחרת, אולם באופן של מותר עני, ובגון
שפירשו שגביית המעות היא לצורך קניית מלבוש לעני פלוני
ונותר מהמעות, יתנו את המותר לאותו עני, שכבר זכה במעות
אלו שנאספו עבורו.
מותר תפלים – אם גבו מעות לצורך תכריכים וקבורה של מתי
מצוה או עניים שאין ידן משגת, ולא פירשו לאיזה מתים ונותר
המשך בעמוד קסב

אמר, אימתי מותר הנזיר לנדבה, והוא שיקריבה חטאתו בסוף –
דווקא כשהקדים הנזיר ובתחילה קנה מהמעות שאסף את העולה
והשלמים והקריבם, וכיון שהוא צריך עדיין לקנות במעותיו את
החטאת נמצא שכל המעות הנותרים דמי חטאת הם, וכשלאחר
מכן קונה הנזיר ממעותיו את החטאת ונותר לו מעות הרי הם
מותר חטאת ונופלים לנדבה. אבל אי קריבו שלמים בסוף –
שמתחילה קנה הנזיר את החטאת והעולה והקריבם ובסוף קנה
את השלמים והקריבם, הרי שהמעות הנותרים הם מותר מקניית
קרבו השלמים ולכן דינם שמויתרין שלמים, כפי ששינו במשנתנו
מותר שלמים לשלמים. וכמו כן אם מתחילה קנה הנזיר את
החטאת והשלמים ובסוף קנה את העולה, מותר המעות הוא עולה
כפי ששינו במשנתנו מותר עולה לעולה.
רבי זעירא חולק על רב חסדא. אומרת הגמרא: אמר רבי זעירא,
אין הדין כרב חסדא, אלא אין חילוק מה היה סדר קניית קרבנותיו
של הנזיר ובכל אופן הדין הוא שמוותר מעות הנזיר נופלים לנדבה,
ויאפילו אם קריבו שלמים לבסוף, או אם קרבה עולה בסוף, כיון
שישנה הלכה אחת היא – הלכה בלמשה מסיני הקובעת בפניו,
שככל סדר שנקנו קרבנותיו תהיה מותרת נדבה.
מציננת הגמרא: מצאנו מתינתא מסינא לדין – ברייתא שממנה
משמע כדברי רבי זעירא, ומתינתא מסינא לדין – וברייתא נוספת
שממנה משמע כדברי רב חסדא, וכמו שמפרש והולך.
הגמרא מביאה ראיה לרבי זעירא: מתינתא מסינא לרבי זעירא –
מהברייתא להלן משמע כדברי רבי זעירא. ששינו בברייתא שיש
מעות מפורשין והם מעות שהנזיר הפריש לצורך קרבנותיו ופירט
ואמר מעות אלו יהיו לחטאת ומעות אלו יהיו לעולה ומעות אלו
יהיו לשלמים, ויש מעות סתומין והם כשהנזיר לא פירש אלו
מעות יהיו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים. ואם מת הנזיר
והניח את המעות לקרבנותיו, אם היו המעות מפורשין הרי
שבכל סוג נוהגים בו כדינו, ואם היו המעות סתומין הכל נופל
לנדבה. ועל זה מוסיפה הברייתא ואומרת, אלו הן מעות סתומין
שנופלים לנדבה, כל שדמי חטאת מיתות מעורבות בהן – אם
בזמן כל שהוא היו מעורבים במעות דמי חטאת, ויאפילו – ולכן גם
באופן שהנזיר בחייו כבר הפריש דמי חטאת מתוכה – שהוציא
מהמעות סתומין מעות כדי לקנות קרבן חטאת ונמצא המותר
מיועד לעולה ולשלמים, עדיין מעות סתומין הן ונופלים לנדבה.
ומפורש בברייתא זו שאף על פי שהמעות כבר אינן מיועדות
לקניית החטאת ואין בהן עתה דמי חטאת מכל מקום דינן לנדבה,
ולכן אף על פי שקרבה החטאת בתחילה, והשלמים או העולה
בסוף, מכל מקום דין מותר המעות שהם נופלים לנדבה כיון שהיה
זמן שדמי חטאת היו מעורבים במעות.
הגמרא מביאה ראיה לרב חסדא: מתינתא מסינא לרב חסדא –
מהברייתא להלן משמע כדברי רב חסדא. ששינו בברייתא, נזיר
שהפריש מעות להלן משמע כדברי רב חסדא. ששינו בברייתא, נזיר
לקניית קרבן חטאת, והשאר – יתר המעות יהיו לשאר קרבנות
נזירותיו – לעולה ולשלמים, ונת הנזיר, דמי החטאת ילכו לים
המלח כדין חטאת שמתו בעליה, ואת שאר המעות יתנו חציין
לעולה וחציין לשלמים שלכך הועידם הנזיר, ואם השתמש בשוגג
במעות המיועדים לעולה ולשלמים, דינו הוא שמועלין בכולן –
דווקא אם השתמש בכל המעות או ברובם, באופן שברור לו
שהשתמש במעות המיועדים לעולה, הרי הוא מועל כיון שבדמי
עולה הן מעילה, ואין מועלין במוקדן – אבל אם השתמש רק
במחצית המעות או פחות מכך לא מעל, כיון שאנו תולים
שהשתמש בדמי השלמים שאין בהם מעילה לפני זריקת דמים.
ומדייקת הגמרא: והרי באופן זה שאמר 'אלו לחטאת' שדין שאר
המעות שהם נופלים לעולה ולשלמים, לא אמר התנא של
הברייתא, שאם מת הנזיר, יפלו מותר המעות לנדבה כדין מותר
חטאת, ועל כרחך הטעם הוא משום שעתה דמי החטאת כבר לא
מעורבים כאן, ואם כן הוא הדין אם קרבו השלמים לבסוף מותרין
שלמים, ואם קרב העולה לבסוף מותרין עולה, כיון שעתה אין
מעורבים בו דמי החטאת.

שקלים. פרק שני – מצרפין שקלים דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמט תקלין חדרתין

ווג דהת לא תהשיקא מכושרה. אלא אמירה דשלא לשמו. אבל כל כמה דלא עקר ליה בשחיטה – דאי לשמו קאי, דיאמר בפסחים. **והוא שקרב הפסחא לבסוף** – שדגור מביא שלש בהמות חטאת ועולה ושלמים, וכשהקריב חטאתו לבסוף וכו' והוה מותר חטאת הוא, דקאמר דמותוהו נרבה, ואמשנה קאי. **אפילו קרב שלמים לבסוף** – כיון שכולן קרבות נזיר הן. והלכה למשה מסיני שקרבתו נזיר מותרן

נרבה. וכן הוא בגזיר בט, ב. **ואפילו נפלה דמי הפסחא מותר** – כגון שנפדל כשעור דמי חטאת. **מעות סתומין** הן – ויפלו לנדרבה. אלא, אלא, אף על גב שברר הופרש מזה דמי חטאת, כיון שהיה דמי חטאת מעורבין בהן – כך נתקבלה ההלכה שיהא מותר נזיר נרבה בכל ענין, שיהא מותר. הכי נמי אפילו קרב שלמים לבסוף, שדמי חטאת כבר הופרש מזה – מכל מקום הוה מותר נרבה, כיון שדמי חטאת הוה מעורבין בהן. שכן היתה ההלכה. **והשאר יביא חציה לעולה** כו' – אלא, אם הופרש מזה דמי חטאת נשאר דמי שלמים לבסוף – מותרן קרב שלמים, והיינו כרב חסדא. **שאין לך לחם** – שלא מעינו שיהא לחם קרב בפני עצמו. **שאין לך נזירות בלא לחם** – דמתחילה כשקיבל נזירות על עצמו, נחתיב להביא לחם משל עצמו. **סברין מימר** – סברוה בני הישיבה לומר. **הוא מותר נסכים** – דנשיתין ירקבו. **קדשי קדשים אינן** – ומוחרן נדרבה. **על דעתיה דרבי יוסי ברביבי** – דאמר בשם רב חסדא דמותר נסכים יפלו לנדרבה האוכל קדשי קדשים הן. **אמר ליה יפלו לנדרבה** – דשקלים לקדשי קדשים באין. **עשירות האיפה** – קדשי קדשים היא. דבתיב בה "חטאת", **משנה** גבו לו בחוקת שאין לו – שסברו שאין לו כלל תמנא שיש לו. **רבי ירמיה סבר** – למפשח הך בעינן ממשנה דקתני מותר המה לירושין. דרך נמי למותר המת דמיא. **דחשיב** – שם מקום. **הגע עצמך** – כלומר, עניין בזה ותמצא דלא דמיין אהדיה. **דלא כוונת אלא** – שהותנתים לא כוונת אלא ליה ולא לירושין. ודבא כיון שיש לו, ולא יוקח מהם כלום לצרכו והירוששים טילו חבל – אדעתא דרבי דאי לא התנדבו, וכי קתני במשנה מותר המת לירושין – היינו שנתורם ממעות נרבתם אחר שנעשה צורכי המת, דאמרינן דרעיתיהו דהמתנתיים אדעתא דרבי דהנתיב מותר המת לירושין, שיהא לירושין, דאי אפשר לצמצם. **אנא לא אמר את מנן לך** – דיאמרין בעלמא "רבי לא שנה, הייא מניין לך", **יבנה לו נפש על קברו** – כלומר, בנין או ציון שיהא וכו' לפשט. **שני עניי** כיון יזכר נפשו, והוא כבוד למת. **ויילוף ביין על גבי סתו** – לרית טוב. **רבי יוחנן הוה מספק** – דהי תומק ונשא עליו מפני שרבי יוחנן היה בעל בשר, דיאמרינן בברכות (ג.כ), או מפני שהיה גבות עיניו ארוכות דיאמרינן בבבא קמא (ק.ח.א), ולא היה יכול לראות הדרך ליה ביה. **אמר ליה: מתי למעבר** – רבי יעקב חזא ביה רבי יוחנן דעדיין לא קבל פוסא דידיה, ועוד נקט ליה בלביה על רבי אליעזר, שהיאו לרבי אחר, וגם מותר השבות בעיניו, אז ילמוד רבי יוחנן ממנו כי שפיר עבד השתטח את עצמו, כמו שסיים יאמר רבי אליעזר עבד כו'. ועיין במפרשים. **קמי דאדורי** – לפני צלם. ויש פסחים הוסיף להדיא "קמי דאלילים". **מה את פליג יקר** – כלומר, מה כבוד חולק לה בעברך לפני. **חולק כבוד לאלילים** במה שאין אתה רוצה לעבור לפניה כאליו אתה ירא ממנה. אדרבה, עבור לפניך ובוה תראה כי איך קריא נפמיה. וכיון שהשיב לך רבי יוחנן דבמה שאינו עובר נראה כמתירא ממנו – לזה אמר ליה "אתה עבד רבי אליעזר" כו'. **וסמי עינו** – התלוצץ ממנה, כמו שנאמר "עיתים לחם ולא ידעא". **ונכנסו לפניו רבי אבי רבי אמי** – לפיכך ולרבר על לבו שלא יכעס על רבי אליעזר, כדי שלא יאמר מה שצריך מזה עובדא בבית הבנסת של טרסיים. **נגי שיש בראשו גלוסטר** – שראשו אחד עב וראוי לשחוק בו

שום

לעבור לפניו בלא תשרוהו אלא עבור לפניו וסמי עינו. אמר ליה – רבי יעקב: אם כן שפיר עבד רבי אליעזר דלא עבר לפניך. כיון דנהינן דאין הקטן שואל בשלום הגדול – וידן הוא שיטמר מפניו. ועוד עבר וכו' – אמר ליה רבי יוחנן לרבי יעקב: ועוד אחת עשה לך רבי אליעזר הבבלי הזה – שאמר דבר הלכה ששמע ממני ולא אמרה משמי. בנגי שיש בראשו גלוסטר – שראשו עב וראוי לשחוקת התומים ולשאר תמישי. ותחלקו בו אם מותר להתשתמש בו בשבת לעגול בו הדלה, רא אסור ורבי יוסי מתיר

עקירה משום פסח, לכך בשתיקה פסול. והוא שקרבה וכו' – אמתינית קאי, והא דתנן "מותר נזיר לנדרבה" דוקא שקרב החטאת לבסוף, שדגור מביא שלש בהמות חטאת ועולה ושלמים, וכשקרב החטאת לבסוף הוה ליה מותר חטאת, שהוא לנדרבה. הכי גרסין: אלו הן מעות סתומים כל שדמי חטאת – שנתנו בעליהן היו מעורבות בהן, ואפילו הפרשו הבעלים בחייתן דמי חטאת מתוכן – אפילו יכבי הוה ליה פמעות סתומין, וכאילו עדיין הן מעורבין בתוכו, וילבו לים

אמר: והוא ששקרב הפסחא בסוף, אבל אי קרבו שלמים בסוף מותרן שלמים. אמר רבי יעריא: אפילו קרבו שלמים לבסוף, הלכה אחת היא בגזיר – ש'תהיה מותרה נדרבה. **מתניתא מסייעא לרין ומתניתא מסייעא לרין**. **מתניתא מסייע לרבי יעריא (אפילו): אלו הן מעות סתומין** – כל שדמי חטאת מיתות מעורבות בהן. **ואפילו הפרשי דמי חטאת מתוךה** – מעות סתומין הן. **מתניתא מסייעא לרב חסדא: "אלו הפסחא והשאר לשאר נזירות"** ו'מת – מוצלין כבולין, ואין מוצלין במקצתן. ולא אמר אם מות יפלו לנדרבה. רב חסדא אמר: מותר להמו של נזיר יורקב. **אמר רבי יוסי: וואוה, להקריבו בפני עצמו אין את יכול** – שאין לך לחם קרב לעצמו, להקריבו עם נזירות אהרת אין את יכול – שאין לך נזירות באה בלא לחם. לפום כן צריך מימר – מותר להמו של נזיר יורקב. **סברין מימר: הוא להמו הוא מותר נסכיו. אמר רבי יוסי בר רבי בון: מותר נסכיו קדשי קדשים אינן, ויפלו לנדרבה**. על דעתיה דרבי יוסי בר רבי בון, שמואל איליבא דרב חסדא – במותרן נסכים. **ורבי חייא (חסדא) ורבי אלעזר שלשתן אמרו דבר אחד: רבי חייא (חסדא) – אהן דאמרן, שמואל – דאמר רבי יוסי: עד דאנא תפן שמעית קל רבי יהודה שאיל לשמואל: הפרש שקלו ומת? אמר ליה: ופלו לנדרבה**. רבי אלעזר אומר: מותר עשירות האיפה שלו, רבי יוחנן אמר: **יולכים לום המלח, רבי אלעזר אומר: ופלו לנדרבה**.

הלכה ה משנה מותר שבים – לשבויים, מותר שבי – לאותו שבי. **מותר עניים** – לעניים, מותר עני – לאותו עני. **מותר המתים** – לפתים, מותר המת – לירושין. **רבי מאיר אומר: מותר המת והא מונה עד שיבא אליהו**. **רבי נתן אומר: מותר המת בזוין לו נפש על קברו**. **גמרא** גבו לו בחוקת שאין לו ונמצא שיש לו, רבי ירמיה סבר מימר: מותר המת לירושין. **אמר ליה רבי אדי דהוטרבא: הגע עצמך דלא בויגן אלא ליה**. **אמר ליה: אנא לא אמרית, את מנן לך? תני בשם רבי נתן: מותר המת ויבנה לו נפש על קברו, ויעשה לו וילוף על גבי מפתח**. **תני: אין פודין שבי בשבי, ואין גובין טלית בטלית, ואין מוחזין ביד פרנסים לךך**. **תני רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן וכו'רזן**. **רבי יוחנן הוה מסמך וואל, עאל רבי חייא בר אבא, והיה רבי אליעזר חמי ליה ויטממר ליה מקמיה**. **ואמר: הלן תרתי מליהו דרין בבבליה עבד ביה: חדא – דלא שאיל בשלומיה, וחדא – מיטמר**. **אמר ליה רבי יעקב בר אדי: קך נהנין גבהון, דועריא לא שאיל בשלומיה דרבה**. **דאינן נהנין ומקיימין "ראוני נערים ונחבאי וישישים קמו עמר"**. **אמר ליה: מהו למיעבר קמי דאוריך צלמו? אמר ליה: מה את פליג ליה יקר? עבור קמיהו ומי עינו**. **אמר ליה: יאות את אליעזר עבד דלא עבר קמך**. **ועוד עבד הא בבבליה דלא אמר שמעמא משמיה**. **ונכנסו לפניו רבי אמי ורבי אסי**. **אמרו לו: רבי, קך היה מעשה בבית הפנסת של מרסיים בנגר שיש בראשו גלוסטר**, שגחלקו רבי

המלח, לא נהנין ולא מועלין. והיינו כרבי יעריא. הכי גרסין: אלו חטאת והשאר לשאר נזירות ומת דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלים. והשאר רוצה להביא בהן עולה – יביא, שלמים – יביא. ומועלין, כבולין ואין מוצלין להמנחן – כן הוא בתוספתא. פרק קמא דמעילה. והכי פירשו: דאין מועלין במקצתן, דלאמא דמי שלמים נהנה ואין מועלין בשלמים. ולא אמר אם מת יפלו לנדרבה – כמותר חטאת, והיינו כרב חסדא. שאין לך לחם וכו' – שלא מעינו שיהא לחם קרב בפני עצמו. שאין לך נזירות באה בלא לחם – דמתחלה כשקיבל נזירות על עצמו נחתיב להביא לחם משל עצמו. לפום כן צריך מימר – סברין מימר – סברוה בני הישיבה לומר דמי מותר להמו היינו מותר נסכיו, דנשיתין ירקבו. קדשים אינן – וקדשי קדשים מותרן נדרבה. אהן דאמרן – הא דאמרן דסבר רב חסדא דמותר לחם דוקא הוא דירקב, אבל מותר נסכים לא. וקדשי קדשים הן. אמר ליה: יפלו לנדרבה – דשקלים לקדשו קדשים באין. רבי אלעזר אומר: יפלו לנדרבה – ועשירות האיפה קדשי קדשים היא. דבתיב בה "חטאת", **הלכה ה משנה** מותר שבים – אם גבו צדקה לצורך פדיון שביים ויתותר – שגמורם עד שפדו בהם שביים אחרים. אבל אם פירשו לחם וכו' – אזי אותו השבי במותר. מותר עני – אם גבו מעות לקנות לו מלבוש, ויתותר – ונתנין המותר לאותו עני. מותר המתים – אם גבו מעות לצורך קבורת מת סתם – המותר לקבורת מתים אחרים. אבל למת זה – המותר לירושין, דאחולי המת וזילותיה לגבי יורשיו. יתא מנחם עד שיבאו אליהו – מספקא ליה אי מחיל המת וזילותיה לגבי יורשיו או לא, הלכך יתא מנחם. בזוין לו נפש על קברו – שפישט ליה רחמין דלא מחיל. הלכך בזוים לו מצבה על קברו מאותו מותר, שכבר זכה בו המת. **גמרא** גבו לו – לצרכי המת, שסברו שאין לו צרכי קבורה. ותמצא שיש לו, מותר המת לירושין – ואף לו למותר המת דמיא. ודרי הוא לירושין. הגע עצמך – אמור לפשך דלא דמיין. שהותנתין לא כיונו אלא לזכות להמת, וכיון שיש לו – לא זכה בו המת מעולם, ואין יזכו יורשיו בזי הלכך מחזיקין לאותו הנתנים אם אפשר, או מניחין לצורך חסדים אחרים. אמר ליה – רבי ירמיה בבסע על שהשיב עז דבריה: הלא אין אתה יודע אלא מה שאמרתי לך, דרבי זה לא אמרתי לך, ומנא לך להשיב. אין פדיון שבי בשבוי – אם גבו מעות לצורך שבי זה אסור לשנתו לצורך שבי אחר, ואפילו השני ערוף מהראשון, ואין גובין טלית בטלית – אם גבו מעות לקנות בהן טלית זה אסור לשנתו לקנות בהן טלית אחר. ואין מוחזין ביד פרנסין – והן הגבאין, לעשות כן לשנות הדקדוק למח שצריכין אותן ביותר. דמעיקרא אדעתא דרבי נתנן, שאם יצטרכו – שישנו אותן הגבאין. דבדיקון – שאומריין דבר הלכה משמן, וזו זכרונן, רבי יוחנן הוה מסמך – לפי שבעל בשר היה חוצרך להשתען על אדם אחר בהליכתו. הכי גרסין: הוה מסמך ואולי על רבי חייא בר אבא – הוה רבי אליעזר ואולי רבי יוחנן עובר, תמן עצמו בפניו שלא ידענו. תרתין מליץ וכו' – שני דברים יעניש עשה רבי אליעזר זה שנעלה מבבל, במאי דטמן עצמה דתא – שנראה שאין זה כבודו שישאל בשלום, ועוד נדרלה מזו – כדא שאנינא דלא לרבר עמו לכך הוא מטמר עצמו. כך – חמנהו בבבל שהקטן אינו שואל בשלום הגדול מפני כבודו של הגדול. שון מקיימין דך קרא "ראוני נערים ותחבאי וגו'. אמר ליה רבי יעקב: מהו למיעבר קמי – עלם ששמו "אדורא". אמר ליה רבי יוחנן: מה אתה חולק ליה כבוד שאין אתה רוצה

לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו. הכי גרסינן: ורבי יוסי אמר: קסמא שמו. אמר: תמוזי אם לא היה בית הבנסת זה עבודה זרה – הרי דאין לבנסו על דברים תעשיש בבית המדרש. וחזר רבי יוסי ואמר: הברין מחבריה – וכי מה אתם מרמזין גרין שלפנינו להחמיר דרומה חברים היו, ולא היה להם לבכעס. אבל רבי אליעזר תלמידיו הוא ומותר לו לבכעס עליו. כן צוה יהושע – העיד עליו המקרא שכל מה שעשה – מפי משה עשה, אפילו מה שאמר סתם. ורבי יוחנן אי אפשר בכל דבר ודבר

שאמר יהושע אמר: "כך אמר משה", ואפילו הכי אסודרי קרא דמפי משה היה. אלא שהכל יודעין וכו'. מאי בי – האי דקפיד על רבי אליעזר שלא אמר הלכה משמו. ומשני: דבעי וכו' – שריב שאמרנו שמועה משמו אף לאחר מיתתו. ואם בחייו לא יאמרנו משמו – שכל שכן לאחר מותו. שיהא חי וקיים לעולמים – בעולם הזה הרי אמר 'והדריגתי ה' קצי ומדת ימי מה היא'. רוחשין – נעות. דובב שפתי ישיאנו – וישיב דקרא: "חזק כי הנהב הולך לדודי למישרים". כומר – כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין והדין נוח לצאת. דובב – הדין רוחש ונע וירצא למעלה קונדיטין – כוס של דבש עם יין ותפלסין. חמר תתק – יין יקע. אף על גב שכתב עמר וכו', מה שנתהוה עדיין טעמו בפיה. ובהא פליגי: מאן דאמר כמאן דשתה קונדיטין – בעינן נמי שעשה מעשים טובים בעולם הזה, כמו שיש בקונדיטין עוד בשמים טובים. אבל אמירת הלכה לחוד לא מוהי. ומאן דאמר כמאן דשתה חמר תתק – לעולם תמוזי היה אמירת ההלכה שהיה שפתותיו ודבבות בקבר. הכי גרסינן: רב גידל אמר: האומר שמועה בשם אומרה וכו' – יראא בעל שמועה כאלו עומד לנגדו. שעל ידי כך יגיד הדבר על אופנו. דעיקר הלימוד מרוב בראיית פנים, דכתיב: "והיו עיניו ראות את מורו". אף גרסינן: "שומד לנגדו, והיה צלם של רבו, וינהג האיש האומר השמועה. הכי גרסינן: כתיב "רב אדם" וכו' זה שאר כל אדם – והכי פירושו: רוב בראם יקרא איש ותרואו ואינו מקפיד לומר בשם האומר. לישנא אחרינא: הריב שבאמר, כלומר, מי שהוא גדול בתורה – יקרא כל איש ואיש תורת חסד שעליו לא לשנוה. שאמרנו שמועת משמו מפי השמועה בלבד. כן פירש ביפה מראה, וראשון נראה לו. זה רב ועירא – שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא כן נתאמת לו כי אמרה. הכי גרסינן: דאמר רב זעירא: לית אגן צריכין חוששין לשמעתיה דרב שיש – וכן הוא בפרק קמא דשבת. והכי פירושו: אין אנו צריכין לחוש לשמועות שאמר רב שיש בשם הגדולים: אלא דברא מפתחא – שענין טוהמות. וכמו שקורין לסומא סגי נחור' כן קורין אותו 'מפתחא', לשון פתוח. וכיין שאינו יכול לראות האנשים ששומע מפייהם ואפשר שזמא איניש אחרינא ודוא טועה בטבעית קלא. כן פירש יומת ויבנה בית המדרש. יבא עלי – לשון אני יכול לבחון הדברים. שהדיא אפשר לו לאמרמה כאלו בעל השמועה עומד לנגדו שהדיא לא ראה אותו מעולם. הלכך אין סומכין עליו בזה. הכי גרסינן: חכים רבי לבר פדה דאת אמר שמעתא משמיה – והכי פירושו: וכי מכיר אתה לבר פדה אמרנו שמועה משמוה שזמא הגמדים' לך משמו משרקים. לישנא אחרינא: שזמא רב פדה לא אמרה, אלא איניש אחרינא אמרה. אמר ליה רבי יוחנן אמרה משמיה – וחקוקת שאינו משרק. אידור שאין בו ליציע – כמאן דבעי מומר שבוחרו לו הדין ליציע ודוא היה שמוח במיתתו, לך מיייתי ליה הבא. אימת יבנה בית המקדש – משום דחקדוש ברוך הוא אמר לו רך אתה לא תבנה הבית. נמצא חיי דוד מעבדין בין בית המקדש. והיו אומרים: מתי ימות ויבנה בית המקדש. יבא עלי – לשון שבועה הוא. יבא עליו כן וכך אם לא שכתבדיו כן הוא. 'שמעתי' באומרים לי בית ה' נלך – אף על גב שמיתתו תהיה בו כמו שמצינו במשה בלחמות מדין. והדיא כי ימלאו ימיו וכו' – קרא יתירא הוא. דהוא מצי למכתב 'והיה כי תשכב' או 'כי תלך אף אבותך', 'והיה כי ימלא ימיו' למה. לי: ימים שלמים אני מנוה לך – אף על גב ששל די אריכות ימיו מתעכב בגין הבית הוא ממלא לך שנותך מיום ליום. שמעתי ויבנין בלוי הקדוש ברוך הוא מבנין בית המקדש.

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א משנה בשלש פרקים בשנה

תורמין את הלשכה – שבה היו תונזין כל השקלים ותורמין מנחה שלש קופות. כדתנן בספא. בפרוס הפסח – בפרוס העצרת, בפרוס החג.

שלש פרקים אלו הן שלש גרנות של מעשר בהמה. שומנים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמות שגולדו. וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן. כן זמנים אלו קובעת לאסור הבהמות שגולדו באבילה עד שיעשר. אבל קדם הפרק מותר לאכול אף על פי שלא עישר. וטעם שקבעו חכמים שלש זמנים אלו, וגם במאי פליגי ר' תנאי – מפרש בגמרא: **גמרא** כל הן דתנינן – כל דיכא דתנן 'פרס' פירושו – המחצה. והכי נמי המחצה משלשים יום שקדום המועד, וירושין בירכות המועד. מפני שזמן פרקי לידה – הא דתנן 'וחן גרנות למעשר בהמה' – היינו טעמא. לפי ששומנים הללו הבהמות ילדות. שיש בהמות שמכירות לילד קודם סתא. ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת. ויש מאחרות עד בין העצרת לחג. כדי שתוא בהמה מצויה לעלי גרלים – דכיון דאין זמן לעשר הבהמות עד פסח הגרלים – משד איניש בהמות עד אותו זמן. ויש שיתחייבו עד שיעשרם בסוף הגורן. שהוא סמוך לרגל. ונמצא שיהיו בהמות מצויות לעלי גרלים ליקח מהן בין לאבילין בין לקרנות. שלא יבא ליד ליד לא תאחר – שנתקן שהוא תורם סמוך לרגלים לא ישבח ממלכותו. יא נמי: אם יעשר כל פעם סמוך לרגל כי בפעם אחת יעשר כל בהמותיו, לא יבא כל מעשרותיו ברגל הראשון לירושלים, כי רב ממנו לאכלם ברגל אחד. ומתוך כך הוא משהה אותן בביתו. ויבא ליד 'כל תאחר'. כל המשהה טבול עובר

שקלים. פרק שני – מצרפין שקלים דף ז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תקלין חרותין

שום נחלקו בו רבי אליעזר ורבי יוסי אם מותר לטלטלו בשבת לנעלו בו את הרחלה. כיון שיש תורת כלי עליו. "קריעו" – משמע בכוחו, "נקרעו" – משמע ממילא. בית הבנסת זה עבודה זרה – משום כל הבועס כאלו עובר עבודה זרה. הברין בחבורי – כלומר, מה שאיניש קב בחבורים הוא אדריע. ומאי מרמזת לה שאני כועס על רבי אליעזר שהוא תלמידו. ונבנס לפניו רבי יעקב ברבי ארי – גם כן לפיטוס. מאי כולי האי – למה חקפיד על כך על רבי אליעזר שיאמר

דבר משמיה. ומשני: אף דוד בקש עליה רחמים. וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקיים לעולמים – והלא כבר נגדדה מיתה לבני אדם הראשון. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות – בבתי כנסיות יאמרו תהלוהו ותפילוהו, ובבתי מדרשות יאמרו דבר הלכה משמו. והיינו עולמים – תהפלה חיי שעה. ותורה חיי עולם, והם נגד עולמי האומר ועולם הבא. ורוחשות – שאור התורה היוצא מפי האומר מתקשר בהשאת נפשו. ולכן רוחשות שמגיע בשורש ששנה ממנו, ככומר של ענבים. קונדיטין – יין עם דבש. חמר תתק – יין שן. והוא נברא מפתחא – סגי נחור, ושזמא לא דפק קרע. דכתיב 'והיו עיניו ראות את מורו' – ובמור נבמרה. האי המחזות – רחוקיה לרבי מאיר מאחוריה כו'. חכים רבי – וכי מכיר אתה אותו. רבי יוחנן – שהוא איש אמונים. אין דור – אידיד אידיד לעיל מדר, מיייתי ליה חבא. ואפילו יכנס דוד ידע מה שאמר חסד יתבאר לדוד. אתה תבנה הבית. יבא – לשון שבועה. כי ימלאו וגו' – מיייתי ליה הבא למדרש: אף שהיה רוד שמוח כל כך בבנין בית המקדש אף שיתום. מכל מקום הקדוש ברוך הוא על עשה כן. אלא מלא את ימיו. הדרין עלך פרק מצרפין שקלים

בשלשה פרקים תורמין את הלשכה – שהיו מונחים בה כל השקלים. בפרוס – מפרש בגמרא. והן גרנות למעשר בהמה – שאלו המוננים קבעו חכמים להבהמות הבהמות שגולדו. לאסור באבילה עד שיעשר. ובפרק שני דברכות מפרש אמאי קרי ליה 'גורן', אבל קדם הפרק מותר לאכול אף על פי שלא עשר. וטעמא מפרש בגמרא. כן עזאי אוסר כו'. פלוגתיהו מפרש בגמרא: **גמרא** פרקי לידה – כהבירות וילדות לפני הפסח. ומאחרות קדם עצרת. ויש שאין וילדות עד בין עצרת לחג. ובגדה תגנו חכמים שלש זמנים למעשר בהמה. כדי שתוא בהמה מצויה לעלי גרלים – דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פסח הגרלים ומשתי איניש בהמות עד אותו זמן ולא לשחטניהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל, ונמצא שיהיו בהמות מצויות לעלי גרלים ליקח מהן. כן לאבילא בין לקרנות. כל תאחר

שום חלקו בו רבי אליעזר ורבי יוסי אם מותר לטלטלו בשבת לנעלו בו את הרחלה. כיון שיש תורת כלי עליו. "קריעו" – משמע בכוחו, "נקרעו" – משמע ממילא. בית הבנסת זה עבודה זרה – משום כל הבועס כאלו עובר עבודה זרה. הברין בחבורי – כלומר, מה שאיניש קב בחבורים הוא אדריע. ומאי מרמזת לה שאני כועס על רבי אליעזר שהוא תלמידו. ונבנס לפניו רבי יעקב ברבי ארי – גם כן לפיטוס. מאי כולי האי – למה חקפיד על כך על רבי אליעזר שיאמר דבר משמיה. ומשני: אף דוד בקש עליה רחמים. וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקיים לעולמים – והלא כבר נגדדה מיתה לבני אדם הראשון. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות – בבתי כנסיות יאמרו תהלוהו ותפילוהו, ובבתי מדרשות יאמרו דבר הלכה משמו. והיינו עולמים – תהפלה חיי שעה. ותורה חיי עולם, והם נגד עולמי האומר ועולם הבא. ורוחשות – שאור התורה היוצא מפי האומר מתקשר בהשאת נפשו. ולכן רוחשות שמגיע בשורש ששנה ממנו, ככומר של ענבים. קונדיטין – יין עם דבש. חמר תתק – יין שן. והוא נברא מפתחא – סגי נחור, ושזמא לא דפק קרע. דכתיב 'והיו עיניו ראות את מורו' – ובמור נבמרה. האי המחזות – רחוקיה לרבי מאיר מאחוריה כו'. חכים רבי – וכי מכיר אתה אותו. רבי יוחנן – שהוא איש אמונים. אין דור – אידיד אידיד לעיל מדר, מיייתי ליה חבא. ואפילו יכנס דוד ידע מה שאמר חסד יתבאר לדוד. אתה תבנה הבית. יבא – לשון שבועה. כי ימלאו וגו' – מיייתי ליה הבא למדרש: אף שהיה רוד שמוח כל כך בבנין בית המקדש אף שיתום. מכל מקום הקדוש ברוך הוא על עשה כן. אלא מלא את ימיו. הדרין עלך פרק מצרפין שקלים

בשלשה פרקים תורמין את הלשכה – שהיו מונחים בה כל השקלים. בפרוס – מפרש בגמרא. והן גרנות למעשר בהמה – שאלו המוננים קבעו חכמים להבהמות הבהמות שגולדו. לאסור באבילה עד שיעשר. ובפרק שני דברכות מפרש אמאי קרי ליה 'גורן', אבל קדם הפרק מותר לאכול אף על פי שלא עשר. וטעמא מפרש בגמרא. כן עזאי אוסר כו'. פלוגתיהו מפרש בגמרא: **גמרא** פרקי לידה – כהבירות וילדות לפני הפסח. ומאחרות קדם עצרת. ויש שאין וילדות עד בין עצרת לחג. ובגדה תגנו חכמים שלש זמנים למעשר בהמה. כדי שתוא בהמה מצויה לעלי גרלים – דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פסח הגרלים ומשתי איניש בהמות עד אותו זמן ולא לשחטניהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל, ונמצא שיהיו בהמות מצויות לעלי גרלים ליקח מהן. כן לאבילא בין לקרנות. כל תאחר

הלכה א משנה בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה: בפרוס הפסח, בפרוס העצרת, בפרוס החג. והם גרנות של מעשר בהמה, דברי רבי עקיבא. בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר, ובאחד בסיון, ובעשרים ותשעה באב. רבי לעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בגניס, באחד בסיון, בעשרים ותשעה באבאל. ולמה אמרו בעשרים ותשעה באבאל ולא אמרו באחד בתשרי – מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, לפיכך הקדימנוהו בעשרים ותשעה באבאל. **גמרא** אמר רבי אבהו: כל הן דתנינן פרס – פלגא. פלגא דשלשים יום קודם למועד, שדושים בהלכותיו. והן גרנות וכו'. אמר רבי יוחנן: מפני שהן פורקין לידה. רבי אחא ורבי תנחום בר חייה בשם רבי יהושע בן לוי: כדי שתהיה בהמה מצויה לעולי גרלים. אמר רבי יוחנן: שלא יבא ליד בל תאחר. אמר רבי יוסה: כל המשהה טבול עובר בבל תאחר.

תמן

תמן – שבה היו תונזין כל השקלים ותורמין מנחה שלש קופות. כדתנן בספא. בפרוס הפסח – בפרוס העצרת, בפרוס החג. שלש פרקים אלו הן שלש גרנות של מעשר בהמה. שומנים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמות שגולדו. וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן. כן זמנים אלו קובעת לאסור הבהמות שגולדו באבילה עד שיעשר. אבל קדם הפרק מותר לאכול אף על פי שלא עישר. וטעם שקבעו חכמים שלש זמנים אלו, וגם במאי פליגי ר' תנאי – מפרש בגמרא: **גמרא** כל הן דתנינן – כל דיכא דתנן 'פרס' פירושו – המחצה. והכי נמי המחצה משלשים יום שקדום המועד, וירושין בירכות המועד. מפני שזמן פרקי לידה – הא דתנן 'וחן גרנות למעשר בהמה' – היינו טעמא. לפי ששומנים הללו הבהמות ילדות. שיש בהמות שמכירות לילד קודם סתא. ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת. ויש מאחרות עד בין העצרת לחג. כדי שתוא בהמה מצויה לעלי גרלים – דכיון דאין זמן לעשר הבהמות עד פסח הגרלים – משד איניש בהמות עד אותו זמן. ויש שיתחייבו עד שיעשרם בסוף הגורן. שהוא סמוך לרגל. ונמצא שיהיו בהמות מצויות לעלי גרלים ליקח מהן בין לאבילין בין לקרנות. שלא יבא ליד ליד לא תאחר – שנתקן שהוא תורם סמוך לרגלים לא ישבח ממלכותו. יא נמי: אם יעשר כל פעם סמוך לרגל כי בפעם אחת יעשר כל בהמותיו, לא יבא כל מעשרותיו ברגל הראשון לירושלים, כי רב ממנו לאכלם ברגל אחד. ומתוך כך הוא משהה אותן בביתו. ויבא ליד 'כל תאחר'. כל המשהה טבול עובר

שקלים דף ז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנא

הגמרא מבררת מדוע רוצים הצדיקים שיאמרו דבר הלכה משמם. שואלת הגמרא: אמנם ראינו שיש ענין שיאמרו השמועות בשם אומרם, אך עדיין צריכים אנו לדעת מַה הַנָּאָה ותועלת יש לו לצדיק בכך. מבארת הגמרא על פי תחילת הפסוק וְחִכְךָ כִּינָה הַטּוֹב: כִּי נִזְרָא אִמְרֵי, משול הצדיק באותה שעה שנאמרת השמועה בשמו כְּהִרִין דְּשִׁתִּי קוֹנֵדִיטוֹן – כאדם השותה יין מבושל בבשמים ויש בו יין דבש ופלפלים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר להמשילו בענין אחר, שהצדיק באותה שעה שנאמרת השמועה בשמו הרי הוא כְּהִרִין דְּשִׁתִּי חֲמִיר עֲתִיק – כאדם השותה יין ישן שהוא עז בטעמו וריחו, אִף עַל גַּב דְּשִׁתִּי לִיה – שגם זמן מרובה לאחר השתייה עדיין קיים טַעַמָא כְּפִיטָא – הטעם המשובח בפיו של השותה. מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין אמירת שמועה בשם אומרה: רַב גִּידֵל אָמַר, הָאִמְרֵי שְׂמוּעָה של דבר תורה בְּשֵׁם אֹמְרָהּ, יִרְאֶה כַּעַל שְׂמוּעָה – על האומר לדמות לעצמו את מי שבשמו אומר את השמועה כְּאִילוּ עֹמֵד לְנִדָּה ועל ידי זה ידיק בדברים ויאמרה כסדר שקבלה ממנו, וזה גם יביאו לומר השמועה באימה וביראה ולא בקלות ראש, שְׂנַאֲמַר (תהלים ט) אִךְ בְּצִלֵּם יִתְחַלֵּף אִישׁ, ונדרש על האיש שאומר את השמועה שיש עליו להתחלף כמי שצלם דמות רבו לפניו. מוסיפה הגמרא לדרוש בענין אמירת דבר בשם אומרו: כְּתִיב (משלי כ) רֵב אָדָם יִקְרָא אִישׁ חֶסֶדוֹ וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא. דורשת הגמרא: רֵב אָדָם, זֶה שְׂאֵר כָּל אָדָם, שהכוונה היא על אנשים שהם גדולים בתורה, כששׁ יִקְרָא אִישׁ חֶסֶדוֹ היינו כשזכרם אומרים דברי תורה הנקראים 'חסד' וכלשון הפסוק (משלי לא כ) וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה, הם ברובם אינם מדקדקים לברר מי הוא בעל השמועה באמת והם יכולים לומר שחכם פלוני אמר את השמועה בעוד שלפי האמת הוא לא אמרה. וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא זֶה רַבִּי זְעִירָא, שלא היה אומר שמועה בשם אדם אלא אם כן היה יודע בבירור שמפיו של אותו אדם יצאו הדברים. מביאה הגמרא ראייה שרבי זעירא היה נזהר לומר שמועה מפיו אומרה: דְּאָמַר רַבִּי זְעִירָא לתלמידיו, לִיתָנָּה – אין אנחנו צָרִיכִין חֲשִׁשִׁין – צריכים לחשוש ולהסתפק לשְׂמֻעָתִיהָ – על מהימנות דברי תורתו דְּרַב שִׁשְׁתִּי, כי בוודאי ברורה ונכונה היא, דְּהוּא נִבְרָא מִפְּתָחָהּ – שהרי יש לרב ששת לב פתוח והוא בקי בתלמודו, ומדברים אלו שאמר רבי זעירא מוכח שהיה מקפיד לדקדק היטב מי הוא בעל השמועה. מביאה הגמרא עוד ראייה: אָמַר לִיה רַבִּי זְעִירָא לְרַבִּי אִסִּי, חֲבִים רַבִּי לְרַב פְּתִיָּא דְּאֵת אִמְרֵי שְׂמֻעָתָא מְשֻׁמִּיהָ – בר פתיא היה חכם בימיהם ורבי אסי היה אומר שמועות בשמו, ועל זה שאלו רבי זעירא לרבי אסי האם אתה מכיר לחכם זה ושמת באוזן שמועות אלו שאתה אומר בשמו ואם כן יכולים אנו להיות בטוחים שאכן הוא אמר שמועות אלו, או שמא שמעת מאחרים שהם אמרו בשמו ואם כן יש לנו לחשוש שמא שיקרו המגידים בשמו. אָמַר לִיה רַבִּי אִסִּי לרבי זעירא, רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרָה מְשֻׁמִּיהָ של בר פתיא ובוודאי נאמנו דבריו. ראייה נוספת: אָמַר לִיה רַבִּי זְעִירָא לְרַבִּי אִסִּי ויש גורסים שרבי זעירא אמר לרבי אבא בר זבדא, ורבי זעירא שהיה תלמידו שאל את רבי אבא בר זבדא על מה שהיה אומר בשם רב שהלכה כדברי רבי שמעון האומר כל ישראל בני מלכים הם (ירושלמי שבת סח פ"ד) וכי חֲבִים רַבִּי לְרַב – מכירו הוא לרב דְּאֵת אִמְרֵי שְׂמֻעָתָהּ מְשֻׁמִּיהָ – שאתה אומר שמועות משמו, והרי הוא לא היה בדורך. אָמַר לִיה רַבִּי אבא בר זבדא לרב זעירא, אֲבָן לֹא שְׁמַעְתִּי זֹאת מִפִּי שֶׁל רַב אֲלֵא רַב אֲבָהָה אִמְרָה מְשֻׁמִּיהָ – היה אומר זאת בשם רב, וכדאי הוא לסמוך עליו. הגמרא דורשת שבחיו של דוד המלך. אומרת הגמרא: אִין דֹּר שְׂאִין בּוֹ לִיצְנִין, ואפילו בְּדוֹרוֹ שֶׁל דָּוִד שהיה בו ליצנים. מַה הָיָה פְּרוּצִי הַדֹּר עוֹשִׂין, היו הולכין אַחֲרֵי חֲלוּנוֹתָיו שֶׁל דָּוִד, ומשם היו אֹמְרִין לוֹ, דָּוִד דָּוִד, אִמְרֵי יִנְגֵּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִמְרֵי בֵּית ה' גִּלְגִּל, כי היו יודעים שהקב"ה אמר לדוד (מלכים א' ח) וְרַק אֲתָהּ לֹא תִבְנֶה

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יוֹסִי האם מותר לטלטלו כדי לנעול בו את הדלת, והיה רבי אליעזר אוסר ורבי יוסי מתיר כיון שתורת כלי עליו שהרי ראוי לדור ולטחון בו, כפי ששינוי בסוף מסכת עירובין (א"פ), ונתלחה הויכוח עד שִׁנְקָרְעוּ סִפְר תוֹרָה בְּחֻמָּתָן – בכעסם. שואלת הגמרא: קָרְעוּ שִׁמְשֻׁמֶּה בכוונה סִלְקָא דְּעִתָּךְ – וכי יעלה על הדעת שיקרעו ספר תורה בכוונה תחילה. מתרצת הגמרא: אֱלָא צָרִיךְ לומר שִׁנְקָרְעוּ סִפְר תוֹרָה, והיינו שהביאו ספר תורה כדי להביא ראיות לכאן ולכאן, ובכעסם היה כל אחד מושך וקורע ספר תורה לצד שלו עד שנקרע. וְהָיָה שֵׁם זָקֵן אֶחָד וְרַבִּי יוֹסִי כִּן כִּסְמָא שְׂמוֹ. אָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי יוֹסִי כִן קִסְמָא, דְּמִיתִינִי אִם לֹא הָיָה בֵּית הַכְּנֶסֶת זֶה בֵּית עֲבֹדָה זָרָה – תמה אני אם לא יענשו על כעסם זה בכך שיעלה בגורל בית כנסת זה של טרסיים להפוך להיות בית עבודה זרה, ואכן כך עלה בגורלו. סיימו רבי אמי ורבי אסי ואמרו לרבי יוחנן: ממעשה זה אנו רואים את חומרת איסור הכעס, עד כדי כך שעלה בגורל בית הכנסת להיות בית עבודה זרה, ולכן ראוי לו לרבי יוחנן למנוע עצמו מלכעוס על רבי אליעזר. וְהָיָה – החזיר רבי יוחנן את פניו מהם וכעס עוד יותר וְאָמַר להם, הֲגֵרִין מְחַבְרִיהָ – הגם רבי אליעזר מחברי הוא, וכי חבר אתם עושים אותו לי, שרבי אליעזר ורבי יוסי היו חברים זה לזה ולא היה להם לכעוס אחד על חברו, אבל על רבי אליעזר שהוא תלמידי מותר לי לכעוס כיון שעשה שלא כהוגן. נִכְנָס לִפְנֵינוּ – לפני רבי יוחנן, רַבִּי יִצְחָק בְּרִי אִידִי כדי לפייסו. אָמַר לִיה רַבִּי יִצְחָק לרבי יוחנן, כְּתִיב (יהושע יא טו) בְּאִשְׁרֵי צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עֲבֹדוּ בִן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְגו' וכן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִסִּיר דָּבָר מִפִּי אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, והעיד עליו הפסוק שכל דבריו של משה היו מפיו של משה, ואפילו מה שלא פירש שהם בשמו של משה אלא בסתמא אמרו, שהרי רַבִּי יִתְכֵּן לומר שעל כָּל דְּבִיבּוֹר וְדִיבּוֹר שְׁהִיָּה יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ תִּהְיֶה אִמְרֵי בְּךָ אִמְרֵי מֹשֶׁה, להודיע שלא מדעתו אומר כן, אֱלָא יְהוֹשֻׁעַ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְיִוְדְעִין הַכָּל שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁל מֹשֶׁה הִיא וּלְפִיכָךְ לֹא הִיָּה צָרִיךְ לומר משמו. סיים רבי יעקב ואמר, אִף אֲתָה רַבִּי יוֹחָנָן כן, שתלמידך רבי אֱלִיעֶזֶר יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְהַכָּל יוֹדְעִין שֶׁהַתּוֹרָה שְׁהוּא אֹמַר שֶׁלֹּךְ הִיא וּמִפִּיךָ שִׁמַּע כן, ולכן אינו צריך לומר זאת בשמך. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹחָנָן לרבי אמי ורבי אסי, מִפְּנֵי מַה אֵין אֲתָן יוֹדְעִין לְרַצּוֹת – לפייס בְּכֵן אִידִי חֲבִירֵינוּ. הגמרא מבררת מדוע הקפיד רבי יוחנן שיאמר רבי אליעזר משמו. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן מֵאִי בּוֹלִי הָאִי – מדוע הקפיד כל כך דְּכַעֲרֵי דְּמִרְיוֹן שְׂמֻעָתָא מְשֻׁמִּיהָ – שרצה שיאמר רבי אליעזר בשמו את מה ששמע ממנו בדברי תורה, והרי לכאורה זה נראה כיוהרה. מתרצת הגמרא: אֲבָן מִצְאָנוּ שִׁישׁ עֵנִין בְּדָבָר, דְּאֵת דָּוִד הַמֶּלֶךְ בִּיקֵּשׁ עֲלֵיהֶּ רְחֻמִּים שיאמרו דברי תורה בשמו, שְׂנַאֲמַר (תהלים סא ה) אֲנִיחָהּ בְּחֻלְקֵךְ עוֹלָמִים אֲחַסֶּה בְּסֶטֶר בְּנִפְיָד סֶלָה, וְכִי עָלְתָה עַל דְּעַתִּי שֶׁל דָּוִד שִׁיחָא הִי וְכֵן לְעוֹלָמִים, והרי כבר נגזרה מיתה על בני אדם הראשון. ואם כן מהו שביקש 'אֲנִיחָהּ בְּחֻלְקֵךְ עוֹלָמִים', אֱלָא בְּךָ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבֹנֻה שֶׁל עוֹלָם, תְּפִלְתִּי וּבִקְשָׁתִי שְׂאוּכָה שִׁיחֵי דְּבָרֵי נֶאֱמָרִין עַל שְׁמֵי בְּתִי בְּנִסְיוֹת וּבְכִתִּי מְדֻרְשׁוֹת וּבְכֵן יִחְשַׁב שֶׁאֵין חֵי וְקִים לְעוֹלָמִים, שהרי כֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן נִזְרִיא בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שְׂאוּמְרִים דְּבָרֵי הַלְכָה מִפִּי בְּעוֹלָם הָיָה, שְׂפִתָּיו רוֹחֲשׁוֹת – נעות עִמּוֹ בְּקֶבֶר, ובכך שיהיו שפתיו מרחשות בקבר הרי הוא כאילו חי לעולם. וְנִלְמַד מִכֵּן שְׂנַאֲמַר (שיר השירים א) וְחִכְךָ כִּינָה הַטּוֹב וְגו' הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמִישְׁרֵים דּוֹכֵב שְׂפִתִי יִשְׁנִים, והמשיל הכותב את שפתי הישנים ליין הטוב לומר לך מַה בּוֹמֵר שֶׁל עֲנָבִים זֶה – כלי מיוחד של ענבים לחים כִּינָה שְׂמִינִי אָדָם אֲצַבֵּעוּ עָלָיו הרי שבגלל דוחק האצבע מִיד הֵיין דּוֹכֵב – רוחש ונע ויוצא למעלה, אִף שְׂפִתוֹתֵיהֶם שֶׁל צָדִיקִים כֵּן הוּא שְׂכִינָן שְׂאוּמְרִין דְּבָרֵי הַלְכָה מִפִּיהֶם שֶׁל צָדִיקִים שְׂפִתוֹתֵיהֶן מְרַחֲשׁוֹת עִמָּהֶן בְּקֶבֶר. ואף שענין זה הוא כשהצדיק כבר אינו בעולם, מכל מקום הקפיד רבי יוחנן שכבר בחייו יאמרו בשמו, כי אם בחייו לא יזכירו את שמועותיו בשמו כל שכן לאחר מותו.

1 הגמרא מביאה משנה הדנה מתי הוא ראש השנה למעשר בהמה:
2 תמן תנינן במסכת בכורות (נב), רבי מאיר אומר, בַּאֲחֵד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ
3 הַשָּׁנָה לַמַּעֲשֵׂר בְּהֶמָּה, שאותם הבהמות שנולדו קודם ראש השנה
4 אינם נכנסים לדיר להתעשר יחד עם הבהמות שנולדו לאחר ראש
5 השנה, שהרי הם חדש וישן ואין מעשרים מזה על זה. רבי אלעזר
6 ורבי שמעון אומרים, הראש השנה למעשר בהמה אינו באחד
7 באלול אלא הוא בַּאֲחֵד בְּתַשְׁרִי. בן עזאי אומר, הָאֵלּוּלִים –
8 הבהמות שנולדו בחודש אלול מִתְּעַשְׂרִין בִּפְנֵי עֶצְמֹן, לא יחד עם
9 אלה שנולדו קודם אלול ולא יחד עם אלה שנולדו לאחר אלול,
10 ואת טעמו של בן עזאי מפרשת הגמרא להלן.

11 מבארת הגמרא את טעמו של רבי מאיר: אֲמַר רַבִּי חִוְנָה, מַעֲמָא
12 דְּרַבִּי מַאִיר שאמר שבאחד באלול זהו ראש השנה למעשר בהמה
13 הוא, שכיון שידוע שזמן עיבורה של בהמה דקה נמשך חמשה
14 חדשים, והם מתעברות בכל חודש אדר, יש מהם בתחילתו יש
15 מהם באמצעו ויש מהם בסופו, ונמצא שְׁעַר בָּאֵן – אחד באלול הן
16 מִתְּמַצִּיז לֵילֵד מִן הַיָּשׁוֹנֹת – יולדות כל הבהמות שהתעברו בחודש
17 אדר, והם מתעשרות באב, והנולדים מִבָּאֵן – מאחד באלול וְאֵלֶּה,
18 הן מתחילות לֵילֵד מִן הַחֲדָשֹׁת – הרי הם מהעיבור החדש של אחרי
19 ראש חודש ניסן, ואין מעשרים מן החדש על הישן כפי שדורשים
20 (בכורות נג) מהפסוק (דברים יד כב) 'עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ'
21 שבשתי מעשרות הכתוב מדבר, ומקשים מעשר בהמה למעשר
22 דגן מה מעשר דגן אין מעשרים מן החדש על הישן אף במעשר
23 בהמה אין מעשרים מן החדש על הישן.

24 מבארת הגמרא את טעמו של רבי אלעזר ורבי שמעון: אמר רבי
25 יוֹסֵה בֶר רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַב חִוְנָה, מַעֲמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
26 שאמרו שבאחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה הוא,
27 משום שכך דרשו את הפסוק (תהלים סה יד) 'לְבָשׁוּ כְרִים הַצֵּאֵן
28 וְעִמְקִים יַעֲטֹפוּ כֹר יִתְרוֹעֲעוּ אֵף יִשְׁרָי', 'לְבָשׁוּ כְרִים הַצֵּאֵן' – הצאן
29 מתלבשות דהיינו שהם מתעברות, וזה עולה על אֵלּוּ הבהמות
30 הַבְּכִירֹת – שמקדימות להתעבר כבר בחודש אדר ויולדות באב,
31 'וְעִמְקִים יַעֲטֹפוּ כֹר', ועיטוף הוא לשון איחור, וזה עולה על אֵלּוּ
32 הבהמות הַאֲפִילֹת – שמאחרות ומתעברות בחודש ניסן ויולדות
33 באלול, וכל אלה 'יִתְרוֹעֲעוּ' מלשון ריעות וחיבור, לענין 'אֵף יִשְׁרָי'
34 – מעשר בהמה שהוא קרבן שאומרים עליו שירה. ולמדנו מכאן
35 שְׁאֵלּוּ הַנּוֹלָדִים באב והנולדים באלול נִכְנָסִים יחד לְדִיר
36 לְהַתְּעֵשֶׂר שכן מִשְׁנָה אחת הם, והיינו משום שראש השנה הוא
37 באחד בתשרי.

38 הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה בדעתו של בן עזאי: אֲמַר בֶּן
39 עֲזַאי על מחלוקת זו של רבי מאיר עם רבי אלעזר ורבי שמעון,
40 הוֹאִיל וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בֶּן – שרבי מאיר אומר שראש השנה הוא
41 באחד באלול, וְאֵלּוּ אוֹמְרִים בֶּן – ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים
42 שראש השנה הוא באחד בתשרי, ואין אני יודע הלכה כמי, לכן
43 יְהוֹ הָאֵלּוּלִים – הבהמות שנולדו בחודש אלול מִתְּעַשְׂרִין בִּפְנֵי
44 עֶצְמֹן, וכמו שמפרש ודולך. הָא בִּצְד, נוֹלֵד לוֹ בְּהַמְּשָׁה בָּאֵב וְהַמְּשָׁה
45 בְּאֵלּוּל וְהַמְּשָׁה בְּתַשְׁרִי – אם נולדו חמשה בהמות באב וחמשה
46 בהמות באלול או שנולדו חמשה בהמות באלול וחמשה בהמות
47 בתשרי, אֵין מִצְטָרְפִין להתעשר יחד, כיון ששמא אחד באלול הוא
48 ראש השנה ונמצא שהנולדים באב והנולדים באלול הם חדש
49 וישן, ושמא אחד בתשרי הוא ראש השנה ונמצא שהנולדים
50 באלול והנולדים בתשרי הם חדש וישן. אבל אם נוֹלֵד לוֹ בְּהַמְּשָׁה
51 – חמשה בהמות בְּחֹדֶשׁ תַּשְׁרִי של תחילת השנה, וְהַמְּשָׁה בהמות
52 נוספות בְּחֹדֶשׁ אָב שלאחריו, תְּרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין למעשר בהמה,
53 כיון שלדברי הכל הם נולדו בשנה אחת, והחידוש בזה הוא שלא
54 נאמר שהגרנות שבפרוס החג ובפרוס העצרת הם גם מפסיקים בין
55 הבהמות ולא יוכלו לעשר מזה על זה, אלא אנו אומרים שמכיון
56 שהבהמות נולדו בשנה אחת נכנסים לדיר אחד להתעשר.

57 שואלת הגמרא: הלא רבי אלעזר ורבי שמעון תלמידיו של רבי
58 עקיבא היו ונחשבים גם כתלמידיו בן עזאי שהיה תלמיד חבר לרבי
59 עקיבא. ואם כן איך יתכן שֶׁבֶן עֲזַאי יהיה מְכַרְעֵעַ עַל דְּבַרֵּי תַלְמִידֵיו,

משממע מדבריו שלא ידע להכריע כמי ההלכה במחלוקת זו של
ראש השנה למעשר בהמה ולכן החמיר, ומדוע לא יכול היה
לראות טעמו של מי מתלמידיו מסתבר יותר ולקבוע ההלכה על
פיו.

מתרצת הגמרא: אָתָּא – באו רבי ירמיה ורבי מִיִּישָׁא ואמרו בְּשֵׁם
רבי שְׁמוּאֵל בֶּר רבי יִצְחָק לפרש את בן עזאי שהכריע במחלוקת זו,
שֶׁבֶן כבר נחלקו עֲלֵיהָ אֲבוֹת הָעוֹלָם, וּמָאֵן נִינְהוּ – ומי הם המכונים
כאן אֲבוֹת עוֹלָם, תֵּנָא רַבִּי יוֹנָה קוֹמִי רַבִּי יְרֵמְיָה, זה רבי יִשְׁמַעְאֵל
וְרַבִּי עֲקִיבָא, שביניהם כבר לא יכל בן עזאי להכריע.

הגמרא מוכיחה שכן עזאי היה תלמיד חבר של רבי עקיבא.
אומרת הגמרא: מדברי בן עזאי על מחלוקת זו בזמן ראש השנה
למעשר בהמה, שכאמור נחלקו בה רבי ישמעאל ורבי עקיבא,
זאת אוֹמְרֵת – נמצינו למדים שֶׁבֶן עֲזַאי חָבֵר וְתַלְמִיד הָיָה דְּרַבִּי
עֲקִיבָא, שהיה חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר, כי
אֵין תִּימָר – אם תאמר שרבי עקיבא היה רַבִּיָּה – רבו של בן עזאי,
אֵית בֶּר נֶשׁ אֲמַר לְרַבִּיָּה – וכי יתכן שאדם יאמר על דברי רבו הוֹאִיל
'אֵלּוּ' אֲמָרוּ בֶּן 'וְאֵלּוּ' אֲמָרוּ בֶּן, ולא יאמר האליל 'ורבי' אמר כן,
ומזה שלא אמר בלשון כבוד לרבו מוכח שתלמיד חבר היה לו.

מביאה הגמרא הוכחה נוספת: רַבִּי אֲבִינּוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר רַב
יִצְחָק שְׁמַע לָהּ – למד ענין זה שכן עזאי תלמיד חבר היה לרבי
עקיבא, מִן הָרָא – מדברי המשנה (בבא בתרא קנח) הדנה בדין מסוים
שתנא קמא סובר שאין בו מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, ורבי
עקיבא סובר שאף בזה נחלקו, וְאֲמַר לֵיה בֶּן עֲזַאי לרבי עקיבא, עַל
הַחֲלֻקִין אֲנִי מִצְטָרְפִין אֵלָּא שְׁבָאֵת לְחֻלּוֹק עֲלֵינוּ אֵת הַשְּׁוֹיִן – וכי
לא דיינו בכל אותם המחלוקות שלא הושוו בהם בית שמאי ובית
הלל לדעה אחת, שאתה בא ומוסיף שהם נחלקו גם בדין שתנא
קמא אומר שאם לא נחלקו בו, מוכיח רבי אבון, זאת אוֹמְרֵת בֶּן
עֲזַאי חָבֵר וְתַלְמִיד הָיָה לְרַבִּי עֲקִיבָא, כי אֵין תִּימָר רַבִּיָּה – אם תאמר
שהיה רבו, אֵית בֶּר נֶשׁ אֲמַר לְרַבִּיָּה – וכי יתכן שאדם יאמר לרבו
אֵלָּא 'שְׁבָאֵת' לְחֻלּוֹק עֲלֵינוּ אֵת הַשְּׁוֹיִן בלשון נוכח ולא יאמר לו
בלשון כבוד 'שבא רבינו'.

הגמרא מביאה את המשך דברי המשנה בבכורות (שס). אומרת
הגמרא: תָּמָן תַּנִּינָן – כך שנינו בהמשך המשנה שם שלדעת רבי
אלעזר ורבי שמעון הסוברים שאחד בתשרי הוא ראש השנה
למעשר בהמה, כֹּל הַנּוֹלָדִין בַּאֲחֵד בְּתַשְׁרִי שבתחילת השנה הם
עֲשָׂרִים וְתַשְׁעָה בְּאֵלּוּל שבסוף השנה, תְּרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין להכנס
לדיר אחד להתעשר. ואם נולדו הַמְּשָׁה בהמות לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
וְהַמְּשָׁה בהמות לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵין מִצְטָרְפִין למעשר כיון
שמשתי שנים הם, ונמצא שאין לו עשר בהמות משנה אחת והרי
הוא פטור ממעשר בהמה. ואם נולדו הַמְּשָׁה בהמות לִפְנֵי הַגִּזְוִן –
אחד מהגרנות שלמדנו במשנה, בפרוס הפסח בפרוס העצרת
ובפרוס החג, וְהַמְּשָׁה בהמות נולדו לְאַחֵר הַגִּזְוִן, תְּרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין,
שכן הגרנות לא מפסיקות למעשר בהמה.

קביעת השנה לענין מעשרות נקבעת בכל האילנות לפי זמן
החנטה, וכפי ששינוי (ר"ה סו) 'אילן' שחנטו פירותיו קודם חמשה
עשר בשבט מתעשר לשנה שעברה, אחר חמשה עשר בשבט
מתעשר לשנה הבאה, ואילו בתבואה וזיתים נקבעת השנה לפי
הזמן שבו הביאו שליש וכפי ששינוי במסכת מעשרות (פ"א ה"ב)
'התבואה והזיתים משיבנינו שליש'.

זמן העיבור בבהמה הרי הוא כזמן החנטה באילן, שבשניהם עדיין
לא נגמר הפרי ואינו נראה כלפי חוץ, ויום השמיני אחר הלידה
בבהמה הרי הוא כזמן הבאת שליש בתבואה, שכשם שהתבואה
ראויה לאכילה בדוחק כשהביאה שליש כך הבהמה נראית
להקרבה רק מיום השמיני והלאה.

מדברי המשנה דלעיל משמע שקביעות השנה למעשר בהמה הוא
לפי זמן הלידה. הגמרא דנה האם שיעור זה שוה לחנטה או
להבאת שליש. אומרת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה, הָרָא אוֹמְרֵת – מכך
שקביעות השנה למעשר בהמה נקבעת לפי זמן הלידה, משמע
שבדין מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה לֹא עֲשֵׂה אוֹתָהּ – לא נקבעו הזמנים לֹא בְּהֶמָּה

שקלים. פרק שלישי – בשלשה פרקים דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תקלין חזיתין קרבן העדה קנג

שגם על מעשר במזמא עובדים על 'כל האחר', בדרושינן בראש השנה (הב). לכך חקנו שיעשר סמוך לרגל, ובימי ירושלים בעתלוז רגל. **ראש השנה** – אדאון שילוד קדם לכך אן בבסין לריר להתעשר עם און שילוד מוכאן אוילך, משום דרשנא וישן. **האלולים** – און שגולד באלול און מתעשרין לא עם כל השיר ולא עם כל רבנן. בדפוס שיעשר קמקע. **עני כהן מתמנע** – עני אלול נמשך שילודת האחרונות מהמעשרות קדם ניסן, דעיבורה כל בהמה

תמן תנינן, רבי מאיר אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר.
 בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי. בן עזאי
 אומר: האלוליים (הם) מתעשרין בפני עצמן. אמר רבי חנה:
 מעמא דרבי מאיר, עד כאן הן מתמצות לילד מן השנה, מפני
 ואילך הן מתחילות לילד מן החשיות. רבי יוסה בר רבי בון
 בשם רב חנה: מעמא דרבי אלעזר ורבי שמעון - "לבשו כרים
 הצאן" - אלו הבכורות, "ועמקם עטפו כר" - אלו האפילות,
 "יתרועעו אף ישירו" - אלו ואלו נכנסים ליד להתעשר. אמר
 בן עזאי: הואיל ואלו אומרים כך ואלו אומרים כך, יהו
 האלוליים מתעשרין בפני עצמן. הא ביצד? גולד לו בחמשה
 באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי - אין מצטרפין. גולד לו
 בחמשה בתשרי וחמשה באב - הרי אלו מצטרפין - וכן עזאי
 מכריע על דברי תלמידיו! אתא רבי ירמיה ורבי מישא בשם
 רבי שמואל בר רבי יצחק: שכן נחלקו עליה אבות העולם. ומאן
 נינהו אבות העולם? תנא רבי יונה קומי רבי ירמיה: רבי
 ישמעאל ורבי עקיבא. וזאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד היה
 דרבי עקיבא. אין חימר רביה, אית בר נש אמר לרביה הואיל
 ואלו אמרו כך ואלו אמרו כך?! רבי אבון בשם רבי שמואל
 בר רבי יצחק שמע לה מן הדא? אמר לו בן עזאי: על החלוקין
 אנו מצטרפין אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין. וזאת אומרת
 בן עזאי חבר ותלמיד היה לרבי עקיבא. אין חימר רביה, אית
 בר נש אמר לרביה אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין? תמן
 תנינן: כל הולדיו מאחד מתשרי עד עשרים ותשעה באלול -
 הרי אלו מצטרפין, חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר
 ראש השנה - אין מצטרפין. חמשה לפני הולד וחמשה לאחר
 הולד - הרי אלו מצטרפין. אמר רבי יוסה: הדא אומרת מעשר
 בהמה לא עשו אותה לא כהנא ולא כשליש. אין חימר כהנא
 - ליתני כל המעוברים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה
 באלול. אין חימר כשליש - ליתני כל הולדים עד עשרים ושנים
 באלול. רבי שמאי בשם רבי ביבי ברבי חיאי: כשליש עשו
 אותה. דרבי שמעון, דאמר רבי שמעון: מחוסר ומן נכנס ליד
 להתעשר. קם רבי מנא עם רבי שמואי, אמר ליה: את אומרת
 הדא מילתא. תמן תנינן: בן עזאי אומר האלוליים מתעשרין

34 לעצמן, לא אפילו נולד עד עשרים ותשעה באלול? אית לך מימר בן עזאי: כרבי שמעון ולא כרבנן? ממה
35 דאית אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתה, בן את אמר על דבן עזאי - מניחן
36 לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלוליים. אמר רבי חיאי (חונת): זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן ביהן
37 עולין לו לתוך שנתה. אמר רבי מנא אמר רבי יונה אבא שמע לה מן הדא: "כל הבכור אשר יולד וגו' הוזכר
38 תמיד" הא ביצד - משעת לידתו את מונה לו שנה.

39 **הַלֵּכָה בַּמִּשְׁנָה** בְּשֵׁלֶשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ סֵאִין תּוֹרְמִין אֶת הַלְשָׁכָה, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן אֶלֶף בֵּית גִּמְלָה.
40 רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יוֹנִית כְּתוּב עֲלֵיהֶן, אֶלֶף בֵּית גִּמְלָה. אֵין הַתּוֹרֵם נִכְנָם לֹא בְּפִתְרוֹ
41 חֲפוֹת, וְלֹא בְּמִנְעָל, וְלֹא בְּסִנְדֵּל, וְלֹא בְּחִפְלִין, וְלֹא בְּקִמְעִי. שָׁמָּה יַעֲנִי - וַיֵּאמְרוּ מִעוֹן הַלְשָׁכָה הָעֲנִי, אוֹ שָׁמָּה
42 יַעֲנִישִׁי - וַיֵּאמְרוּ מִתּוֹרֵמַת הַלְשָׁכָה הָעֲנִישִׁי. שְׂאֵרִם צִירָה לְעֹצֵת יְדֵי הַבְּרִית כִּרְדָּה שְׁהוּא צִירָה לְעֹצֵת יְדֵי הַמְּקוֹם.
43 שְׂעָאמִר: "וְהִיָּתָם נָקִים מִה' וּמִיִּשְׁרָאֵל", וְאוֹמֵר: "וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאַדְמִי". **נִבְרָא** תַּחֲנוּן: **נִבְרָא**
44 מִפְּנֵי אֶפְרַיִם אֲרָבַע וְחֲמִשָּׁה קוֹפּוֹת. רַבִּי עֲזַרְיָה שָׂאֵל אֶת רַבִּי יִשְׁשִׁי: כַּמָּה הוּא שְׁעִיתָן שֶׁל קוֹפּוֹת? אָמַר לֵיהֶ: גִּלְמֵד.

בְּלִמּוֹד

לאחר ראש השנה עם אותו שולדו קודם ראש השנה, הכי נמי לזו עזא דסובר דאלויליים מתעשרות בפני עצמן – מכל מקום גורן לא עד פסח. מידה זו מתעשרין גם האלויליים. זאת אומרת – מדמציפנין לרנבן כל גתוליים בתוך השנה שעברא, קל על גו גתוליים בסוף שנה ומוסר וזון בן משפצין לשנה. לא הבוור אשר לזו תקדיש לה אלויליך. הא כיצד – שקדיש בבוור הא ממעי אמו הוא וזו שזוק **חלהב ב משנה** תורמין זאת לשלשה – גתולות המנולת חשמונו בור בראש חודש ניסן, וזו חלהב וזו חלהב סאין, וחבוע על אלו השלש קופות שמחזקת כל אחד מוון שלשה סאין א' ב' ג' כדי שישפכו ממנה לקרבות צבור עד שחלהב, ואחר כך יבטע אלודים ליפת וישכון באילני שם – יפציהו על שית ישכון באילני שם, ואין קל לשון יפה בבני יפת כמו יהודית. פירוג תופת – ששכר גנבם עד השפה החבלה הדיאי, שתי יחדשדוהו שנתן בתוכה ממעות הלשכה. בור בתפילין ולא בקמעי – שלא יאמרו היתר התפרות ונתן אפוליו אריבע חמש קופות של כל בור הארי, כמה חזק.

אפילו ארבע וחמש קופות של תבן וכו' קאי, כמה מדות

1 וְהָיָה טָבוֹל. וּמִיָּד בִּפְרִק לִידֵּה חֵיב לַעֲשֹׂה, וְאֵל עַב
 2 דַּל פִּרַּח בְּרָא. מִכָּל מְקוֹם שֶׁמִּתְּנֶה הַנְּרוֹן וְשֶׁל וְהִרְבָּה
 3 יָזַא קָמְרוֹ: וְכִי מִתְּשֵׁהוּ טָבַל זֶה עוֹבֵר, וְהִרְאָשׁוּ בְּרָא.
 4 יִסְתִּי: וְכִי אֲלֵעֵז רַב שֶׁנֶּחֱמָן אֲמִיתִי אֲבָחָד בַּחֲשֵׁר בִּן
 5 אֵיזֶה. הָאֲלֹהִים – אֲתוֹן שֶׁנֶּחֱלֹד כָּבֹל אֵין
 6 עֲרִישׁ אֵל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַם עַבְדִּי. וְשִׁמְשָׁה
 7 עֲרִישׁ בִּסְמֹךְ. עַד כָּאן – עַד אֵלּוֹל נִגְשׁוּ שְׁהֲחִירוֹת
 8 לִדְוֹת מִן אֲתוֹן שֶׁנֶּחֱתֵבֵר קֹדֶם דֵּק, בְּדִמְדֵּה דֵּק
 9 בּוֹרָה מִשְׁהָה חֲדָשִׁים. מִכָּאן אוּלַּי – לְאַחַר אֵלּוֹל הֵן
 10 אֲתוֹן שֶׁנֶּחֱתֵבֵר לְאַחַר יִסְתִּי, הוּא לֵד זֶה חֲדָשׁוֹת. "לְבָשׁוּ
 11 יָם תְּחָבֵר" – מִקְרָא וְאֵין בְּסֵפֶר הַחֲלִים "לְבָשׁוּ בְּרָא"
 12 נֶאֱמָר וְעִמָּם יִעֲשֶׂה בִּן יִתְרֵהוּ אֵין שִׁיבִיר. וְכִי קָמְרוֹ:
 13 לְבָשׁוּ בְרִים הָצֵאן – מִתְּלַבְּשׁוֹת הַכְּבִישִׁים שֶׁמִּתְעַבְּרֹת.
 14 אֲתוֹן בְּחִירוֹת – שֶׁמִּתְעַבְּרֹת דִּין. "וְעִמָּם יִעֲשֶׂה בִּן"
 15 יִצְחָק יִמְנָי אֵין שֶׁמִּתְעַבְּרֹת בּוֹן עֲמָקִים יִעֲשֶׂה בִּן.
 16 וְכִי יִרְעָה נִכְרַח יִפֶּה יִפֶּה הַדִּיעוֹת חֲבִין, אֵין עַד דִּבּוֹם
 17 נִדָּר נִכְרַח הַרְעִיָּה – מִכָּל מְקוֹם כַּאֲפִלְיָתָ אֵין הַרְעִיָּה
 18 תִּפְרָשׁ יִפֶּה. אֵלּוֹל כָּאֵין, אֵלּוֹל נִכְסִין לִידֵּה לְהַתְּשִׁב
 19 בְּרִית "וְהָרְעוּ" אֵין שֶׁנֶּחֱתֵבֵר, וְיִשְׁרִיר כָּאֵין לְחֵב
 20 יִשְׁרִיר. וְקָמְרוֹ נִגְשׁוּ וְעִישׁוּ וְיִגְשׁוּ וְיִעֲשׂוּ אֵין אֵלּוֹל.

21 ואלו אומרים כי וכו' – רבי מאיר אומר: באחד
 22 ללול, ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי,
 23 אין קו יודעים הלכה כבאן. הלכך וכו' האלולים וכו'.
 24 ורבי ירמיהו אומר: רבי יוחנן ורבי חזקיהו ורבי
 25 ירמיהו אומר: רבי יוחנן ורבי חזקיהו ורבי ירמיהו
 26 ורבי יוחנן ורבי חזקיהו ורבי ירמיהו וכו'.
 27 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 28 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 29 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 30 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 31 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 32 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 33 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 34 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 35 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 36 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 37 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 38 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 39 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 40 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 41 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 42 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 43 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 44 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 45 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 46 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:
 47 וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש: חזקיהו וכו' פירוש:

49 מר כרעז דארלען ברוי ברוי זעהט, וזה היל למנהג
 50 המעורבין מעשרים ושתעה הנאר אוילן וכן
 51 שדושת, און מינר מעשרים — אַם אַן נאָבאל ברהמ
 52 גלייבן בטר גמור, שדן ארען להקדש. וינתיב כל הנולדים
 53 עשרים וששים ב — ודחינו הנולדים שבעה ימים
 54 וכן ראש השנה. אבל הנולדים אחר כך אין ארען
 55 מקדש בשנה. וזו דבר תיב' מינר שמינתי ודחינו תנתי
 56 כשליש עשו אמו — והקדשא לך לינתי עד עשרים
 57 ימים ב — מתחילת רבי שמעון ארען, וסובר מחסר זמן.
 58 ויחיד קודם שבעה נבס לירי תדעשר. ארא אמר ארען
 59 בלח — ומתחילת ר' שאי, הארלעין מתעשרות פני
 60 נגנן — מאי לאו הנולדים עד עשרים ותשעה באלול
 61 קרי' אלולעין, ור' אבשר לך לומר עד עואי סובר ברבי
 62 זעמן לאו ברבן פסלי: עד רבי שמעון, ברבן מחסור
 63 וזו נבס לירי ארען, וזו הבל ארען ברוי לירי. וזה
 64 וזו תנא תבואה, ואף על פי שארען ארען להקדש. כה
 65 תאר ארען ב — וכמו דאמרן לרבנן דארען שיעור
 66 עשרים וששים באלול עד ראש השנה וכן מתחילת
 67 ירידה מספאק בליר דלמא מתחיל מאלול ואין לום גוך
 68 שיעורין אף בבכור מתחילין שנתו מינר הנולד, ומינר
 69 דתחיל למנות קדושתו, ודענו תחילת מינר ששלו.
 70 וזו חזקתו מלא קופות מקופות קטנות של ער
 71 לישית. וזינתי כתוב עליהן — היו גרעילם בינתי דרבי
 72 וזו מלמטה, וזו הפל קרי' פירגוהי. ואין תרומה
 73 מזה הוא שיעורן של קופות — ארא דתנן בפרק "מפנין"

תהא

1 תהא מכליה הקופה. נלמוד סתום מן המפורש — בדמותיתן חנו בקופות של שלש שלש סאין היו תורמין,
2 הוא הדין קופות דמנפן — בשל שלש סאין איירי. חני בשלש קופות וכו' — על אותן קופות שחרמו בן
3 בראשונה מן הלשכה קאי. וכדפרישית במתניתין. וקאמר שהן היו של תשע סאין כל אחת, ומוחן היו
4 תורמין שלש פעמים שלש קופות של שלש שלש סאין בפירוש הרמב"ם. לומר ליסתפק וכו' — כדפרישית
5 במתניתין. תמן תנינן — בשבת פרק 'המוציא יין' כמה
6 הוא שיעורן של כוסות — כוס הנזכר במתניתין כמה
7 שיעורו. ישנן רביעית של יין האיטלקי — דלכל כוס ג' סאין
8 ברובע רביעית יין כדי שימוננו ויעמוד על רביעית. דכל
9 חמרא דלא דרי על [חדן] תלת מיא — לאו חמרא. הוא
10 הדין כוס דמתניתין של רובע רביעית איירי. ממוג
11 בכמה — ידא חזינן. מי בעינן רביעית שלם אי סיני בכדי
12 נגיעה (בפחות מזה). מים רבי יודיה כדי מצינת הכוס —
13 וחינו שלשה חלקי רביעית. הכי נמי במזוג — שיעורו
14 בכדי גמיעה. (אמר המגיד: ובמסכת שבת כתב הבעל
15 'קרבן העדה' וזה לשונו: דאדא אמרד ממוג כדי מצינת
16 הכוס. והכי פירושו: כדרך בני אדם למוזג, וחינו רביעית
17 שלם. דאי סלקא דעתך בפחות מרביעית — אם כן ביין
18 סיני בפחות מרובע רביעית, שריי אם ממוזג עם מים
19 לז' שיעור השכר. אלא דרבנן רביעית שלם בעינן. כמה
20 הוא שיעורן של כוסות — אנו שאין ידוע לנו שיעורו של
21 רביעית האיטלקי, כמה נשער כוס של פסח. טיטורטון
22 ורביעי — מדה ששמה 'טיטורטון', כולה ועוד רביעית
23 המדה החדשה שלשה חלקי. ונבמנא רביעית של תורה
24 שלם. מזה לשותון — כל הארבע כוסות בכרך אחד, כזה
25 אחר זה בלי הפסק ביניהם. בהלל של לילי פסחים. אם
26 שמעה בבית הכנסת. שכן היה מנהגם. לומר הלל בלילי
27 פסחים וקרא הכנסת וכו'. למקשר, חתן ההלל בשעת
28 עשיית הפסח בבית המדרש. וקאמר רבי יוסי: אם כוון
29 לכו לצאת בקריאת זו — יצא, ואינו צריך לאמרו עד
30 בביתו. דאדא אמרד — זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת
31 יצא. שריי אין דבר מפסיק בין שלשית לרביעי. כזה
32 לשותון מפוסקין — פירושו: מזה שיהא מותר להפסיק
33 בשתיית כוס אחד כמה פעמים. הכי גרסין: כלום אמרו
34 שישתה לא שישתכר. אם שותה הוא מפוסקין אף הוא
35 אינו משתכר — אלא אם שותה בפעם אחת — ודאק הוא
36 משתכר. דאדא מנפיק שבע. מהו לצאת ביין של שביעית
37 — כיון ולא קרינן ביה 'לכם' וקא סלקא דעתך דארבע
38 כוסות בעינן 'לכם' כמו מצה. וכו' הכי דאין יוצאין במצה
39 — כן אין יוצאין דארבע כוסות, או לא. בקונדיטין — יין
40 שיש בו בשמים. מהו לצאת ממוזגן — יותר משלשה
41 חלקים. והוא שיהא בחן טעם יין — משמע דאפילו עד
42 ששה חלקים מיון יוצאין בו. הכי גרסין: מבושל כדי הנל
43 — צריך שיהא מבושל שיתון בו הכיבשול טעם בתנאין.
44 אבל מבושל יותר מזה — לאו. וחקיק רשיה — וכאבי
45 ליה ראשו עד עצרת. לכך הכשיר במבושול, שאינו מוק
46 כל כך. המתיה וכו' — ארתאה אנתו אשה אחת משרי
47 ארמיים שפניו מאירין. חדא מן תלת וכו' — אחד
48 משלשה דברים אלו כן. או מלוח ברבית — שאין לו
49 דאגת פרנסתו. או מגדל חזירין — שמרוח הרבה. אלא
50 אולפני שכיח לי — תלמודי מצוי ביד. לישנא אחרת:א
51 שנצלו לו חותם בדמים בתורה. והן מאירין פניו. חמוניה
52 — ראיה אחת. אשכח רבי אבהו — מציאה, לכך פניו
53 צחובין. תוספתא עתיקא — ותוספתא ישנה שלא ראה
54 אותה מלפניו מצא וראה בה דברים חדשים ושמה בה. לוג
55 דאורייתא — לוג הכותב בתורה. תמונתא וכו' — מדה
56 הישנה שמורדיה בה המצוי בצפצפור. הכיבא אכל לה —
57 מכיז אני המדה הזאת. ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש.
58 הכי גרסין: ודבית רבי ינאי חצי שמנית — מדת טכריה
59 הישנה היא רביעית של תורה.

הדא

נלמוד סתום מן המפורש, (תני) דתנינא: בשלש קופות של
שלש שלש סאין, שהן תשעה סאין, שהן עשרים ושבע
סאין, תורמין את הלשכה. וכתוב עליהן: אֶלֶף בִּי"ת גִּמְלָל.
מִפְּנֵי מַה כְּתוּב עֲלֵיהֶן אֶלֶף בִּי"ת גִּמְלָל - לומר, מסתפק
מִן הָרִאשׁוֹנָה קוֹדֶם לַשֵּׁנִית, וְכֵן הַשֵּׁנִית קוֹדֶם לַשְּׁלִישִׁית. תִּמְן
יֹאשִׁיָּה: כִּמָּה שְׁעִינָן שֶׁל כּוֹס? אֲמַר לֵיה: נִלְמַד סְתוּם מִן
הַמְּפֹרָשׁ. דְּתַנִּי רַבִּי חִיָּא: אֲרַבַּע כּוֹסוֹת שְׁאֲמֹר יִשְׁנֵן רְבִיעִית
שֶׁל יֵין בְּאַיִטְלָק. אֲמַר רַבִּי יוֹסִי כִּר אֲבִין מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן:
דְּרַבִּי יְהוֹדָה הֵיא, דְּתַנִּי: מִיָּם כִּרִּי גְמִיעַ, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר:
כִּרִּי לְשׁוֹף בְּהֵן אֶת הַקִּיּוֹר. (ג'א' רבי יהודה אומר: כִּרִּי מוֹיֶנֶת הַכּוֹס. מוֹזג
הַכּוֹס) יֵין כִּרִּי גְמִיעַ, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: מִיָּם כִּרִּי גְמִיעַ, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר
כִּמָּה? גְּשָׁמְעִינָה מִן הָרִא: מִיָּם כִּרִּי גְמִיעַ, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר
כִּרִּי לְשׁוֹף בְּהֵן אֶת הַקִּיּוֹר (ג'א' רבי יהודה אומר: כִּרִּי מוֹיֶנֶת הַכּוֹס. הָרִא
הַכּוֹס) יֵין כִּרִּי גְמִיעַ, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: כִּרִּי מוֹיֶנֶת הַכּוֹס. הָרִא
אֲמַרָה: מוֹזג כִּרִּי מוֹיֶנֶת הַכּוֹס. כִּמָּה שְׁעִינָן שֶׁל כּוֹס? רַבִּי
אֲבִין אָמַר: מִיִּטְוִטוֹן וְרִבְעִי. מַהוּ לְשִׁתּוֹתָן בְּכָרֶךְ אַחֶר? מוֹדְאֲמַר
רַבִּי מִנָּא אֲמַר רַבִּי יוֹסִי: הֵלֵל, אִם שִׁמְעֵן בְּבֵית הַכְּנָסֶת -
יֹצֵא. הָרִא אֲמַרָה: אִם שִׁתְּאָן בְּכָרֶךְ אַחֶר - יֹצֵא, מַהוּ לְשִׁתּוֹתָן
בְּפִסְקָן? כָּלוּם אֲמַרו שְׁשִׁשְׁתָּה לֹא כִּרִּי שְׁשִׁשְׁתָּה וְלֹא שְׁשִׁשְׁתַּר?
אִם שִׁתָּה בְּפִסְקָן אֵף הוּא אִינוּ מִשְׁתַּבֵּר. מַהוּ לְצֵאת בֵּינָן
שֶׁל שְׁבִיעִית? תַּנִּי רַב אִישְׁעִיָּא: יוֹצֵאִין בֵּינָן שֶׁל שְׁבִיעִית. מַהוּ
לְצֵאת בְּקוֹנְדִּיטִין? מִדְּתַנִּי בַר כִּפְרָא. קוֹנְדִּיטִין בֵּינָן - הָרִא
אֲמַרָה: יוֹצֵאִין בֵּינָן קוֹנְדִּיטִין, מַהוּ לְצֵאת בֵּינָן מוֹזִיגִין? מִדְּתַנִּי
רַב חִיָּא: אֲרַבְּעָה כּוֹסוֹת שְׁאֲמֹר יוֹצֵאִין בְּהֵן בֵּין חִיָּין וּבֵין
מוֹזִיגִין, וּבְלִכְדִּי שְׁיֵהָא בְּהֵן טַעַם וּמִרְאָה יֵין. אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה:
מַצּוֹה לְצֵאת בֵּינָן אֲדוֹם, שְׁנָאֲמַר: "אֵל תֵּרָא יֵין כִּי יִתְאָדֵם
כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינָיו" וְגו'. תַּאנִּי: מִבְּשָׁל כְּמִתּוּבֵל, מַהוּ לְצֵאת
בֵּינָן מִבְּשָׁל? אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן: יוֹצֵאִין בֵּינָן מִבְּשָׁל. רַבִּי יוֹנָתָן
לְטַעְמֵיהֶּ, דְּרַבִּי יוֹנָתָן כִּד הָוָה שְׁתִּי אֲרַבַּע כְּסִי דְּפִסְחָא הָוָה
חִזִּיק יְרִשָּׁא עַד תְּנָא. חֲמִיתִיה הָרִא מְטוֹרִינְתָא אַפּוֹי גְּהוּזִין,
אֲמַרָה: סָבָא סָבָא, הָרִא מַהֵן תִּלְתִּל מְלִין אִיתִּךְ - או דְּשִׁתּוֹ
חֲמַרָא אֲתָּ, או דְּמִלּוֹי בְּרִיבִית אֲתָּ, או דְּמַגְדֵּל חִזְרִי אֲתָּ. אֲמַר
לֵיה: תִּיפַח רוּחָא דְּהֵהִיא אִיתְתָּא, דְּחָדָא מֵאֲלֵן תִּלְתִּל מְלִיָּא
לִית בִּי, אֶלָּא אוּלְפָנִי שְׁכִיחִ לִי, דְּהִכִּי כְּתִיב "חֲכַמְתָּ אֲדָם
תֹּאדִיר פְּנִי". רַבִּי אֲבָהוּ אֲתִי לְמַבְרִיא, חֲמוּנִיה תִּלְמִידוֹ דְּרַבִּי
יֹחָנָן אַפּוֹי גְּהוּזִין, אֲמַרְוֹן תִּלְמִידִים לְרַבִּי יוֹחָנָן: אֲשַׁפֵּחַ רַבִּי
אֲבָהוּ סִימָא. אֲתָא לְגַבִּיה, אֲמַר לֵיה: מַאי אוֹרִייתָא חֲדָתָא
שְׁמִינָתָּ? אֲמַר לֵיה: תּוֹסַפְתָּא עֲתִיקָא. קְרָא עֲלֵיה "חֲכַמְתָּ אֲדָם
תֹּאדִיר פְּנִי". אֲמַר רַבִּי חֲנִין: לוֹנָא דְּאוֹרִייתָא תְּמוּנָתָא עֲתִיקָא
דְּאוֹרִייתָא דְּצִפְּפוּרִי, אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן: וְחִפְּמָנָא לָהּ, (רַב"ש) דְּבִית
רַבִּי יֹנָאי הָוָה מְכִילִין בַּה דְּכַש. תַּנִּי: חֲצִי שְׁמִינִית מְטוֹרִינִת

הישנה

קופות — דתמן, סתום — קופות דתמן, מן המפורש — קופות דהכא, מפורש שהן של שלשה סאין, דתני
שלש קופות ב' שהן עשרין ושבעה סאין — מפורש כמה עלה סתום כל השלשה פרקים, לאורויי שכל
הסכום צריך לגמור על קרבנות. וקודם שיוגמר אינם רשאים לשקול או להחזיר לשירים לרבי מאיר. ולמה
כתוב אב"ג — על השלש קופות. אין מסתפק — אינו גומר מספיק. קודם לשלישית — ומשלישית גומר
כל אשר בה ואחר כך חוזר לשניה ולראשונה כדלקמן.
תמן תנינן — שבת ע"ז. המוציא יין ב' — מייחית לה
איירי דמפרש לתני סתומים מהמפורשים. של כוס —
דתמן, שאמרי — בליל פסח. אחרי זה ואחר מוזג גרסתן
— והכי אמר בבבלי פסחים (נף קחב), וטעמא דבאיור
מרביעית לא חזינן שתיח. הכי גרסין: כמה שיעורין של
כוסות — איירי דמוכיר כוסות דפסח, מוהדר לפרושי
סוגיא דכוסות. מורדיין — שם מדה יודעה להם, שהיא
מחוקת רביעית. בכרך אחד — בלא הפסק ביניהם, אלא
שתאן רופין. אי בעינן ודאק הפסק שיהא ניכר ארבעתן,
כיון שתקנוהו גבר נאחולת או לא? — יצא, — אם שמע
בבית הכנסת הלל בליל פסח — אין צריך לומר בביתו,
ואין דבר מפסיק בין כוס שלישית לרביעית, ושותאן
רופין. ויצא, בפיסקין — לשון הפסק. וגרסתא הגאונים:
"בפיסקין" (כמו בכבא בתרא), בפיסקין — אריח, והוא
לשון חצי בהפסק מועט בשתיית הכוס. ומשום דאמרין
(סוכה מטב.) כי שבע אישית חמרא מגוריתא שבע, על ידי
ששותיהו בלגיונות גסות וגורן מלא דאק משביע, ולא על ידי
ידי שתתיית מרובות, כשנכנסין בין הרבה נגיעה על ידי
לגימות דקות. ואינו כאוכלין ששובע שלהם בא ממילוי
כסר. ואמסא דברכתא, ששום חיוב מצוה, צריך לגמוע
דרך שביעה, משאין כן בהפסק. כרי שישתה לא
ישהת, למה — כדי שלא ישתכר. אם שתה בפיסקין אף
הוא אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית? — ודין
לשביעית כדאמרין ליתנה בו כשהיה זמן השיעור. אלא
צריך להפסיק, אף דיש לומר 'מצות לאו ליתנה ניתנו',
והאי מצוה היא, ודחיבא אף עלני למכור סכומו בשביל
ארבע כוסות, וכן לגשים החמירי בו כמו בעיקרי מצוה.
בקונדיטין — בין הוא כמה כיון יין, פיש שיש בו בשמים,
קונדיטין ביון — לכל מילי. ביין מווג בעיניו לא, משום
דבריש פרק בתרא דפסחים בירושלמי מפורש טעמא
דארבע כוסות. ולחז' מאן דאמר גנר ארבעה כוסות
דפרעה 'זאקא את הענבים ואשחת אותם לא כוס פרעה'
וגו', וחתם לאו ממוזג, והכי נמי שותיקין גנדם — שפניו
שלא ידיו מווגין, או דלמא מהאי טעמא: דאמר רבנן
התם כנגד ארבע כוסות כי "קח את כוס הדין" כו', ודיעם
כשאר יין שהוא ממוג, בין חזין ב' מווגין — בתרין
טעמי, טעם — נח דין שותה וחקוה דהרבה, ולמנחין אין טעם
טעם יין, ומראה — גנר מווג, שלפעמים מרוב מצינת המים
נשתנה המראה. ביין אדום — כדיו יין, הכי גרסין: של
מוזג בכמה — כמה שיעור מצינה. כדי מונית הכוס —
ובשבת קיימא לן על המושקן שיעורן רביעית, אם כן
מוזג רביעית, והכא גרסין לו ולא לעיל מניה, דאכתי
לא אשמועינן דיוצאין במזוג, ואף פירש שיעורו. הכי
גרסין: מהו לצאת ביין מבושל — משום דאמרין בפרק
שישי דבבא בתרא: אף שמיך קידוש היום אלא על הדין
שרואי לנסך על גבי המזבח, משאין כן מבושל דאינו ראוי
לנסך על גבי המזבח והכי נמי אין יוצאין בו, או דלמא דא
דמשמעין דתם — לאו משום גריעתא, דהא אמרין
בפרק שני דתרומוהו דאף שמיך לבלש יין של תרומה מפני
שמשיביו, אלמא דאשתני לעילוי, ובנסכים היינו מפני
— דבעינן מדי דלא אשתני במכריהו כמו כבש, משאין כן
מבושל דאשתני. ואם כן מקדישין ויוצאין בו, מן מה דתני
מבושל כמתבולל — ומתבולל הוא קונדיטין, דגם כן
נשתנה, ותנינא דיוצאין בו הואיל וחשוב, הכי נמי
מבכושל. דרבי כן הוה שתי ארבע ב' — משתיית
גנר — ויין ישמח לכב אנש. מלוח ברבית — גם כן שמח בעגמלו, ים וילילה מתרחב הוה גנשך ותרבית. מגדל חזירי —
גם כן ריוח הרבה. לית ב' — דין, מלבד דלא הוי שתי יין משום שכרות, לא היה יכול לשותהו, דמוח ליה. וכן רבית וחזירים אסור לישראל. אולפן שכיח לי הכבית אדם — גנר שלשה הנזכרים לעיל. שחתורו
נמשלה לין, שנאמר 'ושותו ביין מסכתי', ומשמותה כל האדם, כמו שכתוב 'פקדיה' ה' ישרים משמחי לב'. ומרוחת דעתו על ידי שנעשה במעין המתגבר על ידי ריוח חזירות התורה, 'ישמעו חכם ויחזק לקח'. ומתנגנ
על ה' בעגן התורה, הופך תנגע כידוע. תוספתא עתיקא — ישנה ואינה מצויה, ושמה עליה כמנצח הדין רב, כי כתיב 'כל תפציע לא ישו בה'. לונא דאורייתא — לשער על רביעית. תמונתא עתיקא — מדה ישנה
שמורדיה בה מורייס בצפצפור, והכי אמרין לה בבבלי פסחים (טא.קא). והכימנא — אני זוכר, הכי גרסין: דבית רבי ינאי — וכן רב בירושלמי דפסחים פרק בתרא ושבט פרק שמני. דהווי מבילין — שהיו מודדין בה
דבש.

שקלים דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנה

מִלְמֹד כְּתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ – נלמד את דין המשנה בשבת ששם לא
פירש התנא את גודל הקופות מדברי הברייאא לגבי קופות
הגדולות של תרומת הלשכה ששם פירש התנא את גודל הקופות,
דְּתֵינָא – שכן שנינו בברייאא, שהיו תורמים את הלשכה בְּשֵׁלֶשׁ
קופות שֶׁל שֵׁלֶשׁ סָאין שֶׁהָן תִּשְׁעָה סָאין, ומכיון שמכל קופה
גדולה היו ממלאים שלושה פעמים אל תוך קופות קטנות
המחזיקות שלש סאין, נמצא שכל קופה גדולה היתה מחזיקת
שבעה סאין, הרי שֶׁהָן – שלש הקופות הגדולות מחזיקות יחד
שיעור עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע סָאין, ובוזה היו תורמין אֶת הַלְשָׁכָה בפעם
הראשונה בסוף חודש אדר, ואם גודלה של כל קופה גדולה היה
תשע סאין הרי שאף גודל הקופות שהוזכרו במסכת שבת הוא
תשע סאין.
שנינו במשנתנו לענין הקופות הקטנות: 'וְכָתוּב עֲלֵיהֶן אֶלֶף בֵּית
גִּמְלָה'. הגמרא מבארת לאיזה צורך היה כתוב על הקופות אלף
בית גימל. מבררת הגמרא: מִפְּנֵי מָה הָיָה כְּתוּב עֲלֵיהֶן אֶלֶף בֵּית
גִּמְלָה. מבארת הגמרא: סימנים אלו באו להודיע את סדר התרומה
וכדי לִמְדָּה שֶׁעַל הַגּוֹבֵר הַקּוֹנֵה את קרבתו הציבור להיות בְּמִתְקַפֵּךְ
מן הקופה הַרְאֵשׁוֹנָה עד תומה קוֹדֵם שיתחיל ליקח מן הקופה
הַשְּׁנִיָּה, וּמִן הַקּוֹפָה הַשְּׁלִישִׁי יקח עד תומה קוֹדֵם שיתחיל ליקח מן
הקופה הַשְּׁלִישִׁית.
אגב תשובתו של רבי יאשיה לרבי זעירא הלומדת סתום מן
המפורש, מביאה הגמרא פעם נוספת שהשיבו כן: תָּמֵן תִּנְיִן (שבת
23b) ששיעורו של הַמְּוִצֵּא יֵין חי שאינו מוזה להתחייב בו משום
מלאכת הוצאה האסורה בשבת הוא, כשיש ביין בְּרִי מְזִיגָה הַכּוֹס
– שיעור של יין חי שנותנים בתוך כוס כדי להוסיף עליו מים כפי
הראוי למוזה אותו בהם, והיו רגילים למוזה חלק אחד יין בשלוש
חלקים מים. ועדיין אין אנהנו יודעים מזה השיעור הקטן ביותר של
כוס כדי שנדע שרביעית ממנו הוא שיעור הוצאת יין חי, ושאלה
זו רַבִּי וְעִירָא שָׂאל אֶת רַבִּי יֵאֲשִׁיָּה בְּמָה שִׁיעוּרֵן שֶׁל כּוֹס.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יֵאֲשִׁיָּה לרבי זעירא, נִלְמַד כְּתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ – נלמד
את דין המשנה בשבת ששם לא פירש התנא את גודל הכוס ממה
ששנה רבי חייא בברייאא את גודל הכוס, דְּתֵינָא רַבִּי חֵיָא, אֲרָבַע
בֹּסוֹת שְׁאָמְרוּ שְׁחִיב כָּל אָדָם לִשְׁתוֹת בְּלֵיל הַסֵּדֶר, יִשְׁנָן – יש בכל
הארבע כוסות יחד שיעור של בְּרִיעִית הַלּוֹג שֶׁל יֵין בְּאִישְׁלֵקֵי – יין
חזק הבא מארץ איטליה, ונמצא שבכל כוס יש רבע רביעית הַלּוֹג
יין וכשיוסיפו עליו שלושה חלקים מים נמצא הכוס מחזיק רביעית
יין מוזה, ואף בהוצאת שבת מתחייב כשמוציא רבע רביעית יין חי
שאם ימוגנו במים יש בו שיעור רביעית.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַ אֲבִין מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן, דִּין זה ששנינו ששיעור
המוציא יין חי הוא בכדי מְזִיגָה הַכּוֹס, לשיטתו דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא,
שאינו לתנא קמא בברייאא להלן שיעורו הוא בכדי גְּמִיעָה, דְּתֵינָא
בברייאא, שיעור הוצאת מים בשבת להתחייב בו משום הוצאה,
לתנא קמא הוא בְּרִי גְּמִיעָה – גְּמִיעָה אדם בינוני והוא פחות משיעור
מלא לוגמיו וממידת רביעית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שיעורו הוא בְּרִי
לְשׁוֹף בְּהֵן אֶת הַקְּלִיזָר – לשפוף במים את המטלית שנותנים על
העין כדי לקרר חממתו. ושיעור הוצאת יין חי לתנא קמא הוא
בְּרִי גְּמִיעָה, ואילו רַבִּי יְהוּדָה אָמַר ששיעורו הוא בְּרִי מְזִיגָה הַכּוֹס.
הגמרא דנה בשיעור של יין מוזה. מבררת הגמרא: שיעורו של יין
מְזִיגָה במים בְּכִמְתָּה הוא כדי להתחייב עליו בהוצאת שבת, האם כיון
שיין חי שיעורו ברבע רביעית שאם ימוגנו יעמוד על רביעית
נמצא שיש מוזה שיעורו ברביעית, או שמא כיון שהיין מוזה וראוי
לשתיה די בשיעור פחות מרביעית.
פושטת הגמרא: נִשְׁמָעִינָה מִן הָרָא – אפשר ללמוד דין זה
מהברייאא שהובאה לעיל, ששנינו מִים בְּרִי גְּמִיעָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר
בְּרִי לְשׁוֹף בְּהֵן אֶת הַקְּלִיזָר. יֵין בְּרִי גְּמִיעָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּרִי מְזִיגָה
הַכּוֹס, ופירשונו ד'כדי מְזִיגָה הַכּוֹס' היינו רבע רביעית כדי שאם
ימוגנו יעמוד על רביעית שהוא שיעור חשוב של 'כוס', ואם נאמר
שבין מוזה די בפחות מרביעית שוב גם ביין חי יהיה די בפחות
מרבע רביעית, הָרָא אָמְרָה – מכאן ראינו ששיעור יין מְזִיגָה הוא בְּרִי

מְזִיגָה הַכּוֹס דהיינו רביעית.
מבררת הגמרא: בְּמָה שִׁיעוּרֵן שֶׁל כּוֹס לפי מידות הלח שהיו באותם
הימים. מבארת הגמרא: רַבִּי אֲבִין אָמַר, מִיִּטְרָטִין וְרִבְעִי זהו שיעור
רביעית הַלּוֹג, וְיִטְרָטִין זהו מידת הלח שהיתה בימיהם.
הגמרא דנה בהלכות ארבע כוסות של ליל הסדר. מבררת הגמרא:
מָה לְשִׁתּוֹת בְּכִרְךָ אַחֵר – זה אחר זה בבת אחת ובלא הפסק
ביניהם, האם נאמר שחייבים להפסיק ביניהם כדי שיהיה ניכר
שתקנום כנגד ארבע גאולות, או שאין חיוב כזה.
פושטת הגמרא: מְדַאֲמַר רַבִּי מְנָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, הֵלֵל של ליל
ראשון של פסח, אִם שְׂמַעְנָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ וְאִינוּ צָרִיךְ
לחזור ולקראו על שולחנה, והרי הֵלֵל שעל שולחנה הוא זה
שמפסיק בין כוס שלישי לכוס רביעי, ואם אינו חוזר וקורא את
ההלל נמצא שאינו מפסיק בין כוסות אלה, הָרָא אָמְרָה – מכאן
ראינו שאף אִם שְׂמַעְנָה להארבע כוסות בְּכִרְךָ אַחֵר יֵצֵא.
עוד דנה הגמרא: מָה לְשִׁתּוֹת להארבע כוסות בְּפִיִּסְקָן –
בהפסקות, שוותה את היין שבכל כוס מעט מעט ואינו שוותה
רביעית בבת אחת, ונמצא שכמעט אינו טועם טעם יין. פושטת
הגמרא: כְּלוּם אָמְרוּ שִׁשְׁתָּה – האם חיוב ארבע כוסות הוא שתייה
גרידא, אלא לא העיקר הוא בְּרִי שִׁשְׁתָּה שאז אכן יכול לשתות
אפילו מעט מעט, אלא צריך שיהא טועם טעם יין, וְכִי לֹא כֵךְ הִיא
כוונת ההלכה שִׁשְׁתָּה – שהיין ירווהו וישביעו, ולפיכך אִם שְׂמַעְנָה
בְּפִיִּסְקָן – מעט מעט אִף הוּא אִינוּ מְשַׁתְּכֵר – אין היין מרווהו
ומשביעו ואינו יוצא ידי חובתו.
עוד דנה הגמרא: מָה לְצֵאת ידי חובת ארבע כוסות בְּקוֹנְדִיטִין –
יין שיש בו דבש ופלפלין והוא מבושל בבשמים, ולפי שיין קונדיטין
פסול לגבי מזבח, ואין מקדשים אלא על יין הראוי לנסך על גבי
המזבח, יש לומר שיהיה פסול לארבע כוסות כיון שהכוס
הראשונה שבארבעת הכוסות היא לקידוש היום. פושטת הגמרא:
מְדַתֵּינָא בְּרַ קִפְרָא, קוֹנְדִיטִין בְּיֵין לְכָל דְּבַר, הָרָא אָמְרָה – מזה ראינו
שיוצאין בְּיֵין קוֹנְדִיטִין לארבעת הכוסות, שכיון שאין פסול יין זה
לגבי מזבח מחמת גריעותו הרי שכשר הוא לקידוש היום.
מצוה מן המובחר לצאת ביין חי שאינו מוזה במים ידי חובת ארבע
כוסות. דנה הגמרא מה הדין ביין מוזה. מסתפקת הגמרא: מָה
לְצֵאת בְּיֵין מְזִיגָה ששמא אין יוצאים ידי חובה ביין מוזה אפילו
בדיעבד. פושטת הגמרא: יוצאים אף ביין מוזה, מְדַתֵּינָא רַב חֵיָא
בברייאא אֲרָבַע בֹּסוֹת שְׁאָמְרוּ שמצוה לשתות בליל פסח יוֹצֵאִין
בְּהֵן בִּין תִּין – לכתחילה עדיף שיהיה היין חי, וְכִי מְזִיגָה – ואף
כשהיין מוזה יוצאין בו, וְכִלְכִּד שִׁיחָא בְּהֵן – ביין המוזה מִעַם וּמִרְחָא
יֵין.
מבררת הגמרא את צבע היין. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, אִף
שכל צבע שישתנה היין אליו עדיין כשר הוא לארבע כוסות. מכל
מקום מְצִיחָה לכתחילה לְצֵאת בְּיֵין שצבעו אֲדוּם והיינו שלא
השתנה מראיתו, שְׁנַאֲמַר (משלי כג לא) 'אֵל תֵּרָא יֵין בִּי יִתְאֲדָם כִּי יוֹתֵן
בְּכּוֹס עֵינָיו וְגו' יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרֵיָם, ועצה טובה היא לאדם שלא
יתאוזה ליין אדום במראיתו שהוא נחמד ומשובח, ומכך ששבחו
הכתוב משמע שמעלה היא בין שיהיה אדום ועדיין לא נשתנה
מראיתו.
הגמרא דנה מה הדין ביין מבושל: תֵּאֲמִי – שנינו בברייאא בדין
נסכים על גבי המזבח, יין מְבוּשֵׁל הרי הוא בְּמִתְקַבֵּל – כיון קונדיטין
שיש בו דבש ופלפלין, ופסולים הם לנסכים. לפי זה מבררת
הגמרא: מָה לְצֵאת ידי חובת ארבע כוסות וקידוש היום בְּיֵין
מְבוּשֵׁל. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, יוֹצֵאִין בְּיֵין מְבוּשֵׁל, שכיון
שפסולו למזבח אינו מחמת גריעותו כשר הוא לארבע כוסות
ולקידוש היום.
מוסיפה הגמרא: רַבִּי יוֹסֵף שהכשיר ארבע כוסות ביין מבושל הולך

המשך ביאור למס' שקלים ליום ראשון עמ' ב

לְקוֹרָאָה לְכַתְחִילָה בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, וְכָפִי הַמוּכָח מִהַבְרִייתָא
 שֶׁהָבָא, אֲלֵא שֶׁאֵין אֲמַרְתִּי לָךְ אֵת דַּעַת רַבִּי חֲלָבוּ שְׁבִנִי הַכְּרִכִּים
 יוֹצֵאִים בְּקִרְיָאָת יוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר אֵף לְכַתְחִילָה. וְנִמְצָא שְׂרָבִי
 אַחָא לֹא תִירֵץ מִה שֶׁקֶשָׁה עַל רַבִּי חֲלָבוּ מִהַבְרִייתָא.
 הַגְמָרָא מֵיִישֶׁבֶת אֵת הַקּוֹשִׁיא מִהַבְרִייתָא: אָמַר רַבִּי מְנָא לֵיִישֶׁב אֵת
 דְּבָרֵי רַבִּי חֲלָבוּ מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, וְיָאָת – יִפֶּה וְטוֹב הוּא מִה שֶׁאֲמַר
 רַבִּי חֲלָבוּ שֶׁאֵף לְכַתְחִילָה קוֹרְאִים בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, וְלֹא קֶשֶׁה
 מִהַבְרִייתָא שֶׁשֶּׁנִּינוּ בָּהּ שֶׁאֵין מִבְּטָלִים מִנָּהּ אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת
 שֶׁקוֹרְאִים אֵת הַמְּגִילָה שְׁנֵי יָמִים אֵף שְׁדִי בִּכְךָ שִׁקְרָאוּ אֵלָּה, אִילוּ
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר וַיִּצְאוּ יָדֵי חוּבְתָם, כִּיּוֹן שֶׁבְּמִקְוֹמוֹת אֵלָּה, אִילוּ
 מִשְׁקָרְיָא בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר – אִם לֹאחֵר שִׁקְרָאוּ אֵת הַמְּגִילָה בְּיוֹם
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, חֲזוֹר וְקִרְיָא בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר – בְּאִים לַחֲזוֹר וּלְקִרְוֹתָהּ
 בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כִּמְנַהֲגִים, שְׁמָא אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ – וְכִי נִמְצָא בִידֵם
 וְנִאֲמַר לָהֶם שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ שׁוֹב בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כִּיּוֹן שִׁיִּצְאוּ יָדֵי
 חוּבְתָם בְּקִרְיָאָתָם הָרִאשׁוֹנָה, בּוֹדָאִי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה כֵךְ, שֶׁאִם אָתָּה
 אֲוִימָר בְּן לִבְנֵי אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ וַיִּקְרָאוּ שׁוֹב בְּיוֹם
 חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, יִטְעוּ הַשּׁוֹמְעִים לַחֲשׁוֹב שֶׁהִטְעַם שְׁמוּחִים בִּידֵם הוּא
 לִפְנֵי שֶׁאֵין דִּין קִרְיָאָת הַמְּגִילָה בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כִּלְכַל, וְנִמְצָא
 עוֹלָם דִּין בְּרִבִּים בְּיָדָהּ, שֶׁהִי בּוֹדָאִי מוֹתֵר לְכַתְחִילָה לְקִרְוֹתָהּ אֵף
 בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, וּלְפִיכָן מִנִּיחִים לְמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ לַחֲמִשִּׁיךְ בִּמְנַהֲגִים
 וְאֵין מוֹחִים בִּידֵם, אֵף שֶׁמַּעֲיָקָר הַדִּין בּוֹדָאִי יוֹצֵאִים הֵם בְּקִרְיָאָת
 יוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר אֵף לְכַתְחִילָה.
 הַגְמָרָא אֲמַרָה לַעֲלִיל שְׁכָל הַמְּצוּת הַנּוֹהֲגוֹת בְּאֲדָר שְׁנֵי אֵינָן נּוֹהֲגוֹת
 בְּרִאשׁוֹן. הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה יוֹצֵא מִן הַכִּלְכַל, תִּנִּי, רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל
 אֲוִימָר, בִּשְׁנַת הַעֵיבּוֹר שִׁישׁ בָּהּ שְׁנֵי חֳדָשֵׁי אֲדָר, הָדִין הוּא שְׁכָל
 אוֹתָם הַמְּצוּת הַנּוֹהֲגוֹת בְּאַדָּר שְׁנֵי כְּגוֹן קִרְיָאָת הַמְּגִילָה וְנִמְצָא
 לִאֲבִינּוּיָם וְסֹדֶר קִרְיָאָת אִרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת וְשִׁקְלִים, זְכוֹר, פְּרָה,
 הַחֹדֶשׁ, אֵינָן נּוֹהֲגוֹת בְּאֲדָר הָרִאשׁוֹן אֲלֵא בְּחֹדֶשׁ אֲדָר הַשֵּׁנִי, חֲזוֹן
 מְאִיסוֹר הַפֶּסֶח עַל מַת וְאִיסוֹר תַּעֲנִית בְּיָמֵי אַרְבַּעַה עֶשֶׂר וְחֲמִשָּׁה
 עֶשֶׂר בְּחֹדֶשׁ, שְׁתֵּין שְׁוִיוֹן בְּהוֹת וְכֹה – שֶׁאִסּוּרִים בֵּין בְּאֲדָר רִאשׁוֹן
 וּבֵין בְּאֲדָר שֵׁנִי.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה מַחְלֻקַּת אֲמוּרָאִים אֵיךְ נּוֹהֲגִים לַמַּעֲשֶׂה: רַבִּי בָּא
 וְרַבִּי יְרֵמְיָה אֲמַרְוּ בְּשֵׁם רַב, וְכֵן רַבִּי סִימּוֹן אֲמַר בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּן
 לֵוִי, הִלְכָּה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהַעֲיָקָר הוּא אֲדָר שֵׁנִי,
 וְדוֹרְשִׁים כֵךְ לְרִבִּים לְנַהֲגוֹ כֵן הִלְכָה לַמַּעֲשֶׂה.
 רַב הוֹנָא רַבָּה חוֹלֵק: רַב הוֹנָא רַבָּה – הַגְדוֹל דְּצִיפּוֹרִין – מִהַעֲיָר
 צִיפּוֹרִי אָמַר, אֵין דּוֹרְשִׁים דִּין זֶה לְרִבִּים, אֲלֵא רַק הַנְּהִיג רַבִּי חֲנִינָא
 בְּצִיפּוֹרִין בְּהָרָא דְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל, וּמִפְּרִשְׁתָּהּ הַגְמָרָא כּוֹנֵנָה רַב
 הוֹנָא שֶׁלֹּא אָמַר אֵלָּה שְׂרָבִי חֲנִינָא הַנְּהִיג כֵן וּפֶסֶק כֵךְ אֵת הַדִּין, הָא
 לְהִלְכָּה לֹא – אֲבָל לֹא הוֹרָה זֹאת לְרִבִּים בְּדִרְשָׁתוֹ.
 הַגְמָרָא מִבְּרִירַת אִיזוּה חוֹדֶשׁ אֲדָר עֵיָקָר לַעֲנִין שְׁטֻרוֹת. מִסִּימַת
 הַגְמָרָא אֲוִימָר: שַׁעַל אֵף שֶׁלִּגְבֵי הַמְּצוּת הַנּוֹהֲגוֹת בְּחֹדֶשׁ אֲדָר,
 לֹא הוֹרִינוּ לְהִלְכָה כְּדִבְרֵי רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל שֶׁחֹדֶשׁ אֲדָר
 סֹתֵם הוּא אֲדָר שֵׁנִי, אֲלֵא רַק הַנְּהִיג רַבִּי חֲנִינָא כְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן
 גַּמְלִיאֵל, אֲבָל לְעִנְיַן שְׁטֻרוֹת – הָאֻפּוֹן שְׁבוּ כּוֹתְבִים אֵת תַּאֲרִיךְ
 הַשָּׁטֵר כִּשְׁהוּא נַעֲשֶׂה בְּחֹדֶשׁ אֲדָר, הַדִּין בְּרֹר, כִּיּוֹן שֶׁמַּצִּינוּ
 שֶׁנִּחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר בְּשֶׁאֲלָה זֶה מִדֵּה חוֹדֶשׁ אֲדָר סֹתֵם,
 וַיְדוּעַ שֶׁבְּמַחְלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.
 שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּבִרְיָאָתָא, שְׁדַעַת רַבִּי מֵאִיר שֶׁבְּתִנְיָן בְּתַאֲרִיךְ הַשָּׁטֵר אָדָּר
 רִאשׁוֹן – הַכּוֹתֵב שָׁטֵר בְּחֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן עֲלִיו לְצִיָּן בְּמִפְּרֹשׁ
 שְׁזִמְנָה שֶׁל הַשָּׁטֵר הוּא בְּאֲדָר רִאשׁוֹן, וְאִם כּוֹתֵב אֵת הַשָּׁטֵר בְּחֹדֶשׁ
 אָדָּר שֵׁנִי אֵינוֹ צָרִיךְ לְצִיָּן בְּאִיזָה אֲדָר מִדּוֹבֵר אֲלֵא כּוֹתֵב 'אֲדָר'
 פְּתָם בְּלִי תּוֹסַפַּת, שֶׁסֹּתֵם חוֹדֶשׁ אֲדָר הַכּוֹנֵנָה לְשֵׁנִי שְׁהוּא הַעֲיָקָר.
 רַבִּי יְהוּדָה אֲוִימָר, אֲדָר הָרִאשׁוֹן הוּא הַעֲיָקָר, וְלִכְּן כִּשְׁבָא לְכַתּוֹב
 שָׁטֵר בְּאַדָּר רִאשׁוֹן

לֹא יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמְּחֻצֵּית הַשָּׁקֶל, וְאָמַר רַבִּי אֲבָיו, אָף
 בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'הָעֶשֶׂר לֹא יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט',
 נִאֲמַר בָּהּ 'שֵׁשׁ תְּרוּמוֹת' – שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים תִּיבַת 'תְּרוּמָה', וְאֵלּוּ הֵם,
 'מְחֻצֵּית הַשָּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ', 'תֵּן תְּרוּמָתָהּ', 'לִתְּתָה אֵת תְּרוּמָתָהּ',
 כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁצְרִיכִים בֵּית דִּין לַעֲשׂוֹת תַּקְנָה בְּכָל הַשְּׁלוֹשׁ
 תְּרוּמוֹת, שֶׁתִּהְיֶה יָד הַכֹּל שׁוּוֹה בָּהֶן, כְּעִנִּין מִה שֶׁנִּאֲמַר 'הָעֶשֶׂר לֹא
 יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט' שֶׁלְכוּלָם יֵשׁ חֵלֶק שׁוּוֹה, וְזֶה עַל יָדֵי
 שֶׁהַגּוֹבְרִים יִזְכּוּ בְּכָל הַתְּרוּמוֹת וְהֵם יִזְכְּוּהָ לְכָל יִשְׂרָאֵל שׁוֹה בְּשׁוֹה
 לַעֲנִי וְלַעֲשִׂיר.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בּו – בְּחֹדֶשׁ אֲדָר קוֹרִין אֵת הַמְּגִילָה
 בְּכָרְכִים – בְּעֵרִים הַמּוֹקְפוֹת חוֹמָה מִיְּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. הַגְמָרָא
 מַקְשָׁה מִמִּשְׁנַתִּינוּ עַל שִׁטָּה שֶׁל אֲמוּרָאִים. מַקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִי
 הָאֵם לֹא בֵּין אָמַר רַבִּי חֲלָבוּ בְּשֵׁם רַב הוֹנָא, וְכֵן רַב בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא
 רַבָּה – הַגְדוֹל, תִּכַּל – בֵּין הַכְּרִכִּים הַמּוֹקְפִים חוֹמָה וּבֵין הַעֲיִירוֹת
 שֶׁאֵינָן מּוֹקְפוֹת חוֹמָה, וַיִּצְאִין יָדֵי חוּבַת קִרְיָאָת הַמְּגִילָה בְּיוֹם אַרְבָּעָה
 עֶשֶׂר בְּאֲדָר שְׁהוּא זְמַן קִרְיָאָתָהּ שֶׁל הַמְּגִילָה לְכָל הָעוֹלָם, וּמִתַּתָּהּ
 קֶשֶׁה מִפְּנֵי מִה כְּתִבָּה מִשְׁנַתִּינוּ שֶׁבְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּאֲדָר קוֹרְאִים
 אֵת הַמְּגִילָה, בְּעוֹד שׁוּוֹה זְמַן הַקִּרְיָאָה לְבִנֵי הַכְּרִכִּים בְּלִבָּהּ, הִרִי
 עֲדִיף הִיָּה לְכַתּוֹב שֶׁקוֹרְאִים בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּאֲדָר שְׁהוּא זְמַן
 קִרְיָאָת הַמְּגִילָה לְכוּלָם, וּמִכָּךְ שֶׁהַמִּשְׁנָה כְּתִבָּה זְמַן הַכְּרִכִּים
 בְּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מִשְׁמַע שֶׁהִיא סוֹבֵרַת שְׁבִנִי הַכְּרִכִּים קוֹרְאִים דּוּקָא
 בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר וְלֹא בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר.
 מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: (אָמַר לֵיהּ) לַעֲלוֹם אֵף מִשְׁנַתִּינוּ סוֹבֵרַת שֶׁכָּל
 יוֹצֵאִים יָדֵי חוּבַת קִרְיָאָת הַמְּגִילָה בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּאֲדָר, וְמִה
 שֶׁאֲמַרָה שֶׁבְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר קוֹרְאִים אֵת הַמְּגִילָה, לֹא בָּא בְּזֶה אֵלָּה
 לְלַמְּדֵנוּ, שְׁכָל הַדְּבָרִים הַנִּמְנִים בְּמִשְׁנַתִּינוּ שְׁעוֹשִׂים אוֹתָם בְּיוֹם
 חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּאֲדָר, אֵין זְמַנָּם אֲלֵא בְּחֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי וְלֹא בְּאֲדָר
 רִאשׁוֹן, בְּדוּמָה לְקִרְיָאָת הַמְּגִילָה שֶׁהָדִין הוּא שְׁכָל הַמְּצוּת –
 קִרְיָאָת הַמְּגִילָה וְשֶׁאֵין מִצְוֹת יוֹם הַפּוֹרִים הַנּוֹהֲגוֹת בְּאַדָּר שְׁנֵי אֵינָן
 נּוֹהֲגוֹת בְּאַדָּר רִאשׁוֹן, וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשְּׁנָה אֵין יוֹצֵאִים יָדֵי חוּבְתָם
 בְּמִה שֶׁקִּיָּמוּ אוֹתָם בְּחֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן אֲלֵא צְרִיכִים לַחֲזוֹר
 וְלַעֲשׂוֹתָם בְּאֲדָר שֵׁנִי, וְכֵךְ גַּם כֹּל מִה שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנַתִּינוּ שְׁעוֹשִׂים
 בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּאֲדָר אֵין זְמַנָּם אֲלֵא בְּאֲדָר שֵׁנִי, וְהוֹאִיל וְאֵלּוּ
 הַנִּמְנִים בְּמִשְׁנָה עֵיָקָר זְמַנָּם הוּא בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּאֲדָר לִכְן
 כְּתִבָּה הַמִּשְׁנָה גַּם קִרְיָאָת הַמְּגִילָה בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר.
 הַגְמָרָא דִּנָּה בְּדִינוּ שֶׁל רַבִּי חֲלָבוּ: רַבִּי יוֹסֵף וְרַבִּי אֶחָא הוֹוִין יָתִיבִין –
 הָיוּ יוֹשְׁבִים, אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְרַבִּי אֶחָא עַל דִּין זֶה שֶׁל רַבִּי חֲלָבוּ
 שֶׁאֲמַר שֶׁאֲפִילוּ בְּנֵי הַכְּרִכִּים יוֹצֵאִים יָדֵי חוּבַת קִרְיָאָת הַמְּגִילָה בְּיוֹם
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, הָאֵם לֹא מִסְּתַבְּרָא לּוֹמַר שְׁדִין זֶה לֹא נִאֲמַר אֵלָּה
 לְשִׁעְבֵּר – בְּדִיעֵבֵד, שֶׁאֵם קָרָא בֵּין כֵּךְ בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר וְכִבֵּר עֵבֵר
 יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר וְלֹא קָרָא, יִצֵּא יָדֵי חוּבְתָהּ, אֲבָל לָכֵּא – (לְהַבֵּא) לֹא
 – לְכַתְחִילָה לֹא נִאֲמַר דִּין זֶה, שֶׁהָבָא לְהַמְלִיךְ בְּבֵית דִּין בְּאִיזוּה יוֹם
 לְקָרָא אֲוִימָרִים לוֹ שִׁקְרָאנָה בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר.
 עֲנָה רַבִּי אַחָא לְרַבִּי יוֹסֵף: אֵין הָאֲמַת כְּדִבְרִיךְ, אֲלֵא רַבִּי חֲלָבוּ סוֹבֵר
 שֶׁאֲפִילוּ לְכַתְחִילָה יִכּוּלִים בְּנֵי הַכְּרִכִּים לְקִרְוֹתָהּ בְּיוֹם אַרְבַּעַה
 עֶשֶׂר.
 הַקֶּשֶׁה רַבִּי יוֹסֵף לְרַבִּי אַחָא: וְהָא תִּנִּי – וְהִרִי שְׁנֵינוּ בְּבִרְיָאָתָא, מְקוֹם
 שֶׁנִּהְיָ לְקִרְוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים, כְּגוֹן הַעֲיָר טְבִירָה שֶׁאֵין מִסּוּפָקִים בָּהּ אִם
 הִיא מּוֹקְפַת חוֹמָה מִיְּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, דִּינָה שֶׁקּוֹרִין אוֹתָהּ שְׁנֵי
 יָמִים, קוֹרְאִים בָּהּ אֵת הַמְּגִילָה בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר שֶׁמָּא אֵינָה
 מּוֹקְפַת חוֹמָה וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר שֶׁמָּא הִיא מּוֹקְפַת חוֹמָה כְּדֵי
 לַצָּאת יָדֵי חוּבַת שְׁנֵיהֶם, וְאִם דַּעַת רַבִּי חֲלָבוּ שֶׁאֵף בְּנֵי הַכְּרִכִּים
 יוֹצֵאִים לְכַתְחִילָה בְּקִרְיָאָה בְּיוֹם אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, מִה לָּהֶם לַחֲזוֹר
 וּלְקוֹרָאָה שׁוֹב בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַחָא לְרַבִּי יוֹסֵף,
 אַכֵּן אוּף אֲנָא סָבֵר בֵּין – גַּם אֲנִי סוֹבֵר כְּדִבְרִיךְ שַׁעַל בְּנֵי הַכְּרִכִּים

לגדור את פרוצות הדת.
למדנו שיש כח לבית דין להפקיר את שדהו של עובר עברה.
הגמרא מביאה מקור לכך. מבררת הגמרא: מניין לנו שניתן כח זה
ביד בית דין שהפקיר בית דין הפקר. משיבה הגמרא: שמקור דין זה
הוא מהפסוק וְהָיָה כִּי יִפְקֹד אֶת הָאָרֶץ וְלֹא יִבְּאֵר לְשִׁלֹּשֶׁת הַיָּמִים
בְּעֶצֶת הַשָּׁרִים וְהַקְנִים יִחָרֵם כָּל רִבּוּשׁוֹ וְהוּא יִבְדֹּל מִקְהֵל הַגּוֹלָה,
הרי שהיה כח ביד עזרא ובית דינו להפקיר את רכוש העובר על
דבריהם.
קיימא לן שהפקר פטור מן המעשרות, וזה נלמד בירושלמי (תרומות
פ"א ה"א) ממה שנאמר (דברים יד כט) 'וְכָא הֲלֹץ בִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה
עִמָּךְ, ודורשים ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו, יצא
הפקר שידך וידו שוין בו.
הגמרא דנה האם כשבית דין מפקרים שדה, השדה פטורה מן
המעשרות ככל הפקר. מבררת הגמרא: מניין שהיה פטורה מן
המעשרות – היכן מצינו במשנה או בברייתא שגם בהפקר בית דין
שנעשה בעל כרחו של בעל הרכוש המופקר, פטורים מן
המעשרות.
הגמרא מביאה ראייה שהפקר בית דין פטור ממעשרות: רבי יוחנן
בְּרִיה דְּרַבִּי יִצְחָק בְּרִי אֲמֵר שָׁמַע לָהּ – דקדק להוכיח שהפקר בית דין
פטור מן המעשרות, מן הַדָּא – מדברי הברייתא (סנהדרין יב), אֵין
מְעַבְרִין אֶת הַשָּׂנֶה לְהוֹסִיף עֲלֶיהָ חֹדֶשׁ אֶדְר שְׁנִי, לֹא בִשְׁנַת
הַשְּׁבִיעִית היא שנת השמיטה, לפי שבכך מאריכים על ישראל את
איסור עבודת הקרקע בחודש נוסף, וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – השנה
השמינית, מהטעם שתבאר הגמרא להלן, וְאֵם עֲבָרוּ בֵּית דִּין
וְעִבְרִיהָ אֶת שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית או השמינית, הרי זו מְעוּבֶּרֶת בְּדִיעֶבֶר.
ומסיים רבי יוחנן, וְכִי אוֹתוֹ חֹדֶשׁ אֶחָד שְׁהוּא מוֹסִיף בְּעִיבּוֹר הַשָּׁנָה
השביעית, האם לא פטור ממעשרות הוא, שהרי בשנת השמיטה
פטורים ממעשרות, ובדאי שאף חודש העיבור שהוסיפו על
השנה יהיה פטור ממעשרות. נמצא שבכח בית דין לפטור מן
המעשרות במשך חודש שלם על ידי שעברו את השנה, ומכאן
יש ללמוד להפקר הנעשה על ידי בית דין שהוא פטור מן המעשר.
לקמן תדחה הגמרא את ראייתו של רבי יוחנן, אלא שאגב
שהוכיחו בברייתא זו, דנה בה הגמרא. ושאלת הגמרא: נאמר
בברייתא שאין מעברים בשנה השביעית ובשנה השמינית, עדין כִּדּוֹן
שְׁבִיעִית – עד כאן לא שמענו אלא מהו הטעם שאין מעברים את
השנה השביעית והוא כדי לא להאריך על ישראל את איסור
עבודת הקרקע בחודש נוסף, אלא מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – השנה
השמינית מֵאֵי – מהו הטעם שאין מעברים אותה. מתרצת הגמרא:
אֲמַר רַבִּי בּוֹז, שְׁלֹא לְרִבּוּת בְּאִיסוֹר הַדָּשׁ – כיון שבשנה השביעית
ובמוצאי השביעית אוכלים ישראל מן הפירות הישנים של השנה
השישית, וזרעים את התבואה החדשה מיד במוצאי השמיטה,
והיא צומחת בחודשי החורף, ואינה מותרת לאכילה עד לאחר
הקרבת העומר ביום ששה עשר בניסן, ואם נעבר את השנה
השמינית בחודש אדר נוסף, נמצאו מאריכים להם את זמן
האיסור ולא יהיה לישראל לאכול.
הגמרא מבארת שבזמנינו מותר לעבר את השנה השביעית
והשמינית: רבי יעקב בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר הוֹסִיף עַל כָּךְ וקבע, הָדָא
דְּאֵת אֲמַר – דין זה שאמרנו שאין מעברים בשנה השביעית ובשנה
השמינית, אינו אלא עד שְׁלֹא הִתִּיר רַבִּי לְהִבְיָא יָדָא מִחוּצָה לְאֶרֶץ
לְאֶרֶץ – חכמים אסרו להביא מן הצומח מחוץ לארץ ישראל אל
תוך ארץ ישראל, כיון שעפר חוץ לארץ מטמא במגע ובמשא
וחששו שהיה בירקות גושי עפר שיטמאו טהרות שבארץ ישראל,
ובימי רבי התירו איסור זה, וזהו שאמר רבי זעירא שכל עוד היתה
תקנה זו, היה אסור לעבר את השנה בשנים אלו. אֲבָל מִשְׁהִתִּיר רַבִּי
לְהִבְיָא יָדָא מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, נמצא שתמיד יכולים להביא מן
הצומח מחוץ לארץ ישראל, ואם כן הֵיא שְׁבִיעִית, הֵיא שֶׁל שָׁאָר
שְׁנֵי שָׁבָע – נעשה דינם של השנה השביעית והשמינית כדינם של
שאר השנים שמותר לעברם, כיון שלא יחסר להם אוכל שהרי
יכולים להביא מחוץ לארץ.

נציין שיש כאן טומאה, יש לחשוש שִׁשְׁמָא לאחר שכבר נִתְעַבֵּל
הַבָּשָׂר ולא נשתייר ממנו כזית ואין כאן טומאה, נטמא טהרות שלא
לצורך.
הגמרא מקשה על דין זה: רבי יוחנן בְּרִי שוֹנֵם בְּעָא קוּמִי – שאל
לפני רבי מַנָּא, וְלֹא נִמְצָא מִשְׁמָא מְהֵרָה – מדוע שלא נציין אף
בכזית מצומצם של בשר, הרי כשאין ציון עלולים הטהרות
שהאדילו על הטומאה להטמאות לְמַפְרָע כל עוד שלא נתעכל
הבשר ועדיין יש בו כזית. מתרצת הגמרא: אֲמַר לֵיהּ – השיב רבי
מנא לרבי יוסטא, מוֹכֵב שִׁתְּקַלְקְלוּ בּוֹ – עדיף לנו שיטמאו
הטהרות על ידי אלה שהאדילו עליו ולא ידעו שיש שם טומאה,
כיון שאין זה אלא לְשִׁעָה – לזמן מועט עד שיתעכל הבשר ויהא
בו פחות מכזית בשר, וְאֵל יִתְקַלְקְלוּ בּוֹ לְעוֹלָם, שאם נציין על
טומאה זו נמצא שאף לאחר שיתעכל הבשר ולא ישאר בו כזית,
יטעו לעולם לחשוב שיש כאן טומאה, ויטמאו טהרות שלא לצורך
כשיאדילו על מקום זה בשוגג או בלילה.

הלכה ב - משנה

שנינו במשנה הקודמת ששליחי בית דין יצאו בחמשה עשר באדר
לבדוק האם בעלי השדות עקרו את הכלאים. משנתנו מבארת
מה עשו השליחים כשמצאו כלאים. אומרת המשנה: אֲמַר רַבִּי
יְהוֹדָה, לענין מה ששנינו בתחילת המסכת שבאחד באדר השמיני
שליחי בית דין על הכלאים, ובחמשה עשר באדר היו יוצאים
לבדוק אם אכן עקרו בעלי השדות את צמחי הכלאים, בְּרִאשׁוֹנָה
– בימי קדם כשהיו שליחי בית דין יוצאים ורואים שדה שלא עקרו
בעליה את הכלאים, הָיוּ שליחי בית דין עצמם, עוֹקְרִין את מין
הזרעים השני שהוא כלאים במין הצומח בשדה, וּמְשַׁלְּכִין לְפָנֵיהֶן
– לפני בעלי השדה, כדי שיתביישו בעלי השדות בראות כולם
שנמצאו בשדותיהם כלאים, אלא שהניחו לבעלי השדות להנות
מצמחי הכלאים שכן מן התורה כלאי זרעים מותרים באכילה
ובהנאה. מְשַׁרְבּוֹ עוֹבְרָה שְׁחִיזו מלעיבין בשליחים ושמחים
במעשי השליחים מהטעמים המבוארים בגמרא, התקינו חכמים
לשליחי בית הדין שלא ישליכו את הכלאים לפניהם, אלא הָיוּ
מְשַׁלְּכִין השליחים את הכלאים לאחר שעקרו אותם לְדִרְבָּיִם –
לרשות הרבים כדי שלא יוכלו בעלי השדה להנות מהכלאים.
אלא שעדיין היו עוברי העבירה שמחים על שמנבשים להם את
השדות, ולפיכך התקינו חכמים שִׁיְהוּ שליחי בית הדין מְפַקְרִין אֶת
כָּל הַשָּׂדֶה שנמצאו בה כלאים, ויש כח ביד בית הדין להפקיר כדין
הפקר בית דין הפקר וכדיליף לה בגמרא.

נמרא

שנינו במשנה: אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה כ"ו. הגמרא מביאה ברייתא
המבארת בהרחבה את דברי רבי יהודה אלו. אומרת הגמרא: תִּנִּי
– שנינו בברייתא, אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ עוֹקְרִין וּמְשַׁלְּכִין
לְפָנֵיהֶן, וְהָיוּ בעלי השדות שְׂמֵחִים שְׂחִיזו מלעיבין במעשיהם של
שליחי בית הדין, שמחה אֲמַת, שְׁחִיזו מְנַבְשִׁין שְׂדוֹתֵיהֶן ומסלקים את
המין הנוסף הצומח בשדה ומפריע לגידול העיקרי שבשדה,
וְשִׂמְחָה אֲמַת נוספת, שְׁחִיזו נִתְּנִין מִן הַכִּלְאִים שהשליכו לפניהם,
שכן כלאי זרעים מותרים באכילה ובהנאה, והיו נותנים את
הכלאים לבהמותיהם.
מְשַׁרְבּוֹ עוֹבְרָה שְׁחִיזו זורעים כלאים בכונה תחילה, או
שצמחו להם בשדותיהם כלאים ולא נודרו לעקורם בסמכם על
שליחי בית דין שיעשו להם מלאכתם, התקינו שלא ישליכו
לפניהם, אלא הָיוּ שליחי בית דין מְשַׁלְּכִין את צמחי הכלאים על
הִדְרָבִיִּם – ברשות הרבים, כדי שיהיו למימס ולא יוכלו להנות
מהם. אֵף עַל כֵּן הָיוּ שְׂמֵחִים שמחה גדולה שְׁחִיזו מְנַבְשִׁין שְׂדוֹתֵיהֶן
שבעקירתם את הכלאים, השדה מתנכשת מאליה מהמין הגדל
בה כלאים שהוא מפריע לגידול העיקרי שבשדה, הִתְקִינוּ חכמים
שִׁיְהוּ מְפַקְרִין כָּל הַשָּׂדֶה כּוֹלָה, מכח הדין שהפקר בית דין הפקר
ורשאים בית דין לקטו ולהפקיר ממון של מי שרוצים לקטו כדי

הכהנים והלויים עברו בים סוף ואף נמנו על ידי משה רבינו, נמצא
שאף הם בכלל החיוב. וְהָרָא – והמאן דאמר האחר אָמַר, ש'כל
העבר' היינו כָּל הָעָבֵר עַל פִּיקוּדֵיָא יָתֵן – שדווקא בני ישראל
שעברו לפני משה להפקד הם אלו שבכלל החיוב, ואילו הכהנים
והלויים שלא עברו לפני משה אלא משה עבר לפניהם אינם
חייבים.
מֵאֵן דָּאֵמַר כָּל הָעָבֵר כִּימָא יָתֵן ואף הכהנים והלויים בכלל, מְפִיעַ
לְרַבּן יוֹחָנָן בֶּן זִבְאִי הסובר שהכהנים חייבים במחצית השקל, מֵאֵן
דָּאֵמַר כָּל הָעָבֵר עַל פִּיקוּדֵיָא יָתֵן ואין הכהנים והלויים בכלל,
מְפִיעַ לְרַבּן בּוֹבְרִי הסובר שאין הכהנים חייבים במחצית השקל.

הלכה ד - משנה

המשנה חוזרת לדין נשים ועבדים וקטנים. אומרת המשנה: אֵף עַל
פִּי שְׁאֵמְרוּ במשנה הקודמת (הלכה א), אֵין מְשַׁבְּגִין נָשִׁים וְעַבְדִּים
וְקַטְנִים מכיון שאינם חייבים ליתן מחצית השקל, אֵכֵל אִם שִׁקְלוּ –
נתנו מדעתם ומרצונם את מחצית השקל, מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ, ובתנאי
שימסרום לציבור לגמרי כדי שלא יהיה קרבן הציבור קרב משל
יחיד.
המשנה מבארת דין הנכרי והכותי במחצית השקל: תְּנַבְּרִי וְהַפּוֹתִי
שִׁשְׁקָלוֹ – שנתנו מחצית השקל אֵין מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ, שנאמר (ויקרא כב
כה) 'וּמִיד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֶלֶף כִּי
מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָבֶם'.
המשנה מבארת דין נכרי וכותי בשאר קרבנות: וְאֵין מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ
שֶׁל הַכּוֹתִים, קִנִּי זָבִין וְקִנִּי זָבוֹת וְקִנִּי יוֹלָדוֹת – הזבין והזבות
והיולדות מביאים לטהרתם קן של שתי תורים או שני בני יונה,
ואף שנוהגים בכותים דיני הטמאה גזרו חכמים שלא יקבלו מהם
קרבנות אלה לטהרתם, כדי שלא יבואו להתחבר עמם. וְכֵן אֵין
מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ מִיָּדוֹ הַטָּמְאוֹת וְהַטָּמְאוֹת, והוא באופן שעברו על אחת
המצוות שהם מזהירים בהם, כגון שעברו עבודה זרה שאצל
ישראל מתחייב בחטאת, או שגזל אחד מחבירו וכפר ונשבע
והודה שאצל ישראל מתחייב באשם, ואין מקבלים מהם משום
שבפרשת חטאת נאמר 'בני ישראל' למעט נכרים, ואשם הוקש
לחטאת. אבל מקבלין מהן נדרים ונדבות, וכמבואר בהמשך
המשנה.
מסכמת המשנה: זֶה הַכֹּל לַגִּבִּי קְבֵלָה מִהַנְּכָרִים, כָּל שֶׁנִּדְּרָה וְנִדְּבָה
לְמוֹבַח מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ, והיינו עולות ושלמים ומנחות, עופות ומנחות,
לבונה ועצים. וְכָל שֶׁאֵינוֹ נִדְּרָה וְנִדְּבָה לְמוֹבַח, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִידָר
וְנִדְּבָה לְצוּרָה בְּדֵק הַבַּיִת אֵין מְקַבְּלִין מִיָּדוֹ.
המשנה מביאה מקור שאין מקבלים מהם: וְכֵן מְפִיעַ מֵהַ שֶׁאֵין
מקבלים מהנכרים, עַל יְדֵי עֲוֹנָא, כששמעו הכותים, אויבי ו'צרי
יהודה ובנימין', כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹנִים אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהִיכֵל ה',
פנו הם ובקשו לסייע בכסף באומנם 'בונה עמכם', וסירבו לקבל
מהם, שְׁנֵי אֲמָר (עור ד א) 'וַיֹּאמֶר לָהֶם זֶרְבֵּקֶל וַיֹּשֻׁעַ וַשָּׂאֵר רֵאשֵׁי
הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לֹא לָבֶם וְלֹנֵה לְבָנוֹת בֵּית לֹא לֵהֲיִינוּ, ושמענו שאין
מקבלים מהם לבדק הבית, ועוד כתיב (נחמיה ב ב) 'וְלָבֶם אֵין חֶלֶק
וְצִדְקָה וְחֶרֶן בִּירוּשָׁלַם', ושמענו שאף בקרבנות צבור אין להם
חלק.

אתה לסבור שאינם חייבים אך אם הם רוצים יכולים לשקול, הלא
מצאנו חילוקי דינים בין קרבנות יחיד לקרבנות ציבור לענין הדין
של 'חמש חטאות מתות' וכגון חטאת שנתכפרו בעליה, שדין זה
לא נאמר אלא בחטאת שמביא היחיד שכן קיימא לן שדווקא
חֲטָאת יָחִיד מִתָּה, ולעומת זאת אֵין חֲטָאת צִבּוֹר מִתָּה לפי שאין
מיתה בציבור, וכשם שבדין זה יש חילוק בין יחיד לציבור כך יש
גם חילוק לענין מנחת כהן יחיד, שדווקא מִנְחַת הַיָּחִיד קְרִיבָה כָּלִיל
ואין שיירה נאכלין, וְאֵין מִנְחַת הַצִּבּוֹר כְּמוֹ הַעוֹמֵר ושתי הלחם
ולחם הפנים קְרִיבָה כָּלִיל אלא נאכלים לכהנים, ואם הכהן שוקל
ונותן מכספו לקרבנות אלו נמצא לכאורה שהוא חוטא במה
שנאכלת מנחתו שדינה להיות כליל.

בטרם השלים רבי טבי את שאלת חכמים לרבי יהודה ואת תירונו
אליהם, כבס המקשה אל תוך דבריו ושאלו: וְכִימָא – דברך אלו
מוקשים הם, שכן כלום יתכן שמשביין לְאָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹדָה בּוֹ
– ששואלים על אדם מכח דין שהוא עצמו נחלק עליו, ואף כאן
שאלתם של חכמים על רבי יהודה היא מכח הדין שחטאת ציבור
אינה מותה, ואילו רבי יהודה חולק על עצם דין זה וסובר שחטאת
ציבור מותה, דָּתֵן (יומא פ"ו מ"א), שדעת חכמים היא, שְׁאֵין חֲטָאת
צִבּוֹר מִתָּה, ואילו רבי יְהוֹדָה חולק וְאֵמַר, אֵף הִיא תָּמוּת, שדין
חטאת הציבור כחטאת היחיד, ואם כן מה מקום יש לשאלת
חכמים על רבי יהודה.

אלא שרבי טבי לא חש לענות על שאלת המקשה כאן, כיון
שעיקר שאלת חכמים על רבי יהודה לא היתה מכח דין זה אלא
מכח הדין שמנחת היחיד קריבה כליל שאף רבי יהודה מודה בזה,
ונמצא הכהן חוטא כששוקל את שקלו אם אינו מחויב בזה.
ממשיכה הגמרא ומביאה את דברי רב המנונא: וְהוּא – רבי יהודה,
מוֹתִיב לָן – עונה לחכמים, זֶה לֹא נִדְּבָה יָחִיד הִיא – אין דין מנחת
כהן יחיד לאותם המנחות הנקנות משקלי הכהנים, כיון שהם
מוסרים את שקליהם לציבור יפה יפה. וְאֵינוֹן מְתִיבִין לֵיהּ – וחכמים
השיבו לו, שאם אכן אנו אומרים שפִּיּוֹן שְׁנִמְכָּרָה לְצִבּוֹר יפה יפה
הרי בְּמִי שֶׁהוּא נִדְּבָה צִבּוֹר, אם כן מדוע נאמר דין זה במשנה רק
באופן של בדיעבד שאם הכהן שוקל אינו חוטא, היה לנו לומר
שלכתחילה יכולים הם לשקול.

הגמרא מביאה פסוק שביאורו תלוי במחלוקת של רבן יוחנן בן
זכאי ובן בוכרי. אומרת הגמרא: כְּתִיב (שמות ל יג-יד) 'זֶה יִתֵּנוּ כָּל
הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל
מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ' כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים מִן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וְעַלֶּה יָתֵן תְּרוּמָה ה'.' ופירוש 'על הפקדים' היינו מי שנמנה במנין
בני ישראל לכהן בתחילת חומש במדבר, ובמנין זה נמנו הלויים
בשונה מכל ישראל, שכל ישראל נמנו בעברם לפני משה רבינו,
ואילו אצל הלויים היה משה עובר לפני פתחי בתייהם ובת קול
יוצאת ואומרת את מנין בני הבית. ונחלקו רבי יְהוֹדָה וְרַבִּי נְחֻמִּי
מי כלול ב'כל העבר על הפקדים' שבו נאמר החיוב ליתן את
מחצית השקל, ומחלוקת זו נאמרה בסתמא ולא נתפרש מהי
שיטת רבי יהודה ומהי שיטת רבי נחמיה. חֲדָא אָמַר – אחד מהם
סובר ש'כל העבר' היינו כָּל הָעָבֵר כִּימָא – כל מי שעבר בים סוף,
יָתֵן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל ויהא כלול בתוך 'על הפקדים', ומכיון שאף

שפטורים ממעשר בהמה וחייבים בקלבון, וְלִמָּה לִיתָן אָמְרִין –
מדוע לא הביא התנא שני אופנים נוספים החלוקים בדיניהם,
דהיינו פְּעֻמִּים שָׁהֵן – האחים חִיבִין בָּהֶּם וְכֹהֵן – בקלבון ובמעשר
בהמה,

משנתינו הביאה לגבי האחים השותפים אופנים שחייבים במעשר
בהמה ופטורים מן הקלבון, ולהיפך. הגמרא מביאה אופנים
שחייבים בשניהם ופטורים בשניהם: רַבִּי תִּימָא אָמַר, שְׂרָפִי יִרְמְיָה
בְּעִי – שאל על דברי משנתנו שהביאה לגבי האחים השותפים רק
את האופנים שחייבים במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון ולהיפך

ותורמו לשם – שפעולה זו עשה השליח שיתרמו את שקלו
לתוך הקופה כמעשה חשוב הוא נחשב, ואפילו עדיף הוא מדיבור
מפורש שתורם את השקל לעצמו, ולפיכך אין השקל עולה לשם
בעליו.
מוסיפה הגמרא לדון מדוע השליח מעל. מקשה הגמרא: מה נהנה
שליח זה ששקל על ידי עצמו שנאמר שמעל בזה, והלא אין
השליח יכול לרמות את בוראו והוא יודע שלא הוא שקלו.
מתרצת הגמרא: אמר רבי אבין בשם רבנן דתמן – חכמי בבל,
שנאת השליח היא, מפנין שבית דין ראויין למשכן אותו באם לא
ישקול בחיובו וכדתנן לעיל (א), ולא משכנו אותו כיון ששקל בשל
חבירו, נחשב השליח כמו שנהנה מן ההקדש ולפיכך מעל.
שנינו במשנה: השקל ממשער שני וכו' ומדמי שביעית יאכל
כנגדן. מבררת הגמרא מה הטעם שאי אפשר ליתן מטבע של
מעשר שני למחצית השקל. אומרת הגמרא: דבתיב לגבי בכור
(ויקרא כו ב), 'אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש אדם
אם שור אם שה' לה' הוא, שאי אפשר להקדיש בכור לשם קרבן
או כל קדושה אחרת, ומבכור אנו לומדים שכל שהוא קודש, אין
קדושה אחרת חלה [עליו], ולפיכך אי אפשר ליתן מטבע של
מעשר שני למחצית השקל על מנת לקנות בו קרבנות.
הגמרא מבארת מה הכוונה 'יאכל כנגדן'. מבררת הגמרא: כיצד
הוא עושה עם מטבע זו של מעשר שני שנתן למחצית השקל,
הלא אי אפשר לקנות בה קרבנות. מבארת הגמרא: מביא פלע של
חולין – פרוטות בשווי מחצית השקל, ואומר מעות מעשר שני
ששקלתי למחצית השקל, ככל מקום שכן, והו' מחוללין על פלע
זו, ואותה פלע נתפס לשם מעשר שני – וקדושת המעשר שני
עוברת אל הפרוטות, ומעלה אותן לירושלים וקונה בהם דברי
מאכל ואוכלם בקדושת מעשר שני, והשאר – והמטבע הראשון
שנתן, נעשו שקלים – נתקדש בקדושת מחצית השקל ויוצא בו
ידי חובתו כיון שכבר נעשה חולין, וכן הוא עושה גם כששקל
מדמי שביעית.

והביאה לבית המקדש, ושקמו בתם, אזי הואיל ושחטה הכהן
סתם, וכי לא נאמר כי לשם בעלים הראשונים מכפרת, שמכין
שחטה הכהן בסתמא לשם בעליה, מכפרת עולה זו על הבעלים
ולא על הגב, והכא נמי נשאר השקל בחזקת בעליו שהפרישוהו
ואף כשקונים בו קרבנות ציבור שוחטם הכהן לשם בעלי השקל,
והדברים שבלב השליח שחשב לשקול זאת לעצמו אינם דברים.
מתרצת הגמרא: אמר רבי יודן, תיפתר במסוים – יש להעמיד את
דין משנתינו באופן שהיה השליח הגב נודה בעצמו את מנהג
החשיבות שנהגו משל בית דין גמליאל (לפמן ט), שהיו רוצים
שמשקליהם יקנו את קרבנות הציבור, ולפיכך היה מנהגם שבעשה
שהתורם בא לתרום את הלשכה, היו זורקים את המטבעות לפני
התורם, והיה התורם מתבונן ליטול את אותו השקל ודוחפו לתוך
הקופה שתרם.
ועדיין לא סיים רבי יודן את תירוצו, עד שדנה הגמרא בביאור
מנהגם זה של בית דין גמליאל, מדוע היו מקפידים בדוקא
שיכנסו שקליהם אל תוך הקופה שנתרמה לקרבנות צבור. מקשה
הגמרא: וקש לומר שמה שפירשין הן נוספין – האם נאמר שביט רבן
גמליאל חששו שמא לא תתרום התרומה משקליהם ויפלו
שקליהם לשיירי הלשכה, איך אפשר לומר כך, וכי יש מעילה
בשירים – והרי קיימא לן שאין מעילה בשירים, דהיינו שקדושת
כל השקלים שבלשכה עוברת ומתכנסת בשקלי הקופה שנתרמו,
והרי זה נחשב כאילו שקלים אלו נשקלו על ידי כל השוקלים, ואם
כן מה אכפת היה לבית דין גמליאל אם נשאר שקליהם בלשכה
כשבין כך מתחללת קדושתן על הנתרמים. מתרצת הגמרא: אלא
ברבי מאיר – דעת בית דין גמליאל היתה כרבי מאיר, דרבי מאיר
אומר מועלין בשירים – שהשקלים שלא נתרמו, בקדושתם הם
עומדים ונמצא שהפסידו בכך שלא נתרמו שקליהם לקרבנות
צבור, ולפיכך היו מקפידים בית דין גמליאל שיתרמו שקליהם
לקרבנות הציבור.
כעת מסיימת הגמרא את תירוצו של רבי יודן: עוד היא – משנתינו
אף היא מדברת במסוים של בית דין גמליאל, שהיה מתבונן

המשך מעמוד קנז

חובה המוטלת על בית דין מן התורה, מכח הפסוק (דברים טו א)
'שומר את דוש האביב ועשית פסח לה' אלהיך כי בחדש האביב
הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, ודרשו מבאן, שומרינו שביאנו
בחיזו' – שעל בית הדין לדאוג ולשמור שחודש ניסן של החמה
דהיינו חודש ניסן שבתקופת ניסן של החמה, יחול בשעת חידוש
הלבנה של חודש ניסן, והיינו עד ליום ארבעה עשר בניסן שעדיין
הלבנה בחידושה, ולצורך זה היו מעברים את השנים, וכיון
שבעיבור השנה הם מקיימים מצוות עשה מן התורה, ברור הוא
שחודש העיבור פטור מן המעשרות שכן בא העשה של 'שומר את
חדש האביב' ודוחה את הלא תעשה של טבל, אבל עדיין לא
שמענו שיש כח ביד חכמים בהפקרם לפטור מן המעשרות.
הגמרא חוזרת לברר מהיכן יודעים שהפקר בית דין פטור
ממעשרות: כעת שנדחתה ראייתו של רבי יונתן, חוזרת השאלה
למקומה, והיידא אמר דא – באיזה משנה אנו מוצאים דין זה
שהפקר בית דין פטור מן המעשרות. מביאה הגמרא את מה
ששנינו במסכת פאה (פ"ה מ"א) בדין לקט, גידש שלא לוקט תחתיו –
בעל השדה שעשה גדיש על גבי מקום שעדיין לא לקט ממנו
העניים את הלקט, ונמצא הלקט בתחתית הגדיש, כיון שגדש על
של עניים קנסוהו חכמים ואמרו שכל השבלים שבתחתית הגדיש
הנוצעות בארץ ואף אלו שלא היו לקט, דינם בלקט והרי הן של
עניים, ומדלא קאמר התנא שהן חייבות במעשר משמע שדינם
כשאר לקט שפטור מן המעשר.
ואמר רבי אמי

הגמרא מביאה דעה נוספת המתירה לעבר שנה שביעית ושמינית
אף מומן שאין בית המקדש קיים: 'תני אין מעפדין וכו' לא בשנה
השביעית ולא בשנה השמינית. אמר רבי מנא, תרא דאת אמר –
דין זה שאמרנו שאין מעברים את השנה השביעית, היה זה דוקא
בראשונה – בימי קדם שהיו השנים בתקנה – כשביט המקדש היה
קיים והיו ישראל מוחזקים באדמתם, שלא היה ראוי לנו לעבר
כדי לא לאסור עליהן את עבודת הקרקע חודש נוסף, אבל עכשיו
– בזמן הזה שאין השנים בתקנה – שאין בית המקדש קיים והארץ
בידי נכרים והתבואה מצויה תמיד, היא שביעית, היא שאר שני
שבוע – נעשה דינה של השנה השביעית והשמינית כדינם של
שאר השנים ששומר לעברם.
הגמרא מביאה ראייה לכך מברייטא: הני של בית דין גמליאל
עפדיה במוצאי שביעית מיד – תיכף עם צאת שנת השמיטה הם
היו מעברים את השנה השמינית, כיון שסברו שמותר להביא מן
הצומח בחוץ לארץ לארץ, ונמצא שאין לחשוש שהעיבור יאריך
את איסור החודש ולא יהיה מה לאכול, כיון שיכולים להביא מחוץ
לארץ.
משנתפרשה הברייטא, מסיימת הגמרא ודוחה את דברי רבי יונתן,
ומבארת שמברייטא זו אין ראייה לנידון האם הפקר בית דין יכול
להפקיע מן המעשר. אומרת הגמרא: אמר רבי אבין, אין מן הדין
– אם ראייתך מברייטא זו שבה לדמונן שיכולים בית דין לעבר את
השנה השביעית ואף שמפקיעים חיוב מעשרות בחודש העיבור,
לית את שפע מיה' כלום – אין אתה יכול ללמוד מזה שאף הפקר
בית דין פטור מן המעשרות, שכן שונה הוא עיבור השנה, שהוא

הגמרא מביאה דרשה נוספת מפסוק זה: רבי חלקיה בשם רבי אחא
דורש מפסוק זה לענין חיוב נתינת צדקה, מדלא כתיב 'שליש
השקל' אלא 'שלישית השקל' למדנו מכאן, שצריך אדם לשלש
שקלו – לתת לצדקה סכום של מחצית השקל, שלש פעמים בשנה,
ואף שפסוק זה מדבר בנדבה לבדק הבית יש ללמוד ממנו בכל שכן
שאין לפחות מסכום זה לצדקה. ועוד למדנו מכאן שאין מפרשין
על הציבור לגבות מהם צדקה יותר משלש פעמים בשנה.
הגמרא מביאה דרשה נוספת על פסוק סמוך: אמר רבי אבהו, בפסוק
הסמוך נאמר (שם לד), 'ללחם המצות ומנחת התמיד ולעולת
התמיד, השבתות החדשים למועדים, ולקדשים ולחטאות לכפר
על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו, ובפסוק זה ישנם שלש
קבוצות של שלשה דברים, לרמז על שלש כפילויות של שלש
שיש בהפרשת מחצית השקל, מכאן לשלש סאין מכאן לשלש
קופות, ששינו להלן (ה). 'בשלש קופות של שלש שלש סאין
תורמין את הלשכה, מכאן לשלש הפרשות, שכן שינו להלן (ו).
'בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה'.
נאמר בפסוק (שמות ל יג) 'וזה יהנו כל העבד על הפקדים מחצית
השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה
לה'. דורשת הגמרא כמה טעמים מדוע נתייבו ישראל במחצית
השקל: רבי יהודה ורבי נחמיה, דרשו טעמים שונים מדוע נתייבו
ישראל דווקא בשיעור מחצית השקל, חד אמר לפי שהחטא בחטא
העגל בפקחיות היום, וכמו שנאמר (שמות לב א) 'וירא העם כי בשש
משה לרדת מן ההר' ודרשו (שבת פט.) 'אל תקרי בושש אלא באו
שש' שהגיעה שעה שישית שהיא חצות היום ולא בא משה
ונתפתו לדברי השטן לחטוא בעגל, וכדי לכפר על כך יהנו מחצית
השקל. וחד אמר לפי שהחטא בשש שעות ביום – בשעה הששית
של היום, יהנו לכפר על כך מחצית השקל דעבר – שיש בו שיתא
– שש מטבעות הקרוים 'צ'רמסין'.
רבי יהושע בן לוי (בנו של) רבי נחמיה בשם רבן יוחנן בן זבאי נתן טעם
אחר, לפי שחטא העגל חשוב כאילו שצברו על עשרת הדברות,
שהרי המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה, ולכפר על זה יהיה
נותן כל אחד ואחד עשרה גרה, שאם 'עשרים גרה השקל' נמצא
שמחצית השקל הוא עשרה גרה כנגד עשרת הדברות.
הגמרא מביאה טעם לפדיון בכור שהוא בחמשה סלעים, ולומדת
מזה למחצית השקל: רבי ברכיה ורבי לוי אמרו בשם רבי שמעון בן
לקיש טעם למצוות פדיון בכור בחמשה סלעים, לפי שמכרו
השבטים את יוסף בבורה של רחל בעשרים כסף, וכמו שנאמר
(בראשית לח כח) 'וימכרו את יוסף לישראלים בעשרים כסף, לכן
לכפר על זה יהיה כל אחד ואחד עשרה גרה בבורה בעשרים כסף,
שבסלע ארבע דינרים וחמשה סלעים הם עשרים דינרים.
רבי פנחס בשם רבי לוי נתן טעם לפי זה בחיוב מחצית השקל, לפי
שמכרו עשרת השבטים את יוסף בבורה של רחל בעשרים כסף –
עשרים דינרים ואחר כך חילקום בין עשרת השבטים, ונפל לכל
אחד ואחד מהם שני דינרים דהיינו מטבע של 'מבעה', לפיכך כדי
לכפר על זה יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו במטבע של 'מבעה'
שהוא מחצית השקל של תורה.

כך סתם הלכה כסתם.
הגמרא דנה באופנים נוספים של הקדש בטעות. אומרת הגמרא:
המפריש שקלו וסבר שהוא חייב, שחשב שעדיין לא נתן את מחצית
השקל, ונמצא שאינו חייב – התברר לו שכבר נתן ונמצא שנתינה
זו בטעות היתה, לא קדש – לא חל קדושה על המטבע שנתן שכן
הקדש בטעות אינו הקדש. אולם, המפריש שנים וסבר שהוא חייב
שנים – הפריש שקל שלם עבור חיובו בשנה זו ועבור חיובו משנה
הקודמת, שהיה סבור שלא הפריש אשתקד, ונמצא שאינו חייב
אלא אחר – שנודע לו לבסוף שכבר שקל אשתקד, יש להסתפק
אותו השני מה עבד ליה – מה דין מחצית השקל שנתן בטעות.
פושטת הגמרא: נשמענה מן הקדא – נלמד תשובה לשאלה זו מדין
הקדיש חטאת בטעות, ששינו בברייתא, הפריש חטאתו וסבר –
שטעה לחשוב שהוא חייב, וכגון שאכל שומן וחשב שהוא חלב,
ונמצא שאינו חייב – שהוברר שהוא שומן ופטור מחטאת, הרי זה
הקדש בטעות ולא קדשה הבהמה כלל. אולם אם הפריש שתיים –
שתי בהמות לחטאתו, וסבר – שטעה לחשוב שהוא חייב שתיים,
ונמצא שאינו חייב אלא אחת, אותה שניה מה את עבד לה, האם
הבהמה השניה דין חולין יש לה, בודאי שלא, אלא דינה שתהא
רוקע עד שתסתאב, ותמכר לצרכי עולות והבשר לגבוה והעורות
לכהנים, הרי נמי אלו – אף כאן בשני שקלים אלו אנו אומרים כן
שהשקל השני נופל לנדרה.
דוחה הגמרא ראייה זו: וקא היאך אומר אתה אלו – כיצד אומר
אתה כאן שהשקל השני לנדבה, בעוד שאין למדים שקלים
מחטאת, ששאני חטאת שאין לה קצבה מן התורה ולפיכך מותרת
נדבה ואילו בשקלים שיש להן קצבה מותרין חולין.
שינו במשנה: רבי יודא אומר בו' אף לשקלים אין להן קצבה,
שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול
סלעים חזרו לשקול טבעין בקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהן.
מבאר הגמרא מה הם אותם המטבעות: 'ד'רונות' הם דינרין של
זהב ושווין שני סלעים, וכיון שבזמן שעלו ישראל מן הגולה היה
זה המטבע היוצא במסחר היו שוקלין מחצית ממנו למחצית
השקל. לאחר מכן 'חזרו לשקול סלעין', ומפרש שסלעים היינו
בשמועין – כמשמעותן, שאף היום כך שמם, והיו שוקלים מחצית
הסלע. לאחר מכן 'חזרו לשקול מבעין', ומפרש שטבעין הם
מטבעות של פלגי סלעין – חצאי סלעים, ואותם היו נותנים
למחצית השקל. 'בקשו לשקול דינרין' – וכשהמטבע הנסחר היה
טבעין בקשו ליתן למחצית השקל, קרפין – דינרים, שמטבע זה
הוא מחצית הטבעין דהיינו רבע שקל של תורה, ולא קבלו עליהן
– ולא הסכימו בית דין לדעת המבקשים לעשות כן, מן הקדא –
ולמדו זאת מן הפסוק (נחמיה יא) 'והעמדתו עלינו מצות לתת עלינו
שלישית השקל בשנה לעבדת בית אלהינו', ומהנאמר 'והעמדתו'
משמע שביקשו העם לפחות ולא הסכימו בית דין לכך, ואין
הכוונה שדם רצו להמנע לגמרי מחיוב התורה אלא שהעם סבר
שדי במחצית מן המטבע היוצא באותו הזמן, ובית דין לא הסכימו
עמדם אלא העמידו את השיעור על שלישית השקל שבימי עזרא
ששיעורו במחצית השקל של תורה.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במה שכותב אודות שערות הזקן – יסביר לזוגתו שתלטי"א דברים הברורים שכותב כ"ק

אדמו"ר הצמח צדק (פוסק בנגלה דתורה ובפנימיות התורה) אשר יי"ג תיקוני דיקנא מהם נמשך והוא
רחום כו' הם רחמים גדולים כו' ומכאן הת"ד ממתיק הדינים ונעשה נעים וממותק" (רשימותיו על
התהלים, ברוקלין תשי"ג, ע' תרכז).

– זה ודאי שהקרבן פסול, שהרי גם בעולה וגם בשלמים פוסל מחשבה זו, אך האם הקרבן נזיה פיגול או רק פסול. מבארת הגמרא: דין זה תלוי במחלוקת לעיל של רבי חנינא ורבי יוחנן, ואין תימך – אם תאמר כדעתו של רבי חנינא שפסח ששחטו לשם עולה הרי בזה הוא משתנה למחשבת פסול – והוא נפסול, נמצא שבלאו הכי הקרבן פסול ואם כן [אין] פיגול ואין חייבים כרת על אכילתו. ואין תימך – ואם תאמר כדעתו של רבי יוחנן שאפילו שחטו לשם עולה אין משתנה למחשבת פסול והוא כשר, נמצא שאם חשב בו מחשבת פיגול הרי הוא פיגול וחייבים כרת על אכילתו.

שנינו ברייתא במסכת זבחים (דף פסח בזמנו, לשמו כשר שלא לשמו פסול. ובשאר ימות השנה, כגון שנאבד הקרבן והפריש אחר תחתיו ובו יצא ידי חובתו בזמנו, ולאחר הפסח נמצא הקרבן האבוד, 'לשמו' – לשם קרבן פסח הרי הוא פסול, 'שלא לשמו' – לשם כל קרבן אחר הרי הוא כשר.

הגמרא דנה מה הדין בקרבן פסח בשאר ימות השנה ששחטו לשמו ושלא לשמו. מסתפקת הגמרא: מהו דינו של קרבן פסח שהוקרב לשמו ושלא לשמו – גם לשם קרבן פסח וגם לשם קרבן אחר, בשאר ימות השנה ולא בערב פסח, שמצד הכוונה 'לשמו' הקרבן פסול ומצד הכוונה 'שלא לשמו' הקרבן כשר, והשאלה היא האם יש בכוח כוונת ה'שלא לשמו' להפקיע את כוונת ה'לשמו'.

פושטת הגמרא: רבי בון בר חייא בשם שמואל בר אבא אמר, מפיון שאין לו שם – שהקרבן הוקרב גם בכוונת 'שלא לשמו', נצטו – הרי זה דומה לכל קרבן הנשחט רק בכוונת 'שלא לשמו', שבכל זאת הוא נחשב בשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה, שהרי כל קרבן הרי הוא בסתמא נשחט 'לשמו', וכששחטו בכוונת 'שלא לשמו' הרי שכונתו זו נוספת על ה'לשמו' שיש כאן כבר, ומכל מקום הוא כשר, משום שכונת 'שלא לשמו' מפקיע את כוונת 'לשמו', לכן גם אם הוא יאמר במפורש שהוא שוחט 'לשמו' ושלא לשמו' יפקיע ה'שלא לשמו' את ה'לשמו' והקרבן כשר.

הגמרא מקשה על רבי בון בר חייא: אמרו ליה – שאלו על כך את רבי בון בר חייא, אם כן הוא כדברך, שאם אחרי שאמר שההקרבנה היא 'לשמו' הוסיף ואמר שההקרבנה היא גם 'שלא לשמו' הרי זה מועיל לו כדי להכשיר את הקרבן, אם כן נאמר כך לא רק בעבודה אחת שיש בה שתי מחשבות, אלא אפילו בשתי עבודות נפרדים, נאמר שמחשבת עבודה אחת תכשיר את מחשבת הפסול שהיתה בעבודה האחרת, וכגון באם שחטו לשמו על מנת לזרוק דמו שלא לשמו – שעבודת השחיטה היתה בכוונת 'לשמו' הפוסלת את הקרבן, ועבודת הזריקה היתה בכוונת 'שלא לשמו' המכשרת את הקרבן, נאמר שאפילו שלא הזכיר את כוונת 'שלא לשמו' מיד לאחר השחיטה שהיתה 'לשמו', מכל מקום כיון שחשב כן בעבודת הזריקה, יעשה – תבוא הזריקה 'שלא לשמו' ותחשיב את השחיטה כמי שכבר משעה הראשונה היתה, בשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר, והרי אין נכון לומר כן.

מתרצת הגמרא: אמר רבי אבא מרי, אין הנידון דומה לראיה, מה נאמר בשתיקה כשר – בשחיטה שיש בה שתי כוונות 'לשמו' ושלא לשמו' הקרבן כשר, כיון שתיכף ומיד עקרה כוונת ה'שלא לשמו' את כוונת ה'לשמו' שהרי שתיהן היו באותה עבודה, או נאמר בשתיקה פסול – אולם האם אנו יכולים לומר כן גם בשתי עבודות, ולכן אם היתה השחיטה בכוונת 'לשמו' והזריקה בכוונת 'שלא לשמו' הקרבן פסול כיון שכונת 'שלא לשמו' היתה באיחור.

שנינו במשנה: 'מותר נזיר לזכרה', והיינו ששלוש בהמות מביא הנזיר, בעת שמשלים נזירותו, כבש לעולה וכבשה בת שנתה לחטאת ואיל לשלמים, ואם אסף הנזיר מעות לצורך קרבנותיו ונותר בידו מעות הרי הן נדבדה. הגמרא דנה על איזה קרבן של הנזיר אמרה המשנה 'מותר נזיר לנדבה', רב חסדא

שהפסוק מדבר בקרבן פסח שהוא בא זכר בן שנה בלבד מן הכבשים ומן העזים, ולפיכך לא נאמרה דרשת חכמי בבל אלא בקרבן פסח.

מסיימת הגמרא: ונבי אשם נמי – גם לגבי קרבן אשם שנאמר בו (ויקרא טו) 'והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן', אנו דורשים שתיבת 'מן' למעט הוא, שאילו המיעוט היינו יכולים לסבור ולומר שאף על פי שאין מביאים אשם אלא מן האילים, מכל מקום מותר האשם הנופל לנדבה יהא מותר לקנות בו אפילו עזים, לפיכך בא הכתוב ומיעט 'מן הצאן' ללמדנו על מותר האשם שאינו בא אלא מן הכבשים הזכרים.

קושיא נוספת על דרשת חכמי בבל: היתבון – הוסיפו בני הישיבה ושאלו על דרשת חכמי בבל, והתבית בפרשת קרבן עולה (ויקרא א), 'ואם מן הצאן קרבנו מן הקשים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו', ואם כן, כשם שלגבי שלמים שכתוב 'ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים', דרשו 'כל שהוא מן הצאן בא שלמים' ללמדנו שהפסח משתנה לשם שלמים, כך היה להם גם לגבי עולה שכתוב 'ואם מן הצאן קרבנו וגו' לעלה' לדרוש 'כל שהוא מן הצאן בא עולה', ונאמר משתנה, מותר הפסח בא או עולה או שלמים, ומפני מה שנינו במשנתנו שמותר הפסח הוא לשלמים דווקא.

הגמרא מבארת מדוע אין מסתבר לומר שמותר הפסח יבוא עולה. מתרצת הגמרא: אמר רבי אבון, משנין דבר שהוא לאבילה – את קרבן הפסח שמוחזילה הוקדש לשם קרבן הנאכל, לדבר שהוא לאבילה – לשלמים שאף הם נאכלים, ואין משנין – ואין מסתבר לשנות את קרבן הפסח שהוא דבר שהוא לאבילה, לדבר – לקרבן עולה שאינו לאבילה.

הגמרא מביאה הסבר נוסף: אמר רבי יוסי בר רבי בון, משנין את קרבן הפסח שהוא קדשים קלים הנאכלים בכל העיר ירושלים, לשם שלמים שאף הם קדשים קלים, ואין משנין – ואין מסתבר לשנות את קרבן הפסח שהוא קדשים קלים, לשם קרבן עולה שהוא קדשי קדשים שכולה למזבח.

מוסיפה הגמרא לדרן בדין קרבן פסח בשאר ימות השנה: רבי יוחנן אמר, על דא עילי – על זה אמר לי רבי חנינא, דאין אמרין – שחכמי בבל היו אומרים, אין הפסח משתנה לשם שלמים – שאין קרבן פסח שהוא בשאר ימות השנה ונעשה קרבן שלמים, אלא אם כן שחטו לשם שלמים – שחשב עליו במפורש שהוא שחטו על מנת שיהא לשם שלמים, שכן במחשבה זו הוא גם עוקר את שם קרבן הפסח וגם מחיל על הקרבן שם שלמים, אבל אם שחטו לשם עולה הואיל ולא מצאנו שהפסח משתנה להיות עולה הרי זה פסול, וכל שכן אם שחטו לשם פסח. ואין אמר – ועל זה נחלק רבי יוחנן ואמר, אפילו אם שחטו לקרבן הפסח לשם עולה או לשם כל קרבן אחר נעשה שלמים, ובלבד שיעקור ממנו שם פסח.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי יוחנן: אמר רבי אילא, מעמא דרבי יוחנן, שנאמר (ויקרא יג) 'ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים לה' זכר או נקבה תמים יקריבנו', ותיבת 'לזבח' יתירה היא שהרי יכול היה להכתב 'קרבנו לשלמים', ובאה ללמדנו, שכל שהוא זבח – שלשם כל קרבן שזיבח את הפסח הרי הוא בא שלמים.

הגמרא דנה בדין מותר הפסח שהקריבו לשם עולה וחשב בה מחשבת פיגול. מבררת הגמרא: ומשתנה למחשבת פסול – אם שחט את מותר הפסח לשם עולה ובנוסף חשב בו מחשבת פסול, ה' עבדי – מה דינו. מפרשת הגמרא מה הכוונה 'ומשתנה למחשבת פסול': באופן ששחטו לשם עולה על מנת לזרוק דמה למחר. אמר שחט את מותר הפסח בסתמא ושדינו שלמים על מנת לזרוק דמה למחר, ודאי שהוא פיגול וחייבין עליו כרת. וכן אם שחט את הפסח בזמנו לשם עולה על מנת לזרוק דמה למחר, ודאי שלא היה פיגול כיון שקרבן שפסול מחמת סיבה אחרת ופסח בזמנו שלא לשמו אין בו דין פיגול, אך באופן ששחט פסח שלא בזמנו לשם עולה על מנת לזרוק דמה למחר, מכל מקום פסול הוא

עבורו כסות יקרה וזאת כדי לפתות את לב האנשים שיתנו בריווח
בעוד שהם יקנו כסות זולה, שכן יש בזה אונאת הציבור ואסור
לדחוק את הרבים ללא צורך. ואין מִמְחִין בִּיד פְּרָנְסִים לָךְ – שאם
רואים הפרנסים שטובת הצדקה מחייבת לפדות שבו בשבוי או
לגבות תלית בטלית מותרים הם לעשות כך, כי על דעת כך
מנדיבים את הצדקה לידם.
תני, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין עושין נפשות לצדיקים – אין
בונים על קברי החכמים בנינים גדולים לזכרונם ולכבודם, כיון
שדברייהם – דברי התורה שאומרים בשמם הן הן זכרונם, שעל ידי
כך שהם נאמרים בכל יום בבית המדרש הרי הם נזכרים בזה
לטובה.
אגב שאמרנו שדבריהם של הצדיקים הם זכרונם, מביאה הגמרא
מעשה שמוזכר בו ענין זה: רבי יוחנן היה מסמיך ואול – היה נשען
בהליכתו, עאל – על רבי חייא בר אבא, והיה רבי אליעזר חמי ליה
– רואה אותו מרחוק קודם שהיה מגיע אליו פנים בפנים, ומפסמ
ליה מקפיה – והיה רבי אליעזר מקדים ומטמין עצמו מלפניו כדי
שלא יראהו רבי יוחנן. הבחין בכך רבי יוחנן ואמר, הלין תרתי
מלייהו – אלו הם שני עניני הוילול שחדן בבִּלְלָה עבדי ביה –
שעושה לי רבי אליעזר שעלה מבבל, תדא – והענין הראשון הוא
דלא שאל בשלומיה – שהוא אינו שואל בשלומי, ותדא מיפסמ –
והענין השני הוא מה שמתחבא מפני ונראה שאין זה לכבודו
לשוחח עמי.
אמר ליה רבי יעקב בר אידי לרבי יוחנן, כדי לפייסו שלא יקפיד
על רבי אליעזר בטענתו הראשונה שהוא אינו דורש בשלומי,
כך נתייגן נגהון – כך הוא המנהג בארץ בבל, דיערא לא שאל
בשלומיה דרבה – שהקטן אינו שואל בשלומי של הגדול ממנו,
דאניגן נהגון ופקימינ – שכן הם נוהגים לקיים את מאמר הכתוב
(איוב כט ח) 'ואני נערים ונתבאר ויששים קמו עמדי', ומדרך
המוסר והחסידות עושים כן להקפיד במורא רבם כבמורא
שמים.
הוסיף רבי יעקב בר אידי לפייס את רבי יוחנן גם על טענתו השניה
שרבי אליעזר הטמין את עצמו: אמר להו לרבי יוחנן, מהו למיעבר
קמי דאדורא צלמי – האם מותר לעבור לפני צלם של עבודה זרה
הנקרא 'אדורא', אמר ליה – ענה רבי יוחנן לרבי יעקב בר אידי,
מה את פליג ליה יקר – מדוע אתה חולק כבוד לצלם כשאין
עובר לפניו ובוזא אתה מראה כאילו אתה מתיירא ממנו ומתבייש
לעבור לפניו, אדרבה עבד קמוהי – יש לך לעבור לפניו בקומה
זקופה ועוד פמי עיניו – תוסיף לשבור את עיניו ולסמאותו. אמר
ליה רבי יעקב בר אידי לרבי יוחנן, אם כדברך שהוא סימן יראה
וברשות, ואות – יפה רבי אליעזר עבדי – עושה בכך דלא עבר קמך
– שהוא לא עובר לפניך שהוא סימן שמתיירא ובוש ממך.
הוסיף רבי יוחנן ואמר: ועוד עבדי הא בבִּלְלָה – מלבד הוילולים
הנזכרים עוד מוסיף רבי אליעזר ועושה לי, דלא אמר ששמעתא
משמיה – שאמר דבר הלכה ששמע ממני ולא אמרה בשמי.
נכנסו לפניו רבי אמי ורבי אסי כדי לפייסו שלא יכעוס על רבי
אליעזר, והוכיחו לו מכח מעשה שהיה שאין ראוי לו לכעוס על
זה, וכך אמרו לו, רבי, כך היה מעשה בבית הכנסת של מרסיים –
צורפי נחושת, שנחלקו שם בדבר הלכה בנגר – יתנו שתוחבים
אותו בחור שבאסקופת הדלת כדי לנעול את הדלת, שיש בראשו
גלסמרא – שראשו עבה ועגול כמין רימון וראוי הוא לטחון בו
שומים ופלפלים, שנגחלקו

מהמעות, ישמרו את המותר לצורך מִתִּים אחרים, אולם באופן של
מותר המִת – שגבו לשם מת פלוני ונותר מהמעות, יתנו את
המותר ליוֹרְשֵׁי להנות מהם, ואפילו אם עדיין לא בנו למת מצבה
על קברו, מכל מקום המת מוחל ליורשיו את בזיונו שהתבזה
באיסוף הכספים בעבורו, והוא רוצה שהכסף ישאר ביד היורשים.
רבי מאיר אומר, שיש להסתפק האם המת מוחל את בזיונו להנאת
יורשיו, ולפיכך הם אינם יכולים להשתמש במותר כיון ששמא לא
מחל המת על בזיונו, ואין מחייבים אותם לבנות במותר את
המצבה כי שמא מחל המת והמותר שייך ליורשים, ולכן כסף זה
של מותר המִת יתא מוֹנֵה עַד שִׁיבֵא אֵלָיו ויכריע מה לעשות
במעות אלו.
רבי נתן אומר, בוודאי אין המת מוחל על בזיונו ויש להשתמש
בכסף המותר לצרכי המת ולכן מותר המִת בּוֹנֵין לוֹ בכסף זה נפש
– בנין לזכרונו על קברו.

גמרא

שנינו במשנה 'מותר המת ליורשיו'. הגמרא דנה מה הדין באופן
שהתברר שיש למת מעות ולא היו צריכים לאסוף עבורו. מבררת
הגמרא: אם נבּו לו – בעבור מת פלוני מעות לצורך תכריכים
וקבורה, בְּחֻקֵּת שִׁאֵין לוֹ – שהיו סבורים גבאי הצדקה שאין ידו
משגת לשלם זאת מעצמו ונמצא שיש לו די מעות לצורך כך, רבי
יְרֵמְיָה קָבֵר מִימָר – סבר לומר שדין מותר מעות אלו כדין מה
ששנינו במשנתנו 'מותר המִת ליוֹרְשֵׁי', ואף כאן יתנו את המעות
שגבו ליורשי המת.
הגמרא מקשה על רבי ירמיה: אמר ליה רבי אידי דחוצפרא לרבי
ירמיה, הַנֶּעַ עֲצָמָךְ – עיין בדבר ותמצא כי אין הנידון כאן דומה
לראיה שהבאת ממשנתנו, דכיון שכאן לא בּוֹנֵין אֵלָּא ליה – לא
נחכונו הנותנים ליתן אלא דווקא לצורך המת ולא ליורשיו,
ומכיון שהתברר כי אין למת צורך בכך יש להחזיר את המעות
לנותנים כי על דעת כן לא נתנדבו, ואילו במשנתנו שאנו אומרים
'מותר המת ליורשיו' זהו מכיון שאנו אומדים את דעת הנותנים
שאם השתמשו בחלק מהכסף לצרכי המת, לא אכפת להם
שהמותר יהיה ליורשיו, כיון שאי אפשר לצמצם ולגבות במדויק.
אמר ליה – השיב רבי ירמיה לרבי אידי, אֵנָּה לֹא אֲמַרִית – לא
היתה כוונתי לקבוע ולומר שאף כאן ילכו המעות ליורשים, אלא
הייתי מסופק בדבר ואמרתי שהסברא נוטה לומר כך שלא יחזירו
לנותנים שהרי הם כבר הסיחו את דעתם מהמעות, אֵת מִנָּן לָךְ –
ומנין יש לך ראיה לסתור את סברתי זו, ולא השיבו על זה רבי
אידי כלום.
הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בשם רבי נתן את הדין ששנינו
בשמו במשנתנו, ומוסיפה דבר: תני בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן, שאם גבו מעות
לצורך מת פלוני ונותר מהמעות, דין מותר המִת שמשתמשים בו
לצורך המת, ולכן יִבְנֶה לוֹ נֶפֶשׁ – בנין לזכרונו על קברו, ואם עוד
נשאר מהמעות יַעֲשֶׂה לוֹ זֵלוֹף של יין על גבי מִיטָתוֹ לריח טוב.
בסוף מסכת הוריות (ג) שנינו את סדרי הקדימה בפדיון שבוים,
אולם מדיגשה הגמרא שכל זה הוא כשבאים גבאי הצדקה לאסוף
מעות לצורך כך שאז יש עליהם להקדים כדיני הקדימה, אולם
באופן שכבר גבו מעות לצורך שבו פלוני, תני – שנינו על כך
בברייתא, אין הוֹדִין שְׂבוּי בְּשָׂבוּי – אין מחליפים ופודים בו שבו
אחר ואפילו כשהשבויה האחר חשוב מהשבויה שאספו עבורו. ואין
גוֹבֵין מִלִּית בְּמִלִּית – כגון שרצו גבאי הצדקה לקנות כסות לעני,
אסורים הם להטעות את לב הציבור כאילו הם עתידים לקנות

ואלו הם, הזמן הראשון הוא כיום עשרים ותשעה פאד, שהוא
פרוס הפסח. והזמן השני הוא באחד פסיו, ואיחרוהו מ'פרוס
העצרת' כיון שחששו חכמים שאם יקדימו ויעשרו כבר ב'פרוס
העצרת' שמא יאכלו את אותם מעט הבהמות הנולדים בין פסח
לעצרת ולא יהיה די בהמות לצורך העולי רגלים. והזמן השלישי
הוא בעשרים ותשעה פאד, שלדעתו הבהמות הנולדות בחודש
אלול מתעשרות בפני עצמם כמו שמפרש בגמרא, ולכן הקדימו
את זמן הגורן שלא יעשרו את הנולדים קודם חודש אלול יחד עם
הנולדים בחודש אלול.

רבי לעזר ורבי שמעון אומרים, זמנים אחרים לשלושת הגרנות
למעשר בהמה, ואלו הם, הזמן הראשון הוא כיום אחד גניסן, כיון
שהם סוברים כרבי שמעון בן גמליאל (פסחים א.) שמשני שבועות
קודם חג הפסח שואלים ודורשים בהלכות הפסח, וקבעו את יום
זה שבו מתחילים לשאול ולדרוש שיהא גורן למעשר בהמה לפי
שאף הוא מהלכות הפסח שיביא מעשר בהמותיו לירושלים
כשעולה לרגל. הזמן השני הוא באחד פסיון כדעתו של בן עזאי.
והזמן השלישי הוא בעשרים ותשעה פאדל כמו שמפרש והולך.
ולמה אמרו רבי לעזר ורבי שמעון שהזמן השלישי הוא בעשרים
ותשעה פאדל, ולא אמרו באחד פתשיר כמו שאמרו שהזמן
הראשון הוא באחד בניסן. מבארת המשנה: מפני שיום אחד
בתשרי הוא יום טוב של ראש השנה, ואי אפשר לעשר כיום טוב,
שהרי צריך לסמן ולצבוע את העשירי הקדוש לה' והצביעה
אסורה ביום טוב, ובבבלי (בבארת נח) מבואר שהמשנה חדא ועוד
קאמר, שמלבד טעם זה גם אי אפשר שהגורן יהא באחד בתשרי
כיון שיום זה הוא ראש השנה למעשר בהמה ויש לעשות הכר בין
החדש והישן שלא יבוא לעשר מזה על זה, ומפני שני טעמים אלו
לפיכך הקדימוהו לזמן הגורן בעשרים ותשעה פאדל.

גמרא

מבארת הגמרא מהו 'פרוס' ששינו במשנתנו: אמר רבי אבהו, כל
הן דתנינן - כל מקום ששינו, פרושו פלגא - חצי, וכמו
'פרוסת לחם' שפורס את הלחם באמצע, ואף כאן פירושו פלגא -
מחצית מהזמן השלישי ויום קודם למועד - של שלושים יום קודם
החג שבהם דורשים בהלכותיו - בהלכות המועדים (פסחים א.)
ומחצית זמן זה של שלושים יום הוא חמשה עשר יום.
שינו במשנה: 'בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג וזה גרנות
וב' למעשר בהמה'. מבארת הגמרא מה טעם נקבעו זמנים אלו
למעשר בהמה: אמר רבי יוחנן, מפני שהן פתקי לידה - שבזמנים
אלו יולדות הבהמות, שיש בהמות המקדימות לילד כבר קודם
הפסח, והגורן שלהם הוא בפרוס הפסח, ויש בהמות שמאחרות עד
בין פסח לעצרת, והגורן שלהם הוא בפרוס העצרת, ויש שאינם
יולדות עד בין עצרת לחג, והגורן שלהם הוא בפרוס החג.
מביאה הגמרא טעם נוסף: רבי אהא ורבי תנחום בר חייה אמרו
טעם אחר בשם רבי יוחנן בן לוי, כדי שתהיה התקפה מצויה לעולי
רגלים, שהגם שמצות מעשר בהמה אינה מעכבת מלאכול את
הבהמות אף קודם שהפרישו מזון את המעשר, מכל מקום רגלים
האנשים לעשר את הבהמות קודם האכילה, שכן נראה ליה
לאיניש למיעבד בממוניה מצוה זו שאין בה חסרון כיס, שהרי הוא
אוכל את הבהמה בתורת שלמים, וכיון שתיקנו זמנים אלה
למעשר בהמה רגלים להשאיר את הבהמות לזמנים אלו
ומעשרים אותם, ומכאן ואילך מציעים אותן למכירה, ונמצא שעל
ידי הגרנות שהם סמוכים למועדים מצויים הבהמות לעולי רגלים.
טעם נוסף: אמר רבי יוחנן טעם אחר לכך, שלא יבא לידה בל תאחר,
שכן דרשו (ר"ה ה) שאף במעשר בהמה יש איסור של בל תאחר,
ותיקנו זמנים אלה הסמוכים לשלושת הרגלים כדי שיוכר
להעלותם לירושלים ולא יעבור עליו הרגל מבלי שיביאם.
בהקשר לכך מביאה הגמרא, אמר רבי יוסף, כל המשהה טבלו -
המתעכב מלהפריש מעשרות מטבלו ועברו עליו שלשה רגלים,
עובר בבל תאחר, ודין זה הוא בכל טבל, הן של פירות והן של
בהמות.

הבית כי אם בנה היצא מחלצין הוא יבנה הבית לשמי', ונמצא
שחיי דוד הם אלו שמעבבים את בנין בית המקדש, והיה דוד אומר
כתשובה לדברי פריצי דורו, שאף על פי שמתכוונין להקדישנו בזה
שמראים שהם קצים בחיי, ובא עלי - לשון שבועה הוא שיבוא עלי
כך וכך אם לא כך הדבר שהייתי שמח בדבריהם, שלא היה אכפת
לו ממיתתו ובלבד שיבנה בית המקדש, דכתיב (תהלים קכב א) 'שיר
המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית ה' נגד'.
ובלפי דברים אלו שאמרו פריצי הדור ומה שהשיבם דוד המלך,
הקדים הקב"ה ואמר לדוד (!והיה) כי ימלאו ימיו ושכבת את
אבותיך' (שמואל ב' ז יב), וכך אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד, אף על
פי שעל ידי אריכות ימיו מתעכב בנין בית המקדש, מכל מקום
ימים שלמים אני מונה לך ולא ימים חסרים, תחיה את כל השנים
הקצובות לך מתחילת ברייתך, ולא זו בלבד אלא שלא תמות
בתוך השנה אלא ימלאו שנותיך מיום ליום. ונתן לו טעם לדבר,
כלום שלמה בנה יבנה בית המקדש אלא להקריב קרבנות ציבור,
חביב עלי צדקה ומשפט שאתה עושה יותר מן הקרבן, שנאמר (משלי
כא א) 'עשה צדקה ומשפט בזה לה' מנחה', שהקרבן בא רק לאחר
שחטאו, ואילו הדין מסלק החטאים ומייסר את מי שעשאו.

הדרן עלך מצרפין שקלים

פרק שלישי - בשלושה פרקים

הלכה א - משנה

המשנה מבארת את הזמנים שהיו תורמין את הלשכה: בשלשה
פרקים - זמנים שנתה, היו הכהנים תורמין את הלשכה שבבית
המקדש ששם היו מניחים את כסף השקלים שגבו מביני ישראל.
בסוף חודש אדר היו נכנסים אל הלשכה וממלאים מהשקלים
הנמצאים שם שלש קופות גדולות שכל אחת מהקופות מחזיקה
שיעור תשע סאין, והשקלים שנכנסו בתוך הקופות קרויים 'תרומת
הלשכה' והשקלים שנשארו בלשכה קרויים 'שיירי הלשכה'.
ושלש פעמים בשנה היו חוזרים וממלאים מהקופות הגדולות אל
תוך שלש קופות קטנות שכל אחת מהן מחזקת שלש סאין,
ומהשקלים שבקופות הקטנות היו קונים את קרבנות הציבור. ואלו
הם הזמנים שבהם היו תורמים מהקופות הגדולות אל הקופות
הקטנות, הפעם הראשונה היתה בפרס הפסח - חמשה עשר יום
קודם חג הפסח, ובגמרא מפרש מהו לשון 'פרוס'. הפעם השנייה
היתה בפרס העצרת - חמשה עשר יום קודם חג השבועות והוא
יום שלושים וחמש לספירת העומר, והפעם השלישית היתה
בפרס חג - חמשה עשר יום קודם חג הסוכות והוא יום עשרים
ותשעה באלול, ועל ידי שלש תרומות אלו היו הקופות הגדולות
מתרוקנות אל תוך הקופות הקטנות.
באם לא היו צריכים את כל השקלים שבקופות הקטנות לקניית
קרבנות הציבור ונשארו שקלים שלא קנו בהם, וכגון שבפרוס
העצרת נשאר בקופות הקטנות ממה שתרמו בפרוס הפסח, הרי
שקלים אלו קרויים 'מותר התרומה' או 'מותר תרומת הלשכה'.
ולאידך, אם לא הספיקו השקלים שבקופות הקטנות לצורך קניית
כל קרבנות הציבור היו חוזרים ותורמים משיירי הלשכה אל תוך
הקופות הקטנות.
המשנה מבארת את הזמנים שמעשרים מעשר בהמה: ושלשה
פרקים האלה הם גם גרנות - הזמנים של מעשר בהמה, שדין
מעשר בהמה הוא מצוה בעלמא לעשר הבהמות וכשעשה כן הרי
העשירי שקרא עליו את שם המעשר קודש הוא, אבל הרשות
בידו לאכול הבהמות גם בלא מעשר, וכשמגיעים שלושת הזמנים
האלו אסרו עליו חכמים לאכול או למכור מהבהמות עד שיעשר,
ונקראים זמנים אלו בשם 'גרנות' שבשם שבמעשר דגן נקבע
החויב בעשיית גורן שהוא הגמר מלאכה ומכאן ואילך אסור
לאכול את הדגן אפילו באכילת עראי, כך גם זמנים אלו אסורים
את הבהמות באכילה, דכרי רבי עקיבא.
בן עזאי אומר, זמנים אחרים לשלושת הגרנות למעשר בהמה,

טענים ביאור שהרי הבכור הוא קדוש מרחם אמו, אלא לא בא
הכתוב אלא ללמד דין זה שכבר משעת לידתו את מונה לו שנה.
הלכה ב – משנה למדנו לעיל ששלוש פעמים בשנה, בפרוס הפסח
בפרוס העצרת ובפרוס החג, היו תורמים מתוך
הקופות הגדולות שנתרמו בסוף חודש אדר אל הקופות הקטנות
ומהם היו קונים את קרבנות הציבור. המשנה מפרטת את סדר
התרומה אל תוך הקופות הקטנות: בְּשֵׁלֶשׁ קוֹפּוֹת קטנות שֶׁל שְׁלֹשׁ
שָׁלֹשׁ סָאִין – שכל אחת מהם מחזיקה מידת שלש סאה, היו תורמין
את הַשְּׁשָׁה – ממלאים לתוכם מתוך הקופות הגדולות שכל אחת
מהם החזיקה תשע סאין, ולא היו מרוקנים בכל פעם קופה אחת
שלימה אלא בפרוס הפסח היה תורם מתוך הקופה הגדולה
הראשונה שלש סאין כפי שמחזיקה הקופה הקטנה, ושוב היה
נוטל קופה קטנה נוספת וממלא מהקופה הגדולה השניה, והיה
נוטל את הקופה הקטנה השלישית וממלא מתוך הקופה הגדולה
השלישית. וכך היה עושה גם בפרוס העצרת ובפרוס החג, אלא
שסדר התרומות מתוך הקופות הגדולות היה שונה וכמו שמפרש
להלן (הלכה ג), ונמצא שבכל פעם היו תורמים לקופות הקטנות
מתוך כל הקופות הגדולות.
וְכָתוּב עֲלֵיהֶן – על הקופות הקטנות את האותיות אֶלֶף בֵּית גִּמְלָה,
כדי שיוכלו לדעת לפי סימנים אלו את הסדר שנתרמו, ומהמעות
שבקופות הקטנות היו קונים את הקרבנות ציבור לפי סדר זה וכמו
שמפרש בגמרא. רַבִּי יִשְׁכָּנְעֵאל אָמַר, שלא באותיות שלנו היה
כתוב על הקופות אלא באותיות וְיָנִית וְכָתוּב עֲלֵיהֶן, אֶלֶף בֵּית גִּמְלָה
כִּי בִימֵי בֵּית שֵׁנִי הָיוּ רִגְלִין בִּשְׁפָה יוֹנִית, וכמו שנאמר
(בראשית ט כז) יִפְתָּ אֱלֹהִים לִפְתּוֹ וְיִשְׁכַּן בְּאֶהְלֵי שָׁם, ודרשוהו (מגילה
טז) 'פיתות של יפת יתא באהלי שם', ולשון יונית הוא הלשון היפה
מכל בני יפת.
אֵין הַתּוֹרָה נִכְנָם ללשכה שבה נמצאים השקלים, לא בְּפֶרֶז הַפּוֹת
– חלוק שיש בו אימרא, והיא כתונת הסמוכה לבשר ורגילים
לתפור בפי הכתונת יריעה דקה מפני הויעה, כדי שלא יחשדוהו
שלחק משקלי הלשכה ויניחם באימרא, ולא באנפילאות
העשויים בד שאף בתוכם יכול להניח, ואין צריך לומר שלא
נכנסים בְּמַנְעָל של עור רך ולא בְּסִנְדֵּל של עור קשה, לפי שאין
נכנסין במנעל ובסנדל לעזרה. ולא יתא לבוש התורם לא בְּתַפְלִין
ולא בְּקַמִּיעַ, שלא יאמרו שהתיר את התפר שלהם ונתן לתוכם
מהמעות.
כל זאת לפי שאדם צריך להקפיד שלא יבוא לידי חשד, וכאן אנו
חוששים שֶׁמָּא התורם יֵעָנִי – ירד מנכסיו, וְיִאֲמְרוּ מַעַן – מכיון
שגבגב הַשְּׁשָׁה הָעֵנִי, או יש לנו לחשוש שֶׁמָּא התורם יַעֲשֶׂה,
וְיִאֲמְרוּ שמכיון שלקח לעצמו מִתְּרוּמַת הַשְּׁשָׁה הָעֵשִׂיר.
ואל יאמר התורם לעצמו אתרום בתפילין כדי שלא אהיה אפילו
שעה אחת בלא מלכות שמים, וכל הרוצה לטעות טעה, כיון
שְׂאָדָם צָרִיךְ לְצַאת יְדֵי הַתּוֹרָה שלא יבוא לידי חשד, בְּדָרֶךְ – כפי
שְׂהוּא צָרִיךְ לְצַאת יְדֵי הַתּוֹרָה – הקדוש ברוך הוא, שְׂנֶאֱמַר (במדבר
לב כב) וְהָיִיתָ נָקִיָּם מִכָּל וּמִשְׁאָל, וְעוֹד אָמַר הפסוק במשלי (ד ט)
וְיִמָּצָא חֵן וְשֶׁכֶל מִזֵּב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.

גמרא

הגמרא מביאה דין בהלכות שבת שמופיע בו 'קופות' בסתמא
ולומדת את גודל הקופות מהקופות שבבנינינו: תַּמָּן תִּנְיָן (שבת כבז),
לְמַפְנֵי אֶפְלֹי אֶרְבַּע וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת של תבן ושל תבואה מפני
האורחים ומפני בטול בית המדרש, והיינו שאדם הצריך את
מקומם של קופות התבן או התבואה, אם מפני שהגיעו אליו
אורחים ורוצה להושיבם שם לסעודה, אם מפני שרוצה להושיב
שם תלמידים לדרשה, מותר לו לפנות את הקופות ולטלטלם
למקום אחר ואין צריך לחשוש לטירחה בשבת.
רַבִּי יְעִירָא שָׁאֵל אֶת רַבִּי יֵאֱשִׁיָּה, בְּמָה הוּא שִׁיעוּרָן שֶׁל קוֹפּוֹת – עד
כמה יהיו גודל הקופות ולא יהיו צריכים לחשוש בהם משום
טירחה. אָמַר לִיה רַבִּי יֵאֱשִׁיָּה לרבי זעירא,

שכך נקבע השנה באילנות, ולא בְּשֵׁלֶשׁ שָׁכך נקבע השנה בתבואה
וחיתים, וכמו שמפרש והולך.
אֵין תִּמְרָה בְּחֶנֶּט – אם תאמר שהשנה במעשר בהמה נקבעת לפי
החנטה והיינו העיבור, לִיתָנִי – היו צריכים לומר במשנה 'כָּל
הַמְעוֹבְרִים מֵאֶחָד בְּחֶשְׂרִי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל' שלאחריו הרי
הם כשנה אחת, ואף על פי שהם נולדו אחרי יום עשרים ותשעה
באלול, כי לא הלידה היא הקובעת אלא העיבור. אֵין תִּמְרָה בְּשֵׁלֶשׁ
– ואם תאמר שהשנה נקבעת לפי הבאת שליש והיינו יום השמיני
אחרי הלידה, לִיתָנִי – היו צריכים לומר במשנה 'כָּל הַנּוֹלָדִים עַד
עֶשְׂרִים וְשָׁנִים בְּאֵלוֹל' ואף יום זה בכלל, נחשבים עדיין לשנה זו כיון
שהם יהיו ראויים להקרבה עדיין בשנה זו, והנולדים לאחר מכן
שיהיו ראויים להקרבה רק בשנה הבאה היה להם להחשב בשנה
החדשה.
רבי שמאי חולק על רבי יוסה: אָמַר רַבִּי שְׁמַאי בְּשֵׁם רַבִּי בִּיבִי בְּרַבִּי
חִיָּא, אכן קביעות השנה במעשר בהמה בְּשֵׁלֶשׁ עָשָׂר אוֹתָהּ וכמו
בתבואה וחיתים, אלא שהמשנה בבכורות הרי היא סוברת בְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן לענין זה שאחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה,
ורבי שמעון סובר כשיטתו, וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן (בכורות כא), גם בהמה
שהיא מְחוֹסֶר זֶמֶן – קודם שמונה ימים שעדיין לא ראויה להקרבה
נִכְנָם לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר, וחל עליה קדושת מעשר בהמה, שהמטיל בה
זמן לוקה והיא אסורה בגיזה ועבודה, וכיון שמיד עם לידת
הבהמה היא כבר ראויה לקבל קדושת מעשר בהמה, הרי הלידה
בבהמה דומה היא להבאת שליש, ואילו לפי רבנן הסוברים שאין
מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר אכן קביעות השנה היא לפי יום
השמיני ללידתו.
הגמרא מקשה על רבי שמאי: קָם – עמד רבי מְנָא עִם רַבִּי שְׁמַאי
לפלפל בשמועה זו ולהקשות על דבריו. אָמַר לִיה – הקשה רבי
מנא לרבי שמאי, אֵת אֲמַרְתָּ תְּרָא מִלְּתָא – האם אתה אמרת דבר
מוחדש זה, והלא תַּמָּן תִּנְיָן – כך למדנו במשנה במסכת בכורות,
'כִּן עֲזָאִי אָמַר הָאֱלֹוִלִים מִתְעַשְּׂרִין לְעֶשְׂרִין, וכי לא אמר בן עזאי את
דעתו שְׂאֵפִילוֹ נולד עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל נחשב הוא כמי
ששייך לחודש אלול אף על פי שהוא עדיין לא ראוי להקרבה,
והרי כאן לא תוכל לתרץ כדברך, שהרי אֵית לָךְ מִיָּמָר – האם
אתה יכול לומר שֶׁכֵּן עֲזָאִי סובר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שמחוסר זמן נכנס
לדיר להתעשר ולא בְּרַבִּינָן החולקים עליו וסוברים שאין מחוסר
זמן נכנס לדיר להתעשר.
אלא סיים רבי מנא ואמר: הסבר אחד נאמר בין לרבנן ובין לבן
עזאי, בְּמָה דָּאֵת אָמַר עַל דְּרַבִּינָן – כפי שנאמר שלפי דעת רבנן
שאר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר דין כל אלו שנולדו מיום
עשרים ושנים באלול עד ליום עשרים ותשעה באלול שהם אכן
שייכים לשנה זו שנולדו בה, אבל מכיון שהם מחוסרי זמן ממתין
להם וּמִנְיָן לְשָׁנָה הַבָּאָה לחודש תשרי שבהם כבר יהיו ראויים
להקרבה, וְהֵן מִתְעַשְּׂרִין עִם בְּנֵי שָׁנָה שנולדו בה, ומניח עוד כמה
בהמות מן הישן כדי שיעלו יחד למנין עשרה ויוכלו להתעשר. בֵּן
אֵת אָמַר עַל – כך אנו אומרים גם לפי דעתו דְּכֵן עֲזָאִי שהנולדים
בסוף חודש אלול למרות שהם מחוסרי זמן הרי הם שייכים לחודש
אלול, אבל מכיון שהם לא נכנסים לדיר להתעשר ממתין להם
והוא מְנִיחַ לְגִזְרֵן הָבָא – לימים בחודש תשרי שבהם הם כבר לא
יהיו מחוסרי זמן, וְהֵן מִתְעַשְּׂרִין עִם בְּנֵי אֱלֹוִלִים – שמניח עוד כמה
בהמות מחודש זה כדי שיהיה לו יחד עשרה בהמות מחודש זה
לעשרם בדין.
אָמַר רַבִּי חִיָּא, וְאֵת אֲמַרְתָּ – מכך שלמדנו שקביעות השנה
במעשר בהמה היא לפי היום שנולד בו למרות שהוא עדיין מחוסר
זמן ואינו ראוי להקרבה, נלמד שאף לגבי בכור שמצוה להקריבו
בתוך שנת לידתו, תחילת השנה נקבעת ביום הלידה וגם אותם
יָמִים שֶׁהַבְּכוֹר מְחוֹסֶר זֶמֶן עוֹלִין לוֹ לְתוֹךְ שָׁנָתוֹ.
הגמרא מביאה מקור לכך מפסוק. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי מְנָא
כך אָמַר רַבִּי יוֹנָה, אָמַר שְׁמַע לָה מִן הָדָא – למד דין זה מהפסוק
(דברים טו טז) 'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד וְגו' בְּבִקְרָה וּבְצֹאֲנָה הַבֵּרֶךְ תִּקְדִּישׁ
לָהּ אֶלְהִיקָה, הָא בִּצְדָה – דברי הפסוק שמקדישים את הבכור

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

וְאִם צָרִיד לְגוֹף הַשְּׁלֶחַן לְמַלְטָלוֹ לְמָקוֹם אַחֵר אִם אֲפָשָׁר לְנַעַר מִמֶּנּוּ הֵנָּה (כְּגוֹן שְׂאִין צָרִיד עוֹד לְנֵר זֶה) 1
 יִנְעֲרֵנוּ מִמֶּנּוּ מִתַּחֲלָה עַל יְדֵי שְׂמִיטָה הַשְּׁלֶחַן וְיִפֹּל הֵנָּה מֵעַלָּיו וְאַחֵר כִּדּוּ יִטְלַלְנוּ לְמָקוֹם שִׁירְצָה וְאִם אִי 2
 אֲפָשָׁר לְנַעַר (כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיד עוֹד לְנֵר זֶה בְּמָקוֹם הָאֲחֵר⁵⁸) אוֹ שֵׁשׁ חֲשֵׁשׁ הַפֶּסֶד בְּנִעוּר זֶה שְׂלֵא יִשְׁבֵּר 3
 הֵנָּה⁵⁸) רִשְׁאִי לְמַלְטָלוֹ בְּעוֹד הֵנָּה עָלָיו הוּאִיל וְלֹא נַעֲשֶׂה בָּסִים לוֹ בְּלִבְדּוֹ בְּבִין הַשְּׂמִשּׁוֹת וְאַפְלוֹ אִם אִינוֹ 4
 צָרִיד עוֹד לְנֵר אֶלָּא שְׂצָרִיד לְמָקוֹם הַשְּׁלֶחַן וְאִם יִנְעַר שֵׁם הֵנָּה לֹא יוֹכַל לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם מֵתָר 5
 לְמַלְטָל הַשְּׁלֶחַן עִם הֵנָּה שְׂעָלָיו לְמָקוֹם אַחֵר הוּאִיל וְלֹא נַעֲשֶׂה הַשְּׁלֶחַן בְּבִין הַשְּׂמִשּׁוֹת בָּסִים לְאִסוּר בְּלִבְדּוֹ 6
 וְכִמּוֹ שִׁיתְבָּאָר כָּל זֶה בְּסִימָן ש"ט⁵⁹ וְש"י⁶⁰ עֵין שֵׁם כָּל פְּרָטֵי דִּינִים אֱלוֹ וְטַעְמֵיהֶם: 7

חלק ב סימן רעז, שלא לגרום כבוי הנר סוף סעיף ו

הלכתא רבתא

יט] במקום האחר - אם כוונתו בטלטול זה רק מפני שצריך לאור הנר במקום אחר - ואין לו צורך כלל בטלטול דבר המותר - אסור לטלטלו⁵⁶. ולכן אין לטלטל כסא שעליו חנוכיה המונח בחלל

צינונים והוספות

(56) אף שסוגר הדלת כדי לשמור חנוכיה. (57) בסימן שט ס"ד (הובא להלן) נכתב: "איזה הפסד בדבר המותר", ובס' 'הלכתא כרב' על ס' שט שם, ובעוד ספרים, חילקו בין נר האסור מחמת השלהבת, לשאר דברים האסורים מחמת עצמם שבהם יש להחמיר. ובתהלה לדוד ס' שי ס"ח כתב להחמיר בכל מקום, ובס' ברכת השבת הכריע להתיר. (58) סעיף ד: דבר האסור בטלטול שמונח על דבר המותר אם הניחו עליו מבעוד יום מדעתו... הרי נעשה ההיתר בסיס להאסור ונאסר בטלטול כמוהו ממש אבל אם לא היה בדעתו שישאר מונח שם בשבת ושכח להסירו ממנו קודם כניסת השבת שלא נעשה בסיס אליו, וכן אם נעשה בסיס לאיסור ולהיתר, כגון שהניח עליו מבעוד יום גם דבר המותר בטלטול שחשוב יותר מדבר האסור... כיון שלא נעשה בסיס לאיסור בלבדו הרי הוא עומד עדיין בהיתרו ומותר לטלטלו אף שגם האיסור שעליו מיטלטל עמו מאיליו. אלא שאם אפשר לנער האיסור ממנו מיד צריך לנער מתחלה ואחר כך יטלטל ההיתר בלבד למקום שצריך אליו ואם אי אפשר לנער או שיהיה איזה הפסד בדבר המותר אם ינער את האיסור או שלא יספיק לו הניעור להשלים בו

הצורך שהוא צריך לטלטול זה, כגון שמטלטל ההיתר עם האיסור שעליו למקום אחר מפני שצריך לפנות מקומם זה שהם עליו עכשיו כדי להשתמש בו איזה תשמיש או צורך אחר בענין שאם ינער כאן האיסור לא יוכל להשלים צרכו במקום הזה, מותר לטלטל ההיתר עם האיסור שעליו. (59) סעיף טז, וסעיף יז: ואפילו אם דבר המותר חשוב יותר אם אפשר לנער האיסור בלבדו צריך לנער מתחלה ואחר כך יטלטל הכלי עם ההיתר למקום שירצה ואם אי אפשר לנער האיסור בלבדו מבלעדי ההיתר ינער גם ההיתר עמו אם אין הפסד בניעורו ואחר כך יטול ההיתר בלבדו ויחזירונו לכלי אם ירצה. ואם הוא בענין שאם ינער גם ההיתר לא יוכל אח"כ ליטול ההיתר בלבדו כגון מחתה שיש עליה מבעוד יום אפר שמותר לטלטלו... ויש עליה ג"כ שברי עצים או פחמים האסורים בטלטול... מותר לטלטל המחתה כמות שהיא עם האפר והשברים והפחמים למקום שירצה. במה דברים אמורים כשצריך לאפר אבל אם אינו צריך אלא לגוף המחתה לא יטלטלנה כמות שהיא אלא ינער האפר והשברים והפחמים במקומם הואיל ואין הפסד בניעורם ויטול המחתה בלבדה.

שולחן ערוך - הלכות שבת

כז ואם אין השברים ראויים לשום מלאכה הרי הם מוקצה 1
 גמור לפי שאין תורת כלי עליהם כלל ואסור לטלטלם 2
 בשבת בין שנשברו בשבת בין שנשברו בחול אבל ביו"ט 3
 אם נשברו מבעוד יום מותר לטלטלם להסקה אם הם ראויים 4
 לכך כמו שמותר לטלטל ביו"ט שאר עצים העומדים להיסק 5
 אף שאין תורת כלי עליהם: 6

כז וכל זה בכלים המותרים בטלטול שנשברו אבל כלים המוקצים מחמת חסרון כיס שנשברו אע"פ שהשברים אינם מוקצים מחמת חסרון כיס אם נשברו בשבת או ביום טוב אסור לטלטלם בו ביום שמתוך שהוקצו מדעת האדם בבין השמשות כשהיה הכלי המוקצה שלם עדיין הוקצו לכל היום כולו כמו שיתבאר בס' ש"י: 12

יחדה עדיין:
 ל ואם נשברה מהכלי בחול וזרקה לאשפה מבעוד יום
 אסור לטלטלה בשבת כיון שהקצה אותה מלכסות בה
 כלים וביטלה מהיות עוד תורת כלי עליה ואפילו אם היא
 ראוייה לעניים לכיסוי כלים אלא שבעליה הוא עשיר וזרקה
 לאשפה אעפ"כ אסורה בטלטול לכל העניים שבעולם שהכל
 הולך אחר הבעלים כמו שיתבאר:
 לא אבל אם זרקה לאשפה בשבת מותר לטלטלה הואיל
 והיה עליה תורת כלי בבין השמשות שהוא תחלת
 כניסת השבת:
 לב לא בכל דבר אמרו שאם ראוי לכסות בו כלי יש תורת
 כלי עליו אלא בשברי כלים בלבד הואיל והיה כבר
 עליהם תורת כלי גמור כשהיו שלימים לכן לא נפקע מהם
 אף כשנשברו אם ראויין עדיין לכיסוי אבל כל דבר שאין
 בו שייכות כלי גמור כגון צרורות או אבנים וכיוצא בהם
 אף על פי שראויים לכסות בהם כלים לא ירד עליהם תורת
 כלי בשביל כך ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופם ומקומם
 כמו שנתבאר למעלה.
 ולכן צריך להזהיר לרבים שנכשלים ונוטלים חתיכת עץ
 שאינה כלי לסמוך בה איזה דף לשכוב עליו וכיוצא בענין
 זה אבל על ידי נכרי מותר כל טלטול מוקצה כשאנו לצורך
 המוקצה עצמו כמו שנתבאר בס' רע"ו:

חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת
 סעיפים כ"ל

כח כל השברים האסורים בטלטול אפילו אותן שאינם
 ראויים לשום מלאכה אם הם מונחים במקום שיכולים
 להזיק כגון כלי זכוכית שנשברו על השלחן או במקום
 שהולכין מותר לטלטל השברים כדי לפנותם שלא יזקו
 בהם רבים שבמקום היזק הגוף של רבים לא גזרו על איסור
 מוקצה ואפילו על איסור טלטול בכרמלית כמו שיתבאר.
 אבל שברי כלי חרס האסורים בטלטול אסור לפנותם ואף
 שדורסים עליהם ונשברים אין בכך כלום שאין איסור
 בשבירת חרס אלא אם כן שוברו במתכוין בשביל שיהא
 ראוי על ידי כך לאיזה תשמיש שאז אסור משום תיקון כלי
 כמ"ש בס' ש"י:
 כט חתיכת חרס שנשברה מכלי בין בחול בין בשבת והיא
 ראוייה לכסות בה כלי מותר לטלטלה ואפילו במקום
 שאין כלים מצויים שם לכסותם בה כגון שמונחת ברשות
 הרבים מותר לטלטלה שם פחות מד' אמות הואיל ויש תורת
 כלי עליה בחצר שיש שם כלים וכן הדין בשברי שאר כלים
 אלא ששאר כלים יש מהן שאין שבריהם מותרים בטלטול
 אלא אם כן הם גדולים קצת כגון שברי עריבה לכסות בהם
 פי חבית אבל אם אינם ראויים לכיסוי פי חבית אעפ"כ
 שראויים לכיסוי פי כלי קטן מחבית אין תורת כלי עליהם
 כלל לפי ששברים הקטנים של העריבה דרך לזרקם לאשפה
 ואין דרך כלל לייחדם לכיסוי פי כלי קטן מחבית אבל
 חתיכת חרס אפילו היא קטנה דרך הוא לפעמים לייחדה
 לכיסוי פי כלי קטן לפיכך יש תורת כלי עליה אעפ"כ שלא

לקוטי תורה

1 [על זה ממשיך שאינו כן, כי:]

זהו הטעם שדברים אלו נקראים בשם "היתר"
 (מלשון "מתיר אסורים"), "כלומר, שאינו אסור
 וקשור בידי החיצונים שלא יוכל לחזור ולעלות
 לה".

פירוש:

אעפ"כ שהחיות של כל דברי ההיתר שבעולם
 הזה היא מ"קליפה", מכל מקום האדם העוסק בהם
 לא נעשה "קשור" ו"אסור" על ידי זה עם הקליפה,
 אלא הוא יכול לצאת מהם.

[וכמו שממשיך:]

רצה לומר, כמו למשל האדם הניתן ביד שונאו
 רק שאינו חבוש, ויכול לילך ואפשר לו לברוח.
 והמשל לזה - אדם הניתן ביד שונאו לפי שעה,
 אבל אינו חבוש אצלו, שבכל עת שירצה ביכולתו
 לילך ולברוח מיד השונא; וכמו כן בנמשל, כיון
 שהעסק בעניני העולם, אינו גורם לאדם להיות

מכל מקום, מאחר שהוא בהיתר יכול לחזור לה'
 ולעבודתו, כיון שאינו אסור וקשור בידי
 החיצונים.

אף שבאותה שעה שהוא טרוד ועסוק בעניניו
 הגשמיים נעשה רחוק מה', מכל מקום לא נעשה
 מקושר ודבוק בידי "החיצונים" (הם הקליפות) עד
 שלא יוכל לחזור ולהתקרב לה'; כי מאחר שעניני
 העולם שהוא עסוק בהם הם דברי "היתר", היינו
 שאין בהם שום דבר עבירה ואיסור הסותר והמנגד
 לגמרי לאור ה' - אין עסקיו גורמים לו להיות
 "אסור וקשור בידי החיצונים", ולכן בכל עת
 שירצה, יכול לחזור ולהתקרב לה' ולעבודתו
 ולעסוק בלימוד התורה באופן המביא שמחה,
 כנ"ל.

ולכן נקרא בשם היתר.

- 1 "אסור" וקשור בידי הקליפות, לכן בכל עת שירצה
 2 יש לו היכולת "לברוח" מהם, ולהתעסק בעניני
 3 אלקות.

4 **אם לא שנבשל בדבר איסור ח"ו.**

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (לו) ועוד יובן ע"פ משל ב'. והוא כמו חקיקות
 2 האותיות החקוקים באבן טוב הבהיר וזך
 3 ביותר שא"א להסתכל בעין באותיות הללו החקוקים
 4 באבן טוב זה. לעוצם הבהירות שבו שמבהיק לעין.
 5 עד שלא ניכר לעין הרוואה שום תמונת אותיות כלל.
 6 אך כאשר ישימו האבן הטוב הזה בשעוה. ויחתום בו
 7 בציור האותיות החקוקים בו. אז נכרים האותיות שבו
 8 בשעוה דוקא כי בשעוה שם אין אור האבן מבהיק כ"כ
 9 אדרבה חשך אורו שם ע"כ שם ניכר האותיות אבל
 10 כאשר אין האבן טוב מבהיק יכירו חקיקות אותיות
 11 שבו בהסתכלות בעצמו ומהותו בלי הצטרפות לשומו
 12 בחותם השעוה (וע"פ משל זה יובן מ"ש בריש
 13 הורמנא דמלכא גליף גליפו בט"ע פי' גליף גליפו הוא
 14 חקיקה לחקיקה. שזהו כציור אותיות חותם האבן
 15 הטוב הבהיר. בשעוה וכה"ג. והיינו מפני שבחי' אור
 16 דבחי' טהירו עלאה הוא אור בהיר ומבהיק ביותר.
- 17 אשר ע"כ נק' טהירו עלאה והיינו בחינת גלוי עצמות
 18 אא"ס שקודם הצמצום דמק"פ וחלל כו'. ובחי'
 19 האותיות החקוקים בו. היינו מה ששיער בעצמו בכח.
 20 מה שעתיד להיות בפועל. בחי' מקור להשתלשלות
 21 בבחי' קו כו' כמ"ש במ"א. ומפני שא"א שיקבלו
 22 העולמות מאותיות הללו. ע"כ גליף גליפו בחקיק'
 23 אותיות הללו בהתלבשות חזוניות יותר כמ"ש באורך
 24 נראה אור כו'. מפני ששם דוקא ניכרים. מטעם המשל
 25 הנ"ל וד"ל) וא"כ הרי מובן ממשל זה. שכל אור יותר
 26 עליון. לא יוכר רק בהתלבשות שלו בחזוניות יותר
 27 וכל אור שאינו עליון כ"כ א"צ להתלבשות חיצונית
 28 כו' כי כל דבר הגבוה גבוה ביותר לא יוכר אורו רק
 29 בריחוק מקום בהלבשה חזונית דוקא (וכמו אור הנר
 30 שאינו מאיר רק במקום חשך ואפלה ביותר. שם יוכר
 31 אורו ביותר. אבל שרגא בטהרא מאי מהני. וכמ"ש
 32 במ"א):

שנר הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 **והנה** תחלת בריאת העולמות הי' מפני כי חפץ חסד
 2 הוא, אך מה שבטובו מחדש בכ"י מע"ב מחדש
 3 מבחי' יש מאין מבחי' חכ' וצמצום בכ"י כי בכ"י
 4 מתחדשת הארה אחרת (וגם בכל שעה מתחדש צירוף
 5 שם הוי' כו') באתדל"ת תליא מילתא, וצ"ל בחי'
 6 צמצום והעלם זה ג"כ באתדל"ת, והוא להיות בחי'
 7 בטל רצונך כו', דהיינו לצמצם ולכבוש את כל
 8 רצונותיו אשר לא לה' המה, הן במחשבה רבות
 9 מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, והן בדיבור
 10 שלא להיות דיבורו ורוח פיו כרצונו, והן במעשה עוצם
 11 עיניו מראות ברע, ולא תתורו אחרי לבבכם כו', ובין
- 12 באיסור ובין בהיתר כמאמרז"ל קדש עצמך במותר לך,
 13 והוא בכל שיעור קומה של אדם להשליך נפשו ורצונו
 14 מנגד כו', וביטול זה הוא בבחי' חכ' כי בחכ' אתברירו
 15 לברר הטוב מהרע ולבטל רצון הרע מפני הטוב בכח
 16 החכ' שבנפש, ולכן ארז"ל קדש א"ע כי קדש הוא
 17 בחכ' כמו קדש לי כל בכור כו', וע"י ביטול זה
 18 שבאתדל"ת שמבטל ומסלק א"ע ורצונו ליבטל אליו
 19 ית', אתדל"ע להיות ביטול וסילוק עצמות אא"ס ב"ה
 20 שלא יאיר ויתגלה אלא בבחי' צמצום בהעלם אחר
 21 העלם בבחי' ישת חשך ולא אור ויהי' גילוי בחי' יוד
 22 שהוא חכ' כו' ע"י בחי' יו"ד שבנפש.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ולהבין ענין ושכנתי בתוכם צ"ל ענין השראת**
 2 **השכינה שהי' במקדש, שאנו אומרי' ואין אנו**
 3 **יכולי' לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, וצ"ל מהו**
 4 **ולהשתחוות לפניך, כי הנה ענין ההשתחוואה בפנימיות**
 5 **ז"ע בטל רצונך מפני רצונו והשתחוואה זו היו מקבלי'**
 6 **במקדש ע"י גילוי שכינה, פי' שכינה מה ששוכן**
 7 **בתחתונים בבחי' גילוי, ועי"ז היו הנשמות נכללי'**
 8 **ומתבטלי' כנר בפני האבוקה, שהרי השכינה היא מקור**
 9 **הנשמות ברא כרעא דאבוה, והנה כשיורדת המל'**
 10 **בבריא נק' שכינה ששוכן בהיכל קד"ק דבריא,ה**
 11 **והיינו כשנעשית עתיק לבריא ונק' אז מלך יחיד,**
 12 **והר"ז כענין המשכת האבוקה שע"ז מתבטלי' הנשמות**
 13 **כנר בפני האבוקה, ולכן בבהמ"ק כשהאיר בחי' זו**
 14 **בקדש הקדשים הי' ענין ההשתחוואה בחי' הביטול של**
 15 **הנשמות כו'.**
 16 **ועוד יובן ענין ההשתחוואה ממשנ"ת בלק"ת בדר"ה**
 17 **שובה הראשון שיש השתחוואה ברוחניות**
 18 **שכופף ומבטל שכלו לדבר הנשפע והוא בלעו"ז,**
 19 **וכמו"כ נשמע לענין השתחוואה בתפלה היינו שכופף**

20 **ומבטל שכלו אליו ית', וגם בטל רצונך. ועוד יובן ענין**
 21 **השתחוואה ע"ד מ"ש יבוא כל בשר להשתחוות, בשר**
 22 **הוא בחי' יסוד האש ע"ד פני שור וע"ד בשרפי' נא'**
 23 **לחמי לאשי. וההשתחוואה זהו בחי' ביטול שלמעלה**
 24 **מרשפי אש וא"כ זהו כענין שנא' ואחר האש קול**
 25 **דממה דקה תמן קאתי מלכא, וכענין בת אבי שהיא**
 26 **מבחי' מוחין דאבא שלמעלה מבחי' בת אמי מוחין**
 27 **דאימא, וזהו שארז"ל במד"ר פ' וירא פנ"ו אר"י הכל**
 28 **בזכות השתחוואה אברהם לא חזר מהר המורי' אלא**
 29 **בזכות השתחוואה, התורה לא ניתנה אלא בזכות**
 30 **השתחוואה שנא' והשתחיתם מרחוק, וז"ע יפה שיחתן**
 31 **של עבדי אבות מתורתן של בניס, מפני שהי' בבחי'**
 32 **הביטול ע"ד שנא' באליעזר ויקוד וישתחו, ובספר פנים**
 33 **יפות ס"פ משפטי' שההשתחוואה בפישוט ידי' ורגלי'**
 34 **זהו כענין התפשטות כח הגשמי' הנפרדי', וי"ל כי**
 35 **העמידה בציור אדם הראש גבוה, אבל בהשתחוואה**
 36 **הראש והגוף והרגלי' שוים, וא"כ זהו בחי' ביטול**
 37 **לבחי' ששם חכמה ועשי' שוין, והיינו בחי' כי לא אדם**
 38 **הוא כו'.**

ועשו לי מקדש

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 **ועל ידי הצמצום כשנמשכה ספירה אחת בפני עצמה -**
 2 **החכמה או הבינה בלבד, הרי אין בזה עדיין שלימות**
 3 **הכוונה שבהעשר ספירות, - שהרי הכוונה הכללית היא**
 4 **דוקא בהאצלת כל העשר ספירות, ולכן כשנמשכת**
 5 **ספירה אחת, אין בה את הכוונה הכללית.**
 6 **ומכל מקום יש בה חלק מזה - חלק מהכוונה הכללית**
 7 **קיימת, גם בכל ספירה בפני עצמה, כפי שבמשל, שגם**
 8 **בכל פרט מהרעיון השכלי הכללי יש חלק מהכוונה**
 9 **הכללית, שהרי כל הפרטים כולם מביאים למגמה אחת,**
 10 **ובמאמר אחד מכל ההמשך תער"ב יש קצת מהכוונה**
 11 **הכללית והמגמה של כל הספר. וכמו שמוכן בפשטות**
 12 **כי בכל פרק בתניא, ובכל שורה בתניא, מלבד התוכן**
 13 **הפרטי שלה, הרי יש בה חלק מהמגמה והכוונה**

14 **הכללית של כל התניא. רק שהוא בבחינת מיעוט האור**
 15 **כו', כפי שבמשל לא נתגלתה הכוונה הכללית**
 16 **בשלימותה בכל פרט שכלי, למרות שהוא נמצא בכל**
 17 **פרט.**
 18 **וגם כאשר נאצלו כל העשר ספירות ויש בהם שלימות**
 19 **הכוונה מכוונת המאציל ברוך הוא באצילות העשר**
 20 **ספירות כו', - וכמו במשל שהתלמיד כבר למד את כל**
 21 **הפרטים והוא יודע את הכוונה הכללית מכל מקום**
 22 **עדיין הוא בבחינת מיעוט האור לגבי כמו שהיו בבחינת**
 23 **פשיטות ממש כשהיו כלולים באין סוף ברוך הוא - כפי**
 24 **שהתבאר שגם אחרי שהמקבל יודע את כל הפרטים אין**
 25 **זה בערך לכמו שהמשפיע יודע את כל הפרטים, דהרי**
 26 **בהאצילות וההתגלות של הספירות נעשו בבחינת**

27 הכוונה הכללית שבו ויש את הפרטים שבו, ועל זה
28 מכוונים ב' המשלים.
29 וענין הבנת השכל מחלק אחד, - מה שאמרנו במשל
30 השני שגם בכל פרט אפשר לראות קצת את הענין
31 הכללי, יש לומר שהנמשל של זה דמיון אצילות
32 ספירת החכמה בלבד, למרות שעדיין אין את שאר
33 הספירות, הרי כבר נודע הכוונה בענין הספירות שיהיה
34 בחינת אור פנימי בגין דישתמודעון ביה⁶⁹ - כדי שידעו
35 אותו) ב' - שהרי רואים שעל ידי האצלתה של
36 הספירה בפני עצמה, הרי זה יכול להתלבש בכלי
37 הנבראים, ומכאן מבינים שחלק מהכוונה הכללית של
38 הבורא היא שיכירו אותו וידעו אותו.
39 גם כמו שיתבאר לקמן⁷⁰ דמאצילות חכמה ובינה הוא
40 שיהיה השגת אלקות בעולם, ואצילות המדות הוא
41 שיהיה הרגישות אלקות ב' - ואם כן, מהאצלת כל
42 הספירות אנו יודעים את הכוונה הכללית, שגם ידעו
43 אלקות וגם ירגישו אלקות, אבל גם מהאצלת חלק
44 מהספירות, אנו כבר יודעים את הכוונה הכללית באופן
45 חלקי על כל פנים.
46 ועיין מה שכתוב בהביאור דוהניף - בלקוטי תורה
47 פרשת אמור⁷¹, דבחתכללות הספירות מאיר בהם בחינת
48 אור אין סוף שלימותא דכולהו (שלימות הכל) ב',
49 מפרש הרבי נ"ע: יש לומר שהפירוש שמתגלה
50 "שלימותא דכולא" דהיינו שיהיה בהם הגילוי כמו שהוא
51 בשרשי האורות ב'. - כלומר אותה כוונה כללית
52 שנמצאת בשרש האורות, בספירות הגנוזות.

שבת פרשת שלח תע"ב

1 מציאות ניכרת על כל פנים ב'. - וכבמשל שאותו שכל
2 שאצל המשפיע כאשר מתגלה אצל המקבל זה באופן
3 אחר, נמוך יותר.
4 למדנו אם כן שני משלים להאצלת הספירות הגנוזות.
5 א. תיבת ברוך שיש בה משמעות כללית, וכאשר נמשכת
6 אות ב' בלבד הרי יש בזה התחלקות וצמצום. ב. רעיון
7 שכלי אחד שמתגלה על ידי ריבוי פרטים, הנה בכל פרט
8 יש חלק מהכוונה הכללית באופן של צמצום ומיעוט.
9 ומסכם הרבי נ"ע את הנמשל והמוכן מב' משלים אלו:
10 המוכן מהמשל הראשון, שבפרק הקודם, דאות ב'
11 מתיבת ברוך הוא מיעוט האור הפרטי של הספירות
12 בפרט, - הדגש במשל זה, הוא שגם האור הפרטי של
13 הספירה, הרי יש בו מיעוט כאשר הוא נפרד בפני עצמו
14 מאשר כפי שהוא מאוחד עם שאר הספירות. וכמו
15 בתיבת ברוך, שמורכבת מארבע אותיות שונות, וכאשר
16 יש רק את האות ב' בלבד, היא לא אותה אות כפי שהיא
17 ביחד עם המילה⁶⁸.
18 והמוכן מהמשל השני שבפרק זה דהפרטים שבשכל הוא
19 המיעוט בכוונת המאציל בענין אצילות הספירות, -
20 כלומר ממשל זה אנו רואים בעיקר כיצד הכוונה
21 הכללית של השכל מתמעטת בכל פרט ופרט, שאינה
22 מתגלית כלל או שמתגלית באופן נמוך יותר, כאשר
23 מתגלים הפרטים בלבד.
24 והכל הוא בבחינת אור פנימי ב'. - המכנה המשותף
25 של ב' המשלים ששניהם עוסקים באור הפנימי,
26 שכוונתו להתלבש בעולמות, אלא שבו גופא יש את

71. וזה לשונו שם: והוא כמ"ש בזה קוב"ה לא שריא אלא באתר
שלים פ' קוב"ה הוא עצמות המאציל אנת הוא שלימותא דכולא ואינו
שורה אלא באתר שלים ריינו כשיש התכללות למטה וקשר וחבור העשר
ספירות יחד אזי ישכון בהם אור אין סוף שלימותא דכולא מה שלמעלה
מעשר ספירות ולא מכל אצין מדות איהו כלל. מה שאין כן כשכל מדה
היא בפ"ע אין זה כלל אתר שלים שיהיה השראה משלימותא דכולא כ'.
ולכן בתיקון ע"י ההתכללות בבחינת פרצוף אדם העליון נמשך השראת
אור אין סוף משלימותא דכולא מה שאין כן בעולם התורה וזהו מעלה
יתירה ועצומה דבחינת אדם שבתיקון על עולם התורה.

68. כך יש לפרש לכאורה. וצריך עיון, דלכאורה לא רואים
הבדל באות עצמה כשהיא מצורפת למילה או נפרדת ממנה -
ואולי יש לומר, שאופן הקריאה של האות כאשר היא בפני עצמה
היא באופן אחר, כאשר היא חלק ממילה, בשונה מהמשל של
הפרטים שבשכל, שכל פרט, וכל מאמר הוא נלמד לכאורה באותו
אופן, רק שהכוונה הכללית שבכל הספר היא בו במיעוט. ועדיין
צריך עיון.
69. זוהר חלק ב', מ"ב, ב.
70. פרק מז.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

4 אף שהיא המדרגה היותר עליונה דהשגה דבינה בחינת
5 פנימיות בינה, אינו תופס בהעצמות ברוך הוא, אלא
6 דגם ממשלה שהיא חש"ב מ"ה דחכמה, דחכמה בכלל

1 (ד) וזהו "לית ממשלה תפיסא בך כלל", ד"כך" הוא
2 פנימיות ועצמיות אור אין סוף ברוך הוא אינו
3 שיך תפיסא על ידי השגה, דלא מבעי דהשגת השלילה

והענין בזה הוא, דהנה ידוע²⁰ דבכללות ענין האהבה
יש שתי מדרגות, בחינת אהבה פנימית ואהבה
חיצונית, אהבה חיצונית היא האהבה שנלקחה מן
הדעת וההשגה, והינו על ידי השגה והתבוננות
באלקות שמנה נולדה האהבה, ויש בזה כמה אפני
התבוננות, אם שמתבונן בבחינת גדלת הו', דהינו
בחינת התפשטות גדלותו בעולמות איך שמהנה ומתיה
רבות עולמות ונבראים מאד, וכמו שכתוב "מה רבו
מעשיך הו'" ו"מה גדלו מעשיך הו'"²², שיש גדולי
נבראים ורבות נבראים מאד עד אין קץ ושעור כלל,
שבזה נראה ונפר גדלת הו', וכמאמר²³ "הגדלה²⁴ —
זו מעשה בראשית", וכתב²⁵ "גדול ה' ומהלל מאד
בעיר אלקינו", אימתי הוא גדול כשהוא בעיר
אלקינו²⁶, שעל ידי עיר אלקינו, עולם הדבור המהנה
עולמות נפר גדלת הו', וכדאיתא במדרש תנחומא²⁷
על פסוק²⁸ "השמים מספרים כבוד אל", "משל לגבור
שנכנס למדינה ולא היו יודעים גבורתו, היה שם פקח
אחד אמר מאכנא דהוא מתגושש בזה אתון ידעין
גבורתו²⁹, כך השמים מספרים כבוד אל" כו',
ובהתבוננות זאת בהתפשטות גדלותו נעשה התפעלות
הנפש על אלקות, ונעשה בבחינת רצוא (רצון לצאת
מהעולם הזה ולהתפלל באלקות), ובפרט כשמתבונן איך
שכל זה הוא במאמר ורוח פיו לבד, וכמו "ברוך שאמר
והיה העולם", דבאמירה אחת נבראו כל העולמות²⁹,
או שמתבונן בעצם הענין שבכל דבר יש כח אלקי
המהנה אותו ומתיה אותו, פי אין דבר עושה את
עצמו³⁰ ואינו חי מעצמו, וכמו שמבאר במקום אחר
פרטי הענין הזה, ועל ידי העמקת הדעת נעשה יקר

הוא בחינת אין, וחס"ב הוא ההנחה שקלית, ומ"ה הוא
בחינת ראיה דחכמה, הרי גם כן אינו תופס בהעצמות
ברוך הוא, דעם היות דראיה דחכמה הוא למעלה
מהשגה לגמרי, ומכל מקום הרי נתוסף על ידי זה
ידיעה שקלית גם כן בנביעה גדולה ביותר, וכמאמר¹⁶
ד"אינו דומה שמיעה לראיה", דשמיעה הוא השגת
הענין וראיה הוא ענין אחר לגמרי, דכמיוחס אנו רואים
דכאשר משיג הענין אפלו בהפשטה, ומכל מקום
בדבור רחב ומסדר הוא יכול להסביר את ההפלאה,
והינו לפי שמוצא אותיות שהם פלים המכילים את
ההשפלה ההיא, מה שאין כן בראיה דחכמה, הנה כל
כמה שידבר בזה ויסבירונו הנה עוד אין הדבר מבאר
לגמרי, ער האט גאר ניט בכת גרינגען דאס¹⁷ בדבור,
והינו דאותיות הדבור אינם יכולים להכיל את האור,
וכהא דאיתא¹⁸ בפרי עץ חיים¹⁷ דהאריז"ל ראה בשנת
צהרים דשבת בפרשת בלעם וכלק דאם היה צריך
לדבר בזה היה מדבר ששים או שמונים שנה¹⁸, הרי
שהראיה היא למעלה מהשגה לגמרי, ומכל מקום אין
זה תופס בהעצמות ברוך הוא¹⁹, והנה לא זו בלבד
שאינו נתפס בהשגת הנשמות למטה, אלא גם בעולמות
עליונים ובעולמות שלמעלה מאצילות אינו נתפס כלל,
דגם בבחינת חכמה עלאה דאצילות ולמעלה מאצילות
אינו נתפס בבחינת עצמות אור אין סוף, וזהו "לית
מחשבה תפיסה בך כלל", דגם בבחינת מחשבה וחכמה
הקדומה אינו תופס בבחינת עצמות, אכל נתפס איהו
ברעותא דלבא, דבחינה ומדרגה זו דמחשבה אינו
תופס בזה הרי הוא נתפס ברעותא דלבא, דרעותא דלבא
דוקא תופס בבחינת עצמות אור אין סוף ברוך הוא.

16 ראה מכילתא יתרו יט, ט.

17 שער ק"ש שעהמ"ט פ"א.

18 בפרי עץ חיים שם: "פ' שנים". אבל כ"ה "ס' או פ' שנה"
בלקו"ת צו יז, ב. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' רסד.
שם ע' ער. סה"מ תש"א ע' 133. וראה הערת כ"ק אדמו"ר
(בסה"מ תש"א שם): ראה לקו"ת צו יז, ב שמעתיק מפע"ח "פ'
שנה", ואח"כ: "ס' או פ'" וצ"ע. — ואולי יש לקשר זה עם הענין
דתושב"כ, דמחכמה עילאה נפקת, מתבארת בששים מסכתות,
ואח"כ (ועל ידי זה) למטה יותר ובפרטיות בשמונים ברייתות.
ראה אור התורה ע"פ שמות (כא, א) טעם המספר דששים
ושמונים דוקא.

ולהעיר: באוה"ת ויקהל (ע' ב'קכו): "ס' או ע' שנה". בסה"מ
תרנ"ה (ע' רב): "פ' או מ' שנה".

19 ראה גם המשך תרס"ו ע' כח.

20 ראה גם (נוסף להמשך תרס"ו הנ"ל הערה 1) סה"מ
תרס"ה ע' רד. תרפ"ה ע' רצא ואילך. ד"ה זאת תורת הבית שנה
זו פ"דח (ספר המאמרים תרפ"ט ע' 171 ואילך). ובכ"מ.

21 תהלים קד, כד.

22 שם צב, ו.

23 ברכות נח, א.

24 דברי הימים"א כט, יא.

25 תהלים מח, ב.

26 ראה זהר ח"ב רלח, א. ח"ג ה. א. זהר חדש תשא מד, א.

חוקת נא, ד. נתבאר (גם) בתו"א וארא נו, ב. אוה"ת (יהל אור)
עה"פ. סה"מ תרס"א ע' קעא ואילך. עטר"ת ע' שמה ואילך. ד"ה
עוז והדר שנה זו פ"ו (ספר המאמרים תרפ"ט ע' 185). סה"מ
ה'ש"ת ע' 39 ואילך.

27 במדרש תהלים.

28 תהלים יט, ב.

29 ראה לקו"ת בהר מא, ד. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע'
קפה. ח"ב ע' תלב. סה"מ תרצ"ז ס"ע 202 ואילך. שם ע' 217.
וש"נ. ד"ה וידבר אלקים אבה"ד תשכ"ח (תורת מנחם - ספר
המאמרים סיון עמ' שכו ואילך).

30 חובת הלבבות שער היחוד פ"ה. הובא בספר החקירה

להצ"צ קה, א.

10 ועמך לא חפצתי בארץ³¹, שלא ירצה בכל הגלויים³²
 11 כי אם תכלית חפצו ורצונו הוא בבחינת עצמות אור
 12 אין סוף.
 13 קצור. ולכן לית מחשבה תפיסא בך כלל, חש"ב –
 14 הנחה שכלית, מה – ראיה דחקמה אינו תופס
 15 בהעצמות, ונתפס ברעותא דלבא, ויבאר שתי מדרגות
 16 התבוננות בדרך השגה ודרך הפלגה בשני מיני אהבה,
 17 האחת בהארה שמהנה ומחיה עולמות, והשניה להכלל
 18 בעצמותו ד"מי לי בשמים".

שבת פרשת וישלח (תרפ"ט), בסעודת שבע ברכות

1 אצלו האור והחיות האלקי וממילא מתעורר שכל חפצו
 2 ורצונו יהיה באלקות. וכל זה הוא ההתבוננות בהארה
 3 האלקית המתלבשת בעולמות, וכאשר מתבונן בהאור
 4 אין סוף שלמעלה מעולמות איך שמפלא מעולמות,
 5 דכללות האור והחיות האלקי המתלבש בעולמות אפלו
 6 בעולמות העליונים הוא הארה לבד, אבל עצמות אור
 7 אין סוף הוא מפלא ומבדל מעולמות, ומשיג בזה
 8 איכות ואפן הפלגה, ועל ידי זה בא לידי אהבה רבה
 9 שיחפץ בעצמות אור אין סוף, וכמו "מי לי בשמים"

(31) תהלים עג, כה.

(32) ראה לקו"ת תזריע כ, סע"א ואילך. שורש מצות התפלה פ"מ (סהמ"צ להצ"צ קלח, סע"א).

לקוטי דיבורים

16 רע צפון בו, והשי"ת ישמרנו מהם ומהמונם.
 17 הקרואים נבהלו אף נרעדו על דברי ומהם היו
 18 אשר פחדו פחד רב, מחרון אפם של החפשים אשר
 19 בקרבם ישנם הרבה שיש להם מהלכים בספירות
 20 שונות אבל מעשה שהי' כך הי', וכמו שהי' אומר דו"ג
 21 רמ"ל שי¹¹ בעת שהי' באנקיר, והי' מביט בספרי
 22 החשבון הי' מרגלא בפומי' "הכתוב בעט לא תחטט
 23 בקרדום" (שטא נאפיסאנא פרעאם נייע זירזביש
 24 טאפאראם) ובפרט מה שנאמר בריש גלי.
 25 הקרואים נסעו לדרכם צלחה, והידיעות של
 26 ההתנגדות אל הועידה התחילו להתפשט, ולעומתם
 27 התגברו חברי קהלת ליענינגראד בשילוח כמה מגידים
 28 מטיפים לארוג ולרקום רעיון הועידה הכללית, ודבר
 29 זה הכריח לצאת במכתב גלוי¹², אשר העתקתו מוסגר
 30 בזה.

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, ט"ו חשוון תרפ"ח

1 האחרון להגיד דעה בענין, הייתי אנכי, כי לא
 2 חפצתי להגיד דעתי עד אשר אשמע חוות דעת כולם
 3 בענין זה לרוחה, וכאשר תמו כל הנאומים באה שעת
 4 דיבורי, ודברתי בקצרה ומפורש לאמור:
 5 ברור לי הדבר כי ועידה זו אשר קהלת ליענינגראד
 6 חושבת לקרא, היא בלתי טהורה אף גם טמאה במגע
 7 ובמשא, לא אאריך הדיבור בזה, ואגיד דברים ברורים
 8 למען אשר יהי' באפשרי גם להמנגד להשמע, בעלי
 9 רעיון הועידה כללית חפצים לעשות קרע בקרב
 10 ישראל, בלתי ספק אצלי אשר זה בא מן
 11 היעווסעקציע, ובדאי יביאו אל הועידה אנשים רעים
 12 מחברתם. ואנכי בלי לכנוס בשום משא ומתן בזה, ובלי
 13 שום טעמים הנני אומר גלוי לעין כל שהנני מנגד גמור
 14 אל ועידה כללית איזה שתהי', ומעיד אני בכל הקדוש
 15 לי אשר מחוללי רעיון ועידת ליענינגראד הכללית דבר

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרריו"צ*

(*) הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

ו

- 1 במשך שבע וארבעים שנות קיומה של חסידות חב"ד תחת הנהגת וכלכלת מוסדה ומנהלה הראשון עשתה חיל רב בהצלחה מופלגה.
- 2 תורת החסידות נשתכללה מזמן לזמן, בעשרים שנה הראשונות נתפשטו התורות בכתב ובשנת תקנ"ז נדפס ספר התניא ומני אז נתפשטה תורת חסידות חב"ד בכל מרחבי המדינה.
- 3 מצביא נפלא הי' כ"ק אדמו"ר שמלבד דברי התורה בתורת החסידות החב"דית אשר שם לפני אלפי רבבות תלמידיו הנה חידש כמה ענינים, נוסח התפילה¹⁶, בית טבילה חם¹⁷, סכינים מלוטשים¹⁸ ועוד ועוד¹⁹.
- 4 הוד כ"ק אדמו"ר הנהיג את דבר הנגינה בעדת חסידי חב"ד וייסד עשרה ניגונים²⁰ וחסידי חב"ד מנגנים אותם עד היום במסורת אבותי.
- 5 סבות רבות עזרו להתפשטות חסידות חב"ד, והעולה על כולנה היא ההתעסקות בטובת הכלל גם במצבו הכלכלי.
- 6 ²¹אינו מסתפק בהתענינותו בטובתם של ישראל הרוחני בחיזוק היהדות ובהרצת התורה כ"א מתעניין במצבם של ישראל הכלכלי, דורש טובת העניים להקל המס של הקהילות.
- 7 באספה הראשונה של החבריא קדישא, תלמידי הרב המגיד, שנתקיימה בחודש כסלו תקל"ד בעיר האַניפּאָלי מי"ז עד כ"א, שנתקבצו לסדר ההילולא הראשונה של הרב המגיד²², בין שאר הענינים חיוה הוד כ"ק אדמו"ר את דעתו כי על החבריא קדישא להכניס עצמם בטובתן של

(ח) מהם מלאים שפיכות הנפש ומהם מלהיבי הלב.

גערעכנט . . צעהן זכותים וואס דער רבי האט זוכה געווען. ושם ס"ע 181 ואילך: די צעהן זכותים האָבן אַלטע חסידים גערעכנט, סידור השולחן ערוך, נוסח התפלה, תיקון המקוה, השחזת הסכין, פרסום תורת החסידות, החזקת בני ארץ הקדש ת"ו, הישיבה במאסר והגאולה, ספריו התקבלו בכל העולם כספרי הגאונים הקדמונים ונכתרו בשם רב, עשרה הניגונים ושפועלים התעוררות תשובה ודביקות, וברכתו שבכל מקום אשר חסידים ישתדלו בהחזקת תורה ומצוות יצליחו והאחד יהי' לרבבה".

(20) ראה אגרות-קודש ח"ג ע' תמד ואילך (הועתק ב"היום יום" כה תשרי). ספר השיחות תרצ"א שם. שיחת כ"ף כסלו תרצ"ד ס"ה.

(21) כנראה חסרות כאן כמה תיבות, ואוצ"ל: הוד כ"ק אדמו"ר הזקן.

(22) ראה הערה כח.

(16) ראה ספר השיחות שבהערה 19. וראה הערה הבאה. רשימת רבינו – ויכוח מינסק (קה"ת, תשס"ט) ע' יד.

(17) ראה "הלכות תקוני המקוה ועשייתה" – נדפסו בשו"ע אדה"ז חיו"ד. בשו"ת צ"צ יו"ד סקע"ו: "וכן נשמע ממנו ז"ל שהתפאר מאד במה שתיקן מקוואות שיהיו יכולים לחממן (וכמדומה לי ששמעתי מאיש נאמן ששמע ממנו בנסיעתו בדרך לפני הסתלקותו שזה א' מן ג' דברים שהתקין הוא ז"ל בחייו. ז"ע)". ובהערות המו"ל שם בסוף הספר שבכת"י 517 (תולדות אדה"ז) ט, א מעתיק קטע זה ומוסיף "ושארי הדברים לא כתב שם מה הם ומסתמא הם מהדברים הנזכרים לעיל, הב' נוסח התפלה שחידש והג' סכינים מלוטשים שחידש והם כל הג' דברים".

(18) ראה שו"ת אדמו"ר הזקן סי' ז. אגרות-קודש שלו ח"א ע' קמג ואילך. ועוד.

(19) ראה ספר השיחות תרצ"א ע' 175: "האבן אלטע חסידים

- 1 ישראל הכלכלית והציע לעשות תעמולה בקרב ישראל לעסוק בעבודת האדמה ולהתיישב בכפרים
 2 וישובים ולעסוק בגידול בהמות עופות וצידת דגים, בתי רחיים ויבול הארץ.
 3 ומני אז שם לו כ"ק אדמו"ר לחוק לדבר ברבים ולעשות תעמולה לשיטתו זאת, וכעבור
 4 איזה שנים יסד כ"ק אדמו"ר קופה מיוחדת לעזור לאלו שהתעסקו בעבודת האדמה²³.

(23) ראה רשימת רבינו - "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (לקמן ע' 000). אגרות קודש ח"ו ע' תיח ואילך.

אגרות קודש

- 9 יהי בכל מקום מושבותיהם. ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב
- 10 ע"ד שאלתו אודות ועד התמיכה, מאחב"י נדיבי
 11 אמעריקע בשביל תמיכת הרבנים והשיבות, בכל מרחבי
 12 ארץ רוסיא, יברכם השם. הנה בקשתי את ידידינו הנעלה
 13 מו"ה אלחנן דוב שי' מרזב כי יבאר להם בקצרה
 14 השתלשלות נסיעתנו מלובאוויטש לרוסטוב, וכל העבר
 15 עלינו, ועל המוסד הקדוש ישיבת תומכי תמימים במשך
 16 זה.
 17 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.
- אג"ק מוהרי"צ כרך יד

המשך ביאור למס' שקלים ליום שבת קודש עמ' ב

- 23 לְמַעֲמִיָּה - לשיטתו שהיה נוהג כן, דְּרָבִי יוֹנָה בְּדִּהּ הָיָה שְׁתֵּי אֲרָבָע
 24 כְּסִי דְּפִסְחָא - לאחר שהיה מקיים מצוות ארבע כוסות, הָיָה חֵזֶק
 25 רִישָׁא - היה חש בראשו וקושר בה סודר לרפואתו, מחג
 26 הפסח עַד חֲמָא - עד חג הסוכות, וכיון שיש חי היה קשה לו
 27 ביותר היה מבשלו כדי להפחית את חוזקו וירצא בה ידי
 28 חובתו.
 29 מביאה הגמרא מעשה שקשור לכך ששתיית היין היתה קשה על
 30 רבי יונה. מספרת הגמרא: פעם אחת חֲמִיתִיה חָדָא מְטָרִינִיתָא -
 31 ראתה אשה אחת נכרית משרות המלכות את רבי יונה שֶׁאִפּוּי
 32 נְהִירִין - פניו צהובות ומאירות. אֲמָרָה לו המטרוניתא, סָבָא סָבָא,
 33 הסיבה שפניך מאירות היא ודאי משום שחָדָא מְהֵנִי תֵּלֶת מְלִין אֵית
 34 בְּךָ - יש בך את אחד הדברים הבאים, או דְּשִׁתּוּי חֲמָדָא אֵת -
 35 שרגיל אתה בשתיית יין הרבה, ויין ישמח לבב אנוש, או דְּמִלּוּי
 36 בְּרִיבִית אֵת - שמלוח אתה בריבית וכספך מתרבה ואין אתה צריך
 37 לטרוח בו, או דְּמִנְגֵּל חֲזִירִי אֵת, שהם יולדות הרבה בכרס אחד
 38 והרווח בהם גדול.
 39 אֲמָר לָהּ רבי יונה למטרוניתא, תִּיפַח רוּחָא דְּהֵיאִא אִיתָא - קיללה
 40 שתצא נפשה, דְּחָדָא מְאֵלִין תֵּלֶת מְלִילָא לִית בִּי - שכן אפילו אחד
 41 מאותם הדברים אין בי, שהרי יין מוֹזֵק לי, והלוואה בריבית וגידול
 42 חוזרים אסורים לישראל, אֵלָא מאור פני בא לי מהסיבה שאוֹלְפָנִי
 43 שְׂכִיחַ לִי - תלמודי מצוי לי וזוכר אני את תורת שלמדתי, דְּהִכִּי
 44 כְּתִיב - שכן כך כתוב (קהלת ח א) 'חֲכָמַת אֲדָם תֵּאִיר פָּנָיו'.
- מביאה הגמרא מעשה נוסף: רַבִּי אֲבָהוּ אָתִי - בא לעיר מְבָרָא.
 תְּמוּנִיָּה תִּלְמִידוֹ - ראוהו תלמידיו דְּרָבִי יוֹחָנָן את רבי אבהו שֶׁאִפּוּי
 נְהִירִין - פניו מאירות. אֲמָרֶון - אמרו התלמידים לְרָבִי יוֹחָנָן, אֲשַׁכַּח
 רַבִּי אֲבָהוּ סִימָא - בוודאי מצא רבי אבהו מטמון ומחמת כך הוא
 שמח ופניו מאירות. אבל רבי יוחנן הבין ששמחתו של רבי אבהו
 היא לא מחמת מטמוניות של זהב וכסף אלא מחמת התורה
 שיקרה היא מפנינים, ולכן כשֶׁאָתָא רבי אבהו לְנִיבָה - לפני רבי
 יוחנן, אֲמָר לֵיה - שאל רבי יוחנן לרבי אבהו, מָאי אִירִייתָא דְּחָדָא
 שְׂמִיעָתָ - מה הם הדברי תורה והחידושי ההלכה החדשים ששמעת
 ולכך שמחת. אֲמָר לֵיה - ענה רבי אבהו לרבי יוחנן, שמחתי היא
 על ששמעתי תוֹסַפְתָּא עֲתִיקָא - ישנה שלא שמעתי מעולם. קָרָא
 רבי יוחנן עָלֶיהָ - על רבי אבהו את הפסוק 'חֲכָמַת אֲדָם תֵּאִיר פָּנָיו'.
 הגמרא מבארת כמה הוא השיעור של לוג ורביעית הלוג: אֲמָר רַבִּי
 חֲנִין, לֹונָא דְּאִוְרִייתָא - מידת הלוג של תורה אשר לפיה אנו
 מודדים את שיעור רביעית הלוג, הרי זה כשיעור אותה המידה
 הישנה הנקראת 'תְּמוּנִיָּה' עֲתִיקָא, דְּמִוְרִיטָא דְּצִיפּוּרִי - שבה היו
 מודדים את ציר הדגים בעיר ציפורי. אֲמָר רַבִּי יוֹנָה, אף על פי
 שמידה זו נתישנה ונוהגים כעת למדוד באחרת, מכל מקום
 וְחֲכָמַתָּא לָהּ - אני הכרתי אותה, וזוכרני דְּבִית - שבביתו של רַבִּי
 יִצְחָק הָיָה מְכִילִין - היו מודדים בָּהּ דְּבִשׁ.
 תָּנִי, חֲצִי הַמִּידָה הַנִּקְרָאת 'שְׂמִינִית מְבָרָנִית' שהיתה נהוגה בעיר
 טבריה

פרשת חיי שרה

כג « וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: » וַתָּמָת שָׂרָה בְּקָרִית אַרְבַּע הָיָא חֲבֵרֹן בְּאַרְצָא בְּנֶגֶז וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִיתָהּ: ^א וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתָהּ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת לֵאמֹר: ^ב גֵּרֹתֹתֶיכֶם אֲנִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי: ^ג וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹא: ^ד וְשָׁמַעְנוּ אֲדֹנָי גִּישָׁא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵנוּ קֶבֶר אֶת־מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֲתִי קִבְּרוּ לֹא־יִכָּלָה מִמֶּנּוּ מִקֶּבֶר מֵתְךָ: ^ה וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת: ^ו וַיְדַבֵּר אֲתָם לֵאמֹר אִם־יֵישׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת־מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְנוּ וּפְגַעוּ־לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־צֹחַר: ^ז וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצָּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַתִּגְנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאֲחֻזַּת־קֶבֶר: ^ח וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי חֵת לְכָל בָּאֵי שְׁעֵרֵירוֹ לֵאמֹר: ^ט לֹא־אֲדֹנָי שְׁמַעְנוּ הַשְּׂדֵה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בָּהּ לָךְ נִתְּתִיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתְךָ: ^י וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: ^{יא} וַיְדַבֵּר אֶל־עַפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֲנִי אִם־אֲתָהּ לוֹ שְׁמַעְנוּ נָתַתִּי בְּכֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנּוּ וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שְׁמָה: ^{יב} וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹא: ^{יג} אֲדֹנָי שְׁמַעְנוּ אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל־כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מִה־הָיָא וְאֶת־מֵתְךָ קֶבֶר: ^{יד} וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְפָחוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות ה עמ' 110)

אֶת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה (כג, ט)

אֵימָה בִּזְהִר, שׁ"המכפלה" הֵינִי ה' כפולה, שְׁתֵּי הַאֲוִתִּיּוֹת ה' שְׁבָשֶׁם תִּזְנֶה, וְיֵשׁ לְשָׁאֵל, מַה הַקָּשֶׁר בֵּין פָּרוּשׁ זֶה לַמַּעֲרָה

כְּפִשּׁוּטָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַנִּשְׁמָה לְמַעְלָה הִיא בְּרִגְתָּ צִדִּיק, וְעַל יְדֵי יְרִידָתָהּ לְמִטָּה הִיא מְגִיעָה לְבִרְגָתָּ בַּעַל תְּשׁוּבָה, וְעַם סִיּוּם עֲבֹדָתָהּ וְהַסְתַּלְקוּתָהּ מִן הַגּוֹף הִיא מְגִיעָה לְשִׁלְמוֹת הַתְּשׁוּבָה. וּבְתִשְׁבּוּכָהּ, תְּשׁוּבָה ה', תְּרִי יִשְׁנָה ה' כְּפֹלָה: תְּשׁוּבָה תַּתָּא, תְּשׁוּבָה ה' תַּתָּא; תְּשׁוּבָה עֲלָא, תְּשׁוּבָה ה' עֲלָא.

שְׁנֵי יָ וַיָּקָם א שָׂרָה עַפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־לוֹ וְכִלְיָהֶעַן אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלֹ סָבִיב: ^א לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חֵת בְּכָל בָּאֵי שְׁעֵרֵירוֹ: ^ב וְאַחֲרֵי־כֵן קֶבֶר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שָׂרָה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי מִמְרָא הָיָא חֲבֵרֹן בְּאַרְצָא בְּנֶגֶז: ^ג וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־לוֹ לְאַבְרָהָם לְאֲחֻזַּת־קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת: ^ד כֹּד « וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִי בְּרָךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל: » וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָב בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שֵׁם־נָא יִדְּךָ תַּחַת יְרֵכִי: ^ה וְאַשְׁבִּיעֶךָ בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַבְּנֵי־עַמִּי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ^ו כִּי אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי תִלָּךְ וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק: ^ז וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָבֵד אוֹלִי לֹא־תֵאבֵד הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הֵחָשֵׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצֵאת מִשָּׁם: ^ח וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שְׁמָה: ^ט וַיְהִי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבַּר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזִרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלֵּאכֹו לְפָנֶיךָ וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם: ^י וְאִם־לֹא תֵאבֵד הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרָיִךְ וְנִקְיִית מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תָשֵׁב שְׁמָה: ^{יא} וַיִּשָּׁם הֶעָבֵד אֶת־יְדּוֹ תַּחַת יְרֵךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר

הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 68)

ואברהם זמן בא ביקים (כד, א)

הזהר מפרש שאברהם עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שכל ימיו היו "יומין שלימין". ויש להבין, הרי אברהם הפיר את בוראו בגיל שלש, ואם כן חסרו לו שלש שנים. ויש לומר, דהנה הברה זו היתה תוצאה של תקירה ודרישה שעשה בשנים שלפני זה, ובלשון הרמב"ם: התחיל לשוטט בדעתו. עד שהשיג את דרך האמת. ומכיון שאותן שנים היו בגדר הכנה והכשרה להכרת בוראו, שיף לומר גם עליהן שהיו "יומין שלימין".

שלישי, ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור: ^א ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: ^ב ויאמר: יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: ^ג הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: ^ד והיה כתיב הנער קרי הנערה אשר אמר אליה הטינא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הבחת לעבדך ליצחק ובה אדע כיעשית חסד עם אדני: ^ה ויהי הוא מרם בלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכמה: ^ו כתיב והנער קרי והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותדר העינה ותמלא בדה ותעל: ^ז וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמליני נא מעט מים מבהדך: ^ח ותאמר שתה אדני ותמהר ותדר בדה עלידה ותשקה: ^ט ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשותת: ^י ותמהר ותער בדה אל השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: ^{יא} והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח יהוה דרכו אם לא: ^{יב} ויהי כאשר פלו הגמלים לשתות ויקח האיש גזם

זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם: ^ב ויאמר בתמי את הנדרי נא לי חיש בית אביך מקום לנו ללון: ^ג ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור: ^ד ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון: ^ה ויקד האיש וישתחו ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 97)

וכל טוב אדוניו בידו (כד, י)

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו (רש"י)

יצחק היה בארץ ישראל, מקום הקדשה, והוא עצמו היה "עולה תמימה", ואלו רבקה היתה בחוץ לארץ, בביתם של בתואל ולבן. הנשואין שלהם מבטאים אפוא חבור שני קצוות: רוחניות וגשמיות, נשמה וגוף. וחבור זה הוא תכלית בריאת העולם – השפנת קדשה אלקית בארץ והפיכתה לכלי להשראת אור ה'. לכן נתן אברהם ליצחק את כל רכושו, היינו שהשקיע בנשואין אלו את כל-כלו, את כל מהותו.

רביעי ^א ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נתני יהוה בית אחי אדני: ^ב ותרץ כתיב הנער קרי הנערה ותגר לבית אמה בדרים האלה: ^ג ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין: ^ד ויהי בראת את הגזם ואת הצמידים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר כה דבר אלי האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין: ^ה ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הפית ומקום לגמלים: ^ו ויבא האיש הפיתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו: ^ז כתיב וישם קרי וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר: ^ח ויאמר עבד אברהם אנכי: ^ט ויהוה ברוך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדו ושפחתו וגמלים

בְּאִשֶּׁר דָּבַר יְהוָה: ^נ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד
אֲבָרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 330)

וְאָבֹא הַיּוֹם (כד, מב)

זָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֶבְדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רש"י)

שיחה זו עסקה בדברים פשוטים ונאמרה לאנשים פשוטים (בתואל ולבן), אבל נאמרה בשליחותו של אברהם, וכפי שפתח אליעזר את דבריו: "עבד אברהם אנכי". יש כאן רמז, אם כן, לעבודה של עסוק בעניני חלין, "שיחה", לשם שמים. וזפה כחה של "שיחה" זו, כי על-גדה פועלים שגם הקב"ה "ישית" ויהיה את העולם, "הוא שח ויהי". וכמבאר בחסידות, שברצת העולם נחשבת "שיחת חלין" אצל הקב"ה, משום שהעולם הוא אין ואפס לגבי ה'.

חמישי ^נ וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמְגִדָּנָתָה נָתַן לְאֶחִיָּה וּלְאִמָּהָ: ^נ וַיֵּאבְדּוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְגּוּ וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֹדְנִי: ^נ וַיֹּאמֶר אֶחֱיָה וְאִמָּה תֵּשֶׁב כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קִרִי הַנֶּעֱרָה אֶתְנוּ יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר אַחֵר תִּלְךְ: ^נ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם אֶל־תֵּאֲחֲרוּ אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָפִי שְׁלַחֲוֹנִי וְאֶלְכָה לְאֹדְנִי: ^נ וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא כְּתִיב לַנֶּעֱרָה קִרִי לַנֶּעֱרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ: ^נ וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ תִּתְּלָכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו: ^נ וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבְקָה אֶחָתָם וְאֶת־מִנְקָתָהּ וְאֶת־עֶבֶד אֲבָרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו: ^ס וַיִּבְרְכוּ אֶת־רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הִי לְאֶלְפֵי רַבְקָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שַׁעַר שְׁנָאוֹ: ^{סא} וְתָקַם רַבְקָה וַנִּעְרָתֶיהָ וְתִרְפַּבְּנָה עַל־הַגְּמָלִים וּתְלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיִּלְךְ: ^{סב} וַיִּצְחַק כָּא מִבּוֹא בָּאֵר לְחִי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנָּגֶב: ^{סג} וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוֹת בְּשָׂדֶה לִפְנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים: ^{סד} וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמָל: ^{סה} וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַזֶּה הַחֵלֶזֶה הַחֵלֶזֶל בְּשָׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֹדְנִי

וְחַמְרִים: ^א וַתֵּלֶךְ שָׂרָה אִשְׁתִּי אֹדְנִי בֵן לְאֹדְנִי אַחֲרִי וְקִנְיָתָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ: ^ב וַיִּשְׁבַּעְנִי אֹדְנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַבְּנֵי־עַנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ: ^ג אִם־לֹא אֶל־בְּיֹת־אָבִי תִלְךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבְנִי: ^ד וַיֹּאמֶר אֶל־אֹדְנִי אֵלִי לֹא־תִלְךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: ^ה וַיֹּאמֶר אֵלִי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֶתְךָ וְהִצְלִיחַ דְּרָפְךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבְּיֹת אָבִי: ^ו אֲזִי תִנָּקֶה מֵאִלְתִּי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאִלְתִּי: ^ז וַאֲבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרָהָם אִם־יִשְׁדֹּךְ־נָא מִצְּלִיחַ דְּרָפִי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עֲלֶיהָ: ^ח הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמָּיִם וְהִיא הָעֹלָמָה הַיֵּצֵאתָ לְשֹׂאֵב וַיֹּאמְרָתִי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מֵעַמֻּמִּים מִכַּדָּךְ: ^ט וַיֹּאמְרָה אֵלִי גַם־אֶתָּה שְׂתֵּה וְגַם לְגַמְלוֹךְ אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיחַ יְהוָה לְבֶן־אֹדְנִי: ^י אֲנִי טֹרֵם אֲכַלֶּה לְדַבָּר אֶל־לְפִי וְהִנֵּה רַבְקָה יֵצֵאתָ וְכַדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּר הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא: ^{יא} וְתִמְחֶר וְתִתְּרַד כַּדָּה מֵעֲלֶיהָ וְתֹאמַר שְׂתֵּה וְגַם־גְּמְלוֹךְ אֲשָׂקֶה וְאֲשֵׁת וְגַם הַגְּמָלִים הַשְׁקֵתָה: ^{יב} וַאֲשָׂאֵל אֶתָּה וַיֹּאמֶר בְּתַמִּי אֵת וְתֹאמַר בְּתַבְּתוֹאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לָּו מִלְכָּה וְאִשָּׁם הַזֶּה עַל־אִפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל־יָדֶיהָ: ^{יג} וַיִּקְרָד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וַיִּבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּרֶדֶךְ אֵמֶת לִקְחַת אֶת־בְּתֹאֲחִי אֹדְנִי לְבְנִי: ^{יד} וְעֵתָה אִם־יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֵמֶת אֶת־אֹדְנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֶה עַל־יָמִין אוֹ עַל־שְׂמָאל: ^{טו} וַיַּעַן לְבֶן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הִיא יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נִכְּלָה דְּבַר אֵלָיו רַע אוֹ־טוֹב: ^{טז} הִנֵּה רַבְקָה לִפְנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתֵהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֹדְנִיךָ

אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עַם־בְּאֵר לַחִי
רְאִי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טו עמ' 149)

וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֵיו (כה, ט)

מבאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו

(רש"י)

עקר חטאו של ישמעאל היה טענתו שהוא הבכור ונוטל
פי שנים; הוא לא הכיר באמת, שהוא בן השפחה בלבד,
שאינו יורש, והיורש האמתי הוא יצחק, בן הגבירה. לכן
רמזת התורה על חזרתו בתשובה דוקא בכך שהקדים את
יצחק בעת קבורת אברהם: בכך גלה שהוא חוזר בו מטענתו
הקודמת ומכיר את האמת.

שביעי י: ואלה תולדות ישמעאל בן־אברהם אשר
ילדה הנגר המצרית שפחת שרה לאברהם:
וַאֲלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם
בְּכֹר יִשְׁמַעֲאֵל נָבִית וְקָדָר וְאַדְבֵּאֵל וּמִבְשָׁם:
וּמִשְׁמַעַם וְדֹמָה וּמִשָּׂא: חֲדָד וְתִימָא יְטוּר
נָפִישׁ וְקַדְמָה: טו אלה הם בני ישמעאל ואלה
שמותם בחצריהם ובטירתם שנים־עשר נשיאם
לאמותם: י ואלה שני חני ישמעאל מאת שנה
ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף
אל־עמיו: יא וישבנו מחוילה עד־שור אשר על־
פני מצרים באכה אשורה על־פני כל־אחיו

נפל: פפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט א עמ' שלט)

וַיִּקְבְּרוּ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק בְּנֵוֹ (כה, יא)

יש לדייק בזה, הרי ברכה, שענינה המשכה והשפעה, היא
משם הני, ואלו שם אלקים הוא מדת הדין והצמצום. ויש
לומר, שלאחר מותו של אברהם, שמדתו חסד, האירה מדתו
של יצחק, גבורה, ולכן נמשכו גם הברכות משם אלקים,
השם של גבורה. ומבאר בהסידות, שברכות אלו נעלות יותר
מהברכות הנמשכות מחסד. שכן, חסד הוא בטבע הקרירות
ולכן השפעתו מגבלת, ואלו גבורה היא בהמימות והשפעתה
היא בתגברת.

וַתִּקַּח הַצִּיּוֹן וַתִּתְּנָם: טו וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק
אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: טו וַיְבֹאֶה יִצְחָק
הָאֱלֹהִל שָׁרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְּקָה וַתְּהִי־לּוֹ
לְאִשָּׁה וַיֹּאחֲבֶה וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יד עמ' 135)

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בִּשְׂדֵה (כד, סג)

יצחק תקן תפלת מנחה. . ואין שיחה אלא תפלה (ברכות

כו, ב)

יצחק יצא ל"שדה", שאינו שיף לקדשה, כמו שכתוב
"ויהי עשו. . איש שדה", כדי לתקנו ולהעלותו לקדשה.
זהו גם ענינה של תפלת מנחה, שזמנה באמצע היום, באשר
האדם נמצא בעצומו של הלחט בעסקיו, ואף על פי כן הוא
עומד להתפלל: בכך הוא פועל תקון העסק והעלאתו
לקדשה (גם העסק שלפני התפלה וגם העסק שלאחריה).

ששי כה א ויסף אברהם ויקח אשה וישמה
קטורה: ב ותלד לו את־זמֶרן ואת־יקשֶׁן ואת־
מדן ואת־מדין ואת־ישבק ואת־שוח: ג ויקשֶׁן
ילד את־שבא ואת־דרן ובני דרן היו אשורם
ולטושים ולאמים: ד ובני מדן עיפה ועפר וחנד
ואבידע ואלידעה כל־אלה בני קטורה: ה ויתן
אברהם את־כל־אשר־לו לִיצְחָק: ו ולבני
הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת
וישלהם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה
אל־ארץ קדם: ז ואלה ימי שני־חיי אברהם:
אשר־חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים:
ח ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע
ויאסף אל־עמיו: ט ויקברו אתו יצחק וישמעאל
בניו אל־מערת המכפלה אל־שדה עפרן בן
צחר החתי אשר על־פני מברא: י השדה אשר
קנה אברהם מאת בני־חת שמה קבר אברהם
ושרה אשתו: יא ויהי אחרי מות אברהם ויברך

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַתַּקְדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
בְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אַמֵּן בְּתַיִיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶם,
וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַחֲלֵל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן

מפטיר מו אֱלֹהִים הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְאֱלֹהִים שְׁמֹתָם
בְּחֻצֵּיהֶם וּבְמִיֻּרְתָּם שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים
לְאִמָּתָם: וְאֱלֹהִים שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שְׁנֵה
וּשְׁלֹשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעַת שְׁנִים וַיְגֻזְעוּ וַיָּמָת וַיֵּאֱסֹף
אֶל-עַמּוּיָא: וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר עַל-
פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֲחָיו
נִפְל:

פפפ ק"ה פסוקים, יהודי"ע סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי-נֶעֱם, וְכָל-נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיַּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאֱדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים וַיִּכְסְהוּ בַּבָּגָדִים
וְלֹא יָחַם לוֹ: כ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקְשׁוּ לְאֹדֶנִי
הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמּוּדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה-לוֹ
סִכְנָת וְשֹׁכְבָה בְּחִיקוֹךָ וְחָם לְאֹדֶנִי הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקְשׁוּ
נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּצְאוּ אֶת-אֲבִישָׁג
הַשּׁוֹנֵמִית וַיָּבֵאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד-
מְאֹד וְתִהְיֶה לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא
יָדָעָה: ה וַאֲדֹנֶיהָ בְּ-חֲגִית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי
אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים
לִפְנָיו: ו וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מָדוּעַ כָּכָה
עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תֹּאֵר מְאֹד וְאִתּוֹ יִלְדָה אַחֲרִי
אֲבִשְׁלוֹם: ז וַיְהִיו דְּבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה וְעִם
אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֲדֹנֶיהָ: ח וַצְדוֹק הַכֹּהֵן

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(א) בא בימים, בימי הזקנה. ולא יחם לו, כשראה דוד את המלך עומד בירושלים וחרבו בידו, הצטנן דמו מיראתו. (ב) סכנת, מחממת. (ג) מתנשאת, מתפארת. וחמשים איש רצים לפניו, כמנהג המלכים שהולכים לפניהם חילים בכלי זין. (ד) ולא עצבו, לא הכעיסו. ולצדוד שהמונע תוכחה מבנו מביאו לידי מיתה. אחרי אבשלום, ולפי זה היה עבשיו גדול האחים, כי אמנון ודניאל ואבשלום כבר מתו, ולכן חשב שלו משפט המלוכה. (ט) צאן ובקר ומריא, הצאן והבקר היו מהמקנה, ומריא הוא צאן ובקר שהם קטנים בבית על האבוס. עם אבן הזחלת, סמך לאבן שהיו מים זוחלים אצלה, ולכך נקראה "אבן הזחלת". עין רגל, כך נקרא המעון, על שם שהיו מכבסים שם בגדי צמר ומתקנים אותם על ידי בעיטה ברגלים. (י) ואת שלמה אחיו לא קרא, כי ידע שנתן הנביא התנבא על שלמה למלך. (יב) ומלטי את נפשך ואת נפש בנה, כי חשש שאם ימלך אדניהו הוא ימית את בן שבע ואת שלמה כדי שלא יערערו על מלכותו. או פרושו, שימלטו מבנין אם יהיו עבדים לאדניהו. (טז) זקן מאד, חלוש מאד.

ובניהו בן-יהוידע ונתן הנביא ושמעי ורעי והגבורים אשר לדוד לא היו עס-אדניהו:
ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנֶיהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבֵן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-אֶצֶל עֵין רִגְלָה וַיִּקְרָא
אֶת-כָּל-אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת-נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ
וְאֶת-הַגְּבוּרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה אֲחָיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-בֶּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה
לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעַתָּ כִּי מָלַךְ אֲדֹנֶיהוּ בְּ-חֲגִית וְאֲדֹנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: יב וְעַתָּה לָכֵי
אֵיעָצֶךְ נָא עֲצֵה וּמַלְטִי אֶת-נַפְשְׁךָ וְאֶת-נַפְשׁ בְּנֵךְ שְׁלֹמֹה: יג לָכֵי וּבֹאִי אֶל-הַמֶּלֶךְ
דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא-אַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֵךְ
יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יָשָׁב עַל-כִּסְאִי וּמָדוּעַ מָלַךְ אֲדֹנֶיהוּ: יד הִנֵּה עוֹדָךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם
עַם-הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבֹא אַחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי אֶת-דְּבָרְךָ: טו וּתְבֹא בֶת-שֶׁבַע אֶל-הַמֶּלֶךְ
הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאֲבִישָׁג הַשּׁוֹנֵמִית מִשְׁרַת אֶת-הַמֶּלֶךְ: טז וּתְקַד בֶּת-שֶׁבַע
וְתִשְׁתָּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה-לָּךְ: יז וְתֹאמַר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יָשָׁב עַל-כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנֶיהָ מָלַךְ
וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעַתָּ: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וִצְאָן לָרֶבֶךְ וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ

(כא) חֲטָאִים, חֲסִידִים וּמַעֲשִׂים מִן הַדָּלָה. וְלֹא־בִיתָר הַכֹּהֵן וְלִיֹּאב שֶׁר הֶצְבֵּא וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ
(כד) אֶתָּה אֲמַרְתָּ, בְּחִמּוּתָהּ.

עֲלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כא וְהָיָה כִּשְׂכֵּב אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ
עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: כב וְהִנֵּה עֹדְנָה מִדְּבַרְתָּ עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן
הַנָּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ
עַל־אִפּוֹ אֶרְצָה: כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרִי וְהוּא
יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה כִּי | יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וֹצֵאן לֶרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
וְלִשְׂרֵי הֶצְבֵּא וְלֹא־בִיתָר הַכֹּהֵן וְהַנֶּהֱם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ:
כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלִצְדֹק הַכֹּהֵן וְלִבְנִיָּהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם
מֵאֵת אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נָהִיָּה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא
אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וְתֵבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי
מִכָּל־צָרָה: ל כִּי כֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ
אַחֲרִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתִּי כִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וְתִקֵּד בַּת־שֶׁבַע אֲפֹם
אֶרֶץ וְתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמוֹת, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המשך ביאור למס' שקלים ליום רביעי עמ' א

לגזברים, משום שנחשב שכבר באו השקלים לרשות הקדש ומהם
נגבנו או נאבדו והרי הגזברים בעלי דינם של השליחים, אֲתֵיָא –
הרי הוא כְּמֵאן דְּאָמַר תּוֹרְמִין – שכוונת הכהנים התורמים את
הלשכה, היא אף על הנבוי – השקלים שכבר נגבו אלא שעדיין לא
הגיעו ללשכה, ועל העתיד לנבות – ואף על השקלים שעתידים
לגבותם, וכדי שיהיה לכל ישראל חלק בקרבנות הציבור, ונמצא
על ידי זה שנחשבים השקלים שביד השליחים כאילו כבר באו
לרשות הקדש. בְּרַם כְּמֵאן דְּאָמַר – אולם לפי השיטה הסוברת,
שהכהנים התורמים, אִין תּוֹרְמִין לֹא עַל הַנְּבוֹי – לא על מה שעדיין
לא הגיע ללשכה, ועל העתיד לנבות – ולא על מה שעדיין לא
נגבה, לֹא בְּרַם – לא בשיטה זו נאמר דין זה, שכן לפי דעה זו גם
אם כבר נתרמה התרומה נשבעים השליחים לבני העיר ובני העיר
שוקלים אחרים תחתיהם.
שנינו במשנתנו: לְבָנֵי הָעִיר שֶׁשְּׁלָחוּ אֶת שְׁקָלֵהֶם כּו' ונגבנו או
שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין
לבני העיר. הגמרא דנה בענין השבועה של השליחים. מקשה
הגמרא: והרי שנינו (שבועות מב) שההקדשות הן מהדברים שאין
נשבעים עליהם, ואם כן היאך אמרו במשנתנו שצריכים
השליחים להשבע על השקלים. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
משנתנו שחייבה את השליחים להשבע לבני העיר, כשיטתו דְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן הִיא (שבועות שם), דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, קִדְּשִׁים שֶׁהוּא חַיִּיב
בְּאַתְרֵיהֶן בְּנִכְסָיו הֵן ונשבעים עליהם, וכיון שאם לא נתרמה
התרומה הרי השקלים באחריות בני העיר וחייבים לשקול אחרים
תחתיהם, לפיכך נשבעים השליחים לבני העיר, אבל לרבנן
החולקים על רבי שמעון אין השליחים נשבעים כלל.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דברינו משנתנו
שנשבעים השליחים לבני העיר אפשר לומר כי דְּרַבִּי הֵבֵל הִיא,
ואפילו לחכמים הסוברים שאין נשבעים על ההקדשות, שכן
שבועה זו משום שְׂבוּעַת הַתְּקֵנָה היא, שתקנו חכמים שבועה כדי
שלא יהיו מלזלים בהקדשות.
הגמרא מקשה על רבי אלעזר. אומרת הגמרא: עַל דְּעֵתִיה דְּרַבִּי
יוֹחָנָן הסובר ששבועה זו תקנת חכמים היא, נִיחָא – מובנים דברי
המשנה, הן הדין שאם נתרמה התרומה נשבעים לַגְּזָבְרִים, והן הדין
שהמשנה ממשיכה ואומרת וְאִם לֹא – באופן שלא נתרמה
התרומה נשבעים לְבָנֵי הָעִיר וּבְנֵי הָעִיר שֶׁשְּׁלָחוּ אֶת שְׁקָלֵהֶם אַחֲרֵיהֶם

מִשְׁקָלִים שרשאי לפדותם דווקא במטבעות. והרי יש להקשות על
המשנה, וְאִין פּוֹדִין בְּכֶלִים – מדוע לא יוכלו לפדות את השקלים
בכלים בתורת שוה כסף, כמו שיכולים לפדות כן את הבכור, וְאָמַר
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, שהטעם הוא שְׁמָא יוֹלִי בְּכֶלִים –
שחוששים שמא יזול ערך המטלטלים קודם שימכרום הגזברים
וְנִמְצָא הֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד, אִיף הָכָא נָמִי – וכן נסביר גם כאן שהטעם
שאין מצרפים למרגליות הוא מפני שחוששים שְׁמָא תִּזְלִי
הַמְרָגְלִיּוֹת וְנִמְצָא הֶקְדָּשׁ מִפְּסִיד.
שנינו במשנה שהיו שופרות במדינה שלתוכם אספו את השקלים.
הגמרא מבררת לאיזה שקלים היו שופרות במדינה. אומרת
הגמרא: מִתְּנִיתָא – משנתנו שאמרה שהיו שופרות במדינה, היא
דווקא בְּתַקְלִין תְּרִיתִין – בשקלים חדשים שנגבו באדר לצורך
השנה הבאה, אֲבָל בְּתַקְלִין עִתִּיקִין – בשקלים ישנים שאותם
משלימים אלו שלא נתנו בשנים הקודמות, לֹא בְּרַם – אינם בדין
זה. כלומר, שלא היו שופרות במדינה לצורך השקלים הישנים,
אלא מי שחייב לפרוע את של שנה שעברה, צריך להביאו לבית
המקדש. ומביאה הגמרא ראייה מברייטא: וְתַנִּי כֵן – וכך שנינו
בברייטא, עִתִּיקִין בְּמִקְדָּשׁ וְאִין עִתִּיקִין בְּמִדְיָנָה – שקופות השופרות
לאיסוף השקלים הישנים היו מוצבות רק במקדש ולא במדינה.
שנינו במשנתנו 'בני העיר ששלחו את שקליהן ונגבנו או שאבדו
אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר
ובני העיר שוקלין תחתיהן'. הגמרא דנה באיזה סוג שלח המשנה
עוסקת. מבארת הגמרא: מִתְּנִיתָא – דין זה של משנתנו
שהשליחים נשבעים ופטורים מלשלם, נאמר דווקא בְּשִׁלְחֵי שׁוֹמֵר
חֶסֶם שפטור בגניבה ואבידה, אֲבָל בְּשׁוֹמֵר שְׂכָר שחייב בגניבה
ואבידה, לֹא בְּרַם – לא באופן זה נאמר דין זה, אלא על השליחים
לשלם.
רבי אבא חולק: אָמַר רַבִּי אָבָא, וְאֶפִּילוּ תִּמַּר – לעולם ניתן
להעמיד את דברי המשנה הפוטרת את השליחים מלשלם אפילו
בְּשׁוֹמֵר שְׂכָר, אלא שיש לפרש ש'נִגְבְּו' מדובר שנגבנו בְּלִסְמִים
מוֹזְזִין, וכן 'אָבְדוּ' מדובר בשאבדו באונס כְּמִי שֶׁשִּׁבְעָה סְפִיקָתוֹ בְּיָסָם,
שהם אופנים של אונס גמור ובהם אפילו שומר שכר פטור
מלשלם.
שנינו במשנתנו 'אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין ואם לאו
נשבעין לבני העיר'. הגמרא מבארת שדין זה תלוי במחלוקת: אָמַר
רַבִּי יוֹסֵטִי בַּר רַבִּי סִימּוֹן, דין זה שאם נתרמה התרומה נשבעים

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:47	6:52	9:01	9:02	9:34	9:36	10:33	10:34	18:04	17:58	18:30	18:24	17:39	18:34
חיפה (ח)	6:48	6:53	9:00	9:02	9:34	9:36	10:32	10:33	18:01	17:55	18:28	18:22	17:26	18:32
ירושלים (ח)	6:46	6:51	8:59	9:01	9:33	9:35	10:31	10:32	18:06	18:00	18:28	18:22	17:21	18:32
תל אביב (ח)	6:48	6:53	9:01	9:02	9:35	9:37	10:33	10:34	18:03	17:57	18:29	18:23	17:38	18:34
אוסטריה, וינה (ק)	7:22	7:31	9:14	9:18	9:58	10:02	10:53	10:56	17:56	17:46	18:30	18:20	17:29	18:33
אוסטרליה, מלבורן (ח)	5:28	5:21	8:06	8:01	8:45	8:41	9:53	9:50	18:42	18:48	19:11	19:18	18:29	19:30
אוקראינה, אודסה (ק)	7:21	7:30	9:17	9:21	9:59	10:03	10:55	10:57	18:02	17:52	18:34	18:25	17:35	18:37
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:55	7:04	8:49	8:52	9:32	9:36	10:27	10:30	17:31	17:20	18:05	17:54	17:04	18:08
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	7:07	7:16	9:00	9:03	9:44	9:48	10:39	10:41	17:41	17:30	18:15	18:05	17:14	18:18
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:36	7:46	9:25	9:29	10:11	10:15	11:05	11:08	18:04	17:52	18:39	18:28	17:36	18:42
אוקראינה, קייב (ק)	7:29	7:39	9:17	9:22	10:03	10:08	10:58	11:01	17:56	17:44	18:31	18:20	17:28	18:34
איטליה, מילאנו (ק)	7:46	7:54	9:43	9:47	10:25	10:29	11:21	11:23	18:29	18:19	19:01	18:52	18:03	19:04
אקוואדור, קיטו (ח)	5:55	5:54	8:26	8:25	8:55	8:54	9:58	9:57	18:02	18:02	18:25	18:24	17:44	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:05	5:58	8:43	8:38	9:20	9:16	10:28	10:25	19:12	19:18	19:40	19:46	18:59	19:57
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:48	6:40	9:26	9:20	10:07	10:03	11:16	11:13	20:12	20:19	20:43	20:51	20:00	21:03
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:22	7:28	9:27	9:29	10:04	10:07	11:01	11:03	18:20	18:12	18:49	18:41	17:55	18:53
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:13	7:19	9:16	9:19	9:54	9:57	10:51	10:53	18:08	17:59	18:37	18:29	17:43	18:41
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	7:13	7:20	9:17	9:19	9:55	9:58	10:52	10:53	18:08	18:00	18:38	18:30	17:43	18:41
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:51	7:58	9:53	9:55	10:32	10:35	11:28	11:30	18:42	18:33	19:12	19:04	18:17	19:16
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:27	7:31	9:41	9:43	10:14	10:16	11:13	11:14	18:45	18:39	19:11	19:05	18:22	19:16
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:01	7:06	9:12	9:14	9:47	9:49	10:45	10:46	18:12	18:05	18:39	18:32	17:48	18:43
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:22	7:26	9:40	9:41	10:12	10:13	11:11	11:12	18:48	18:44	19:13	19:09	18:26	19:18
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:09	7:16	9:12	9:15	9:51	9:54	10:47	10:49	18:03	17:54	18:33	18:25	17:38	18:36
ארה"ב, שיקגו (ק)	7:09	7:16	9:11	9:14	9:50	9:53	10:46	10:48	18:01	17:52	18:31	18:23	17:36	18:35
בוליביה, לה-פס (ח)	6:01	5:58	8:37	8:34	9:07	9:05	10:12	10:10	18:34	18:35	18:57	18:59	18:17	19:08
בלגיה, אנטוורפן (ק)	8:14	8:25	10:02	10:06	10:49	10:53	11:43	11:46	18:39	18:27	19:15	19:04	18:11	19:18
בלגיה, בריסל (ק)	8:14	8:24	10:02	10:06	10:48	10:53	11:43	11:45	18:40	18:28	19:15	19:04	18:12	19:18
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:29	5:25	8:06	8:03	8:38	8:36	9:44	9:42	18:14	18:17	18:39	18:42	17:58	18:52
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:18	5:13	7:55	7:51	8:27	8:24	9:32	9:30	18:01	18:04	18:26	18:29	17:46	18:39
בריטניה, לונדון (ק)	7:33	7:44	9:20	9:24	10:07	10:12	11:01	11:04	17:56	17:44	18:33	18:21	17:31	18:35
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:45	7:57	9:28	9:33	10:17	10:23	11:11	11:14	18:01	17:48	18:39	18:27	17:35	18:42
גרמניה, ברלין (ק)	7:41	7:52	9:26	9:30	10:14	10:19	11:08	11:11	18:01	17:48	18:38	18:26	17:32	18:40
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:56	8:05	9:45	9:49	10:31	10:35	11:25	11:28	18:24	18:13	18:59	18:48	17:56	19:02
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:28	5:22	8:05	8:01	8:38	8:35	9:44	9:42	18:17	18:21	18:42	18:46	18:02	18:56
הודו, מומבאי (ח)	6:34	6:36	8:56	8:57	9:27	9:27	10:27	10:27	18:12	18:08	18:36	18:32	17:51	18:41
הודו, פונה (ח)	6:30	6:32	8:52	8:53	9:23	9:23	10:23	10:23	18:09	18:05	18:32	18:29	17:48	18:38
הונגריה, בודפשט (ק)	7:10	7:18	9:04	9:07	9:47	9:51	10:42	10:44	17:47	17:36	18:20	18:10	17:20	18:23
טורקיה, איסטנבול (ק)	7:17	7:24	9:21	9:23	9:59	10:02	10:56	10:57	18:12	18:04	18:42	18:34	17:47	18:46
יוון, אתונה (ק)	7:39	7:45	9:45	9:48	10:22	10:25	11:19	11:21	18:41	18:33	19:09	19:02	18:16	19:13
מולדובה, קישינב (ק)	7:30	7:38	9:25	9:28	10:07	10:11	11:03	11:05	18:08	17:58	18:41	18:31	17:42	18:44

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:32	6:34	8:54	8:54	9:24	9:25	10:24	10:24	18:09	18:05	18:33	18:29	17:48	18:38
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:27	5:17	8:03	7:56	8:49	8:43	9:59	9:55	19:02	19:11	19:36	19:45	18:51	19:59
נפאל, קטמנדו (ח)	6:07	6:10	8:23	8:24	8:55	8:57	9:54	9:55	17:30	17:25	17:55	17:50	17:07	18:00
סינגפור, סינגפור (ח)	6:47	6:46	9:17	9:16	9:46	9:45	10:49	10:48	18:52	18:51	19:14	19:13	18:33	19:22
פולין, ורשא (ק)	7:10	7:21	8:55	9:00	9:43	9:48	10:37	10:40	17:31	17:18	18:08	17:56	17:02	18:10
פרו, לימה (ח)	5:40	5:38	8:15	8:13	8:45	8:43	9:49	9:47	18:06	18:07	18:29	18:30	17:49	18:39
צרפת, ליון (ק)	8:04	8:12	10:01	10:04	10:43	10:46	11:38	11:40	18:46	18:36	19:18	19:09	18:20	19:21
צרפת, פריז (ק)	8:19	8:28	10:10	10:14	10:55	10:59	11:50	11:52	18:51	18:40	19:26	19:15	18:24	19:28
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:41	8:10	8:10	8:39	8:39	9:41	9:41	17:41	17:39	18:03	18:02	17:22	18:11
קנדה, טורונטו (ק)	7:38	7:46	9:38	9:41	10:18	10:22	11:14	11:16	18:26	18:16	18:57	18:48	18:00	19:00
קנדה, מונטריאול (ק)	7:18	7:26	9:14	9:18	9:56	10:00	10:52	10:54	18:00	17:50	18:32	18:22	17:34	18:35
קפריסין, לרנקה (ק)	6:56	7:01	9:06	9:08	9:41	9:43	10:39	10:40	18:05	17:58	18:32	18:25	17:41	18:36
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	8:35	8:47	10:15	10:20	11:06	11:12	11:59	12:02	18:46	18:32	19:25	19:12	18:16	19:27
רוסיה, מוסקבה (ק)	8:11	8:23	9:48	9:53	10:40	10:46	11:33	11:36	18:17	18:03	18:57	18:44	17:47	19:00
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	7:47	7:55	9:41	9:45	10:24	10:28	11:19	11:22	18:25	18:14	18:58	18:48	17:58	19:01
שווייץ, ציריך (ק)	7:52	8:00	9:46	9:49	10:29	10:33	11:24	11:26	18:29	18:18	19:02	18:52	18:02	19:05
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:10	6:11	8:35	8:35	9:04	9:05	10:05	10:05	17:56	17:53	18:19	18:16	17:36	18:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פונעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00396
20/10/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב



2 3 0 4 - 3 3 7 7